MIKA WALTARI

TURMSAS nemirtingasis

MIKA WALTARI

TURMSAS
nemirtingasis

TYTO ALBA

MIKA WALTARI

TURMSAS
nemirtingasis

Dešimt knygų apie
jo žemiškąjį gyvenimą
maždaug 520–450 m. pr. Kr.

Iš suomių kalbos vertė
AIDA KRILAVIČIENĖ

Vilnius

UDK 894.541-3
Va234

Mika WALTARI
TURMS, KUOLEMATON
Werner Söderström
Osakeyhtiö,
Porvoo – Helsinki – Juva, 1995

Knygos vertimą parėmė
Suomių literatūros institutas Helsinkyje

ISBN 9986-16-100-2

TURINYS

PIRMOJI KNYGA

Delfai

1

Aš, Larsas Turmsas, nemirtingasis, pabudau pavasarį ir išvydau žaluma prasprogusią žemę.

Apsidairiau puikiame savo name. Pažvelgiau į auksą ir sidabrą. Pažvelgiau į bronzines statulas. Į vazas raudonais paveikslėliais. Į ištapytas sienas. Tačiau turtu nesipuikavau. Ar nemirtingasis gali ką turėti?

Iš krūvos brangenybių ištraukiau prasčiausią molinį indą. Išverčiau per daugybę metų sukrautus akmenėlius į saują ir suskaičiavau. Tai buvo mano gyvenimo akmenys.

Indą su akmenėliais vėl pastačiau po deivės kojom. Tuomet sudaviau į bronzinį skydą. Tylomis įėjo tarnai. Raudonai išdažė man veidą, plaštakas ir rankas, apsiautė šventuoju apsiaustu.

Ką padariau – dėl savęs padariau, ne dėl savojo miesto ir ne dėl savo tautos. Todėl nesėdau į šventinius viešpaties neštuvus. Pėsčias žingsniavau per miestą mūrų link. Išvydę raudonai išdažytą mano veidą ir rankas, žmonės traukėsi man iš kelio, vaikai liovėsi žaidę, nutilo prie vartų dvišakę fleitą pūtusi mergaitė.

Pėsčias išėjau pro vartus ir nusileidau į slėnį keliu, kuriuo kadaise atkeliavau. Dangus tviskėjo mėliu, ulbėjo paukščiai, burkavo deivės balandžiai. Mane pamatę žmonės laukuose paliaudavo dirbti. Išvysdavau nurudusius vyrų ir baltus moterų veidus. Paskui jie nusigręždavo ir vėl imdavosi darbo.

Žengiau ne lengvuoju šventojo kalno keliu, kuriuo vaikščiodavo akmenskaldžiai. Žengiau šventaisiais laiptais, apstatytais dažytom medinėm kolonom.

Statūs tai buvo laiptai. Lipau jais atbulas, nenuleisdamas akių nuo savojo miesto. Nesigręžiojau. Koja grabinėdamas pakopas pamažėle kopiau. Daugybę kartų kluptelėjau, bet nenugriuvau. Palydovus pavariau – neleidau manęs prilaikyti. Jie išsigando, nes dar niekas šitaip į šventąjį kalną nebuvo lipęs.

Kai pasiekiau šventąjį kelią, saulė jau buvo aukštai. Praėjau kapų angas ir jas ženklinančius apvalius kūginius akmenis. Tėvo kapą taip pat praėjau ir užkopiau į kalno viršūnę.

Aplinkui plytėjo didžiuliai mano krašto slėniai ir miškingos kalvos. Toli šiaurėje tamsiu mėliu žėrėjo mano ežeras. Vakaruose, priešais mirusiųjų amžinų būstų kalną, kūpsojo tykus deivės kalno kauburys. Visa tai buvau atradęs, visa tai pažinau.

Dairiausi ieškodamas ženklo. Ant žemės gulėjo glotni balandžio plunksna – ką tik pamesta. Pakėliau ją. Pakėliau ir šalia gulėjusį mažytį rausvą akmenėlį. Paskutinį akmenėlį.

Treptelėjęs koja pasakiau:

– Čia mano kapo vieta. Iškirskite kalne man kapą ir papuoškite jį kaip lukumono*.

Žilpstančiomis akimis pažvelgęs į dangų išvydau sklandančias bekūnes šviesos esybes – retą gyvenimo valandėlę jas matydavau. Ištiesiau rankas delnais žemyn. Netrukus per giedrą dangų – nuo vieno žemės krašto iki kito – nugaudė tas nepaprastas garsas, kurį žmogus išgirsta tik kartą gyvenime. Tai buvo tarytum tūkstančio trimitų gausmas, sudrebinęs žemę ir orą. Kūną jis sukaustė, bet širdį suvirpino. To garso nepalyginsi su jokiu kitu, jį išgirsti tik vieną kartą. Tačiau vos išgirdęs pažįsti, nes jis nepanašus į jokį žemišką garsą.

Išgirdę tą gausmą mano palydovai puolė ant žemės ir įsikniaubė į delnus. Viena ranka palytėjau kaktą, kitą ištiesiau į tolį ir pasveikinau dievus tardamas:

– Sudie, mano laike. Didieji metai baigėsi, prasideda kiti. Naujais darbais, naujais papročiais, naujomis mintimis.

O savo palydovams pasakiau:

– Kelkitės ir būkit laimingi, kad išgirdote dievišką laikų permainos gausmą. Tai reiškia, jog pasauly išmirė visi, pastarąjį kartą jį girdėjusieji. Tarp gyvųjų dabar nėra nė vieno, kuris išgirstų jį dar sykį. Tik dar negimusieji jį išgirs.

Jie tebedrebėjo, virpėjau ir aš – tokio gaudesio šiame gyvenime žmogus antrąkart neišgirsta. Gniauždamas delne paskutinį gyvenimo akmenį, dar sykį treptelėjau koja savo kapo vietą. Tą akimirką virš manęs greitu gūsiu prašvilpė vėjas.

Jau neabejojau – žinojau kada nors sugrįšiąs. Kada nors, gūsingam vėjui papūtus, žengsiu iš kapo nauju kūnu po giedru dangum. Pavėsingų pušų sakų kvapas. Mėlynas deivės kalno kupolas. Jei tuomet neužmiršiu, iš kapo brangenybių pasiimsiu tik prasčiausią molio puodelį. Susibersiu akmenėlius į delną, sugniaušiu juos ir prisiminsiu praėjusį gyvenimą.

Raudonai išdažytu veidu, raudonai išdažytom rankom, grįžau tuo pačiu keliu į savo miestą, į savo namus. Mažytį akmenėlį įmečiau į juodo molio taurę priešais deivę. Paskui užsikniaubiau ir pravirkau. Aš, Turmsas nemirtingasis, išverkiau paskutines mirtingo kūno ašaras, trokšdamas vėl nugyventi savo gyvenimą.

* Lukumonais buvo vadinami itin kilmingi etruskai.
(Čia ir toliau paaiškinimai vertėjos.)

2

Buvo pilnatis – prasidėjo pavasario šventė. Mano palydovai ketino nuprausti šventaisiais dažais išteptą mano veidą ir rankas, ištrinti mane aliejumi ir užkabinti ant kaklo gėlių vainiką, tačiau aš juos atstūmiau.

– Imkite miltų ir iškepkite viešpaties paplotėlių, – liepiau. – Išrinkite iš mano galvijų bandos auką. Didžiausiems neturtėliams taip pat padalykite dovanų. Kaip įprasta, šokite aukojimo šokius, žaiskit dievų žaidimus. Aš pasitraukiu į vienatvę ir nuo šiol vienas spręsiu, ką veikti.

Vis dėlto liepiau abiem augurams*, abiem žaibų aiškintojams ir abiem žyniams žiūrėti, kad visa vyktų kaip įprasta. Pats savo kambaryje deginau smilkalus, kol nuo dieviškų dūmų ėmė stigti oro. Atsukau veidą į mėnulį, atsiguliau ant savo minkštasuolio su trigubu čiužiniu ir tvirtai sukryžiavau rankas ant krūtinės.

Nugrimzdau į sapną, bet nieko nesapnavau, kol nekrustelėjau. Paskui mano sapne pasirodė juodas deivės šuo. Tačiau jis nelojo ir jo akys nedegė taip kaip anksčiau. Buvo meilus, spraudėsi po pažastim, laižė veidą. Prakalbau sapne:

– Nenoriu, deive, pas tave ateiti kaip požemio dvasia. Davei man turtų, kurių neprašiau. Davei man valdžią, kurios netroškau. Nėra žemiškos gėrybės, kuria galėtum mane papirkti, idant tau nusilenkčiau.

Juodas jos šuo iš mano užančio dingo. Nerimastis praėjo. Tarytum šešėliai mėnulio šviesoj pakilo mano skaidrios mėnuliškos rankos.

Tačiau pasakiau:

– Net būdamas dangiškas nenoriu tarnauti tau, deive.

Mėnuliškas kūnas manęs jau nesuklaidino. Ir prieš akis išaugo švytintis sparnuotos mano globėjos kūnas – gražiausias iš žmogiškųjų kūnų. Už žemiškąjį žmogų gyvesnė, ji priartėjo prie manęs, prisėdo ant minkštasuolio krašto ir ilgesingai nusišypsojo.

Tariau:

– Palytėk mane, kad pagaliau atpažinčiau tave. Tiktai tavęs ilgiuosi pavargęs trokšti visa, kas žemiška.

– Ne, ne, – nesutiko ji. – Dar nepažįsti manęs, bet kada nors pažinsi. Jei ką žemėje mylėjai – tiktai mane jame mylėjai. Mudu – tu ir aš – neišskiriami, tačiau visada būsime skyrium, iki apglėbsiu tave ir ant tvirtų sparnų išsinešiu.

– Ne tavo stiprių sparnų ilgiuosi, – atsakiau. – Tavęs pačios ilgiuosi. Tavo prisilietimo. Trokštu tave apkabinti. Jeigu ne šiame gyvenime, tai kuriame nors kitame priversiu tave įsikūnyti žemišku pavidalu, kad galėčiau susirasti tave žmogaus akimis. Tik dėl to kada nors grįžti trokštu.

* Žyniai, aiškinę dievų valią iš paukščių skrydžio.

Laibų pirštų galiukais palytėjusi man kaklą, ji tarė:

– Koks tu baisus melagis, Turmsai!

Žvelgiau į jos tobulą grožį. Ji buvo panaši ir į žmogų, ir į ugnį. Apsvilau į ją bežiūrėdamas.

– Pasakyk savo vardą, kad atpažinčiau tave, – paprašiau.

– Kaip tu trokšti valdyti, – šypsodama papriekaištavo ji. – Net žinodamas mano vardą man valdovas nebūsi. Bet nenuogąstauk. Kai pagaliau apkabinsiu tave, sušnibždėsiu vardą tau į ausį. Tik labai bijau, kad, nemirtingumo griausmo vėl pabudintas, būsi jį užmiršęs.

– Neketinu užmiršti, – tariau.

Ji neatlyžo:

– Kadaise užmiršai.

Daugiau neprieštaravau. Siekdamas ją apkabinti ištiesiau apsvilusias rankas, tačiau jos graibstė tuštumą, nors tebemačiau ją priešais. Pamažu per jos švytintį kūną ėmiau įžiūrėti daiktus kambaryje. Pašokau, puoliau grabinėti mėnulio šviesą.

Nusiminęs puldinėjau po kambarį, lytėdamas įvairius daiktus. Bet mano rankos nepajėgė nė vieno jų pakelti. Mane vėl apėmė nerimastis – trenkiau kumščiu į bronzinį skydą, šaukdamas palydovus, kokią nors gyvą dvasią. Tačiau bronzinis skydas tylėjo. Jis nė nedunkstelėjo.

Pabudau iš šios pražūtingos nerimasties. Gulėjau lovoje aukštielninkas, tvirtai sukryžiavęs ant krūtinės rankas. Pakirdęs vėl įstengiau judėti. Atsisėdau ant lovos krašto ir užsidengiau rankomis veidą.

Šiurpioje mėnulio šviesoje, smilkalų dūmų siaustomas, pajutau nemirtingumo metalą burnoje. Užuodžiau nemirtingumo ledą. Prieš akis sužibo šalta nemirtingumo ugnis. Suūžė nemirtingumo audra.

Priešindamasis atsistojau ir išskėčiau rankas.

– Nebijau tavęs, Chimera, – šaukiau vienas kambaryje. – Tebegyvenu žmogaus gyvenimą, aš, Turmsas nemirtingasis, tebesu žmogus tarp panašių į save.

Dar kartą savo atšakumą išrėkęs supratau, jog tai netiesa. Nebesu panašus į žmones, esu kitoks. Nebeturiu ko trokšti. Turtų man jau gana. Valdžia mane slegia. Valgis alsina. Vynas manęs nebedžiugina. Įžūliausi šokiai man pakyrėjo. Žmonių kalbos vargina mane. Begalės įstangų prireikia sprendimams.

Bet negalėjau užmiršti. Vėl prakalbau į ją, neregimai tvyrojusią šalia – savo sparnais mane globiančią.

– Prisipažįstu, – pasakiau. – Prisipažįstu. Visi mano gyvenimo darbai iš mano valios radosi, užgaidžiai mano valia atlikti, visi tie darbai nederami – man pačiam ir kitiems pragaištingi. Tik tavo gairių laikydamasis, – pats nežinau kodėl, – tarytum miegeivis žengiau teisingu keliu. Tačiau dar noriu sužinoti, kas aš, Turmsas, esu ir kodėl esu toks. Ne tavo valia, o savo valia – idant neužmirščiau.

Paaiškinęs kandžiai ją pašiepiau tardamas:

– Išties darei ką įmanydama, kad patikėčiau, bet dar netikiu. Tiek dar tebesu žmogus. Tiktai tada patikėsiu, kai kada nors, su audros griausmu kitame gyvenime atsigodęs, prisiminsiu ir pažinsiu save. Kuomet tai atsitiks – tapsiu tokiu kaip tu. Tada galėsime vienas kitam sąlygas kelti.

Pasiėmiau priešais deivę stovėjusį molinį puodą, dėjau į delną akmenėlį po akmenėlio ir ėmiau prisiminti. O prisiminęs užrašiau tai, ką prisiminiau.

3

Mūsų pažinimu, žmogaus gyvenimas dalijasi į tam tikrus laiko tarpsnius. Kiekvienam tarpsniui pasibaigus, žmogus atsinaujina, jo mintys pasikeičia. Vieni sako, jog tokio laiko tarpsnio trukmė – penkiasdešimt penki mėnesiai. Kiti sako, jog kiekvienas laikotarpis trunka penkerius metus ir septynis mėnesius. Šitaip mano tie, kurie visur kur siekia tikrumo, nors pasaulyje tikrumo nėra. Žmonės skirtingi, ir žmogaus gyvenimo tarpsniai skirtingi. Kaip nesvarbu, ar molinis puodas su akmenėliais statomas mirusiojo galvūgalyje, ar prie kojų, ar kartu su aukom – ant grindų, taip bergždžia prigimtinį žmogaus amžių – metus ir mėnesius – skaičiuoti akmenėliais iš puodo. Vienas laiko tarpsnis gali būti treji metai ir du mėnesiai, o kitas – ištisi dešimt metų.

Diduma žmonių niekada nepakelia akmens nuo žemės ir nepasideda jo kaip vieno gyvenimo tarpsnio pabaigos ir kito pradžios ženklo. Todėl atleistina, kad saviškiai prirenka į puodą apvalių akmenėlių, suskaičiavę jais mirusiojo metus ir mėnesius. Akmenėliai parodo tik žmogaus amžių, bet nieko nepasako apie jo gyvenimą: atrodo, kad jis nugyveno pilką gyvenimą ir buvo juo patenkintas.

Kaip žmogui, taip ir tautoms lemta nugyventi tam tikrus laiko tarpsnius – didžiuosius dievų metus. Ir mes, lukumonai, žinome, jog dvylikai etruskų tautų ir dvylikai miestų lemta gyventi ir išmirti per dešimtį didžiųjų metų. Sakome – tūkstantį metų, nes taip paprasčiau. Tačiau didžiųjų metų trukmė – ne šimtas metų, gali būti ir daugiau, ir mažiau. Bet pabaigą ir pradžią žinome, nes gauname aiškų ženklą.

Pažinimu žmogus siekia tikrumo, kurio nėra. Žyniai lygina paaukotų gyvulių kepenis su molinėmis kepenimis, kuriose išbraižytos dievų juostos ir surašyti jų vardai. Dieviškojo suvokimo čia nebėra. Todėl jie ir klysta.

Ir paukščių žyniai mintinai iš senolių išmoksta daugybę paukščių skrydžių ir sąskrydžių dermių. Tačiau, išvydę nematytą negirdėtą ženklą, jie suglumsta ir pranašauja aklai – tarytum su maišais ant galvų.

Aš, Turmsas, nenoriu nė kalbėti apie žaibų aiškintojus, kurie kylant perkūnijai kopia į šventąsias viršukalnes. Padaliję pasaulio šalis bei dangų dievams, jie kalbasi tarp savęs apie žaibų spalvas, pavidalus ir, sudarę

nuostatus bei dogmas, išdidžiai moko šio pažinimo savo sekėjus. Širdyje jie nepasikliauja dieviškuoju suvokimu, todėl aiškią žaibų kalbą perskaito neteisingai.

Bet patylėsiu, nes šitaip turi būti. Visa apmiršta, stingsta, sensta. Ir nieko nėra liūdniau už senstantį ir nykstantį pažinimą. Klaidus žmogiškasis pažinimas, o ne dieviškasis suvokimas.

Daug žmogus gali išmokti, tačiau išmokimas nėra pažinimas. Vieninteliai tikrojo pažinimo šaltiniai – prigimtinis tikrumas ir dieviškasis suvokimas.

Taigi aš, Turmsas, brėžiau raides rašikliu vaškuotoje lentelėje. Paskui supratau bergždžiai rašęs ir ištryniau.

Bet ar kartą įbrėžtas įrašas – net ištrintas – išnyksta? Vaškuota lentelė išlieka, ji išlieka ir yra net daugybę įrašų ištrynus.

Tai šitas klausimas žmogui sunkiausias? Ar išlieka įrašas – net ištrintas? Paveikslai taip pat sunyksta, laikas juos ėda, kol ant sienų matyti tik dažų ir apybraižų dėmės ir jau niekas nežino, kas buvo nupiešta. Išlydytos bronzinės statulos pavidalo nebelieka. Ir vis dėlto: ar pavidalas išnyksta?

Yra dieviškų daiktų, turinčių tokią galią, kad juos palietęs ligonis pasveiksta. Yra daiktų, saugančių jų savininką. Ir kitokių – žalojančių ir išpildančių prakeiksmą. Yra vietų, kurios laikomos šventomis, nors ten nėra nei aukurų, nei aukojimo akmenų.

Taip pat yra aiškiaregių, kurie, laikydami rankoj kokį nors daiktą, regi praeities žmones ir nutikimus. Kad užsidirbtų košei ir aliejui, jie pasakoja nedvejodami, tačiau niekas nežino, kas jų kalbose tikra, iš tiesų nutikę, o kas tik sapnas ar jų pačių pramanas. Net jie patys šito nežino. Galiu tai patvirtinti, nes pats turiu tą gebėjimą.

Tiktai manau, kad kažkas lieka daiktuose, kuriuos žmonės mylėjo, ilgai jais naudojosi ir kurie susiję su dorais ar piktais darbais. Kažkas, didesnis už patį daiktą. Tačiau šitai neaišku – ūkanota lyg sapnas, tiek pat klaidu kiek tikra. Panašiai žmogų apgauna jausmai, vien aistros žadinami. Aistros pamatyti, aistros išgirsti, aistros lytėti, aistros uosti, aistros skanauti. Du žmonės to paties vienodai nemato ir neskanauja. Ir tas pats žmogus kaskart vis kitaip girdi ir lyti. Kas nors vienu metu gali būti malonus ir geistinas, o netrukus – bjaurus ir bevertis.

Todėl žmogus, tik savo jausmais tikįs, meluoja sau visą gyvenimą.

Suvokiu šitaip rašąs tik todėl, kad esu senas ir nurimęs, gyvenimas man gaižus ir žemėje jau nebėra nieko, ko link trokščiau ranką ištiesti. Jaunesnis būdamas šitaip nerašyčiau. Vis dėlto tai, ką būčiau parašęs jaunesnis, būtų tokia pat tiesa kaip tai, ką rašau dabar. Tai kodėl rašau?

Rašau, norėdamas nugalėti laiką ir pažinti save.

Bet argi nugalėsi laiką? Šito niekada nesužinosiu, juk nežinau, ar išlieka išnykęs arba ištrintas įrašas. Taigi rašysiu, kad pažinčiau save.

Tebūnie mano užrašai tik žaidimas ir įgeidis, juk gyvenimas taip pat tėra žaidimas ir įgeidis. Ir ką parašysiu – netrinsiu, o rašysiu išliekamomis raidė-

mis patvariame klijuotų nendrių popieriuje. Parašęs netaisysiu ir nekeisiu. Rašysiu taip, kaip prisimenu. Rašysiu raudonais ar juodais dažais – kaip man patiks. Iš dešinės į kairę ar iš kairės į dešinę – kaip manysiu esant geriausia. Helėnų kalba rašysiu apie tai, ką išgyvenau tarp graikų, finikietiškai – apie tai, kuo prasikaltau finikiečiams, o dieviškus dalykus rašysiu sava kalba ir savais rašmenimis.

Rašydamas, tyrinėsiu save, idant pažinčiau. Iš pradžių, paėmęs glotnų juodą akmenėlį, papasakosiu, kaip pirmąkart pajutau esąs tas, kas iš tikro esu, o ne tas, kuo tariausi esąs.

4

Tai atsitiko rūškanų Delfų kalnų kelyje. Paliekant pakrantę, tolimų vakarinių kalnų viršūnėse žybsėjo žaibai. Pasiekus kaimą, gyventojai perspėjo piligrimus dėl tolesnės kelionės. Ruduo, – sakė jie, – ir kyla perkūnija. Ji galinti nuskelti kalnų uolas ir užversti jomis kelią. Vandens srovės galinčios nusinešti keleivį.

Tačiau aš, Turmsas, ėjau į Delfų orakulo teismą. Atėnų kariai buvo mane išgelbėję ir suteikę man savo laive prieglobstį – mat Efeso gyventojai jau antrą kartą gyvenime vos neužmėtė manęs akmenimis.

Todėl per audrą Delfų pakelėje nesustojau. Kaimiečiai gyveno iš piligrimų, dėl to visokiom dingstim juos, keliaujančius į vieną ar į kitą pusę, sulaikydavo. Jie priruošdavo gardžių valgių, paklodavo minkštas lovas, pardavinėdavo atminus iš medžio ir akmens. Jų įspėjimais netikėjau. Neišsigandau perkūnijos ir žaibų.

Kaltės deginamas, toliau keliavau per kalnus. Dangus vidur dienos sutemo. Debesys ritosi nuo viršūnių žemyn. Aplink tvyksčiojo žaibai. Nepaliaujamas griausmas aidu skardėjo kalnų klonyje. Nebūčiau manęs, kad tokį griausmą gali ištverti žmogaus ausis.

Žaibai aplink skaldė uolas. Lietus ir kruša čaižė kūną. Audros šuorai stūmė į bedugnes. Kelius ir alkūnes susikruvinau į akmenis.

Tačiau skausmo nejaučiau. Žaibai aplink mane kryžiavosi, tarytum rodydami akinamą jėgą. Griausmas be paliovos grumėjo man ausyse. Pirmąkart gyvenime mane apėmė ekstazė. Nesusivokdamas, ką darau, ėmiau Delfų kely šokti. Žaibams tvyksčiojant, griaudžiant perkūnijai Delfų kely mano kojos ėmė kilotis, rankos – mosuoti, bet šokau ne ką nors mėgdžiodamas, ne kokį išmoktą šokį – šokis buvo ir gyveno manyje, mano rankos kojos, visas kūnas šoko, nepaprasto džiugesio pagautas.

Turėjau bijoti dievų pykčio dėl savo nusikaltimo. Tačiau mane apėmė spindulingas tikrumas ir suvokimas, jog esu per didis prisiimti kaltę. Kryžiuodamiesi ir šakodamiesi virš galvos, žaibai sveikino mane kaip sūnų. Gūsingas vėjas sveikino mane kaip sūnų. Kalnų slėnis dundėjo nepaliauja-

mu sveikinimo griausmu. Nuo atšlaičių pagarbiai šokčiojo uolų nuoskalos.

Tuomet pirmąkart save pažinau. Nieko bloga man negalėjo nutikti. Niekas negalėjo man pakenkti.

Šokdamas Delfų kely prapliupau svetimos, nesuprantamos kalbos žodžiais. Dainavau juos, kartojau be paliovos – taip, kaip pilnaties naktį pats nuo savo šauksmo pabudęs be perstogės kartodavau nesuprantamus žodžius. Dainos ritmo nebuvau girdėjęs. Šokio žingsnių nebuvau regėjęs. Tačiau, gaivalingai ekstazei apėmus, visa manyje pratrūko ir tai buvau aš, nors nesuvokiau, kodėl taip nutiko.

Apsukęs kalno uolą, išvydau juodų debesų nugultą, lietaus užtemdytą apskritą Delfų slėnį. Tą akimirką audra nuščiuvo, debesys išsisklaidė ir viršum Delfų pastatų, statulų ir šventyklos sušvito saulė.

Rudeniška žemė sutvisko sidabriniais lašais, kruša ištirpo – dar nebuvau matęs tokių tamsžalių, taip žvilgančių laurų kaip tąkart aplink Delfų šventyklą. Pats vienas atradau šventąjį šaltinį, pasidėjau ant žemės odinį kelionmaišį, nusirengiau nešvarius drabužius ir panirau į vandenį. Lietus buvo sudrumstęs apskritą tvenkinį, tačiau iš liūto nasrų plūstantis vanduo prausė man rankas, veidą, plaukus, kelius. Nuogas išlipau į saulėkaitą, o ekstazė manęs neapleido, todėl kūną it ugnimi degino ir nesušalau.

Pamatęs ateinant šventyklos tarnus, plazdančiais drabužiais, galvas šventom juostom apsijuosusius, žvilgtelėjau aukštyn ir išvydau net už šventyklą aukštesnį juodą skardį ir juodus paukščius, po audros skraidančius ties praraja. Iškart supratau, jog tai nuosprendžio vieta – čia neišsipirkę nusikaltėliai nustumiami į prarają. Pasileidau terasomis aukštyn, šventyklos link – pro statulas ir paminklus, šventojo kelio nesilaikydamas.

Prispaudžiau delnus prie didžiulio aukuro priešais šventyklą ir sušukau:

– Aš, Turmsas iš Efeso, atsiduodu dievo globai ir orakulo teismui.

Pakėlęs akis šventyklos frontone išvydau bėgančią Artemidę su šunimis ir puotaujantį Dionisą. Supratau, kad tiek negana. Piktai šaukdami tarnai sugriebė mane. Ištrūkau iš jų rankų ir puoliau į šventyklą. Bėgau per prieššalį, pro didžiules sidabrines urnas, pro brangias statulas ir šventinimo dovanas. Įbėgau į galinę šventyklos vienutę ir pamačiau amžiną mažojo aukuro ugnį, o šalimais – nuo šimtmečių dūmų pajuodusią žemės bambą. Prispaudžiau delnus prie šventojo akmens ir atsidaviau dievo globai.

Nuo šventojo akmens į delnus ir visą mano esybę plūstelėjo neapsakoma ramybė. Drąsiai apsižvalgiau. Pamačiau numintas akmenines pakopas bedugnės link. Dioniso šventąjį kapą. Viršuje – švenčiausiojo prieblandoje – išvydau vyriausiojo dievo erelius. Buvau saugus. Tarnams čia draudžiama įžengti. Čia galėjau sutikti tik Delfų žynius, įšventintuosius, viešpaties pranašautojus.

Tarnai sukėlė triukšmą, ir jie atskubėjo – keturi seniai, keturi šventieji. Įėjo jie taisydamiesi savo antkakčius ir pasikeldami apsiaustų skvernus. Jų

veidai buvo suniurę, akys nuo miego paburkusios. Jie jau gyveno žiema ir svarbių piligrimų nelaukė. Šiandien, siaučiant audrai, jie išvis nieko nelaukė. Todėl mano pasirodymas juos suerzino.

Tačiau aš, nuogas, abiem rankom apkabinęs žemės bambą, gulėjau ant švenčiausiojo grindų ir jie negalėjo manęs paliesti. Jie net neketino manęs liesti nesužinoję, kas esu.

Suirzę jie tyliai tarėsi. Pagaliau paklausė:

– Ar tavo rankos kruvinos?

Nedelsdamas atsakiau, kad mano rankos nėmaž nekruvinos. Nebuvau kruvinai nusikaltęs. Tai juos nuramino. Antraip jiems būtų tekę valyti šventyklą.

– Nusikaltai dievams? – pasiteiravo jie.

Valandėlę pamąstęs atsakiau:

– Helėnų dievams nenusikaltau. Atvirkščiai – šventoji mergelė, jūsų viešpaties sesuo, globoja mane.

– Tai kas esi ir ko nori? – piktai kvotė jie. – Kodėl atėjai šokdamas ir neprašęs leidimo panirai į švenčiausiąjį vandenį? Kaip drįsti laužyti šventyklos tvarką ir papročius?

Laimė, atsakyti neteko, nes, dviejų tarnaičių prilaikoma, šventykloje pasirodė pitija*. Tai buvo dar jaunyva moteris. Jos nepridengtas veidas buvo šiurpus, akys išplėstos, žengė ji svyrinėdama. Ji žvelgė į mane tarytum gerai pažinodama ir nukaitusiu veidu neaiškiai suriko:

– Pagaliau atėjai, lauktasai. Nuogas, šokdamas, šaltinyje išsiprausęs. Mėnulio sūnau, jūrų kriauklės sūnau, jūrų arkliuko sūnau. Pažįstu tave. Atėjai iš vakarų.

Norėjau pasakyti, kad ji labai klysta – atėjau iš rytų, iš Jonijos, ir taip greit, kaip tik karo laivų irklai ir burės plukdė. Vis dėlto jos žodžiai mane sukrėtė.

– Šventoji moterie, ar išties pažįsti mane? – paklausiau.

Ji prapliupo tūžmiu juoku, stumtelėjusi tarnaites žengė dar arčiau manęs ir tarė:

– Kaip galiu tavęs nepažinti? Kelkis ir pažvelk į mane.

Priverstas pažvelgti į tą šiurpų nepridengtą veidą, patraukiau rankas nuo šventojo akmens ir įsižiūrėjau. Jos veidas keitėsi, mainėsi akyse. Jame įžvelgiau kaistantį Dionės veidą, Dionės, kuri sviedė man obuolį, žievelėje išbraižiusi savo vardą. Tačiau Dionės veidas pavirto juodu iš dangaus nukritusios Efeso Artemidės statulos veidu. Paskui – giedru moters veidu, bet šis tik blykstelėjo lyg sapne ir pradingo migloje – tarytum šydas jį būtų uždengęs. Ir vėl žvelgiau į niršias pitijos akis.

– Ir aš tave pažįstu, pitija, – tariau.

* Senovės Graikijoje – žynė pranašė.

Jei tarnaitės nebūtų sulaikiusios, ji būtų mane apkabinusi. Tačiau tik kairę ranką ištraukusi palytėjo man krūtinę. Pajutau jos rankos galią pereinant į mane.

– Šis jaunikaitis mano, – tarė ji. – Nesvarbu, ar jis įšventintas, ar ne. Nelieskite jo. Nesvarbu, ką jis padarė – jis tai padarė dievų valią vykdydamas, ne savo. Jis nekaltas.

Žyniai suniurzgė tarpusavyje ir tarė:

– Tai ne dieviška kalba. Ji nesėdi ant šventojo trikojo. Tai netikra ekstazė. Išveskite ją.

Bet ekstazės apimta pitija buvo stipresnė už tarnaites. Ji ėmė spyriodamasi rėkti ir sustūgo:

– Regėjau gaisro dūmus anapus jūros. Šis vyras atėjo suodinomis rankomis. Suodinu veidu, apdegusiais šonais. Aš jį švariai nuprausiu. Jis bus švarus ir laisvas. Galės išeiti ir pareiti, kada panorės. Ne tada, kai jūs panorėsite.

Tiek daug ji pasakė nuovokiai ir suprantamai. Paskui ją ėmė tampyti traukuliai, iš burnos virto putos, ji klykė ir tarnaičių prilaikoma nugrimzdo nejautron. Tarnaitės ją išnešė, o žyniai, tirtėdami iš išgąsčio, apsupo mane.

– Turime pasitarti, – pasakė jie. – Bet nebijok. Orakulas išlaisvino tave, o tu nesi šiaip sau žmogus – antraip, vos tave išvydus, pitijos nebūtų apėmusi šventoji tūžmastis. Vis dėlto jos žodžių užrašyti negalime, nes ištarė juos ne ant šventojo trikojo sėdėdama. Tačiau juos prisiminsime.

Reikšdami palankumą, jie lauro pelenais iš aukuro ištrynė man rankas ir kojas, išsivedė iš šventyklos ir atidavė tarnų globai – kad šie mane pavalgydintų ir pagirdytų. Nuo šventojo tvenkinio kranto tarnai buvo parnešę nešvarius mano drabužius ir odinį kelionmaišį. Pačiupinėję puikią viršutinių mano drabužių vilną, žyniai suprato, kad nesu prasčiokas. Jiems dar labiau atlėgo, kai atrišau savo krepšį ir ištiesiau maišelį su gera sauja liūto galvom iškalinėtų Mileto auksinių ir bitės atvaizdu paženklinto Efeso sidabro.

Galiausiai padaviau jiems abi užantspauduotas vaškuotas lenteles, turėjusias kalbėti už mane. Žyniai pažadėjo jas perskaityti, o paskui išklausinėti mane. Tarnai uždarė mane paprastame kambaryje. Kitądien jie patarė man, kaip pasninkauti ir apsišvarinti, idant mano liežuvis ir širdis būtų švarūs vėl pas žynius žengiant.

5

Kopdamas tuščio Delfų bėgimo takelio link pamačiau žybtelint lekiančią ietį, nors takelis jau buvo kalno šešėlyje. Ietis žybtelėjo ir vėl pradingo šešėlyje, o tas žybtelėjimas persmelkė man širdį kaip ženklas ir pranašystė. Paskui išvydau jaunikaitį – vienaamžį, bet už mane tvirtesnį, lengvai bėgantį ištraukti žemėn įsmigusios ieties.

Bėgdamas takeliu įsižiūrėjau į jį. Jo veidas buvo atšiaurus ir priešiškas, ant krūtinės – bjaurus randas, ant rankų ir kojų gumbsojo raumenys. Jis

visas švytėjo savikliovos ir jėgos grožiu – man jis pasirodė gražiausias iš visų matytų jaunikaičių.

– Bėkim! – šūktelėjau jam. – Įkyrėjo pačiam su savimi rungtis.

Jis įsmeigė ietį žemėn ir atbėgo prie manęs į starto vietą.

– Jau! – tarė jis ir leidomės bėgti. Būdamas už jį lengvesnis, tariausi nesunkiai nugalėsiąs, tačiau jis bėgo sparčiai, todėl turėjau įtempti visas jėgas, kad vos per liemenį jį įveikčiau.

Abu uždusę šniokštavom, nors stengėmės vienas nuo kito šitai nuslėpti.

– Bėgi greit, – tarė jis. – Išmėginkime jėgas sviesdami ietį.

Jo ietis buvo spartietiška. Pasvėriau ją rankoje, bet nepanorau prisipažinti, kad nesu pratęs tokios sunkios ieties mėtyti. Įsibėgėjau ir sviedžiau – atrodė, dar niekada man nebuvo pavykę taip puikiai sutelkti jėgų. Ietis nuskriejo toliau, nei tikėjausi. Bėgdamas jos pasiimti ir ženklindamas įsmigimo vietą, norom nenorom nusišypsojau. Tebesišypsojau ietį paduodamas jam. Tačiau jis lengvai nuskraidino ją per daugybę ilgių už mano žymės.

– Tai bent! – ištariau apstulbęs. – Bet šokti į tolį turbūt esi per stambus. Nori pamėginti?

Bet ir šokdamas į tolį nė per plauką jo nepergalėjau. Jis tylomis mostelėjo į diską. Mečiau, vis dėlto jo sviestas diskas it sakalas nuskriejo toli už mano žymės. Tuomet jis nusišypsojo ir tarė:

– Lems imtynės.

Pažvelgęs į jį, imtis kažkodėl nepanorau. Ne todėl, kad supratau jį lengvai mane įveiksiant. Tik nenorėjau, kad jis mane paliestų ir apsivytų savo rankomis. Jis šypsojo, tačiau kažkoks jo niūraus žvilgsnio žybsnis mane sulaikė.

– Esi mitresnis už mane, – pasakiau. – Pripažįstu tave nugalėtoju.

Daugiau vienas kitam nė žodžio nepratarėme ir tuščiame žaidynių lauke iki devinto prakaito rungtyniavome kas sau. Kai žengiau rudeninio lietaus ištvindyto upokšnio link, jis dvejodamas nusekė paskui mane. Aš nusiprausiau ir švariai nusitryniau kūną smėliu, jis padarė taip pat. Nusukęs akis paprašė:

– Nutrink smėliu man nugarą.

Švariai nutryniau jam nugarą, o jis nutrynė man – taip stipriai, kad maniau, sutrūkinės oda. Šaukdamas išsiveržiau iš jo rankų ir tėškiau jam į akis vandens. Jis nusišypsojo, tačiau į tokį vaikišką žaidimą nesileido. Parodęs pirštu į randą ant krūtinės, paklausiau jo:

– Ar tu karys?

Jis išdidžiai atsakė:

– Aš iš Spartos.

Dar labiau susmalsau, nes tai buvo pirmas sutiktas lakedaimonietis*. Ta-

* Pietryčių Peloponeso srities Lakedaimono (vėliau Lakonijos) gyventojas. Kartais Lakedaimonu vadinama Sparta.

čiau jis nebuvo grubus ir bejausmis, kokius sakydavo Spartą auklėjant savo piliečius. Žinojau, kad jo miesto nesiautė mūrai – Spartos vyrai buvo vienintelis savojo miesto mūras ir tuo didžiavosi. Taip pat žinojau, kad spartiečiams iš savo krašto leidžiama išvykti tik būriu ir tik į karą. Jis perskaitė šią mintį iš akių, nes neklaustas paaiškino:

– Kaip ir tu, esu orakulo belaisvis. Mūsų karalius Kleomenas – mano dėdė – regėjo mane blogam sapne ir ištrėmė mane iš šalies. Esu Heraklio palikuonis.

Norėjau pasakyti, jog, žinant Heraklio būdą ir keliones, turbūt visose pasaulio šalyse yra tūkstančiai jo palikuonių. Tačiau pažvelgęs į jį užslopinau mintyse kilusią jonėnišką pašaipą. Jis buvo gražus pažiūrėti ir stotingiausias iš visų mano matytų jaunuolių.

Neprašomas išvardijo man savo giminę ir galiausiai pridūrė:

– Mano tėvas Dorėjas buvo pripažintas gražiausiu iš visų amžininkų. Tėvynėje jis sukėlė pavydą ir iškeliavo į vakarinį užjūrį, ketindamas užsikariauti naują tėvynę Italijoje ar Sicilijoje. Žuvo ten prieš daugelį metų.

Niūriai suraukęs antakius, jis staiga suriko:

– Ko spoksai į mane?! Dorėjas buvo tikras mano tėvas. Todėl turiu teisę iškeliavęs iš Spartos tarti Dorėjo vardą, jei noriu. Motina man apie jį pasakodavo, iki sukakau septynerius metus ir ji atidavė mane auklėti valstybei. Teisėtas mano tėvas negalėjo turėti vaikų. Todėl jis nusiuntė Dorėją pas mano motiną slapta – juk Spartoje net sutuoktiniai susitinka tik vogčiomis, slapta. Tai tiesa ir aš tikrai nebūčiau ištremtas iš Spartos, jei tikrasis mano tėvas būtų ne Dorėjas.

Galėjau pasakyti, kad nuo Trojos karo spartiečiai ne be pamato įtarinėjo pernelyg gražius vyrus ir pernelyg gražias moteris. Tačiau supratau, kad jam bus skaudu. Supratau, nes mano paties kilmė buvo dar keistesnė. Tylomis apsirengėme ant tvinstančio upokšnio kranto. Apskritas Delfų slėnis po mūsų kojomis temo. Lelijų mėliu tvaskėjo kalnai. Kūną apėmė rungtynių nuovargis. Buvau švarus, guvus, stiprus. Širdyje įsiplieskė palankumas tam nepažįstamam Dorėjui, kuris susirungė su manim neklausdamas, kas ir koks esu.

Žingsniuojant kalnų taku žemyn – šventyklą supančių pastatų link, jis vis žvilgčiojo į mane skersom ir pagaliau prabilo:

– Tu man patinki, nors mes, lakedaimoniečiai, svetimšalių lenkiamės. Bet esu vienas, o vienam man negera, nes visą jaunystę augau tarp kitų jaunikaičių. Atsiskyręs nuo savo tautos, nebesu jos papročių saistomas. Vis dėlto papročiai tebėra manyje ir kausto mane it grandinės. Todėl verčiau būčiau žuvęs kare, o mano vardas – antkapio akmenyje iškaltas, nei kad šičia delsiu.

– Aš taip pat vienas, – tariau. – Savo valia atkeliavau į Delfus – apsivalyti arba mirti. Pamaniau: nėra jokio tikslo gyventi, jei tik prakeiksmą savo miestui ir visai Jonijai grasau užtraukti.

Jis įtariai pažvelgė iš po šlapių garbiniuotų plaukų. Maldaujamai ištiesiau rankas ir paprašiau:

– Neteisk manęs neišklausęs. Švento įkvėpimo apimta pitija paskelbė mane nekaltu. Ji nekramtė lauro lapų, nesėdėjo ant trikojo, jai neprireikė svaigių bedugnės garų. Vos mane pamačius, ją apėmė ekstazė.

Joniško neryžtingumo ir išauklėjimo skatinamas nusišypsojau ir atsargiai apsižvalgiau.

– Ji man pasirodė vyrų geidžianti moteris, – pasakiau. – Be abejonės, tai šventa moteris, bet man atrodo, žyniai turi gerokai pavargti, aiškindami jos klejones pagal savo išmanymą.

Dorėjas persigando ir reikšdamas nepritarimą mano žodžiams atstatė delnus.

– Netiki orakulais? – paklausė jis. – Ar tik nevainoji dievo? Tuomet nenoriu su tavimi prasidėti.

– Nesibaimink, – nuraminau. – Visa turi dvi puses: regimą ir neregimą. Mes, jonėnai, mielai vainojame dievus ir pasakojame apie juos niekinamas istorijas. Tačiau tai mums nekliudo uoliai jiems tarnauti ir aukoti. Įtariu orakulą esant žemišką, bet tai man nekliudo jį pripažinti ir paklusti jo nuosprendžiui – net jeigu man atimtų gyvybę. Juk žmogus turi kažkuo tikėti!

– Nesuprantu tavęs, – apstulbęs tarė jis.

Šitaip tą vakarą išsiskyrėme, o kitą ar dar kitą dieną, – nebeprisimenu, – jis pats mane susirado ir nustebęs paklausė:

– Ar tai tu, vyre iš Efeso, Sarduose padegęs Lidijos deivės šventyklą, sudeginai visą miestą?

– Šituo nusikaltau, – prisipažinau. – Aš ir tik aš, Turmsas iš Efeso, kaltas dėl Sardų gaisro.

Mano nuostabai, apvalainos Dorėjo akys sublizgo, jis abiem rankom patapšnojo man per pečius ir pagyrė:

– Argi tu nusikaltėlis? Juk tu helėnų didvyris. Argi nežinai, kad Sardų gaisras tarsi pergalės laužas įplieskė maištą visoje Jonijoje – nuo Helesponto iki Kipro?

Jo žodžiai mane sukrėtė – nieko kvailesnio nebuvau girdėjęs.

– Vadinasi, Jonijos vyrai iš galvos išėjo, – tariau. – Tiesa, laivams iš Atėnų atplaukus tris dienas tarsi avių banda, avino vedama, bėgom į Sardus. Tačiau mūrų apsupto miesto ir tvirtovės užimti nesugebėjome. Net nemėginome – greičiau nei atėję sprukom atgal. Persų pastiprinimas išžudė begalę. Tamsoje, per suirutę net vienas kitą žudėme. Ne, ne, – pridūriau, – mūsų žygis į Sardus nebuvo didvyriškas. Juolab kad už Efeso mūrų įsimaišėme į nakties šventę švenčiančių moterų minią. Efeso vyrai puolė iš miesto pagelbėti žmonoms bei dukterims ir išpjovė mūsų daugiau, nei persai kely buvo išpjovę. Tai buvo aklas žygis ir gėdingas pabėgimas.

Dorėjas papurtė galvą ir pasakė:

– Tikras graikas šitaip nekalba. Karas yra karas ir visa, kas kare nutinka,

turi būti vadinama tėvynės garbe ir kritusiųjų šlove – nesvarbu, kaip jie krito. Išties nesuprantu tavęs.

– Juk nesu helėnas, – paaiškinau. – Aš svetimšalis. Prieš daugybę metų atsiradau po žaibo perkirstu ąžuolu prie Efeso, o aplink mane tysojo negyvos avys. Mane atgaivino avinas ragais po žemę raičiodamas. Net drabužius žaibas buvo nuplėšęs ir juodą rėžį mano kūne palikęs. Tačiau žaibu Dzeusas gyvybės iš manęs neatėmė, nors mėgino.

6

Artėjant žiemai pasikvietė mane keturi Delfų žyniai. Buvau sublogęs nuo pasninko, nuo kūno pratybų palengvėjęs ir visais atžvilgiais taip apsivalęs, kad mane krėtė drebulys. Kaip seniokai papratę, pradėjo patys: iš pradžių liepė papasakoti viską, ką žinau apie Jonijos miestų maištą ir persų paskirtų tironų nužudymus ar ištrėmimus.

– Aš pats mačiau tik Hermadoro ištrėmimą iš Efeso, – pasakiau. – Net nuo mūro žemyn jo nenumetėm – išlydėjome pro vartus į Sardų kelią. Šokome laisvės šokį, tačiau Hermadoro nelietėme, nors perso daiktus rūmuose išdaužėme. Hermadorą iš tikrųjų ištrėmėme tik todėl, kad jis buvo geriausias ir teisingiausias iš Efeso vyrų, o ne todėl, kad buvo perso paskirtas Efeso reikalų žiūrėti. Šitai jam pasakėme, ir dar pasakėme, kad nepakenčiame geresnių už kitus, o jeigu kuris yra geresnis už kitus, tai verčiau tegyvena kur nors kitur, o ne Efese.

Delfų žyniai linkčiodami pritarė:

– Šitai žinome geriau už tave, bet pasakok toliau, idant galėtume tavo žinias palyginti su kitų.

Papasakojau jiems viską, ką žinojau apie gėdingą mūsų įsiveržimą į Sardų satrapo* miestą. Paskui pridūriau:

– Efeso Artemidė – šventa deivė, aš skolingas jai gyvybę, nes ji ėmėsi mane globoti, kai aš, svetimšalis, žaibo sužalotas atkeliavau į Efesą. Tačiau pastaraisiais metais juodoji Lidijos deivė Kibelė** susirungė dėl įtakos su helėnų Artemide. Jonėnai – lengvapėdžių tauta, įsigeidžianti visko, kas nauja. Todėl persų laikais daugybė helėnų keliavo į Sardus, aukojo Kibelei ir slapta dalyvavo gėdingose jos apeigose. Išvykstant su Atėnų vyrais į karo žygį man buvo pasakyta, – ir aš turėjau pamatą tikėti, – jog maištas ir karas su persu yra taip pat šventosios mergelės karas su juodąja deive. Padegdamas Kibelės šventyklą tariausi atliekąs girtiną darbą, – tęsiau. – Ne mano kaltė, jog tuo metu įsisiautė stiprus vėjas. Vėjui šėlstant ugnis išplito po visą

* Senovės persų provincijos (satrapijos) vietininkas.

** Frigų derlingumo ir vaisingumo deivė.

nendrinių stogų miestą – Sardai supleškėjo iki pelenų net anapus mūrų. Vėjo skraidinamos liepsnojančios nendrės apsvilino man šonus, daugybė mūsiškių bei lidų sudegė mieste. Ugnis plito taip greit, kad ne visi spėjo nubėgti iki upės.

Dar papasakojau apie mūsų pabėgimą ir susirėmimus su persais traukiantis. Kai pabodo kalbėti, tariau:

– Juk turite užantspauduotas vaškuotas lenteles, kurias atsinešiau. Patikėkite jomis, jeigu manimi netikite.

Jie atsakė:

– Atlaužėm ir perskaitėm jas. Apie Jonijos įvykius ir karo žygį į Sardus žinios teisingos. Tavo laimė, karo žygio nešlovini ir apgailestauji dėl savo poelgio. Juk yra mulkių, garbstančių šį karą kaip šlovingiausią helėnų žygį. Tačiau šventyklos sudeginimas – sunkus nusikaltimas, kad ir dygimės azijietiška Kibele ir smerkiame jos apeigas. Jei deginamos šventyklos, nebesaugu darosi ir helėnų dievams.

Mano paprašyti, jie dar kartą perskaitė abi vaškuotas lenteles ir liepė man pačiam jas perskaityti. Štai kokie tai buvo laiškai:

„Artemisija iš Efeso Artemidės šventyklos sveikina šventąją Delfų Apolono žynių tarybą.

Būdama skaisčiosios deivės aprengėja, geriausiai žinau jos apsireiškimo pavidalą Efese bei jos apeigas. Patikinu, jog šis Turmsas iš Efeso yra pelnęs didžiausią deivės malonę. Todėl patikliai atiduodu jį dieviškojo mūsų brolio Apolono globai. Teišlaisvina jį orakulas, nes jis nieko bloga nepadarė, veikiau gera. Kai metė dervos deglą į tą prakeiktą šventyklą, deivė jo ranką prilaikė. Patys matote, kad tai dailus jaunikaitis. Jo antakiai žaviai išlinkę, burna plati, besišypsanti. Toks jis prieš keletą metų žaibo apglumintas atbėgo į šventyklą. Piemenys vijosi jį ir lazdomis mušė. Tačiau balandžių būrys pirm jo skrido, jis buvo apsitaisęs vilnonėmis gijomis, kurias merginos Kiterietės* garbei buvo sukabinusios ant krūmų aplink šaltinį. Jis nesusivokė ką darąs, tačiau Kiterietė jį aprengė, o Artemidė apsiėmė jį globoti. Jei jis turi būdo ydą ar pašaipiai šypsosi, – jaunas dar, todėl atleiskite. Tai ne jo paties, bet jo auklėtojo yda. Jį išpirko mūsų aukų valdovo brolis Herakleitas iš Kodro giminės, – kai kurie jį sako esant išmintingą, nors tai rūstus vyras. Kai berniukas atėjo, Herakleitas prie šventyklos su vaikais žaidė kauliukais. Jis atlygino už žaibo užmuštas avis ir sumokėjo išperkamąsias aukas. Bet prieš metus, per neramumus dėl laisvės, šis Turmsas pats nusipelnė Efeso pilietybę, taigi visais atžvilgiais yra laisvas vyras ir bet kuriam kitam šiame mieste prilygsta. Herakleitas, surašęs savo išmintį į knygą, atidavė saugoti į šventyklą. Liepiau perskaityti man šią knygą: tas vyras nelabai gerbia savo akis bei savo ausis ir net Homerą. Dėl jo auklėjimo vargšas berniukas, man

* Kiterietė – Afroditės prievardis; pagal Kiteros salą – viena svarbiausių Afroditės kulto vietų.

atrodo, daugiau žalos negu naudos patyrė. Jis pats, Herakleitas, sako, jog vienas esąs dešimties tūkstančių vertas, tačiau Efeso gyventojai tuo netiki. Šiais laikais nedera taip sakyti. Bet pitija jis tiki. Taigi likite sveiki ir gyvenkite sveiki, ir suteikite šią teisę berniukui. Jis dailus."

Kita vaškuota lentelė buvo štai kokia:

„Epenidas, Efeso senolių tarybos įgaliotas, pagarbiai sveikina švenčiausiąjį Delfų orakulą ir jo žynius.

Mūsų aukų valdovo prašymu, raginame jus teisingai nuteisti Turmsą, dievų šaipūną, maištininką ir šventyklos padegėją. Sardų sudeginimas – didžiausia piktadarystė, kokia tik galėjo ištikti Joniją. Baiminamės didžiojo karaliaus pykčio. Bet jei darbas padarytas, tai padarytas. Leidome triukšmadariams kurstytojams keliauti su Atėnų vyrais į Sardus, nes negalėjome jų suvaldyti ir tikėjomės persus juos išžudysiant. Jiems iškeliavus teisingi vyrai paėmė miesto valdžią. Tokį didelį pyktį šis triukšmas vardan laisvės sukėlė, kad kovojome su jais ir už miesto. Persų persekiojami, jie sugrįžo ir naktį puolė mūsų moteris. Neįleidome padugnių pro vartus, liepdami eiti kur nori. Vis dėlto Aristagoras iš Mileto grasina pasiųsti laivyną bei kariuomenę mūsų miesto užimti, jeigu vėl neatversime maištui vartų. Tik taikos trokštame. Ar su persais privalom kariauti, ar su savo tautiečiais?

Visa ko priežastis yra jaunimo ištvirkimas, lengvabūdiški papročiai ir puikybė. Tačiau ką mes galime, jei Jonijos išminčiai daro ką įstengdami, idant sugriautų tikėjimą dievais. Herakleitas taip pat įžeidus. Paprašytas pagalbos, jis liepė mums eiti ir pasikarti. Jis moko, kad visa gimė iš ugnies ir į ugnį grįš aukštyn ir žemyn vedančiais laiptais. Jo mokymą gavo šis Turmsas ir netikime, kad jis būtų sudeginęs Lidijos Kibelės šventyklą, jei Herakleitas nebūtų be perstogės jam apie ugnį plepėjęs.

Negerus laikus gyvename. Taigi liepkite nustumti nuo skardžio tą Turmsą, idant jis neužtrauktų dar didesnio prakeiksmo miestui, nei jau užtraukė. Išgirdę jį esant negyvą, mielai atsiųsime Delfų šventnamiui sidabrinį trikojį. Turime čia patyrusių sidabrakalių."

Perskaitęs šį piktą laišką, turėjusį mane pateisinti, įsiutau:

– Ar jie tikisi bailumu sutramdysią persą? Ne, ne, jie plaukia vienu luotu su kitais Jonijos miestais. Nesvarbu, kokia mano kilmė, bet dabar didžiuojuosi, jog nesu tikras Efeso gyventojas.

Tai taręs suglumau. Šitai pastebėję žyniai tuoj paklausė:

– Tai kokia tavo kilmė?

Atsakiau:

– Žaibas nutrenkė mane už Efeso. Daugiau nieko nežinau. Paskui daugybę mėnesių sirgau.

Jie perklausė:

– Ar tavo liežuvis švarus? Ar tavo širdis švari?

Jų žodžiai sugėdino mane. Ko vertas gyvenimas, jei tik melu gali jį išsaugoti! Todėl prisipažinau:

– Ilgam praradau atmintį. O kai prisiminiau, pasidarė negera ir prisiminti nebenorėjau. Pilnaties naktimis sapnuodavau keistus sapnus: gyvenau svetimuose miestuose, sutikdavau žmonių, geriau pažįstamų už sutinkamus gyvenime. Tokius sapnus tebesapnuoju ligi šiol. Todėl nežinau, kas yra sapnas, o kas – praėjusio gyvenimo tiesa. – Atidžiai svėriau žodžius: – Esu bėglys iš Italijos Sibaridės. Esu iš tų, kurie buvo išsiųsti į Miletą prieš sunaikinant Sibaridę. Buvau dešimties, kai atsidūriau Milete. Šitai žinau tikrai, nes mano auklėtojas Herakleitas liepė pasiteirauti apie mano kilmę Milete. Išgirdę, kad Krotono vyrai sulygino Sibaridę su žeme ir net nukreipė upę jos griuvėsių link, Mileto gyventojai taip sielvartavo, kad nusikirpo plaukus. Bet plaukams ataugus jie užmiršo svetingumą ir visą Sibaridės gerą. Mane mušė. Atidavė mokytis pas kepėją. Paskui tapau piemeniu. Bėgau iš Mileto kur akys mato, iki žaibas nutrenkė po ąžuolu už Efeso.

Delfų žyniai iškėlė rankas ir vienas kito klausė:

– Kaip išspręsime šį sunkų klausimą? Juk Turmsas – ne graikiškas vardas ir nieko nereiškia. Tačiau jis nėra vergo sūnus. Antraip nebūtų jo išsiuntę iš Sibaridės. Keturi šimtai miesto šeimų žinojo ką daro. Diduma barbarų Sibaridėje siekė graikiško išsilavinimo. Bet jei berniukas barbaras, tai kodėl jis išsiųstas į Miletą, o ne į savo namus?

Žvelgiant į akis tiems keturiems susirūpinusiems seniams su dieviškom juostelėm apie galvas, mano savimeilė užvirė.

– Atidžiai į mane pažiūrėkit, – pasiūliau. – Argi mano veidas barbariškas?

Jie atidžiai įsižiūrėjo į mane ir tarė:

– Iš kur mums žinoti? Tavo drabužiai jonėniški. Esi graikiškai išauklėtas. Veidų yra tiek kiek žmonių. Ne iš veido svetimšalį pažinsi, o iš drabužių, plaukų, barzdos ir kalbos.

Žiūrėdami į mane, jie ėmė mirksėti, nusisuko ir susižvalgė.

Sušalusį po apsivalymo, mane staiga užplūdo dieviškas karštis, akyse sušvytuliavo dieviška šviesa. Kiaurai permačiau tuos keturis vyrus. Mačiau, kad žinios ir žmonių pažinimas juos taip išsekino, jog patys savimi nebetiki. Buvau už juos stipresnis. Žinojau daugiau už juos.

Žiema buvo čia pat, dievas tuoj turėjo iškeliauti į šiaurę – ežerų ir gulbių kraštą, o Delfai likti Dioniso valiai. Jūroje siautė audros, laivai sustodavo uostuose, piligrimai Delfuose jau nesilankė. Šiems senukams reikėjo atostogų, jie vengstėsi griežtų sprendimų, ilgėdamiesi tik žarijų indo šilumos ir nenumaldomo žiemos snūdulio.

– Senoliai, duokite man ramybę, – paprašiau. – Ir sau duokit ramybę. Išeikime po atviru dangum ir laukime ženklo.

Išėjome po niūriu dangum. Gaubstydamiesi apsiaustais žvarbstančius kūnus, jie pažvelgė į dangų. Iš dangaus sukdamasi ir sūpuodamasi leidosi melzgana balandžio plunksna. Pagavau ją.

– Štai ženklas, – džiūgaudamas tariau.

Supratau, kad kažkur aukštai viršum mūsų bus pralėkęs balandžių bū-

rys. Juk ne iš tuščio dangaus ta mėlyna plunksna nukrito. Vis dėlto pavadinau ją ženklu.

Žyniai susispietė apie mane.

– Balandžio plunksna, – sakė apstulbę. – Balandis – Kiterietės paukštis. Ji – meilės kūdikis. Žiūrėkit, Afroditė ant jo užmetė aukso šydą. Jo veidas švyti.

Stiprus vėjo šuoras taip pūstelėjo mūsų drabužius, kad turėjome pasilenkti. Vakaruose, tamsioje kalno viršūnėje, blausiai plykstelėjo žaibas. Paskui devyneriopu aidu atidundėjo ligi Delfų slėnio.

Valandėlę luktelėjome, bet daugiau nieko nenutiko. Žyniai žengė į šventyklą, o mane paliko laukti prieangyje. Perskaičiau septynis aforizmus ant jo sienų. Apžiūrėjau sidabrinius Kroiso baseinus. Pažvelgiau į Homero atvaizdą. Nuo amžinosios aukuro ugnies man į šnerves tvoskė lauro dūmai.

Ilgai taręsi žyniai sugrįžo ir paskelbė nuosprendį:

– Gali eiti kur nori, Turmsai iš Efeso. Dievai atsiuntė ženklą. Pitija paskelbė ištarmę. Dievai per tave įvykdys savo ketinimus, bet ne tu pats. Tarnauk Artemidei taip, kaip ligi šiol tarnavai, aukok Afroditei, tavo gyvybę išgelbėjusiai. Delfų dievui nėra ką su tavimi veikti. Jis tavęs neteisia, bet ir tavo nusikaltimo neprisiima. Tagul tavo kaltę prisiima Efeso Artemidė, pakilusi į kovą su Azijos deive.

– Kur man eiti? – pasiteiravau.

Jie atsakė:

– Eik į vakarus – juk iš ten kadaise atkeliavai, – taip sako pitija, ir mes taip sakome.

– Tai dieviškas įsakymas? – paklausiau nusivylęs.

– Tai ne įsakymas! – sušuko jie. – Ar negirdėjai, kad Delfų dievas nenori su tavimi prasidėti – nei įsakinėti, nei drausti. Tai tik geras patarimas tavo paties labui.

Dvylika Jonijos miestų buvo sukilę prieš persus. Rytuose siautė laisvės audra. Anksčiau ar vėliau Efesas turėjo vėl atverti maištui vartus. Šitaip galvojau. Bet nieko nepasakiau, kad dar labiau jų nesuerzinčiau.

– Nesu įsišventinęs slaptosioms Artemidės apeigoms, – tariau. – Tačiau per pilnatį sapne man apsireiškė Artemidė su juodu šunimi. Ji apsireiškė kaip požemio Hekatė*, kai per pilnatį žynės valia miegojau šventykloje. Todėl žinau, jog būsiu turtingas. Praturtėjęs atsiųsiu įšventinimo dovaną šventyklai.

Bet jie atsakė:

– Ne, niekada Delfų dievui nesiųsk įšventinimo dovanų. Mes nenorime.

Jie net liepė iždininkui grąžinti man pinigus, atskaičiavus tik mano, kaip šventyklos belaisvio, maitinimo ir švarinimosi apeigų išlaidas. Jie nepasiti-

* Nakties vizijų, burtų ir kerų globėja.

kėjo manimi ir visa kuo, kas tuomet atkeliaudavo iš rytų. Jie atsisakė auksu puošto persiško skydo, kurį Atėnų vyrai buvo pagrobę kelyje į Sardus ir ketino atsiųsti šventyklai kaip įšventinimo dovaną.

7

Aš buvau laisvas, tačiau Dorėjas dar nebuvo sulaukęs Delfų žynių atsakymo. Įžūliai pasprukom iš šventyklos teritorijos ir prie gynybinės sienos drauge leidom laiką, minkštame akmenyje kalinėdami savo vardus. Netoliese gulėjo pliki šventieji akmenys, kurie net tūkstantį metų prieš Apolonui atvykstant į Delfus buvo garbinami kaip požemio dievų akmenys.

Čaižydamas juos gluosnio šakele Dorėjas kalbėjo:

– Negaliu nustygti, visa manyje kibirkščiuoja. Aš išauklėtas karui ir vyriškiems darbams dirbti. Aš išauklėtas valgyti ir miegoti tarp panašių į save. Nuo vienatvės ir dykinėjimo mano galvoje rezgasi tik beprotiškos mintys. Imu abejoti orakulu ir jo surukusiais žyniais. Mano reikalas politinis, ne dieviškas. Jį galima kalaviju išspręsti. Ne lauro lapus kramsnojant.

Tariau:

– Leisk man pabūti tavo orakulu. Gyvename perversmų metu. Keliauk su manimi į rytus, per jūrą į Joniją. Ten jau sušoktas laisvės šokis. Maištaujantiems miestams gresia perso kerštas. Sumanus karys ten laukiamas, jis gali laimėti grobio ir tapti vadu. – Dar pridūriau: – Laukėme pagalbos iš visų Heladės miestų, tačiau tik Atėnai atsiuntė dvidešimt laivų, ir tuos pačius atšaukė, kai pabėgom iš Sardų.

Jis abejingai atsakė:

– Mes, Spartos vyrai, nemylime jūros ir į užjūrio reikalus nesikišame. Juk jūsiškis Aristagoras iš Mileto praėjusią žiemą lankėsi Spartoje, norėdamas mus papirkti. Jis rodė vario lentelėje išraižytus šalis ir miestus. Tačiau visi jį išjuokė išgirdę, jog pirmiausia reikėsią plaukti per pavojingą jūrą, o paskui trisdešimt tris dienas žygiuoti į Sūzus didžiojo valdovo versti. Heilotai* tuomet buvo sukilę. Į Spartą būtų įsiveržę priešiški kaimynai. Ne, į užjūrio reikalus Sparta nesikiša.

– Esi laisvas, – tikinau. – Tautiečių prietarai tavęs nebekausto. Jūra nuostabi net per audrą. Jonijos miestai – nuostabūs. Juose žiemą nešalta, o vasarą nekaršta. Būk mano draugas, keliaukim kartu į rytus.

Jis pasiūlė:

– Meskim kiekvienas avies kaulus ir pamatysim, į kurią pusę eiti.

Prie niaurių požemio dievų akmenų metėme avies kaulus. Vienu metimu netikėdami, metėme po tris sykius. Kaskart jie aiškiai rodė vakarus.

* Senieji Lakonijos gyventojai.

Dorėjas niūriai burbtelėjo:
– Šitie avies kaulai įskilę. Jie nelemia.
Supratau, kad sieloje jis trokšta keliauti su manimi į karą su persu. Todėl tarsi dvejodamas tariau:
– Savo akimis mačiau perpieštą Hekatajo pasaulio žemėlapį. Be abejonės, didysis valdovas – šiurpus priešininkas. Jis valdo tūkstantį tautų nuo Egipto lig Indijos. Tik skitų jis nepajėgė įveikti.
Dorėjas piktai pasakė:
– Juo stipresnis priešininkas – juo garbingesnė kova.
– Aš neturiu ko bijoti, – priminiau. – Ar gali žmonių ginklai sužeisti mane – tą, į kurį žaibas bergždžiai trenkė? Tikiu, kad kare manęs nesužeis. Tau kitaip. Daugiau nekviesiu tavęs į pavojingą kelionę. Kaulai rodo vakarus. Tikėk jais.
– Kodėl tu nevyksti su manim į vakarus? – paklausė jis. – Kaip sakai, esu laisvas, tačiau laisvė – ne laisvė, jei neturi bičiulio ir draugo, su kuriuo ja galėtum dalytis.
Atsakiau:
– Man kaulai rodo vakarus ir Delfų žyniai liepė eiti į vakarus. Grįšiu į rytus, kad įrodyčiau sau, jog ženklai ir dieviški įspėjimai nesutrukdys man pasielgti taip kaip noriu.
Dorėjas nusijuokė:
– Prieštarauji pats sau.
– Tu nesupranti, – tikinau. – Noriu įrodyti sau, kad likimo neišvengsi. Todėl elgsiuos taip, kaip pats noriu, ženklų bei pranašysčių nepaisydamas.
Kaip tik tada šventyklos tarnai atėjo išsivesti Dorėjo. Jis ūmiai pakilo nuo požemio dievo akmens, veidas užsiplieskė. Bėgte pasileido į šventyklą, o aš likau prie didžiulio aukuro. Jis grįžo nunarinęs galvą ir tarė:
– Pitija paskelbė ištarmę. Žyniai ištyrinėjo pranašiškus ženklus. Spartai grės prakeikimas, jei kada nors į tėvynę grįšiu. Todėl turiu keliauti užjūrin. Jie pataria man plaukti į vakarus. Turtinguose vakarų miestuose bet kuris tironas noriai mane nusisamdysiąs. Vakaruose mano kapo vieta, – sako jie. Vakaruose manęs laukia neblėstama šlovė, – sako jie.
– Taigi keliaujam į rytinį užjūrį, – tariau šypsodamas. – Tu dar jaunas. Ko tau skubėti į kapą?
Tą pačią dieną iškeliavom į jūros pakrantę. Tačiau jūroje siautė audra ir laivai nebeplaukė. Todėl keliavome sausuma, nakvodami piemenų trobelėse. Avys jau buvo išgintos iš aptvarų į slėnius, šunys naktimis trobelių nesaugojo. Kaimuose mus pasitikdavo nesvetingai, nors keliavom iš Delfų. Už Megaros sustojom pasvarstyti, kur link sukti į Joniją. Atėnuose turėjau Sardų žygio draugų. Bet Atėnus jau valdė nuosaikiųjų šalininkai, vengę kištis į Jonijos maištą. Todėl pamaniau, kad draugai nenorės prisiminti to žygio.
O Korintas buvo svetingiausias Graikijos miestas. Iš abiejų jo uostų laivai

plaukė ir į rytus, ir į vakarus. Finikiečių laivai taip pat laisvai atplaukdavo, svetimšalių ten nesišalino.

– Keliaukim į Korintą, – pasiūliau. – Ten gausime naujausių žinių apie Jonijos įvykius. Iš ten galėsime, – vėliausiai pavasarį, – plaukti į Joniją.

Dorėjas apsiblausė:

– Mudu draugai, o tu, kaip jonėnas, apie keliones bei pasaulio miestus žinai daugiau už mane. Tačiau aš, kaip spartietis, negaliu klausyti patarimų nepaprieštaravęs.

– Taigi meskime avies kaulus dar kartą, – pasakiau.

Nubrėžiau kaip mokėdamas smėlyje pagal saulę pasaulio šalis ir Atėnų bei Korinto kryptis. Dorėjas metė avies kaulus ir jie neginčijamai rodė vakarus. Dorėjas niauriai tarė:

– Taigi keliaukime į Korintą. Tačiau tai mano sprendimas – ne tavo.

Jo valia, be abejonės, buvo tvirtesnė už manąją. Todėl sutikau:

– Jonėnų papročiai mane išlepino. Mano būdą sugadino žmones niekinančio išminčiaus mokymas. Tas, kuris kaupia žinias, valią silpnina. Taigi tavo valia keliaukime į Korintą.

Sieloje jam palengvėjo, jis nusišypsojo, įsibėgėjo ir atsilošęs iš visų jėgų sviedė ietį Korinto kryptimi. Nubėgome abu prie ieties. Tačiau pribėgę pamatėme ją įsmigus į sutrešusią jūros išmesto laivo siją. Abu širdyje suvokėm, jog tai blogas ženklas, bet nė žodžio nepratarėm, net nepažvelgėm vienas į kitą. Dorėjas ištraukė ietį ir bėgomis, nesižvalgydami atgal nuskubėjome Korinto link.

8

Korinte svetimšaliui draugai nereikalingi, nes ten yra nakvynės namų, kuriuose susimokėjęs gauni valgį ir nakvynę. Ten nesmerkia ir neįtarinėja dėl kitoniško veido, drabužių ir net odos spalvos, o miesto gyventojų pagarbą svetimšaliui lemia jo pinigų kapšelio svoris. Man atrodo, kad diduma Korinto miesto gyventojų neturi jokio padoraus užsiėmimo, tik vienintelį tikslą – priversti svetimšalius kuo greičiau iššvaistyti pinigus.

Be abejonės, Korinte yra daugybė įdomių dalykų, tarkim, Pegaso šaltinis. Šventykloje, po priedanga, stovi visiškai nudilęs ir kirvarpų suėstas Argo* laivo pirmagalis. Bet jei tikėtum viskuo, ką Korinto gyventojai pasakoja apie savo miesto įdomybes – tikrai metus ten pragyventum klausydamasis vis naujų istorijų apie dievus.

Atvykę į Korintą, sutikome ten gausybę Jonijos miestų pabėgėlių, daugiausia turčių, bijojusių laisvės ir liaudies savivalės, o dar labiau – perso keršto. Jie manė, jog po karo žygio į Sardus perso kerštas gresia visiems

* Į Kolchidę plaukusių herojų – Jasono ir jo draugų – laivas.

Jonijos miestams, išvijusiems savo tironus, išdraskiusiems perso rūmus ir atstačiusiems mūrų bokštus. Diduma jų laukė pavasario, ketindami su prekiniais laivais išplaukti į didžiuosius vakarinius graikų miestus Sicilijoje arba Italijoje ir šitaip kuo toliau pasprukti nuo perso. Buvo tarp jų išminčių, išsimokslinusių žmonių ir gydytojų, poetų ir muzikantų.

Jie sakė:

– Vakaruose – Didžioji Graikija, turtingi miestai ir erdvė kvėpuoti. Vakaruose – ateitis, rytuose tik oro stygius ir nepaliaujamas dusulys.

Tačiau jie turėjo pripažinti, jog maištas išplito iki Kipro, jūroje viešpatauja Jonijos laivai ir visi Jonijos miestai vėl maištauja. Efese laikinoji senių valdžia taip pat buvo nuversta.

Dorėjo valia nuėjome į Heraklio šventyklą paaukoti jo protėviui. O didžiausia ir turtingiausia Korinto šventykla buvo aukštam kalne mūrų apsuptas žemiškasis Korinto Afroditės būstas. Ištaiginguose rūmuose ten gyveno tūkstantis tarnystės meilės deivei išmokusių moterų.

Korinto Afroditė iš tiesų nebuvo šlovingiausias deivės apsireiškimo pavidalas, tačiau Delfų žyniai patarė man aukoti Afroditei. Todėl po kelių dienų pasiūliau Dorėjui:

– Užlipkim į kalną ir paaukokime Afroditei.

Dorėjas atsakė:

– Bergždžias šio nerimastingo miesto gyvenimas jaudina mano sielą, o nesiliaujanti fleitos muzika veria man ausis. Jie taip gardina valgį, kad kūnas įkaista ir kraujas suplūsta į galvą. Bijau, jog paaukojęs Afroditei užmiršiu privaląs nepaklusti kūnui. Ne, kūnas turi būti drausmingas mano valios tarnas.

Pavasarį su pirmais laivais išplaukėme į Joniją.

Šitai rašydamas aš, Turmsas, kramčiau lauro lapą ir prisiminiau Delfus. Užsilašinau ant rankos rožių vandens ir vėl kvėpavau Korinto oru. Tryniau pirštais džiovintus jūros dumblius, trokšdamas vėl prisiminti Dorėjo ietį, įstrigusią į sutrešusią laivo siją pakrantėje. Dabar deduosi į burną druskos krislelį ir liežuviu jaučiu kalavijo ašmenų geležį.

Trejus metus trukusios mūsų kelionės po Joniją – tai gaisrų dūmai ir mūšio trinkesys, puolimai ir bėgimas, mirties dvokas viršum arimų ir pūvančių žaizdų smarvė, bergždžios karo su persu pergalės ir bergždi pralaimėjimai. Sutvirtėjau per šiuos metus, iki persas privertė Jonijos pajėgas trauktis į jūrą ir ėmė supti sukilusius jos miestus.

ANTROJI KNYGA

Fokajos Dionisijas

1

Kare su persu pelniau linksmo vyro šlovę, nes nebijojau mirties. Dorėjas pelnė šlovę, nes jo vadovaujamiems buvo saugu kautis. Bet persui iš sausumos apsupus Miletą Dorėjas tarė:

– Miletas užstoja Jonijos miestus. Tačiau sausumoje persas už mus stipresnis. Kiekvieno jonėno širdį virpina mirtina baimė dėl savojo miesto. Todėl viskas aplink mus sužlugo, viešpatauja suirutė. Tik laivynas prie Ladės kyšulio dar laikosi. – Dorėjas buvo barzdotas vyras. Jo šalmą puošė kuodas, skydą – sidabro kalstiniai. Žvalgydamasis aplink jis tęsė: – Šis aukso miestas su savo turtais ir neįveikiamais mūrais – man pinklės. Aš nepratęs ginti mūrų. Man vienintelis mūras – skydas. Mano drauge Turmsai, palikim Miletą. Šis miestas dvokia mirtimi.

Paklausiau:

– Paliksime tvirtą žemę ir pasirinksime karui svyrinėjantį laivo denį? Juk tu jūros nekenti, o laivui sūpuojant tavo veidas išblykšta.

Dorėjas atsakė:

– Dabar vasara – jūra rami. Be to, mano ginklai sunkūs – kaudamasis ant laivo denio galėsiu kvėpuoti gaiviu oru. Laivas juda. O mūrai nejuda. Plaukim į Ladę ir apsižvalgykim.

Liepėme nuirti mus į Ladę. Nebuvo sunku, nes tarp miesto ir Ladės knibždėte knibždėjo valčių. Iš miesto plukdydavo laivynui maistą, vaisius ir vyną, o iš laivyno vyrai be perstogės plaukė žiūrėti auksinio miesto.

Ladėje pamatėme daugybę visų Jonijos miestų karo laivų – didelių ir mažų, o didžiausi buvo galingieji Mileto laivai. Laivai iš ankšto sąsiaurio į atvirą jūrą plaukdavo eilėmis. Mokydamiesi smogti po vandeniu daužikliu į priešo laivo šoną, išsirikiuodavo įsauly žybčiodami irklų mentėmis ir pasileisdavo taip, kad vanduo suputodavo.

Tačiau diduma laivų buvo nuvilkti į salos pakrantę. Dengdamiesi nuo saulės kariai jų bures buvo išskleidę kaip stogus. Visa sala gaudė nuo prekijų šūksnių, girtų klegesio, vadų ginčų ir įprasto graikiško plepėjimo. Bet dauguma, nepaisydami triukšmo, kietai miegojo.

Dorėjas užkalbino keletą jūrininkų ir paklausė:

– Ko voliojatės ir geriate vyną, kai perso laivynas artinasi? Kalbama, kad jį sudaro trys ar keturi šimtai karo laivų.

Vyrai atsakė:

– Manykime, kad persas turi tūkstantį laivų, ir galėsime greitai užbaigti šį apmaudų karą. Juk esame laisvi Jonijos vyrai, sumanūs sausumoje ir dar sumanesni jūroje. Jūroje persas dar niekada mūsų neįveikė.

Vis dėlto pasigyrę vyrai ėmė dejuoti:

– Gailestaujame tik dėl to, kad tuščiagarbiai ir pamišę dėl karo mūsų vadai, spiriantys mus įsaulyje irstytis pirmyn ir atgal, engia mus labiau, nei persas engtų. Mūsų delnai pūslėti, veidai nusvilę.

Jie rodė savo delnus – iš tiesų buvo nušerpetoję, nes tie vyrai buvo miestiečiai, visuomet gyvenę po stogu, amatais versdamiesi. Todėl, jų manymu, kvaila laivus pirmyn ir atgal irstyti, mirtinai sekinant žmones.

– Ne, – sakė jie. – Išrinkome naujus, išmintingesnius vadus ir nusprendėme pailsėti, sukaupti jėgas, kad persui pasirodžius būtume stiprūs kaip liūtai.

Ėjome pakrante iš vienos stovyklos į kitą, apžiūrinėdami karo laivus. Visur girdėjome tokį patį niurzgesį. Taip pat girdėjome vadus ginčijantis dėl vadystės ir dėl to, katras katram turi paklusti. Dar išgirdome, kad laivyne dešimčiai sunkiosios ginkluotės karių reikia šimto irklininkų.

Dorėjas papurtė galvą ir tarė:

– Ne vyrų skaičius pergalę lemia, o jų pasirengimas. Bet jeigu kautis turi neapmokyta kariuomenė, tai pirmoji sumanios kovos taisyklė – varinėti karius pirmyn ir atgal iš vienos vietos į kitą, iki jie taip išvargs, išalks ir nusimins, kad veikiau iš paskutiniųjų smogs priešui, nei įstengs pagalvoti apie bėgimą. Todėl, mano manymu, tie vadai, kurie liepia irstyti laivus pirmyn ir atgal, yra išmintingiausi.

Vakarop atvėso, ramus jūros paviršius paraudo lyg vynas ir paskutiniai penki laivai yrėsi iš jūros į salos pakrantės stovyklą. Jie turėjo tik po penkiasdešimt irklų, tačiau irklai kilo ir leidosi, pagal įsakymus bei ženklus irklininkai lenkėsi ir lošėsi taip sutartinai ir ritmingai, tarytum juos būtų tik vienas vyras yręs.

Dorėjui šie laivai patiko ir jis pasiūlė:

– Eime paklausti, iš kurio miesto šie laivai ir kas jų vadas.

Irklininkai, įtraukę irklus ir sušokę į vandenį, nutempė laivus paskuigaliu į krantą ir iš jų į jūrą įmetė kelis nualpusius vyrus. Vanduo juos atgaivino tiek, kad šie įstengė iššliaužti į krantą ir visu ūgiu išsidrėbė, nebepajėgdami nė rankos kilstelėti. Keli jų būtų prigėrę, tačiau draugai ištempė juos į krantą. Laivai buvo be puošmenų, be dievų statulų, bet stiprūs, siauri – tinkami plaukioti jūra ir iš tolo atsidavė sakais ir derva.

Palaukėme, kol užkaitė puodus. Jų valgis buvo košė ir šakniavaisiai, duona ir aliejus. Užuodę valgį sušliaužė prie puodų ir tie, kurie drybsojo krante, bet atsistoti neįstengė. Priėję prie valgančiųjų paklausėme:

– Kas ir iš kokio miesto esate ir kas jūsų vadas?

Jie atsakė:

– Esame iš Fokajos miesto – neturtingi ir prasti vyrai, o mūsų vadas Dionisijas – žiaurus ir negailestingas, – užmirštume jį, jei tik išdrįstume.

Tačiau tai sakydami jie juokėsi ir vaipėsi, o valgis, nors nebuvo toks riebus kaip Mileto laivuose, jiems patiko. Vyrai parodė mums savo vadą: pažiūrėti jis neatrodė geriau už juos – buvo aukštas, barzdotas ir nevalus. Dorėjas žengė jo link žvangindamas antblauzdžiais, linguodamas šalmo kuodu ir žybčiodamas skydu su sidabro kalstiniais.

– Dionisijau, Fokajos laivų vade, – tarė jis. – Nusamdyk mane ir mano draugą kautis savo laivo denyje su persu.

Dionisijas prapliupo iš visos gerklės kvatoti ir pasakė:

– Jei turėčiau pinigų, tikrai nusamdyčiau tave kaip laivo simbolį ir turbūt vien tavo stotas nuvytų persą. Juk pats teturiu tik odinį galvos dangalą bei odinius šarvus, o kovoju ne dėl pinigų, bet dėl savo miesto ir savo paties šlovės. Tiesa, dar tikiuosi užimti keletą persų laivų dėl grobio savo vyrams ir sau. Antraip jie užmuš mane ir išmes į jūrą, kaip kasdien žada ir keikdamiesi bei bliūvodami prisiekinėja.

Įsikišau į kalbą perspėdamas:

– Nesiutink mano draugo. Jis negreitas juoktis. Vyrui su sunkia ginkluote, sutinkančiam kautis ant laivo denio, šiandien moka penkias ir net dešimt drachmų* per dieną.

Dionisijas tarė:

– Aš taip pat negreitas juoktis, gal net lėtesnis už tavo draugą. Bet per šias dienas išmokau daugiau juoktis. Antspauduoto perso aukso šioje laivų stovykloje klaidžioja daugiau, nei galėčiau tikėti ką nors pagrobus iš perso. Čia geriama ir lėbaujama, šokama ir dainuojama, giriamasi ir ginčijamasi tiek, kad ir aš, rūstus vyras, išmokau juoktis ir net juokinu savo vyrus. Tačiau kvailiausia, ką išgirdau – kad jūs, pažiūrėti du karo matę vyrai, prašotės mano nusamdomi, nors aš neturiu nei burių spalvingais dryžiais, nei aukso apyrankių.

– Tai tik kario išmintis, – atsakė Dorėjas. – Už atlygį ar be atlygio kausiuos mieliau laive, kurio irklai ritmingai iria pagal vado valią, nei nusisamdysiu į laivą, kurio vadą kariai savo valia renka ir iš kitų išskiria. Jūros karo nesu patyręs, bet iš visų, ką šiandien mačiau Ladėje, man atrodai vienintelis tikras jūrininkas.

Dionisijas mus išklausė ir mes jam patikom. Mudu turėjome atlygį už tarnybą bei pinigų iš karo grobio. Galiausiai nuėjome ir nupirkome aukai ant Poseidono aukuro apsčiai mėsos. Vyno taip pat nupirkome ir viską padalijome išvargusiems Dionisijo jūrininkams. Dionisijas labai nustebo ir galiausiai tarė:

– Mes, Fokajos vyrai, gyvename ir mirštame jūroje. Mūsų protėviai įkūrė Masilijos nausėdiją vakariniame užjūryje – toliau nuo visų graikų. Mūsų tėvai jūros karo išmoko vakaruose, kovodami su tirėnais, tačiau mūsų mo-

* Senovės graikų sidabrinis pinigas.

kyti to meno jau nesugrįžo. Todėl mes šio meno turime mokytis patys, nepasikliaudami kitais.

Aiškindamas, ką turi galvoje, jis nakties tamsoje netikėtai liepė pūsti kriauklę ir spyriais pabudinti nuvargusius vyrus. Įsakė jiems pulti į laivus ir šie tamsoje atrišo stiebą, pakėlė, įtvirtino jį į stovą ir išskleidė bures greičiau, nei aš spėjau įsiropšti į laivo denį. Tačiau Dionisijas keikdamasis ir rėkdamas žiauriai šniorijo vyrus lyngaliu, vadindamas juos sraigėmis.

Nuo šio triukšmo pabudo visa laivų stovykla – kriaukle paskelbus pavojų, netikėtai pasklido gandas, kad atplaukia persas. Daugelis žliumbė, mėgindami pasislėpti salos krūmynuose. Veltui vadai įsakinėjo vyrams – stovykloje siautė didesnė suirutė nei dieną. Kai paaiškėjo, kad Dionisijas tik savo pramogai, norėdamas pamiklinti savo vyrus, įsakė pūsti kriauklę, o tamsoje atrišti ir pakelti stiebą, su plikais ginklais atbėgo vadai, grasindami mus išpjauti, jei trukdysime jiems ir jų vyrams miegoti.

Dionisijo vyrai bėgo jų link ištempę lynus – vadai užkliuvo už jų ir dauguma tamsoje pametė savo skydus bei kalavijus. Šitaip saloje tarp jonėnų būtų kilęs tikras karas, jeigu visi nebūtų buvę pernelyg miegūsti kautis. Tiesą sakant, diduma šen bei ten su ietimis ir kalavijais puldinėjančių vyrų buvo tokie girti, kad rytą nebeprisiminė, kur pametė savo ginklus.

2

Jūros karas žiaurus – joks sausumos karas jam neprilygsta. Pats jūros karą patyręs, apie Mileto ir kitų sąjungininkų laivus labai blogai nekalbėsiu, nes, be abejonės, tai buvo puikūs laivai, o jų pėstininkai narsūs. Kiek pavaitoję jie irdavosi į jūros pratybas ir alsindavosi su irklais. Vyrui nėra nieko baisesnio už irklą, jeigu prie jo nepripratęs: susidaužo irklu galvą, susilaužo juo šonkaulius. Pats šitai puikiai žinau, nes Dionisijas padavė man irklą ir jau pirmą dieną jis nutrynė man delnus.

Miletas išsiuntė į jūrą rąstais ir vytimis pakrautus pratybų laivus – nors tų laivų šonai buvo pramušti, jie nenuskendo. Bet diduma vadų nepanoro daužyti taikinio laivų. Jie baiminosi, kad bronziniai daužikliai sulinks, irklai sulūš, laivas, iširęs per sandūras, ims leisti vandenį. Tačiau Dionisijas tarė:

– Turime išmėginti savo laivų patvarumą bei daužiklių tvirtumą ir pasitikrinti, ar gebėsime, netikėtai smogę į priešo laivą, atsitraukti.

Po pirmo smūgio aukštyn kojom nuskridau nuo suolelio, susimušiau galvą ir vos nepaleidau irklo. Nuo laivo denio taip pat sklido skambčiojimas, o nuo pirmagalio iki paskuigalio – barškesys, – tarytum vergas būtų ant grindinio pažėręs kaugę bronzinių indų. Bet tai tebuvo Dorėjas, laivui smogiant į taikinį nesisaugojęs ir žnektelėjęs kaip ilgas.

Vis dėlto tas pratybas jūroje man nemalonu prisiminti. Mano kūnas bu-

vo puikiai išlavintas, bet prie irklo nepratęs. Todėl vakarais, šokdamas į vandenį, trokšdavau verčiau būti miręs nei gyvas. Sūrus vanduo graužė nutrintus delnus, o dar skaudžiau sielą graužė puikybė. Norėjau sau įrodyti esąs irklui toks pat gabus kaip kiti ar veikiau – gabesnis už bet kurį.

Dionisijas net nemėgino pasodinti Dorėjo prie irklo, nes gerbė jį kaip kilmingąjį. Dorėjas puikiai bėgiojo su ginklais, buvo įpratęs su visa karine apranga šokinėti per aukščiausias kliūtis. Todėl laive jis viską atlikdavo geriau, nei Dionisijas tikėjosi, o pažvelgęs į savo gumbus ir kruvinas alkūnes tik niūriai šypsodavo.

Įsitikinęs gera mano valia, Dionisijas atleido mane nuo irklo ir pasiėmė į denį, nes gebėjau rašyti ir skaityti. Jis išmokė mane laivyno skydų ženklų bei trimito garsų, privalomų mokėti laivams kaunantis grupėmis ir rikiuotėmis. Kai jam vėl atnešė Mileto miesto ir laivyno tarybos vaškuotų lentelių, jis liepė man perskaityti jas garsiai ir parašyti atsakymus. Iki tol Dionisijas mesdavo jas į jūrą. Kai išmokiau rašto, jis, didelei nuostabai, surašė tik mažytę vaškuotą lentelę, užsisakydamas iš miesto savo laivams aukojimo jautį, tris avis ir vieną valtį vaisių bei šakniavaisių.

Pasakiau:

– Tavo miestas privalo atlyginti už šias produktų atsargas kilnojamam sąjungininkų sandėliui Milete. Jeigu tik nori, iš ten taip pat gali užsakyti fleitininkų, aliejaus, vyno ir varinių liūtagalvių – skiriamųjų ženklų savo vairininkams.

Dionisijas tarė:

– Nieko kvailesnio negirdėjau. Gal ir persui nusiųsti vaškuotą lentelę, paprašyti jo iškelti stiebą ir plaukti namo? Iš tiesų, nors kilnojamame Mileto sandėlyje verkiau, keikiausi ir trepsėjau koja – negavau savo laivui nė vieno maišelio miltų. O tu turtini mane vien vaške raides braižydamas. Galbūt šis karas nėra toks blogas, kaip maniau.

– Kodėl manei, kad jis blogas? – paklausiau.

Jis žvilgtelėjo į mane iš po vešlių antakių, klastingai nusijuokė, parodydamas baltus dantis, ir atsakė:

– Tu tikras padūkėlis, Turmsai. Pats nesupranti, todėl bus geriau, jei neaiškinsiu.

Man pasirodė, kad visą laivyną apėmusi nuojauta, jog karas pakrypo bloga linkme. Tik Mileto įtaka telkė laivyną ir neleido laivams grįžti į gimtuosius miestus. Ar gali žlugti Miletas – šimtą nausėdijų įkūręs turtingiausias pasaulio miestas?

Atslinko naktis, pajūrio dangus suplisko raudoniu ir netrukus laivų stovykloje pasklido žinia, kad persas užgrobė, apiplėšė Jonijos Apolono šventyklą ir ją padegė, duodamas savo laivynui ženklą.

Tąnakt žvelgiant į gaisruojantį dangų mane apėmė gniuždantis tikrumas, jog tai perso kerštas už Sardų Kibelės šventyklos sudeginimą. Todėl buvau laimingas, kad neatpažintas gyvenu mažoje Fokajos Dionisijo laivų

stovykloje. Likęs Milete, būčiau atpažintas ir įniršusi minia tikrai būtų mane užmušusi.

Ladėje įsigalėjo baimė ir suirutė. Tačiau naktį visa nurimo. Daugumas sakė, kad persas, sugriovęs orakulą, užsitraukė prakeiksmą. Kiti sakė, kad Jonijos jau niekas nebeišgelbės, jei pats dievas neįstengė apsaugoti savo didžiausios šventyklos. Vis dėlto visi, ruošdamiesi mūšiui, apsišvarino, susipynė plaukus, išsitepė aliejumi veidus ir apsirengė geriausiais drabužiais.

Tą pačią naktį į Dionisijo laivų stovyklą atklydo orfikas žynys – skambindamas lyra jis dainavo apie Orfėjo žygį į mirusiųjų karalystę. Jis pasakė:

– Neįšventintiesiems negaliu pasakoti apie slaptąsias mūsų apeigas. Bet paguosiu tuos, kurie rytoj, neišvengę likimo, kris, tardamas, jog mes, įšventintieji, mirties nepripažįstame. Yra žmonių, kurie anksčiau gyveno ir vėl gims žemėje.

Dionisijas tarė:

– Lankiausi tokiose slaptose apeigose, apie kurias kalbėti negalima. Mes, Dioniso įšventintieji, žinome, kad Eleusine* Dionisas apsireiškia Jakchu, parvedęs Persefonę – savo dukterį Korą – iš mirusiųjų karalystės. Kviečio grūdas turi mirti, kad naujas kvietys iš jo išaugtų. Tačiau kai nemirtingumą vergai ir moterys dalijasi su laisvais vyrais, man nepatinka.

Dorėjas įsiterpė:

– Nemirtingumas man – tik vardas, iškaltas kapo akmeny, kurį pastato kovoje kritusiems.

Orfikas paklausė:

– Ak jūs mažatikiai, ar tikrai jums kaip šešėliams pakaks tik bejėgiškos kraujo aukos iš žemės duburėlių?

Apimtas ekstazės, jis stebeilijo aplink, skambino lyra aistringą melodiją ir sušuko:

– Nejau tarp jūsų nėra nė vieno, kuris pažintų mane ir man atsakytų?

Kažkas manyje atsiliepė į melodiją – tarsi kadaise ją būčiau girdėjęs. Akys man atsivėrė ir šūktelėjau:

– Aš tau atsakysiu. Matau neryškų švytėjimą apie tave.

Vesdamas akimis nuo vieno vyro prie kito mačiau daugumą jų švytint blausia šviesa: rausva, žalia, gelsva. Tačiau keletas nešvytėjo. Klajūnas orfikas suėmė mano galvą rankomis, pažvelgė į akis ir tarė:

– Pažįstu tave. Tu iš grįžusiųjų. Ko tepiesi krauju, žudydamas žmones – panašius į save, juk esi iš Orfėjo genties?

Ištrūkau iš jo rankų ir papurtęs galvą atsakiau:

– Manęs neapgausi. Tai tik sapnas ir kvaišulys, kuris įsaulyje išsisklaido. Ir anksčiau, pilnaties naktimis nusekęs paskui Artemidę, klajodavau po keistus miestus, nors mano kūnas gulėdavo lovoje. Bet visada pabusdavau. Netikiu tavimi.

* Atikos miestas.

Pasivedėjęs nuošaliau, jis pamokė mane sakydamas:

– Iš kūno į kūną klajojantiems pabudimo ir atminties akimirkos nušvinta retai. Pažįstu tave iš akių, todėl patarsiu tau, nors šiame gyvenime dar nesi įšventintas. Šešėliu klajodamas po mirusiųjų karalystę pajusi baisų troškulį. Įveik jį ir apeik šaltinį, tavo kelyje pasitaikiusį, iš kurio dauguma atsigerti lenkiasi. Tai užmaršties šaltinis. Mirusiųjų karalystėje yra ir atminties šaltinis. Įšventintieji moka jį susirasti, tačiau tau šios misterijos apsakyti negaliu – tegaliu ją tik paminėti.

Jis buvo pagautas ekstazės, bet aš mačiau vien karštakošį, nesusivokiantį vyrą, nes Efese mano širdį buvo persmelkusi abejonė – legendomis nebetikėjau. Jam kalbant man galvą siautė šaltas vėjas. Kai jis su savo lyra iškeliavo, grįžau į jaukų draugų būrį. Uždėjęs stiprias rankas man ant pečių, Dionisijas tarė:

– Žmogui lengviau gyventi nežinant mirusių pasaulio bei dangiškųjų paslapčių.

Nuo jo tvirto prisilietimo mano kūnas vėl atgijo. Visas tirtėdamas išsivadavau iš apžavų, kojomis pajutau rupų smėlį, nakties vėjas atnešė švelnų jūros dumblių kvapą, burnoje jaučiau aliejaus skonį. Tačiau pirmąkart suabejojau savo abejone.

3

Brėkštant sausumoje tebekilo tirštas dūmų stulpas – tarsi ženklas persų laivynui, šimtai jo laivų, kurstydami mus mūšiui, naktį išplaukė į jūrą. Suskardėjus kriauklėms ir trimitams, tarybos nustatyta rikiuote išsiyrėme priešais jį: didžiausi laivai per vidurį, lengvesnieji – iš šonų. Palikome auksinį Mileto miestą. Slinkom iš lėto. Laivai trukdė vienas kitam, irklai lūžinėjo. Juo labiau artinomės prie perso, juo arčiau glaudėsi laivai – tarsi vienas kito paramos prašydami.

Matėm finikiečių laivų sidabro ir bronzos tviskesį, baugias jų dievų statulas. Priešo laivų kolonoje matėm ir graikiškų Kipro bei jonėnų laivų. Finikiečiai aukojo belaisvius jonėnus – per laivų pirmagalius į jūrą liejosi jų kraujas.

Jūra knibždėjo persų laivų. Tačiau sąjungininkų laivynas taip pat plūstelėjo. Vis greičiau mušė vėzdai į bronzinius skydus. Irklininkų daina darėsi vis nirtesnė. Purslojančiais pirmagaliais, pasileido viena priešais kitą laivų gretos. Prisimenu išdžiūvus gerklę. Prisimenu baimę sutraukus pilvo raumenis. Paskui – trinksėjimą ir bildesį, visišką sąmyšį, vandens teliūškavimą ir mirštančiųjų siaubo šūksnius.

Per pirmąjį puolimą mums sekėsi. Mūsų laivai, paklusę Dionisijo ženklams, priešo link yrėsi įžambiai – tarsi siūlydami savo šonus pramušti. Tačiau nemažindami greičio apsisukome ir daužiklis braškėdamas prakiurino

didelio laivo šoną – tas pasviro į mus, tarytum versdamas mūsiškį. Jo vyrai krito į jūrą ir ant mūsų laivo denio. Ore zvimbė strėlės. Yrėmės šalin nuo laivo, palikę jį skęsti. Traukdamiesi paskuigaliu trenkėmės į kitą laivą. Iš jo į mūsų laivą sušoko kariai ir, bildant denio lentoms, susikovė vyras su vyru. Penki mūsų laivai pradingo tarp priešo laivų. Mūsų irklininkai puolė su ginklais į denį, tačiau dažnas krito perso strėlės pakirstas. Per šį nirtulingą sąmyšį atsidūriau finikiečių laivo denyje greta Dorėjo. Greičiau, nei suvokiau, kaip visa nutiko, mes užėmėm laivą, nuo pirmagalio nuvertėm į jūrą dievo statulą, sušokdinom į vandenį tuos, kurie nesiryžo kautis griuvinėdami ant glitaus nuo kraujo denio.

Mūsų buvo nedaug, todėl turėjome atsisakyti laivo ir palikti su sulūžusiais irklais plūduriuoti kaip kokį šlamštą. Šurmuliui rimstant Dionisijas pašaukė laivus, visi penki jam pakluso ir mes pamatėme pramušę spragą priešo laivų virtinėje. Užgulę irklus, visi penki laivai puolėme kitos priešų laivų gretos vidurin – ten, kur smūgiavo galingi Mileto laivai. Pusiaudienį abu mūsų penkiasdešimtirkliai pradėjo mums po kojomis grimzti ir gelbėdamiesi turėjome užimti dvieilį finikiečių laivą. Dionisijas parodė karo ženklą šio laivo link, bet staiga ėmė žvalgytis aplink ir paklausė:

– Ką tai reiškia?

Pamatėm grimztančius ir plūduriuojančius laivus, plaukikus ir jūros sūpuojamus kūnus, irklų ir laivų nuolaužų įsikibusius vyrus. Ladės sąsiaurio saugoti paliktas jonėnų laivynas didžiausiu greičiu lėkė iš užnugario į mus. Greičiau, nei susivokėme, jis smogė iš užpakalio savo gentainių laivams. Dionisijas tarė:

– Jie delsė, iki pamatė, kieno pergalė. Dabar pirks iš perso gimtajam miestui malonę. Pergalės deivė Joniją apleido.

Todėl toliau kovėmės pagal Dionisijo nurodymus ir nelygioje kovoje praradome du laivus, tačiau išgelbėjome juose likusius gyvuosius – taigi surinkome reikiamą trims laivams pėstininkų skaičių. Dionisijas įsakė finikiečių irklininkams vergams šokti į jūrą, nes jais nepasitikėjo, pasitraukė iš kovos ir pasuko į atvirą jūrą. Daugybė jonėnų laivų spruko šiaurės link, bet persas rungčiomis sparčiai yrėsi paskui. Jonėnų irklininkams dabar prireikė jėgų, sukauptų ištisas savaites drybsant saloj po pavėsingom burėm.

Buvau ten, todėl turėčiau daugiau papasakoti apie Ladės jūros mūšį. Tačiau jūros kare buvau nepatyręs, o mano akys nebuvo pratę atskirti laivų. Iš tiesų kovos eigą aiškinomės daugybę savaičių kas atokvėpio valandėlę – kiekvienas vis kitaip, vis sklandžiau pasakojo ir teisingiau vertino tai, kas įvyko.

Mano patyrimo stoką jūros kare geriausiai įrodo tai, kad labai apstulbau laive išvydęs gausybę brangenybių skrynelių, vertingų ginklų, aukojimo taurių bei indų, aukso apyrankių ir grandinių. Kaudamasis dėl gyvybės nespėjau nė apsižvalgyti, o Dionisijas ir jo prityrę jūrininkai turėjo laiko susikrauti iš mūsų užgrobtų laivų brangenybes, pjaustinėti rankas ir nykščius, skubomis numaustydami aukso apyrankes ir žiedus.

Dionisijui patiko užgrobtasis finikiečių laivas. Pastuksenęs storas kedro lentas, apžiūrėjęs būstus bei irklininkų suolelių eiles, jis tarė:

– Tai bent laivas! Turėdamas šimtą tokių laivų, pilnų Fokajos vyrų, užvaldyčiau visas jūras.

Jis nesudaužė laivo dievo statulos, o paaukojo jam ir paprašė:

– Pereik į mano pusę, finikiečių dieve, – nesvarbu, kuo tu vardu, – ir kaukis už mus.

Jis nieko laive nekeitė. Atvirkščiai – išdalijo finikiečių skydus bei laivo ženklus abiejų penkiasdešimtirklių vyrams. Tik abiejose pirmagalio pusėse nupiešė dideles akis, kad net tolimose jūrose laivas rastų kelią.

Vakarop jūra buvo tuščia. Nakčiai Dionisijas į krantą neskubėjo, tik įsakė laivams plaukti vienam nuo kito šūksnio atstumu, o irklininkams vienam kitą pavaduoti. Laivas ūžė nuo sužeistųjų dejonių ir vaitojimo, bet Dionisijas mokėjo tik vienaip gydyti – apiplauti žaizdas jūros vandeniu ir patepti derva. Dorėjas buvo stipriai sumuštas – net jo šalmas buvo taip suplotas irklu, kad nuimant galvos oda sutrūko, todėl jis sakė, jog jam veikiau reikia kalvio nei gydytojo.

Nakties tamsyje žvelgdamas į visus baisumus, susigėdau, kad pats esu sveikas, ir paplūdau ašaromis. Tai buvo pirmos ašaros po to, kai Herakleitas, išvadinęs mane nedėkinguoju, išvijo iš savo namų. Šokau laisvės šokį, padėjau žmonėms išvyti Hermadorą iš Efeso ir Herakleitas už tai man neatleido.

Dionisijas užtiko mane verkiantį, tamsoje palytėjo ranka man skruostą ir paklausė nustebęs:

– Ko verki, Turmsai, vienintelis vyre, kurį mačiau kovoje juokiantis? Juk be paliovos juokeisi, kai mirtis staugė aplinkui.

– Atleisk už ašaras, – paprašiau. – Turbūt esu dar silpnesnis, nei tariausi esąs. Juk net nežinau, ko verkiu. Man rodos, verkiu ne dėl Jonijos. Verkiu prisimindamas tvaikų orą, rašiklį ir vaškuotą lentelę, patyčias ir išmintį savo mokytojo namuose. Jis sakydavo, kad ilgiausia kelionė į patį save. Savo paties ribų niekas nepasiekia. Turbūt todėl verkiu.

Priglaudęs didžiulę jo ranką sau prie skruosto raudojau, aimanavau:

– Kadaise Dionė sviedė man obuolį, žievėje išrašiusi savo vardą. Tas obuolys man buvo brangesnis už visą mokytojo išmintį. Dėl to obuolio šokau laisvės šokį. Dėl to obuolio įmečiau deglą į Sardų Kibelės šventyklą. Verkiu, nes jau neįstengiu prisiminti Dionės veido.

– Amžinoj kovoj priešybės viena kitą iškelia, – kalbėjau. – Nieko nėra amžino, tačiau visa keičiasi kas akimirką ir aš pats keičiuosi. Visa tėra ugnies švytėjimas – net žemė ir vanduo. Iš ugnies visa radosi ir į ugnį visa sugrįš. Dievas – naktis ir diena, žiema ir vasara, alkis ir sotis. Todėl jis atmainus it rusenantys smilkalai: su kiekvienu nauju kvapu jie vis kitaip vadinami.

Dionisijas susirūpino ir puolė čiupinėti mano pakaušį klausdamas:

– Ar per galvą gavai?

Jis pauostė orą, lyžtelėjo pirštą, nustatė vėjo kryptį, pasiklausė vandens čiurlenimo laivo pirmagalyje ir pažvelgė į žvaigždes. Paskui tarė:

– Esu nemokytas vyras, bet pažįstu jūros sroves, vėjus ir laivo sandarą. Jei būtum paprastas jūrininkas, išgydyčiau tavo ašaras keliais lyngalio kirčiais. Bet tu mano draugas. Todėl gali iš grobio išsirinkti gražiausią grandinę – tik liaukis verkęs. Nuo tavo verksmo man nugara šiurpsta labiau nei nuo perso staugimo.

Nusikeikiau ir atsakiau:

– Mesk į jūrą savo grandinę. Šiandien žudžiau žmones – į save panašius, kalaviju ir ietimi žudžiau. Jų šešėliai slankioja apie mane. Matau jų veidus, kalaviju perkirstas gerkles. Jaučiu jų šaltą alsavimą ties savo galva.

Dionisijas prapliupo juoku, pažadėjo iš ryto paaukoti reikiamas atpirkimo aukas ir liepė man gultis miegoti į mira kvepiančią finikiečių vado lovą. Miros kvapas nustelbė kraujo skonį. Užmigau giliu it mirtis miegu ir sapne šypsodama magia šypsena pas mane atėjo nuoga sparnuotoji šviesos esybė. Tačiau kai siekiau apkabinti, ji ištirpo ir dingo it šešėlis.

4

Kai pabudau, saulė buvo aukštai, vanduo laivo pirmagalyje ošė, irklininkai dainavo bronzos dūžių taktu, bet, pažvelgęs į saulę, savo nuostabai pamačiau, kad plaukiame į pietus, o ne į šiaurę, Fokajos link.

Laivo pirmagalyje, prispaudęs prie galvos šlapią skudurą, sėdėjo Dorėjas. Priesaikaudamas visais jūros dievais paklausiau:

– Kur plaukiame?

Kairėje mačiau rudas pakrantės kalvas, dešinėje – mėlynus salų šešėlius. Dorėjas tarė:

– Nežinau ir net nenoriu žinoti. Galvoje dūzgia bičių spiečius ir vos pažvelgus į jūrą man susiverčia viduriai.

Pakilo vėjas, bangos plakė laivo šonus, o paskui mus nustatytu atstumu plaukė kiti du laivai. Per irklaskyles kartais kliūstelėdavo vanduo. Tačiau Dionisijas, stovėdamas greta vairininko, džiugiai juokėsi ir ginčijosi su juo dėl kalnų šešėlių bei pakrančių ženklų.

– Kur plaukiam? – paklausiau. – Juk plukdai mus į perso vandenis.

Dionisijas nusijuokė:

– Jonijos laivai sprunka į šiaurinius miestus – išskyrus Mileto laivus, ieškančius priebėgos savame uoste. Esame perso laivyno užnugaryje, todėl niekam į galvą nešaus mus vytis.

Priešais laivo pirmagalį, sublizgęs šonu, persivertė delfinas. Dionisijas parodė jį ir pasakė:

– Ar nematai: jūros nimfos, apvaliais klubais gundydamos, veda mus. Visi ženklai geri, jei tolina mus nuo perso ir prarastosios Jonijos.

Bet iš jo akių blizgesio mačiau, kad jis tik juokauja ir jau apsisprendė, nors juoku nuo manęs šitai slepia.

Tariau:

– Tu teisus. Joniją praradom. Protingesni už mus buvo tie, kas prieš daugelį metų pabėgo iš Jonijos.

Suraukęs vešlius antakius Dionisijas atrėžė:

– Apie pabėgimą nekalbėk. Darėme, ką įstengėme. Prieš amžinai atsisveikindami su savo gimtaisiais miestais galime dar paerzinti persą.

– Ką ketini daryti? – surikau.

Tačiau Dionisijas, parodęs į mėlyną didelės salos šešėlį priešais, davė ženklą vairininkui ir atsakė:

– Štai gydytojų sala – Kosas. Nesiginčyk, o verčiau pažiūrėk, ar daug mūsiškių reikia kelto mokesčiui įbrukti pinigą į burną.

Užmiršau save, nebemačiau blyksint aptakaus delfino šono, nejaučiau nuostabaus jūros vėjo, negirdėjau švokščios irklininkų dainos. Nulipau į apačią pas sužeistuosius – į kraujo ir išmatų smarvę. Tamsą vos nušvietė per irklaskyles sklindanti blausi šviesa, jie nebevaitojo. Laivo dugnas nuo kraujo glitėsių buvo slidus. Man ėmė svaigti galva, staiga prisiminiau orfiką žynį ir laivo dugne išskyriau iš kitų mirusiuosius – jie buvo tamsūs, nebešvytėjo. Apie gyvuosius dar tebepleveno blanki šviesa.

Pasikalbėjęs su sužeistaisiais grįžau ant denio – į gyvenimo šviesą ir papasakojau Dionisijui:

– Vieni mirę, kiti blyškūs it vaškas ir nebeįstengia nė rankos pakelti, treti mėgina atsisėsti, prašo vandens ir valgio.

Dionisijas įsakė:

– Negyvėlius – Poseidonui* ir jo nimfoms. Pasiliksiu tik tuos, kurie patys įstengs išsirepečkoti ant denio. Kitus paliksime sapnuoti Koso salos gydytojo šventykloje.

Tą patį jis sušuko kitiems dviem laivams, kurie yrėsi paskui mus. Fokajos vyrai nurengė numirėlius, įspraudė kiekvienam į burną po pinigą ir sumetė į jūrą. O dauguma sužeistųjų rungčiomis, keikdamiesi ir šaukdamiesi dievų pagalbos, išsirepečkojo į vėjuotą denio saulėkaitą, nes Koso saloje nė vienas nenorėjo likti. Persas sudegino Didimus**, todėl netikėjome, kad jis pasigailės Apolono sūnaus šventyklos, pripažinęs ją sužeistųjų prieglobа.

Ropščiantis į viršų kai kurių žaizdos vėl atsivėrė, rankos nusilpo, kraujas čiurkšlėmis pasruvo ant laivo grindų ir jie krito atgal į laivo dugno tamsą. Tai matydamas įniršau:

– Tu žiaurus, Dionisijau!

* Jūrų dievas.

** Miestas netoli Mileto.

Papurtęs susitaršiusią galvą, jis tarė:
– Ne, ne, Turmsai, atvirkščiai, saviems esu gailestingas.
Ir pridūrė:
– Tegu nelabieji, tu teisus, Turmsai. Tie sužeistieji – mano gentainiai, aš tapau jų vadu, dalijausi su jais duona ir druska, kad taptų tikrais jūrininkais, mušiau juos storu lyngaliu. Tačiau žmogus tik savo jėgomis išlieka. Nemirtingieji nesugriebs manęs už plaukų ir neištemps ant denio, jeigu pats bejėgis gulėsiu laivo tamsoje. Aš pats turėsiu stengtis, kad ir dantimis, save išvilkti ant denio. Iš jų daugiau nei iš savęs nereikalauju.
Jis abiem rankom tampė grandinę ant kaklo, į barzdą riedėjo ašaros. Nusigręžiau ir pasakiau:
– Vakar pamačiau, kad žmogus turi šiurpiai daug kraujo. Kraujas raudonom dėmėm nudažė jūrą prie Ladės. Kraujas pliuškeno laivų dugnuose prieš jiems nuskęstant.
Abiem rankom susiėmęs galvą Dorėjas piktai suriko:
– Ladę jau nugyvenom, mūsų laukia ateitis. Taigi daugiau nekalbėk apie Ladę, daugiau net pažiūrėt į Jonijos pusę nenoriu.
Dionisijas nusišluostė ašaras, atsiduso ir tarė:
– Jau niekada nebepamatysiu Fokajos. Tačiau žinau ne kartą žiūrėsiąs Jonijos pusėn. Dar Kyrui perėmus Joniją iš Kroiso ir jos miestus užkariavus, Fokajos vyrai pasirinko laisvę ir išplaukė savo laivais į naujus miestus. Iškeliaudami jie nugramzdino uoste geležinį luitą ir prisiekė nesugrįšią, iki jis neiškilsiąs į paviršių. Nuplaukę ligi vakarinių jūros pakrančių, jie įkūrė Masiliją. Bet dauguma viską metę sugrįžo ir turėjo ilgokai panardyti, kol geležies luitą iškėlė. Manau, visos priesaikos bergždžios, nes žmogaus siela atmaini ir jis iš tikro nežino, ko nori. Tačiau aš tariuosi žinąs, ko noriu.
Bet kol kas jis nesutiko pasakyti, ką ketina daryti. Yrėmės Koso salos uosto link, kaip pakraščio ženklo laikydamiesi Asklepijo* šventyklos. Uoste nebuvo nė vieno didelio laivo – tik žvejų ir narų valtelės. Dideliais laivais traukdamasis buvo išplaukęs persas. Tačiau miesto jis nesugriovė.
Pakrantėje mus pasitiko žyniai bei gydytojai ir Dionisijas įsakė sunkiausiai sužeistus iš visų trijų laivų nešti į krantą. Dauguma nugrimzdę nejautron kliedėjo, regėdami dieviškus reginius. Žyniai sutiko priglausti juos šventykloje, kad šie užmigtų ten gydomuoju miegu. Jie sakė:
– Perso pykčio nebijome. Gydytojui nerūpi ligonio tautybė nei kalba, barzda nei drabužio sukirpimas. Ir persas iš savo laivų atnešė į šventyklą ligonių.
Dionisijas nusijuokė:
– Gerbiu šventyklą. Laimė, mano vyrai kliedi ir nugrimzdę nejautron. Antraip, suguldyti šalia persų ant šventyklos grindų, prišliaužtų ir plikomis

* Graikų medicinos dievas.

rankomis juos nusmaugtų. Gydytojui nerūpi ligonio tautybė ar kalba, bet aš visada maniau jį įdėmiai žiūrint ligonio kapšelio.

Drąsiai žvelgdami jam į akis žyniai atsakė:

– Diduma išsigydžiusiųjų miegu ir nuo mirties slenksčio sugrįžusiųjų aukojo šventyklai aukas. Tačiau neturtingojo paaukota molinė koja gydytojui tiek pat brangi kaip turtingojo sidabrinė statula ar trikojis. Gydome ne dėl pinigų, o ugdydami dieviškąjį gebėjimą, kurį Asklepijas perdavė mums – savo paveldėtojams. Šitai prisiekiame akimi, ranka ir nosimi, ugnimi, adata ir peiliu.

Dionisijas norėjo žvilgtelėti į šventyklos priešsalį, bet žyniai neleido. Vos pamatę sužvėrėjusias Fokajos vyrų akis ir barzdotus veidus, jie ėmė grasyti lazdom su apsiraičiusiom gyvatėm*. Miesto gyventojai skubomis sunešė iš namų valgių šventinei puotai ir pavaišino mus vynu, – bet atskiedė jį penkiomis dalimis vandens. Jie žinojo, kokie būna įkaušę jūrininkai, ir nenorėjo, kad pasigertumėm. Nusileido saulė, suliepsnojo kalnų viršūnės, jūra sutvisko purpuru, tačiau Dionisijas delsė išplaukti.

Piktai sužiurę į jį žyniai užsiminė neketiną suteikti prieglobsčio karo laivams, – net ir jonėnų, – o tik ligoniams.

– Suprantu, – tarė Dionisijas. – Neneigiu, kad Jonijos laisvė jūroje ir sausumoje palaužta. Nuo šiol privalėsite geriau suprasti persą nei savo gentainius. Išplauksiu vos gavęs palankų ženklą.

Kai salą apgaubė violetinė prieblanda ir vėsa padvelkė šventyklos sodų kvapsniais, Dionisijas nusivedė mane atokiau, pasikasė barzdą ir paprašė:

– Patark man, Turmsai, juk esi mokytas vyras, o mane užgriuvo baisi neganda. Tikrai nenoriu tų senukų bei jų dievo įžeisti, tačiau išplauksime į pavojingus vandenis, o aš negaliu bergždžiai prarasti nė vieno prityrusio jūrininko. Todėl ketinu pagrobti kurį nors Asklepijo meno paveldėtoją. Nelabai seną – antraip jis nepakels jūros sunkumų. Jis turi mokėti gydyti žaizdas, jūros karštines bei pilvo skausmus. Ir dar būtų gerai, kad mokėtų finikietiškai – kaip daugumas šitų žynių.

– Taigi ką ketini daryti? – paklausiau.

Jis dėbtelėjo į mane išsprogusiomis akimis tarytum kaltę jausdamas ir pagaliau prisipažino:

– Ar nesuvoki, Turmsai, persas sutelkė savo laivyne visus Kipro ir Finikijos karo laivus iki pat Egipto. Jūra atvira ir nesaugoma kaip karvės pilvas. Tepadeda man Kairas – tarnausiu palankios akimirkos dievui.

– Prisiekiu nemirtingaisiais, – tariau pasibaisėjęs. – Garbingas karas dėl laisvės – tai ne plėšikavimas atviroje jūroje. Jūros plėšiko amžius trumpas, mirtis šiurpi, jo šlovę teršia gėda. Jis negailestingai persekiojamas nuo vie-

* Graikų medicinos dievo atributas.

no iki kito jūros kranto, niekur neranda prieglobos, vien jo vardas kelia šiurpą visiems garbingiems žmonėms.

– Neplepėk bergždžiai, Turmsai, – įspėjo Dionisijas. – Ar tau, šventyklos padegėjui, mane smerkti?

– Mudu su Dorėju tau nepritarsime, – ryžtingai atkirtau.

– Tai likite abu čia, – pašaipiai tarė Dionisijas. – Iš tiesų lik pas šiuos malonius žynius. Paskui paaiškinsi persui, kas esi ir iš kur atkeliavai. Kada nors susitiksime palaimintųjų laukuose, bet galiu prisiekti, kad atsirasiu ten senesnis už tave.

Šis perspėjimas paskatino mane susimąstyti. Dionisijas skubino mane:

– Greitai sutems. Taigi patark, kaip pagrobti gydytoją. Sumanaus gydytojo reikia dabar, ne po kelių dienų.

– Mokyti gydytojai labai jautrūs, – pasakiau. – Tai suprantama, nes, įsmigus kalavijui, sunkiai įgytas mokslas išteka kartu su krauju. Juk išmintingi Mileto gydytojai nesutiko plaukti laivais, nors pažadėjo po pergalės visus sužeistuosius be atlygio gydyti. Ne, savo noru į jūros plėšikų laivą jokio gydytojo neprisikviesi.

– Ne plėšikai būsime, jei, kitiems atsisakius, savo vandenyse toliau su priešu kausimės, – tikino Dionisijas. – Padarysiu gydytoją turtingą – kaip kiekvieną, paskui mane eisiantį.

– Net jei išliks gyvas – menkas bus jam džiaugsmas iš turtų, jei kada nors bus atpažintas ir paaiškės jo praeitis. Jokia tauta, joks miestas jo nepriglaus.

– Turmsai, – įspėjo Dionisijas, – nori nenori paliksiu tave Koso saloje, jei nesiliausi tauškęs ir nekalbėsi apie reikalą.

Atsidusau ir nuėjau šalin nuo jo aimanuodamas dėl to, ką turiu padaryti. Kiek pasižvalgęs pamačiau nuo kitų atsiskyrusį žemaūgį vaikiną, kurio išvaizda man pasirodė tokia pažįstama, kad pasveikinau jį šūksniu, tardamasis anksčiau jį matęs. Tik paskui pastebėjau, kad rankoje jis laiko lazdą su gyvate. Buvo apskritaveidis, jo akys nerimastingai švytavo, tarpuakyje rėžėsi raukšlelė.

– Kas tu? – paklausiau. – Prieblandoje palaikiau tave pažįstamu.

– Aš vardu Mikonas, – atsakė jis. – Esu įšventintas, tačiau tavęs neatpažinsiu, jei neduosi man ženklo.

– Mikonas, – pakartojau. – Žygyje į Sardus pažinau atikietį, molinių puodų piešėją, vardu Mikonas. Jis išėjo į karą, vildamasis už pergalės grobį pasistatyti degimo krosnį. Tiesa, jis grįžo į Atėnus toks pats skurdžius, koks išėjo, tačiau tai buvo tvirtas vyras, rankų raumenys kieti it gumbuotos medžio šaknys – nebaisu buvo su juo nuo perso bėgti. Bet jis niekada neatrodė man taip pažįstamas kaip tu, kai prieblandoj tau į veidą žvelgiu.

Jis tarė:

– Pataikei geru metu, svetimšali. Mano siela nerimsta, kibirkščiuoja it plėnys vėjyje. Ko iš manęs nori?

Norėdamas permanyti jo sielą pašlovinau Koso salos Asklepiją, šventyklą ir išmintingus gydytojus. Jis paprieštaravo:

– Ne visada balta barzda – išminties ženklas. Tradicijos pančioja taip pat kaip gydymo papročiai. Tikras gydytojas, kai reikia, lazda su gyvate apsibrėžia aplink save šventą vietą. Tradicijų šlovės šešėlyje kvailumas greitai leidžia šaknis.

Patvirtinau:

– Žinoma, Koso sala ne vienintelė vieta, kurioje galima gydyti. Kalbama, kad Italijos Krotono gydytojai geriausi pasaulyje. Vienas jų, kaip girdėti, gydė taip, kad pasiekė didįjį karalių ir gavo asmens gydytojo tarnybą.

Mikonas tarė:

– Dauguma graikų ginklu tarnauja didžiojo karaliaus nemirtingųjų kariuomenėje*. Tai nėra patys blogiausi graikai.

– Nežinau, ar tu teisus, – pasakiau. – Graikas vergas, man rodos, – blogas graikas, nors su aukso grandine ant kaklo.

– Smerki kitus už vergystę? – papriekaištavo jis. – Argi pats nesi vergas? Argi netampai savo kūno kaip vergo grandinių? Visi esame vergai, kol laikomės šio pavidalo.

– Juk nesi orfikas? – paklausiau.

Papurtęs galvą, jis atsakė:

– Žinau tik, kad niekas nenutinka be tikslo. Bet mes patys jo nežinome. Tik retkarčiais nelyg per šydą jį įžvelgiame, jei turime tokį gebėjimą. Tu irgi su tikslu kaip tik šį vakarą prie manęs priėjai. Žiūrėk, virš jūros jaunatis kaip aukso gija švyti. Gal tu Artemidės pranašas, nors pats apie tai nežinai?

Suvirpėjau nuo jo žodžių.

– Mikonai, pasaulis didelis ir žinios ne vienoj vietoj kaupiamos. Tu dar jaunas. Ko čia sėdėsi po perso padu?

Švelniai palytėjęs mane, jis paaiškino:

– Ne vien tik Koso saloje kaupiau žinias. Daugybę šalių apkeliavau, net Egiptą pasiekiau. Moku daugybę kalbų ir išmanau ligas, kurios čia negirdėtos. Taigi sakyk, ko iš manęs nori.

Man jo prisilietimas pasirodė pažįstamas – tarytum jis būtų kadaise mane lytėjęs. Susijaudinęs pasakiau:

– Mikonai, gal išties visi esam savo likimo vergai. Esi tas, kurio reikia mano laivo vadui. Turiu parodyti jam tave, trenkti tau per galvą ir nuvilkti į mūsų laivą.

Jis neišsigando, tiktai tiriamai pažvelgęs į mane paklausė:

– Kodėl tu mane įspėji? Kas tu? Tavo veidas negraikiškas.

Kai jis į mane pažvelgė, pajutau nenugalimą jėgą veržiantis iš savęs. Ji privertė mane ištiesti rankas delnais žemyn auksinės jaunaties link.

– Nežinau, kodėl tave perspėjau, – prisipažinau, – nežinau, kas aš. Tik žinau, kad laikas iškeliauti – ir tau, ir man.

* Čia: karaliaus asmens sargyboje.

– Tai keliaukim, – nusijuokė jis, įbruko ranką man po pažastim ir nusivedė mane pas Dionisiją.

Buvau suglumęs – nesuvokiau, kaip visa įvyko.

– Ar su niekuo nenori atsisveikinti? – paklausiau apstulbęs. – Nesusikrausi daiktų, drabužių?

– Jei iškeliausiu, tai keliausiu iš čia, kur stoviu, – pasakė jis. – Antraip išvykimas neturi prasmės. Žinoma, naudinga būtų pasiimti vaistų dėželę, bet bijau, kad mano išvykimas susitrukdytų, nors dar nesu supančiotas.

Dionisijas įtariai įsikišo į kalbą:

– Net nemėgink eiti dėželės. Bet jei savo noru tapsi mano gydytoju, tai mano garbė nenukentės.

Linksmai šypsodamas Mikonas papurtė galvą ir atsakė:

– Savo noru ar prievarta – tai tik žodžiai. Man nutinka tik tai, kas turi nutikti, ir negaliu nieko pakeisti.

Nusivedėme jį į laivą. Dionisijas įsakė pūsti kriaukles ir sušaukti vyrus. Trys mūsų laivai nusiyrė į ramią violetinę jūrą. Iškeliaujant iš Koso salos uosto danguje švytėjo plonas kaip gija negailestingosios mergelės mėnuo.

5

Nusiyrėme toli į atvirą jūrą – salos ir žemės nebeliko nė šešėlio. Irklininkai pradėjo pūkštuoti, kai kurie išvėmė visą puikų Koso salos maistą. Jie keikė Dionisiją sakydami, jog šitoks plaukimas – beprotystė, nes pirmoji išmanios jūrininkystės sąlyga – nenutolti nuo žemės ir žinoti kur plaukti. Be to, jie kovėsi ir yrė, kovėsi ir vėl yrė taip ilgai, kad pradžios nė neprisiminė. Delnuose jiems atsivėrė žaizdos, užpakaliai nutirpo, nors sėdėjo ant nendrinių finikiečių pagalvėlių. Išmintingas vadas nakčiai laivą ištempia į krantą, saugodamas jį nuo pavojų ir leisdamas žmonėms pamiegoti.

Dionisijas jų tūžmių kalbų klausėsi juokdamasis ir lyngaliu čaižydamas šnekiausiųjų nugaras – veikiau geraširdiškai nei piktai. Šie vadino jį bjauriais vardais, tačiau nė vienas nemetė irklo, iki Dionisijas įsakė suplukdyti laivus vieną prie kito ir surišti iki ryto.

– Ne todėl, kad gailiuosi jūsų ir jūsų kūnų, – pasakė jis. – Bet spėju, jog kovos svaigulys iš jūsų galvų išsisklaidė ir jūsų sielos labiau nustekentos nei kūnai. Todėl spieskitės apie mane – turiu jums daug pasakyti.

Žvaigždžių šviesoje nuilsę vyrai dūsaudami susispietė apie jį. Naktis buvo tokia tyki, kad jo gergždžiantis balsas pasiekė visų ausis, nors jis garsiau neprakalbo. Jūra retkarčiais atsidūsėdavo, laivai tarkštelėdavo vienas į kitą. Dionisijo vairininkas ir kitų dviejų laivų vadai bei takto mušėjai prasibrovė arčiau jo, tačiau Dorėjas, užmiršęs galvos skausmą, nustūmė juos į šalį ir atsistodamas jo dešinėje trūktelėjo artyn mudu su gydytoju Mikonu, visiems parodydamas, ko vertas jis ir ko verti mes.

Dionisijas pradėjo vograuti nė žodeliu neužsimindamas savo vyrams apie Ladėje atliktus žygdarbius. Atvirkščiai – prilygino juos klusniam žemdirbiui, kuris už savo menkas santaupas ketino mieste nusipirkti asilą, bet išmetė pinigus vynui, girtas kaip kiaulė įsivėlė į muštynes ir ankstyvą rytą pabudo tuščiame kambaryje, nežinodamas kur esas, suplėšytu apsiaustu, kruvinas, net apavą pametęs. Jis pastebi brangius daiktus, brangenybių dėželes ir susivokia per svaigulio ir muštynių triukšmą įsilaužęs į kažkurio galingojo namus. Brangenybės jo visai nedžiugina ir jį apima dar didesnis siaubas, kai supranta esąs ieškomas ir nebegalįs grįžti namo.

– Taip, taip, šitokia dabar jūsų padėtis, nelaimingieji, – tarė jis. – Bet dėkokite nemirtingiesiems, kad išsirinkote į save pačius panašų vadą, žinantį, ko nori. Aš, Dionisijas, Fokajos sūnus, jūsų nepaliksiu. Nereikalauju eiti paskui mane tik todėl, kad esu stipresnis ir labiau patyręs jūrininkas už bet kurį jūsų, gudresnis už jus visus – kitų savo dorybių nevardysiu. Ne, ne todėl eikite paskui mane, juk čia yra ir kitų stiprių vyrų – spartietis Dorėjas, kurį pirma paminėjau tik todėl, kad jis puikuojasi savo kilme. Beveik tiek pat patyrę jūrų pėstininkai yra narsieji mano vadai bei gabieji mano jūrininkai, o už mane išmintingesnis turbūt Turmsas iš Efeso, kuris kaudamasis juokiasi, o po kovos verkia. Su mumis keliauja išmanus Koso salos gydytojas Mikonas, jo, tiesa, dar nepažįstu, bet jis atrodo esąs visokeriopai taikingas vyras. Vis dėlto nepatariu jo rinkti vadu.

– Ne, ne, – atsiduseęs tęsė Dionisijas. – Ištyrinėkite save kiekvienas ir gerai pamąstykite, ar kuris iš jūsų galėtų būti sumanesnis vadas už mane. Jeigu taip, drąsiai ženkite į priekį ir į akis man tai pasakykite. Paskui pamatysime, kas bus.

Jis apsižvalgė, tačiau niekas nė nekrustelėjo ir nesuabejojo jo vadyste.

– Dabar matote, – pergalingai tarė Dionisijas. – Aš jūsų vadas, nes geriausiai tinku šitam darbui, nors kuris kitas galbūt kitam darbui gabesnis. Kaip, pavyzdžiui, Likimnijas, kurio vyriškasis įnagis yra toks didelis, kad narsiausia moteris jį pamačiusi sprunka. Šiuo atžvilgiu su juo lygintis nemėginsiu.

Prapliupę juoku vyrai rodė į Likimniją, kuris šiaip buvo romus, petingas vyras ir dėmesys jį labai vargino. Dorėjas tuoj paklausė, ar Likimnijas ne iš Heraklio giminės, nors šio stotas nebuvo didvyriškas – veikiau prastakilmio, kad ir turėjo vardą bei skiriamuosius ženklus.

Likimnijas ėmė mikčioti ir pasisakė esąs tik Fokajos kalnų kiauliaganys. Jo tėvas esą buvo kiauliaganys kaip ir jo senelis bei, kiek pamenąs, šiojo tėvas. Jie visi buvo vardu Likimnijas, nes kiauliaganys turėjo ir kitokių darbų nei galvoti sūnums naujus vardus.

Dorėjas grasiai pasakė, kad, kaip visi gerai žino, pirmasis Likimnijas buvo Heraklio dėdė. Kiauliaganio sūnų pavadinti Likimniju reiškia piktnaudžiavimą geru vardu.

Nuo galvos skausmo sušiurkštėjęs jo balsas visai supainiojo Dionisijo kal-

bą. Ramindamas Dorėją, Mikonas švelniais delnais suspaudė jo smilkinius, o Dionisijas piktai liepė sugirdyti jam vyno, kad nutiltų.

– Dabar tikrai ne metas dėl kilmės ir vardų ginčytis, – tarė Dionisijas. – Kiekvienas tebūnie savo giminės protėvis kaip aš: mielai prisipažįstu, kad nežinau nė savo tėvo vardo. Verčiau prisipažinsiu šitai, nes jūs, Fokajos vyrai, vis tiek žinote, – taigi man nėra ko meluoti.

Mikonas švelniai glostė gydančiais pirštų galiukais Dorėjo smilkinius ir tarė:

– O aš verčiau užmiršiu savo tėvo vardą ir neketinu girtis savo gimtąja vieta. Juk kiekvienas žmogus gimsta kaip tik tada ir kaip tik toje vietoje kur lemta ir, mano manymu, jie niekaip negali šito pakeisti. Ratu sukasi jų sugrįžimas ir gimimas.

Dionisijas kaip įmanydamas tvardėsi ir dėdamasis ramiu paklausė:

– Ar galiu kalbėti, ar dar kas nori ką nors svarbaus pasakyti, – kad jo nenutraukčiau – taip, kaip mane nutraukia kaskart, kai pagaliau prieinu prie reikalo.

Mikonas švelniai atsiprašė ir pažadėjo visada tylėti, kai kalbės Dionisijas. Rūsčiai apsižvalgęs Dionisijas tęsė:

– Be abejonės, aš iškalbos dovanos neturiu ir šiuo atžvilgiu su gabesniais nesirungiu. Tik privalau paaiškinti, kodėl turite eiti paskui mane. Savo dorybes jau išvardijau – bet kurios jų pakaktų šiam rangui. Tačiau nesu pagyrūnas ir nereikalausiu jūsų eiti paskui mane vien dėl prigimtinio mano pranašumo jūroje. Ne, Fokajos vyrai ir jūs kiti, kuriuos viena ar kita priežastis atvedė į mūsų būrį, reikalauju eiti paskui mane tik todėl, kad mane, kaip vadą, lydi sėkmė, – visi tai galite patvirtinti. Sumaniausias vadas, kurį sėkmė apleido, tik pražūtin savo vyrus veda ir pats į ją žengia. Tegu nelabieji, visą gyvenimą mane lydėjo sėkmė – net tariama nesėkmė visada pavirsdavo sėkme. Šitai sakau ne pasigirti norėdamas – nenoriu sukelti dievų pavydo, sakau jums kaip paprastą dalyką, kurį patys žinote ir patvirtinsite, kai apmąstysite. Tol, kol paskui mane eisite – jus lydės sėkmė, o jei manęs atsisakysite – jums nesiseks.

Keletas vyrų, prisiminę savo draugus, sumurmėjo, kad Dionisijo sėkmė jau sumetė visą būrį šaunių vyrų jūros vėžiagyviams. Tačiau jie šnibždėjo tyliai, o Dionisijas pergalingai tęsė:

– Tik dėl sėkmės reikalauju jūsų eiti paskui mane, apie jūsų pačių gerą galvodamas. Taip tikiu savo sėkme, kad tikrai galėsite mane atstumti ir išsirinkti kitą vadą pamatę, jog sėkmė mane apleidžia.

Šitaip įtikinęs vyrus, jis atskleidė savo ketinimą ir pasakė:

– Į Fokają grįžti negalime, nes Jonija pražuvo. Perso laivynas lopo skyles ir apskritai įnikęs atitverti Miletą bei kitus Jonijos sąjungininkų miestus iš jūros pusės. Į Ladės mūšį persas atvijo karo laivus iš Kipro, Kilikijos, Finikijos miestų, net nuo Egipto. Todėl jūra atvira ir ketinu aukoti Poseidonui, kad jis rytojaus rytą atsiųstų mums gūsingą vakarų vėją.

Vyrai apstulbę šūktelėjo, bet Dionisijas pakėlė balsą ir džiaugsmingai suriko:

– Vakarų vėją – kaip tik vakarų, idant galėtume pailsinti savo nuvargintus kaulus: nepajudinus irklo vėjas nuneš mus į priešo vandenis – ligi Kipro ir Finikijos krantų. Ten platūs ir lėti laivai savo pilvuose nesaugomi plukdo visokiausius rytų ir vakarų turtus. Dabar pats laivybos metas, ir nors vyksta karas, prekyba nenutrūko. Greitais irklais, smūgiuodami pirmagaliais, apsisuksime priešo vandenyse ir po mėnesio – prisiekiu – visi būsime turtingi, turtingesni, nei kada nors savo suodinose lūšnelėse tarp Fokajos mūrų svajojome.

Tačiau vyrai neužsidegė dideliu noru ir nepratrūko džiaugsmo šūksniais, pagalvoję apie priešo vandenis, kur kiekviena stiebo viršūnė ar putų pėdsakas reiškė mirtiną pavojų. Dionisijas žiūrėjo į juos ir tikino:

– Po mėnesio – pasakiau, – daugiau iš jūsų nereikalauju. Nebijokite žaizdų, jūros karštinių bei pilvo skausmų, nes turime sumanų gydytoją. Paskui su dievų pagalba iššauksiu jums stipriausią rytų vėją ir plauksime tiesiai į vakarus per visą jūrą ligi Masilijos. Per laivybos metą suspėsime, o rudens audros paklaidins mūsų persekiotojus. Masilijoje mūsų gentainiai priims mus išskėstomis rankomis. Ten palei upes driekiasi didelės derlios žemės ir niekas mums netrukdys įkurti nausėdijų ir savo karine išmone pavergti barbarų, jei išliksime drąsūs ir jūs pasikliausite mano sėkme.

Keletas jo vyrų ramiai pasakė, jog ganėtinai grobio susikaupė dar per Ladės jūrų mūšį. Kelias į Masiliją svetimais vandenimis nepaprastai ilgas ir per visą laivybos metą vargu ar suspėsime jį nukeliauti. Už Sicilijos ir Italijos jūrą pavydžiai saugo kartaginiečiai ir tirėnai. Rengiantis plaukti iki Masilijos, geriausia tuoj pat ir nedelsiant pirmagalius nukreipti į vakarus ir maldauti palankių vėjų. Tačiau išmintingiausia ieškoti prieglobsčio graikiškuose Sicilijos arba Italijos miestuose – tuose didžiuosiuose vakaruose, kurių turtų ir prabangaus gyvenimo garsas po pasaulį sklinda. O tolimoji Masilija yra ties priešiško pasaulio riba – nepatikima vieta gyventi.

Dionisijas išrietė sprandą kaip jautis, suraukė antakius ir galiausiai apsimestinai švelniai paklausė, ar dar kas nors turi ką jam – savo vadui – patarti. Geriausia esą išsakyti viską atvirai, nes po šio pasitarimo jis daugiau nepakęsiąs jokio niurzgėjimo už nugaros.

– Atvirai, – pasakė jis. – Sužinosime, kas yra kas. Visi turime teisę kalbėti, balsuoti ir išreikšti savo nuomonę. Juk dėl demokratijos ir laisvės Ladėje traškinome pirmagalius į perso tironiją ir vienvaldystę. Kalbėkite laisvai, tautiečiai ir mano gentainiai. Taigi pirmiausia pasisakykite, kas norite tiesiai sprukti į Siciliją ar Italiją, kur kiekvienas graikų miestas niršiai saugo savo bei aplinkinę teritoriją ir žemė jau prieš keletą šimtmečių pasidalyta.

Daugybė vyrų sakėsi tarpusavyje pasitarę, kad verčiau vienas žvirblis rankoje nei dešimt ant šakos. Jie nuolankiai paprašė savo grobio dalies ir vieno laivo, kad nuplaukę į Siciliją galėtų pradėti naują gyvenimą.

Dionisijas atsakė:

– Teisingai ir vyriškai kalbate, laisvai reikšdami savo mintis. Gausite savąją grobio dalį, ir nemažą, tačiau laivo negaliu jums atiduoti. Laivai mano ir net už grobį laivo jums neparduosiu. Vis dėlto geriausia išsiskirti, ir kuo greičiau – idant visi gautume, ko norim. Taigi imkite savo grobio dalį ir nerkite Sicilijos link su auksinėmis grandinėmis ant kaklų. Jei suabejosite, kalavijo smaigaliu mielai sušokdinsiu į jūrą. Vanduo šiltas, o kryptį pasirinksite pagal žvaigždes.

Jis iš tiesų grėsmingai žengtelėjo dvejojančiųjų link, o kiti juokdamiesi ir triukšmaudami puolė spausti juos prie laivo krašto – neva ketindami nustumti į jūrą, kol anie labai pasigailėjo neapgalvotų savo žodžių ir puolė maldauti Dionisiją pasiimti kartu.

Dionisijas pagaliau sutiko ir išbarė juos:

– Esate aikštingi, jei vieną akimirką norite vieno, o kitą – kito. Tačiau būkime vėl kaip viena didelė šeima, kurioje kiekvienas turi teisę reikšti savo mintis ir balsuoti kaip nori. Taigi balsuokime ir tegul pakelia ranką kiekvienas, laisva valia plauksiąs su manim į Finikijos vandenis perso apmaudyti, o paskui – į Masiliją.

Visi noromis pakėlė rankas, taip pat mudu su Dorėju, nes nieko daugiau negalėjome padaryti, kad nesupykintume Dionisijo. Tik apskritaveidis Mikonas tylomis šypsojo ir nekėlė rankos.

Žengdamas nuo vieno vyro prie kito Dionisijas plekšnojo šiems per pečius ir vadino juos narsiais vyrais sakydamas: „Teisingai", „taip ir reikia" ir „teisingai nusprendei". Tačiau, sustojęs prie Mikono, jis paniuro ir paklausė:

– O tu, gydytojau, rengiesi ant delfino nugaros namo joti?

Mikonas drąsiai pažvelgė jam į akis ir patikino:

– Klusniai eisiu paskui tave, Dionisijau. Išties eisiu paskui tave tol, kol reikės, tačiau kur pakliūsime iš Finikijos vandenų – likimo valia, ir mes šito nežinome. Todėl neprieštarausiu nemirtingiesiems, pakeldamas ranką dėl reikalo, kuris yra toks pat netikras kaip visi kiti žemiškieji reikalai.

– Tai mano sėkme nepasikliauji? – paklausė apstulbęs Dionisijas.

– Kodėl nepasikliauju? – atsakė Mikonas. – Tik patariu tau prisiminti, jog nuo taurės ligi lūpų kelias ilgas.

Gydytojas laikėsi taip ramiai, kad Dionisijui žodžiai užstrigo gerklėje. Jis daugiau nespaudė Mikono ir vėl kreipėsi į savo vyrus sušukdamas:

– Taigi teatpučia rytojaus rytą gūsingas vakarų vėjas. Savo laivo pirmagalio finikiečių dievui jau paaukojau, ištepiau jo veidą, rankas ir kojas žmogaus krauju, nes žinau Finikijos dievus šitai mėgstant. O Poseidonui ir jūros dievams paaukosiu šią rūmų ir vynuogynų vertą grandinę nuo kaklo, kad įrodyčiau jums pasikliaująs savo sėkme. Su džiaugsmu ją paaukosiu, nereikalaudamas jūsų aukoti savo grobio dalies, nes gerai žinau netrukus atgausiąs lygiavertę ar net brangesnę.

Šitaip riaumodamas Dionisijas žengė į savo laivo pirmagalį ir taip sviedė

į jūrą sunkią aukso grandinę, kad net vanduo supurslojo. Vyrai nejučia aiktelėjo, pamatę rinktinį papuošalą dingstant vandenyje. Bet įtikėjo Dionisiją išties pasikliaujant savo sėkme, liaupsino jį ir remžė nagais laivo denį, savo ruožtu prisidėdami prie aukos ir keldami jo prašomą vėją.

Dionisijas liepė visiems eiti ilsėtis, pažadėjęs iki aušros pats pasirūpinti sargyba. Visi už tai jį dar labiau liaupsino ir netrukus per jūros alsavimą ir laivų braškesį girdėjosi tik duslus knarkimo gaudesys. Kažkas per miegus suriko, kažkas sudejavo, tačiau nuovargis atsiėmė savo – miegojo visi, išskyrus mudu su Dionisiju.

Galvodamas apie neaiškią ateitį negalėjau sumerkti akių. Avies kaulai rodė vakarus, kiti mudviejų su Dorėju išmėginti ženklai taip pat rodė vakarus. Užgaidžiai iškeliavom į rytus, į Joniją, vis dėlto sparnuotas likimas netrukus turėjo nunešti mus toli į vakarus, ligi toliausio jūros krašto.

Suvokus, kad amžiams praradau Joniją, taip išdžiūvo gerklė, jog turėjau per miegančius vyrus grabinėti ligi vandens indo. Atsigėręs išlipau į denį, pažvelgiau į dangaus sidabrą ir alsuojančią juodą jūrą, įsiklausiau į bangų pliuškenimą, laivui vangiai svyrinėjant po kojomis.

Tylus žvangtelėjimas į laivo šoną pabudino mane iš minčių. Basas, negirdimai žengdamas, užėjau Dionisiją, kuris persilenkęs per pirmagalį kaip tik kažką žvejojo. Jis vis graibstė ir graibstė, laikydamas rankose juodą siūlą, ir aš nustebęs paklausiau:

– Gaudai žuvį?

Dionisijas taip sudrebėjo, kad vos nepersisvėrė per kraštą ir vos neišmetė pagaliau sugauto dzingsinčio daikto.

– A, čia tik tu, Turmsai, – pažino jis, stengdamasis paslėpti tą daiktą už nugaros.

Tačiau bergždžiai jį slapstė. Net tamsoje pamačiau, kad tai grandinė, kurią prie savo vyrų akių taip išdidžiai sviedė į jūrą.

Pastebėjęs, jog viską supratau, jis visai nesigėdydamas nusijuokė ir tarė:

– Būdamas raštingas vyras, turbūt nepaisai aukojimo prietarų ir panašių dalykų. Mano auka Poseidonui buvo, taip sakant, tiktai palyginimas – Jonijos išminčiai taip pat pasakoja mitus kaip palyginimus ir įvairiai juos aiškina. Kaip taupus vyras, prieš mesdamas brangenybę jūron, žinoma, pririšau prie grandinės siūlą, o jo galą tvirtai primazgiau prie pirmagalio.

– O kaipgi vėjas, kurio prašei, – vakarų vėjas? – paklausiau nustebęs.

– Iš jūros spalvos ir tamsos atsidūsėjimų dar vakar supratau, kad pūs vakarų vėjas, – ramiai prisipažino Dionisijas. – Pamatysi – ir be grandinės pūs gūsingas vakarų vėjas. Išvysi saulę į debesį kylant ir su vėju atlėks šventinanti liūtis.

Jo nuoširdumas mane išgąsdino – juk net didžiausias šaipūnas slapčiausioje širdies kertelėje išsaugo pagarbą aukoms.

– Išties netiki dievais? – paklausiau.

Dionisijas išsisukinėdamas atsakė:

– Nesvarbu, kuo tikiu, tik tiek žinau, kad ir šimtą grandinių sumetęs į jūrą nebūčiau prišaukęs vakarų vėjo, jeigu jūros ženklai ligi tol nebūtų man jo parodę.

Dionisijas rūpestingai nušluostė grandinę apsiausto skvernu ir nunešęs užrakino skrynelėje. Paskui nusižiovavo, pasirąžė taip, kad kaulai subraškėjo, ir liepė man eiti miegoti bergždžiai galvos nesukus, pažadėjęs jūroje galvoti už mane.

6

Kaip Dionisijas sakė, paryčiais ant mūsų galvų prapliupo šventinanti liūtis. Plaukėme per suputojusią jūrą braškančiais stiebais į rytus. Bangavo taip stipriai, kad Dorėjas be paliovos vėmė, nes tebekentėjo nuo galvos sutrenkimo. Diduma Dionisijo vyrų taip pat visai nevalgę gulinėjo denyje, laikydamiesi laivo kraštų.

Papūtus vakarų vėjui, į vakarus plaukiantys krovininiai laivai turėjo prisiglausti uostuose. Dionisijas drąsiai irklavo per tuščią jūrą palei salas ir pakrantes. Sėkmė jį lydėjo – kai pasiekėme sąsiaurį tarp Rodo salos ir žemės, vėjas nurimo. Paryčiais, pūstelėjus sausumos vėjui, priešais pasirodė ištisa vilkstinė kupinai prikrautų laivų, gabenusių perso laivynui į Mileto pusę grūdus ir aliejų. Jūrininkai džiaugsmingai mus sveikino, nes mūsų laivas buvo finikietiškas ir Dionisijas buvo palikęs perso skiriamuosius ženklus.

Man rodos, Dionisijui tas grobis nelabai rūpėjo – jis tik norėjo savo vyrams ir sau įrodyti toliau kariaująs Jonijos karą. Užgrobėme didžiausiąjį laivą taip staiga, kad jo vyrai nespėjo susivokti, kas nutiko. Išgirdęs, jog tai graikų laivai iš Kipro Salamino ir tarnauja persui, Dionisijas tuoj pat liepė abiem penkiasdešimtirkliams smūgiuoti ir nuskandinti mažuosius laivus. Grūdų ir aliejaus mums nereikėjo, juolab kad patys jų gabenti negalėjome.

Jūrininkai mokėjo plaukti, nes buvo jonėnai. Todėl Dionisijas įsakė daužyti irklais ir smaigstyti ietimis sprunkančius plaukikus – taigi jūra aplink numargo raudonomis dėmėmis. Jis niekam neleido pasprukti, nes nors vienas išsigelbėjęs būtų pirm laiko paskelbęs, kad perso vandenyse plaukioja trys plėšikų laivai su finikiečių karo ženklais.

Pamatę skęstančius laivus ir krauju jūrą dažančius draugus, keli didžiausiojo laivo vyrai puolė melsti pasigailėjimo, tačiau dauguma pakluso likimui – man atrodo, jiems visa buvo vis tiek. Laivo vadas, kuris buvo ir visos vilkstinės vyresnysis, drąsiai prakalbo į Dionisiją ir patikino, kad jam nesvarbu, ar jis mirs šiandien, ar rytoj. Šiaip ar taip, persas pasodins jį ant kuolo, nes prarado laivą, juolab kad jis ir šiaip nėra perso draugas, nors aplinkybių verčiamas jam tarnauja.

Dionisijas palaikė jo kalbą išmintinga, nes anas iš tikro jau nebeturėjo ką

prarasti ir pasiėmė jį bei jo vairininką laivavedžiais. Jie žinojo Kipro pakraščio ženklus ir buvo daugybę kartų plaukę iš Salamino į didžiuosius Finikijos miestus.

– Tačiau, – tarė Dionisijas, – tavo vyrai mato, kad perso išsižadi. Išsirink iš jų du tris geriausius jūrininkus, o paskui, parodydami gerą valią, visus kitus išpjaukite.

Laivo vadas ir jo vairininkas iš pradžių dvejojo, bet būdami nuovokūs vyrai suprato, jog, žengus vieną žingsnį, reikia žengti ir antrą. Iš daugybės jie išsirinko geriausius, o kitus išžudė, prieš tai vis dėlto kiekvieno atsiprašę ir paaiškinę savo poelgio būtinybę. Dionisijo įsakymu jie kirviais prakapojo laivo dugną ir kruvini nuo galvos iki kojų sulipo į mūsų laivą.

Burėmis bei irklais nukreipėme laivą Kipro link ir pakeliui užklupome turtingą prekinį laivą – didelį, gražiai išpuoštą, gabenantį ne tik brangias prekes, bet ir keliauninkus. Laivo pėstininkai bergždžiai kėlė ginklus, kai apsupome jį iš visų pusių ir aukštais laivo šonais ropštėmės ant denio. Į pažliugusį nuo kraujo denį, atsipeikėję iš išgąsčio, susirinko beginkliai, iškeltom rankom keliauninkai ir vienas per kitą įvairiausiomis kalbomis ėmė siūlyti vis didesnes išpirkas už save, savo žmonas bei dukteris. Bet Dionisijas buvo atsargus vyras – nenorėjo, kad kas gyvas jį ir jo vyrų veidus kada nors po daugelio metų pažintų, – juolab kad tai buvo jo valioje. Todėl savomis rankomis kirviu sparčiai išdaužė keliauninkus, tik moteris paliko savo vyrams, iki baigs laivą plėšti.

– Paskubėkite, brangieji gentainiai, – sakė jis. – Neatimsiu moterų teikiamo džiaugsmo iš jūsų, nes jūros gyvenimas nuobodus ir pavojingas. Bet atsiminkite, kad savomis rankomis užmušiu kiekvieną, pamėginusį parsivesti ir paslėpti laive kokią moterį. Šitai tik kivirčus ir nesantaiką sukelia.

Aistros apimti jo vyrai rovėsi barzdas ir blizgančiomis akimis stebeilijo į moteris, kurios raudodamos griebėsi viena kitos. Tačiau Dionisijas nusijuokęs priminė:

– Taip pat prisiminkite, mano narsūs kariai, kad už džiaugsmą reikės susimokėti. Kiekvienas, kuris šį trumpą laiką švaistys savo vaikiškas aistras tenkindamas, o ne protingų vyrų papratimu grobį nešdamas, neteks savo dalies. Valia rinktis – kaip Herakliui, kai deivė parodė siaurą gėrio ir platų nedorybės kelią.

Fokajos vyrų godumas ir grobio troškimas buvo toks didelis, kad tik keletas jų puolė moteris. Kiti išsivaikščiojo po laivą ir susirinkome jame aukso ir sidabro pinigų bei prekių: gražių skulptūrų, moteriškų papuošalų, spalvotų audinių, net du rietimus purpurinio audeklo. Taip pat pasiėmėme laivo prieskonių atsargas bei vyną ir neilgai užtrukome, nes Fokajos vyrai žinojo, kur ieškoti ir ką pasiimti. Keliauninkų daiktus bei drabužius jie taip pat sumetė į mūsų laivus.

Lengviausia būtų buvę laivą padegti, nes mūsų daužikliai negalėjo pramušti tokio didžiulio kedrinio laivo šono. Tačiau jūroje Dionisijas nenorėjo

duoti dūmų arba ugnies ženklų. Todėl vargiai dugne pramušėme tokias skyles, kad jis greitai nuskęstų. Kai laivas pradėjo grimzti ir nustojo sūpuotis, Dionisijas ėmė spardyti vyrus, pasirinkusius moteris, o ne grobį, ir liepė vyrams perpjauti moterų gerkles, idant jų mirtis būtų lengva – kaip atlygis už patirtą gėdą. Bet vieno iš vyrų jis jau nebeprikėlė, nes stipriausioji moteris, pargriauta ant denio, dideliu plaukų smeigtuku išdūrė savo skriaudėjui akis, o paskui pati nusižudė. Dionisijas ir kiti vyrai nepaprastai žavėjosi šios moters didvyriškumu ir prieš laivui nugrimztant pagarbiai uždengė jos veidą.

Tik Dorėjas neplėšė laivo ir neprievartavo moterų, o po užgrobimo tuoj pat grįžo į laivą. Mikonas nesikovė, bet laivą apžiūrėjo ir pasiėmė iš jo dramblio kaulu puoštą dėželę su gydytojo įrankiais.

Dionisijas barė Dorėją už tingumą, tačiau Dorėjas atsakė kovojąs tik su ginkluotais vyrais. Juo priešininkas laviau naudojasi ginklu – juo geriau. Beginklių žudymas ir plėšimas menkiną jo garbę. Dionisijas liko patenkintas ir pažadėjo Dorėjui dalį grobio, nors šis jo nekaupė. Dorėjas taip apsidžiaugė, kad išdrįso pasakyti:

– Žinoma, žudau ir beginklius, jeigu tai būtina auka dideliems sunkumams užgriuvus. Tačiau tada reikia pašlakstyti vandeniu, papuošti aukos galvą vainiku ir pelenais įtrinti jos kaktą. Ir moterį galiu paimti jėga, jei ji kilmingos giminės ir šiaip verta paliesti.

Šitai apsakęs jau tikrai būsiu papasakojęs apie mūsų žygį, nes paskui viskas nutikdavo taip pat. Skyrėsi tik laivų dydis ir skaičius, paros metas, priešininko stiprumas, grobio gausa ir kitos nereikšmingos smulkmenos. Kiprą apiplaukėme iš jūros pusės ir nuskandinome daugybę Kuriumo bei Amačio laivų, prisivilioję juos perso skydais ir karo ženklais. Deja, mums nepavyko pasislėpti nuo keleto valčių žvejų, mačiusių, kas nutiko, ir sprukusių papasakoti, ką matė. Todėl skubėjome, o Dionisijas denyje trepsėdamas koja šaukė palankų vėją, kad galėtų plaukti tiesiai į Finikijos pakrantes, į judresnius laivų kelius, ten niekas negalės suprasti, kur mes keliaujame. Juk jau ištisos jūrų plėšikų kartos nedrįso įplaukti į šiuos saugiausius išsivysčiusio pasaulio vandenis.

Bet švelnus vėjas pūtė tik Kipro link – dienomis vėjas pučia žemės link, o rytais – nuo sausumos į jūrą, jei tik audros ar įnoringi viesulai jūroje nesiaučia. Šitaip sutvarkė jūros žvejų dievai, kad žvejas prieš aušrą galėtų išplaukti į jūrą ir su dienos vėju grįžtų į krantą. Tačiau mums kliudė ne tik dienos vėjas, stūmęs mūsų laivus kranto link, bet ir stipri jūros srovė, apie kurią mus įspėjo Salamino vyrai, prieš ją mūsų irklai buvo bejėgiai, kad ir kaip stengėmės plaukti Dionisijo nurodyta kryptimi.

Todėl jis trepsėjo koja į denį, mušė skydą ir šaukė palankų vėją. Mikonas priėjo prie mūsų šypsodamas, pažvelgė į mane su pažįstama raukšlele tarpuakyje ir pasiūlė:

– Pašauk ir tu vėją, Turmsai, pašauk nors pramogai.

Ir negaliu paaiškinti, kodėl taip padariau, bet pakėliau rankas ir pašau-

kiau vėją: tris kartus, septynis kartus, galiausiai – dvylika kartų, ir vis garsiau, iki mano paties šauksmas taip apkvaišino mane, kad jau nesuvokiau, kas dedasi aplink.

Kai atsipeikėjau, Mikonas, prilaikydamas mano galvą, sugirdė vyno, Dorėjas spoksojo į mane apstulbęs ir net Dionisijas atrodė išsigandęs, nors niekuo netikėjo. Giedrai švytėjęs dangus staiga persimainė ir vakaruose pakilęs juodas audros debesis tarytum tūkstantgalvė didžiulių, juodų it smala besiplaikstančiais karčiais arklių kaimenė lėkė į mus. Dionisijas sušuko pakelti bures ir tą akimirką išgirdome šuoliuojančių kanopų dundesį, jūra pajuodo, suputojo ir virš mūsų sublyksėjo žaibai. Laivai pasviro ir į abu penkiasdešimtirklius plūstelėjo vanduo. Paskui pyškančiomis burėmis, krušos ir purslų apakintus ėmė nešti vėjas ir mums nieko kita neliko, kaip leistis jo nešamiems, kad nenuskęstumėm namo didumo bangose.

Žaibams blykčiojant gulėjome ant braškančio laivo denio, įsikibę, ką sugriebėm. Mikono sugirdytas vynas trenkė man į galvą, virtuliavau laikydamasis stiebo lyno, mane pagavo ekstazė ir pamėginau šokti ant siūbuojančio denio – kaip kadaise Delfų kely. Šokis užvaldė mano kūną ir iš gerklės išsiveržė nesuprantami žodžiai. Tik audrai rimstant kritau ant denio visai nusikamavęs.

Šalia manęs atsiradęs Mikonas apkabino ranka man kaklą ir tarė:

– Turmsai, nesvarbu, kas esi, jaučiau, kad pažįstu tave – kaip tu iškart pažinai mane. Tačiau būtų pakakę tris kartus pašaukti vėją. Dabar nežinome, kur bangų nešami plaukiame.

– Nesuprantu, ką kalbi, – paprieštaravau ir įsispoksojau į jo nerimastingas akis. Jos buvo deguto spalvos ir geriau pažįstamos nei kurio kito sutikto žmogaus.

Man rodos, iš pat pradžių pažinojau Dionisiją, bet aš nieko bendra su juo neturėjau, nors pamilau jį kaip žmogų. Dorėją taip pat pažinojau ir nevalingai prisirišau prie jo, nes likimas lėmė, kad vienas prie kito prisirištume. Tačiau jo būdas, jo tikslas ir visa jame buvo man svetima, taigi mano prisirišimas prie jo veikiau buvo neapykanta nei palankumas, nors, aišku, neapykantos jam nejaučiau, nes buvo mano draugas. O Mikoną pažinau kaip panašų į save ir visa jame mane traukė.

– Nesuprantu, – pakartojau, paliesdamas pirštu jo kaktą. – Kas iš tiesų esi?

Mikonas paklausė:

– Kodėl palytėjai pirštu man kaktą – juk neva nesupranti. Laimini mane ar tik atsiliepi į mano ženklą?

Smalsiai žiūrėdamas į mane, jis sukryžiavo rankas ir tris kartus greitai sumainė pirštus. Nieko nesupratęs tik papurčiau galvą.

Netikėdamas savo akimis, jis apstulbęs tarė:

– Ar išties savęs nepažįsti, Turmsai, ar išties nežinai, kas esi? Ar pirmąkart išmėginai savo galią?

Jo paslaptingumas mane suerzino.

– Aš neturiu jokios galios, – riktelėjau. – Tik savo pramogai pašaukiau vėją. Nieko apie save nežinau, tik tai, kad žaibas nutrenkė mane po ąžuolu prie Efeso. Kai pabudau, buvau nuogas, iš naujo gimęs ir apie savo praeitį nieko nežinojau.

– Tačiau nešiojiesi praeitį savyje, – patikino Mikonas. – Kodėl šitaip pakėlei rankas ir kalbėjai į vėją nesuprantama kalba? Ir tavo kūnas trūkčiojo it šventąjį šokį šokdamas. Žinai daugiau, nei tariesi žinąs, Turmsai.

Galėjome ramiai kalbėtis, nes jūrininkai iš baimės pasitraukė į šalį, Dionisijas susikaupęs vairavo laivą, o Dorėjas paspruko į apatinį denį.

– Visi nešiojamės savyje praeitį – mes, vienas kitą pažįstantys, – pakartojo Mikonas. – Gausybę praeities, nors ne viską žinome ar prisimename. Taip pat gausybę ateities. Kodėl nežaidi nemirtingųjų žaidimo, Turmsai? Juk jau prilygsti dangaus dvasioms.

Uždraudžiau jam kalbėti tokias baisias kvailystes.

– Pažįstu tave, esi mano draugas, Mikonai, – tariau. – Bet tai įgimta, juk vieniems žmonėms iškart jaučiame prielankumą, o kitų be jokios dingsties nuo pirmos akimirkos vengiame.

– Kodėl? – paklausė Mikonas. – Negali paaiškinti. Sielos gilumoje žinai, bet neigi, nes Efese išmokai abejoti.

Jo žodžiai mane suerzino labiau, nei norėjau. Paliečiau ranka tvirtą laivo denį, karštą savo kaktą. Gyvenu, esu, aš, Turmsas.

– Ką tu išmanai, – pasakiau. – Tesi tik įšventintasis. Tačiau įšventintaisiais netikiu. Eleusine leidžiama įsišventinti net vergams ir moterims. Toks pažinimas nieko vertas.

– Kai susitikome, kalbėjome apie vergiją, – priminė Mikonas. – Ne grandinė ar šeimininko valia pavergia žmogų, o jo paties aklumas, kurtumas, neigimas. Dėl dievų, – pasakė jis susijaudinęs, – juk jau matei šiame laive, ką gali žmonės. Dorėjas neprilygstamas kovotojas, bet kas jis be ginklų? Dionisijas gimęs jūrai, tačiau kas jis būtų, jei gyventų krante ir niekada jos nematytų? Koks džiaugsmas jūros stebėtojui iš žvalgių akių, jei jį apgaubia rūkas? Kur gimęs naru pritaikytų savo lavumą, jei neturėtų kur nerti? Ar nesupranti, Turmsai, tu esi aiškiaregys ir naras, bet atsisakai regėti, atsisakai nardyti. Ar išties ketini visą gyvenimą gyventi rūke ir krante? Koks džiaugsmas tau iš tokio gyvenimo? Tu privalai grįžti, grįžti ir grįžti, iki suprasi.

– Jei nori pasakyti, kad audra pratrūko man pašaukus vėją, – tikinau atkakliai, – tai šitai neįmanu ir priešinga prigimčiai. Audra vis vien būtų pratrūkusi, – nori nenori. Tik prietaringas jūrininkas taria audrą pratrūkstant nuo šauksmo. Tikriausiai tu esi gamtos žinovas ir iš kokio nors ženklo, – šviesos, debesio, žuvėdrų skrydžio arba jūros bangavimo, – pamatei atlekiant viesulą. Todėl pakurstei mane šaukti vėją, norėdamas įtikinti tuo, kas prieštarauja sveikam protui. Ne, verčiau manysiu, kad audros

protrūkis yra tik atsitiktinumas – kaip kartais būna, kai du draugai susitinka svetimame mieste, galybės žmonių maišaty, nors jie akivaizdžiai turi šimtus tūkstančių ir net daugiau galimybių nesusidurti kaip tik ten ir kaip tik tą valandėlę.

– Kaip tik taip, – pasakė Mikonas, – kaip tik ten ir kaip tik tą valandėlę. Šitai tu, Turmsai, vadini atsitiktinumu? Tuomet atsitiktinumas yra šis tas daugiau, nei manai.

Jo užsispyrimas pasidarė nebepakenčiamas.

– Tebūnie, – tariau. – Saulė jau šypsosi, nurimo putotos jūros bangos. Įrodysiu tau, vėl pašaukdamas vėją. Pamatysi – vėjas nepūs, nes rimsta paskutiniai viesulai.

Pašokau, pakėliau rankas vėl šaukdamas vėją. Mikonas sugriebė mano rankas, mėgindamas mane sulaikyti, ir persigandęs paprašė:

– Nedaryk šito, Turmsai. Nuskandinsi laivą, teks tau joti ant delfino nugaros į krantą ir pakliūsi į Kipro finikiečių rankas. Ten tave gyvą visų siaubui pasodins ant kuolo.

Pašiepiau jį:

– Juk pats sakei, kad niekas nenutinka be tikslo. Jei tikslas – kad pašaukčiau vėją, turėsi išgyventi pasekmes. Pats šitą žaidimą pradėjai.

Dionisijas nuo galinių irklų išgirdo mūsų ginčą, atšuoliavo prie mūsų ir taip pliaukštelėjo man dideliu delnu per veidą, kad nugriuvau ant denio.

– Daugiau be mano leidimo vėjo nešauk, Turmsai, – griežtai uždraudė jis. – Jau pučia vėjas taip kaip reikia, ir net stipriau, nei reikia. Be to, ne į tą pasaulio šalį nukreipei, nes Kipro pakrantė tebemėlynuoja ir Salamino vyrai persigandę tikina atpažįstą gimtojo miesto pakraščio ženklus. Taigi užsičiaupk, nuleisk rankas – verčiau gulkis ant denio ir net nesistok, kol neįveiksime šio sunkumo.

Įtūžau dėl jo kvailų žodžių taip, jog kraujas suūžė galvoje, ir sušukau:

– Ko kalbi kvailystes, Dionisijau, juk gerai žinau, kad netiki niekuo – net Poseidonu.

Dionisijas apdairiai apsižvalgė, atlyžo ir sušnibždėjo:

– Gal ir niekuo netikiu, kaip sakei, bet atsarga gėdos nedaro. Žinoma, netikiu, kad sugebi pašaukti vėją, bet mums visiems bus geriau, jei net nemėginsi.

Kai jis nuėjo, pasitryniau peršintį skruostą ir prapliupęs juoku tariau Mikonui:

– Aišku, žinau, kad esama lietaus sukėlėjų, tačiau jie naudojasi dažyta vilna, tarškyne ir gaudžiu būgnu. Kartais jie sukelia lietų, o kartais – ne, tuomet kenčia gėdą. Pražūtingai sausrai svilinant leidžiama pasitelkti visokiausius būdus, ir išmintingas didikas samdosi juos, nes geriau išmėginti bergždžias priemones nei jokių. Bet kvaila manyti, jog kas nors gali sukelti audrą vos ištiesęs rankas ir pašaukęs vėją.

– Pagyvensim – pamatysim, – taikiai pasakė Mikonas.

– Arba ne, – tarstelėjau norėdamas baigti ginčą. Tačiau tebegaudžiant ausyse prisiminiau neramius pilnaties naktų sapnus ir svetimus miestus, kurių gatvėmis vaikščiodavau, kurių namus ir aikštes pažinojau. Taip pat prisiminiau šydu prisidengusią moterį, kuri Efese per sapnus niekada neparodė veido. Priešingai žodžiams ir protui, mane persmelkė neapsakomas tikrumas, kad galbūt pats nežinodamas nešiojuosi savyje praeities naštą. Gal išties esu kažkas daugiau, nei tariuosi esąs, tačiau pabūgau Mikonui šitai pasakyti.

7

Ligi vėlyvo vakaro plaukėme palei giedruojančią Kipro pakrantę, bergždžiai verždamiesi į jūrą. Tolygiai gūsingas vėjas nešė mus į šiaurės rytus. Apsukome burę, bet negelbėjo – rodės, nepalaužiama valia neša kita kryptimi. Bergždžia per tokį vėją irkluojant eikvoti jėgas – vyrams jų galėjo prireikti didžiulei įstangai, jei vėjas pradėtų stumti mus į sausumą. Užslenkant tamsai Dionisijas įsakė iki pusės susukti bures ir surišti laivus, kad naktį vieni nuo kitų nenuklystume. Jis liepė pusei miegoti, o pusei klausyti ir įspėti apie pakrantės bangų mūšą, ir pats budėjo, nes labai nerimavo.

Miegojome ramiai, o auštant mus pabudino jūros stebėtojų nuostabos šūksniai. Paryčio ūkanoj užlipę į denį pamatėm, kad per nurimusią jūrą atplūduriavome iki pat rytinio Kipro kyšulio. Iš jūros kilo rausvai auksinė saulė ir iškyšos kalno viršūnėje išvydome Achrajos Afroditės šventyklą su terasomis ir kolonomis – taip arti, kad tvaskiame saulėtekyje įžiūrėjome kiekvieną smulkmeną, išgirdome viršum vandens atsklindant garsiosios Afroditės juodų gaidžių giedojimą.

Salamino vyrai karštai sušuko, jog tai ženklas ir pranašystė. Galingoji Achrajos Afroditė atsiuntė audrą, norėdama mus čia atsiplukdyti. Tai buvo jūrininkų Afroditė, galingiausia rytinės jūros Afroditė, kurią finikiečiai garbino kaip Astartę – ji vienu pavidalu apsireikšdavo kaip rytų ir vakarų deivė. Be to, Afroditė buvo kilusi iš Kipro – čia žengė iš kriauklės, vien tik aukso plaukais prisidengusi baltą lyg puta kūną. Todėl mes privalėjome išlipti į krantą ir paaukoti Achrajos Afroditei. Antraip užsitrauktume jos pyktį – kaip žinia, įpykusi Afroditė yra išradingiausia ir aikštingiausia iš visų deivių.

Tačiau Dionisijas griausmingu balsu sušaukė vyrus prie irklų – plaukti toliau, nes, jūros stebėtojams užsižiopsojus į šventyklą, tik per stebuklą nepakliuvome ant rifų, glūdėjusių tarp mažų salelių. Visi nusiminė, kai mūsų laivų pirmagaliai pasisuko į atviros jūros pietryčius, o Salamino vyrai karštai sušuko, jog Afroditė padariusi stebuklą ir jie negalį pasitraukti jai nepaaukoję.

Dionisijas tarė:

– Mielai pripažįstu visą auksaplaukės galią ir pažadu jai paaukoti, kai atsiras palanki proga. Patys matote, kad uosto priebėgoje yra didelių laivų. Kaip tik dabar maldingai pasukę aukoti įkištume galvas tiesiai į skruzdėlyną. Ne, vyručiai, viskam savas metas. Verčiau kęsiu Afroditės pyktį, nei užsitrauksiu karo dievo rūstį.

Takto mušėjams Dionisijas liepė mušti greito irklavimo taktą – kaip puolant priešą – ir pagrasino:

– Su prakaitu išvarysiu iš jūsų norą aukoti Afroditei.

Netrukus uždusę vyrai supūškavo ir plušėjo prie irklų nebeįstengdami nė žodžio pratarti. Nėrėmės iš kailio, tačiau vairininkai pastebėjo, jog greitis per menkas, o irklininkai niurzgėjo, kad niekada nebuvo taip sunku irkluoti.

Kai pagaliau šventyklos apybraižos dangaus pakraštyje dingo, laivai pajudėjo greičiau, irklininkai atgavo kvapą – tarsi išsivadavome iš slogaus sapno. Giedras dangus mums vėl šypsojosi, jūra alsavo lengvai – rodės, visa aplink nušvito, išskaidrėjo.

Dionisijas pergalingai sušuko:

– Patys matote – jūroje Kiprietė neturi galios.

Irklininkai iš palengvėjimo uždainavo taip, kad dainos gausmas nustelbė takto mušėjų dūžius. Tik keletas dainavo gražiai ir teisingai, o kiti plyšojo lyg varnai, klykė kaip žuvėdros, nes kiekvienas norėjo dainuoti su visais. Jie traukė:

– Jos akys lyg violetinės vėjažolės,
kūnas – baltas lyg puta,
plaukai lyg saulė spindi.
Jai nusišypsojus žmogaus širdis sutirpsta,
kai Kiprietė nusišypso – uždainuoja nebylys,
neregiui akys atsiveria, senuko galva liaujas tirtėjusi.

Juo garsiau jie dainavo, juo greičiau traukė irklus – tarytum irklavimas būtų ne darbas, o džiaugsmas. Vanduo laivų pirmagaliuose putojo, mūsų paliekamas pėdsakas purslojo, irklai abiejose laivo pusėse plakė vandenį. Daina pagavo ir mane – pravėrė man lūpas ir suvirpino gerklę.

Pusiaudienį jūros stebėtojai vienu balsu sušuko matą jūroje stiebo viršūnę ir dažytą burę. Laivas plaukė tiesiai į mus ir netrukus pamatėme jį visą – dažytus tašyto medžio šonus, sidabru ir dramblio kaulu tviskančią dievo statulą, saulėje blyksintį irklų varį. Priešais mus spinduliuojančioj jūroj lėkė siauras, greitas, gražus lyg sapnas laivas.

Ganėtinai priartėjęs, jis iškėlė plazdančias vėliavėles ir parodė skydą. Salamino vyrai pasakė:

– Tai Tyro laivas. Turbūt jūros karalienės nepykdysi, Dionisijau?

Tačiau Dionisijas nedvejodamas parodė perso skydą, davė nepažįstamam laivui ženklą sustoti ir įsakė kovotojams ginklu jį užimti. Pakibome

ant laivo šono ir įsiveržėme, bet ten niekas nė neketino priešintis. Finikiečiai tik šaukė gergždžiais gerkliniais balsais ir prieštaraudami atstatė mums delnus. Tarp jų buvo raudonskvernių šventikų su perlais nusagstytais antkakčiais, sidabro skambalėliais ir varpeliais ant kaklų.

– Ką jie rėkia? – nuleisdamas ginklą paklausė Dionisijas.

Salamino vyrai išsigandę paaiškino:

– Tai šventas laivas. Į Achrajos šventyklą jis gabena smilkalus ir aukas jūrininkų Afroditei.

Dionisijas stebeilijo aplink ir nepaprastai suglumęs kasėsi barzdą. Šventikai puolė skambinti skambalėliais, šaukti prakeiksmus, rankomis rodyti grėsmingus ženklus. Dionisijas sumaurojo, kad šie nutiltų, tačiau jie paklusо tik niršiai pakėlus kirvį.

Lydimas laivo vadų ir vairininkų, jis apžiūrėjo laivą: be abejonės, jo krovinys buvo vertingas, bet mums nereikalingas, išskyrus keletą brangakmeniais bei perlais puoštų aukojimo apsiaustų. Dionisijui panorėjus įžengti į laivagalio pastogę, šventikai neleido atskleisti durų uždangos, todėl Dionisijui teko ją nuplėšti. Jis žengė vidun, bet tuoj pat išraudęs sugrįžo ir tarė:

– Ten nieko nėra. Tik keturios Astartės dukterys.

Susmalsome. Salamino vyrai pakalbino šventikus ir sužinojo, kad tos keturios dukterys yra Tyro Astartės dovana seseriai – Achrajos Afroditei, nes Tyras, kaip jūros karalius, valdė visas keturias pasaulio šalis.

– Tai pranašystė, – sakė vyrai ir vienas per kitą šaukė norį tas merginas pamatyti. Pastebėjau Dionisiją mintyse valandėlę svarstant, ar plėšti ir skandinti laivą. Jis pažvelgė į auksinį dangaus tviskesį, šypsančią saulę, tamsiai mėlynas jūros akis ir prapliupęs juoku liepė merginoms išeiti.

Iš savo pastogės jos žengė drąsiai, grakščiai ir visiškai nuogos – tik su papuošalais plaukuose, karolių vėriniais ir deivės diržais. Pirmoji buvo balta lyg sniegas, antroji – geltona tarsi garstyčia, trečioji – raudona kaip varis, o ketvirta – juoda lyg derva. Šūktelėjome visi iš nuostabos, nes nė vienas nebuvome matęs geltonodžio. Keletas nepatikliai šūktelėję pasakė, jog mergina nudažyta. Dionisijas paspjaudė delną ir patrynė jos nuogą petį parodydamas, kad jis nedažo. Žvelgdama į mus juodomis įkypomis akimis mergina nesipriešino.

Dionisijas tarė:

– Neneigiu, jog tai ženklas ir pranašystė. Deivė suprato, kad negalėjome jai paaukoti. Todėl atsiuntė mums auką, kuriai lygios nebūtume įstengę jai paaukoti. Užėmėme laivą. Jis mūsų – kaip ženklą įkertu į denį kirvį ir pašvenčiu laivą Achrajos deivei.

Vyrai liko patenkinti sprendimu ir patvirtino iš tiesų su dievais ir įšventintomis mergelėmis nekariaują, nors apskritai yra skurdžiai ir nori jūroje praturtėti. Atminčiai jie taikiai susirinko šventikų papuošalus ir skambalėlius, bet iš merginų neėmė nieko.

Matydamos, kad su šiomis gėrybėmis ketiname palikti laivą, tarp savęs

karštai sušnekusios merginos ėmė pirštais rodyti į mus. Negrė kibo Dionisijui į barzdą, geltonodė smalsiai sužiuro į Likimniją, o sniegiškoji piršto galu kviečiamai palytėjo man lūpų kamputį. Dionisijas suraukė antakius ir paklausė:

– Ko jos nori?

Tyro šventikai atšakiai paaiškino, kad, merginų manymu, mes privalome aukoti Afroditei. Kadangi visi šito padaryti negalime, tai jos pačios išsirinko iš mūsų tuos, iš kurių priims auką. Tačiau šventikai nepritarė, nes, jų nuomone, mes neturime jokios teisės į laivą. Vienintelė mūsų auka – laivo denin įkirstas Dionisijo kirvis, kurį jie pažadėjo nugabenti į Achrają.

Dionisijas atplėšė negrės pirštus nuo savo barzdos ir kovodamas sunkią sielos kovą pasakė:

– Kas žengė vieną žingsnį – privalo žengti kitą. Šiaip ar taip, mes turime maitintis ir valgyti karštą maistą, kol jūra rami. Bet nenoriu naudotis vado padėtimi. Meskite burtus ir išrinkite keturis vyrus, kurie atstos mus visus. Ir aš pats mielai trauksiu burtus, nors man paprastai nesiseka.

Visų manymu, jis pasielgė teisingai ir gražiai.

Deivė šypsojosi nešališkai, nes trims laivams kliuvo laimėtini akmenys – raudonas, juodas ir geltonas. Neįtikėtina, tačiau aš iš statinės ištraukiau baltą akmenį. Išsigandau išvydęs jį savo delne ir, rodos, vėl pajutau ant savo lūpų kampučio švelnų laibo piršto prisilietimą. Didesnę palaimą nemaniau galįs patirti. Todėl įbrukau baltąjį akmenį Mikonui, nes jis buvo guvaus proto, o Dorėjas būtų ėmęs dvejoti ir klausinėti, ką noriu pasakyti.

Žiūrėdamas į baltą akmenį delne Mikonas tarė:

– Jau pradedu suprasti. Juk pasakojai, kad atsipeikėjęs nuo žaibo apsivyniojai nuogą kūną vilnos gijomis, kurias ant krūmų buvo sukabinusios merginos. Numaniau, kad tave valdo mėnulis. Tik dabar suvokiu, kodėl tavo sukelta audra nunešė mus prie Achrajos šventyklos.

Liepiau jam užsičiaupti ir, pakėlęs jo ranką su akmeniu, parodžiau visiems. Irklininkai nuprausė, švariai nutrynė ir ištepė aliejais laimėjusius draugus ir pareikalavo Dionisijo duoti iš bendro grobio grandinių bei žiedų.

Kai mes išsirikiavę žingsniavom pro puodus, keturi laimingieji, – Mikonas dėl savo rango pirmas, – žengė į Tyro laivagalio pastogę. Šventikai vėl pakabino Dionisijaus nuplėštą uždangą ir ėmė traukti gergždžias dainas. Mums burtų laimę atstojo karštas valgis, o Dionisijas liepė šią šventišką valandėlę atmiešti vyno. Vis dėlto daugelis valgančiųjų, akimis įsibedę į Tyro laivagalio pastogę, užmiršo rankose laikomus puodelius.

Kai pavalgėme ir atsigėrėme, saulė grėsliai palinko į vakarus ir Dionisijas ėmė nekantrauti. Pagaliau pasakė:

– Atveskite aukotojus. Jeigu kuris nespėjo paaukoti – tegul save kaltina.

Tačiau pamatę iš laivo pastogės irklininkų velkamus tris draugus nejučia delnais užsispaudėm lūpas. Vyrų akys buvo išvirtusios, jie vos laikėsi ant kojų, nukarinę liežuvius iš pražiotų burnų. Mikonas, apsikabinęs ir-

klininkus, klupinėjo, o pamėginęs pats įšokti į mūsų laivą žnektelėjo veidu į denį.

Dionisijas įsakė vyrams imtis irklų ir nuvairavo laivą į šiaurės rytus – tarytum ketindamas nuo sausumos pusės apsukęs Kiprą grįžti į Jonijos vandenis. Jis gerai numanė, jog Tyro šventikai nedelsdami praneš persui apie plėšikus ir pasiųs visus Kipro laivus mūsų vytis. Bet negirdėta Dionisijo plano drąsa mus geriausiai apsaugojo. Juk niekam į galvą negalėjo šauti, kad plauksime tiesiai į Finikijos vandenis – mirčiai į nasrus. Kai aukojimo laivas dingo iš akiračio, Dionisijas liepė vairininkams vėl pasukti į pietryčius. Laivams sukantis viršum jūros pūstelėjo švelnus vėjelis – tarytum pati jūrininkų Afroditė įnoringai išreiškė savo palankumą.

Dionisijas tarė:

– Ne be reikalo tokie kaip aš abejoja dievais. Bet akivaizdu, kad Achrajos Afroditei mes patikome ir aukojimo laivą ji mieliau priima kaip mūsų, jonėnų, o ne kaip finikiečių dovaną. Todėl teisingai pasielgėme leidę tam brangiam laivui plaukti ir pranešti Kipre tariamą mūsų plaukimo kryptį.

Drebėdamas Mikonas atrėpliojo vidur denio ir atsisėdęs ėmė vemti, nes išsekęs prie laivo krašto prišliaužti neįstengė. Jo akys vėl suspindo išmintimi ir jis pamėgino man nusišypsoti.

– Nieko panašaus per savo keturiasdešimt metų nesu patyręs, – nusikamavęs prabilo jis. – Tariausi daug žinąs, tačiau nieko nežinojau ir jau tikiu nematomuoju Afroditės aukso tinklu, kuriuo ji be vargo stipriausią vyrą supančioja.

Nusileidus saulei ir jūrai nusidažius melsvu raudoniu, jis ištiesė man tą glotnų baltą akmenį ir pasiūlė:

– Turėk jį, Turmsai, jis buvo skirtas tau – ne man, deivės numylėtini.

Paėmiau akmenį ir išsaugojau jį, kaip išsaugojau juodą akmenį nuo Sardų Kibelės šventyklos plūktinių grindų. Traukiant burtus jis pakliuvo man į ranką ir reiškė vieno mano gyvenimo tarpsnio pabaigą, nors šito tuomet nežinojau.

Tačiau Mikonas mane įspėjo:

– Dievai daug duoda išrinktiesiems, bet dar daugiau gali atimti. Tavo deivė – Artemidė, visa tai liudija. Mėnuliu ji valdo tave, prislėgdama sielą tamsaus mėnulio metą, bet sustiprindama jam pilnėjant, iki per pilnatį tavo siela pratrūksta karščiu. Šiaip ar taip, Afroditė išsirinko tave ir šitai tau pavojinga. Dvi galingiausios deivės pavydi viena kitai. Neaukok pernelyg daug nei tai, nei tai. Pasistenk išsaugoti abiejų palankumą joms dėl tavęs rungiantis.

Atsakiau:

– Tavo žodžius suprantu kaip palyginimą, Mikonai. Mėnuo ir žvaigždės visada tarp savęs rungėsi.

– Ne, ne, – paprieštaravo Mikonas. – Šitaip suprasdamas, supranti neteisingai. Mėnulis ir žvaigždės veikiau tėra palyginimai ir išoriniai ženklai jė-

gų, gyvenančių mumyse ir anapus mūsų. Tačiau šią tiesą patiria tik įšventintieji ir žodžiais tai nepaaiškinama.

Staiga jis iškėlė rankas ir paplūdęs ašaromis sušuko:

– Pavydžiu tau, Turmsai. Šiurpioje kūno ekstazėje pažinau tavo deivę ir šią akimirką viską atiduočiau, kad tik galėčiau jai iki mirties dienos aklai paklusti. Palaiminga ir šiurpi jos galia. Ji užmaršina kitus dievus ir aš nė akimirkos nedvejodamas įžeisčiau bet kurį dievą, jei šitaip pelnyčiau Kiprietės palankumą.

Dar jis pridūrė:

– Anksčiau žinojau, kad pasninkaudamas, alsindamas kūną ir nemiegodamas kaip įšventintasis gali pažinti dievus ir išvysti nematomuosius. Bet nežinojau, jog visiškoje juslių ekstazėje taip pat gali pamatyti nematomuosius, buvusiuosius ir ateisiančiuosius. Afroditė, nors lengvabūdė, – išmintingesnė deivė, nei tariau. Galbūt kaip tik jos įnoringumas – didžiausia išmintis.

Išdidžiai nusišaipiau iš jo žodžių. Mikonas, mano manymu, buvo jautrus vyras. Aš pats maniausi esąs tvirtesnis.

Sunkiai iriantis į Finikijos vandenis, visa tai netrukus užsimiršo. Mėnulis papilnėjo ir mes siautėjome jūroje lyg laukiniai Artemidės šunys: žudydami, plėšdami, skandindami laivus. Skandinome net egiptiečių laivus, kol mūsų laivai, apsunkę nuo grobio, vos judėjo. Palei Finikijos pakrantę liepsnojo signalinės ugnys ir apmaudžioje kovoje, smogę visa jėga turėjome nuskandinti du lengvus karo laivus, kurie užklupo mus jūroje. Praradome nemažai vyrų, daugybė kentė nuo sužalojimų. Tie, kuriems Mikonas neįstengė padėti, išgargė paskutinį kvapą per gerkles, kiti su kruvinom putom išspjovė jį ant denio. Tačiau mane nematomi skydai taip saugojo, kad likau visai sveikas.

Daugelis Dionisijo vyrų ėmė vaitoti regį laivų tamsoje judančius mirusiųjų šešėlius, o užmigę jaučią jų šaltų pirštų žnaibymą. Keršttingų mirusiųjų vora slinko paskui mus, nes jūra ir oras apie laivus dažnai be regimos priežasties apsiniaukdavo.

Matydamas mirusiuosius, Dionisijas daugybę kartų aukojo. Prašydamas palankaus vėjo jis spjaudė į jūrą ir remžė nagais laivo pirmagalį. Sėkmė pradėjo jį baugintі, nes jūra mums visai nepadarė žalos. Tik po susidūrimo su karo laivais mūsiškis ėmė per siūles leisti vandenį, todėl turėjome iš vidaus užkamšyti jo šonus.

Kai dangaus pakrašty pasirodė plonas it gija sidabrinis jaunaties pjautuvas, Dionisijas tarė:

– Ganėtinai išmėginau sėkmę ir į mūsų laivus daugiau niekas nebetelpa. Nesu toks godus, kad tinkamus jūrai laivus aukočiau dėl grobio. Žygis baigėsi ir mums nieko kita nelieka kaip gelbėti gyvybes bei grobį. Taigi nukreipkime laivų pirmagalius į vakarus ir tepadeda mums Poseidonas perplaukti neaprėpiamą jūrą.

Jis paliko gyvus kelis užgrobtų laivų laivavedžius, kurie buvo plaukioję tolimuose vandenyse, nors jais nepasikliovė. Juk finikiečių jūrininkui didžiausias nusikaltimas – išduoti svetimšaliui laivo kelią, pakraščio ženklus bei vėjo kryptį. Į savo laivus Dionisijas taip pat buvo priėmęs iš karo laivų jūron sušokusių vyrų.

Su džiaugsmingais Fokajos vyrų šūksniais sukant pirmagalius vakarų link, Dionisijas meldėsi Finikijos ir Jonijos dievams, tepė krauju laivo dievo veidą, rankas ir kojas, liepė kiekviename laive paaukoti belaisvių ir išlieti jų kraują į jūrą. Jūroje leistina, kas krante draudžiama, todėl niekas šioms barbariškoms aukoms nesipriešino. Tik Mikonas sakė jas laikąs nereikalingomis.

Paaukojęs Dionisijas sušuko tviskančiai jūrai:

– Dabar, visi jūros dievai, svetimi ir man žinomi, atsiųskite rytinę vėtrą, kad nuneštų mus į tuščią jūrą ir suklaidintų mūsų persekiotojus. Verčiau kaip Fokajos berniukas per audrą nuskęsiu, nei persekiojamas spruksiu kaip žiurkė.

Apkvaišę nuo kraujo bei grobio ir ligtolinės sėkmės susibūrė irklininkai rytų viesulo pagalbon šaukti. Laivybos metas ėjo į pabaigą, viršum jūros lakstė neramūs paukščių pulkai, vanduo keitė spalvą. Saulė tebekepino, tvaskus dangaus pakraštys svilino akis, bet mums palankus vėjas nepūtė. Galiausiai nušerpetojusiais delnais, užkimusiom gerklėm irklininkai sušuko:

– Turmsai, Turmsai, tu pašauk mums vėją. Verčiau nuskęsti nei mirti prie irklų pernelyg sunkų grobį plukdant.

Su jų šauksmais tuštėjo mano galva ir aš išvydau aplink mirusiųjų šešėlius, jų keršto iškreiptus šešėliškus veidus, šešėliškas rankas, įsikibusias į mūsų laivų šonus, kad nepaspruktume. Mane apėmė ekstazė – pasijutau esąs už mirusiųjų šešėlius stipresnis ir pašaukiau rytų vėją. Visi siutingai šaukė kartu, kartodami mano žodžius, kurių nė pats nesupratau. Tris kartus pašaukiau vėją, paskui septynis kartus, galiausiai – dvylika kartų. Persigandęs Mikonas apsisiautė galvą antpetine, tačiau man netrukdė, nes mūsų gyvybėms, šiaip ar taip, grėsė pavojus ir kerštaujantys Finikijos bei Egipto laivai sekė pavymui. Kariai mušė skydus, virėjai samčiais daužė puodus, o Dionisijas pūtė į orą spalvotus vilnos kuokštelius. Tik rudaveidžiai finikiečių laivavedžiai su aukso žiedais ausyse spoksodami į mus rūškanai tylėjo.

Paskui jūra rytuose nugelto ir kunkuliuojančiais verpetais, atsinešdamas tolimų dykumų dulkes, mus apakino viesulas. Galiausiai išvydome atviroje jūroje linguojantį vandens stulpą, kuris mums už nugarų pakilo iki dangaus. Suspėjau jį pamatyti, iki be nuovokos kritau ant dunksinčio laivo denio ir Mikonas su Dorėju, nunešę mane apačion, pririšo prie šoninės sijos, kad laivo mėtomas neužsimuščiau.

TREČIOJI KNYGA

Himera

1

Garsingesnis už Ladės mūšio žygdarbius, garbesnis už medžioklės Finikijos vandenyse išmanumą buvo Fokajos Dionisijo laivybos išmanumas jūroje. Rudens vėjams siautėjant, laivams jau skubant iš jūros į žiemos uostus, jam per tris savaites pasisekė atplaukti prie Sicilijos krantų. Visus tris laivus jis ligi ten atplukdė nė karto sausumoje nesustojęs ir kelyje laikydamasis tik Kretos kalnų pakraščio ženklų. Šis neįtikimas jo žygdarbis tikrai šlovės vertas.

Tačiau dvokėme, sirgome, graužė sūrus vanduo, buvome tokie sužaloti ir apžilpę, kad regėjome jūroje apgaulingus reginius, raguotus jūros žvėris bei Poseidono mergeles. Pagaliau išvydę vakaruose mėlyną žemės šešėlį ir juo patikėję, paplūdome ašaromis ir vyrai ėmė rėkti, jog Dionisijas privaląs išsilaipinti pirmame pasitaikiusiame krante – nesvarbu, ar tai Afrikos šalis, ar Italija, kartaginiečių ar graikų gyvenama.

Mūsų laivai taip leido vandenį, o ruduo buvo taip įsigalėjęs, kad net Dionisijas jau nebemanė galįs nuplaukti antra tiek kelio nepažįstamais vandenimis iki Masilijos. Todėl jis susikvietė pasitarti laivų vadus bei vairininkus ir tarė:

– Matote priešais didžiulį kalno šešėlį su dūmų kepure? Iš jo suprantu, kad atplaukėme į Sicilijos pakrantę. Jei ilgitės didelių miestų, galime plaukti į šiaurės Italiją – į Krotoną arba į pietus, į Sirakūzus – didžiausią Sicilijos miestą, jei Akragantas pietinėje salos pakrantėje nėra dar didesnis.

Nepaprastai nudžiugę vairininkai sušuko:

– Esame turtingi – dideliame mieste pelningiausiai parduosime grobį. Jo uoste netrukus pataisysime laivus arba, nusipirkę naujų, pavasarį galėsime nuplaukti į Masiliją pas fokajiečių gentainius. Bet pirmiausia trokštame poilsio ir sotaus valgio, šokių, muzikos, dainų, vyno ir vainikų, kad po iškentėtų vargų atsigautume.

Dionisijas tarė:

– Geidžiamas linksmybes, be abejonės, greičiausiai rasite dideliame ir išsivysčiusiame mieste. Tačiau dideli miestai – stiprūs miestai: su mūrais ir samdytais kariais, saugomais uostais, net karo laivais. Prekiaudami jie gauna naujienų iš viso pasaulio greičiau nei skurdūs maži miesteliai. Todėl labai bijau, kad po pirmųjų džiaugsmų mums ant galvų uždės įkaitintos geležies lankus, o ne vainikus. – Atidžiai peržvelgęs savo vyrus, jis tęsė: – Mūsų sąžinė švari – žinom kariavę teisėtą karą su persu. Bet esame pernelyg turtingi, kad nesukeltume įtarimų, net ir aiškindami grobį užsitarnavę

Ladės jūros mūšyje ir tiesiai iš jo atplaukę savo brolių graikų prieglobstin vakaruosna. Ir anksčiau dažnas įkaušęs iki pramuštos galvos prisikalbėdavo. Patys žinotės esą plepūs. Juk mes Jonijos vyrai – iš visų tautų nemirtingieji kaip tik mūsų genčiai vingriausius liežuvius davė. Ne, – sakė jis, – turime ieškoti žiemai kuo atokesnio miesto ir nusipirkti jo tirono draugystę. Trys karo laivai ir toks kaip mūsų būrys – nemenka parama mažyčiam tironui, kuris, didžiųjų Sicilijos miestų valdžios spaudžiamas, stengiasi išsaugoti savo nepriklausomybę. Tokių miestų yra šiaurinėje Sicilijos pakrantėje ligi Panormo ir kartaginiečiams rūpimos srities. Ten atsidursime priešais Tirėnų jūrą – per ją turime plaukti į Masiliją. Todėl reikalauju iš jūsų paskutinės pastangos, narsieji mano ginklo broliai. Vyriškai perplaukime sąsiaurį, kur šimtų laivų laukė mirtis. Antraip prarasime visa, ką kančiomis laimėjome.

Net narsieji vairininkai išblyško pagalvoję apie nepaprastus sąsiaurio sūkurius, jūros sroves ir klastingus vėjus. Dionisijas leido kiekvienam išlieti širdį ir nusiraminti. Užslinko vakaras, išgirdome duslų dundesį ir viršum kalno su dūmuojančia viršūne išvydome raudonai dangų dažantį ugnies stulpą. Ant denio pabiro pelenų mutulai, ir irklininkai jau nebesiveržė į krantą.

Dorėjas tarė:

– Mano tėvo žūties žemė sveikina mane ugnies stulpais ir griausmu. Tokio ženklo man pakanka. Jau žinau, kodėl avies kaulai rodė vakarus, kai klausiau patarimo.

Mikonas savo ruožtu pasakė:

– Dionisijas, pasikliaudamas savo sėkme, mus čia atplukdė. Tegul jis mus ir toliau veda.

Aš taip pat maniau, kad dievai mūsų nėmaž nesaugos nuo jūros verpetų, stengdamiesi gėdingai nugramzdinti mūsų laivus negandingame sąsiauryje. Šitaip baigėsi pasitarimas, ir Dionisijas pasiekė savo. Nakties tyloje jis paaukojo negailestingiems sąsiaurio dievams finikiečių laivavedžius. Rytą pastebėjęs, kad jų laive nebėra, susisielojau, nes bendravau norėdamas pramokti jų kalbos ir supratau, jog jie, nors svetimšaliai, yra į mus panašūs.

Nors auka buvo žiauri, sąsiauris išties buvo negandingas – daugybę dienų vargome, kad plaukdami per jį nepakliūtume į bangų mūšas ar ant uolų. Nuo Zanklės atsiyrė greitoji žinianešių valtis ir pareikalavo sustoti uoste bei susimokėti mokestį už sąsiaurio perplaukimą. Tačiau Dionisijas, taikiai kreipęsis į mokesčių rinkėjus, paaiškino, jog mūsų laivai – kariniai ir mes keliaujame iš karo su persu į naujas gyvenamąsias vietas. Juk karo laivams nereikia mokėti mokesčio, tik prekiniams. Paskui jis, būdamas kuklus žmogus, nutilo ir liepė, kad vairininkai papasakotų Zanklės mokesčių rinkėjams apie jo žygdarbius Ladės jūros mūšyje, ir vairininkai jo nuopelnų nesumenkino – taigi mokesčių rinkėjai klausėsi išsižioję ir savo reikalą užmiršo.

Veikiau mirę nei gyvi, su nepaliaujamu bangų mūšos dundesiu ausyse, nusigavome į rudeniškai mėlyną Tirėnų jūrą ir palankus vėjas nešė mus

mėlynakalne šiaurės Sicilijos pakrante. Dionisijas paaukojo padėkos aukų, nuliejo į jūrą vyno, o kaip didžiausią auką nukirto finikiečių dievui kojas ir įmetė jį jūron sakydamas:

– Man tavęs, dieve, tikriausiai jau nebereikia, nes šių vandenų tu nepažįsti.

Kiauri laivai, po sąsiaurio išmėginimų dar labiau apgadinti, vos judėjo, o mes visi ilgėjomės žemės: galų gale atsigerti nesušvinkusio vandens, suvalgyti vynuogių ir obuolių. Bet Dionisijas, išplėstom šnervėm uosdamas kranto vėją, kalbindamas žvejus ir pirkiodamas iš jų mums šviežią žuvį, plaukė toliau. Sukaupęs ganėtinai žinių, jis tarė:

– Jeigu gerai supratau, visi graikiški Sicilijos miestai tarp savęs pešasi ir retkarčiais pakariauja. Tačiau perėję per sąsiaurį būsime ramūs ir su niekuo nesusikirsime. Taigi prašykime dievų ženklo, kur apsistoti. Avies kaulų mėtymu netikiu, bet įsiminkit šiąnakt visi savo sapnus, o paskui laikykimės sapne gautojo pranašiško ženklo.

Dionisijas, man rodos, šitaip pasakė tik siekdamas laimėti dar vieną naktį. Jis vargu ar tikėjo sapnais – tik norėjo prieš savo vyrus pasirodyti gaunąs dievišką išankstinio sprendimo palaiminimą.

Nes rytą pabudęs jis apsimetė nepaprastai nustebęs, puolė prie laivo krašto atlikti savo reikalo, kartu stebėdamas krantą. Naktį atsidūrėme pernelyg arti žemės ir atidžiai įsižiūrėjęs Dionisijas sušuko:

– Dievai mums iš tikro palankūs. Sapnavau tą kyšulį ir kalną – tarsi seno asilo įlinkusią nugarą. Skubinai irkimės pro jį ir lipkime į sausumą. Už jo – mano regėtas gražus krantas su upokšniais ir šaltiniais, pasėliais ir vaismedžiais.

Vyrai net nevalgę puolė prie irklų – taip nepaprastai jų kojos ilgėjosi kietos žemės. Jau iš vakaro buvome nusiprausę, išsitepę aliejumi ir apsitaisę švariais drabužiais. Dauguma mūsų susipynė plaukus ir finikiečių laivuose rastais puikiais ašmenimis nusiskuto barzdas. Iki skutų sutrešusius drabužius buvome išmetę į jūrą ir laivuose deginom smilkalus, slopindami jų dvoką ir skatindami dieviškus sapnus.

Tačiau vyrams iriant aplink miškingą kyšulį Dorėjas rūsčiai suraukė antakius ir grėsmingai tarė:

– Nežinau, kurio sapnas šventesnis, Fokajos Dionisijau, bet mano sapnas buvo tikresnis už tikrovę ir jame man pasirodė mano protėvis Heraklis, už visas žemiškąsias esybes didesnis. Ant dešiniojo peties jis laikė ąžuolo storumo gumbuotą vėzdą, o ant kairiojo – be paliovos giedodamas viena koja stovėjo gaidys. Tik šiam sapnui kaip ženklui noriu paklusti, o ne tavajam, fokajieti.

Dionisijas piktai nusijuokė ir paklausė:

– Kaip paaiškinsi savo sapną?

Pasičiupinėjęs kalaviją prie šono Dorėjas pasakė:

– Nemoku jo paaiškinti – Spartos vyrai sapnuoja retai, o susapnavę sap-

nui paklūsta. Todėl turėsiu su tavimi kovoti už savo sapną, Dionisijau, jei geruoju juo netiki.

Dionisijas suprato, kad Dorėjas nejuokauja. Vyrams toliau iriant, jis kreipėsi į mus klausdamas, ką sapnavome. Mikonas papasakojo:

– Sapnavau padebesius siekiančius mūrus ir baisų gaisrą tarp jų siaučiant. Regėjau bėgant vyrus su brangenybių dėželėm bei namų dievais glėbiuose ir moteris už rankų tempiant verkiančius vaikus į laivą, kad iš degančio miesto pabėgtų.

Dorėjas džiugiai nusišypsojo ir tarė:

– Tavo sapnas paaiškina manąjį. Sapnavai degančią Troją. Tie, kurie išsigelbėjo iš Trojos gaisro, nuplaukė iki Sicilijos, įkūrė Eriką bei Segestą ir vergė ten gyvenusius sikanus, iki mano protėvis Heraklis keliaudamas prošal juos pergalėjo. Nuo tol vakarinė Sicilija yra Heraklio paveldėtinė žemė. Mano tėvas Dorėjas plaukė jos atsikariauti, tačiau bus kritęs kovoje, nes paskui apie jį nieko negirdėjau. Dievai prieš mano valią atvedė mane į vakarus, kad tęsčiau savo tėvo darbą. Gaidys mano sapne ant Heraklio kairiojo peties giedojo pergalę. Taigi plaukime į Eriką ir užkariaukime jo žemę.

Dionisijas kibo sau į plaukus ir sušuko:

– Šalin man iš akių tą pakvaišusį spartietį! Jei mūsų laivai atlaikys iki Eriko, pakliūsime tiesiai į Kartaginos finikiečių nagus. Eriko žemė – jiems rūpima sritis, o Afrikos Kartagina pakrantėje priešais Eriką – žiauriausias iš visų jūroje viešpatavusių miestų.

Mikonas raminamai tarė:

– Sapnai daugiaprasmiai, Dorėjau. Galbūt dėl ilgo pasninko jūroje sapnas priminė tau giedančius Achrajos Afroditės gaidžius. Pajutai, kad tavo vyriškumas prilygsta tavo protėvio vyriškumui, ir gumbuota lazda buvo to ženklas. Bet nesvarbu, kas tai buvo – nieko neprarasime, jei iš pradžių paklusime Dionisijo sapnui ir gražioje pakrantėje ieškosime priebėgos.

Tą akimirką vairininkai ir irkluotojai prapliupo džiaugsmo šūksniais. Už kyšulio mums prieš akis atsivėrė atvangus uostas su lėkštais krantais, tarpiomis pievomis, vaismedžiais ir tamsžaliais miškais. Pakrantės kalvą supo pylimas iš rąstų bei dumblo, o už jo pamatėme šventyklą ir daugybę naujų rąstinių namų. Pavandeniu mūsų ausis pasiekė linksmas piemenų dūdelių tūtavimas, avių bliovimas ir galvijų maurojimas.

Tačiau Dorėjas griežFdamas dantimis kurstė savo tūžmastį, išsitraukė kalaviją, trenkė plokščiąja puse Mikonui per ausį ir pagrasino ašmenimis Dionisijui:

– Pirmyn! – įsakė jis. – Heraklio balsas man sako, kad tikrųjų vakarų dar nepasiekėme. Plauksime į krantą tik laivui pradėjus grimzti. Tokio ženklo pakaks, fokajieti.

Pasibaisėjau jo kvailumu, bet dėl mūsų draugystės privalėjau žengti su juo. Dionisijas bergždžiai jį ramino, kol ir pats įdūko. Iš burnos jam ėmė veržtis putos ir jis taip staiga sviedė kirvį, kad tas perskėlė Dorėjo skydą ir sužeidė jam ranką.

– Turi gaidį kairėje rankoje, – sumaurojo Dionisijas ir pagriebė nuo denio ietį, ketindamas perverti Dorėją.

Tačiau tą akimirką atlėkė į mus vėjo gūsis, taip nusverdamas giliai įgrimzdusį laivą, kad vanduo šliūkštelėjo per irklaskyles ir irklininkai ėmė šaukti, jog nuskęsime.

Dionisijas turėjo skubinai pasukti laivą pavėjui ir pakelti burę, kad stovėdami neprapultume atsiritančiose putotose bangose. Vėjas nunešė mus pro gražų krantą, nors vos keletas yrių skyrė mus nuo tykių žalio kyšulio saugomo uosto vandenų. Merkė šaltas rudens lietus, pakrantė užtemo. Dorėjas patrynė nutirpusią ranką, nusišluostė kruvinus pirštus ir tarė:

– Verčiau gražiuoju būtum mano sapnu patikėjęs, Dionisijau. Įsižiūrėk ir pamatysi patį Heraklį įlipus į laivą ir pučiantį burę – liudijantį, jog mano sapnas teisingas.

Fokajos vyrai šaukė ir aimanavo manydami, kad nuskęs. Mudu su Mikonu taip pat nusimetėme drabužius, ruošdamiesi plaukti į krantą. Mikonas pasakė:

– Tikrai nenuskęsime – tik ne tu ir ne aš. Greitai suprasime tikslą.

Stiprus vėjas taip varė mus į priekį, kad buvo bergždžia irkluoti į krantą. Bet liūčiai nuslinkus vėjas sušvelnėjo ir audringais šuorais laivų patvarumo daugiau nebemėgino. Linksmai ošdamos šuoliavo prošal putotos bangų keteros, ir vėl atrodė, kad nematoma jėga globdama sumaniai mus veda pirmyn. Dionisijas taip pat pasidavė neišvengiamybei ir tarė:

– Sapnai tėra sapnai – tik barnius sukelia. Užmirškim sapnus ir pakluskime jūros bei vėjo valiai. Jūrą bei vėjus pažįstu ir prieš juos nemaištauju.

Rimstantis vėjas pavakare nunešė mus prie kranto. Išvydome upės žiotis, uostą bei tvirtų mūrų supamą miestą. Aplink jį iš karštų šaltinių kilo garų stulpai, o už miesto mėlynavo aukšti kalnai. Kai vanduo pasiekė irklininkų suolelius, vyrai liovėsi jį samstę ir griebėsi irklų. Noromis nenoromis turėjome irtis į krantą, nes mūsų laivas grimzdo. Kai irklininkai subėgo į denį ir laivo viduje sušniokštė vanduo, išgirdome traškesį ir trinkį – laivas dunktelėjo į dugną visai netoli kranto. Išsigelbėjome, nors bangos skalavo denį, o laivas, sunkiai atsidusęs, pasviro. Abu penkiasdešimtirkliai pasiekė krantą ir visi, sušokę į vandenį, ištempėme juos į sausumą. Tik tada griebėme ginklus ir pasiruošėme gintis, nors žemė dar lingavo po kojomis, svyrinėjome, kai išsižergę pamėginome stovėti.

2

Abiejuose upės krantuose riogsojo daugybė atvilktų laivų – paramstytų ir uždangstytų, nes laivybos metas buvo pasibaigęs. Prie mūsų artinosi drąsi ir smalsi minia – margaspalvė, įvairiausiom kalbom liepsningai šūkalojanti. Pamačiusi mūsų ginklus, ji saugiu atstumu sustojo, tačiau keletas

išsilaužė lapuotų medžių šakelių ir kaip draugystės ženklą sumosavo jomis virš galvų.

Numetėme ant žemės skydus ir ginklus. Minia beregint prisiartino, puolė kalbinti, iš visų pusių apžiūrinėti ir timpčioti drabužius – taip, kaip visų šalių smalsuoliai papratę. Diduma jų kalbėjo graikiškai, nors keista tarme. Prekijai atsinešė prie mūsų krepšius vynuogių bei kitų vaisių. Užmokesčiu jie mielai ėmė perso auksinius, o grąžą atidavė smulkiais savo sidabriniais. Jie pasakė, kad jų miestas vadinasi Himera. Kadaise jį įkūrė Zanklės gyventojai bei čia persikėlę sirakūziečiai, kuriems pakyrėjo pilietiniai Sirakūzų karai. Dauguma krašto gyventojų buvo pirmykščiai sikulai*, su jais graikai kūrė šeimas.

Saulei nusileidus miesto vartus uždarė. Tą vakarą mes nebenorėjome bendrauti – kritome miegoti ant plikos žemės, ten kur stovėję. Žemės kvapas, žolė, vien prisilietimas prie žemės po laivų smarvės bei kletų gulto lentų teikė kūnui palaimą.

Tačiau po sauso maisto ir košės su aliejumi persivalgę vynuogių taip baisiai suviduriavome, kad, aušrai palytėjus kalnų viršūnes, tupėjome stenėdami, vaitodami jūros pakrantėje ir mums rodės, kad viduriai sruvena į vandenį.

Kai kurie įtarinėjo, kad svetimšaliai mus nuodijo, ketindami užgrobti mūsų laivą. Bet Dionisijas tikino, kad viskas teisingai ir gerai. Miesto vartams atsivėrus jis nusiuntė mus nupirkti jaučio ir avių. Papuošėme jautį vainiku ir paaukojome, o jo šlaunikaulius bei avių taukus sudeginome. Paskui ant ugnies išsikepėme mėsos ir, užmiršę rytinius pilvo raižymus, prisivalgėme iki soties. Vėl atslinko prekijai su gurios duonos bei meduolių krepšiais ir mes švaistėme pinigus, mokėdami daugiau, nei jie prašė, iki Dionisijas netikėtai nutraukė tą išlaidavimą, pataręs prisiminti, jog esame jonėnai.

Mūsų stovykloje siautė nerūpestingas džiugesys – žemė, man rodos, niekada nebūna tokia palaiminga kaip po ilgos kelionės jūra. Grojome finikietiškais instrumentais, ulbinome fleitas ir dauguma dar prieš pusiaudienį ėmė šokti begėdiškus ožių šokius. Triukšmas į mūsų stovyklą priviliojo prastą miesto liaudį, taip pat moterų, kurios, droviai dengdamosi veidus apsiaustų skvernais, vis dėlto aistriai blizgino akis į nirtingus ožio šokio šokėjus. Tačiau Dionisijas griežtai uždraudė savo vyrams liesti moteris pirm laiko ir laivuose pastatė sargybinius, nes nepaprastai susmalsusi svetima liaudis veržėsi pasirausti kroviniuose, kurių svetimšaliams nederėjo matyti.

Pagaliau iš miesto, ginkluotų asmens sargybinių ir daugybės raitelių lydimas, mūsų pasveikinti bei pasiteirauti apie ketinimus atėjo Himeros tironas Krinipas. Tai buvo gunktelėjęs retabarzdis vyras, su savo palyda visada vaikštąs pėsčias, kukliu šiurkščiu apsiaustu apsitaisęs. Dionisijas su garbin-

* Senieji vakarų Sicilijos gyventojai, giminingi Italijos lotynams.

giausiais vyrais jį pasitiko, papasakojo jam istoriją apie Ladės jūros mūšį, iš perso atimtą grobį ir paprašė prieglobsčio žiemai, idant, įsigalėjus pavasariui, galėtume plaukti į Masiliją. Jis paprašė lyno ir jaučių, kranų ir stalių, kad žiemai išvilktų į krantą savo nugrimzdusį laivą bei kitus du laivus, ir pažadėjo už viską deramai atsilyginti.

Jam kalbant Krinipas atidžiai apžiūrinėjo jį bei kitus mūsiškius ir iš jo akių buvo matyti, jog tas kukliu drabužiu apsitaisęs vyras nėra prasčiokas. Dionisijui baigus, jis tarė:

– Piliečių valia esu Himeros patvaldys, nors valdyti man nepatinka. Negaliu spręsti, nepaklausęs savo piliečių nuomonės. Tačiau yra dalykų, kurių nedera teikti liaudies susirinkimui, nes kiltų triukšmas. Todėl ateik į mano rūmus mieste tarp keturių sienų pasikalbėti apie žemiškus ir dieviškus dalykus. O jei abejoji manimi, dar nežinai mano įpročių, tai dviese pasikalbėkime nuošaliau tavo vyrams matant, tačiau taip, kad jie negirdėtų. Esu atsiskyrėliško būdo, vengiu žmonių, nesu iškalbus. Todėl nepakenčiu, kai aplink mane telkiasi pernelyg daug klausytojų.

Dionisijas paslaugiai sutiko su jo pasiūlymu ir tas žilas žmogus drąsiai paėjo su Dionisijum toléliau į pievą, nors šis buvo už jį aukštesnis ir plikom rankom galėjo jo laibą sprandą nulaužti. Matėme juos sėdantis ant žemės ir įninkant į rimtą pokalbį. Krinipo ginklanešiai šokdino arklius ir išdidžiai šypsodami sakė:

– Puikus vyras mūsų tironas Krinipas – paskelbtume jį karaliumi, bet jam nepatinka karaliaus vardas. Rūmuose jis turi daugybę šventų požemio talismanų, todėl jokių varžovų nebijo. Ir niekas nežino, iš kur jis juos gavo, tačiau, pabauginęs jais, nutildo visus kivirčus mieste, o valdo mus taip išmintingai, kad mūsų draugais tapo kartaginiečiai ir tirėnai, ir net Sirakūzai mūsų laisvės nedrįsta pažeisti.

Dar jie papasakojo, kad Krinipas buvo vedęs kilmingą Kartaginos moterį ir, nepaisydamas tautybės, teisingai žiūrįs visų miesto gyventojų naudos. Turtai jam nelabai rūpį, tačiau nepaprastai branginąs savo talismanus. Jo nustatyti mokesčiai nuosaikūs ir juos jis išleidžia miesto mūrams stiprinti, uosto statybai bei šventykloms. Iš miesto iždo jis davęs paskolų smulkių pirklių laivams statyti bei sumokėjęs už sudužusius laivus. Žodžiu, jų pasakojimu, Himera buvo laimingųjų miestas, kuriame niekas nepatyrė baimės ir neteisybės.

Pagaliau pamatėme Krinipą ir Dionisiją stojantis ir paslaugiai valant vienas kitam žolę nuo užpakalių. Jie drauge grįžo prie mūsų ir Dionisijas, paraudęs iš įkarščio, įsakė savo vyrams mušti skydus, pakelti ietis ir šūksmais pašlovinti Krinipą. Krinipas su savo palyda grįžo į miestą, o Dionisijas prakalbo į mus:

– Sudariau sąjungą su tuo sumaniu valdovu. Nuo šiol galėsime kiekvienas įeiti į miestą ir iš jo išeiti savo valia, su ginklais ar be jų. Galėsime nuomotis būstus mieste ir patys statytis namus. Panorėję galėsime verstis pre-

kyba, tarnauti miesto ar saviesiems dievams – kaip panorėję, vesti jo moteris ar kitaip laimėti jų palankumą – kaip norėsime mes arba kaip norės moterys, nes čia papročiai laisvi. Tik smurtauti bei įžeidinėti miesto gyventojų nevalia, ir dar privalome įsipareigoti ginti miesto mūrus kaip savus tol, kol tarp jų gyvensime.

Vyrams kilo abejonių ir jie pasakė:

– Visa tai pernelyg gerai ir gražu, kad būtų tiesa. Krinipas klastingesnis, nei manai. Įsiviliojęs į miestą, lieps savo vyrams užklupus išpjauti mus ir pasigrobs mūsų lobius, užkerės mus savo talismanais arba sugundys lošti lošimus, per kuriuos prarasime visa, ką taip sunkiai sukaupėme senatvei.

Dionisijas liepė jiems užsičiaupti ir pasikliauti juo. Krinipas per pokalbį taip laidavęs ir užtikrinęs, kad nėra ko abejoti. Bet pirmiausia jis įsitikinęs, jog ir Krinipas, ir jis siekią to paties, o tai svarbiau už švenčiausias šviesas. Todėl jis nusprendė sukrauti į rakinamas Krinipo lobyno skrynias ir užantspauduoti maišuose mūsų brangenybes – kaip mūsų gero elgesio laidą – ir pažadėjo kol kas išdalyti vyrams grobio tik tiek, kad per žiemą būtų aprūpintas jų laisvas gyvenimas mieste. Krinipas nenorėjo, kad mieste atsirastų pernelyg daug pinigų, nes tuomet pakiltų kainos ir pasunkėtų gyvenimas.

Suniurę jo vyrai įtarinėjo, jog Krinipas jau užbūrė Dionisiją garsiaisiais talismanais. Tačiau miesto ir jo siūlomų džiaugsmų pagunda buvo tokia didelė, kad netrukus, Dionisijui paskyrus seniausius vyrus saugoti laivų, būriais žengėme per atvirus vartus į miestą.

Vartų sargybiniai iš tikro įleido mus į miestą neklausę apie ginklus. Žengdami gatvėmis matėme amatininkų dirbtuves, dažyklas bei plušančius audėjus. Matėme turgų, jo dengtose prekyvietėse dirbančius mokytojus, raštininkus bei prekijus, Krinipo rūmus bei nuostabią Poseidono šventyklą su rantuotomis akmeninėmis kolonomis. Matėme taip pat Demetrai bei kartaginiečių Baalui pastatytas šventyklas. Kur ėjome, ten miesto gyventojai mus sveikino, iš paskos bėgo vaikai, vyrai ir moterys timpčiojo už apsiaustų skvernų, kviesdami į svečius. Himera išties buvo jaukus ir svetingas miestas, o dėl įvairiakalbių šūksmų gatvėse atrodė laisvas ir nerūpestingas.

Taip ilgai kankinęsi jūroje, vyrai neatsispyrė pagundai – vis dviese ar trise užsukdavo pasimėgauti malonių kvietėjų svetingumu. Šitaip mūsų būrys tirpte tirpo, o virš staktų buvo kabinami vainikai, į namus nešami vynmaišiai, pro atdaras duris sklindąs gardžių valgių kvapas magiai virpino šnerves ir netrukus gatvėse bei skersgatviuose pasigirdo daina, fleitų garsai, skardus moterų juokas. Kol susivokėme, pamatėme gatvėje stovį trise: Dorėjas, Mikonas ir aš.

Dorėjas tarė:

– Radęs Heraklio šventyklą, nueičiau jam paaukoti. Teisingai jis man sapne pasirodė ir mano sapnas reiškė tiesą. Turbūt matėte gaidį ant akmeninės miesto vartų sąramos, gaidys iškaltas ir ant jų pinigų. Į šį miestą mums buvo lemta atkeliauti ir likti čia likimo brandinti.

Mikonas pasakė:

– Bereik mes čia nešiojamės ginklus bei skydus, nes gyventojai tik rodo pirštais ir juokiasi iš mūsų bailumo, tardami mus esant barbarais.

Uosdamas magius miesto kvapus svarsčiau:

– Kur rasime mūsų garbės nemenkinančius namus ginklams bei aprangai pasidėti bei maloniai pailsėti? Krinipo rūmai manęs nevilioja, nes jis, kaip girdėjau, yra nuosaikių papročių ir dėl savo pilvo valgo tik daržoves. O į svečius pas prasčiokus garbė mums neleidžia eiti.

Tiesa, paprasti miesto gyventojai, pamatę Dorėjo šalmą su juodais plasnojančiais arklio karčiais, mūsų trijų lenkėsi ir mieliau į svečius kvietėsi paprastus jūrininkus bei irklininkus. Buvome alkani, ištroškę, tačiau nenorėjome iš prekijo pirkti vynmaišio ir grįžti į laivų stovyklą kelti puotos vieni. Dėdamasis rimtu Mikonas pasiūlė:

– Dabar tu patark mums, Heraklio įpėdini Dorėjau. Kur eiti ir kuriam namui suteikti garbę? Jei tavo sapnas mus į šį miestą atvedė, tai tu žinai, kur mums čia pasukti.

Dorėjas atsakė:

– Be jokios abejonės. Eikime į vakarus iki miesto galo ir atsidursime arčiausiai mano paveldėtinės žemės.

Taigi nuėjome į miesto vakarus, kur didžiuliai namai į gatvės pusę stovėjo belangėm sienom, o sodus tvėrė mūrai. Tačiau gatvė buvo tyki ir šiukšlina, namų sienų molis sudaužėjęs. Vis dėlto mano žingsniai lengvėjo, galva tuštėjo, akys sublyksėjo ir sušukau:

– Šia gatve vaikščiojau sapne! Pažįstu šituos namus. Sapne ja dardėjo keturkinkiai vežimai, aklas poetas virpino lyrą, duris bei vartus puošė margos priedangos. Taip, tai mano sapno gatvė. Nejaugi?

Dvejodamas sustojau apsižvalgyti, nes prisiminimas tik akimirksnį žybtelėjo, ir, rodės, vėl tarsi skraistė ant akių užkrito. Mačiau tik šiukšlių krūvas prie vartų ir nuniokotą gatvę. Mikonas tarė:

– Čia tebegyvenama, bet anksčiau tai buvo turtingųjų ir kilmingųjų gatvė. Tai rodo mūrų ir vartų apkaustai bei bronziniai aptaisai. Tačiau kilmingų giminių laikai praėjo, kai į savo rankas valdžią paėmė liaudis, o liaudimi ėmė rūpintis tironas.

Nesiklausiau jo, nes tą akimirką pamačiau blykšant ką tik nukritusią balčiausią balandžio plunksną. Pasilenkiau jos pakelti ir sustojau apsidairyti. Dideliuose vartuose buvo mažos durelės. Ant jų bronzinio belstuko satyras siekė apkabinti sprunkančią nimfą. Tačiau belsti nereikėjo, nes stumtelėjus durys girgždėdamos atsivėrė. Žengėme į kiemą ir išvydome jame vaismedžius, tamsžalius kiparisus ir akmeninį baseiną.

Mus pasitiko sunkiai raišuojantis senas vergas, kurio kelis pagal užmirštą barbarų paprotį kadaise buvo sutvirtintas karštu akmeniu. Jis prieštaraudamas pakėlė ranką ir įtariai mus pasveikino. Jo kalbos nesupratome, bet turbūt jis klausė, ko norime. Nepaisydami jo apsižvalgėme sode. Mikonas

nusiplovė rankas gelsvame baseino vandenyje ir šūktelėjo, kad vanduo labai šiltas. Mudu su Dorėju taip pat kyštelėjome rankas į vandenį, jis išties buvo maloniai karštas. Spėjome, jog tai tas pats vanduo, kuris aplink miestą trykšta iš karštų žemės gelmių, todėl vakaro vėsoje šaltiniai garuoja.

Senasis vergas nuėjo vidun šauktis pagalbos ir po valandėlės, dviejų tarnaičių lydima, prie mūsų priėjo aukšta moteris, apsisiautusi juostuotu vilnoniu apsiaustu. Ji užkalbino mus Himeros graikų tarme ir paklausė, ar mes plėšikai, kad ginkluoti įsibrovėme į bejėgės našlės kiemą.

Vis dėlto ji nebuvo visiškai bejėgė, nes senasis vergas rankoje laikė vėzdą, o ant namo laiptų stovėjo tvirtas atgrasus vyras su finikietišku lanku. Moteris išdidžiai žvelgė į mus juodomis it anglis akimis – iš visa ko buvo matyti, jog kadaise ji buvo graži, nors dabar apie akis, kumpą nosį ir šaipias lūpas vagojosi raukšlės.

Mikonas nuolankiai atsakė:

– Esame tik Jonijos pabėgėliai, užjūryje kariavę su persu. Jūros dievai atnešė mus į Himeros pakrantę ir valdovas Krinipas pažadėjo mums, benamiams, žiemai prieglobstį.

Tačiau Dorėjas supyko už jo nuolankumą ir sušuko:

– Tu gal pabėgėlis ir benamis! Aš esu iš Spartos ir atkeliavau čia ieškodamas naujos žemės – ne kaip prašytojas, o savo kilmės vedamas. Atėjome į tavo sodą, nes visų kitų miesto namų gyventojai vienas per kitą siūlė draugystę ir svetingumą prastakilmiams jūrininkams. Tiktai mes neradome garbės nemenkinančių namų ir čia turbūt pataikėme ne į tuos vartus. Neprašysime bejėgės našlės svetingumo.

Tebelaikiau rankoje balandžio plunksną. Moteris priėjo prie mūsų, nerūpestingai paėmė plunksną ir tarė:

– Atsiprašau už nesvetingumą, bet, būdama silpna moteris, išsigandau pamačiusi puikius jūsų ginklus bei puošnius skydus. Nesvarbu, kuris nematomasis jus atvedė prie mano vartų, – laiminu jį. Džiaugiuosi jus matydama, o savo tarnams liepsiu tuojau suruošti jūsų vertą puotą. Iš išvaizdos matau, kad nesate visai prasti vyrai, o aš taip pat nesu visai prasta moteris. Aš vardu Tanakilė. Jeigu jums jis nieko nereiškia, galiu patikinti, jog tai garsus vardas, ir ne vien tik Himeroje.

Ji nusivedė mus į namus, paprašė ginklus pakabinti prieangyje ir parodė mums puotų menę, kurioje stovėjo minkštasuoliai, o ant jų pūpsojo po tris čiužinius bei spurguotos pagalvėlės alkūnėms atremti. Buvo ten rytietiškais paveikslėliais išpaišytų dėželių bei brangiais drabužiais aprengtas finikiečių namų dievas dramblio kaulo veidu, išdažytu tarsi gyvas. Vidury stovėjo didelis korintietiškas miešimo indas, o palei sienas – Atikos vazos: ir senovinės – juodais piešiniais, ir šiuolaikinės – raudonais piešiniais.

Tanakilė kukliai tarė:

– Patys matote, kokia nejauki mano puotų menė, kertėse jau vorai tinklus nuaudė. Todėl labai džiaugiuosi matydama kilmingus svečius, mano

namų skurdo nepaniekinusius. Jei pakentėsite, liepsiu savo virėjai ruošti valgį, atšaldysiu vyno indus, pasiųsiu vergą nupirkti aukojimo mėsos bei nusamdyti muzikantų, mokančių groti ir siringe, ir fleita.

Ji nusišypsojo ir, žybtelėjusi juodomis it degutas akimis, tęsė:

– Esu sena ir bjauri, bet būkite ramūs, turiu didelę gyvenimo patirtį ir nelabai paisau žmonių prietarų. Gerai žinau, ko reikia vyrams po jūros kelionės, ir tariuosi jūsų nenuvilsianti.

Ji pasiūlė laukiant valgio išsimaudyti sieringame sodo vandenyje. Nusimetėme drabužius ant baseino krašto, nuo karšto vandens kūnai atlėgo ir pajutome saldų nuovargį. Mūsų nuprausti atėjo vergai: remžė odą, švarino plaukus, trynė kūnus brangiais aliejais. Kol jie mus nuogus čiustijo, Tanakilė nesidrovėdama prisiartino ir gėrėdamasi apžiūrinėjo.

Ištrūkę iš tarnų rankų, pasijutome tarsi ką tik gimę – vien gyvastis teikė mums malonumo. Mūsų drabužius tarnai buvo surinkę išskalbti, bet gavome ploniausios vilnos marškinius, pečius mums apsiautė klostytais apsiaustais. Apsirengę žengėme į puotų menę ir įsitaisėme ant minkštasuolių. Tarnai ant sidabrinių padėklų atnešė visokiausių gardžių užkandžių, sūdyta žuvimi kimštų alyvų, baltos bei juodos žuvies, ploniausiai supjaustytos ir susuktos rūkytos mėsos su aliejaus, kiaušinių, saldaus pieno bei prieskonių įdaru.

Užkandžiai taip sužadino alkį ir troškulį, kad neilgai pakentėme aklo fleitininko grojimą bei tris dailias merginas, kurios skambiais balsais dainavo senovines himeriečio Stesichoro dainas. Pagaliau persirengusi brangiausiais drabužiais pasirodė Tanakilė. Buvo susišukavusi ir plaukus viršugalvyje susisukusi į aukštą kuodą. Rankas ir kaklą buvo apsinuoginusi: kaklą pasipuošusi aukso grandinėle su geltonais brangakmeniais, rankas brangiomis įvijomis aukso bei sidabro apyrankėmis. Veidą buvo išsidažiusi – lūpos ir skruostai degė raudoniu, iš po juodų antakių blikčiojo aštrios akys.

Dvelkdama rožių vandeniu, ji su žaisminga šypsena išliejo maišą vyno į miešimo indą, paskui pripylė ne vieną saiką šalto kaip ledas vandens. Dainuojančios merginos puolė pripildyti žemų plačių taurių ir ištiesė jas mums, priklaupusios ant vieno kelio – jų dailios kojos iš po trumpų suknelių gražiai apsinuogino.

Tanakilė tarė:

– Numanau, kad esate ištroškę. Numalšinkite troškulį vynu su vandeniu, kad neapsvaigtumėte. Jau tikriausiai girdėjote doringą dainą apie piemenaitę, sunykusią iš meilės. Valgydami mėsą išgirsite legendą apie Dafnį ir Chloję. Ji ganėtinai nuobodi ir jums valgyti netrukdys, bet pagerbkime Himeros papročius. Kada nors, žinoma, patirsite, kodėl ir kaip gerbiame gaidį, laikydami jį savo miesto ženklu.

Kai apmaldėme troškulį atmieštu vynu, dengtuose dubenyse mums atnešė avienos, veršienos ir ant iešmo keptų paukščių be kaulų. Pagardui gavome šakniavaisių su prieskoniais, garstyčių padažo ir gardžiausių kruo-

pų. Mums be paliovos nešė vis kitokius valgius, nors jau buvome sotūs, o išgertą taurę merginos kaskart pakeisdavo kita ir jos dugne pamatydavom naują menišką paveikslėlį. Tokiai puotai paruošti Tanakilė tikriausiai turėjo prisikviesti daugybę pagalbininkų.

Kai pagaliau nuo persivalgymo ėmėm pūkštuoti ir maldauti pasigailėjimo, ji atnešė įvairių vaisių bei rausvų vynuogių, riebių pyragėlių ir kitokių saldumynų. Ji pati nulaužė ąsočio antspaudą ir pripylė į taures mėtomis pagardinto vyno, kuris atšaldė burnas ir ūmai trenkė į galvas – nors sotūs tysojome ant minkštasuolių, atrodė, kad skraidom. Ištuštinę tas taures pamatėme jų dugnuose tokius juokingus piešinėlius, kad prajukome balsu ir ėmėme keistis jomis tarpusavyje, apžiūrinėdami tuos paveikslėlius. Apgaulingas mėtų vynas uždegė kūnus – sužiurome į tas padoriai dainavusias merginas kitomis akimis.

Pastebėjusi mūsų žvilgsnius, Tanakilė pasitaisė drabužius taip, kad per aukso apyrankes pamatėme jos kaklo ir rankų baltumą. Puotų salės prieblandoje ji buvo visai nebjauri, o kai iškeldavo galvą, amžius į akis nekrito. Ji tarė:

– Jums dainavusios ir patarnavusios merginos geba šokti tik nekaltus piemenų šokius. Tikriausiai žinote, kad Himeros valdovo Krinipo pilvas nesveikas, todėl jis neleidžia tikrų amatininkių į miestą įvežti.

Ji šūktelėjo fleitininkams ir davė ženklą merginoms. Šios leidosi šokti pagal dvišakės fleitos melodiją, laigydamos aplink it kumelaitės, šokdamos nusirengė drabužius ir ėmė plevėsuoti sukneles sau apie galvas. Šokis nebuvo lavus ir man neatrodė nekaltas, nes jos tenorėjo tik visai nuogos pasirodyti mums. Kai apsikabinusios, karštai alsuodamos jos sustojo priešais mus, baisiai persigandau ir pasakiau:

– Tanakile, Tanakile, tu nenuspėjama šeimininkė. Tavo patiektas valgis buvo puikus, tačiau tavo mėtų vynas – apgaulus, o šitos nuogos merginos magiau už taurių paveikslėlius kaitina jusles. Nevesk mūsų į pagundą, nes pažadėjome, kad nesmurtausime ir neįžeidinėsime šio miesto gyventojų.

Tanakilė pavydžiai nužvelgė tas tris merginas ir giliai atsidususi paaiškino:

– Nesmurtausite ir jų neįžeisite, jas liesdami. Tai padorios merginos, tačiau joms, kaip prastakilmėms, leidžiama imti dovanas iš vyrų, jei tai netampa įpročiu. Šitaip jos susikrauna geresnį kraitį nei kokį kitą darbą dirbdamos, susituokia su kokiu nors jūrininku, amatininku ar žemdirbiu ir niekas už tai nesmerkia.

Mikonas tarė:

– Kiekvienas kraštas turi savo papročius. Lidijoje yra toks pat paprotys, o Babilone merginos prieš ištekėdamos privalo už pinigus paaukoti savo mergystę šventykloje. Rodydami didžiausią pagarbą skitai nuveda savo žmoną nakčiai į svečio lovą. Kodėl turėtume smerkti Himeros papročius, jei šis puikus miestas mums suteikė prieglobstį savo mūruose?

Merginos puolė prie mūsų, apsivijo rankomis kaklus ir apsikabinusios ėmė bučiuoti. Tačiau Dorėjas piktai atplėšė merginos rankas ir atsisėdo ant minkštasuolio krašto sakydamas:

– Prisiekiu gaidžiu, tupėjusiu ant Heraklio peties, pernelyg gerbiu savo aistrą, kad liesčiau prastakilmę merginą. Tai menkina mano garbę, tačiau aš, žinoma, duosiu merginai tokią dovaną, kokios ji panorės.

Mikonas nuliejo ant grindų vyno šlakelį, aistringai apsikabino taurę atnešusią merginą ir pasakė:

– Nedoriausias nusikaltimas – pažeisti svetingumo įstatymus. Laikas greitai pirm manęs lekia. Aukodamas Achrajos Afroditei tariausi daugiau niekada nenorėsiąs į mirtingą moterį pažvelgti. Tačiau labai klydau, nes kaip tik dabar Afroditė keri man akis ir nuo geismo man ima niežėti kūną.

Pagriebęs į glėbį, jis nusinešė merginą į vakaro šviesos apgaubtą sodą. Tanakilė atsiduso ir liepė temstančiame kambaryje uždegti lempas. Bet Dorėjas suturėjo ją už rankos:

– Ne, ne, nedek lempų, Tanakile. Tokia šviesa dera tavo veidui, sušvelnina išdidžius tavo bruožus. Tavo spindinčios akys ir sakališka nosis man apie tave pasakoja. Prisipažink, juk esi kilmingos giminės.

Pastebėjau, kad Dorėjas girtas kaip pėdas, ir pamėginau sulaikyti jį tardamas:

– Žiūrėk, neįžeisk mūsų šeimininkės.

Tanakilė taip apstulbo, kad net išsižiojo. Tačiau tuoj pat užsidengė ranka burną, slėpdama švarples, ir pasakė:

– Teisingai spėji, Spartos vyre. Kas tu bebūtum, tariuosi tikrai galinti su tavimi kilme rungtis. Esu Kartaginos duktė, o mano protėviai kilę iš karalienės, miesto įkūrėjos, o ji juk buvo dieviškos kilmės.

Ji taip užsidegė, kad atsinešė iš vidinių kambarių savo giminės kartų lentelę. Lentelė buvo surašyta finikietiškomis raidėmis ir aš nemokėjau jos perskaityti, bet Tanakilė pati perskaitė mažiausiai trisdešimt keisčiausių vardų ir baigusi paklausė:

– Ar dabar jau tiki? Man belieka tik savo amžiumi bei savo veido raukšlėmis skųstis – mielai tau parodyčiau trokštamą svetingumą.

Ištiesusi ranką ji glostė Dorėjo sprandą ir spaudėsi krūtine prie jo peties, šonu – prie jo šono. Dorėjas dar labiau įkaito ir pratrūko:

– Tiesą sakant, esi aukštaūgė – prilygsti vyrui ir tavo vynuogės tikrai atrodo nesudžiūvusios. Kilmė ir brandžios moters patirtis svarbiau nei amžius.

Įraudusi nuo vyno Tanakilė staiga atsistojo, trūktelėjo Dorėją savęsp ir nusivedė jį į vidinį kambarį, sunkią giminės kartų lentelę po pažastimi pasikišusi. Likome trise – tos dvi merginos ir aš, ketvirtasis buvo kampe dvišake fleita švelniai ringavęs aklas muzikantas.

3

Pabudau paryčiais nuo nežemiško šimtų Himeros gaidžių giedojimo. Ausyse griaudė, smilkiniai tvinkčiojo ir iš pradžių nesusivokiau, kur ir kas esu. Kai akys prašvito, pamačiau gulįs ant minkštasuolio kartaginietės Tanakilės puotų menėje sumaigytu vainiku pasipuošęs, prisidengęs tik dažytu vilnoniu apsiaustu. Ir tas buvo vynu sulaistytas, bjauriai dvokė. Plonus apatinius su lūpų dažų dėmėm buvau nuspyręs po kojom. Nieko neprisiminiau ir nežinojau, kas man buvo nutikę, ant kito minkštasuolio išsižiojęs, sunkiai knarkdamas tysojo Koso salos gydytojas Mikonas. Į jį pažvelgęs prisiminiau, kad ligi vėlyvos nakties gėrėme vyną ir kalbėjome apie nepaprastus dalykus, tačiau iki mirties nebeprisiminsiu, kokias paslaptis jis man patikėjo.

Merginų ir fleitininkų jau nebuvo. Pasitrynęs akis tarytum sapne prisiminiau švelnių merginų kūnų prisilietimus. Burnoje buvo kartu, puotų menėje – siaubinga nešvara. Ant grindų buvom pridaužę brangių taurių ir gėrimo dubenėlių, šlitiniuodami nuvertę finikiečių dievo statulą, o vienas iš mudviejų – kampe privėmęs. Nepaliaujamas gaidžių giedojimas rėžė man ausis ir aš nusprendžiau daugiau niekada nebegerti mėtinio vyno.

– Pabusk, Mikonai, – prašiau. – Pabusk ir apsidairyk, kaip atsidėkojome už garbiausios Himeros moters svetingumą. Šitas namas užkerėtas ir tos kerėtojos galia čia mus atvedė, nes balandžio plunksna atidariau geležimi kaustytus vartus.

Pripurčiau Mikoną ir jis susiėmęs galvą atsisėdo. Suradau bronzinį veidrodį su nugarėlėje plonytėmis linijomis išraižytu Odisėjo grįžimu. Pažvelgęs į savo veidą, įbrukau veidrodį Mikonui į ranką. Atidžiai pasižiūrėjęs į savo atvaizdą, jis sušvebeldžiavo:

– Kas tas išpurtusio veido nedorėlis, kuris į mane žiūri?

Jis sunkiai atsiduso ir staiga persigandęs sušuko:

– Turmsai, mano drauge, mudu abu pražuvę – aš tai tikrai užsitraukiau baisiausią prakeiksmą. Kiek prisimenu, naktį ilgai kalbėjomės ir aš savo valia atskleidžiau visas įšventinimo paslaptis. Prisimenu tave draudus man kalbėti, bet aš pats sugriebiau tave už rankos ir priverčiau klausytis savo beprotiško veblenimo.

– Dėl to nesirūpink, – nuraminau. – Man rodos, tai joks nusikaltimas, nes net ir labai norėdamas neprisiminčiau nė vieno tavo pasakyto žodžio. Mano broli Mikonai, pabudę mes jaučiamės baisiai, tačiau dar baisiau jausis mūsų draugas Dorėjas. Baisiai bijau, kad girtas jis padarė didžiausią gėdą ne tik šeimininkei Tanakilei ir sau, bet mums visiems trims – net Fokajos Dionisijui, juk jam galiausiai teks atsakyti už mūsų poelgius.

– Kur jis? – žvalgydamasis krauju pasruvusiomis akimis paklausė Mikonas.

– Nežinau, – atsakiau, – ir nenoriu žinoti, aš tai tikrai neisiu į vidinius

kambarius jo ieškoti. Taip baisiai bijau reginio, kurį mano akys gali išvysti. Geriausias ir vienintelis dalykas, kurį galime padaryti, Mikonai, – ištykinti iš namų, ir tai bus draugiška paslauga Dorėjui. Nemanau, kad šiandien jis norės pažvelgti kuriam nors draugui į akis.

Atsargiai išsėlinome – tik prie slenksčio užkliuvome už girtutėlio vartų sargo. Spigindama auksu kilo saulė, giedojo visų Himeros namų gaidžiai, rudens oras buvo gaivus įkvėpti. Išsimaudėme, nusiprausėme karštame baseino vandenyje, prieangyje šalia ginklų susiradome išskalbtus ir suklostytus savo drabužius. Apsirengę abu nusprendėme grįžti į puotų menę ir dėl drąsos išgėrėme visą miešimo inde likusį vyną. Paskui išėjome pro vartus ir žengėme į miestą. Gyventojams kaičiant puodus, sutikome kelyje daugybę už galvų susiėmusių bei vaitojančių nelaimingųjų ir prisidėjome prie jų, o kai išėjome pro miesto vartus, mūsų jau buvo apie šimtas irklininkų bei jūrininkų ir visi mes jautėmės vienodai prastai.

Atsivaręs prie mūsų laivų visą vorą nešulinių asilų, įvairių darbinių gyvulių ir dvikinkių jaučių vežimų su vežėjais, Dionisijas dirbo išsijuosęs, keikėsi ir vainojosi, nes jis su vairininkais pas Krinipą gavo tik vandens ir žirnių sriubos. Didžiulis jo pilvas dusliai gurgė. Užtai jis dar labiau niršo ir šniorydamas negaluojančius vyrus lyngaliu liepė visiems nešti iš laivų grobį ir krauti į odinius maišus, statines bei skrynias. Mudu su Mikonu tik iš klusnumo prie to sunkaus triūso prisidėjome – tai buvo ne mūsų darbas.

Sunkiausia buvo iškrauti didįjį laivą, nes slėgus krovinys jį buvo taip giliai nugramzdinęs į upės mulvę, kad į sausumą jo jau nebeišvilkome, nors lynus tempė ne tik vyrai, bet ir pakinkyti jaučiai bei kiti darbiniai gyvuliai. Krinipo meistrai laivui iš mulvės iškelti surentė tvirtų rąstų gervę, tačiau mūsų grobis buvo toks sunkus, kad ir tai negelbėjo. Liko tik palengvinti laivą, iškilojus dalį krovinio. Himeros koralų narai su džiaugsmu pasirengė pavojingam darbui, bet Dionisijas nenorėjo parodyti mūsų lobių. Jis sakė: ir gerai, tegul mano paties ištvirkėliai ir girtuokliai gaiviam jūros vandeny išsiblaivo galvas ir atsišaldo kūnus.

Išrūšiavus ir suskaičiavus abiejų penkiasdešimtirklių grobį, sukrovus jį į maišus bei skrynias, valtys nusiyrė prie nugrimzdusio laivo denio angų, virvėmis į laivą nuleido krepšius su švino svambalais ir geriausi mūsų narai, laikydamiesi lyno nunėrę į vandenį, turėjo laivo tamsyje krauti grobį į krepšius. Pritrūkę kvapo, jie iškildavo pamėlę nuo šalčio ir baimės į vandens paviršių ir lipdavo į valtis ilsėtis, kol Dionisijas lyngaliu įpliekdavo jiems kūno šilumos ir nusiųsdavo atgal į laivo glūdumą. Daugybė nelaimėlių tądien prakeikė vaikystėje išmoktą nardymo meną.

Dionisijas nusprendė sunumeruoti odos maišus, skrynias bei statines ir sudaryti jų turinio sąrašą. Tačiau tarp pagrobtų daiktų buvo tokių, kurių pavadinimų bei paskirties nežinojome. Nesunku buvo pasakyti, pasverti ir užrašyti: sidabrinė finikietiška kaukė juodų akmenų akimis, svoris – 12 minų, arba: dievo statula, bronzinė, tuščiavidurė, paauksuotu veidu ir ranko-

mis, svoris – 1 talentas ir 5 minos*, arba: auksinė grandinė, sidabro ir aukso mišinio, papuošta 15 įvairiaspalvių akmenėlių, svoris – 5 minos. Bet kaip ištinusia galva, liežuviui veliantis pavadinti auksu aptaisytas dramblio iltis arba moteriškus nosies ar spenelių auskarus, įvairias audinių rūšis bei jų raštus?

Mudviem su Mikonu, kaip raštingiems, teko ta sunkiausioji užduotis, o Dionisijas pats braižė ant statinės numerius, iki jų pritrūko. Paskui, nekreipdamas dėmesio į mūsų rašomus tikslius skaičius, jis tik užantspauduodavo maišus bei statines delno didumo persišku auksiniu antspaudu.

– Prisiekiu Hermiu**, – tarė jis, – mane begal siutina mintis, kad būsiu apvogtas, bet vis tiek verčiau liksiu aiškaus proto, nei painiosiuosi sąrašuose bei skaičiuose.

Didžiulio grobio iškrovimas, dėliojimas bei rūšiavimas nepaprastai suerzino vyrus, išskyrus narus, kurie buvo nuogi ir neturėjo kur slėpti pavogtų daiktų. Pavakare ištuštinome abiejų penkiasdešimtirklių grobį, taigi buvo likęs tik didysis laivas. Visi linksmai nusišypsojome, kai Dionisijas pagaliau liepė baigti darbą ir leido mums grįžti į Himerą mėgautis svetingumu.

Tačiau mūsų džiaugsmas virto nusivylimu, kai Dionisijas įsakė visiems iš eilės nusirengti ir pats patikrino visų drabužius, surinkdamas iš jų daugybę papuošalų, auksinių pinigų ir brangenybių. Keletui jis įsakė prasiskirti plaukus, ir nuo galvos pabiro auksas bei brangakmeniai. Vienam švebeldžiavusiam liepė išsižioti ir išžvejojo iš jo burnos auksinę žuvelę. Jis taip pat ištyrinėjo pažastis bei tarpkojus, nepasibjaurėjo kažkuriam įkišti pirštą į užpakalį ir ištraukė iš ten dailiai papuoštą sidabrinę dūdelę, todėl vyrai pasibaisėjo nepaprastu vienas kito nesąžiningumu.

Iš manęs jis paėmė dešimties minų aukso grandinę, kurią pats grąžinau pamatęs, kas gresia, o Mikonas išsitraukė iš pažasties ir atidavė auksu aplietą sparnuotą liūtą. Kartėlio apimti dėl jo godumo, nusivylę vienas kito nesąžiningumu galiausiai prapliupome šaukti, jog norime patikrinti ir Dionisijo drabužius, nes ilgainiui jis vis sunkiau judėjo, o vaikščiodamas skimbčiojo žvangčiojo.

Dionisijas nukaito ir iš pykčio drebančiu balsu paklausė:

– Kas jūsų vadas ir kas jums padėjo pasiekti neblėstamą šlovę Ladės jūrų mūšyje, kas jus praturtino, kas iš jūros platybių atvedė jus į naująją žemę? Kuo labiau galite šiame pasaulyje kliautis, jeigu ne manimi?

Jis nužvelgė vyrus blykčiojančiomis jaučio akimis, susijaudino nuo savo paties žodžių taip, kad net barzda ėmė tirtėti, ir paplūdęs ašaromis sudejavo:

* Svorio vienetai.

** Gimnastikos, prekybos, turto dievas, vagių globėjas.

– Ak, koks žmogaus piktumas, baisus nedėkingumas, jei kiekvienas sprendžiate apie kitus – net apie mane – savo ištvirkusiu protu.

Apimti kartėlio šaukėme:

– Užsičiaupk, Dionisijau! Būdamas mūsų vadas, nesi geriausias, o blogiausias iš mūsų ir kaip tik todėl esi mūsų vadas, ir nė negerbtume tavęs, jeigu nemėgintum gauti iš mūsų naudos, o laikytume tave kvailiu.

Bliaudami ir juokdamiesi puolėme jį ir užgriuvę parvertėme. Plėšėme drabužius, kol jis pūkštuodamas liko gulėti prisidengęs tik gamtos dovanotais tankiais plaukais. Pamatėme jį pasikabinus odinius maišus ant pilvo, po pažastimis, tarp šlaunų ir juos pakračius skambėdami žvangėdami pabiro pinigai, papuošalai, antspaudai, grandinės bei apyrankės – jo pasivogtų daiktų krūva prilygo visų mūsų pavogtų daiktų krūvai.

Šitai pamatę suklikom iš juoko, keli net pritūpdami, mušdami delnais per kelius juokėsi iki dusulio, o dauguma šluostėsi juoko ašaras. Pastatėme Dionisiją ant kojų, pliaukšėjome per tvirtus jo pečius ir gyrėme sakydami:

– Šventa tiesa, esi tikras mūsų vadas, sumaniausias iš mūsų – niekada tavęs neatsisakysime.

Paskui ilgai žodžiavęsi nusprendėme, kad kiekvienas kaip išankstinį atlygį gali turėtis pavogtojo grobio dalį, nes kiekvienam kaip tik jo pasivogtas daiktas buvo mieliausias. Ir Dionisijui nuoširdžiai leidome pasiimti savąją vado dalį, nes jis pasirodė esąs gudriausias iš mūsų. Tik pavargę narai apmaudžiai dejavo ir kilnodami rankas šaukė:

– Mums neteks nieko, nors atlikome sunkiausią darbą!

Tačiau Dionisijas juos keikdamas tarė:

– Nėra nė vieno doro, jūs godūnai. Tik tylėkite: išsižvejokite jūros dugne ir po plokščiais pakrantės akmenimis paslėptus daiktus ir būkite patenkinti savo dalimi. O jei kuris liks be dalies, tai tegul kaltina savo kvailumą. Tokio kvailio į savo laivą neimsiu.

Narai pažvelgė vienas į kitą, į mus ir nuėję pakrantėn ėmė vėl nardyti, kapstyti po akmenimis ir juos ritinti. Vienas rado auksinį puodą, antras – papuošalą, trečias – sidabrinį trikojį, o kitas ir visą dėželę – taigi paaiškėjo, kad jie prisirinko didžiausių ir brangiausių daiktų, – neapšovė tik Dionisijo, – ir tik todėl, kad dirbdami buvo be drabužių, kuriuose būtų galėję pasislėpti ką pavogę. Bet mielai atidavėme jiems visa tai už gyvybei pavojingą darbą – visai nenorėjome vietoj jų nardyti tamsiose laivo gelmėse su moliuskais, žirkliakojais vėžiagyviais ir deginančiom medūzom.

Dionisijas tarė:

– Paaukokime Himeros dievams deramą grobio dalį dėkodami, kad grobį pradėjome dalytis santarvėje ir šypsodami, o ne žaizdodami vienas kitą.

Šitai, mūsų manymu, buvo teisinga ir suprantama. Išrankiojome iš grobio bronzinius trikojus, varinius puodus bei prisiminimui pasiliktą bronzinį finikiečių laivo daužiklį, nes nebeliko ką imti. Juos paaukojome įvairioms Himeros šventykloms, o persišką skydą – Kartaginos pirklių šventyklai.

4

Dorėjo nematėme visą dieną. Kai nusileido sutemos ir svetimame Himeros danguje sužibo žvaigždės, nebegalėjau sutramdyti nerimo. Pasakiau Mikonui:

– Nors dėl paliktos nešvaros nemalonu, bet turime sugrįžti į Tanakilės namus. Kažkas nutiko Dorėjui – nenustebčiau, jei ta išdidi moteris, keršydama jam už doros įžeidimą, girtam užmigus plaukų smeigtuku bus pervėrusi gerklę.

Mikonas atsakė:

– Išprakaitavau sunkiausias vyno pagirias, tačiau mano galva tebėra apdujusi, riaugtelėjęs burnoje pajuntu bjaurias mėtas. Kaip gydytojas, vis dėlto patikinu, kad šitaip jausdamasis žmogus bereik pervertina savo nusikaltimus, tardamasis jokiam padoriam žmogui niekad į akis pažvelgti negalėsiąs. Išties, ką mes bloga padarėm – juk garbingiausias vyras tavo vietoj būtų taip pat pasielgęs. Kiek prisimenu, šokai ant stalo finikietišką šokį, rodydamas merginoms savo lavumą, bet šitaip vadai bei patarėjai iki tavęs elgdavosi ir tai jų šlovės nesumenkino.

Aičiodamas iš gėdos užsidengiau rankomis veidą ir paprašiau:

– Dėl švelniųjų deivių, Mikonai, nepriminink man, ką dariau. Tokios nuotaikos apniktas galiu pasikarti, nes dabar tamsaus mėnulio metas ir mane prie žemės slegia. Ir man nė kiek ne lengviau nuo minties, kad kiti girtom galvom dar blogiau elgiasi. Tačiau Dorėjas mano draugas, mudu turime jį gyvą ar mirusį susirasti ir jei jis miręs – sumokėti už jo garbės nemenkinantį laidotuvių laužą.

Mikonas tarė:

– Dorėjas – nenuspėjamas vyras ir ribotų minčių, – sumanūs kariai dažnai būna tokie, jie taria, kad reikalus geriausia spręsti žudant. Jis gimęs kelti rietynes ir negailestaučiau, jei mums tektų surengti jam garbingą šermenų puotą. Tačiau manau, jog, jaunaties paveiktas, tu pernelyg skubi. Verčiau vyriškai eikime pasižiūrėti, kas nutiko, ir kartu, atsidėkodami už svetingumą, nuneškime deramą dovaną Tanakilei.

Nudžiugęs atsakiau:

– Esi išmintingiausias iš mano sutiktų vyrų, Mikonai, ir kaip draugas esi man brangesnis už Dorėją. Iš tiesų nesu godus ir nelabai man reikia brangių daiktų. Deivė Artemidė apsireiškė man kaip Hekatė ir, juodam šuniui po kojų lojant, anglinas šakes iškėlusi pažadėjo man, jog niekada neteks bijoti skurdo. Todėl padovanokime Tanakilei mano pasivogtąją dešimties minų aukso grandinę su akmenėliais. Nė pats gerai nesuprantu, kodėl, surašinėdamas grobį, įsikišau ją į užantį. Vis dėlto taip atsitiko – tikriausiai kad suminkštintume Tanakilės širdį. Turėkis savo auksinį sparnuotą gyvūną – tau tai malonus prisiminimas.

Mikonas mano pasiūlymui paprieštaravo, tačiau matė, kad tokios nuotaikos apniktas visai nejuokauju. Jis širdingai dėkojo. Pasiekę Himeros turgų išvydome, jog prekyvietė lyg dieną – skaisčiai deglų nušviesta ir dauguma prekijų tebeprekiauja. Ten išgėrėme nedidelį odmaišį vyno, ir šitai nepaprastai pakėlė prislėgtą mano dvasią. Užkandome aliejuje išlaikytos žuvies ir gardžios pelenuotos Himeros duonos.

Mums valgant ir geriant, kaip galingas vyras su savo palyda pasirodė Dionisijas, liepė užkurti vidur turgaus laužą ir dalijo prie jo bėgantiems žmonėms aukojimo mėsą bei vyną. Suskambo visokiausi instrumentai, Himeros moterys net mus papuošė vainikais. Tačiau nebuvome nusiteikę puoštis vainikais. Pakėlę dvasią išklupinėjome nakties tamsyje į vakarinį miesto galą, o kai dingome iš minios akių, aš nusiėmiau vainiką nuo galvos ir deramai nešiausi rankoje.

Laimė, Tanakilės namų vartų laikiklyje dervos deglas tebesmilko. Antraip vargu ar būtume suradę jos namus, o iš deglo supratome, kad mūsų laukiama. Pastūmėme girgždančius vartus, įėjome į vidų, pakabinome prieangyje ant sienos ginklus ir įžengėme į lempų apšviestą puotų menę. Čia ant minkštasuolio, alkūne į pagalvę pasirėmęs, drybsojo Dorėjas – kuo gyviausias, tačiau rūškanu veidu ir apsitaisęs tokiais puikiais finikietiškais drabužiais, kad iš karto jo nepažinome. Priešais, ant minkštasuolio drybsojo Tanakilė – ji irgi atrodė apsiniaukusi, tarytum pernakt surukusi. Skruostai buvo įkritę, paakiai pajuodę, nors dažais ji mėgino pataisyti išvaizdą. Tarp minkštasuolių stovėjo staliukas bronzinėm kojom, ant jo – valgis ir pusė indo gelsvo atmiešto vyno. Nešvaros pėdsakų nebelikę, mozaikinės grindys išplautos, ąsočio šukės surinktos, namų dievas vėl pastatytas.

– Oi, Tanakile, – paprašiau, – atleisk, kad pastarąją naktį pridarėme gėdos ir namams žalos. Tavo vaišės buvo gausios ir mes, jūros išsekinti ir prie mėtų vyno nepratę nelaimėliai, tiek nepakėlėme.

Tačiau Tanakilė, ranka dengdamasi burną, pažvelgė į Mikoną ir paklausė:

– Ar tik nesi graikas gydytojas? Sakyk, ar galima padaryti naujus dantis vietoj prarastųjų?

Mikonas atsakė:

– Tai ne gydytojo, o veikiau išmoningo amatininko darbas. Melskis Hefaistui*, jei nori.

Pasibaisėjęs sušukau:

– Brangioji mūsų šeimininke, ar mūsų draugas Dorėjas išmušė tau dantis?

Dorėjas, paminėjęs protėvį, riebiai nusikeikė ir tarė:

– Nekalbėk kvailysčių, Turmsai.

Drebančia ranka jis dubenėliu pasisėmė vyno iš miešimo indo ir, varvindamas per smakrą, išgėrė iki dugno.

* Kalvystės globėjas.

Tanakilė pasakė:

– Dorėjas man nieko bloga nepadarė. Taigi neįžeidinėkite nepadoriais įtarinėjimais Dorėjo, kuris visais atžvilgiais su manimi elgėsi taip, kaip kilmingos giminės vyras privalo elgtis su moterimi.

Neapsakomai palengvėjusia širdimi tesuspėjau ištarti: „Tai gerai", tačiau Dorėjas užėmė man burną ir nusikeikė:

– Ar Hade* buvote, prakeiktieji nedraugai? Ko aš tampausi iš paskos, dangstau skydu kovoje savo draugus, jeigu jie palieka mane nelaimėje kaip tik tada, kai man jų labiausiai reikia.

Tanakilė tarė:

– Išties, kur slapstėtės? Baisiai kenčiu, nes neturiu kelių dantų. Buvau apie tai net užmiršusi, iki Dorėjas pastebėjo, kad aš, kaip moteris, kitokio trūkumo neturiu. Žinau, kad tirėnų gydytojai moka gaminti dantis iš dramblio kaulo ir pritvirtina juos aukso kilpelėmis ten, kur jų anksčiau būta. Ir Kartaginoje dauguma vyrų liepia auksu aptaisyti dantis, puošiasi juos žybčiojančiais akmenėliais. Tačiau šitaip jie daro veikiau iš puikybės nei iš reikalo. Krūminiai dantys man nerūpi – juos gyvenimas visiems sudilina – juo geresnį maistą valgai, juo greičiau, todėl sugedę dantys tėra tik aukštos kilmės ženklas. Bet šitai manęs neguodžia, nes man trūksta kelių priekinių dantų. Dėl to prie Dorėjo akių drįstu kalbėti tik ranka prisidengusi burną.

Dorėjas taip trenkė dailią taurę į stalą, kad ta suskilo, ir subliuvo:

– Liaukis kalbėjusi apie savo dantis, mylimoji! Tave piktos jėgos apsėdusios, jei apie nieką kita negali kalbėti. Iš tikro man tavo dantys nerūpi. Tik užsiminiau apie juos, pabudęs vidudienį, beje, skaudama galva, ir pamatęs tave išsižiojusią gulint. Vien gera maniau sakydamas, jog tu, kaip moteris, kitokio trūkumo neturi. Dauguma tavo amžiaus moterų tikriausiai jau šitiek dantų nebeturi.

Tanakilė taip paplūdo ašaromis, kad dažai išterliojo įkritusius skruostus, ir suaimanavo:

– Taip, taip, dabar jau pradedi iškalbinėti dėl mano amžiaus, nors pastarąją naktį jo neklausei. Prisiekiu dalgiakirvių dievu, nepaprastai gailiuosi išvis tave sutikusi – užgaulioji mane esant pernelyg seną ir be perstogės pjauni dėl kelių trūkstamų dantų.

Dorėjas pašoko ir išpampusiom smilkinių gyslom sušuko:

– Nutilk, moterie! Daugiau šito nepakęsiu. Jei nesiliausi, užsidėsiu šarvus, pasiimsiu kalaviją ir spruksiu iš čia. Tu būsi kalta, jei nejuokais įtūžęs nudėsiu kiekvieną po kojų pasipainiojusį Himeros gyventoją. Savo kalbomis varai mane iš proto.

Jis susiėmė galvą ir sudejavo:

– Draugai, draugai, kodėl mane palikote? Aš rimtai negaluoju. Galvą

* Hadas – mirusiųjų karalystė.

kaip ugnimi degina, skauda pilvą, kūnas tarytum suknežintas. Visą dieną vėmiau, neįstengdamas sulaikyti pilve valgio, ir tik vakarop galėjau kiek prastų užkandžių sukrimsti, degančią gerklę vynu praskalauti.

Mikonas sunerimo, pačiupinėjo jo galvą, nykščiu atvertė vokus ir apžiūrėjo akis, dirstelėjo į gerklę ir delnu spustelėjo pilvą, klausdamas, ar skauda.

Dorėjui aikčiojant Tanakilė užmiršo savo liūdesį, o aš, norėdamas nukreipti jos mintis, ištiesiau tą brangią grandinėlę kaip padėką jai už svetingumą, vildamasis ja atlyginti mūsų padarytą žalą.

Tanakilė mielai priėmė grandinėlę ir užsikabino ją ant kaklo, maždaug taip pasakydama:

– Nesu smulkmeniška moteris. Koks džiaugsmas žmogui iš turto, jei jis negali draugams namuose puotų rengti! Jūsų sudaužytos taurės išties buvo puikaus darbo ir Atėnų amatininkai buvo pasirašę jų paveiksluose. Tačiau visi ąsočiai kada nors suduš, ir net namų dievą nemanau nusiminus, nes iš ankstaus ryto aprengiau jį naujais drabužiais ir smilkiau priešais jį brangius smilkalus. Šito reikėjo dėl jūsų paliktos nešvaros, bet visi vyrai tokie – buvau pasirengusi. Taigi jokios žalos aš nepatyriau ir gražią dovaną priimu tik nenorėdama jūsų įžeisti. Vienintelis nuostolis – tai, kad viena iš jus linksminusių merginų prarado žadą ir nebepratarìa nė žodžio. Ar ją kaip nors išgąsdinote – ji taip išsekusi, kad brėkštant abi draugės turėjo ją namo nešti ir net tada ji buvo akis išvertusi.

Mudu su Mikonu kaltai susižvalgėme, nes nė vienas gerai neprisiminėme, kas iš tikro nutiko. Mikonas manė, kad mergina turbūt išsigando mano ugningo ožio šokio, bet paaiškėjo, kad kalbama apie tą merginą, kurią Mikonas iš pat pradžių glėby išsinešė į sodą. Kiek prisiminėme, ji tikrai nesugrįžo iš sodo į puotų menę, o draugiškai ten su kitom dviem merginom žaidė pinigų ieškojimą šaltinyje, iki Mikonas, parėjęs iš sodo, užsimanė kalbėti apie dieviškus dalykus, todėl visai užmiršome žemiškąsias linksmybes.

Mikonas teisinosi, kad nelaimingoji tikriausiai užmigo rasotoje žolėje ir jai visai užtino gerklė. Jis neprisiminė daręs merginai ką nors, kas jai galėjo atimti žadą, – veikiau priešingai.

Tačiau Tanakilė tarė:

– Liūdna, kad šitaip atsitiko – jums gresia nešlovė, nes esate svetimšaliai. Himeros gyventojai prietaringi, o pirmasis gerą pavyzdį rodo mūsų valdovas Krinipas su branginamais kerėtojo daiktais. Ant manęs bei mano namų taip pat krinta šešėlis dėl šio nutikimo, nes visi žino, jog žmogus kalbos dovaną netikėtai praranda kerėtojo paveiktas, jeigu netyčia nėra įžeidęs kokio nors tuščiagarbio dievo.

Mikonas susijaudino tarsi būdamas kaltas ir patikino:

– Vienintelis dievas, kurį galėjome įžeisti – iš putos gimusioji, tačiau prisiekiu jos stebuklinguoju diržu, kad tik garbstėme ją visokiais Achrajos Afroditės aukų laive išmoktais būdais ir mergina – bent tuo metu – savo kal-

bos dovanos neprarado, net pernelyg garsiai šaukė, todėl būgštavau, jog susierzins kaimynai.

Permąsčiusi tai, kas nutiko, Tanakilė pasakė:

– Nekaltinu tavęs. Esi visais atžvilgiais švelnus ir geraširdis vyras. Jau nusiunčiau merginai atmokestį nuo jūsų, bet jos tėvai jaudinasi dėl to, kas nutiko, ir baiminasi, kad mergina, nebeatgavusi žado, neištekės.

Dorėjas apmaudžiai pasakė per šiandieną išmokęs, kad nebylė žmona – tikrai geriausia dovana, kokią dievai galį duoti vyrui. Tarytum neišgirdusi Tanakilė tęsė:

– Labai bijau, kad tie vargšai sikulai praras kantrybę dėl savo dukters kančios, kai ji žodžio negali ištarti ir akys jai vis išsiverčia. Jūs pražuvę, jeigu jie pasiskųs Krinipui, Krinipas – savotiškas tironas, nes saugo mažaturčius bei čionykščius sikulus kaip savo akį. Turtingųjų bei kilmingųjų aimanoms jis kurčias kaip akmuo, o neturtėliui pasiskundus dėl patirtos neteisybės pašoka it blusos užpakalin įkąstas.

Papurtęs galvą Dorėjas pasakė negalįs suprasti tokios valstybės ir tokio valdymo. Jo supratimu, čionykščiai sikulai – tokie kaip Spartos heilotai, o Spartoje heilotą nužudyti – veikiau girtinas piliečio darbas nei nusikaltimas. Tačiau Mikonas riktelėjo:

– Ne apie politiką kalbėkim, Dorėjau, o apie tai, kas nutiko! Nors esu sumanus gydytojas, tikrai nežinau, kaip prakalbinti nebylę. Tai veikiau žynio ar pranašo nei gydytojo užduotis, nors aš taip pat esu įšventintas.

Tanakilė nusiuntė parvesti merginos, kad savo akimis pamatytume, kaip ji jaučiasi. Rūškanos smelkiami likome laukti. Pagaliau tėvo bei motinos vedama mergina atėjo ir man buvo sunku pakelti smerkiamus tų paprastų žmonių žvilgsnius, matyti merginą bergždžiai žiojantis mūsų pasveikinti.

Mikonas mėgino pasislėpti mums už nugarų, tačiau jį pamačiusi mergina ištrūko iš tėvų, pripuolė prie jo džiugiai mosuodama, atsiklaupusi pabučiavo jam rankas ir meiliai prisiglaudė jo delną prie skruosto. Mikonas nusigalavęs žvilgtelėjo į jos tėvus, pakėlė merginą nuo žemės ir draugiškai apkabino, pabučiuodamas į lūpas. Ir nieko daugiau nereikėjo. Mergina giliai įkvėpė ir prapliupo kalbėti, šaukė, verkė, juokėsi, tarškėjo be paliovos. Tėvai iš džiaugsmo plojo rankomis ir sikuliškai pasakė, kad nieko bloga nenutiko ir kad apžavai tikriausiai buvo atsitiktiniai.

Laikydama Mikono ranką mergina tarškėjo, iki jos tėvai susidrovėjo ir liepė jai užsičiaupti. Mikonas davė jiems saują sidabrinių, todėl jie džiaugdamiesi sėkme išėjo ir dukterį išsivedė.

Kai šis liūdnas nutikimas taip gerai baigėsi, padėkojau Tanakilei už visą jos svetingumą ir tariau, kad mums turbūt jau reikia pasiieškoti mieste nuolatinio būsto. Tanakilė persigando ir suskubo pasakyti:

– Turbūt mano namas kuklus, ištaigingojoj Jonijoj esate pripratę prie geresnių sąlygų, nei mažytėje Himeroje galiu jums pasiūlyti. Bet jeigu mano

namas jums ne per prastas, svečiuokitės pas mane kiek panorėję. Juo ilgiau pas mane viešėsite, juo didesnis man džiaugsmas, kad pakenčiate bjaurias švarples tarp mano dantų.

Ji priekaištingai žvilgtelėjo į Dorėją, kuris teįstengė tik sunkiai atsidusti. Norėdama svariau patikinti ir įrodyti kvietusi mus visai ne dėl dovanų, ji puolė į vidinius kambarius, atidarė papuošalų dėžutę ir įteikė mums kiekvienam po dovaną. Dorėjui ant nykščio užmovė aukso žiedą, Mikonui ji padovanojo vaškuotą lentelę dramblio kaulo rėmeliais, o man ant juostelės nešiojamą mėnulio akmenį, saugantį nuo pamišimo.

Šios vertingos dovanos padėjo mums išsivaduoti iš liūdesio. Greitai bėginėdama Tanakilė liepė pastatyti gretimai tris lovas ir pakloti minkštus čiužinius. Lovų kojos buvo varinės, dugnai – pintos geležies. Jos buvo tirėnų darbo. Atsigulėme ilsėtis ir tikriausiai būtume greitai užmigę, jeigu Dorėjas dūsaudamas ir vartydamasis nebūtų taip girgždinęs geležinio lovos dugno.

Galiausiai jis nusimetė apklotus ir riktelėjo, kad jis, kaip karys, prie minkštų čiužinių nepratęs ir mieliau gulįs ant kietos žemės, apsiklojęs skydu. Jis tamsyje išsigrabinėjo iš kambario ir išgirdome jį trankantis į skrynias, vartant daiktus, kol kažkur spigiai riktelėjusi Tanakilė įžiebė lempą. Dorėjas liepė jai tuoj pat užgesinti šviesą, nes spartietis turįs tokį kelią rasti tamsyje, niekieno nematomas. Daugiau Dorėjo nebeišgirdome, jis mums nebetrukdė ir naktį išmiegojome gerai.

5

Įsikūrėme namuose kaip Tanakilės svečiai ir puikiai apsipratome. Kai palikome saugoti grobį už geležinių Krinipo lobyno durų, gyvenimas ėmė sruventi lyg upė. Vienintelį nuostolį Dionisijas patyrė dėl to, kad neturėjo kantrybės ganėtinai iškrauti laivo: pamanęs jį palengvėjus, gelbėdamas vėl puolė jį tempti į krantą. Tokia didžiulė buvo meistrų suręstų gervių jėga bei lynų patvarumas, kad laivas per vidurį perskilo. Tai buvo smagus reginys, Himeros gyventojai net po mėnesio vos paminėjus laivo tempimą į krantą prapliupdavo juoku.

Taigi turėjome pakrantės mulvėje graibyti iš laivo pasklidusį grobį. Darbą pabaigus Dionisijas nesismulkino, – buvome laisvi kaip dangaus paukščiai ir galėjome gyventi mieste kaip panorėję.

Tačiau po kurio laiko Himeros gyventojai ėmė apmaudžiai dejuoti, kad viskam savas metas ir sava pabaiga. Todėl Krinipas turįs padaryti galą fokajiečių siautėjimui mieste.

– Fokajiečiai painioja prigimtą mūsų dienos tvarką, – skundėsi jie. – Anksčiau, gaidžiams užgiedojus, keldavomės darbų dirbti. Dabar visuose namuose iki pusiaudienio girdėti knarkimas, bet svečių žadinti nedrįstame,

nes pažadinti iš miego jie įniršta. Pernelyg nevaržome savo žmonų ir dukterų doros, tačiau kraujas užverda matant jas nuo ryto iki vakaro įsikibusias į jūrininkų barzdas arba meiliai ieškančias jų galvose utėlių. Kas dedasi naktimis – gėda net pasakoti.

Krinipas pašoko nuo paprasto medinio krėslo, kurio pasostė buvo nupinta iš nelaimingo jo pirmtako odos, pešiojo retą barzdą ir niršiai apsižvalgęs kreipėsi į žmones:

– Laiku atėjote, piliečiai, – kaip tik laikiau rankose požemio dvasių talismanus, kurių kilmės negaliu niekam pasakyti. Iš jų perskaičiau apie Himerai gresiantį pavojų, o Sirakūzuose apsilankę mano žvalgai patvirtino, jog tai tiesa. Todėl, atsidėkojant už mūsų svetingumą, liepsiu Dionisijui su savo jūrininkais trimis uolektimis paaukštinti mūsų miesto mūrus. Manau, kad Sirakūzai, išgirdę Himeros mūrus per žiemą pakilus trimis uolektimis, verčiau trauks užkariauti kurio kito miesto.

Dionisijas nelabai tikėjo Krinipo talismanais, tačiau pats suprato, jog šiam šurmuliui nesiliovus jūrininkai pavirs nesutramdoma banda. Būdami triukšmingi, jie vaidydavosi ir būriais mušdavosi tarp savęs: vieno laivo vyrai su kito laivo vyrais, priešvėjinės pusės irklininkai – šu pavėjinės pusės irklininkais ir šiaip – bet kokia dingstimi statydavo galvose gumbus vienas kitam, žaizdodavo vienas kitą kalavijais.

Taigi Dionisijas skubiai atsakė:

– Tavo planas puikus, valdove Krinipai. Patikinu, kad drausmingi mano vyrai mielai pasidarbuos aukštindami šio draugingo miesto mūrus. Tik pasakyk: tardamas – tris uolektis, turi galvoje graikišką ar finikietišką uolektį?

Krinipas buvo gudrus vyras, todėl iš pusės žodžio suprato užuominą, meiliai žvilgtelėjo į Dionisiją ir paaiškino:

– Patinki man, Dionisijau, bet aišku, kad turiu galvoje finikietišką, o ne graikišką uolektį. Vien iš pagarbos savo sąjungininkams kartaginiečiams turiu matuoti mūrus finikietiška uolektimi.

Dionisijas persiplėšė marškinius ir pešdamasis barzdą savo vyrams sušuko:

– Girdite, kaip tas niekingas tironas žeidžia mūsų, Jonijos vyrų, garbę? Žinoma, paaukštinsime Himeros mūrus trimis graikiškomis uolektimis – tai teisinga ir suprantama, bet nė per pirštą daugiau! Ne, Krinipai, ne, kovoję už Jonijos laisvę ir vien iš meilės laisvei atidavę savo gimtąjį miestą, dabar nenusileisime. Ne persiška uolektis, ne egiptietiška, ne finikietiška, o tik graikiška uolektis tebūnie mums matu! Argi ne taip, brangieji gentainiai, ištikimieji mano draugai?

Jo vyrai suriaumojo, o nekantriausieji puolė parsinešti ginklų iš namų, kuriuose buvo įsikūrę.

– Graikiška uolektis, graikiška uolektis! – kaukė jie gerai žinodami, kad graikiška uolektis per tris pirštus trumpesnė už finikietišką. Randuoti Krinipo tvarkos sergėtojai bergždžiai lazdomis kelią kirto – prasiveržę prie Krinipo, jie vos nenuvertė garsiojo sosto.

Krinipas patenkintas atsistojo už savo krėslo ir pradėjo ugningas derybas su Dionisiju, tačiau turėjo nusileisti – matu naudoti graikišką uolektį, todėl Dionisijo vyrai, tarpusavio kivirčius užmiršę, staugė iš džiaugsmo ir glėbesčiavosi tarytum didžiulę pergalę iškovoję. Šitaip Dionisijas pasiekė, kad jie savo noru visą žiemą dirbtų sunkų vergišką darbą, aukštindami Himeros mūrus trimis uolektimis, – jei tik tos uolektys bus graikiškos.

Užbaigęs šį reikalą Krinipas nurodė – tiek saviems Himeros gyventojams, tiek svetimšaliams – po saulėlydžio būti savo būstuose, o keltis gaidžiams užgiedojus. Nakties metu sutiktas gatvėje turėsiąs sumokėti baudą į valstybės iždą arba atsidurs ant baslio, jeigu nepasiteisins vedęs pribuvėją gimdyvei, netikėta liga arba tam tikrų dievų apeigomis skirtingu mėnulio metu. Užkluptas po gaidžio giesmės miegąs pirmą kartą išsipirks bauda, antrą kartą atsidurs ant baslio, o trečią kartą bus ištremtas iš Himeros. Nemanau, kad koks nors tironas buvo paskelbęs savo piliečiams žiauresnį įstatymą.

Vis dėlto Dorėjui, Mikonui ir man Dionisijas neliepė statyti mūrų, nes sąmyšio mieste nekėlėme. Tanakilės namuose galėjome gyventi kaip panorėję, o man Krinipas padarė išimtį – leido klajoti naktį po miestą, ypač pilnačiai šviečiant, nes pilnaties naktimis mane smelkdavo nerimas.

Tačiau neilgai pagyvenus Tanakilės namuose tie abu sikulai – vyras su žmona – vėl atsivedė dukterį. Mergina buvo nusilpusi, sumenkusi, akys klejojo. Tie dori žmonės tarė:

– Mums labai gėda, kad šitaip turime jus trukdyti, kilmingieji svetimšaliai. Bet mūsų duktė iš tikro užkeikta. Vos parsigavusi namo, ji neteko žado ir daugiau nepratarė nė žodžio. Išvydę, kaip staiga čia atgavo kalbos dovaną, pamanėme ją tik aikštijantis. Tačiau bergždžiai plakėme, talžėme antausius ir tąsėme už plaukų. Ji nė necyptelėjo. – Teisindamiesi jie dar pridūrė: – Nėmaž nenorime jūsų apkaltinti kerėjimu, vis dėlto tikrai keista, kaip lengvai, tik pabučiavęs, tas graikas gydytojas išjudino jos liežuvį. Tegul vėl pamėgina – pažiūrėsime, kas bus.

Karštai paprieštaravęs Mikonas pasakė, kad viskam savas metas ir kad jis nesutinkąs bučiuoti moters, svarstydamas dieviškus dalykus, nes tai painioja mintis.

Tačiau Tanakilė ir Dorėjas ėmė įtarinėti, jog vis dėlto jis – tyčiomis ar netyčiomis – supančiojo merginą, ir pareikalavo, kad jis priglaustų lūpas prie merginos lūpų. Iš pradžių nieko nenutiko, bet kiek palaikęs merginą glėbyje Mikonas paraudo ir ėmė daug aistringiau ją bučiuoti. Ištrūkusi iš jo glėbio mergina prapliupo kalbėti, verkė, juokėsi ir bučiavo Mikonui rankas, gyvai aiškindama niekaip negalėjusi įveikti apžavų. Jai būnant namie, be Mikono, jos gerklė išbrinkusi ir ji negalėjusi pajudinti liežuvio. Todėl ji prašė ir maldavo, kad jai leistų likti pas Mikoną.

Mikonas subarė ją tardamas, jog apie tai negali būti nė kalbos. Jos tėvai taip pat griežtai paprieštaravo sakydami, kad mergina, atgavusi gamtos

dovaną, privalo grįžti namo ir pagelbėti namų ruošoje. Niekas jai nedraudžiąs retkarčiais padainuoti, pašokti svetimšaliams ir užsidirbti didesnį kraitį, tačiau negali būti nė kalbos, kad ji persikeltų į svetimus namus ir gyventų su svetimšaliu. Padori mergina šitaip netenka garbės, laikoma lengvabūde, todėl joks garbingas žmogus nebenorės jos vesti.

Mergina įniršo ir suriko negalinti gyventi be Mikono. Ją ėmė tampyti traukuliai, be nuovokos ji krito ant grindų ir neatsigavo, nors tėvas talžė jai skruostus, Tanakilė šliūkštelėjo ąsotį šalto vandens ant galvos, o motina plaukų smeigtuku badė šlaunį. Įdūrus net kraujas neištryško, todėl išsigandome ją mirus.

Tačiau, Mikonui pasilenkus jos paglostyti, mergina ėmė rodyti gyvybės ženklų, veidas atgavo spalvą, ji atsisėdo, apsižvalgė ir nustebusi paklausė:

– Kur aš, kas nutiko?

Mikonas tarė:

– Tai rimta. Jei mergina nuo vaikystės būtų deramai lavinta, būtų galėjusi tapti pitija ir aiškiarege. Stebiuosi, kad ne iškart tai supratau, nors mano akys moka įžiūrėti požymius.

Pasakiau, jog susitikdamas su mergina Mikonas buvo pernelyg girtas pamatyti kokios nors ligos požymius. Merginos tėvai taip pat tvirtino, kad ji ligi šiol nesiskyrusi nuo kitų merginų, tik greičiau susisielodavusi. Nejučia Mikonas tuo, kas nutiko, susidomėjo kaip gydytojas ir pasiūlė tėvams išsivesti dukterį, norėdamas pamatyti, ar ši vėl neteks žado. Vos išėję į gatvę jie sugrįžo ir patvirtino, kad už vartų duktė nebeišgalėjo žmoniško žodžio ištarti.

Mikonas surimtėjo, pasikvietė mudu su Dorėju ir pasakė:

– Jau seniai įtariau, kad mus veda nematomieji. Turėjau numanyti iš balandžio plunksnos, rodžiusios į šį namą kelią. Pakliuvome į Afroditės raizgus. Ši mergina mano kelyje – tik Afroditės kilpa man supančioti. Pagaliau po visų klajonių galiu netrikdomas mąstyti ir kaip tik buvau prie dieviškojo suvokimo slenksčio, o auksaplaukė nepakenčia, kai vyras galvoja ne apie jos srities dalykus. Jei liepsime merginai išeiti ir ji liks nebylė, suerzinsime visą miestą ir šitaip – Krinipą. Ką darysime?

Mudu su Dorėju vienu balsu atsakėme, kad geriau bus, jei jis kalbės apie save, nes mudu su tuo nesusiję. Pats Mikonas girtas nusivedęs merginą į sodą ir tikrai jai kažką padaręs – tai, ko nederėję jautriai merginai daryti, todėl ji galinti galvoti tik apie Mikoną.

– Viskas paprasta, – baigiau. – Jokių dieviškų paaiškinimų čia nereikia.

Įsižeidęs Mikonas tarė:

– Nemėgink nusiversti sau nuo sprando kaltės, Turmsai. Tu neprašomas tą baltą akmenį man į delną įspraudei, tu mane į šitą namą atvedei, todėl man teko susitikti su ta prakeikta mergina. Afroditė šiame name paspendė pinkles. Šitai žino ir Dorėjas. Antraip nebūtų į senos bobos glėbį puolęs.

Sugriežęs dantimis Dorėjas atkirto:

– Tanakilė išmintinga ir neprietaringa moteris. Be reikalo perdedi jos amžių. Išties negaliu suprasti tavęs, Mikonai, ir Turmso, jei vien geismo pagauti galite prastakilmes merginas liesti. Dabar patys matote, kokių sankirčių šitai sukelia. Tanakilė puiki moteris – net nesvajojau prašyti daugiau, nei galiu gauti.

Mikonas pasakė:

– Tebūnie, kaip yra. Blaškaisi auksiniame tinkle, pats šito nežinodamas. Aš irgi esu į jį įsipainiojęs. Tačiau tu, Turmsai! Tavęs man gaila. Tave ji pasirinko. Mus ji tik erzina, norėdama įrodyti tau savo galią, bet nė nedrįstu įsivaizduoti, kokius baisius žabangus ji tau paspendė.

– Sapnuoji vidury dienos, Mikonai, – rėžiau išdidžiai. – Perdedi deivės galią. Mielai priimu jos dovanas, mėgaujuosi jos draugyste, tačiau jos galiai tikrai neketinu paklusti. Jūs abu turite kažkokią kliaudą, jei leidžiate tai lengvabūdei deivei palaužti valią. Šiuo atžvilgiu esu už jus pranašesnis ir stipresnis.

Ištaręs tuos beprasmius žodžius staiga užsidengiau ranka burną, nes tai buvo atviras iššūkis iš putos gimusiajai, ir nesuvokiu, kodėl šitai pasakiau. Nemokėdami patarti ar padėti Mikonui, grįžome prie kitų. Mergina dar labiau užsispyrė ir prisiekė, jog vieną rytą rasime ją negyvą kabančią ant vartų deglo laikiklio. Paskui, jei gebėsime, turėsime pasiaiškinti žmonėms bei Krinipui, kaip ir kodėl šitaip nutiko.

Dėl jos grasinimų atsidūrėme keblioje padėtyje. Mikonui pakyrėjo bergždžias kivirčas ir jis galų gale pasiūlė:

– Tebūnie – pasiimsiu merginą, nusipirksiu ją sau už vergę, jei pasitenkinsite pusėtina kaina. Pernelyg daug už ją negaliu mokėti, nes esu tik vargšas klajojantis gydytojas. Taip pat prisiminkite, jog šitai nutinka pačios merginos, o ne mano valia.

Merginos tėvai pasibaisėję susižvalgė ir taip puolė kumščiais Mikoną, kad vos įstengėme juos atplėšti.

– Kaip galime parduoti savo vaiką į verges! – šaukė jie. – Esame laisvi sikulai ir tikri savo krašto žemdirbiai – taip kaip Eriko žemės sikanai.

– Ko tada norite? – nusikamavęs galų gale paklausė Mikonas.

Ateidami merginos tėvai tikriausiai šito nežinojo, tačiau pokalbis ir merginos elgesys nuskaidrino jų mintis. Jie sušuko:

– Turi ją vesti, svetimšali, nors dukteris už svetimųjų nenoriai tekiname! Pats užkerėjai ją, todėl kaltink tiktai save. Sikulų papročiu duosime dukteriai kraitį – gausesnį, nei manai, nes ji pati užsidirbo, o ir mes nesame tokie mažaturčiai, kaip atrodo.

Raudamasis plaukus Mikonas šaukė:

– Tai nepakeliama ir neteisinga, tai tik deivės įnoris atitolinti mano mintis nuo dieviškų dalykų! Koks vyras, gavęs žmoną, gebės protingai mąstyti apie ką kita nei kasdienos rūpestį?

Grąžydama rankas, mergina pasakė trokštanti verčiau būti mirusi nei

sukelti tokį Mikono apmaudą. Tėvai sugriebė jos ranką, jėga įbruko ją Mikonui į delną ir pasakė:

– Ji vardu Ahura.

Jiems savo keista kalba ištarus merginos vardą Mikonas staiga susigriebė už galvos ir sušuko:

– Aura, jeigu ji išties vardu Aura, tai nieko nebegalėsime padaryti! Tai deivės išdaiga. Juk Aura buvo greita lyg vėjas Artemidės medžioklės draugė. Dionisas ją įsimylėjo, tačiau vikresnė už jį mergina visada pasprukdavo, iki Afroditė atėmė protą, ir šitokia ji atsidavė Dionisui. Juk ir Dionisas čia prisidėjo, nes pasigėrėme, o ši jautri mergina tikriausiai visai nebūtų pasidavusi mano valiai, jeigu Afroditė jos nebūtų apkvailinusi. Vardas – tai pranašystė. Pakliuvau į spąstus ir nebegaliu iš jų išsivaduoti.

Nepasakyčiau, kad labai apsidžiaugėme šiuo sprendimu, bet nieko kita negalėjome padaryti, jei nenorėjome susikirsti su miesto gyventojais. Buvo sutarta vestuvių diena ir sikulų name, tarp galvijų ir ožių, dainomis ir šokiais atšventėme vestuves. Rodydamiesi kaimynams tėvai išdėliojo kraitį, pripjovė, prikepė, privirė ir pričirškino tiek, kad visiems sočiai pakako, ir įsigalėjo visuotinė linksmybė. Kai pagaliau jie, savo papročiu paaukoję balandį, ištepė jo krauju nuotakos bei jaunikio drabužius, užgrojo visi instrumentai, atnešė tokią gausybę vyno, kad jaučiams maurojant ir vištoms kudakuojant net aš įsimaniau sušokti ožio šokį ir labai tiems paprastiems žemdirbiams patikau. Tačiau saulei leidžiantis, paklusdami naujajam Krinipo įstatymui, privalėjome grįžti į namus ir kartu išsivedėme Aurą.

Prieš vestuves Mikonas buvo nusiminęs ir galvojo, kad jam turbūt reikia įsigyti savo namą, pasikabinti ant varčios lazdą su gyvate ir likus Himeroje verstis gydytojo amatu. Bet Tanakilė nenorėjo apie tai nė girdėti. Per vestuves Mikonas atsigavo, pagyvėjo – tikriausiai ir vynas padėjo, – nes jis pirmas priminė, kad turime suspėti į Tanakilės namus. Ryte gaidžiams užgiedojus gerokai pavargome, kol jį pabudinome. Ir dar ilgai Mikonas neįkyrėjo man kalbomis apie dieviškus dalykus.

6

Taigi šitaip nepasisekė Mikonui, tačiau iš to turėjau naudos – galėjau išmokti sikuliškai. O Tanakilė mane mielai mokė taisyklingos Kartaginos finikiečių kalbos. Ji siekė savų tikslų, bet jos dėka daug sužinojau apie Kartaginos papročius ir įstatymus, prekybą, žygius bei dievus.

Iš tikro labai lengvai išmokau susikalbėti su finikiečiais, tirėnais ir sikulais, nes visi jie, versdamiesi prekyba ir tarp savęs bendraudami, šnekėjosi paprasta mišria kalba, pusiau graikų, pusiau finikiečių – skolintais visų kalbų žodžiais. Tiesa, graikas niekada neištars keistų finikietiškų gomurinių garsų. Jonijoje buvau pripratęs niekinamai sakyti, jog finikiečiai kranksi kaip

varnos. Himeroje, savo nuostabai, išgirdau, jog kartaginiečiai sako graikus kaip varnus kranksint.

Aura greitai išmoko graikiškai ir Mikonas vos po mėnesio sklandžiai sikuliškai šnekučiavosi su savo uošviais – nėra geresnio kalbos mokytojo už moterį vyrui ir vyrą moteriai, kai jiedu gyvena drauge. Santuokoje šitaip atsitinka dar dėl to, kad vyrui ir žmonai, norint pasibarti, reikia mokėti vienam kito kalbą.

Tačiau Dorėjas niekino svetimą kalbą ir kalbėjo tik sava.

– Kur beeičiau, nešuosi savąją kalbą, – sakė jis. – Kas jos nesupranta ir nenori suprasti – tik sau bloga daro.

Kai nusipelnėme Auros pasitikėjimą, ji išsivedė mus į žygį po miesto apylinkes – miškus bei kalnus, ir parodė mums šventuosius šaltinius, medžius bei akmenis, kur sikulai, nenorėdami įžeisti požemio dvasių, tebeaukojo kuklias aukas, nors mieste garbino graikų dievus. Patikliai rodydama tas šventas vietas, kurių svetimšalis nė nepastebėtų, Aura sakė:

– Kai liečiu šitą šventą akmenį, rodos, kūną dilgčioja. Kai uždedu delną ant šio akmens gumbo, ranka suglemba. Žvelgdama į savo atvaizdą šiame šaltinyje, rodos, grimztu į sapną ir manęs nebėra.

Drauge klajodamas, savo nuostabai, pradėjau justi, kad priartėjom prie kurios nors seniausiai sikulų garbinamos vietos. Laikydamas Aurą už rankos, staiga sakydavau:

– Čia ta vieta. Tas medis. Tas šaltinis.

Iš kur tai žinojau – negaliu paaiškinti. Retkarčiais Aura mėgindavo mane apgauti:

– Ne, ne, klysti, eikime toliau.

Tačiau paskui ją neidavau ir ji sugrįžusi turėdavo pripažinti, jog atspėjau.

Netrukus man nebereikėjo Auros rankos, o jai mostelėjus į kurią nors pusę, žengdavau toli pirm kitų ir pats tardavau sustojęs:

– Čia jaučiu galią. Tai šventa vieta.

Mikonas tvirtino, kad šį mano gebėjimą vienaip ar kitaip lėmė Aura ir kad be jos šventųjų sikulų vietų nerasčiau. Todėl leidausi klajoti vienas ir retkarčiais pajusdavau – silpniau ar stipriau – radęs sikulų garbinamą požemio dvasių buveinę. Juo tuštesnė mano galva būdavo, juo greičiau pajusdavau galią ir prie jos artėdavau – apsukui, lankstais; ji tai silpnėdavo, tai vėl stiprėdavo, kol suvirpindavo kūną ir priversdavo sušukti:

– Požemio dvasia, kas tu bebūtum – suradau tave!

Ta pajauta nebuvo nemaloni – veikiau svaigiai palaiminga, – rodės, požemio dvasios man prielankios. Tik kartą tolimame kalno slėnyje užėjau uolingą įklonį, kur priešiška galia į mane taip piktai dvelktelėjo, kad, rodės, nepramušama siena iškilo. Kai paaiškinau, kur ta vieta, Aura papasakojo, jog kadaise, seniai seniai, Himeros įkūrimo laikais, sikulai surengė ten pasalą, iki paskutinio vyro išžudė visą būrį ir jų nepalaidojo – kūnus sumetė

įklonin. Paskui daugybė sikulų prie tos vietos suklupdavo, nusilaūždavo koją arba išsisukdavo sąnarį, kol visi ėmė to įklonio lenktis.

Apie mano gebėjimą Mikonas pasakė:

– Juk vos pamatęs tave supratau, kad esi iš grįžusiųjų. Būtų geriau, jei įsišventintum – tuomet galėtum iškart pereiti prie slaptų įšventintųjų tradicijų ir tau nereikėtų pačiam klaidinėti į pažinimą, prieš kurį prigimtinis protas maištauja, bet kuriam kada nors vis tiek paklusi. Tavo gebėjimas gali būti ir pavojingas. Gali susisaistyti su požemio dvasiomis ir pasiduoti jų galiai. Daugybė vyrų dėl menkniekio išėjo iš galvos ir apsiputoję paskutinį kvapą išleido. Jeigu nenori įsišventinti, verčiau ugdyk gebėjimą ieškodamas podirvio šaltinių bei rūdingų gyslų, o ne požemio dvasių buveinių.

Nirčiai atsakiau:

– Leisk man žaisti taip, kaip aš noriu, nes kol kas visa tai tik juokai, kurie mane patį stulbina.

Himeroje buvo tirėnų prekybos namai, kuriuose pardavinėjo geležinius daiktus ir nepaprastai dailaus darbo aukso papuošalus. Dionisijas liepė man susidraugauti su prekybos namų tirėnais, kad slapčia surinkčiau žinių apie jūrą, per kurią turėsime plaukti į Masiliją. Tačiau nežinia kodėl vangsčiausi tų mažakalbių keistais veidais vyrų, jie nesiderėdavo ir nemalė liežuviu kaip graikai, verčiau nurungdami parduodamų prekių ypatumu. Išgirdus juos sava kalba šnekantis man pasirodė, tarsi sapne būčiau ją girdėjęs ir viską galėčiau suprasti, jei tik kažkokį nesuvokiamą slenkstį peržengčiau.

Paklausinėjus Himeros gyventojų apie tirėnus bei jų papročius, visi per kits kitą puolė aiškinti, jog tirėnai – žiauri ir malonumų geidžianti tauta. Tokie pasileidę ir tokių patvirkusių įpročių, kad net kilmingos moterys jų puotose geriančios ant vieno minkštasuolio su vyrais. Jūroje jie šiurpūs priešininkai ir iš visų tautų sumaniausi geležies kalėjai. Jie esą pirmieji sugalvojo inkarą ir karo laivo pirmagalio daužiklį. Patys save jie vadina rasenais, o kovojančios Italijos tautos juos vadina etruskais.

Neįstengdamas suprasti savo priešiškumo, galų gale ryžtingai nuėjau į jų prekybos namus. Tačiau vos įkėlęs koją į kiemą pasijutau tarsi svetimų dievų supamas. Rodės, dangus apsiblausė, sudrebėjo žemė. Vis dėlto atsisėdau į pirklių pasiūlytą krėslą ir ėmiau derėtis dėl dailiai nukaltos laibakojės smilkyklės. Kai apžiūrėjau kitus daiktus, iš vidinių kambarių atėjo jų vyresnysis, jo apvalainos akys, tiesi nosis ir pailgas veidas man pasirodė pažįstamas. Jis įsakmiai mostelėjo kitiems išeiti iš kambario, nusišypsojo ir pasakė man kelis žodžius sava kalba. Papurtęs galvą darkia miesto šnekta paaiškinau nesuprantąs. Puikia graikų kalba jis paklausė:

– Ar išties nesupranti, ar tik apsimeti? Gal turi dėtis graiku dėl tam tikrų priežasčių, kurių nežinau ir, kaip paprastas pirklys, net nenoriu žinoti? Tikriausiai ir pats nutuoki, kad, mūsiškai susišukavusį, nusiskutusį barzdą ir apsitaisiusį mūsų drabužiais, tave bet kur etrusku palaikytų?

Staiga suvokiau, iš kur pažįstu jo veidą. Panašias akis ir raukšlę tarpua-

kyje, tiesią nosį ir plačias lūpas matau žvelgdamas į veidrodį. Tačiau pasisakiau esąs iš Efeso – iš Jonijos pabėgėlių ir juokomis tariau:

– Man rodos, šukuosena ir drabužių kirpimas kuria žmogų. Įvairių tautų dievai skiriasi vienas nuo kito taip pat labiau drabužiais nei veidais. Man nėra ko abejoti savo jonėniška kilme, bet tavo užuominos neužmiršiu. Taigi papasakok man, kas jūs per tauta – etruskai, apie kuriuos daug bloga kalbama.

Jis papasakojo:

– Turime dvylika susijungusių miestų, tačiau kiekvienas miestas turi savo papročius, savo įstatymus ir savo valdymą – nesame įsipareigoję laikytis vienas kito papročių. Turime dvylika šypsančių dievų ir dvylika pasaulio šalių ateičiai spėti, dvylika paukščių ir dvylika kepenų juostų, lemiančių mūsų gyvenimą. Delnuose turime po dvylika linijų ir į dvylika tarpsnių dalijamas mūsų gyvenimas. Ką dar nori sužinoti?

Dygiai atsakiau:

– Jonijoje mes taip pat turime dvylika susijungusių miestų, kovojančių su dvylika perso satrapų. Dvylika kovų laimėjome. Ir mes, graikai, turime dvylika dangiškųjų ir dvylika požemio dievų. Tačiau nesu pitagorininkas ir nesiginčiju dėl skaičių. Verčiau papasakok man ką nors apie buitį bei papročius.

Jis tarė:

– Mes, etruskai, žinome daugiau, nei dauguma mano, bet mokame tylėti. Ir apie jūros karą bei jūsų žygį žinau tai, kas tau ir tavo vadui Dionisijui nenaudinga, bet nebijok – mūsų, etruskų, valdžios jūroje dar nepažeidėte. Pasidalijome vakarų jūrą su Kartaginos finikiečiais ir kartaginiečiai yra mūsų sąjungininkai, todėl etruskų laivas plaukia per Kartaginos vandenis taip pat saugiai kaip Kartaginos laivas per mūsų vandenis. Graikams irgi esame pakantūs, o kadaise leidome jiems įkurti Pestą ir Kumus Italijoje, mūsų jūros pakrantėje. Mūsų pakrantės miestuose gyvena graikų pirklių ir amatininkų, į kapus dedame graikiškas vazas. Mielai pritaikome naudingiausius kitų tautų išradimus ir parduodame geriausius savo gaminius. Tačiau žinių kitoms tautoms neparduodame. Jeigu jau prakalbome apie prekybą – ar jau susitarei dėl tos smilkyklės kainos?

Paaiškinau, kad dar ganėtinai nepasilygau, bet tuoj pat pridūriau:

– Ne todėl, kad noriu lygtis, tačiau bendraudamas su graikais bei finikiečiais pastebėjau, kad lygdamiesi prekijai patiria daugiau džiaugsmo nei parduodami ir kad tikras prekijas skaudžiai įsižeidžia, jei jo pasiūlyta kaina iš karto tinka. Tokius pirkėjus jie laiko avingalviais arba mano juos puikuojantis turtais, kokių jis neturi.

Etruskas atsakė:

– Gausi smilkyklę veltui. Padovanosiu ją tau.

Susvyravęs paklausiau:

– Kodėl turėtum ją man dovanoti, juolab kad nežinau, ar turėsiu tinkamą dovaną tau?

Jis staiga surimtėjo, nunarino galvą, kairiąja ranka užsidengė akis ir, pakėlęs dešiniąją, tarė:

– Dėl tavo veido ją tau dovanoju, jokios dovanos sau neprašydamas. Tačiau džiaugčiausi, jei sutiktum su manim išgerti dubenėlį vyno ir valandėlę pailsėti lovoje.

Neteisingai supratęs jo žodžius griežtai atsisakiau:

– Nors esu jonėnas, šituo neužsiimu.

Supratęs, ką pamaniau, jis labai įsižeidė ir pasakė:

– Ne, ne, šioje srityje mes, etruskai, tikrai jūsų, graikų, nemėgdžiojame. Nėmaž nebijok. Nedrįsčiau nė pirštu tavęs paliesti, kas tu bebūtum!

Šitai jis pasakė taip reikšmingai, kad mano sielą staiga užliejo ilgesys. Jau nebejaučiau jam priešiškumo, atvirkščiai – ėmiau pasikliauti šiuo nepažįstamuoju.

– Taigi kas aš esu? – paklausiau. – Iš kur žmogus gali žinoti, kas jis? Juk visi nešiojamės savyje kitą, nepažįstamą save, kuris nelauktai mus apstulbina, priversdamas daryti tai, ko nenorime.

Tiriamai šypsodamas, jis pažvelgė į mane apvalainomis akimis ir paprieštaravo:

– Ne visi. Tikrai ne visi. Juk didžioji dalis žmonių tėra gyvuliai, kuriuos nugena pagirdyti prie upės ir pargena atgal į ganyklą.

Nepaprasto liūdesio smelkiamas pasakiau:

– Pavydėtinas ir geriausias likimas žmogaus, susitaikančio su savo dalia. Pavydėtinas taip pat likimas žmogaus, kuris su savo dalia ne susitaiko, o ima siekti to, ką gali pasiekti. Jei geisčiau valdžios – pasiekčiau ją. Jei geisčiau turto – susikraučiau turtus. Jei geisčiau malonumų – visokeriopai jų siekčiau. Tiesa, net tuomet nuolat jausčiau nepasitenkinimą, nes valdžiotroškai galios niekada negana. Turtuoliui niekada negana turtų – jis nepaliauja jų siekęs. Malonumai tik dar labiau sustiprina žmogaus geismą, iki tas geismas keisčiausiais būdais iššvaistomas. Bet mane, nesusitaikiusį, pirmyn vestų spindintis tikslas, kurį žmogus gali pasiekti. Tačiau man atrodo, kad siekiu nepasiekiamo.

– Bet tariesi pasieksiąs? – paklausė jis.

– Nežinau, – prisipažinau. – Savo motiną tik sapne mačiau, tėvą man atstojo apmaudus išminčius, žaibas mane pagimdė po medžiu už Efeso, o Efeso Artemidė mane išgelbėjo, kai piemenys norėjo akmenimis užmėtyti.

Jis vėl kaire ranka užsidengė akis, nunarino galvą ir pakėlė dešinę ranką tarsi mane sveikindamas. Tačiau nepratarė nė žodžio ir aš pasigailėjau bergždžiai šitiek apie save visiškai svetimam pripasakojęs. Jis nusivedė mane į mažą puotų menę, pats atnešė ąsotį vyno, supylė jį į juodą miešimo indą ir gaiviu vandeniu atmiešė. Kambarį užtvindė svaigus našlaičių kvapas.

Nuliejęs iš dubenėlio šlakelį gėrimo ant grindų, jis tarė:

– Geriu už deivę. Jos galvą puošia diadema. Jos ženklas – gebenės lapas. Tai mūrų deivė, tačiau kūno mūrai prieš ją neatsilaiko.

Jis iškilmingai išgėrė taurę iki dugno. Paklausiau:

– Apie kokią deivę kalbi?

Jis atsakė:

– Apie Turanę*.

– Tokios deivės nežinau, – tarstelėjau.

Jis nieko neatsakė – tik žvelgė į mane su paslaptinga šypsena, tarytum netikėdamas. Iš mandagumo ištuštinau taurę, bet pasakiau:

– Nežinau, ar gerai darau su tavimi vyną gerdamas. Tavo našlaičių vyno kvapas gali apsukti man galvą. Ir šiaip pastebėjau jau nebemokąs vyno gerti saikingai – kaip išsilavinę žmonės geria. Šiame mieste jau du kartus maukiau tol, kol nukaušau, ėmiau šokti nepadorų ožio šokį ir galiausiai praradau atmintį.

Jis tarė:

– Taigi dėkok vynui. Esi laimingas žmogus, jei gali nerimastį vynu numalšinti. Aš vardu Larsas Alsiras. Ko iš manęs nori?

Vėl atkišau jam juodą gėrimo dubenėlį, vynas pradžiugino sielą ir prisipažinau:

– Juk gerai žinai, ko iš tavęs norėdamas atėjau. Padėtum, gavęs man jūros, pakrančių, pakraščio ženklų, vėjų, jūros srovių bei uostų periplą**, kad, pavasariui įsigalėjus, mūsų laivai saugiai pasiektų Masiliją.

Larsas Alsiras atsakė:

– Atiduodamas kelionių aprašymą svetimšaliui, nusikalsčiau. Juk nesame fokajiečių draugai. Prieš porą žmonių kartų teko kariauti jūros karą su fokajiečiais, kai šie mėgino įsitvirtinti didelėse Sardinijos bei Korsikos salose, kur mes prižiūrėjome geležies rūdos kasyklas. Nuskandinome jų laivą, o atkilėlių kaulus palikome Alalijoje boluoti. – Dar jis pridūrė: – Net jeigu duočiau tau mūsų jūros periplą, juo nepasinaudotum. Vis tiek niekados nepatektum į Masiliją. Tavo vadas Dionisijas turėtų gauti savo laivams ir Kartaginos, ir etruskų leidimus per mūsų jūrą plaukti. Net už visus prisiplėštus lobius jis jo nenusipirktų.

– Grasini?

– Visai ne, – paneigė jis. – Ar galiu grasinti tau, jei išties, kaip pasakojai, esi žaibo sūnus?

– Larsas Alsiras, – mąsliai pakartojau jo vardą, tačiau jis pertraukė ir, mėgdžiodamas mano rimtumą, paklausė:

– Ko iš manęs nori, Larsai Turmsai?

– Ką sakai! – įtariai nusistebėjau. – Mano vardas išties Turmsas, bet ne Larsas Turmsas.

– Tik pagarbą tau reiškiu, – patikino jis. – Šitaip sakome pagerbdami vienas kito kilmę. Ne, tau negresia joks pavojus, nes esi Larsas.

* Etruskų deivė Turanė – visos gyvybės valdovė.

** Kelionės jūrų pakrantėmis aprašymas.

Nesupratau jo, bet pasakiau įsipareigojęs Dionisijui ir fokajiečiams. Jeigu jis negalįs už Dionisijo pinigus slapčia parduoti man reikiamo periplo – gal galįs pasiūlyti mums laivavedį, kuris pažįsta jūrą, sargybos vietas ir sutiks praplukdyti mus pro jas į Masiliją.

Nepakeldamas į mane akių Larsas Alsiras braižė pirštu ant grindų ir atsakė:

– Kartaginos pirkliai taip griežtai slepia laivų kelius į savo prekybos uostus, kad bet kuris jų laivavedys, priverstas šniukštinėti graiko laivui, verčiau užplauks ant seklumos ir šitaip kartu su svetimšaliu žus, nei atskleis slaptą kelią. Mes, etruskai, nesame tokie paslaptingi, bet, kaip jūros valdovai, turime savo tradiciją. Man atrodo, etruskų laivavedys net gresiant mirčiai nukreiptų Dionisijo laivus tiesiai į mūsų karo laivų daužiklius. Suprask mane, Larsai Turmsai, – užvirė jis ir pakėlęs galvą vėl pažvelgė man į akis. – Niekas man nesutrukdytų brangiai parduoti klaidingą periplą arba parūpinti tau laivavedį, užplukdysiantį jūsų laivus ant rifų. Bet su tavim šitaip negaliu pasielgti, nes esi Larsas. Dionisijas tegul pjauna ką pasėjęs. Užmirškime šį nemalonų pokalbį – verčiau pasikalbėkime apie dieviškus dalykus.

Apmaudžiai pasakiau, jog nesuprantu, koks įšėlis skatina žmones vos vyno išgėrus kaip tik man brukti dieviškus dalykus.

– Ar aš iš tikrųjų turiu ant kaktos prakeiksmo atspaudą? – paklausiau palengva girsdamas nuo jo našlaičių vyno. – Efeso piemenys norėjo užmėtyti mane akmenimis, nes žaibas mane nutrenkė ir nuplėšė drabužius. Tačiau Artemidė mane išgelbėjo – teisingiau, nuo senatvės pakvaišusi žynė Artemisija, kuri susižavėjo mano stotu.

Susivokiau niekus maląs nepažįstamajam. Atsidusau ir paaiškinau:

– Noriu pasakyti, kad paskui niekada nieko nebebijojau – nei dievų, nei žmonių. Ar gali žmogus, į kurį trenkė žaibas, ko nors bijoti? Ne, pavojus man tik sukelia ekstazę – skydams aplink barškant, kaukolėms skeldėjant, garsiai juokiuosi, o audra mano kūną šokdina. Ir tavęs nebijau, Larsai Alsirai, – nei tavęs, nei tavo šypsančių dievų. Atvirkščiai, kaip tik šią valandėlę, rodos, sėdžiu, palubėj žvelgdamas žemyn ir tu prieš mane mažytis.

Vos girdimas šnabždesys pasiekė mano ausis iš tolo:

– Taip ir yra, Larsai Turmsai, sėdi ant apskritos kėdės, atsilošęs į apskritą atkaltę, o ką turi rankose?

Tvirtai prispaudęs prie šonų alkūnes, ištiesiau delnus, pažvelgiau į juos ir apstulbęs pasakiau:

– Vienoje rankoje turiu granato vaisių, o kitoje – kankorėžį.

Žemai, toliame prietėmyje klūpantis Larsas Alsiras pakėlė į mane aistrų veidą ir patikino:

– Kaip tik taip, Larsai Turmsai, kaip tik taip. Vienoje rankoje turi žemę, kitoje – dangų ir tau nėra ko bijoti mirtingųjų. Bet šypsančių dievų dar nepažįsti.

Jo žodžiai man buvo tarsi iššūkis. Kažkas manyje neaprėpiamai išsiplėtė, žemės skraistė perplyšo ir lyg šešėlį išvydau deivę. Jos galvą puošė diadema, rankoje ji laikė gebenės lapą, tačiau jos veido nemačiau.

Iš bekraštės tolybės mano ausis pasiekė Larso Alsiro klausimas:

– Ką matai, žaibo sūnau?

Sušukau:

– Matau, pirmą kartą matau tą, kurią tik sapne regėjau! Bet veidą dengia šydas, todėl jos neatpažįstu.

Tą akimirką kritau iš savo aukštybių, iki šešėlių nublankęs pasaulis aplink mane vėl tapo tvarus, nepermatomas, jutau savo kūną ir Larsas Alsiras purtė mane, gulintį puotų menės lovoje, už pečių. Šaltai spoksodamas į mane jis paklausė:

– Kas tau, vyre? Tave staiga apėmė ekstazė.

Susiėmiau rankom galvą, ištuštinau prie lūpų prispaustą juodą vyno dubenėlį, o paskui, atstūmęs jį, riktelėjau:

– Kokius nuodus man girdai? Taip greitai neapsvaigstu. Tariausi matąs moterį su šydu, aukštesnę už žemiškąsias moteris, tačiau buvau su ja lygus ir tarsi debesis. Jei esi stebukladarys arba galvos glostytojas, tai su manimi elgeisi nepagarbiai, Larsai Alsirai.

Tačiau jis karštai paprieštaravo:

– Tikrai nesu stebukladarys nei galvos glostytojas. O šis vynas – paprastas našlaičių vynas. Bet gal juoda taurė paveikė tavo ranką. Įdaviau tau pamėginti šventąją taurę. Mat etruskų dievai seka paskui etruską visur – kur jis beeitų ir kur beatgimtų. Jei ją matei, Larsai Turmsai, tai neatskleisiu jokios paslapties papasakodamas, kad mes, kaip ir kitos tautos, turime dvylika dievų, bet virš jų yra šyduotieji dievai, kurių vardų ir skaičiaus niekas nežino. – Dar jis pasakė: – Tavo ranka pažino šventąją taurę, nors tau atrodė, kad tai paprasta vyno taurė. Mes, etruskai, tikrai akmenimis neužmėtome žmogaus, į kurį trenkė žaibas. Atvirkščiai – tai mums liudija jo dievišką kilmę. Dangus žaibu valdo jį kaip savo sūnų. Iš visų tautų tik mūsų tauta pažįsta žaibus ir išsimokslinę mūsų žyniai perskaito žaibų kalbą taip aiškiai, kaip kiti perskaito raštą.

– Išties tvirtini, kad aš etruskų, o ne graikų kilmės? – paklausiau.

Jis įtikinamai atsakė:

– Dievai tave žaibu vis tiek pasirinko – net jei tu vergo ar kekšės sūnus. Tačiau patarsiu tau: nesipasakok apie save bet kam ir nesigirk kilme į mūsų šalį pakliuvęs, nes tariu tave pakliūsiant. Tave kada nors atpažins. Turi gyventi it raiščiu akis užsirišęs. Pats kelio neieškok. Dievai vis tiek nuves tave kur panorėję. Daugiau nieko negaliu tau pasakyti, nes nežinau.

Menkai tikėjau jo žodžiais, vėl jausdamasis belaisviu kūno, tarsi mūrais mane uždariusio. Užuodžiau savo prakaito kvapą, vyno atrūgos graužė gerklę. Prietaringieji etruskai – atvirkščiai nei graikai – gerbė žaibo nutrenktą vyrą. Bet pats tariausi esąs graikų kilmės, nes mane sakė kilus iš Sibari-

dės pabėgėlių. Gal išties esu tik kekšės sūnus, o mano tėvas buvo koks nors Sibaridėje viešėjęs etruskas. Šitai galėjo paaiškinti keistus mano veido bruožus, tačiau nepavertė manęs etrusku. Jaučiausi esąs jonėnas, nes buvau gavęs jonėnišką išsilavinimą.

Larsas Alsiras neatrodė esąs visagalis ar malonumų geidžiąs žmogus. Jis buvo išmaningas prekijas, Himeroje rūpinęsis etruskiškų jūros miestų nauda. Puoselėjau jo draugystę, taip pat norėdamas išmokti etruskų kalbos. Išmokau jos taip greitai tarsi vaikystėje girdėjęs. Išties nešiojausi praeitį savyje, nors žaibo smūgis iš mano atminties ją buvo ištrynęs, todėl pakliuvęs į Herakleito namus Efese ir tapęs jo mokiniu buvau tarsi tuščia vaškuota lentelė.

Larsas Alsiras apie mano kilmę daugiau nekalbėjo. Rodės, kad, geriau su juo susipažinęs, nuo jo nutolau. Jis elgėsi su manimi kaip su gerbiamu svetimšaliu, keitėmės įprastomis dovanomis, tačiau man pasirodžius mesdavo visus darbus.

Papasakojau Dionisijui, kad su tirėnais sunku suartėti ir jūros reikaluose svetimšalis jų pasitikėjimo papirkinėdamas neįgis. Kaip ir maniau, Dionisiją mano žodžiai įsiutino ir jis sušuko:

– Fokajos vyrų kaulai ilsisi jų jūros pakrantėse! Protėvių kaulais pašventintas mūsų kelias! Jeigu tirėnams geriau graužti geležį nei leisti man ramiai keliauti į Masiliją, tai persipjovę lūpas tegul save kaltina.

Jis buvo pradėjęs statydintis naują karo laivą ir kartu prižiūrėjo Himeros mūrų aukštinimą per tris graikiškas uolektis. Vis dėlto pernelyg smarkiai savo vyrų darbu nevargino – tik tiek, kad nepašlytų drausmė. Daug Fokajos vyrų, kaip Mikonas, Himeroje vedė ir rengėsi pavasarį pasiimti žmonas į Masiliją.

Sicilijos žiema buvo švelni ir šilta. Man patiko Himeroje gyventi ir ieškoti savęs, kol sutikau Kidipę – tirono Krinipo vaikaitę.

7

Kaip pasakojau, Krinipo pilvas buvo nesveikas ir jis valgė vien daržoves, nors nebuvo pitagorininkas. Atvirkščiai – jis buvo ištrėmęs iš miesto pitagorininkus, kurie, didžiuodamiesi baltais savo apsiaustais, tikino dėl aritmetikos išmanymo esantys iš visų protingiausi ir dėstė abejones dėl Krinipo talismanų vertės. Tačiau pitagorininkų kratėsi ir kiti miestai, kuriuose jie mėgino kurti slaptas draugijas. Nesuprasdami politikos, pitagorininkai klydo skleisdami mintį ne apie giminės ir turtų lemiamą valdžią, o apie išmintingiausiųjų ir dorovingiausiųjų vyrų valdžią.

Krinipas išvarė juos iš Himeros sakydamas:

– Išmintis ir dora su valdymu nesusiję. Jeigu būčiau išmintingas, nebūčiau užsikrovęs sau ant sprando kartais nepakeliamos vienvaldystės naš-

tos, kuri tik pilvą man sargdina. Jei būčiau dorovingas, tikrai dėl savo tautos naudos nebūčiau vedęs finikietės iš Kartaginos. Laimė, spėjau palaidoti ją pirmiau nei ji mane. Ne, valstybės gyvenime išmintis ir dorovingumas tarp piliečių tik rietynes sukelia, trukdo sudaryti visokiausias naudingas sąjungas ir skatina kaimyninių miestų nesantaiką.

Kęsdamas baisius pilvo skausmus, Krinipas tokias karčias tiesas dėstė mokydamas savo sūnų Terilą, kurio pakaušis jau buvo praplikęs bergždžiai belaukiant tėvo mirties ir jo talismanų paveldėjimo. Teko girdėti Krinipo pamokas, nes jis pasikvietė Mikoną kaip gydytoją į savo rūmus ir aš iš smalsumo nuėjau kartu. Vaistai apmaldė Krinipo skausmus, tačiau Mikonas jį perspėjo:

– Negaliu tavęs išgydyti, valdove Krinipai, trumpalaikis palengvėjimas – tai ne išgydymas. Nuryta valdžia pasiekė tavo pilvą ir graužia tave iš vidaus lyg vėžys.

Krinipas atsiduso:

– Ak, mielai jau mirčiau. Bet negaliu galvoti vien apie savo džiaugsmą. Rūpestis dėl Himeros užgulė man širdį ir nesuvokiu, kaip paliksiu miesto valdymą nepatyrusiam sūnui. Greit bus keturiasdešimt metų, kai aš, laikydamas jį už rankos, mokau politinės išminties, tačiau kam neduota, iš to negali reikalauti.

Terilas timpčiojo auksinių lapų vainiką, kurį nešiojo slėpdamas plikę, pešiojo barzdą kaip jo tėvas ir niauzgė:

– Mielas tėve, išmokei mane, kad Himeros nepriklausomybę ir ramybę lemia draugystė su Kartagina. Eriko deivė davė man žmoną iš Segestos. Šiaip pasitenkindamas sugulovėmis visus tuos metus ją pakenčiau, idant sąjunga su Eriko žeme būtų stipri, jei Sirakūzai grasintų mus praryti. Tačiau mano žmona pagimdė tik Kidipę. Dėl tavo politinės išminties neturiu net sūnaus, kuriam kada nors galėčiau perduoti iš tavęs paveldėtus talismanus.

Krinipas sudejavo ant nešvariu avikailiu užkloto suolo ir Mikonas, čiupdamas jo pulsą, įspėjo:

– Nesikarščiuok, valdove, įniršis ir širdgėla tik sustiprins tavo negalią.

Krinipas apmaudžiai tarė:

– Visas mano gyvenimas – tik įniršis ir širdgėla, todėl keistai jausčiausi, jei niekas be perstogės mano sielos negraužtų. Tačiau tu, Terilai, valdžios perdavimu nesirūpink, nes baisiai bijau, jog maža ką turėsi palikti. Tu laiku nutekink Kidipę į tokį miestą ir už tokio valdovo, kuriuo gali pasikliauti, kad praradęs Himerą pas jį kampe galėtum išmaldos žiauberę graužti.

Terilas buvo jautrus vyras ir dėl piktų tėvo žodžių apsipylė ašaromis. Krinipas nurimo ir gyslota ranka patapšnojęs jam per kelį pasakė:

– Ne, ne, nebaru tavęs, mano sūnau. Juk pats tave į pasaulį paleidau ir turiu atsakyti už pasekmes. Gimei blogesniu metu nei aš ir nežinau, ar šiandienos Himerą net talismanų padedamas gebėčiau palenkti, kad mane

patvaldžiu išrinktų. Žmonės jau nebėra tokie patiklūs kaip senais gerais laikais. Šituo tik džiaugiuosi, sūnau Terilai, nes, man rodos, dėl žynio rango niekas tavęs nelaikys mano talismanų paveldėtoju. Turėsi nusikratyti valdžios naštos ir be rūpesčio gyventi Kidipės išlaikomas.

Jis liepė:

– Atvesk Kidipę pabučiuoti senelio. Noriu ją šitiems vyrams parodyti. Tik į naudą, jei šlovė apie jos grožį pasklis už miesto.

Per daug iš tos Kidipės nesitikėjau, nes žinojau, kad meilė vaikaičiams atima seneliams sveiką protą. Tačiau Terilui atvedus Kidipę, rodės, niūrioje menėje saulė nušvito. Ji tebuvo penkiolikos, bet jos rudos akys žiburiavo, oda buvo balta lyg pienas, o šypsant maži balti dantukai žibėjo it perlai.

Droviai pasisveikinusi Kidipė puolė bučiuoti senelį ir ėmė glostyti retą barzdą, nesidygėdama blogo jo burnos kvapo. Krinipas pasukiojo ją tarytum parduodamą telyčią, kilstelėjo smakrą, pakreipė jos veidą šonu ir išdidžiai paklausė:

– Ar kada matėte mielesnę mergelę? Netikite, kad jos grožis gali net politiškai nuovokų vyrą išvesti iš proto?

Mikonas atšiauriai tarė, kad negerai tokiai jaunai merginai žinoti apie savo grožį. Krinipas kreksėdamas juokėsi:

– Jeigu ji būtų kvailesnė – teisingai, negerai, tačiau Kidipė ne tiktai graži, bet ir protinga, nes pats ją išauklėjau. Netikėkite jos akių švelnumu ir šypsenos drovumu. Širdyje ji jau pasvėrė ir apskaičiavo, kokia iš jūsų nauda. Argi ne, Kidipe?

Rausvu delnuku Kidipė užčiaupė jam bedantę burną, subarė jį ir rausdama pasakė:

– Ak, seneli, kodėl tu visada toks piktas? Net norėdama apskaičiuoti negalėčiau. Jų manymu, tikriausiai net graži nesu. Darai man gėdą.

Mudu su Mikonu vienu balsu šūktelėjome, jog ji gražiausia iš visų matytų mergelių, o Mikonas dėkojo likimui, kad jau buvo vedęs ir negalėjo, savo pražūčiai, siekti mėnulio danguje. Aš tariau:

– Ne, ne, ji ne mėnulis, o skaisčiausias, akis žilpinantis saulėtekis. Žiūrėdamas į tave, Kidipe, trokštu būti karalium, kad tave gaučiau.

Ji palenkė galvą ir pažvelgusi į mane iš po auksinių ilgų blakstienų atsakė:

– Dar nesu tokio amžiaus, kad apie vyrus galvočiau. O jei pagalvoju, tai tik apie gražuolį, kurio židinį saugosiu, kuriam savo avių vilną ausiu. Turbūt tik pašiepi mane: mano drabužiai suklostyti senamadiškai, batai juokingi ir blogai suraišioti.

Ji avėjo raudonus minkštos odos batus. Jie iki pakinklių buvo suvarstyti purpurinėm juostelėm, todėl juos rodydama Kidipė apnuogino kelį. Krinipas išdidžiai tarė:

– Pats pusę amžiaus vaikščiojau basas ir net dabar dažnai nusiaunu batus, kad be reikalo nedrengčiau. Šita tuščiagarbė savo įnoringumu mane skurdina. Glostydama barzdą, ji švelniai šnibžda: „Seneli, nupirk man et-

ruskiškus batus". Bučiuodama kaktą kužda: „Seneli, šiandien mačiau finikietiškas šukas – jos papuoštų man plaukus". O jei imu rautis plaukus dėl jos tuščiagarbiškumo, ji aiškina: „Ne dėl savęs, o tavo garbei, seneli. Vėl drebi iš šalčio? Nori, kad ateičiau tavęs po kailiniu apklotu sušildyti?" Tuomet aš pražuvęs – nuperku jai ne tik šukas, bet ir auskarus.

Kidipė subarė:

– Ak, seneli, ko prie svetimų mane erzini. Puikiai žinai, kad nesu nei tuščiagarbė, nei įnoringa. Juk ne visi tokie kaip tu. Net su nuskurusiu apsiaustu, basas, esi Himeros patvaldys, o mano tėvas turi nešioti aukso lapelių vainiką, kad minioje išsiskirtų, ir aš aukojimams bei švenčių eisenoms turiu pasipuošti, kad koks nors asilų varovas ar jūrininkas neįgnybtų į šoną.

Karštai tariau, kad be jokio papuošalo, net be drabužių, nuoga, ji išsiskirtų iš moterų būrio tarytum aukso papuošalas vario krūvoje. Tačiau Krinipas suraukęs antakius įspėjo:

– Tavo mintys pernelyg drąsios, jonėne. Šiaip tu teisus ir aš pats šitai puikiai žinau, nes savo rankomis prausiau ją nuo vaikystės ir anksčiau mielai žiūrėdavau, kaip ji su tarnaitėmis maudosi upėje. Bet dabar tai neteikia džiaugsmo, nes turiu bėgioti pakrante, smaigstyti ietimi meldynus ir laidyti į krūmus strėles, saugodamas jos skaistumą nuo viešų žvilgsnių.

Paklausiau, ar vanduo upėje nusekęs, ar ne per šaltas žiemą. Kidipė gyvai patikino nebijanti šalto vandens, juolab kad už miesto turinti karšto vandens šaltinį.

Išėjus iš Krinipo namų Mikonas mane perspėjo:

– Ta Kidipė – beširdė ir tokio amžiaus, kad trokšta išmėginti savo galią bet kuriam vyrui. Tik nemėgink jos siekti. Pirmiausia, tau nepasiseks, nes jos garbėtroška beribė. Bet dar blogiau bus, jei pasiseks, nes ji tau tik kančių suteiks ir galiausiai Krinipas lieps tave užmušti it įkyrią musę.

Bet apie tokią neįtikimai gražią merginą neįstengiau nieko bloga pagalvoti, o jos nekaltas tuščiagarbiškumas man atrodė tik vaikiškas noras žavėti. Prisiminus ją, rodės, saulė akyse nušvisdavo ir nieko kita galvoti nebegalėjau.

Pradėjęs vaikštinėti aplink Krinipo rūmus aikštės pakrašty, kad nors probėgšmais žvilgtelėčiau į Kidipę, prisiminiau jos užuominą apie karštą šaltinį. Vieną rytą iš tolo pamačiau ją tarnaičių būry einant maudytis. Basas Krinipas, batus į rankas pasiėmęs, ją lydėjo ir iš tiesų bėginėjo aplink garuojantį šaltinį, smaigstydamas ietimi kiekvieną krūmą.

Galėjau susitikti ją tiktai tarnaičių lydimą į krautuves ir poros randuotų tvarkos sergėtojų prižiūrimą. Ji eidavo tyras akis nudūrusi į žemę, su vainiku ant galvos, auskarais ausyse, įvijomis apyrankėmis bei minkštais iki kulkšnių suvarstomais sandalais. Linksmi vyrų šūkčiojimai „ah" ir „o" pavymui jai nepaprastai patikdavo. Radusi patinkamą daiktą arba papuošalą, ji pažvelgdavo į prekiją didelėmis akimis, nusimindavo išgirdusi kainą ir imda-

vo viltingai guostis baisiu senelio šykštumu. Abejingų prekijų jos didelės akys nejaudino. Atvirkščiai – pamatę ją ateinant jie pakeldavo kainą, nes ji buvo Krinipo vaikaitė. Bet kartais koks nors nepatyręs padėjėjas įkliūdavo į jos pinkles ir parduodavo papuošalą nuostolingai.

Daugiau nieko nebesugalvojau, todėl paprašiau Larso Alsiro pagalbos. Jis mielai sutiko man padėti, bet suniekino mane tardamas:

– Ar tau išties pakaks tokių lengvų žaidimų, Turmsai, kai siūlomi nuostabūs dievų žaidimai? Jei geidi tos kietaširdės, kodėl neveiki jėga? Papirkimu jos nelaimėsi.

Pasakiau, jog vos pamatęs Kidipę netenku jėgų. Taigi dar kartą atėjusi pasižiūrėti etruskiškų papuošalų ir Larsui Alsirui stoglangio šviesoje sužibinus juos ant juodo audinio, Kidipė susižavėjo grūdėtų aukso lapelių vėriniu ir paklausė jo kainos. Larsas Alsiras nusiminęs papurtė galva:

– Jau pardaviau jį.

Kidipė, žinoma, paklausė, kas jo pirkėjas, ir Larsas Alsiras, kaip buvome iš anksto susitarę, atsakė mane jį nupirkus. Kidipė nusistebėjo:

– Turmsas iš Efeso – juk aš jį pažįstu. Ką jis su tuo papuošalu darys? Juk jis vienstypis?

Larsas Alsiras tarė manąs, jog aš tikriausiai turiu kokią draugę, tačiau nusiuntė manęs pašaukti ir aš, žinoma, buvau netoliese. Kidipė nusišypsojo man saldžiausia šypsena ir droviai pasisveikinusi tarė:

– Ak, Turmsai, taip susižavėjau tuo dermingu vėriniu! Jis dailaus darbo ir tikriausiai nėra brangus, nes auksiniai lapeliai tokie ploni. Ar nesutiktum mano džiaugsmui jo atsisakyti?

Apsimečiau sumišęs ir atsakiau jau pažadėjęs jį dovanų kitai. Kidipė taip susidomėjo, kad, uždėjusi ranką ant manosios, atsidūsėjo man į veidą ir susmalso, kam ketinu jį atiduoti.

– Tariau tave esant rimtą, – pasakė ji. – Kaip tik šitai tavyje žavėjo mane taip, kad negalėjau tavęs ir tavo apvalainų akių užmiršti. Išties tavimi nusivyliau.

Reikšmingai šnibžtelėjau, jog nedera šitaip kalbėti smalsioms tarnaitėms girdint. Ji tuoj pat išvarė savo palydą į kiemą, taigi likome trise: ji, Larsas Alsiras ir aš. Tyrai žvelgdama man į akis Kidipė paprašė:

– Parduok papuošalą man, idant tau pagarbos nepraraščiau. Antraip gausiu galvoti, jog esi lengvabūdis, lakstai paskui nepadorias moteris. Tik nedora moteris gali iš svetimo vyro tokią brangią dovaną priimti.

Tarytum susvyravęs paklausiau:

– Na, kiek už jį sumokėtum?

Larsas Alsiras supratingai atsuko mums nugarą. Šitai pastebėjusi Kidipė sugniaužė minkštą kapšelį ir dėdamasi nelaiminga suaimanavo:

– Ak, man beliko apie dešimt sidabrinių, senelis jau bars mane už išlaidumą. Galėtum parduoti man tą papuošalą – išgelbėtum savo dorą nuo kažkokios godžios moters pagundų. Mažai verta meilė, jei ji pašvaitais perkama.

Sutikau, kad jos žodžiuose yra tiesos.

– Kidipe, – pasiūliau, – tikrai parduosiu tau vėrinį – tarkim, už vieną sidabrinį su iškalinėtu gaidžiu, jei dar leisi man pabučiuoti tave į lūpas.

Ji apsimetė nepaprastai apstulbusi ir ranką prisidengusi lūpas ištarė:

– Pats nežinai, ko prašai. Mano lūpų dar nė vienas vyras nebučiavo – tik tėvas ir senelis. Senelis perspėjo mane, kad mergina, kuri leidžiasi vyro pabučiuojama į lūpas – pražuvusi, nes jokiam vyrui tiek negana, jis paskui įsigeidžia pačiupinėti krūtis, o tuomet mergina nusilpsta ir nebeįstengia atsisakyti kitokių, dar pavojingesnių glamonių. Tiesa, aš nežinau, ką tai reiškia, ir nesuprantu, kaip mergina gali nusilpti, vyrui nekaltai palytėjus krūtinę. Tačiau tikrai negaliu tau leisti pabučiuoti į lūpas. Ne, Turmsai, nė neprašyk, nors tikiu, kad neturi piktų užmačių.

Kalbėdama ji nustebusi purtė galvą, pasikišo po drabužiu ranką ir pasičiupinėjo krūtinę, todėl įtariau ją ketinant sutaupyti vienintelę mano prašomą drachmą. Skubiai pasakiau:

– Teisingai supratai mano mintis, man tikrai gėda, kad ketinau dovanoti tą vėrinį vienai lengvabūdei moteriai, jos palankumo siekdamas. Bet lengviau ją užmirščiau gavęs pabučiuoti tavo nekaltas lūpas.

Kidipė dvejodama paklausė:

– Ar tikrai pažadi, kad niekam nepasakosi? Išties labai noriu tų dailiai nukaltų aukso lapelių, bet dar mieliau išgelbėsiu tave iš nedorų pagundų, jei patikinsi, jog paskui tik mane prisiminsi.

Pagunda buvo tokia didelė, kad mano širdis sutirpo ir buvau besušunkąs, jog kartą ją pamatęs į jokią kitą moterį negaliu net pažvelgti. Bet susitvardžiau pasiryžęs tylėti. Dar kartą pasižiūrėjusi, ar Larsas Alsiras stovi atgręžęs mums nugarą, Kidipė pasistiebė ant pirštų galiukų, pravėrė lūpas bučiniui ir praskleidė drabužį. Bet, sujaudinusi mane, ji staiga atšlijo, pasitaisė drabužį, iškrapštė iš kapšelio sidabrinį ir pasiėmusi vėrinį atžariai pasakė:

– Turėkis savo drachmą. Manau sudariusi gerą sandėrį. Senelis buvo teisus perspėdamas, kur vyrai siekia įbrukti ranką, tačiau dėl manęs jis klydo. Tikrai nenusilpau ir, tiesą sakant, bučiuojant tave man atrodė, jog šlapią veršiuko snukį bučiuoju. Juk neįsižeidi, kad atvirai šitai sakau?

Ji buvo už mane gudresnė ir išties nieko nelaimėjau ją pabučiavęs – tik bergždžia ugnis uždegė kūną ir Larsui Alsirui likau skolingas už brangų vėrinį. Tai turėjo būti man pamoka, tačiau saugojau sidabrinį su iškalinėtu gaidžiu kaip jos prisiminimą ir kaskart, paėmęs į ranką, suvirpėdavau.

Veltui meldžiau Afroditę pagalbos, žadėdamas jai paaukoti. Jau ėmiau įtarinėti, kad aikštingoji Afroditė mane atstūmė ir kad Mikono kalbos jūroje buvo tik plepalai. Bet iš tikrųjų deivė man pražūties tinklą buvo užmetusi visai kitaip, nei tariau – Kidipė tebuvo prievilas, kurį Afroditė nusviedė man ant kelio, kad nuvestų kur panorėjusi.

Tačiau iš kur galėjau šitai žinoti! Todėl iš meilės lysau, prastai miegojau, iki Dorėjas, pūstelėjus pavasario vėjams, pasišaukė mane nuošaliau ir tarė:

– Turmsai, šiais mėnesiais daug galvojau, taigi mano sprendimas subrendęs. Ketinu keliauti į Eriką ir trauksiu sausuma, kad pamatyčiau visą vakarinį krantą. Tanakilė keliaus su manimi, nes Eriko auksakaliai moka iš aukso bei dramblio kaulo daryti dantis. Ja patikės, nes ji sakys keliaujanti aukoti Eriko Afroditei dėl savo našlystės. Mikonas su Aura keliaus kartu ir norėčiau, kad dėl suprantamų priežasčių tu irgi pamatytum grūdų miestą Segestą bei Eriko žemę.

Nepaisiau niūraus jo veido rimtumo – galvojau tik apie Kidipę ir nudžiugęs sušukau:

– Tavo ketinimas nuostabus ir nesuprantu, kaip pats šito nesugalvojau. Aš taip pat turiu reikalą į Eriko Afroditę. Juk tai šlovingiausia vakarinės jūros Afroditė – kaip Achrajos Afroditė, rytinės jūros valdovė. Keliaukime tuoj pat – verčiau šiandien nei rytoj.

Kitą rytą arkliais, asilais ir dengtais neštuvais iškeliavome į Eriką. Skydus palikome Tanakilės namuose – pasiėmėme tik keliauninkams būtinus ginklus nuo plėšikų ir laukinių žvėrių apsiginti. Kidipei uždegus mano jausmus, buvau pribrendęs, pasirengęs šiam išvykimui ir, Eriko Afroditės padedamas, tariausi pasieksiąs, ko trokštu. Tačiau deivė buvo išmanesnė už mane.

KETVIRTOJI KNYGA

Eriko deivė

1

Šitiek parašęs aš, Turmsas, pavargau ir išėjau į lauką. Pamačiau, kad stojo kitas metų laikas. Mačiau gelsvus laukus banguojant slėnyje, kalnų melsvumą, tolėliau – savo ežero veidrodinį mėlį.

Pažvelgiau į mirusiųjų kalną. Jo laiptus. Kolonas. Tolėliau – toli nuo manęs – akmenskaldžiai minkštame kalno akmenyje kirto man paskutiniuosius namus. Trobelėje dailininkas ir jo mokiniai jau piešė metmenis, ruošdamiesi kapo freskose pavaizduoti kadaise mano patirtas linksmybes. Puodžiai puošė juodus puodus lipdiniais. Pirkliai keliavo po pajūrio miestus, pirkinėdami mano kapui gražiausias Atikos vazas.

Mano džiaugsmui, dėkodami, kad buvau. Niekas nesupranta, kad dovanos man jau nieko nereiškia. Tiktai prasčiausias molio puodas. Tik sauja akmenų.

Įsižiūrėjus į paskutinį kelią, mane persmelkė nuoilsio abejonė. Tebuvau tik Turmsas, žmogus. Širdy šaukiausi apmaudaus jaunystės mokytojo. Jis dar kartą manęs paklausė: „Koks kelias ilgiausias?" Dar kartą atsakė: „Net visas žemes apkeliavęs, savęs neatrastum – tik nuo savęs bėgtum. Tavyje pačiame ilgiausi keliai glūdi. Kiek savyje benukeliautum – ribų nerasi. Į tą pačią upę antrąkart nebeįbrisi".

Tačiau jis taip pat sakė: „Pitijos žvilgsnis siekia tūkstantmetį".

Tuomet grįžo mano galia. Iš slaptingo mano širdies kampelio ji perėmė visą kūną, pasiekė plaukų šaknis ir pirštų galiukus. Visus kūno plaukelius superšėjo nuo tos galios ir sumirgėjau ugnimi, vilnijau ugnimi savyje ir anapus savęs.

Vėl pamačiau žemę per šydą. Kojomis jaučiau sustingusią žemės ugnį. Kiekvienas akmuo gyveno akmeniniame sapne. Ir vanduo sužvilgo ugnimi, ir oras – ugnimi. Skradžiai žemę pamačiau sapną – vandens sapną, oro sapną, žmogaus kūno sapną. Bet spindulingų šviesos esybių bekraščio žaismo per visą dangaus skliautą jau nebemačiau. Sugrįžau į save. Mano žinios į mane grįžo ir jau neabejojau.

Kadaise aklą nemirtingųjų žaismą laikiau žiauriu ir neteisingu. Perpratęs nemirtingumą, suvokiau, kad tik žmogus žino, kas teisinga ir kas neteisinga, o nemirtingieji yra anapus tiesos ir netiesos. Jų nepančioja laikas. Vieta jų nepančioja. Jie grįžta užmiršę ir vėl prisimena, spindulingai šypsodami. Tačiau viršum jų – šyduotieji dievai.

Lengviau sugrįžti, vėl grįžti, vėlei žmogaus kūne gyventi, nei šyduotus dievus pažinti. Gerklę jau degino šiurpiausias žemės troškulys, kurį jausdamas net visa žinąs nemirtingasis prie užmaršties šaltinio lenkiasi. Todėl aš, Turmsas, kada nors sugrįžęs noriu save atrasti savo raštuose.

Galbūt atminties troškimas bergždžias, nes užmaršties troškulys jau džioviną man gerklę. Galbūt kada nors kitame krašte atgimęs savo kapo vietos jau neberasiu. Tačiau ją priėjęs išgirsiu audros griausmą. Sugniaušiu delne šio gyvenimo akmenėlius ir atpažinsiu save. Tuo tikiu.

2

Aš, Turmsas, iš Himeros keliaująs į Eriką, jau buvau kitoks – ne tas, kuris kadaise per audrą šoko Delfų kely. Kiekvienu gyvenimo tarpsniu žmogus iš lėto auga, iki suvirpa suvokęs, jog ankstesnįjį save jau sunku prisiminti. Taigi gyvenimo tarpsniai – tai nauji atgimimai, o kiekvieno tarpsnio pradžia – tarytum staigus šuolis per bedugnę, kuri už nugaros prasiveria tiek, kad praeitin sugrįžti jau neįmanu.

Švelni pavasarinių debesų ūkana gaubė skardingus Sicilijos kalnus, į tankius Sicilijos miškus, tvindydami nusekusias upes, žiro šilti pavasario spinduliai, kai iškeliavome iš Himeros į vakarus – Eriko link. Per žiemą patogiose Tanakilės lovose ir prie puotų stalo spėjome išglebti. Todėl Dorėjas, aš ir Mikonas net džiaugėmės galėdami iki skausmo išmankštinti kūnus ir vėl pajusti raumenis nuo jėgos išsipučiant.

Traukėme piligrimų keliu ir kalnuose bei gūdžių miškų glūdumoje gyvenantys sikanai mums netrukdė. Jie garbino deivę, tačiau tebesilaikė pirmykščių papročių ir sakėsi esą pirmieji krašto gyventojai. Krašto gilumoje įsikūrusių elimiliečių miestų turtai juos skatino ne prekiauti, o vystyti žemdirbystę. Todėl jie gyveno ne taip turtingai kaip Kartaginos įkurti prekybiniai pakrantės miestai – išskyrus Segestą, už grūdus galėjusią įpirkti visą graikų bei Kartaginos prabangą.

Prasibrovę pro sunkiai įveikiamus kalnus ir miškus, artindamiesi prie šypsančių Segestos slėnių, pamatėme laimikį vejančius stiprius skalikus. Kilmingi medžiotojai, apsitaisę graikišku papročiu, tikino savo šunis kilus iš šunų dievo Krimiso, kuris buvo vedęs nimfą Segestą. Jie įžūliai atitraukė dengtų neštuvų užuolaidas, pažino Tanakilę ir paklausė:

– Ko Erike ieškai tu, garsioji našle? Juk jau daug, net per daug iš deivės gavai. Pasilik verčiau Segestoje – mes rungsimės tarpusavyje, kad kurį iš mūsų savo turtų paveldėtoju pasirinktum.

Jiems pasitraukus Mikonas priminė:

– Šie laukai derlūs nuo daugybės tautų kraujo. Ir Fokajos atkilėlių čia guli. Pakluskime Dionisijo patarimui ir paaukokime jiems kapo auką.

Ir mums nereikėjo slapstytis, nes Segestos gyventojai patys buvo pastatę

aukurus vyrams, mėginusiems užkariauti jų šalį. Išdidžiai rodydami paminklus arimo pakraštyje, jie sakė:

– Daug buvo čion besiveržiančių, bet maža iš čia sugrįžusių.

Jų protėviai ir tėvai laikėsi papročio laukuose laidoti priešų kūnus, tačiau jie ramino mus:

– Gyvename kitokiais laikais ir mums jau nebereikia ginklu Eriko žemės ginti. Jei kas nors pamėgintų mus engti – sukeltų karą su Kartagina, o turbūt nėra tokio drąsuolio, kuris tyčiomis žiebtų kivirčą su ja.

Paaukojus ant finikiečių aukuro, Dorėjas ėmė akimis aplink kažko ieškoti ir paklausė:

– Jeigu jie didvyriams stato aukurus, tai kur mano tėvo, spartiečio Dorėjo, aukuras? Iš teisybės tai turėtų būti didingiausias paminklas. Juk jis buvo iš Heraklio giminės ir atkeliavo užvaldyti šios žemės kaip Heraklio paveldėtinės.

Laimė, Segestos gyventojai nesuprato jo tarmės. Paklausiau jų apie spartiečio Dorėjo paminklą, bet jie purtė galvas, nieko apie tai nežinodami. Galiausiai pasakė:

– Tiesa, įveikėme kovoje daugybę nausėdijos įkūrėjų spartiečių, bet jie nebuvo verti prisiminti ir jų vardų neįsidėmėjome. Tačiau su jais atkeliavo Filipas iš Krotono. Tai buvo daugkartinis Olimpijos žaidynių nugalėtojas, gražiausias iš amžininkų – tokio gražaus kūno, kad pastatėme jam atminti šventyklą. Jo atminimui rungiamės kas ketveri metai.

Jie parodė mums tą didžiulį paminklą ir priešais įrengtą žaidynių lauką. Iš pradžių Dorėjas neįstengė nė žodžio pratarti. Paskui taip įniršo, kad veidas pajuodo ir perpetiniai diržai sutrūko.

– Kvailystės! – sušuko jis. – Tai mano tėvas Dorėjas Olimpijoje laimėjo laurų vainikus ir buvo gražiausias iš amžininkų. Argi koks nors krotonietis galėtų su juo lygintis? Tik iš pavydo mano tėvui svetimi dievai apkvailino Segestos gyventojus, kad šie palaidotų jį svetimu vardu ir sutrukdytų tapti nemirtinguoju.

Segestos gyventojai, pabūgę jo įniršio, išsilakstė. Vargais negalais mudu su Mikonu numaldėme jo didystę. Atgavęs kvapą, jis tarė:

– Dabar suprantu, kodėl mano tėvo dvasia nedavė man ramybės ir kodėl avies kaulai, kad ir kaip mečiau, nenumaldomai rodė vakarus. Žemė po mano kojomis dreba. Šios kalvos, slėniai ir laukai – tai Heraklio paveldėtinė žemė, taigi mano tėvo ir mano žemė. Bet jau netrokštu jos užvaldyti. Nuo šiol didžiausias mano troškimas – atitaisyti siaubingą klaidą, idant tėvo dvasia gautų ramybę.

Pabūgau jį sukelsiant Segestoje rietynes, sutrukdysiančias mums kelionę. Todėl pasakiau:

– Juo mažiau šiame mieste kalbėsi apie savo tėvą ir herakliškus paveldėjimo poreikius, juo geriau bus mums visiems. Neužmiršk, kad keliaujame į Eriką, o ne paminklo sau Segestos laukuose ieškomės.

Ir Tanakilė pridūrė:

– Tavo mintys karališkos, Dorėjau. Tačiau leisk man, kaip sutarėme, būti tavo patarėja. Jau palaidojau tris vyrus ir turiu reikalų su jais patirties. Erike, kaip žadėjau, gausi atsakymą į savo klausimus.

Mikonas perspėjo:

– Pats sau esi pavojingesnis už segestiečių pyktį, Dorėjau. Taip nertėdamas senatvės nesulauksi – tavo gyslos trūks anksčiau, nei vilies. Galbūt Ladėje irklo smūgis pakenkė tau labiau, nei manėme. Tavo protėvį Heraklį, stuktelėjus galvą, taip pat ištikdavo įniršio priepuolis, jis girdėdavo tariamą vaiko verksmą.

Dorėjas piktai patikino, kad tai buvęs ne irklo, o kalavijo smūgis ir galvos nesužeidęs – tik šalmą suplojęs. Šitaip perėjome prie protingo pokalbio ir Segestos gyventojų jis daugiau nebegąsdino.

Segesta su savo šventyklomis, aikštėmis bei maudyklėmis buvo išsivystęs ir malonus miestas – graikiškų papročių čia buvo laikomasi uoliau nei Himeroje, nors Segestos gyventojai buvo elimiliečiai. Patys jie tvirtino esą trojėnų kilmės ir jų promotė buvusi trojėnė, kuria susižavėjo šunų dievas Krimisas.

Čia mėgavomės svetingumu Tanakilės ir jos antrojo vyro sūnų namuose. Tai buvo turtingi namai su daugybe kiemų, priestatų ir talpių grūdų sandėlių. Mus priėmė su didžiausia pagarba, tačiau Tanakilė uždraudė sūnums mums pasirodyti nenusiskutus barzdų ir nepakeitus šukuosenų. Šis reikalavimas, man rodos, juos apmaudijo, nes tai buvo jau suaugę vyrai ir glotnūs smakrai bei berniukiškos garbanos jų nebeatjaunino. Bet iš pagarbos motinai jie pakluso ir per mūsų viešnagę išsiuntė iš namų savo suaugusius vaikus, kad jų buvimas neprimintų Tanakilei amžiaus.

Šiaip galėjome netrukdomi apžiūrinėti miestą ir jo įdomybes. Upės dievo Krimiso šventyklos aptvare pamatėme šventąjį šunį, kuris pagal tradiciją būdavo kasmet slaptosiomis apeigomis apvesdinamas su gražiausia miesto mergele. Dorėjas mieliau vaikštinėjo palei Segestos gyventojų apleistą mūrą, stebėdamas rungtynes, kumštynes ir imtynes, kurias kilmingųjų pramogai rengdavo samdomi atletai. Tačiau jis susivokė tylėti ir miesto barbariškų papročių garsiai nesmerkdavo.

Paskutinį rytą, prieš iškeliaujant iš miesto, Dorėjas dūsaudamas atsistojo, papurtė galvą ir suvaitojo:

– Kasnakt laukiau sapne pasirodysiant tėvo dvasią ir duosiant man ženklą. Bet nieko nesapnavau. Todėl esu sutrikęs ir nežinau, ką apie savo tėvą manyti.

Atkeliavę į tuos namus gavome naujus drabužius, o kelionėje suteptus palikome tarnams išskalbti. Ruošiantis išvykti Dorėjui prisireikė storos vilnonės antpetinės. Ieškojome jos visur, Tanakilė barė sūnus, iki pastebėjome, kad apsiaustas tebekabo ant sijos. Apsiaustas buvo storesnis nei kiti drabužiai ir lėčiau džiūvo, todėl tarnai jį užmiršo.

Tanakilė irzliai pasakė sūnums, kad jos namuose šitaip niekada nebūtų atsitikę. Dorėjas savo ruožtu apmaudžiai tarė, jog, vienišas ištremtas toli nuo tėvynės, jis jau pripratęs prie įžeidinėjimų ir pažeminimų. Kitokio elgesio šiame mieste jis ir nesitikėjęs.

Taip vietoj padėkos už svetingumo malonumus vos nekilo aršus kivirčas. Uždraudęs sutrikusiems tarnams padėti, Dorėjas trūktelėjo apsiaustą nuo sijos. Tą akimirką iš po apsiausto skvernų išplasnojo mažutis paukštelis ir neramiai plastėdamas sparneliais ėmė sukti ratus apie jo galvą. Netrukus pakilo antras ir abu, piktai čirkšdami, ėmė plastėti apie Dorėją.

Nustebęs jis papurtė apsiaustą. Iš jo klosčių iškrito paukščių lizdelis ir iš jo išriedėję ant akmeninių grindų sudužo du maži kiaušinėliai. Per trumpą mūsų viešnagės laiką paukšteliai suspėjo Dorėjo apsiauste susisukti lizdelį ir sudėti kiaušinius.

Tačiau Dorėjas nesupyko. Jis nusišypsojo ir sušuko:

– Žiūrėkit, tai mano lauktasis ženklas! Mano apsiaustas norėjo likti šiame mieste, nors pats rengiausi išvykti. Paukšteliai susisuko lizdelį mano apsiauste. Šaunesnio ženklo nesugalvosi!

Išsigandę paukšteliai plastėjo aplink savo iširusį lizdelį. Mudu su Mikonu susižvalgėme, blogu ženklu palaikę tai, kad Dorėjas iškratė lizdą su kiaušinėliais. Tačiau Tanakilė nušvito kaip saulė ir, droviai prisidengusi delnu burną, pasakė:

– Oi, Dorėjau, neužmiršk šito ženklo. Erike tau jį priminsiu.

Kitądien iš tolo pamatėme aukštą šventojo Eriko kalno kaukarą. Jo viršūnę gaubė purūs debesys, bet jie išskido, mūsų kaulus ėmė šildyti saulė ir kalno viršūnėje išvydome amžinąją Eriko Afroditės šventyklą.

Eriko žemėje skleidėsi pavasaris, laukus margino gėlės, giraitėse be perstogės burkavo balandžiai, nors jūra nerimo. Nelaukę leidomės aukštyn, niūrų kalną aprietusiu tuščiu piligrimų keliu. Saulėlydžio raudoniui dažant jūros tamsį bei visą Eriko žemę su miškais ir laukais, pasiekėme mažą miestelį kalno viršūnėje. Sargybiniai matė mus ir delsė uždaryti vartus, todėl į miestą įžengėme nesutemus.

Prie vartų mus pasitiko būrys triukšmadarių, jie rungčiomis, tampydami mus už skvernų, visokiausiomis kalbomis siūlė svetingumą. Tačiau Tanakilė pažinojo miestą bei jo papročius ir įgiliais žodžiais išvaikiusi įkyruolius nuvedė mus per miestą iki šventyklos, į sode skendintį namą, kur ją pagarbiai pasitiko. Mūsų arklius bei asilus nuvedė į arklides, o mums įkūrė kaitrių sakingų malkų ugnį, nes ankstyvą pavasarį po saulėlydžio šventajame kalne kanda pagela.

Tamsiaveidis svečių namų šeimininkas sklandžia graikų kalba pasveikino mus sakydamas:

– Artėja pavasario šventė, jūra nerami, o deivė dar neatkeliavo iš užjūrio. Todėl mano namai tebėra žiemiški ir nežinau, ar galėsiu jums surengti

garbingą puotą. Bet jei jums tinka šalti kambariai, nepatogios lovos ir prastas mano valgis, viešėdami Erike jauskitės kaip namuose.

Nepasmalsavęs apie mūsų reikalus, jis su išdidžia pagarba išėjo, o mumis pasirūpinti atsiuntė vergą ir tarną. Jo elgesys man padarė gerą įspūdį ir Tanakilės paklausiau, ar jis kilmingas. Dygiai nusijuokusi Tanakilė paaiškino:

– Jis buvo godžiausias ir žiauriausias viso miesto šantažistas, auksu sveriantis kiekvieną siūlomą kąsnį. Tačiau jo namas – vienintelis mūsų garbės nemenkinantis namas ir gyvendami čia apsisaugome nuo kitų šio švento miesto siurbėlių. Iš tikrųjų Erikas pabunda tik per pavasario šventę ir klesti iki rudens, kol deivė savo auksiniu laivu išplaukia. Bet dabar mieste iš tikro nėra nė vieno gyventojo, kuris nešantažuotų, nemeluotų, nesukčiautų, nebruktų savo prekių ir negraužtų svetimšalio iki paskutinės leptos*. Turtingieji puola turtinguosius, o skurdžiai – skurdžius. Nėra tokio turčiaus, kuris liktų čia be vertingo atmino, ir tokio neturtėlio, kuriam nebūtų siūlomi beverčiai moliniai paveikslėliai ar meilės gėrimai. Tik nuo šventyklos priklauso miestiečių pajamos. Jeigu deivę į pavasario šventę neatvyktų, jie greitai nuskurstų. Lengvabūdiškoji Afroditė jiems mielai leidžia kiek suspėjant apgaudinėti svetimšalį, o ir verta. Juk net nuogai apiplėštas, jis vėl sugrįžta pas deivę – nors išmintingesnis nei pirmąkart. Aš pati, būdama jauna našlė, karčiai šiame mieste pasimokiau. Dabar, brandžiame amžiuje, moku geriau apsisaugoti.

– Vadinasi, – paklausiau nusivylęs, – prie tuščios šventyklos turėsime laukti iki pavasario šventės? Juk neturime laiko.

Gudriai nusišypsojusi Tanakilė atsakė:

– Kaip ir kiti dievai, Eriko Afroditė turi savo misteriją. Prasidėjus laivybos metui, ji su savo palyda atplauks purpurinių burių laivu iš užjūrio Afrikos. Vis dėlto ne visiems šventykla žiemą tuščia. Atvirkščiai, svarbiausios valstybinės viešnagės rengiamos, brangiausios dovanos aukojamos kaip tik ramiu metu, kai triukšmingos minios bei prekijai netrikdo misterijų. Senasis deivės šaltinis sruvena ištisus metus. Deivė apsireiškia šventykloje, nors tik per pavasario šventę brenda į šaltinį maudytis.

Jos žodžiai sukėlė man abejonių ir pažvelgęs į jos parausvintus skruostus bei gudrias akis paklausiau:

– Tanakile, ar išties tiki deive?

Nenuleisdama nuo manęs akių Tanakilė rimtai atsakė:

– Turmsai iš Efeso, nežinai, ką kalbi. Deivės šaltinis Eriko kalne senas. Senesnis už graikus, už tirėnus, net už finikiečius. Jis buvo šventas iki tol, kol deivė finikiečiams apsireiškė kaip Astartė, o graikams kaip Afroditė. Kuo turėčiau tikėti, jei ne deive?

* Senovės graikų varinė moneta.

Iš karštos smalkios tvankumos išėjau pakvėpuoti pageliu kalno viršūnės oru. Mažutės pavasario žvaigždelės blykčiojo danguje, išretėjusiame ore tvyrojo žemės ir pinijų kvapas. Po naktiniu dangum viršum terasų, mūrų apsupta, stovėjo galingoji šventykla. Mane persmelkė nuojauta, jog aikštingoji deivė yra baugesnė mįslė, nei maniau.

3

Tačiau kitą rytą pabudus vėl visa atrodė kitaip. Vakaro prietemoje svetimas miestas regėjosi didesnis ir paslaptingesnis nei įprastoje dienos šviesoje. Kai išplėtęs akis apsižvalgiau, šventasis Eriko miestas su savo rąstinėmis lūšnelėmis ir akmeniniais nameliais man pasirodė labai varganas. Juk buvau regėjęs Delfus, gyvenęs Efese, matęs šiuolaikinį Mileto didmiestį, kuriam lygaus pasaulyje nėra. Šis mažutis svetimas miestelis su rėkalojančiais gyventojais bei gatvės pardavėjais man atrodė niekingas, palyginti su tuo, ką buvau matęs, ir dar menkesnis – nuo akmenų ir žemių pylimo pažvelgus į didžiulę erdvę. Jį supo bekraštė jūra. Tai buvo išsivysčiusio pasaulio toliausias vakarų kyšulys – anapus jo iki Heraklio stulpų, paskui ligi pasaulio vandenyno plytėjo tik nepažinti finikiečių vandenys. Sausumoje niūksojo lyguma su kaštonų giraitėmis, alyvmedžiais bei želdynais, o už jų dūlavo skardingi Eriko žemės kalnai.

Vėjui ūžaujant, jūros begalybės apžilpintas žvelgiau į šventyklą, jos galingus mūrus bei barbariškai gremėzdiškas kolonadas ir, palyginti su mano matytomis šventyklomis, ji man atrodė niekingai maža. Ką tariausi ten rasiąs? Mane smelkė šiurpi pajauta, kad gimiau pasaulyje vienišas, ir dievais jau nebetikėjau.

Tanakilei susitarus dėl apsilankymo šventykloje, išsimaudėme ir apsirengėme švariais drabužiais, nusikirpome po kuokštelį plaukų ir sudeginome ugnyje. Paskui pasiėmę savo aukos dovanas nuėjome į šventyklą. Šventykla buvo atokiau nuo miesto nei tvirtovė, ją supo statūs skardžiai, saugojo akmens luitų mūrai.

Vidiniame kieme buvo ankštoka. Per pavasario šventę, kai eisena deivę nešdavo kalną apsivijusiu keliu, jos į šventyklą didžiulės minios neatlydėdavo. Šventikų ir tarnų būstai pilkavo paprastumu, o pati šventykla su vėjo nugludintomis akmeninėmis kolonomis buvo statyta Kartaginos meistrų. Šventąjį šaltinį supo grakščios kolonos ir mozaikinės piršto galo didumo marmurinių plytelių grindys.

Nekliudomi įėję į šventyklą, prieššalyje apžiūrėjome įšventinimo dovanas ir tuščią postamentą deivės vienutėje. Pora surukusių žynių mus palydėjo ir net nepadėkoję pasiėmė aukas. Brangių įšventinimo dovanų nematėme – tik kelis didelius sidabro puodus, tačiau žyniai paaiškino, kad deivės drabužiai ir papuošalai saugomi lobyne. Jai žieminius drabužius nusi-

rengus ir senajame šaltinyje išsimaudžius, ji vėl apvelkama savo neprilygstamais apdarais, papuošiama perlais ir brangakmeniais.

Iš tikrųjų atrodė, kad lankomės kažkokiame viešame rūme. Tik žengdamas šaltinio link, deivės balandžiams purptelėjus iš po kojų, pajutau galios artumą. Šaltinis buvo didelis, gilus ir nepastebimai įtekėjo į kalną. Vanduo buvo iki pusės nusekęs, tykus jo tamsis atspindėjo mūsų veidus. Šiuolaikiškoje kolonadoje šaltinį supo seni kūgiški akmenys. Žyniai tikino, kad vyrišką pajėgą praradusiam vyrui tereikią tik ranka paliesti šį akmenį ir jis iškart pasitaisąs.

Šventyklos mergelių nemačiau. Šventikai aiškino, kad jos su deive atkeliaujančios pavasarį – atlikti šventinių apeigų ir aptarnauti užgaidžių svečių. O rudenį, kartu su deive, iškeliaujančios. Bet šiaip Eriko Afroditei toks aukojimas tarp mūrų nepatinkąs. Šitai galima atlikti mieste. Iš visų kraštų vasarą į Eriką susirenkančios kekšės ir anapus mūrų palei kalno atšlaitę jūrininkams bei liaudžiai pastatančios lapines.

Žynys pasiteiravo, ar aš iš tikro neturiu kitokių reikalų į Eriko Afroditę.

– Jūs, graikai, menkai suprantate apie Afroditę, – niekinamai tarė jis. – Afroditės galią ne vien tik kūniškas lavumas lemia. Jutimų pagunda ir atmainingas malonumas tėra tik jos priedanga – kaip ir jos devyniaeilis perlų vėrinys, kuriuo ji pasipuošia tik todėl, kad gyva oda prie negyvos medžiagos gražiau tviskėtų.

Tanakilė raminamai kreipėsi į jį ir paklausė:

– Ar neprisimeni manęs? Jau du kartus deivė man apsireiškė parodydama būsimą vyrą. Iš pradžių ji nutekino mane į Segestą, paskui į Himerą. Abu kartus aukojau jai padėkos aukas – gavusi vyrą, o paskui jį palaidojusi. Tikiuosi deivę trečią kartą man apsireikšiant.

Žynys iš pradžių pažvelgė į ją, paskui į Dorėją ir išsišiepęs tarė:

– Žinoma, pažįstu tave, Tanakile, tu neišgydomoji. Deivė tau palanki, nors ir jos galia ribota.

Jis pasisuko į mus ir Mikonas suskubo ištarti:

– Esu įšventintas ir, būdamas gydytojas, noriu pažinti dieviškus dalykus. Deivės įnoriu turėjau vesti šitą sikulę. Kai ją palytėjau – prarado kalbos dovaną, bet kai ją vedžiau, ji ėmė pernelyg daug kalbėti ir daugiausia kaip tik tada, kai noriu apie dieviškus dalykus mąstyti. Todėl mano gebėjimas ją lytėti mažo be paliovos, iki tapau visai nepajėgus. Taigi norėčiau, kad deivė apsireikštų ir padėtų mudviem geresnę santuokos santarvę pasiekti.

Aš pasakiau:

– Afroditė buvo man palanki, kai kartą savo nuogumą prisidengiau šventomis jos vilnos gijomis. Mano galvoje dieną naktį skamba vienintelis vardas. Tačiau jį drįsiu ištarti tik pačiai deivei, jeigu ji man apsireikš.

Apsižvalgęs aplink pamačiau balandžių nudergtą kiemą, neskaldytus mūro akmenis ir vėjo nugludintas akmenines jaučių galvas, pamačiau, kaip visa pigu, menka, ir pridūriau:

– Vis dėlto netikiu, kad deivė man apsireikš.

Žynys mano žodžių nepaisė. Jis pasikvietė mus į savo būstą, pats atmiešė gana prasto vyno ir nustatė mums dietą bei švarinimosi apeigas, kurių privalėjome laikytis laukdami deivės apsireiškimo. Patarinėdamas jis žvelgė į mus iš eilės ir mosavo rankomis. Mikonui jis reikšmingai pasakė:

– Esi gydytojas ir iš mano nurodymų turėjai suprasti, kad deivė jokių vaistų vartoti nereikalauja.

Mikonas staiga pakilo, priėjo prie durų, sumišęs pažvelgė laukan ir po valandėlės sugrįžo sakydamas:

– Turėjau kažką padaryti, bet staiga užmiršau ką.

Per pokalbį mane apėmė nenugalimas noras dar kartą nuėjus prie šaltinio pažvelgti į savo veido atspindį vandenyje. Šis noras buvo toks stiprus, kad turėjau pakilti vidur žynio kalbos. Šaltinio kolonadoje suklupau ant mozaikinių grindų ir įsispoksojau į apvalų nuotėkio burbulą šaltinio paviršiuje bei tamsų savo veido šešėlį. Nežinia kodėl šaltinio paviršius suribuliavo ir atvaizdas susidrumstė, man apsisuko galva – rodės, sapnuoju. Valandėlę pasėdėjau prie šaltinio nunarinęs galvą, o paskui grįžau į žynio būstą. Kiti jau buvo beišeiną. Uždėjęs man ant peties ranką žynys tarė:

– Nėmaž nedvejok ir nepulk į neviltį. Manau, deivė tau apsireikš ir išvaduos tave iš skausmo.

Jam mane palietus, staiga pradingo mieguistumas, kūnas palengvėjo ir žynys man jau atrodė ne piktas senis, o pasitikėjimo vertas mokytojas. Norom nenorom pasakiau jam:

– Mačiau Delfų pitiją. Ji sakėsi mane pažįstanti. Tačiau tai buvo nerimastinga ir tūžli moteris. Tavimi pasitikiu.

Paliepęs kitiems eiti priekyje, jis sulaikė mane už peties ir pažvelgė į akis:

– Atkeliavai iš toli.

– Atkeliavau iš toli. Nukeliausiu gal dar toliau.

– Ar tu jau supančiotas? – paklausė jis.

– Nesuprantu, ką turi galvoje, – atsakiau. – Tačiau vienas vardas mane supančiojo ir atvedė pas deivę.

– Toks buvo tikslas, – pasakė jis. – Akivaizdu, jog deivė norėjo, kad pas ją ateitum. Nesirūpink. Ji tikrai tau apsireikš. Ką ji supančioja, tą ji ir išlaisvina.

Dar tą patį vakarą Dorėjas su Tanakile išėjo į šventyklą nakvoti prie tuščio deivės postamento ir laukti deivės apsireiškimo. Mudu su Mikonu ilgai nemiegojome ir jaudrindami dvasią gėrėme vyną. Gerdamas vyną įsidėjau į burną džiovintą datulę, bet turėjau išspjauti, kad neapsivemčiau. Nustebęs žvelgiau į datulę – negalėjau suprasti, kodėl mane supykino, juk datules visada mėgau.

Mikonas tarė:

– Žiūrėk, žiūrėk, deivės dieta jau tave paveikė.

Stebėdamasis atsakiau, jog žynys visai man neuždraudė valgyti datulių, tačiau Mikonas paaiškino, kad šitai labai įprasta slaptosiomis apeigomis įsišventinant. Pasninko metu reikią atsisakyti tam tikrų valgių. Iš pradžių jie gali masinti, bet kai įsišventinimui subręstama, vien juos pamačius supykina. Žynys, vadovaujantis slaptoms apeigoms, tikrindamas tinkamumą įsišventinti galįs be įšventinamojo žinios nustatyti, kuris valgis jam bus neskanus.

– Šitas Eriko žynys geras kerėtojas, – pasakė jis. – Jam nereikia mįslingų drabužių, talismanų ir burtų. Man išties smalsu, ar deivė man apsireikš ir kokiu pavidalu ji apsireikš.

Jis prapliupo juoku ir mane patį buvo apėmęs toks linksmumas, kad juokiausi drauge. Vėl įsidėjau datulę į burną, gavau ją išspjauti ir dar labiau prajukau. Paskui dar gėrėme vyną su mokytu amatininku, kuris pašildytu vašku iš vakaro buvo nuėmęs iškritusių Tanakilės dantų atspaudus. Jis pasakojo apie savo meistriškumą ir tikino išmokęs to Kartaginoje. Jis išpjaustinėjąs iš dramblio kaulo naujus dantis ir aukso kilpelėmis pritvirtinąs juos prie likusiųjų.

– Tačiau, – pasakė jis, – paskui gali valgyti tik supjaustytą maistą. Etruskai tikina gebantys įtaisyti dirbtinius dantis tvirčiau, nei laikosi tikrieji. Bet man atrodo, kad jie tik giriasi.

Jis buvo daug apkeliavęs. Kalbantis apie keliones, jis papasakojo savo akimis Kartaginos Baalo šventykloje matęs odas trijų nuo galvos iki kojų plaukuotų žmonių, kuriuos, išplaukę iš sąsiaurio pro Heraklio stulpus ir nukeliavę į pietus tiek, kiek siekia pasaulio vandenynas, atsigabeno finikiečių keliautojai. Tik nuo žemyno jūros plūstelėjusios karštos srovės juos sustabdė. Iš visų tautų vieninteliai kartaginiečiai žiną pasaulio vandenyno paslaptis, – tvirtino jis. Ir į šiaurę jie nuplaukė pasaulio vandenynu net ligi ten, kur jūra suledėja, ir į vakarus – ligi ten, kur laivai jūros dumbliuose užklimpsta.

Dar daug neįtikėtinų dalykų pripasakojo jis apie Kartaginos finikiečius ir taip pasigėrėme, kad šeimininkas liepė tarnui dantų pjaustinėtoją parvesti namo, o Aura Mikoną pasiguldė graudžiai verkdama. Nežinau, ar vynas įjaudrino mūsų dvasią deivei sutikti. Tik tiek žinau, kad kitą dieną visų deivės dietos leistinų valgių skonis man priminė dervą.

Dorėjas su Tanakile rytą grįžo iš šventyklos stipriai laikydamiesi vienas kito, žiūrėdami tik vienas į kitą ir į mūsų klausimus neatsakinėjo. Jie tuoj pat atsigulė miegoti ir išmiegojo iki vakaro. Vakare į šventyklą išėjo Mikonas su Aura. Atsikėlęs Dorėjas liepė paruošti valgio, vadino Tanakilę Afroditės balandžiu ir pasisakė man ketinąs ją vesti.

– Pirmiausia, – svarstė jis, – Tanakilė yra gražiausia moteris pasaulyje. Ir anksčiau ją gerbiau. O šventykloje į ją įsikūnijo Afroditė, jos veidas suspindo kaip saulė, kūnas degino it laužas ir aš supratau, kad nuo šiol ji man

pasaulyje vienintelė. Antra, ji be galo turtinga. Trečia, dėl ankstesniųjų santuokų ir dėl savo kilmės ji su Eriko žeme susisaisčiusi daugybe naudingų ryšių. Iki šiol ji nesusivokė politiškai jais pasinaudoti, nes tėra tik moteris. Pažadinsiu jos garbėtrošką.

Žiojausi paprieštarauti, bet Dorėjas sulaikė:

– Numanau, ką ketini sakyti, bet palauk, kol jai sudės naujus dantis. Kaip spartiečiui, man ji ir be dantų tiktų. Bet jei manimi netiki, tai nors ženklu patikėk, Turmsai. Tie du maži paukšteliai Segestoje, susisukę mano drabužio klostėse lizdelį, be abejo, reiškė Tanakilę ir mane. Mudviejų lizdas bus Segestoje ir tai bus jau nebe mažo paukštelio, o erelio lizdas. Šitai man buvo taip įtikinamai išaiškinta, kad nesuprantu, kaip pats iš karto nesusivokiau.

– O kaip tie du sudužę kiaušinėliai, kurie iš lizdo išriedėjo? – paklausiau. – Ar nebijai juos bloga lemiant?

Dorėjas pažvelgė į mane suraukęs antakius:

– Spartos Leukipidžių šventykloje savo akimis mačiau išsaugotus Ledos kiaušinio lukšto gabalėlius, kai Dzeusas, pasivertęs gulbinu, ją apvaisino. Taigi nesišaipyk iš sudaužytų kiaušinių, kai kalbama apie Herakleidą. – Tai netrukdo, – suskubo pridurti jis, – prisireikus paveldėtojų pasiimti sugulovę. Tačiau čia tikrai šiurpiai kartojasi mano giminės istorija. Juk mano senelis turėjo pasiimti sugulovę, nes jo pirmoji ir tikroji žmona, taip pat ir jo sesers duktė ilgai buvo nevaisingos. Bet, vos sugulovė pastojo, tikroji žmona irgi pagimdė sūnų. Tai buvo mano tėvas Dorėjas – dvigubas Herakleidas. Tas valdžiotroška Kleomenas, kuris ištrėmė mane iš Spartos ir kitokios žalos Spartai pridarė, tėra sugulovės sūnus ir tik iš vienos pusės Herakleidas.

– Dėl deivės! – sušukau. – Užmiršk Ledos kiaušinius ir savo senelio vedybų istorijas! Ar išties ketini susipančioti su finikiete boba, kuri galėtų tau senele būti? Juk tu toks pat pasiutęs kaip tavo dėdė Kleomenas.

Tačiau Dorėjas dėl mano žodžių nė nesupyko, tik apgailestaudamas papurtė galvą ir atsakė:

– Tu kvailas – ne aš. Tikriausiai kažkokie kerai tau akis aptemdė, jei nematai, kokie švelnūs Tanakilės veido bruožai, kaip spindi jos akys ir koks tarpus jos kūnas.

Jo akys sužaižaravo kaip buliaus, jis pakilo ir pasičiupinėjęs rankas pasakė:

– Ko gaištu laiką niekus su tavimi pliaukšdamas? Mano balandėlė, mano Afroditė, naujus dantis išmėginusi, tikriausiai jau manęs nekantriai laukia.

Matant jo aistrą, man buvo neramu dėl Tanakilės, tačiau namų šeimininkas, nugrimzdęs į prisiminimus, papasakojo, kad jo namuose iš meilės laimės uždusо tik vienas vienintelis vyras. Tai buvęs labai įkūnus graikų pirklys, kurį jo varžovas Zanklėje sukurstė keliauti į Eriką. Besirungiantys pirkliai vėliau susidėję atsiuntė Eriko Afroditei sidabrinį mirtų vainiką.

Nieko negalėjau padaryti – tik gėriau iš lėto vyną, o vėlyvą vakarą, kai balsai namuose nutilo, pirštą prie lūpų prisispaudusi iš miegamojo kamba-

rėlio išsėlino Tanakilė, priėjo prie manęs, paplekšnojo abiem rankom man skruostus ir švytėdama džiaugsmu paklausė:

– Ar Dorėjas jau tau papasakojo mūsų didžiąją naujieną? Turbūt ir pats, būdamas nuovokus, dar Himeroje pastebėjai, jog jis nedorai mano našlyste naudojasi. Tačiau su deivės pagalba Dorėjas pažadėjo grąžinti man garbę ir susisaistyti su manimi santuokos saitais ir pagal dorėnų, ir pagal finikiečių įstatymus.

Karštai pasakiau, kad Dorėjas, kaip spartietis, meilės reikaluose yra nepatyręs. Ji, Tanakilė, būdama trikartė našlė, turėtų susiprasti ir nevilioti aistringo vyro. Bet Tanakilė priekaištingai atsakė:

– Tai Dorėjas iš pat pradžių mane viliojo – visai ne aš. Kai mano namuose pasirodėte, man nė į galvą nešovė jį gundyti. Juk greta jo esu sena moteris. Dar praėjusią naktį tris kartus atmečiau jo siūlymą tekėti, tačiau tris kartus jis mane pergalėjo.

Šitai ji pasakė taip nuoširdžiai, kad patikėjau. Ir nežinau, ar deivės kerai, ar vynas man akis užtraukė, bet dervos deglo šviesoje Tanakilės bruožai pagražėjo, jos juodos akys gundomai sublizgo, ir aš pradėjau suprasti Dorėją.

Pastebėjusi, kad mano širdis atsileido, Tanakilė atsisėdo šalia manęs, uždėjo ranką man ant kelio ir paaiškino:

– Dorėjo potraukis nėra toks neįprastas, kaip manai. Jis man daug ką pasakojo – net tai, ko pats nesupranta, tačiau aš, palaidojusi tris vyrus, iš pusės žodžio vyrų mintis perprantu. Pasakojo apie tą savo protėvį Heraklį, kad šis ištisus metus, apsitaisęs moteriškais drabužiais, audė ir kitokius moteriškus darbus dirbo. O šiaip buvo vaidingiausias vyras. Kartą dalis jo pavogtų galvijų perplaukė sąsiaurį tarp Italijos ir Sicilijos. Bandoje buvo brangus bulius, vardu Europa. Heraklis, palikęs kitus galvijus likimo valiai, iškeliavo į Siciliją ieškoti pabėgusiųjų. Juos vydamasis pasiekė Eriką, užmušė Eriko valdovą, kuris mielai būtų pasilaikęs tą bulių veislei pagerinti. Vis dėlto Heraklis atidavė Eriko žemę elimiliečiams, bet pasakė, kad kuris nors jo palikuonis grįš į jo paveldėtinę žemę.

Tanakilė pliaukštelėjo sau per skruostą ir suglumusi paprašė:

– Atleisk, kad iš laimės viską pliauškiu labai sumišai. Bet, kiek suprantu, Dorėjas, kaip Heraklio paveldėtojas, manosi esąs vienintelis teisėtas Eriko žemės, taigi ir Segestos valdovas. Mane, kaip moterį, šitai domina mažiau nei jį. Vyras, žinoma, turi turėti visokiausių politinių užmojų. Šitaip jis leidžia laiką. Tačiau mano dėmesį sužadino tai, kaip susižavėjęs Dorėjas daugybę kartų pasakojo apie Heraklio rengimąsi moteriškais drabužiais. Taip pat jis pasakojo, kad Spartos berniukai jau nuo septynerių metų atskiriami nuo motinų ir gyvena tik tarp vyrų. Akivaizdu, kad Dorėjas širdies gilumoje slepia motiniško rūpesčio ir meilumo ilgesį – jis, vargšelis, niekada to nepatyrė. Šitai paaiškina jo potraukį prie tokios senos moters kaip aš. Suprantu jo slaptus polinkius geriau, nei kokia kita moteris galėtų suprasti.

– Bet, – pasakiau, – mes įsipareigoję savo laivo vadui Dionisijui. Laivybos metui prasidėjus turėsime iškeliauti su juo Masilijon – į kitą jūros pusę.

Mano galvoje šmėkščiojo beprotiška mintis, kad su Afroditės pagalba iškeliausiu pasigrobęs į laivą Kidipę. Tačiau Tanakilė, ryžtingai papurčiusi galvą, atsakė:

– Dorėjas ramiai liks namie ir daugiau į nežinomą jūrą neplauks. Juk jis išsilavinęs sausumos karui! Ko jam keliauti į nežinia kokį barbarų kraštą, jei čia turi paveldėjimo reikalais rūpintis?

– Ar iš tiesų ketini kurstyti beprotiškas Dorėjo svajones? – šūktelėjau. – Ar negana tave įspėjo įsiveržėlių kapų aukurai bei paminklai? Jau palaidojai tris vyrus. Ar leisi Segestos gyventojams palaidoti ketvirtą?

Parėmusi ranka smakrą Tanakilė mąstė.

– Vyrai turi vyriškų rūpesčių, – galiausiai tarė. – Tiesą sakant, dar nežinau, ką darysiu. Dorėjas, be abejonės, yra karališko stoto vyras. Argi jis negalėtų pasipuošti Segestos šuns šalmu? Man atrodo, kad vis dėlto jis pernelyg kvailas valdyti sunkiomis politinėmis Sicilijos sąlygomis. Valdymo menas – ne skydų barškinimas ir ne kaukolių skaldymas kalaviju. Bet jei jis būtinai nori padaryti mane ne tik garbinga moterimi, o ir karaliene, tai turiu paklusti jo valiai.

Ji žengė į miegamąjį kambarėlį ir uždarė medines duris. Atsiguliau į lovą, užsidengiau avikailio apklotu galvą ir užmigau tarsi šulinin įkritęs.

4

Rytą, vienas kitą prilaikydami, iš šventyklos grįžo Mikonas su Aura – abu mirtinai išblyškę, nuo nemigos pajuodusiais paakiais. Mikonas paguldė Aurą į lovą, užklojo ir pabučiavo į kaktą. Paskui linkstančiais keliais atėjo pas mane ir, nusišluostęs kaktą, tarė:

– Žadėjau papasakoti tau apie deivės apsireiškimą, kad pasiruoštum. Tačiau tas apsireiškimas buvo toks keistas, kad neturiu žodžių jam apsakyti. Manau, kad deivė kaskart apsireiškia vis kitaip, pagal kiekvieno poreikius. Be to, prisiekiau niekada niekam neatskleisiąs, kaip deivė man apsireiškė. Bet pastebėjai, kad parėjusi Aura tylėjo kaip žemė. Visa tai panašu į Asklepijo šventyklos ligonių užmigdymą glostant. Man dabar tereikia tik ranka paliesti Aurą ir ji nutils, o aš galėsiu ramiai gilintis į nepaprastus dalykus.

Vėlyvą popietę Aura pabudo ir iškart ėmė šauktis Mikono. Mikonas mirktelėjo man, nuėjęs atsisėdo ant lovos krašto, nutraukė apklotą ir piršto galu palytėjo merginos krūties spenelį. Iš Auros krūtinės išsiveržė gilus atodūsis, veidas dar labiau išblyško, išplėstos akys stebeilijo į tuštumą, kūnas suvirpėjo ir apmirė.

– Matai, Turmsai, – išdidžiai pasakė Mikonas, – kokią galią man suteikė Afroditė? Dabar ji nors tylės. Tačiau žmogus, kuriam deivė pažeria šitokių

besaikių dovanų, miršta jaunas. Ne apie save kalbu – apie Aurą. Aš lytėdamas jokio pasitenkinimo nepatiriu – tik dvasinį malonumą, jausdamas galįs valdyti jos kūną kaip panorėjęs.

– Bet, – paklausiau, – iš kur žinai, kad tiktai tu ir kaip tik tu gali ją paveikti? Gal tą patį padaryti gali bet kuris kitas vyras? Tuomet tikrai tau nepavydžiu.

Mikonas tebespoksojo į mane:

– Juk paskui mane ji bėgo, kai įšventinau ją Achrajos Afroditės glamonėmis. Dabar Eriko Afroditė parodė savo galybę, įjautrindama ją taip, kad vos man palytėjus ją apima ekstazė. Dabar aš išvengsiu vargų ir sutaupysiu laiko dieviškų dalykų apmąstymui. Nesuprantu, kaip kitas galėtų ją prisilietimu paveikti.

Deivės apžilpintas pasiūliau:

– Geriausia būtų išmėginti – bent kaip gydytojas pasmalsauk. Aš nesuprantu, kuo tu skiriesi nuo bet kurio kito vyro, kad Aura taip įsijautrino.

Mikonas išdidžiai nusišypsojo:

– Oi, oi, nežinai, ką kalbi, Turmsai. Tu jaunesnis už mane – aš tuos dalykus išmanau. Bet pamėgink, jei šitai tave pasmagins, ir pamatysime.

Tikinau ne apie save kalbąs ir pasiūliau leisti kad ir nakvynės namų šeimininkui pamėginti. Tačiau Mikonas atsakė, jog, kaip gydytojui, jam nemalonu net pagalvoti visiškai svetimą ranką žmonos krūtis lytint.

– O tu esi mano draugas, Turmsai, ir tavimi pasitikiu, – pasakė jis. – Tik noriu įrodyti, kad esi neteisus, gerai žinodamas, jog visai nenori jos grabinėti ir darai tai tik suprantamo smalsumo skatinamas. Smalsumas – ir žmogiškojo, ir dieviškojo pažinimo motina. Išmėginkime, idant patirtume tikrąją tiesą, nors jau dabar manau, kad tau nepasiseks.

Juo atkakliau atsisakinėjau, juo karščiau jis siūlė pamėginti, pūsdamasis iš pasitenkinimo it varlė. Taigi kai Auros vokai vėl suvirpčiojo ir ji atsisėdo lovoje bejėgiškai klausdama, kas atsitiko, Mikonas prievarta stumtelėjo mane prie jos. Ištiesiau smilių ir smalsiai palytėjau jos krūties spenelį.

Nelemto mėginimo padarinys pranoko visus mūsų lūkesčius. Nuo mano piršto spragtelėjo kibirkštis – ranką tarytum nematomu rimbu perliejo. Auros kūnas sušvito, burna prasižiojo, veidas nuo suplūdusio kraujo nutamso ir trūkčiojantis jos kūnas krito į lovą. Ji gargaliavo leisdama kvapą iš plaučių. Akys sustingo, o paskui tikriausiai ir šiaip silpna širdis iš nepakeliamo malonumo plyšo, nes išleido kvapą prie mūsų akių – net nespėjus susivokti, kas dedasi.

Jos smakrui žiojantis, mirčiai tuštinant kūno ertmes, stebeilijome delnais prisidengę burnas, nustėrę iš baimės – net ir Mikonas, kuris buvo gydytojas. Tačiau net mirčiai užslinkus tos glebios lūpos, suledėjusios akys tebešypsojo tokia sopulingos palaimos šypsena, kokios, kartą pamatęs, niekada neužmirši. Mikonas gaivindamas puolė trinti jos rankas, bet greit susivokė, jog bergždžiai.

Mūsų šūksmų išgąsdinti į kambarį įpuolė Tanakilė su Dorėju, tarnai nuskubėjo parvesti nakvynės namų šeimininko. Iš pradžių jis puolė grąžyti rankas, šaukti ir keiktis, kad buvęs blogas ženklas, kai iš vakaro sugundžiau jį papasakoti apie tą Zanklės pirklį. Bet paskui atsikvošėjo ir, parodęs ranka į Auros veidą, pripažino:

– Laimingesnės mirties niekas netrokštų. Iš veido matyti, nuo ko ji mirė.

Mikonas gailestavo turėjęs pagalvoti apie Auros silpnumą. Kelionės vargai, laukimo įtampa, nemiga, deivės dieta ir apsireiškimo aistrumas taip ją išsekino, kad nebeišlaikė. Namų šeimininkas savo ruožtu pasakė, kad dievai matuoja kiekvieno žmogaus kelionės trukmę, todėl nė vienas net pasaulio krašte mirties neišvengs.

– Tai, man rodos, vienintelis dalykas, kurį tikrai žinome ir kurio iš dievų galime tikėtis, – įtikinamai tarė jis. – Neškime į šventyklą ir pašlovinkime šią jauną moterį laimingąja, nes jai baltųjų tuopų laužą sukrausime ant marmurinių grindų prie deivės šaltinio, o jos pelenai bus saugomi šventyklos aukų urnoje, – kaip saugomi visų iš meilės mirusiųjų pelenai.

Kai Mikonas pradėjo garsiai vaitoti – ir jausmams pagavus, ir gerų papročių laikydamasis, Tanakilė jį ramino:

– Iš tikrųjų deivė tavo norus išpildė geriau, nei prašei, Mikonai. Ar nenorėjai, kad ji nutiltų? Dabar ji iš tikro tyli. Be to, ši santuoka iš pat pradžių tau nepatiko. Juk tu, kuris linkęs atsiskyrėliškai mąstyti, santuokai nesi tinkamas. Merginos tėvai dukters mirtį Erike palaikys per garbę. Juk čion retkarčiais atkeliauja neišgydomo meilės liūdesio kankinami žmonės. Neretas prisigeria aguonų gėrimo ar prie šaltinio persipjauna gyslas, idant jų pelenai liktų šventykloje.

Liūdesio sugniuždytas Mikonas susiėmė galvą ir krito į krėslą, o Tanakilė su namų šeimininku skubinai rikiavo prausti kūną, nešti iš kambario, valyti lovą. Dorėją šis įvykis taip sukrėtė, kad jis vėl nusikirpo kuokštelį plaukų ir sudegino. Plekšnodamas Mikonui per nugarą, jis stengėsi paguosti:

– Lengvai atėjo – lengvai išėjo. Aurą pernelyg lengvai gavai, stačiai tariant, ji tau begėdiškai pakliuvo į nasrus. Man kitaip – visą žiemą atkakliai kovojau užsispyrusios moters valią lenkdamas ir savęs vertos žmonos siekdamas. Šitokia santuoka tvers, o tavoji užsimirš vos laidotuvių laužo dūmams išsisklaidžius.

Ir aš guodžiau Mikoną:

– Patikėk manimi, nelaimingas mėginimas – ne mano, o tavo paties kaltė. Pats šito norėjai ir šitaip tikrai bus geriau. Juk tavo gyvenimas būtų nepakeliamas žinant, kad nuo atsitiktinio bet kurio vyro palytėjimo tavo žmoną apima ekstazė. Tarkim, jei grįžtant mulų varovas netyčia uždėtų ranką ant kelio – ją tikriausiai būtų sutraukęs mėšlungis, ji būtų nukritusi nuo mulo ir nusisukusi sprandą. Ką gali žinoti, gal nepaprastas jos jautrumas ilgainiui būtų taip išdidėjęs, kad pakaktų vyro žvilgsnio ir ji iškart... na, pagalvok ir apie tą reikalo pusę.

Mikonas kumščiais nusibraukė per apvalius skruostus srūvančias ašaras, pagyvėjo ir tarė:

– Tu teisus, Turmsai, tikriausiai deivė turėjo tikslą, kad mes išmėgintume. Antraip tokia mintis nebūtų šovusi į galvą. Ir išsekęs jos kūnas tikrai nepaliaujamų malonumų ilgai nebūtų ištvėręs. Kam šuns uodegą po gabalėlį kapoti, jei kada nors visą reikės nukirsti. – Jis mąsliai tęsė: – Aura turėjo prigimtinį polinkį dar prieš mums susitinkant ir tik gera norėdamas įšventinau ją įvairiausiais kūniško malonumo būdais. Čia ji įsijaudrino tiek, kad užteko paliesti. Netrukus gal tokia būsena ją būtų apėmusi vien pamačius vyrą. O paskui nebereikėtų nė vyro – pakaktų pamatyti vyrą primenantį daiktą. Kai kurios moterys šiuose reikaluose išties būna nepaprastai įnoringos. Man pasakojo, kad vieną Rodo salos moterį nuo jaunystės vos pamačius papraščiausią ąsotį nežinia kodėl apimdavo ekstazė. Santuoka jos netenkino – ji niekino ir atstumdavo savo vyrą, kol šis sugalvojo pasiguldyti į lovą ąsotį. Nuo tol jie iki žilos senatvės gyveno laimingai ir žmona pagimdė aštuoniolika vaikų – iš jų keturiolika suaugo ir neturėjo jokių kliaudų, tik iš tėvų paveldėtą įvairiausių ąsočių rinkinį.

Mąstydamas Mikonas pasiguodė ir liūdesys jo nebegniuždė. Dar tą patį vakarą susirinkome šventyklos kieme, kur Aura, gražiai aprengta, išdažytais skruostais ir lūpomis, perlamutro šukomis papuoštais plaukais, ilsėjosi ant baltųjų tuopų laužo dailesnė nei būdama gyva. Šventykla laužui paaukojo smilkalų ir kvepalų. Mikonas įdegė jį sakydamas: „Deivei". Paklusę žynių valiai nusamdėme ne raudotojas, o jaunas mergeles, kurios vainikuotos šoko aplink laužą deivės šokius ir elimilietiškom giesmėm ją šlovino. Liepsnoms po vaiskiu vakaro dangum plėvojant, kūno tvaiką smilkalų kvapui stelbiant, tai buvo graudulingas reginys – liejome rungčiomis džiaugsmo ašaras dėl Auros, linkėdami vienas kitam tokios mirties – gražios, šventoje vietoje, netikėtos.

– Ilgas amžius tikrai nėra dievų malonė, – svarstė nurimęs Mikonas, – jis veikiau rodo, kad žmogus lėtas, užsispyręs ir tikslą vykdo ilgiau nei kitas, miklesnis. Ilgas amžius dažnai užtemdo akis, ankstesnius laikus žmogus linkęs laikyti geresniais už dabartinius. Net likus šešėliu mirusiųjų karalystėje – tikima, kad daugelis neįšventintųjų lieka šešėliais – net mirusiųjų karalystėje jaunos akys geriau už senas. Jei būčiau protingesnis, turbūt kris čiau į tą laužą ir iškeliaučiau kartu su Aura, tačiau turiu gauti įtikinamą ženklą. Iš viso, kas nutiko, matau tik tiek, kad ta santuoka buvo klaida. Šis suvokimas padeda man vyriškai ištverti nepakeliamą liūdesį.

O mane visą laiką graužė neišsprendžiamas klausimas, ar Aura tikrai būtų, kurio kito vyro palytėta, mirusi, ar kaip tik aš iš netyčių ir vien aš galėjau sukelti jos mirtį. Žiūrėjau į savo rankas ir įtikinėjau save, jog nuo kitų žmonių nesiskiriu. Tačiau deivės dieta ir žynio įsakymu jau trečia diena geriamas vynas sudrumstė man prigimtinį protą. Sieloje šileno prisiminimas apie audrą Delfų kelyje ir apie jūrą, kuri suputojo man pašaukus

vėją. Ir šventąsias sikulų vietas tikrai lyg miegeivis pajusdavau, ir su etruskų šventąja juoda taure ligi lubų pakilau. Gal todėl Aura mirė nuo mano prisilietimo, kai neatsargiai, vien iš smalsumo ją pirštu palytėjau.

Saulei nusileidus laidotuvių laužas išblėso, jūra nusidažė melsvu raudoniu. Mikonui kviečiant žmones į šermenų puotą prie manęs priėjo žynys ir tarė:

– Laikas ruoštis susitikimui su deive.

Maniau, kad dėl netikėtos Auros mirties man dar nereikės budėti šventykloje. Tačiau žyniui mane palytėjus staiga pajutau, jog kaip tik dabar turiu eiti. Liepsnojančio mirusiosios laužo karštyje, smilkalų kvapui virpinant šnerves, jūrai vėjažolės spalva nusidažius ir pirmai žvaigždelei sužibus mane persmelkė nepaprastas tikrumas, jog jau esu šią valandėlę išgyvenęs. Pasijutau toks lengvas, kad vos kojom žemę liesdamas nusekiau paskui žynį į jo būstą.

Jis liepė man nusirengti, nužvelgė mane, pirštų galais pakėlė akių vokus, apžiūrėjo akių baltymus, pūstelėjo man į burną ir paklausė, iš kur ant mano rankų šviesios dėmelės. Sąžiningai atsakiau, kad tai gaisro randai, bet nemaniau, jog privalau aiškinti, kad juos paliko ūžaujančios ugnies nešiojamos Sardų stogų nendrės. Apžiūrėjęs jis gailiu tepalu patepė man pažastis, krūtinę bei kirkšnis ir davė kvapnių žolių delnams ir padams pasitrinti. Jam mane lytint vis lengvėjau, ir mano kūnas pasidarė lyg oras. Kunkuliavau džiaugsmu, todėl bet kurią akimirką galėjau prapliupti juoku.

Galų gale, kad šventykloje budėdamas nesušalčiau, jis apsiautė mane vilnoniu apsiaustu su balandžiais ir mirtom. Paskui abejingai palydėjo mane iki šventyklos laiptų sakydamas:

– Eik vidun.

– Ką turiu daryti? – paklausiau.

– Tai tavo reikalas, – atsakė jis. – Daryk, ką nori, bet po valandėlės tave nusmelks nuovargis, smelks vis alsiau ir alsiau, dar alsiau. Jis perims kūną, merks akių vokus, visai užmerks – nebepajėgsi atsimerkti, tuomet ilsėsies – ilsėsies geriau, nei kada ilsėjaisi, bet nemiegosi. Paskui kažkas nutiks ir, atmerkęs akis, išvysi deivę.

Stumtelėjęs mane jis apsisuko ir sugrįžo į savo būstą. Vaikštinėjau po nebylią šventyklos tamsą, kol mano akys priprato prie naktinės stoglangio šviesos ir įžiūrėjau tuščią deivės postamentą. Priešais stovėjo minkštasuolis su liūto kojom – vos jį pamačius mano kūnas suglebo. Vargais negalais atsiguliau ant jo toks apsunkęs, kad nusistebėjau, kaip lengvutė lova mano svorį išlaiko ir kaip skradžiai akmeninių grindų nenugrimztu į žemės gelmes. Akys užsimerkė ir net panorėjęs nebūčiau jų atmerkęs. Suvokiau nemiegąs, tačiau grimzdau ir grimzdau, be paliovos grimzdau. Nebuvo baugu. Netikėtai atsimerkiau spindulingame įsaulyje ir susivokiau sėdįs ant akmeninio suolelio turgaus pakraštyje, žvelgdamas į nuvaikščiotą grindinį, kuriuo slinko žmonių šešėliai.

Apstulbęs pakėliau galvą ir apsižvalgiau. Miesto ir turgaus nepažinau, dangus spinduliavo mėliu, dirbdami kasdienius darbus bei prekiaudami žmonės garsiai šūkčiojo ir nė vienas į mane net nepažvelgė, kaimiečiai vedžiojosi daržovių krepšiais apkrautus asilus, o visai šalia manęs raukšlėta senutė buvo išdėliojusi kelis sūrius. Atsistojau ir nuėjau, o eidamas supratau, jog kadaise vaikščiojau po šį miestą. Namus puošė dažytos molinės plytelės, akmeninis gatvių grindinys buvo nuvažinėtas greitų kinkinių, o pasukęs už kampo išvydau šventyklą su kolonomis ir statulomis ant stogo. Žengiau į vėsią šventyklos prieblandą ir mieguistas sargas mostelėjo manęs link šlakstykle kelis lašus šventinto vandens. Tą akimirką išgirdau skimbčiojimą.

Vėl atmerkęs akis, pamačiau gulįs tamsoje ant Eriko Afroditės šventyklos minkštasuolio ir susivokiau, kad mano regėjimas tebuvo sapnas, nors nemiegojau, nors galėjau prisiekti, jog tai, ką mačiau, tiesa – kadaise pažinau tą turgų, gatvę ir statulas ant šventyklos stogo, ir žmonių veidus.

Skimbčiojimas vėl pašokdino mane nuo minkštasuolio. Niekada nesijaučiau toks pailsėjęs, toks gyvastingas ir įsijaudrinęs. Stoglangio šviesoje įžiūrėjau prie tuščio deivės postamento sėdint šyduotą moterį. Nuo galvos iki kojų ją siautė sunkus žėrinčiai siuvinėtas apdaras. Galvą puošiantis tvaskus vainikas prilaikė veidą dengiantį šydą. Moteris krustelėjo, jos apyrankės sujudėjo ir aš vėl išgirdau tą patį skimbčiojimą. Ji judėjo, ji buvo gyva, tikra.

– Jei tu deivė, – ištariau drebėdamas, – parodyk man savo veidą.

Šyduotoji nusišaipė. Patogiau išsitiesusi, ji prakalbo kaip svetimšalė, tačiau suprantama graikų kalba:

– Deivė neturi veido. Kokį veidą geidauji pamatyti, Turmsai, šventyklos padegėjau?

Krūptelėjau persmelktas įtarimo, nes ji juokėsi žmogišku juoku, kalbėjo žmogaus balsu, tačiau Erike niekas nežinojo, jog kadaise padegiau Sardų Kibelės šventyklą. Tik Dorėjas arba Mikonas galėjo nepažįstamajai apie tai išplepėti. Man užvirė širdis ir atžariai pasakiau:

– Nesvarbu, koks tavo veidas, – čia pernelyg tamsu, kad jį įžiūrėčiau.

– Tu įtarus, – tarė ji skambiai juokdamasi. – Manai deivę bijant šviesos?

Skimbčiodama apyrankėmis ji taip žiebė ugnį, kad kibirkštys pažiro, ir uždegė šalia stovinčią lempą – jos ryški šviesa apakino prie tamsos pripratusias mano akis. Įžiūrėjau drabužį standinančių perlų ornamentus, užuodžiau švelnų ambros dvelksmą.

– Tu žmogus, kaip ir aš, – pasakiau nusivylęs. – Tu moteris, panaši į kitas. Tariausi deivę sutiksiąs.

– Argi deivė ne moteris? – paklausė ji. – Juk moteris, moteriškesnė už visas žemiškąsias moteris. Ko iš manęs nori?

– Parodyk savo veidą, – liepiau ir žengtelėjau jos link.

Ji suniuro. Jos balsas persimainė:

– Tik neliesk manęs. Šitai draudžiama.

– Ar ligi pelenų sudegsiu, – įgiliai paklausiau, – ar be kvapo krisiu tave palietęs?

Ji perspėjo:

– Šitaip nejuokauk. Verčiau prisimink, kas tau šiandien nutiko – žmogaus auką deivei paaukojai.

Prisiminiau Aurą ir daugiau šaipytis nebenorėjau. Kažkas šyduotosios balse mane sulaikė.

– Parodyk savo veidą – noriu tave pažinti, – paprašiau dar kartą.

– Kaip geidauji, – atsakė ji. – Bet prisimink: deivė beveidė.

Nusiėmusi žybčiojantį vainiką, ji nusitraukė šydą, atsuko veidą į šviesą ir ūmai karštai šūktelėjo:

– Turmsai, Turmsai, argi manęs nepažįsti?

Suvirpęs iki širdies gelmių pažinau tą džiaugsmingą balsą, pažinau tas besijuokiančias akis ir apvalų mergišką smakrą.

– Dione, – šūktelėjau, – Dione, kaip čia pakliuvai?

Akimirką man išties švystelėjo mintis, kad Dionė pabėgo į vakarus iš perso įbūgusios Jonijos ir dėl kažkokio keisto likimo užgaido pakliuvo į Eriko Afroditės šventyklą. Tik paskui susivokiau, kad daugybė metų prabėgo nuo tos dienos, kai Dionė sviedė man obuolį. Ji nebegalėjo būti tokia jauna kaip kadaise ir aš nebebuvau toks apspangęs jaunikaitis.

Moteris vėl užsidengė šydu veidą ir paklausė:

– Tai pažinai mane, Turmsai?

Suirzęs atsakiau:

– Šešėliai ir plastanti lempos šviesa man akis sutrikdė. Tariau tave mergina, kurią kadaise jaunas sutikau Efese. Tačiau tu – ne ji. Nesi jauna.

Ji tarė:

– Deivės metų nesuskaičiuosi. Deivė beamžė ir bemintė. Jos veidą lemia žiūrinčiojo akys. Ko iš manęs nori?

– Jeigu būtum deivė, – atsakiau nusivylęs, – be žodžių suprastum, ko pas tave atėjau.

Ji sūpavo rankoj blykčiojantį vainiką – ir aš negalėjau nuo jo atplėšti akių. Kita ranka dengdamasi veidą, ji pasiūlė:

– Atsigulk dar. Atsipalaiduok. Pailsėk.

Saugodamasi suskambinti kulkšnių žiedais, ji grakščiai žengtelėjo prie lovos kojūgalio. Negalėjau atplėšti akių nuo jos rankos sūpuojamo vainiko. Vėl nurimau. Praradau budrumą. Man buvo gera, malonu. Staiga ji atsitiesė, atsidengė veidą ir įsakmiai paklausė:

– Kur tu, Turmsai?

Jos veidas nutamso, sublizgo aliejumi, jos apsiaustą puošė amazonių paaukotos krūtys, galvą gaubė mėnulis, liūtai po jos kojom ilsėjosi. Pajutau šventas vilnones deivės gijas apsivejant apie kūną – kaip tuomet, kai triukšmingos minios akmenų genamas bėgau į Artemidės šventyklą. Priešais mane stovėjo pati Artemidė, tačiau ji buvo ne iš dangaus nukritusi juoda medinė

statula. Ji buvo gyva, grasi, jos juodą veidą perkreipė žiaurus šypsulys. Pajutęs apsivejančias vilnones gijas, pamėginau jas nusimesti, bet čiupinėjausi tik nuogą kūną, nors tikrai jutau šventų vilnonių gijų pančius.

Balsas pakartojo:

– Kur tu, Turmsai?

Vos įstengdamas pajudinau liežuvį ir sušukau:

– Artemide, Artemide!

Neapsakomos gailiaširdystės ranka užspaudė man akis, mano kūnas atsidūsėjo ir aš išsivadavau iš nerimasties. Mėnulis jau neturėjo man galios.

Balsas tarė:

– Išvaduosiu tave iš svetimos deivės galios, jei nori ir pažadi tik mane garbinti. Užmiršk mėnulio niaurumą, tai atvesiu tave į džiaugsmą ir saulės šviesą.

Sušnibždėjau, o gal tariausi šnibždąs:

– Tu, iš putos gimusioji, pati mane atsivedei prie savo šaltinio, priversdama nuogumą spalvotom gijom prisidengti. Tau pasišvenčiau anksčiau, nei Artemidė mane užvaldė. Daugiau niekada manęs nepalik.

Man ausyse sugriaudėjo, minkštasuolis po manimi ėmė sūpuotis, o balsas be paliovos kartojo:

– Kur tu, Turmsai? Pabusk, atsimerk.

Tačiau atilsis ir svaigulys man teikė tokią palaimą, kad atsimerkti nebenorėjau. Griausmas ausyse virto nežemišku, burnoje pajutau metalą, pasirėmiau ant alkūnių ir išspjoviau iš burnos pinigą. Girdėjau jį skambtelint į akmenį, atsimerkiau ir vėl sušvito saulė ir akinamai mėlynas dangus. Nurimęs ir išvargęs atšlijau nuo moters, kurią laikiau glėbyje. Dienos šviesoje ji buvo nuoga ir aš buvau nuogas. Tik gėlių vainikas puošė kaklą.

Iš nežinia kur atsklido įsakmus balsas:

– Kur tu, Turmsai?

Apsižvalgęs ėmiau pasakoti:

– Aš nuostabiame sode. Sodas stačiakampis. Marmurinę tvorą supa aukšti kiparisai. Matau gėlynus ir fontaną. Ilsiuosi įsaulyje vidur plačios marmurinės pakylos. Guliu ant minkštų čiužinių, apglėbęs moterį. Šypsodama ji čiupinėja gėlių vainiką ant mano kaklo. Man rodos, anksčiau jos nesu matęs. Tolėliau į darbą einantys rudai nudegę javų pjovėjai smalsiai žvilgčioja mano pusėn. Bet man nė į galvą nešautų juos niekinti. Aš gyvenu visai kitokį gyvenimą. Esu nepalyginti kilnesnis už juos. Labai susitelkęs tikriausiai prisiminčiau, kur esu ir kas per moteris mano glėby. Tačiau nenoriu prisiminti. Šią valandėlę aš laimingas. Saulė skrodžia kiparisų tamsį. Jos oda balta. Savo glėby laikau tikrą gražuolę.

Balsas tarė:

– Dar kartą užsimerk.

Užsimerkiau. Griausmas ausyse virto audros gaudesiu.

Amžinybės audra nunešė tolyn. Tačiau balsas vėl įsakė:

– Turmsai, Turmsai, atsimerk. Kur tu?

Atsimerkiau ir nustebęs papasakojau:

– Matau nuostabų kalnų klonį. Dangų remia snieguotos kalnų viršūnės. Užuodžiu žoles. Šilta gulėti įkalnėje. Gražesnio klonio niekada nemačiau. Bet aš vienas. Žmonių nematau. Nė takelio. Nė gyvos dvasios.

Iš tolo išgirdau šnabždesį:

– Sugrįžk, Turmsai, sugrįžk. Pabusk pagaliau. Kur tu?

Vėl atsimerkiau. Naktis. Stovėjau nematytame kambaryje. Užgniaužęs kvapą žvelgiau į lovoje gulinčią Kidipę. Ji miegojo išsižiojusi, užmerkusi akis ir per miegus dūsavo. Krūptelėjusi pabudo, išvydusi mane persigando ir prisidengė nuogumą apklotu. Pažinusi mano veidą nusišypsojo, jos ranka kilstelėjusi sustojo. Puoliau prie jos. Apkabinau. Ji žiojosi šauksmui, tačiau nusilpo mano glėbyje. Ir nesipriešino – leido daryti ką noriu. Bet jos mergiškos lūpos manąsias tvilkė šalčiu. Jos širdis neplastėjo kartu su manąja. Kai ją paleidau, susigėdusi užsikniaubė – supratau, kad mudviejų niekas nesieja. Tolau, nebejausdamas nė menkiausio noro ją liesti. Atvirkščiai, jos šaltas skaistumas man buvo nemalonus.

Man iš burnos išsiveržė nusivylimo aimana. Nykau, tolau ir vėl atsimerkiau, iškėlęs sustingusias rankas, ant Eriko Afroditės šventyklos minkštasuolio. Greta, ant krašto sėdėjo ta nepažįstama moteris, kuri mane kalbino, o dabar mėgino jėga nulenkti rankas.

– Kas tau, Turmsai? – klausė ji ir palenkė galvą, norėdama pažvelgti į veidą lempos šviesoje.

Pamačiau ją nusirengus nuo siuvinėjimų pastirą apdarą. Jis dryksojo ant akmeninių grindų, ant jo – šydas su vainiku. Ji buvo nusikabinusi vėrinį, nusimovusi apyrankes. Vilkėjo tik plonus apatinius marškinius, šviesius plaukus buvo susikėlusi ant viršugalvio. Kai jos veidas priartėjo prie manojo, supratau, jog niekada nesu jos matęs. Siauručiai jos antakiai buvo aukšti ir linko taip, kad akys atrodė įkypos. Aš jos nepažinojau, tačiau jaučiausi tarsi pažįstąs. Mano rankos suglebo ir nukrito prie šonų. Kūnas tysojo išvargęs lyg po sunkaus darbo. Ji pirštu palietė man antakius, palytėjo akis, lūpas ir ėmė abejingai braukyti ant nuogos krūtinės ratą. Jos veidas blyško akyse ir staiga apstulbau pastebėjęs, kad ji verkia.

– Kas atsitiko? – paklausiau persigandęs.

– Nieko, – riktelėjo ji, staiga atitraukdama ranką nuo mano krūtinės.

– Tai ko verki?

Ji stipriai krestelėjo galvą – pora ašarų kaptelėjo man ant krūtinės – ir patikino:

– Visai neverkiu.

Staiga ji skaudžiai tėškė delnu man per skruostą ir niršiai paklausė:

– Kas ta Kidipė, kurios vardą pakerėtas kartojai be paliovos?

– Kidipė? – tariau. – Juk dėl jos čia atkeliavau. Ji Himeros tirono vaikaitė.

Tačiau manęs ji jau netraukia. Gavau ko ieškojęs ir deivė mane iš jos išvadavo.

Ji aikštingai tarė:

– Tai gerai. Taip puikiai paveikė galia. Ko neini savo keliu, kartą gavęs, ko troškai?

Ji pakėlė ranką tarytum ketindama man vėl suduoti. Greit sugriebiau jos riešą. Jis buvo laibas, dailus.

– Kodėl mane muši? Nieko bloga tau nepadariau.

– Ak, nepadarei man nieko bloga, – mėgdžiojo ji. – Nė vienas vyras nėra man tiek bloga padaręs kiek tu. Verčiau jau eik iš kur atėjęs. Eik. Daugiau niekada negrįžk į Eriką.

– Neišeisiu, nes sėdi ant manęs, – pasakiau. – Be to, pasiėmei mano apsiaustą.

Išties tarytum šaldama ji buvo mano apsiausto skvernais susisupusi kelius.

– Kas iš tikro esi? – paklausiau palytėdamas jos baltą kaklą.

Ji krūptelėjo ir sušuko:

– Tik neliesk manęs – tavo prisilietimas man nemalonus. Šitos rankos man šlykščios.

Kai mėginau pakilti, ji vėl už pečių mane paguldė, nulenkė galvą ir karštai pabučiavo į lūpas. Šitai ji padarė taip netikėtai, kad nesuvokiau, kas dedasi, kol ji vėl atsitiesė ir, išdidžiai iškėlusi smakrą, atsisėdo ant lovos krašto.

Sugriebiau jos ranką ir paprašiau:

– Pasikalbėkime kaip žmonės. Juk tu žmogus, į mane panašus. Kas atsitiko? Ko verki ir mane muši?

Ji tvirtai gniaužė kumštį, tačiau leido jį man laikyti.

– Veltui atkeliavai į Eriką pagalbos, – piktai pasakė ji. – Tu daugiau žinai apie deivę nei aš. Esu tik kūnas, kuriuo deivė apsireiškia, tačiau tavo pajėga įėjo į mane ir daugiau nieko tau negaliu padaryti. Ne, ne, nesuprantu, kas atsitiko, – dejavo ji. – Aš privalėjau susirinkti drabužius ir tave palikti. Būtum pabudęs vienas ir savo regėjimą palaikęs atsakymu. Išties nesuvokiu, kas mane prie tavęs laiko. Pasakyk, ar jau tikrai nemiegi?

Pasičiupinėjau galvą, kūną.

– Rodos, nemiegu, – atsakiau. – Bet neseniai, kai buvau ne čia, o visai kitur, irgi tvirtai galėjau prisiekti nemiegąs. Šito anksčiau nesu patyręs.

– Tikriausiai, – abejingai tarė ji. – Turbūt moterims tu niekada nepatikai – juk tau reikia deivės pagalbos.

Spoksojau jai į veidą, laikydamas mažą jos kumštelį.

– Tavo lūpos gražios, – kalbėjau. – Prisimenu tavo antakių linkius. Ir tavo akis pažįstu, ir skruostus. Ar tu iš grįžusiųjų – esi man nesuvokiamai pažįstama?

– Iš grįžusiųjų? – paklausė ji. – Nesuprantu, apie ką kalbi.

Apkabinau jos pečius ir prisitraukiau. Jos kūnas buvo įsitempęs, bet ji nesipriešino.

– Tavo rankos šaltos, – tariau. – Tau šalta. Leisk, sušildysiu tave savo kūnu. Ar jau rytas?

Ji žvilgtelėjo per stoglangį į dangų.

– Iki ryto dar yra laiko, – atsakė ji. – Bet ko dar iš manęs nori? Ko tau mane šildyti? Juk gavai, ko norėjai.

Staiga ji priglūdo veidu man prie kaklo, graudžiai pravirko ir drebančiu balsu paaiškino:

– Nepyk, kad kankinu tave. Tamsaus mėnulio metu pasidarau aikštinga. Paprastai klusniai vykdau ką įsakyta. Tačiau tu verti mane užgaidauti.

Per plonus marškinius jutau jos kūno minkštumą. Supurtė drugys. Nusmelkė šiurpas – rodės, stoviu dvejodamas ant slenksčio akmens, kurį peržengus jau nebėra kelio atgalios.

– Pasakyk savo vardą, – paprašiau, – kad pažinčiau tave ir galėčiau į tave vardu prakalbti.

Ji karštai papurtė galvą. Jos plaukai išsidraikė, pasklido ant nuogos krūtinės. Glausdamasi veidu man prie kaklo, ji apsikabino mane per juosmenį.

– Žinodamas mano vardą, užvaldytum mane, – tarė ji. – Argi nesupranti – aš deivės nuosavybė. Joks vyras negali manęs valdyti.

– Nuo manęs nepabėgsi, – pasakiau. – Pradėdamas naują gyvenimą žmogus išsirenka naują vardą. Kaip tik dabar duosiu tau naują vardą. Tebūnie tai tavo vardas ir tuo vardu aš valdysiu tave, Arsinoja.

– Arsinoja, – nustebusi pakartojo ji. – Kodėl tokį sugalvojai? Ar turėjai kokią Arsinoją?

– Visai ne, – patikinau. – Tiesiog tas vardas šovė man į galvą. Toks buvo tikslas, nes žmogus, man rodos, pats vardo nesugalvoja. Iš nežinia kur tas vardas man atėjo arba buvo manyje.

– Arsinoja, – pakartojo ji dar sykį, tarytum skanaudama. – O jeigu nepaisysiu tavo duotojo vardo? Kokią tu turi teisę mane nauju vardu pavadinti?

– Arsinoja, – pasakiau. – Kai šitaip šildau tave savo glėbyje, kai šitaip apsiaučiu vilnoniu apsiaustu su deivės balandžiais, esi man iš visų artimiausia, nors visai tavęs nepažįstu.

Svarsčiau:

– Tu ne graikė – šitai suprantu iš tavo kalbos. Bet ir finikietė negali būti, nes tavo veidas nėra rusvo raudonio. Mano glėbyje tu balta lyg puta. Ar nesi tolima Trojos pabėgėlių palikuonė?

– Kas man tauta, – tarė ji. – Deivė neskirsto pagal tautą ar gentį, kalbą ar odos spalvą. Žmones ji renkasi įnoringai – gražų padaro dar gražesnį, bjaurų – gražuoliu. Bet pasakyk, Turmsai, ar dabar matai mano tikrąjį veidą?

Ji pakreipė veidą, sprandu atsišliejusi mano peties. Pažvelgiau ir apstulbęs atsakiau:

– Niekada nemačiau tokio gyvastingo ir atmainaus veido kaip tavo, Arsinoja. Kiekvienas tavo sielos virptelėjimas jame atsispindi. Dabar suprantu, kad deivė dangsto tikrąjį begale tariamų veidų. Regėdamas deivės sapną šventykloje kiekvienas vyras tariasi matąs išsiilgtąjį ir kadaise mylėtąjį veidą. Tačiau dabar, kai šitaip žmogiškai šliejiesi manęs, tariuosi matąs tavo tikrąjį veidą.

Atsitraukusi ji tiriamai pažvelgė į mane, palytėjo mano antakius, lūpų kampučius.

– Turmsai, – paprašė ji, – prisiek, kad esi tik žmogus.

– Prisiekiu deive, kad juntu alkį ir troškulį, nuovargį ir mieguistumą, geismą ir širdgėlą kaip žmogus, – pasakiau. – Bet kas esu, – negaliu prisiekti, nes ir pats nežinau. Ar tu prisieki, kad netikėtai iš mano glėbio nedingsi ir šio veido daugiau nepakeisi? Jis gražiausias iš visų mano matytų veidų.

Ji prisiekė ir tarė:

– Kartais deivė apsireiškia manyje ir tuomet savęs nepažįstu. Kartais dirbu įprastą darbą ir žinau tik nuvilsianti žmones, kurie sapnuodami šventykloje vaizduojasi matą deivę. Turmsai, kartais netikiu deive ir noriu būti laisva, gyventi paprastą gyvenimą. Mano pasaulis – tik Eriko kalnas. Deivės šaltinis bus mano kapas, kai visai nusistekensiu ir kita stos mano vieton deivės siekiams tarnauti.

Ji spirtelėjo ant akmeninių grindų dryksančius drabužius ir papurčiusi galvą tarė:

– Ne, ne, Turmsai, baisu, kad tau, nepažįstamam, apie tai kalbu. Turėjau susirinkti drabužius ir deivės papuošalus. Turėjau išnykti, idant patikėtum mane dieviška esybe buvus. Sakyk, gal turi galios kerėti žmones – neįstengiau laiku tavęs palikti.

Tačiau mane ėmė kankinti keista mintis. Paliečiau ranka jos pečius, šoną ir kelį.

– Sapne, – jei tai tik sapnas, – pasakiau, – buvau Himeroje, Kidipės kambaryje. Apkabinau ją taip, kaip vyras apkabina moterį, ir ji leido, kad tai nutiktų. Man jos jau gana. Atitolau ir supratau, kad mane tik geismas žilpino – iš tikrųjų manęs su ja niekas nesieja. Tačiau tai, kas nutiko, buvo tikra. Jaučiu tai savo kūnu. Taigi ką aš apkabinau, kūnu būdamas čia – ne Himeroje?

Išsisukdama nuo mano klausimo, ji karštai riktelėjo:

– Liaukis šnekėjęs apie tą Kidipę! Jau prisiklausiau ganėtinai, net per daug. Tačiau, – tęsė ji piktdžiugiškai, – tau jos nėra. Jos tėvas jau gavo pranašišką deivės ženklą. Toji Kidipė bus mulų kinkiniu, kiškiui pirm vežimo bėgant, nuvežta į vestuvinį kambarį. Kiškis – Regijo ženklas, o Regijas valdo sąsiaurį Italijos pusėje taip, kaip Zanklė jį valdo Sicilijos pusėje. Kartaginai naudinga Regiją savo įtakon įtraukti, idant sąsiaurio vandenyse įsigaliotų palankus nešališkumas ir graikai jo neatitvertų vien savo laivams. Eriko deivė apreiškimais bei pranašystėmis įgyvendina politinius tikslus.

Todėl ne visada reikia deive tikėti. Iš tikrųjų, – tęsė ji, – Eriko šventykla yra visos vakarų jūros santuokų tarpininkė. Išmintingieji nelabai tiki deive ir verčiau tariasi su šventikais, iš anksto galvotai numatydami naudingiausias santuokas. Daugybė nieko nenutuokiančių vyrų ir moterų kaip ženklą gavo kvietimą į Eriką ir kaip apreiškimą šventykloje susapnavo būsimą sutuoktinį, nors anksčiau nebuvo apie jį nė girdėję. Prieštaraujančius deivė palenkia.

– O kaip aš? – paklausiau. – Vadinasi, ir aš esu kokios išankstinės užmačios auka?

Baugiai surimtėjusi ji patikino:

– Nesuprask manęs klaidingai. Deivė galingesnė, nei manome. Kartais ji savo valią išreiškia sugriaudama naudingiausias užmačias. Kodėl turėjau likti su tavimi ir tau pasirodyti? Ne, Turmsai, – kalbėjo ji, pirštu nedrąsiai liesdama mano lūpas. – Ir karštis mane muša, ir šaltis purto, kai pažvelgiu į tavo apvalainas akis, plačias lūpas. Stipresnė už mane jėga pančioja prie tavęs – keliai man linksta, neprisilenkiu nuo grindų susirinkti drabužių ir deivės papuošalų. Kažkas baisaus nutiks – rodos, verčiau būčiau mirusi.

– Aš jau buvau miręs, – pasakiau. – Tebejaučiu metalo skonį burnoje. Arsinoja, išspjoviau pinigą, kurį įspraudė man į burną, kad susimokėčiau keltininkui. Tvirtai tikiu, kad kažkas netikėta nutiks mums abiem.

Ji nerimastingai žvilgtelėjo į šventyklos stoglangį.

– Dangus jau blykšta, – šūktelėjo ji. – Kokia trumputė ši naktis. Turiu eiti. Daugiau niekada nebesusitiksime.

Sugriebiau ją.

– Neik dar, Arsinoja, – liepiau. – Turime dar kartą susitikti. Pasakyk, ką turiu daryti?

– Nežinai, ką kalbi, – paprieštaravo ji. – Ar negana, kad jau viena moteris nuo tavo prisilietimo numirė? Šventykloje daug apie tai kalbėjo. Nori, kad ir aš numirčiau?

Tą akimirką išgirdome plazdėjimą, sparnų šnaresį. Kažkas vaikščiojo po šventyklos kiemą, nes purptelėjo išgąsdintas balandžių pulkas. Kažin kas įsklendė pro stoglangį į lempos šviesos ratą ir atsūkuriavo mums po kojų. Nuo akmeninių grindų pakėliau mažutę balandžio plunksnelę.

– Deivė davė mums ženklą, – džiugiai šūktelėjau. – Pati deivė mus palaiko. Jeigu anksčiau nebūčiau ja tikėjęs, tai dabar patikėčiau. Tai stebuklas ir ženklas.

Jos kūnas mano glėby iš baimės virpėjo.

– Kažkas kieme vaikščiojo, – sušnibždėjo ji. – Daugybė melų mano galvoje jau šmaižo lyg driežai. Gal deivė įpūs man savo pramanumo. Turmsai, Turmsai, kodėl su manimi šitaip pasielgei?

Per prievartą bučiavau jos priešgynias lūpas, kol ji pakluso ir įdegė man savo ugnį.

– Turmsai, – galiausiai tarė ji apsiašarojusi. – Baisiai bijau. Ar pažintum mane iš veido dienos šviesoje? Lempos šviesa apgaulinga. Galbūt esu bjauresnė, senesnė, nei tari, ir mane pamatęs nusivilsi.

– O kaip mano veidas? – paklausiau.

– Tau nėra ko rūpintis, Turmsai, – nusijuokė ji. – Tavo veidas dieviškas.

Tą akimirką mane visą supurtė drebulys ir neapsakomos ekstazės apimtas pasijutau esąs didesnis nei iš tikrųjų – nebuvo nieko, ko negalėčiau įveikti.

– Arsinoja, – pasakiau, – gimei dėl manęs – ne dėl deivės, o aš gimiau dėl tavęs. Todėl norom nenorom turėjau atkeliauti į Eriką tavęs sutikti. Esu čia, esu laisvas, stiprus. Taigi eik, nebijok. Jeigu nesusitiksime dieną – susitiksime naktį, nesvarbu kaip, bet žinau, kad susitiksime – jokia pasaulio galybė nesutrukdys.

Padėjau jai nuo grindų susirinkti drabužius ir papuošalus. Ji užpūtė lempą, pasiėmė ją ir išėjo iš šventyklos per siauras duris už deivės postamento. Išsitiesiau ant minkštasuolio, užsitraukiau mira kvepiantį vilnonį apsiaustą ir ranka glostinėdamas išsiuvinėtus balandžius stebeilijau pro stoglangį į blykštantį dangų.

5

Saulė jau buvo aukštai, kai pabudau nuo žynio prisilietimo. Jis atėjo į šventyklą ieškoti manęs, atsinešdamas gražiai išpaišytą taurę. Jį išvydęs akimirką nesusivokiau, ar visa, ką patyriau, nebuvo tik sapnas. Tačiau prisiminus mane užplūdo laimės puikybė ir aš džiaugsmingai nusikvatojau.

– Oi, žyny! – sušukau. – Deivė išvadavo mane iš meilės kančios. Naktį regėjau merginą, kurią tariausi mylįs, glėbesčiavau ją, nors ji buvo toli Himeroje. Tačiau ji pavirto kiškiu, spruko iš mano glėbio ir man daugiau jos nebereikia.

– Išgerk, – pasiūlė jis, atkišdamas man taurę. – Iš tavo veido matau, jog deivės jaudulys dar nepraėjo. Šis gėrimas tave nuramins.

– Nenoriu nusiraminti, – patikinau. – Atvirkščiai, šis jaudulys palaimingas – nenoriu, kad jis nusloptų. Bet padarysiu, kaip nori, idant nuplaučiau bjaurų metalo skonį. Mat jau gulėjau lyg negyvėlis su pinigu burnoje. Be to, tu žinai deivės paslaptis. Ko man slėpti, kad aš, svetimšalis, siekiau nepasiekiamo – susižavėjau Himeros tirono vaikaite Kidipe. Laimė, deivė išvadavo mane iš kankynės.

Taukšdamas niekus gėriau jo paduotą vyno ir medaus mišinį. Tiriamai žiūrėdamas į mane jis raukė antakius.

– Išties sakai, kad Kidipė pavirto kiškiu ir iš tavo glėbio ištrūko? – nepatikliai paklausė jis. – Jeigu taip, deivė tikrai tau buvo palanki, nes šis ženklas patvirtina kitus, mūsų jau gautus ženklus apie tą Kidipę.

– Kidipė, – pakartojau. – Dar vakar vien ištarus šį vardą suvirpėdavau visu kūnu. Bet dabar man net nerūpi, kad jos daugiau nepamatysiu.

– Ką dar regėjai? – susmalso jis. – Įtempk atmintį.

Džiugesio virpinamas pakėliau ranką ir prisidengiau akis tarytum sunkiai prisimindamas.

– Ko gera, mačiau mulų kinkinį ir sidabru puoštą vežimą. Mulai traukė vandeniu per sąsiaurį. Bet kaip šitai dėjosi – nesuprantu. Tavo vaistams pradėjus veikti ryškius reginius jau traukia rūkas. Ne, daugiau nieko nematau ir nieko neprisimenu. Bet man vis tiek. Ta Kidipė manęs nebejaudina.

Jis tarė:

– Be abejonės, tu turi aiškiaregystės dovaną.

Grįžau iš šventyklos į nakvynės namus ir priekiemyje virš mano galvos aukštyn purptelėjo balandžiai. Nakvynės namuose pamačiau šermenų puotos pėdsakus su vyno balom ant grindų bei sudaužytais indais. Liūdesio apniktas Mikonas taip kietai tebemiegojo, kad net papurtęs jo nepabudinau, o Tanakilė jau buvo atsikėlusi ir aimanuodama leido dantų meistrui matuoti dirbtinius dantis. Jos dantenos kraujavo, tačiau ji pasistiprino vynu ir liepė dantų meistrui be gailesčio žnaibyti replėmis ir tvirtai užtraukti auksines dantų kilpeles, kur jos turi būti. Dantų meistras gyrė jos didvyriškumą ir net pats stebėjosi padarytųjų dantų dailumu. Galų gale sustatęs dantis į vietas, jis sutepė kruvinas dantenas žolių tepalu ir pareikalavo atlygio už darbą. Atlygis buvo nemažas, o gavęs dar daugiau, jis įbruko Tanakilei dantų valiklių, veido tepalų, antakių dažų bei kartaginietiško veido raukšles išlyginančio skaistalo.

Kai jis pagaliau išėjo, sugriebiau nekantriai abi Tanakilės rankas ir pasakiau:

– Mudu abu suaugę – tu ir aš. Žinai slaptąsias čionykštės Eriko deivės apeigas, tačiau aš irgi turiu jėgų, apie kurias nežinai. Prisimink, kas nutiko Aurai, kai ją palytėjau. Kas ta moteris, kurios kūnu šventykloje deivė pagalbos prašantiems apsireiškia?

Tanakilė nepaprastai persigando ir apsižvalgiusi paprašė:

– Kalbėk tyliau, nors nesuprantu, apie ką kalbi.

Atsakiau:

– Tai moteris, kaip ir aš – kūnas ir kraujas. Prisimink, kad galiu atskleisti Dorėjui visokiausių dalykų, net nuo tavęs jo širdį nugręžti, nors jau turi naujus dantis. Taigi būk su manimi atvira ir papasakok, ką žinai.

Ji valandėlę svarstė, o paskui paklausė:

– Ko iš tikrųjų nori? Būkim draugai. Žinoma, jei tik galėsiu, padėsiu.

– Noriu vėl susitikti su ta moterimi iš šventyklos, – pareikalavau. – Kiek įmanu greičiau ir verčiau dienos šviesoje, ir tik dviese.

– Šitai draudžiama, – tikino Tanakilė. – Juolab kad ji tėra pigus indas,

kurį deivė panorėjusi pripildo vyno. Indai keičiasi, tik deivės vynas visada toks pat. Ji neturi galios. Ji tik deivės mokyklą išėjusi vergė.

– Nesvarbu, – pasakiau. – Kaip tik pigaus indo noriu, ir geriau tuščio, be vyno. Ketinu jį savojo vyno pripilti.

Svarstydama Tanakilė gudriai pažvelgė į mane, pasičiupinėjo pirštu naujuosius dantis ir sutiko:

– Esu, kaip numanei, įsišventinusi. Tiesą sakant, esu visai sutartinai su ta moterimi juokavusi, pagelbėjusi suktybėse, kurias ji krečia vyrams, kai šie deivės sapnus sapnuoja. Kaip tik ji padėjo Dorėjui pamatyti mane gražesnę už Trojos Helenę ir mano glėby nelauktų malonumų patirti.

– Kas ji? – paklausiau.

– Iš kur man žinoti, – gūžtelėjo pečiais Tanakilė. – Tokios moterys nuperkamos jaunos ir išauklėjamos šventykloje. Ši, man rodos, auklėta Kartaginoje ir po kitas šalis keliavusi būtinų gebėjimų ugdyti. Šventyklos dažnai tarp savęs laviomis moterimis keičiasi. Bet Eriką pasiekusiai moteriai didesnių aukštumų nebėra. Ji gali gyventi kaip deivė ir visus deivės malonumus patirti, iki praranda protą arba nusistekena tiek, kad pasidaro netinkama. Nedrįsk apie ją galvoti, Turmsai, nes tik veltui laiką švaistai.

– Tanakile, – tariau, – sakeisi tikinti deive. Aš taip pat ja tikiu ir kaip galiu netikėti, jei ji šitokia daugybe ženklų man apie save paliudijo. Ji gali supainioti žmonių, net savo žynių, savanaudiškus kėslus. Pati žinai, kad ją glumintoja, kiršintoja vadina. Dėl jos įgeidžio atkeliavau į Eriką. Dėl jos įgeidžio pamačiau tą moterį. Dėl jos įgeidžio privalau vėl su ta moterimi susitikti. Kaip jos įgeidžiui pasipriešinti? Tanakile, padėk man. Dėl savęs, dėl manęs ir dėl tos moters.

Tanakilė irzliai paprieštaravo:

– Ko nepatiki savo rūpesčio žyniui? Jis geriau įrodytų, kaip klysti.

– Tu nueik pas žynį, – paprašiau. – Patikink jį, jog prisireikei daugiau patarimų, kurių tik moteris moteriai gali duoti. Ta moteris turbūt nėra kalinė. Turbūt patikimoje draugėje ji gali iš šventyklos išeiti. Pagalbos prašantiems ji apsireiškia vis kitokiais deivės pavidalais. Kas, be judviejų ir, žinoma, šventyklos tarnų, jos tikrąjį veidą pažins? Turbūt ji, kaip moteris, gali vaikščioti su moterimis, nors naktimis šventykloje įgyvendina deivės tikslus.

– Aišku, ji turi savų pramogų, – sutiko Tanakilė. – Iš tikro tai didžiausia man žinoma paleistuvė. Vasarą ji leidžia laiką apsireikšdama net jūrininkams, asilų varovams ir piemenims kalnų atšlaitėse. Ne, Turmsai, nukreipk mintis nuo jos. Aš patyrusi ir net klastinga senė, tačiau ji patirties ir klastos turi nepalyginti daugiau nei aš.

Pikti jos žodžiai mane išgąsdino, bet pamaniau, jog ji tyčia apmaudžiai kalba apie Arsinoją, kad mane suklaidintų ir išgelbėtų nuo nelaimės. Mačiau tuos įkypus, aukštus antakius, gyvastingą veidą, gražias lūpas ir baltą

kaklą. Tebejutau kūnu jos moterišką šilumą ir visa manyje priesaikavo, kad ji negali būti nedora.

– Tanakile, – pasakiau, – pažvelk man į akis. Privalai man paklusti. Jeigu šitai taip paprasta, eik ir atvesk ją man. Dėl deivės, reikalauju išpildyti mano prašymą. Antraip ji tavęs išsižadės.

Po šių mano žodžių Tanakilė susvyravo. Kaip moteris, ji už mane geriau žinojo deivės aikštis ir ją nusmelkė baimė, kad deivė ją išties atstums.

– Tegul bus, kaip nori, – atsidūsėjo ji išsigandusi. – Bet tik su ta sąlyga, jei ta moteris pati norės su tavimi kaip su žmogumi tarp žmonių vidur dienos susitikti. Šituo man sunku patikėti, nes dienos šviesoje jos veide nėra nieko nepaprasta.

Susišukavusi plaukus, išsidažiusi veidą ir pasipuošusi grandinėlėmis, ji išties nuėjo į šventyklą. Nauji dantys jai suteikė ryžto, žengė atlošusi galvą. Ji neužtruko – greitai grįžo per vartus su moterimi, nuo galvos iki kojų apsitaisiusia finikietišku apdaru, veidą nuo saulės po spurguotu skėčiu slepiančia. Gyvai šnekučiuodamosi jos praėjo pro namą terasos link ir patraukė į žydinčių vaismedžių sodą. Karštos bangos nusirito mano kūnu, išvydus jas ateinant. Tanakilė paliko moterį ant akmeninio sodo suolelio, skubinai pasakiusi einanti vyno ir valgio.

– Turmsai, – pašaukė ji, – ateik ir pasaugok, kad tuo tarpu joks prastas tarnas netrukdytų šios šventyklos žynės. Noriu pati savo viešniai patarnauti.

Žengiant tuos kelis žingsnius Arsinojos link mano kūnas buvo vangus lyg vanduo, lūpos virpčiojo. Vaismedžių žiedlapiai biro po kojų, tolimoj kalno papėdėj siautė jūra. Ji nuleido skėtį, kilstelėjo galvą ir pažvelgė man į veidą.

Pažinau tuos įkypus antakius, tačiau veido nepažinau, nepažinau akių ir rėksmingai dažytų lūpų.

– Arsinoja, – sušnibždėjau ir ištiesiau rankas, bet paliesti jos nedrįsau.

Moteris nekantriai suraukė iškilią kaktą ir riktelėjo:

– Saulė skaudina man smilkinius, aš mažai miegojau. Jei negerbčiau Tanakilės, iš tikro nebūčiau dar atsikėlusi ir pas ją į svečius atėjusi. Bet tavęs nepažįstu. Ar į mane kreipiesi ir ko nori?

Išdažytas jos veidas atrodė griežtas. Kalbėdama ji stipriai prisimerkė. Jos akių kampučius vagojo raukšlelės. Iš veido ji atrodė labiau patyrusi, nei naktį, lempos šviesoje, tariau. Juo ilgiau į ją žiūrėjau, juo aiškiau per dažus permačiau jos naktinį veidą.

– Arsinoja, – pakartojau šnibždomis, – ar išties neatpažįsti manęs?

Jos lūpų kampučiai suvirpo. Ji išplėtė akis – akys jau nebuvo piktos, o suspinduliavo šypsena.

– Turmsai, ak, Turmsai, – tarė ji. – Ar išties dienos šviesoje pažįsti mano veidą – tokį, koks jis iš tikro? Ar išties manęs bijai tarytum mažas berniukas prie uždraustų vartų? Ak, Turmsai, kad žinotum, kaip aš bijojau!

Ji pašoko, puolė man į glėbį ir aš apkabinęs pajutau po drabužiu jos tirtantį kūną.

– Arsinoja, Arsinoja, – sušnibždėjau drebančiu balsu. – Tai tu – pažinau tave.

Jos veidas nušvito – rodės, laikau pačią deivę glėbyje. Dangus viršum mūsų liejosi skaisčiu mėliu, o man ausyse sudundėjo kraujas.

– Arsinoja, – pasakiau, – dėl šito gimiau, dėl šito gyvenau, dėl šito neramius sapnus regėjau. Šydas nebedengia tavo veido. Parodei man jį. Šią valandėlę jau subrendau mirti. Arsinoja, – kalbėjau, – laikas dunda prošal lyg kraujas mano ausyse. Net iš pelenų pakilčiau, iš po žolės sugrįžčiau, kad tave dar kartą apkabinti galėčiau. Eriko kalnas amžinas, – sakiau. – Per amžius jūra jį glamonės. Per amžius šypsosis slėniai jo papėdėje. Kol jūra glėbesčiuos Eriko kalną, tol aš tave glėbesčiuosiu.

Uždėjusi delnus man ant krūtinės, ji tarė:

– Išterliojai man lūpų dažus ir šukuosena išdriko. Visai nemiegojau. Išsimaudžiau ir pasipuošiau, vis persirenginėjau drabužius, vis kitaip šukavausi plaukus, kad tau labai bjauri nebūčiau. Vis dėlto labai bijojau. Taip pat maniau, kad pagaliau pabudęs tarsiesi tik sapną regėjęs. Strėlė pervėrė man širdį, – sakė ji, – kraujas stingsta, vos į mane pažvelgi, Turmsai. Kai nusišypsai man savo dieviška šypsena, nusilpstu visai. Koks stiprus ir gražus tavo kūnas. Apkabink mane tvirtai, kad nenugriūčiau.

Ji priglaudė lūpas man prie kaklo, kandžiojo krūtinę, trūkčiojo mano glėbyje, kol jos antpetinė segė atsisegė ir drabužis nuslydo ant žemės. Sušvilpė vėjas, pabirusius vaismedžių žiedlapius pūsdamas į mus, tačiau jokia pasaulio jėga nebūtų įstengusi mūsų išskirti. Kas nors galėjo perverti mus viena ietimi ir, man rodos, mudu net nebūtume pajutę. Iki jos lūpos atšalo, akių vokai suvirpo, iš gerklės išsiveržė riksmas ir ji suglebo. Tik tada atsikvošėjau ir apsižvalgiau. Draskydamas vaismedžių šakas švilpė viesulas, o greta vėjo plakamais drabužiais stovėjo Tanakilė ir nustėrusi spoksojo į mus.

– Ar proto netekote? – baugščiai suspigo ji. – Ar neužtenka proto kaip padoriems žmonėms nors į krūmyną nueiti?

Drebančiomis rankomis ji padėjo Arsinojai atsisėsti ir apsirengti. Vėjo gūsiai skraidino žiedlapius, net šakas, nuplėštų stogų nendrės užtemdė dangų, putotom bangų keterom kunkuliavo jūra. Žemai, po mūsų kojom, nuo dangaus pakraščio Eriko link ritosi debesų tumulai.

– Begėdišku poelgiu sukėlėte nemirtingųjų pyktį, – pavydžiai blykčiodama juodomis akimis barėsi Tanakilė. – Bet deivė jūsų pasigailėjo, nusviedė šydą jums prisidengti. Net man akis užtemdė – tarytum rūku jus apgaubė. Ką išties manėte?

– Kyla audra, – pasakiau tebepūškuodamas, – vakarinė audra. Nesistebiu. Mano ir mano kūno audra siaučia visame Erike.

Arsinoja žiūrėjo į žemę tarytum išdaigą krečiant pagauta mergaitė, nuolankiai sugriebė Tanakilės ranką ir paprašė:

– Atleisk, palaimingiausioji iš moterų. Dar pagelbėk man – mat turiu apsiprausti.

– Eikime visi tarp akmens sienų pasislėpti, – pasiūlė Tanakilė.

Ji nusivedė Arsinoją į kambarį, o ten visa jau buvo paruošta – ta klastinga, patyrusi moteris buvo sunešusi rankšluosčius ir šiltą vandenį, todėl Arsinojai apsišvarinus galėjau nusiprausti ir aš. Baigę visi trys nebesidrovėdami vienas kito prajukome.

Šluostydamasi juoko ašaras Tanakilė pasakė:

– Turmsai, Turmsai, ar nesakiau, kad tai bjauriausia man žinoma paleistuvė? Bet tikrai pavydas suėmė, kai neseniai išgirdau ją tavo glėby spiegiant, jei tik neapsimetė stengdamasi, kad didesnį malonumą patirtum ir ji greičiau tave užvaldytų. Niekada netikėk moterimi, Turmsai. Moters kūnas meluoja taip pat išmaniai kaip jos akys ir liežuvis.

Palaimingai šypsodama Arsinoja tarė:

– Ak, Turmsai, netikėk šia pavydžia moterimi. Juk pats jutai, kaip kalnas po mumis skeldėjo, žemė siūbavo.

Kalbėdama ji žvilgčiojo pro petį į bronzinį Tanakilės veidrodį ir Tanakilės aliejumi mitriai šluostėsi skruostus bei lūpas. Ką tik nuo aistros paburkęs jos veidas vėl tapo mažas lyg vaiko, tačiau tamsios akys žiburiavo, o mėlynai dažyti aukšti antakiai paryškino jų spindesį.

– Tavo veidas vėl pasikeitė, Arsinoja, – pasakiau. – Bet šis man atrodo tikresnis. Nesidažyk daugiau, kai būsi su manimi.

Ji papurtė galvą ir pasileido plaukus ant nuogos nugaros. Kaip ir iš putos gimusiosios, jie švytėjo auksu. Tiriamai žiūrėdama į savo atvaizdą veidrodyje ji suraukė nosį. Kiekviena mintis matėsi jos aikščiai permainingame veide. Pavyduliaudamas veidrodžiui uždėjau ranką ant jos nuogo peties ir atgręžiau ją į save. Ji metė veidrodį ir užsidengė veidą delnais.

– Dėl deivės, – iš tikro nustebusi šūktelėjo Tanakilė. – Matai – ji rausta, vos tau ją palietus. Ar tik nebūsite iš tikro įsimylėję? Tai štai kodėl tu, Turmsai, visada paslaptingai šypsaisi. Eriko deivė tave apžavėjo.

– Tanakile, – paprašiau, – jau eik savo žadėtųjų gaivinamųjų gėrimų ir kokio užkandžio. Nepajėgiu klausyti ir suvokti, ką sakai.

Ji palinksėjo galvą lyg lesiojantis paukštis ir tyliai nusijuokusi atsakė:

– Nors užsisklęskite, kad ateidama pabelsčiau.

Jai išėjus stebeilijome vienas į kitą. Arsinoja pamažu blyško, jos vyzdžiai išsiplėtė ir akys pasidarė lyg juodi tvenkiniai. Ištiesiau ranką jos link, tačiau ji sulaikydama pakėlė savąją ir paprašė:

– Nesiartink.

Bet mano pajėga manyje siautė ir jos priešgyniavimo nepaisiau. Atvirkščiai: pajutus, kaip ji paklūsta mano valiai, mano džiugesys visai pašėlo. Vakarinės audros dundesys lauke stiprėjo, blaškė langines – rodės, nelabos jėgos veržiasi į kambarį. Stogas braškėjo, per durų plyšius ėmė švilpti page-

lus vėjas. Dangaus dvasios džiugiai siautė aplinkui – atrodė, kad sūpuojamės ant audros nešamo debesies.

Kai galų gale išsekę atsisėdome ant lovos krašto, ji prigludo skruostu prie mano peties ir tarė:

– Šitaip palaimingai ir šiurpiai joks vyras manęs nėra mylėjęs.

– Arsinoja, – pasakiau, – tu man nepažinta, nelytėta. Kad ir kiek tave liesčiau, esi man nepažinta, nelytėta.

Audra švilpė per durų plyšius, bildino langines. Girdėjome pagalbos šauksmus, vaikų verksmą, galvijų baubimą. Tačiau tai, kas dėjosi aplink, mūsų nejaudino. Tik žiūrėjome vienas kitam į akis ir aš laikiau jos rankas savosiose.

Ji tarė:

– Lyg nuodų būčiau išgėrusi. Regiu juodus šešėlius. Kūnas šąla. Kai į mane žiūri, rodos, iš lėto mirštu.

– Arsinoja, – pasakiau, – niekada nebijojau ateities. Aistriai, nekantraudamas lėkiau į ateitį. Dabar bijau. Ne dėl savęs, o dėl tavęs.

Arsinoja atsakė:

– Deivė yra manyje ir dalis manęs. Antraip man nieko panašaus nebūtų nutikę. Klausausi savęs. Liepsningos bangos sliuogia mano kūnu, jaučiu nemirtingųjų palaimą. Deivė mus saugos. Antraip ja nebetikėsiu.

Tą akimirką išgirdau beldžiant į duris. Atitraukus skląstį įžengė Tanakilė, po pažastim pasispraudusi nedidelį vynmaišį, su pora taurių rankoje.

– Jūs, padūkėliai, net audros siautulio nebijote? – paklausė ji. – Namų stogai skraidžiojo, griuvo sienos, sužalota daugybė žmonių. Poseidonas purto kalną, jūra iš siaubo putoja. Kad būtų drąsiau, nors vyno turiu išgerti.

Pakėlusi vynmaišį nukreipė jį tiesiai sau į burną. Ganėtinai nugėrusi pripylė taures, padavė mudviem ir tarė:

– Mano didvyris Dorėjas užsidengė drabužiu galvą ir blaškosi lovoje verkšlendamas, kad žemė po kojom linguoja. Gydytojas Mikonas susiėmęs galvą tariasi pakliuvęs į mirusiųjų karalystę. Vidur dienos sutemo – niekas neprisimena tokios netikėtos ir siautingos audros, nors pavasariniai Eriko orai visada nenuspėjami. O judu tik smaginatės lūpas suglaudę, tarytum be vyno būtumėte įkaušę.

Didžiuokliško džiaugsmo apimtas žiūrėjau į suglumusią Tanakilę ir galvą nunarinusią Arsinoją. Nežinia kokia jėga pakėlė mano rankas ir mano kūnas ėmė šokti – rodės, šokis glūdėjo manyje. Šokau po kambarį audros šokį, stuksendamas kojomis į grindis, o rankomis tarytum debesis žemėn tampydamas. Audra atsiliepė į mano šokį būgnais, trimitais, švilpynėm. Sustojau pasiklausyti ir kažkas pražiodė mano burną šūksmui:

– Nurimk, vėjau, liaukis, audra, man tavęs jau nebereikia!

Ir po valandėlės pagelus vėjas lyg suklusęs liovėsi švilpęs per durų plyšius, dundesys ir triukšmas nutolo, kambarys nušvito ir visa aplink nurimo. Audra man pakluso.

Ekstazė sklaidėsi. Apsižvalgiau. Protas tikino mane, jog tai netiesa. Tik nujaučiau, kad audra nusisuko sprandą, todėl iš mano burnos išsiveržė įsakymas. Tačiau Tanakilė spoksojo į mane iš baimės suapvalėjusiomis akimis ir paklausė:

– Ar tai tu, Turmsai, ar tavo kūną užvaldė audros tramdytojas?

– Tai aš, Turmsas, iš žaibo gimęs, audros viešpats, – atsakiau. – Dangaus dvasios man paklūsta. Kartais, – pridūriau prigimtinio proto skatinamas. – Jeigu galia yra manyje.

Tanakilė priekaištingai parodė į Arsinoją:

– Vakar, vos pirštu palietęs, nužudei nekaltą merginą. Šiandien dar daugiau nekaltų dėl tavęs nukentėjo. Jei negalvoji apie žmonių gyvybes, pagalvok nors apie ūkio nuostolius, kurių pridarei šiam niekuo dėtam miestui.

Išėjome į lauką ir pamatėme, kad audra, guldydama mišką, lyguma traukėsi Segestos link. O virš Eriko jau šypsojosi saulė, nors jūra tebeaudrojo, tebeputojo, bangos daužėsi į pakrantės uolas, drebindamos kalną. Kai kurių namų stogai buvo nuplėšti, sienos sugriuvusios, audra išgalabijusi naminius paukščius. Žemė baltavo nuo vaismedžių žiedų. Laimė, gyventojai suspėjo užgesinti namuose ugnį ir gaisras neįsiplieskė.

Geraširdiškais skruostais varvindamas ašaras atsvirduliavo Mikonas ir įsikibęs mūsų paklausė:

– Ar jūs taip pat mirę ir į mirusiųjų karalystę pakliuvę? Labai nuogąstauju per apsirikimą atsigėręs iš užmaršties šaltinio, nes visai neatsimenu, kas atsitiko. Ar Kora čia yra? Kur mano nelaimingos žmonos šešėlis? Bet jeigu ji čia ir tokia pat šneki kaip gyvenime, tai verčiau jos nesutikti.

Pakankamai mane apčiupinėjęs, papešiojęs Arsinoją už plaukų, jis įsitikino:

– Tebesate gyvi – kūnas ir kraujas. Tai ir aš tebesu kūnas ir gyvenu. Būk gailestingas, Turmsai, imk akmenį, perskelk man kaukolę ir išleisk piktą bičių spiečių, kuris ūždamas mano galvoje trukdo mąstyti.

Pagaliau jo akių blanda išsisklaidė, jis ėmė žvalgytis aplink ir nepaprastai sukrėstas sušuko:

– Prisimenu vakare pradėjęs šermenų puotą mylimos žmonos atminimui, kai šitaip netikėtai jos atsikračiau. Turbūt išgėriau skitišką*, nes barbarų šalyje reikia gyventi barbariškai. Bet nemaniau, kad pasiutęs nuo vyno pajėgsiu šitaip siaubingai griauti. Aš tikrai nenuplėšiau tų stogų. Tą tikriausiai padarė už mane stipresnis Dorėjas.

Jis nusirovė kuokštą plaukų ir sutrypęs jį nusikeikė:

– Pažiūrėkite į kiaulę – ramiausią iš visų gyvūnų. Tačiau įsisiautėjusi ji parodo iltis. Ir aš, geraširdis žmogus, esu ne geresnis už kiaulę ir galiu pasiteisinti tik pasakydamas, jog gėriau iš liūdesio – tikrai ne iš džiaugsmo.

* Skitai gerdavo neatmieštą vyną.

Kai jį nuraminome, pasirodė Dorėjas, pečius susiglamžiusiu drabužiu apsisiautęs, ir paklausė:

– Kas atsitiko? Aiškiai regėjau sapną, jog plaukiu laivu. Laivas suposi po manimi, bangos daužė laivo šoną, todėl man rodės geriausia gulėti ant pilvo, laikantis lovos kraštų.

Jis apsižvalgė ir įsijautęs šūktelėjo:

– Regėjau karą įsiplieskiant be mano žinios. Kodėl palikau savo skydą Himeroje? Bet paduokite man nors kalaviją, parodykit, ką nudėti, ir aš savo ruožtu parodysiu, kaip lakedaimonietis kaunasi.

Jis įtempė raumenis, išplėtęs šnerves pauodė orą ir sušuko:

– Tegu nelabieji, mano nosis ilgisi dūmų ir liepsnų kvapo, šilto žmogaus kraujo garų. Trokštu aplink girdėti strėlių švilpesį, skruostikaulių traškesį smingant iečiai, kalaviją iš geriausio vyro krūtinės ištraukti, kad siela per burną iššvokštų. Dar niekada toks stiprus nesijaučiau.

Matydamas Mikono ir Dorėjo pamišimą supratau, kad ne vynas kaltas, ir pradėjau abejoti savimi. Gal mano jutimus sutrikdė deivės sapnas, todėl tikrovės dar gerai nesupratau ir savo potyrius perdėjau?

Tačiau mieste siaučianti suirutė buvo tikra. Žmonės skubėjo į šventyklą, vilkdami sužeistuosius, už rankų tempdami klykiančius vaikus. Niekas į mus nė nepažvelgė. Turtuoliai ir vargšai, prekijai ir piemenys, šeimininkai ir vergai buvo susimaišę į vieną rėkiančią minią.

Tanakilė tarė:

– Jei būtume išmintingi, tyliai išsivestume tarnus, asilus ir arklius ir palikę šeimininkui atsisveikinimo dovanas iškeliautume iš Eriko. Aš žinau ir tu, Turmsai, puikiausiai žinai, kodėl ši nelaimė ištiko miestą. Miesto gyventojai ir žyniai taip pat gali greitai viską perprasti.

Jos žodžiai buvo gana išmintingi, tačiau žvilgtelėjau į Arsinojos veidą, putlias lūpas, žibančias akis ir supratau negalėsiąs jos atsisakyti. Su didžiuokliška drąsa pasakiau:

– Keliaukime, bet tu, Arsinoja, turėsi keliauti su manimi.

Mano draugai nustebę žvelgė tai į mane, tai į Arsinoją. Suskubau ištarti:

– Apsirenk Auros drabužius, pakeisk savo veidą į Auros. Juk tavo veidas keičiasi tavo ir deivės valia. Visa nutiko su tikslu ir taip, kaip turėjo nutikti. Vietoj tavęs Erike liks Auros kaulai. Per šią suirutę nesunkiai ištrūksime iš miesto.

Tačiau Arsinoją mano žodžiai apstulbino. Ji susiraukė ir paprieštaravo:

– Nežinai, ką kalbi, Turmsai. Esi vyras ir svetimšalis. Kaip galiu tavimi pasikliauti ir ką gali man pasiūlyti? Kaip Eriko Afroditės žynė, pasiekiau aukščiausią moters padėtį. Ar galiu atsisakyti prabangaus gyvenimo, deivės papuošalų ir nuostabių drabužių tik todėl, kad žiemai prailgus tave pamilau? Atvirkščiai, turiu tavęs bijoti ir bėgti nuo tavęs kaip tik dėl tos galios, kuria keistai paveikei mane ir mano kūną.

Pasirėmusi mano rankos, ji paprašė:

– Oi, Turmsai, į mane taip priekaištingai savo apvalainomis akimis nežiūrėk. Pati gerai žinau, kad verksiu ir ilgėsiuosi tavęs. Bet greitai iš užjūrio atkeliaus deivė. Šventinės pavasario eisenos ir slaptos apeigos, džiaugsmas, permaina ir žmonių knibždėlynas nustelbs mano širdgėlą. Tu irgi būk protingas ir neviliok manęs siūlydamas tai, kas neįmanu.

Iš įniršio aptirpusiom lūpom surikau:

– Ką tik savo lūpomis ir deivės vardu prisiekei, verkdama iš džiaugsmo prisiekei negalėsianti be manęs gyventi!

Arsinoja suirzo, pajudino koją ir nudelbė akis.

– Ką tik buvo ką tik, – atsakė ji, – o dabar yra dabar. Sakiau tiesą – nėmaž nemelavau. Išties neįsivaizdavau gebėsianti mylėti kokį nors vyrą taip kaip tave. Tačiau šitai negali pasikartoti – nedrįsčiau nė pamėginti. Man jau skauda galvą, akys dega, krūtinę gelia. Vien nuo tavo bjauraus pasiūlymo silpstu iš baimės.

Į pokalbį įsikišo Tanakilė:

– Ar nesupranti, kvailas žmogau, ji – deivės vergė. Jei pagrobsi ją iš šventyklos, tau pridurmais pasileis visas Erikas.

Mikonas tarė:

– Tikrai, Turmsai, nežinau, apie ką kalbate, bet šiukštu niekada nesikišk į dieviškus dalykus. Juk net nesi įšventintas.

Liepęs jam užsičiaupti karštai paklausiau Arsinojos:

– Tu vergė ar laisva?

Sukdama akis ji vangstėsi atsakyti tiesiai:

– O kas? Ar paniekintum, jei būčiau vergė?

Nusiminiau, bet atsakiau:

– Tai skirtingi dalykai. Gimei verge ar tave vaikystėje į vergiją pardavė? Be to, verge gimusioji, turinti teisę pasišvęsti kokiai nors deivei, tarp žmonių laikoma laisva.

Tanakilė susijaudino ir riktelėjo:

– Dorėjau, trenk per galvą Turmsui, kad jo nelabos lūpos užsičiauptų, o tu, moterie, nedelsdama grįžk į šventyklą!

Arsinoja žengė skubriu žingsniu, tačiau sustojo, dvejodama sugrįžo ir paklausė:

– Kur mano skėtis? Užmiršau jį sode.

Tariau, kad audra turbūt nunešė jį į jūrą, bet ji paplūdo ašaromis sakydama, jog tai buvęs brangus daiktas. Nuėjau jo ieškoti ir galų gale radau jį taip įstrigusį vaismedžio šakumoje, kad spalvotas audinys traukiant suplyšo. Pamačiusi sugadintą skėtį ji pravirko ir puolė kaltinti:

– Matai, per tave man vien nelaimės. Audinys suplyšo, dramblio kaulo rankena sulūžo.

Apimtas siuto dėl jos smulkmeniškumo, kai reikėjo spręsti nepalyginti svarbesnius klausimus, paprašiau Tanakilės paskolinti man kelis auksinius naujam ir geresniam Arsinojos skėčiui. Tanakilė suaimanavo jau pernelyg

daug išleidusi, tačiau Dorėjo liepta atidarė savo dėželę ir įdėjo man į delną pinigus. Arsinoja nušvito šypsniu, suplojo rankomis ir pasakė žinanti finikietį prekiją, kuris pardavinėja tokius ir dar puošnesnius skėčius – apskritus ir keturkampius, kutuotus ir spurguotus.

Netikėdamas pažvelgiau jai į akis ir paklausiau:

– Arsinoja, kaip gali galvoti apie skėčius, kai miestas aplink sugriuvęs, o tu man esi gyvenimo ar mirties klausimas?

Ji pasižiūrėjo į mane vylingai mirksėdama ir atsakė:

– Ak, Turmsai, juk esu moteris. Ar dar nesupranti? Jeigu ne – tau dar daug reikia mokytis.

Ir keisčiausia, kad, linksmai pirm mūsų šokčiodama per gatvę užgriuvusius rąstus bei sienų akmenis, ji nusivedė mus visus į to finikiečių prekijo krautuvę. Finikiečio namas buvo tvirtai suręstas ir didelės žalos nepatyrė. Mums pasirodžius jis uždegė smilkalus priešais ant sienos kabantį Baalą, pasitrynė rankas, pasirengęs pelningai prekybai.

Tanakilei su Arsinoja renkantis skėčius ir rodant mums kitokius gražius daiktus, Mikonas tarė:

– Mano drauge Turmsai ir mano drauge Dorėjau, šis miestas – beprotystės miestas. Žiūrėdamas į aistrų šių dviejų moterų pirkinėjimą manau, jog tai truks ligi vakaro. Ir mums trims nieko protingesnio nelieka, kaip dar kartą pasigerti, iki apsivers akys.

Dorėjas pripažino:

– Tiesą sakant, išvėmiau visa, ką pilve turėjau, tardamasis esąs laive ir sergąs jūros liga. Vynas nuramintų mano sielą. Ant Delfų prieangio sienos mačiau užrašą: „Pažink save". Nuo tol stengiausi pažinti save ir savo ydas. Iš teisybės kaip tik dabar jaučiuosi esąs dirglus ir pernelyg linkęs svetimame mieste sukelti kivirčą.

Žiūrėdamas, kaip Arsinoja mikliais pirštais čiupnoja skėčių audinius bei jų kraštų kutus, girdėdamas jos juoko skambesį lygstantis su finikiečiu, susiėmiau galvą rankomis, čiupinėdamas, ar ji dar išvis tebėra kur buvusi.

– Išties, ko mums rūpintis rytojumi, – sutikau. – Vyno svaigulys tikrai sveikesnis už šiurpų deivės svaigulį. Jis bent nieko nepablogins, nes visa jau taip blogai, kad blogiau būti negali.

Finikietis nusiuntė vergą parnešti vyno. Jo smilkalų ir prekių kvapas mus pykino, todėl išėję į gatvę susėdome ant duris sergstinčių akmeninių liūtų nugarų ir nė nemirktelėję ištuštinome ąsotį brangaus saldaus vyno.

– Elgiamės kaip barbarai, – pasakiau, – neturime net miešimo indo, o aš dar nebuvau gėręs vyno tiesiai iš ąsočio.

Dorėjas linksmai priminė, kad ne vynas vyrą išverčia, o vyras – vyną. Šis sąmojis jį pralinksmino, jis įsikvatojo, pliaukšėjo rankomis per šlaunis ir net Tanakilei išrėkė savo proto protrūkį.

– Šis vynas atsiduoda pelėsiais, – paskui tarė jis. – Jis laikytas su kvapniomis medžiagomis, kurios paleidžia pilvą. Išgerkime verčiau sakais pagardinto vyno.

Tuštinome maišą sakais pagardinto vyno ir šlakstėme juo vienas kitam galvas kaip gėrimo auką. Arsinoja priėjo prie durų pasimatuoti dailaus nosies auskaro ir paklausė, ar mums patinka. Mikonas užsidengė delnu akis ir suvaitojęs atsakė:

– Tariau savo žmoną Aurą mirus, bet štai ji vėl gyva.

Dorėjas niekinamai riktelėjo:

– Tau vėl, kaip praėjusią naktį, regisi. Tai tik šventykloje apsireiškianti deivė. Atpažįstu ją iš ausų. Tačiau, palyginti su Tanakile, ji – niekas. Tarsi įmerktum pirštą į medų ir nulaižytum. O apkabinęs Tanakilę tarytum stačia galva į šulinį krentu. Netrukus tapsime vyru ir žmona – ir pagal finikiečių, ir pagal dorėnų įstatymus. Tada, jei panorėsite, mielai galėsite pačiupinėti. Lakedaimonietis savo draugams nieko nedraudžia.

Drumstomis nuo vyno akimis, jis toliau mąstė.

– Bet jei tai padarysite – nudėsiu, – pridūrė jis. – Šitaip bus geriausia, nes kartą Tanakilę paglėbesčiavę labiau norėsite mirti nei gyventi. Sunku iš šulinio dugno išlipti.

Jis susiėmė galvą, krūpsėdamas apsiverkė ir suvaitojo:

– Motina mane septynerių paliko gyventi su berniukais, tėvą užmušė segestiečiai, o brolių aš neturiu. Vienišas pasaulyje esu ir jau niekada nebesimaudysiu Euroto upėje. Tiesa, vasarą jo vanduo dumblinas, bet vis tiek net į šventą Eriko šaltinį jo nekeisčiau. – Jis pakėlė galvą ir subliuvo: – Prisiekiu savo protėviu, kas kalba apie vandenį, kai yra vyno? Ne, jūs netikri mano draugai, jei nesiliaujate man kalbėję apie vandenį.

Liedamas ašaras Mikonas tarė:

– Visi trys pasaulyje esam vieniši, vieniši čia atkeliavome ir vieniši čion vėl grįšime, ir šitai tikrai kvaila. Nesiginčykime tarp savęs, verčiau gerkime vyną, štai taip – saikingai, mąstydami. Ar jau pasakojau, kad praėjusią naktį į požemio karalystę nusekiau savo žmoną Aurą, kitaip tariant, draugiškai palydėjau ją į kelią. Iš kur ji, nemokyta sikulų mergaitė, galėjo žinoti visas požemio karalystės vingrybes ir gudragalvystes. Prisimenu, mačiau ten Korą su varpų vainiku ir susilygau dėl šunyčių. Bet galiausiai susigaudžiau neturįs nė varioko. Keltininkas spjovė man po kojų ir prakeikęs mane skubinai nusiyrė į aną krantą. Suirzo žmogus dėl menkniekio.

Dorėjas ėmė glostyti akmeninio liūto gaurus, žadėdamas pasiimti jį kaip Eriko atminą. Apglėbęs pamėgino jį kilstelėti, tačiau liūtas buvo pernelyg sunkus ir net visi trys kartu nė kelių žingsnių nepajėgėme jo panešėti. Tą valandėlę iš krautuvės išėjo Arsinoja ir parodė išsirinktąjį skėtį. Jis buvo poros delnų didumo, keturkampis ir kutuotu kraštu – be abejonės, puikus daiktas, tačiau nuo saulės vargu ar galėjo net varlę apsaugoti.

– Oi, Turmsai, kaip džiaugiuosi šiuo skėčiu, – šūktelėjo ji. – Ir senąjį skėtį prekijas žadėjo pataisyti, todėl paskui turėsiu du. Bet dabar turiu eiti. Tikrai prisiminsiu tave, Turmsai, ir geriausiai prisiminsiu į šį nuostabų skėtį pažvelgusi. Geros kelionės, ir tu manęs greit neužmiršk.

– Arsinoja, – ištariau grasiai. – Prisimink, jog daviau tau naują vardą. Šiuo vardu nori nenori tave valdysiu.

Ji paglostė man skruostą ir paikai juokdamasi atsakė:

– Kaip tik taip, mielasis Turmsai, tikrai taip, kaip nori. Bet dabar tu toks girtas, kad negali už savo žodžius atsakyti.

Viena ranka grakščiai atrėmusi į petį naują skėtį, kita prilaikydama ilgus apdaro skvernus ji lengvai nušokavo gatve per audros suverstas griuvenas. Pamėginęs bėgti iš paskos užkliuvau už pirmo rąsto, parvirtau kniūbsčias ant grindinio ir nepakilau, iki Dorėjas su Mikonu už pažastų mane pastatė. Pasiramstydami vienas kito patraukėme atgal į nakvynės namus, o Tanakilė, atrėmusi į petį skėtį, nusekė mums iš paskos.

6

Pabudau vidur nakties nuo stingdančio skausmo, rodės, gyvatė man būtų įgėlusi ir mano gyslom jos nuodai tekėtų. Pabudęs suvokiau ir prisiminiau visa, kas nutiko. Suvokiau deivę mane užvaldžius. Deivė privertė mane įsimylėti lengvabūdę – nė vienu jos žodžiu negalėjau pasikliauti, o jos kūnas mano glėbyje tikriausiai melavo.

Tačiau juo ilgiau ir blogiau apie ją galvojau, juo aiškiau regėjau jos aikščiai permainingą veidą, įkypus antakius, akyse vėl plėtėsi juodi jos vyzdžiai. Gal ji pažino tūkstantį vyrų. Gal, kaip sakė Tanakilė, buvo paleistuvė. Tačiau vos apie ją pagalvojus širdį imdavo draskyti aistra, jaudulys ir širdgėla, ir suvokiau, jog kiekviena valandėlė, kurią teks gyventi be jos, bus šiurpiai pragaištinga.

Išsvirduliavau į kiemą ir, nusikabinęs nuo durų staktos molinį ąsotį, atsigėriau šalto vandens. Balsų nesigirdėjo, ugnys mieste buvo išblėsusios. Dangaus skliautą barstė žvaigždės, o jo pakrašty aštriu pjautuvu man grasė jaunatis.

Nuėjau į arklidę ir pasiėmiau iš krepšio Tanakilės kelioninės palapinės smaigus. Nakties tamsyje nutykinau prie šventyklos vartų. Jie buvo uždaryti, tačiau ant mūro sargybinių nesimatė, už mūro nesigirdėjo nė garso. Vaikštinėjau aplink, kol suradau tinkamą vietą palapinės smaigui tarp akmenų įkišti, paskui pasispyriau jo ir įbedžiau į kitą skylę antrą smaigą. Šitaip pasidariau laiptus ir užlipau ant mūro. Kad niekas nepamatytų po atviru dangum, šliaužiau pilvu, iki radau medinius sargybinių laiptelius ir be vargo nusileidau į vidinį kiemą.

Visą kiemą audra užvertė šiukšlėmis, kurios buvo dar nesurinktos. Tamsoje pamačiau tviskant marmurines šaltinio kolonas. Grabinėjausi šaltinio link ir kritęs kniūbsčias ėmiau maldauti:

– Tu, iš putos gimusioji, dėl tavo šaltinio, išgydyk mane nuo meilės kančios. Tu ją įplieskei, tik tu ją gali užblėsinti.

Tįstelėjęs karklo vytele pasiekiau vandens paviršių ir įsitėškiau į burną kelis lašus vandens. Atsargiai įmečiau į šaltinį sidabrinį pinigą. Jaunatis sušvito skaisčiau. Pikta lemiančiu žvilgsniu deivė Artemidė žvelgė iš dangaus į tai, ką padariau. Bet negailavau. Nebijojau pražūtingų jos strėlių, juolab kad ant mano kaklo kabėjo nuo pamišimo saugantis mėnulio akmuo.

– Ateik, – pakviečiau, – pasirodyk man, tu iš dievų nuostabiausioji. Be žynio, be žemiškosios moters tarpininkavimo – net jei tave pamatęs iki pelenų sudegsiu.

Šaltinio gelmėje pasigirdo pliumptelėjimas – tarytum kažkas atsiliepė į mano kvietimą. Žvelgiau į gelmę ir, rodės, mačiau vandens ratilus. Man apsvaigo galva, todėl turėjau atsisėsti ir pasitrinti akis, kad neprarasčiau nuovokos.

Ilgai nieko nenutiko. Paskui prieš akis ėmė augti šešėlinis, švytintis kūnas. Jis buvo sparnuotas, nuogas, tačiau toks neapčiuopiamas, kad kiaurai jo tebemačiau kolonas. Jis buvo skaistesnis už visų žemiškų moterų. Net gyvastingas Arsinojos grožis tebuvo šio švytinčio kūno atspindys molyje.

– Afrodite, Afrodite, – sušnibždėjau, – ar tai tu, deive?

Ilgesingai papurčiusi galvą, ji pažvelgė į mane liūdnomis akimis ir paklausė:

– Ar nepažįsti manęs?

– Ne, tu manęs nepažįsti, – atsakė. – Bet kada nors apkabinsiu tave ir nusinešiu ant stiprių sparnų.

– Tai kas tu? – paklausiau. – Noriu pažinti tave.

Ji nusišypsojo spindulinga šypsena. Šypsena sudilgė man širdį.

– Aš tavo dvasia globėja. Pažįstu tave, esu su tavim susisaisčiusi. Nesimelsk žemiškiems dievams. Nepasiduok jų valiai. Juk tu nemirtingas – jei tik išdrįsi tai sau pripažinti.

– Esu žmogus, – pasakiau, – esu kūnas ir kraujas. Liepsnoju, geidžiu žemiškos moters. Arsinojos, tik Arsinojos trokštu – būdamas kūnas ir kraujas, aistra ir geidulys. Nieko kita netrokštu.

Nepaprastai nusiminusi, ji papurtė dailią galvutę.

– Kada nors tavo statulas kalinės, – kalbėjo ji, – aukas tau aukos. Būsiu tavyje ir tavimi ligi paskutinės akimirkos, kol atpažinsi mane ir aš pagaliau nubučiuosiu žemišką dvasią nuo tavo lūpų. Oi, Turmsai, nesusisaistyk su žemiškais dievais. Artemidė ir Afroditė, – jos abi tėra pavydžios, aikštingos piktanorės žemės ir dangaus dvasios. Jos turi galios ir apžavų. Jiedvi tarpusavyje dėl tavęs kovoja. Nesvarbu, kurią pasirinksi – mėnulį ar saulę, nė

viena nesuteiks tau nemirtingumo, tik pasodins į užmaršties sostą ir tu vėl turėsi grįžti, vėl kartu su manimi susisaistyti gimimo skausmu ir gyvu, gosliu žmogaus kūnu.

Mano žemiškos akys rijo jos švytinčio kūno gražumą. Tačiau sielą apniko dvejonė.

– Tesi reginys, – tariau, – panašus į kitus reginius. Kodėl kaip tik dabar pasirodei man, jei visą gyvenimą mane lydi?

– Tau gresia pavojus susisaistyti, – įtikinamai pasakė ji. – Dar niekad šito nenorėjai. Dabar esi pasirengęs tai padaryti dėl žemiškos moters – putos ir malonumo. Atėjai norėdamas susisaistyti su Afrodite, nors esi audros sūnus, kurį net mėnulis įprašinėja paklusti. Labiau savimi tikėdamas, Turmsai, geriau suprastum.

Atšakiai rėžiau:

– Ta moteris, Arsinoja, man reikalinga kaip kraujas. Be jos negaliu ir nenoriu gyventi. Šitaip tūžmiai dar niekada nieko negeidžiau. Todėl aš pasirengęs susisaistyti su Afrodite, jeigu deivė ją šiam gyvenimui man duos. Kitokio gyvenimo net neprašysiu. Negundyk manęs, nepažįstamoji, kokia graži bebūtum.

– Ar iš tikro tau esu graži? – paklausė ji suplastėdama sparnais. Bet čia pat supykusi dėl savo puikybės riktelėjo: – Nemėgink manęs gluminti, Turmsai. Norėčiau būti panaši į širdijančias žemės dvasias, idant nors valandėlei įsikūnyčiau į moterį – kad antausį tau skelčiau. Toks nedoras esi ir taip sunkiai nusaugomas.

– Tada eik savo keliu, išnyk, – įsakiau. – Ne tave kviečiau, o deivę. Dėl manęs tu laisva. Palik mane. Man tavęs visai nereikia.

Jos švytintis kūnas iš pykčio suvirpo, tačiau valandėlę patylėjusi ji liūdnai pasakė:

– Kad žinotum, kiek kartų norėjau tave likimo valiai palikti! Bet dėl tavojo nemirtingumo esu su tavimi susaistyta, Turmsai. Jei tu turėsi grįžti – grįšiu ir aš. Nesvarbu, kiek kartų gersi iš užmaršties šaltinio – visada turėsiu su tavimi grįžti. Kartais už tai baisiai tavęs nekenčiu, Turmsai.

– Nekalbėk šitaip, – paprašiau, – nes susigraudinsiu. Net jei esi tik reginys, į kitus reginius panašus, labai norėčiau tavimi tikėti. Tada žinočiau, kad niekada nebebūsiu vienišas. Iki šiol vienatvė manęs nekankino, tačiau susisaistęs su Afrodite žinau dėl vienatvės kentėsiąs. Nesu, kaip tari, visai kvailas, mano globėja, dangiškoji gražuole. Gerai suprantu, jog šalia tos moters visada būsiu vienišas – kad ir ką daryčiau. Gerai numanau, kad ji varys mane iš proto. Bet likime draugai – tu ir aš, idant skaudžiausią valandėlę visai vienas nebūčiau.

Sparnuota ir nuoga, ji buvo neapsakomai graži. Jeigu ji būtų buvusi iš žemės molio, jeigu mano mirtinga ranka būtų galėjusi ją paliesti, tikriausiai būčiau susigundęs sekti paskui ją. Bet mano kūno aistra pernelyg aršiai siautėjo. Negalėjau.

Ji nunarino galvą ir nuolankiai tarė:

– Tebūnie, kaip nori, Turmsai, tačiau dėl tavo paties nemirtingumo įspėju – nesusisaistyk. Gausi visa, ko trokšti. Jėga gausi visa, jeigu savimi tikėsi. Ir ją gausi – tą kalę Arsinoją. Bet nemanyk, kad trokštu būti šalia tau glamonėjant jos nepakenčiamą žemišką kūną. Artemidė tau apsireiškė ir pažadėjo visus žemiškus turtus. Leiskis paperkamas, jeigu šitaip lengviau. Bet nesusisaistyk su jomis niekada. Už jų dovanas nesijausk skolingas. Priimk visa, ką žemėje gausi. Nemirtingiesiems aukojama. Visada tai prisimink.

Ji kalbėjo skubomis, jos sparnai plykstelėjo.

– Turmsai, būsi daugiau nei žmogus, jei tik tuo patikėsi. Nieko nebijok. Nei šiame pasaulyje. Nei aname. Turmsai, didžiausia drąsa – tikėti, kad esi daugiau nei žmogus. Koks pavargęs, koks nusiminęs būtum, niekada nepasiduok pagundai susisaistyti su žemės dievais. Tai pikčiausia nuodėmė. Baugiausia pagunda. Džiaukis bjauriu savo kūnu, jei nori. Tai man nerūpi. Manęs tai nejaudina. Kad tik nesusisaistytum. Niekada – nei iš pagundos, nei iš baimės.

Regėdamas ją taip įtikinamai kalbant įgijau drąsos. Savo paties galia turiu gauti Arsinoją. Galia manyje. Žaibas mane pašventino. To vienintelio įšventinimo man šiame gyvenime pakaks.

Ji skaitė mano mintis, jos švytintis kūnas akinamai sutvisko, veidas spinduliavo.

– Turiu eiti, manasis Turmsai, – pasakė. – Bet nors akimirksniais mane prisimink. Nors retkarčiais ilgėkis manęs. Tikriausiai jau suvoki, kodėl trokštu mirties akimirką tave pagaliau apkabinti.

Ji sklaidėsi akyse lyg ūkana ir per jos šešėlinį kūną vėl pamačiau marmurines kolonas. Tačiau jos tikrumu jau neabejojau. Nepaprasto džiugesio apimtas pakėliau ranką atsisveikinti ir šūktelėjau:

– Dėkoju tau, mano globėja. Tikiu tavimi. Ilgėsiuosi tavęs kitaip nei žemiškos moters. Ilgainiui vis labiau. Tikriausiai esi vienintelė tikra mano meilė. Jei esi – ir mane suprask. Tada, galbūt stipriausio ilgesio valandėlę, glėbesčiuodamas žemišką moterį, ir tave glėbesčiuosiu.

Ji išnyko. Vėl likau vienas prie Eriko Afroditės šaltinio. Paliečiau ranka mozaikines marmuro grindis. Jos buvo šaltos. Giliai įkvėpiau. Suvokiau esąs gyvas, suvokiau esąs, suvokiau, jog tai buvo ne sapnas.

Sėdėjau po nebyliu žvaigždėtu nakties dangumi, grėslioj plonyčio mėnulio pjautuvo šviesoj prie senojo deivės šulinio ir mane apniko neviltis. Tą akimirką išgirdau durų girgždesį ir išvydau šviesos atošvaistę – iš savo namelio manęs link su finikietiška lempa žengė žynys. Jis apšvietė mane ir pažinęs iš veido piktai paklausė:

– Kaip čia pakliuvai, ko žadini mane iš miego, prakeiktas svetimšali?

Jam pasirodžius deivės nuodai vėl plūstelėjo man į kraują, aistra mane uždegė – tarytum karštos gijos rėžėsi į odą.

– Atėjau su ja susitikti, – atsakiau, – su žyne, kuri pasirodo šventykloje ir skatina nesusipratėlius vaizduotis matant deivę.

– Ko iš jos nori? – paklausė žynys, ir jo kaktoje įsirėžė gili stačia raukšlė.

Tačiau manęs ji netrikdė. Pareikalavau:

– Noriu jos, ji suleido deivės nuodų į mano kūną ir nebegaliu iš jos išsivaduoti.

Žynys nirčiai spoksojo į mane, paskui sutriko ir lempa rankoje ėmė drebėti.

– Piktžodžiauji, svetimšali, – pasakė jis. – Pašaukti sargybinius? Galiu nudėti tave kaip šventyklos išniekintoją.

– Šauk sargybinius, jei nori, – pasiūliau linksmai. – Liepk jiems mane užmušti. Tuomet tavo šventyklos šlovė tikriausiai išaugs.

Jis nustebęs žvelgė į mane.

– Kas iš tikro esi? – paklausė.

– Turėtum žinoti, – išdidžiai atsakiau. – Ar laužas šventyklos kieme dar neparodė? Ar nepažinai iš audros, kuri man džiūgaujant nušlavė miesto namų stogus ir šlamštu užvertė tavo šventyklos kiemą? Bet panorėjęs tikrai galėsi apie mane daugiau sužinoti.

Žynys niekinamai nusivaipė, sviedė kažką į šulinį – net vanduo į šalis ištiško ir paliepė:

– Pažvelk į šulinį, svetimšali, tuomet sužinosiu.

Jis atkišo lempą. Klūpom pasilenkiau virš šulinio. Pamačiau didėjančius ir mažėjančius juodo vandens ratilus bei lempos atspindį. Žiūrėjau į šulinį, kol vanduo nutyko, paskui atsistojau, nusišluosčiau kelius ir paklausiau:

– Ir ką?

Jis nustebęs stebeilijo į mane.

– Tikrai žiūrėjai į šulinį ar užsimerkei? – suabejojo jis.

– Mačiau vandens ratilus šulinyje, mačiau tavo lempos atspindį, ir ką? – vėl pakartojau.

Jis lėtai lingavo lempą. Kiek pagalvojęs nusprendė:

– Eikš paskui mane į šventyklą.

Linksmai padėkojau:

– Daugiau nieko nė neprašau.

Tebelaikydamas rankoje lempą jis žengė pirma manęs. Naktis buvo tokia bežadė, jog lempos šviesa einant nė neplastelėjo. Eidamas paskui žynį oda jutau nakties vėsą, tačiau kūną taip kaitino aistra, kad nešalau. Įėjome į šventyklą, jis pastatė lempą ant tuščio deivės postamento ir atsisėdo į krėslą varinėm kojom.

– Tai ko nori? – pakančiai paklausė jis.

– Tos moters – nesvarbu, kuo ji vardu, – atsakiau taip pat pakančiai. – Tos atmainiu veidu. Aš ją vadinu Arsinoja, nes man taip patinka.

– Išgėrei skitišką, – pasakė jis. – Išsimiegok ir ateik atsiprašyti, galbūt atleisiu tau.

– Plepėk neplepėjęs, seni! – riktelėjau nekantriai. – Aš jos noriu ir turiu ją gauti. Nesvarbu – su deivės pagalba ar be deivės pagalbos.

Raukšlė jo kaktoje gilėjo ir gilėjo, rodės, galva perskils. Finikietiškos lempos šviesoje jis piktai blizgančiomis akimis įsispoksojo į mane.

– Ar šiai nakčiai? – galų gale paklausė, kai įgriso. – Gal ir galėsi – jei esi ganėtinai turtingas ir niekam neišsiplepėsi. Susitarkime šitaip. Esu senas vyras ir sankirčių vengiu. Tikriausiai deivė tau atėmė protą, jei jau negebi atsakyti už savo poelgius. Kiek siūlai?

– Ar už vieną naktį? – paklausiau. – Nieko. Šitai žinau bet kada gausiąs. Ne, seni, nesupratai manęs. Trokštu jos visos. Ketinu ją iš čia išsivežti ir gyventi drauge iki jos ar savo mirties.

Jis pašoko drebėdamas iš įniršio ir sušuko:

– Nežinai, ką kalbi, beproti! Gali būti, kad mirsi greičiau, nei tari.

– Veltui karščiuojiesi, – nusijuokiau. – Tik paskutines jėgas eikvoji. Verčiau ištyrinėk mane, idant suprastum mane sakant tiesą.

Jis piktai pakėlė ranką jo akys beregint pasidarė kaip lėkštės. Neturėdamas savyje galios, būčiau jų išsigandęs. O dabar šypsodamas atlaikiau jo žvilgsnį, kol jis, parodęs į šventyklos grindis, paliepė:

– Žiūrėk, svetimšali, – gyvatė.

Pasižiūrėjau į grindis ir nejučia atšokau per žingsnį, nes ant grindų bematant išaugo didžiulė, kelių vyrų ilgumo ir šlaunies storumo gyvatė. Ji raitėsi. Oda žybčiojo žvynuotu marginiu. Ringuodama kilpas ji pakėlė į mane plokščią galvą.

– Tik pamanyk, – ištariau. – Esi stipresnis, nei tariau, seni. Pasakojama tokią senovėje gyvenus – požemio dvasių laikais Delfų prarajoje žemės bambą saugojus.

– Pats saugokis! – baugiai šūktelėjo žynys.

Gyvatė žaibiškai pašoko nuo grindų ir apsivijo mane – po akimirkos jos ringės surakino visą mano kūną, o galva grėsliai lingavo prie mano veido. Oda jutau jos šaltį. Ji buvo neapsakomai slogi. Iš aklo išgąsčio vos nesuakmenėjau. Tačiau prapliupau juoku ir pasakiau:

– Jeigu nori, mielai dar su tavimi pažaisiu, žyny. Bet nebijau. Nei požemio, nei žemiškųjų, net dangiškųjų nebijau. O mažiausiai to, kas net nėra tiesa. Tačiau aš pasirengęs žaisti tavo vaikiškus žaidimus kad ir pernakt, jei šitai pasmagins. Pamėginęs ir pats ką nors smagaus parodyčiau.

– Nereikia, – paprašė jis sunkiai alsuodamas ir pasitrynė ranka akis. Tą akimirką gyvatė dingo, nors oda tebejutau jos slogias ringes. Pasipurčiau, pasitryniau rankas kojas ir šypsodamas patvirtinau:

– Tu stiprus senis. Bet dėl manęs nesivargink. Verčiau sėdėk ramiai – aš irgi parodysiu tai, ko tikriausiai nenorėtum matyti.

– Nereikia, – pakartojo jis, ėmė tirtėti ir susmuko į krėslą.

Jis vėl tebuvo senis dygiom akim ir su raukšle tarpuakyje. Daugybę kartų giliai atsikvėpęs, jis atsimainiusiu balsu paklausė:

– Kas iš tikro esi, svetimšali?

– Jei nenori manęs pažinti, verčiau liksiu nepažintas, – nerūpestingai atsakiau.

– Bet turbūt suvoki, – tarė jis raminamai, – jog prašai neįmanomo. Vien tavo prašymas įžeidžia deivę. Turbūt nenori jos supykinti, nors mane, bejėgį, drįsti širdyti.

– Tikrai nenoriu nieko pykdyti nei širdyti, – paaiškinau maloniai. – Visai neįžeidinėju deivės. Atvirkščiai. Ar nesupranti, seni, kad žynės prašydamas išreiškiu nuolankumą?

Jis staiga pravirko, užsidengė delnais veidą ir ėmė visu kūnu krėsle linguoti.

– Deivė mane apleido, – vaitojo jis. – Atgyvenau savo – prasideda nauji laikai. Net nežinau, kas esi. Nepažįstu tavęs.

Nejučia jį apėmė noras pasigirti savo išmanymu. Šluostydamasis iš barzdos ašaras jis susierzinęs suspigo:

– Žmogus tu negali būti, nors esi įsikūnijęs žmogaus pavidalu. Žmogus neatlaiko gyvatės apžavų šokio. Ta didžiulė gyvatė yra žemės ženklas, žemės trauka, žemės jėga. Tas, kurio ji nepakeri, yra nemirtingas. Ne, tu negali būti mirtingas, – tarė jis rimdamas ir vėl – bet jau nuolankiai – pasižiūrėjo į mane. – Antraip ji tave būtų sutraiškiusi. Atleisk, kad įpykęs palaikiau tave paprastu žmogumi. Nebūčiau jos šaukęs, jei tavo prašymas nebūtų toks neįmanus.

Pasinaudodamas proga pasakiau:

– Jei kalbame apie mano prašymą – tai buvo draugiškas prašymas, tikrai ne reikalavimas. Aš kaip įmanydamas vangstausi kivirčo. Todėl norėčiau viską baigti tarpusavio susitarimu. Bet aš, senasis žmogau, pasirengęs reikalauti. Tuomet aš irgi pasinaudosiu savo galia.

Jis vėl suspigo:

– Nors nesi mirtingas, nepažįstamasai, vis tiek tavo prašymas neįmanus. Iš kur žinai, kad ta moteris norės su tavimi iškeliauti? Kas atsisakys deivės dėl svetimšalio? Ne, ne, pats nesuvoki, ką kalbi.

– Ne, ji nenorės, – linksmai pertariau. – Bet lems mano valia, o ne jos ar tavo.

Norėdamas pasitrinti pavargusias akis kilstelėjau rankas, tačiau jis neteisingai suprato mano judesį ir, atšokęs su visu krėslu, saugodamasis atstatė delnus.

– Ne, – paprašė dar kartą. – Leisk pamąstyti.

Nevilties smelkiamas jis aiškino:

– Ji, ta moteris atmainiu veidu, – retas moters stebuklas. Tokios kaip ji gimsta retai. Auksu jos neatsversi.

– Žinau, – kunkuliavau džiugiai ir virpulingos bangos nusirito mano kūnu, prisiminus Arsinoją. – Juk laikiau ją savo glėby.

– Ak! – riktelėjo seniokas. – Jos kūnas daro tai, ko deivė trokšta. Tai labai

reta. Ji išėjo deivės mokyklą. Tačiau jos veido atmainumas – stebuklas. Ji gali būti tuo, ko noriu, kaip noriu, daryti tai, ko siekiu. Ir ta moteris nėra kvaila. Ji – didžiausias stebuklas.

– Jos protas man nerūpi, – pasakiau nesuvokdamas, ką sakau. – Bet visa kita galbūt yra tiesa ir dar daugiau. Ji prilygsta deivei.

Žynys ištiesė į mane gyslotas rankas:

– Eriko šventykloje ji tarnauja visai vakarinei jūrai: Kartaginai, Sicilijai, tirėnams, graikams. Jos kūnu kuriama taika tarp priešingų jėgų. Nėra tokio pareigūno ar tirono, kuris netikėtų deive.

Nepasidaviau mintims apie vyrus, kurie perėjo Arsinojos glėbį, vaizduodamiesi deivę apsireiškiant.

– Užteks, – tariau, – jos praeitis man nerūpi. Priimsiu ją tokią, kokia yra. Jau daviau jai naują vardą.

Senis kibo sau į barzdą. Paskui žiojosi šaukti.

– Liaukis, – uždraudžiau. – Iš pradžių pagalvok, ką darai. Ką, manai, sargybiniai gali man padaryti? Nepykdyk manęs.

Jo pražiota burna sustingo, liežuvis burnoje virpčiojo, tačiau jis negalėjo nei aiktelėti, nei susičiaupti. Žiūrėjau nustėręs, kol susivokiau, jog mano galia paveikė jį taip, kaip jo išlavinta galia pirma sukaustė mane. Vėl prapliupau juoku.

– Užsičiaupk ir tesugrįžta tavo kalbos dovana, – kilniaširdiškai leidau.

Jis užsičiaupė kaukštelėdamas dantimis ir pajudinęs žandikaulius suvilgė liežuviu lūpas. Tačiau nirčiai tarė:

– Tau leidęs ją išsivesti, pats nukentėsiu. Man lengviau atleistų šventyklos įšventinimo dovanų pasisavinimą. Jokia mano sukurta istorija nepatikėtų. Juk gyvename pažangiais laikais ir jau ne deivė apsireiškia žyniams, kad savo valią išreikštų, bet žyniai savo valią reiškia.

Jis mąstė kretindamas galvą ir jo veide radosi gudri išraiška. Nusišypsojęs sau jis pasakė:

– Ne, gali tik viena – pagrobti ją ir išsigabenti tokią nuogą, kokia į pasaulį atėjo. Ji negali jokio deivės daiktelio pasiimti. Išsivesk ją jėga ir slapta – tuomet užmerksiu akis ir tik po kelių dienų atskleisiu ją dingus. Niekas nė nesužinos, kas ją pagrobė, nors, žinoma, bus įtarinėjami visi miesto svečiai. Grįžusi ji galės apsiginti sakydama, kad jėga ją pagrobei.

– Ji negrįš, – pertariau ryžtingai.

– Grįžusi, – tęsė senukas taip pat ryžtingai, – ji išsigražins deivės papuošalais ir bus išmintingesnė nei ligi šiol. Antraip juk nebūtum čia atėjęs? Antraip juk deivė nebūtų tavęs apakinusi?

Jis nudžiugo.

– Tačiau tu, – pasakė, – ramios dienos nebeturėsi. Nesakau, kad tave persekios visi Kartaginos ir gimtosios Sicilijos miestai. Ne, sakau, kad kartu su ja gausi geluonį. Net jei tu nemirtingas – kūną vis dėlto turi, ir ji taps šiurpiausia tavojo kūno kančia.

Jis krizendamas glostinėjosi barzdą ir piktdžiugiškai žvelgė į mane.

– Išties nežinai, ką kalbi, – pakartojo. – Deivė savo gijomis tave supančiojo. Iki širdies jos degins tau kūną, kol trokši būti miręs.

Bet jo žodžiai mane tik pakurstė – vėl pajutau palaimingą deivės gijų ugnį ir pagavo nekantra.

– Arsinoja, – sušnibždėjau, – Arsinoja.

– Jos vardas Ištafra! – riktelėjo senis. – Turėtum tai žinoti. Aš mirsiu – dabar ar vėliau, bet geriau vėliau. Tik tai svarbu. Vis dėlto kada nors turėsiu mirti. Prisiminus šitai, menka man rodosi visa, kas jai arba tau nutiks. Veltui jėgas eikvojau. Veltui iš minkštos lovos kėliausi. Daryk, ką nori – man vis tiek.

Ir daugiau nesiginčijome. Jis pasiėmė lempą ir nusivedė mane už tuščio deivės pjedestalo, atidarė siauras dureles ir pirma manęs nulipo akmeniniais laiptais. Koridorius buvo toks siauras, kad plačius pečius turėjau pasukti šonu. Pro deivės lobyną jis nusivedė mane į Arsinojos kambarį ir pripurtė ją iš gilaus miego.

Kai įžengėme, Arsinoja miegojo užsiklojusi tik vilnoniu apklotu, o rankoje laikė naująjį skėtį. Pabudusi ir išvydusi mano veidą, ji baisiai įniršo ir sušuko:

– Koks tu neišauklėtas, Turmsai, – neleidi moteriai ramiai miegoti, kai ją miegas lenkia! Tikrai esi kvailas, jei veržiesi į slaptuosius deivės kambarius manęs ieškoti.

Įpykusi, nuoga, su skėčiu rankoje, Arsinoja buvo tokia kerinti, kad mane apėmė nenugalimas noras, nustūmus žynį nuo durų, ją apkabinti. Tačiau supratau, jog šitai truks iki ryto. Todėl sutramdęs jaudulį pasakiau:

– Arsinoja, būk laiminga. Deivė dovanoja man tave, bet turime tuoj pat slapta iškeliauti, ir tu turi iškeliauti kaip stovi.

Žynys patvirtino:

– Taip, Ištafra. Šio svetimšalio galia didesnė nei mano. Todėl geriau keliauk su juo. Jo atsikračiusi, galėsi grįžti, o aš paliudysiu, kad jis tave jėga pagrobė. Tačiau norėčiau, jog ligi tol kaip įmanydama kartintum jo gyvenimą. Nuodyk kiekvieną akimirką, leisk jam savo kailiu patirti beprotystės padarinius. Toks, man rodos, deivės tikslas.

Snaudulio tebelenkiama, Arsinoja nieko nesuprato ir sakė:

– Nenoriu keliauti su juo, niekada jam šito nežadėjau. Net nežinau, kuo apsirengti.

Nekantriai paaiškinau, jog ji turinti išeiti kaip stovi, nes pažadėjau žyniui, kad nepasiimsianti jokio deivės daiktelio. Nenoriu iš deivės vogti, juolab kad man balta Arsinojos oda – gražiausias jos drabužis, kol nenupirkau kitokių.

Man prakalbus apie drabužius, ji šiek tiek atlyžo ir ryžtingai pasakė pasiimsianti nors skėtį, nes skėtį jai aš padovanojęs. Tačiau ji tikrai neketinanti su manimi eiti ir kaip kvailė leistis pirmo svetimšalio suviliojama.

Įtūžęs pasakiau:

– Tebūnie. Trinktelėsiu tau per galvą ir išsinešiu persimetęs per petį, jei šitaip geriau, nors bijausi sužalosiąs tavo gražią odą.

Šitai ją apramino ir ji atgręžė nugarą – neva pamąstyti. Žynys ištiesė man apskritą puodelį bei akmeninį peilį ir pasiūlė:

– Tai įsišventink.

– Įsišventink, – pakartojau. – Ką tai reiškia?

– Įsišventink deivei, – riktelėjo jis, – visam gyvenimui susisaistyk su Afrodite. Tai turbūt mažiausia, ko galiu iš tavęs reikalauti, – nesvarbu, ar tu mirtingas, ar ne.

Man nutilus, jis tarė mane stebintis įsišventinimo papročiu, todėl puolė irzliai aiškinti:

– Įsibrėžk deivės peiliu šlaunį. Peilis toks senas kaip deivės šulinys. Varvink kraują į puodelį. Puodelis iš deivės medžio. Lašas po lašo kartok paskui mane įsišventinimo žodžius. Tiek pakaks.

– Bet, gerasis žmogau, – paprieštaravau, – visai neketinu susisaistyti su Afrodite. Būsiu toks, koks esu. Tegul deivė pasitenkina, kad priimu šią moterį kaip dovaną.

Iš pradžių žynys žiūrėjo į mane savo ausimis netikėdamas. Paskui jo smilkiniai ir lūpos iš pykčio paburko, jis neįstengė pratarti nė žodžio, tik susmuko ant žemės išmesdamas deivės peilį ir puodelį. Išsigandau, kad iš įsiūčio jį ištiko stabas, bet neturėjau laiko jo gaivinti.

Arsinoja spoksojo į mane kietai sučiaupusi lūpas. Panūdau atminimui pasiimti senovinį deivės peilį bei puodelį, bet įveikiau pagundą ir sugriebęs Arsinoją už rankos pasukiojau, apžiūrėdamas iš priekio ir iš nugaros, kad tik ji nepasiliktų jokios deivės nuosavybės. Jos plaukus taip pat iščiupinėjau ir vien prisilietimas mane svaigino. Apgaubiau ją savo antpetine ir išsivedžiau. Netardama nė žodžio, ji klusniai nusekė aukštyn į šventyklą. Ten ją dar kartą papurčiau ir grasiai pasakiau:

– Jei šauksi – trenksiu tau per galvą.

Ji linktelėjo supratusi. Klupinėdami už audros sunieštų šakų perėjome tamsų kiemą ir užlipome ant mūro ten, kur aš nusileidau. Lipau tamsoje pirmas, dėliodamas jos kojas ant kiekvieno palapinės smaigo, todėl ji nulipo vos kelis kartus įsidrėskusi. Paskui dar sykį užsikoriau į viršų ir nusileisdamas ištraukiojau smaigus, kad niekas nesužinotų, kaip naktį pakliuvau į šventyklą. Apkabinau Arsinoją ir nusivedžiau plastančia širdimi į nakvynės namus. Ji nepratarė nė žodžio.

7

Tačiau vos atsidūrėme tarp keturių molio sienų, jos elgsena visai pasikeitė. Urgzdama it leopardas, ji išspjovė iš burnos saują aukso papuošalų, plaukų smeigtukų bei žiedų, puolė mane mušti ir spardyti, daužė mane kur pa-

kliuvo, iki kraujo draskė nagais, kol apstulbęs ėmiau gintis. Ji be paliovos plūdosi baisiausiais žodžiais, bet, laimė, jos graikų kalbos atsargos išseko ir turėjo keikti mane finikietiškai – taigi jos žodžių šiurpumo gerai nesupratau. Negalėjau nė žodžiu jos pabarti už tai, kad mano pažado nepaisydama ji pasivogė ir susikišo į burną deivės papuošalus. Gerokai privargau tramdydamas ją besispardančią ir delnu spausdamas jos kandžiojančią burną, kad klyksmu nepažadintų viso namo.

Dabar prisiminęs vis dėlto turiu pripažinti, jog iš tikrųjų ji klykė ne garsiai, o atsargiai, tarytum nenorėdama pažadinti kietai įmigusių mano draugų bei nakvynės namų tarnų. Tačiau tą valandėlę, nakties tylumoje, jos balsas man skambėjo garsiau už pavojaus būgnus. Todėl sutelkiau visas jėgas, idant ją staiga sutramdyčiau. Bet ją palietus ir pajutus siutingą jos kūno priešinimąsi, Afroditės ugnis mano kūne dar karščiau suliepsnojo. Prievartingai užčiaupiau ją lūpomis, o po valandėlės jau gulėjome apsikabinę, ir aš krūtine jaučiau jos širdį mušant taip stipriai, kaip daužėsi manoji. Paskui jos kūnas suglebo, ji apsivijo rankomis kaklą ir, atlošusi galvą, karštai atsidūsėjo man į veidą.

– Oi, Turmsai, – sušnabždėjo galiausiai. – Kodėl su manim šitaip elgiesi? Visai nenorėjau. Ne. Priešinausi iš visų jėgų, bet tu už mane stipresnis. Eisiu paskui tave nors į pasaulio kraštą.

Ji aistriai glėbesčiavo man šonus, be nuovokos bučiavo veidą, pečius, glostinėjo įdrėskimus ir šnibždėjo:

– Juk nieko bloga tau nepadariau, mielasis. Tikrai nenorėjau. Turmsai, Turmsai, nė vienas vyras tau neprilygsta. Aš tavo, tik tavo, ir visa. Apkabink mane tvirtai.

Pasirėmusi alkūnėmis ji glostė mano veidą ir meiliai žvelgė į mane lempos šviesoje blizgančiomis akimis.

– Eisiu paskui tave nors į pasaulio kraštą, mielasis, – priesaikavo ji. – Dėl tavęs paliksiu deivę, prabangą ir visus kitus vyrus. Oi, Turmsai, net jei būtum vargšas elgeta, mielai dalyčiausi su tavimi vargšo košę, gerčiau tik vandenį, nes toks esi ir nieko negaliu padaryti. Taip neapsakomai tave myliu, Turmsai. Tikrai beprotiškai myliu, Turmsai. Ir tu mane turbūt truputėlį myli, jei puoli į tokį didelį pavojų, grobdamas mane iš šventyklos.

Sugniužęs lyg pertrėkšta slyva, patikinau mylįs ją labiau už visa gyvenime. Ji klausėsi patenkinta, nuo mano žodžių pagyvėjo ir vaikštinėdama po kambarį bei mostaguodama rankomis ėmė aiškinti, kokių ketinanti įsigyti drabužių ir ko jai būtiniausiai reikią. Aš buvau visai nuogas – tik ant kaklo virvele pasirišęs mėnulio akmenį. Vaikštinėdama Arsinoja pastebėjo jį, nuo mano alsavimo sušvytavusį, ir išsiblaškiusi palietė.

– Gražus, – pasakė ji. – Galiu pasižiūrėti?

Nelaukusi atsakymo ji nusikabino akmenį nuo mano kaklo ir pasipuošusi juo sukinėjo galvą, kraipėsi norėdama pamatyti, kaip atrodo, ir aimanavo, kad kambaryje nėra veidrodžio.

– Ar jis nedailus ant mano odos? – klausinėjo ji. – Bet man reikia plonos auksinės grandinėlės, kokias tirėnai kala.

Tarstelėjau, kad ta paprasta virvelė yra iš Artemidės plaušų, taigi turi būti prie mėnulio akmens.

– Bet dėl manęs turėkis jį, – nusišypsojau. – Jis neapsaugojo manęs nuo pamišimo, nes dėl tavęs visai pakvaišau.

Ji įsistebeilijo į mane ir piktai paklausė:

– Tai šitaip, šitaip, ką sakai? Tavo manymu, mane mylėti – pamišimas? Tuomet bus geriau, jei viską iškart baigsime ir aš tučtuojau grįšiu į šventyklą. Turėkis savo kvailą akmenį, jeigu jo šykšti.

Ji nutraukė plaušinę virvelę, sviedė į mane akmenį, užsidengė delnais veidą ir ėmė graudžiai verkšnoti. Iš širdgėlos pakvaišęs šokau nuo lovos jos guosti, tikinau ją labai klydus, jos pirštai gniaužėsi, bet aš jėga įspraudžiau akmenį jai į delną ir pažadėjau vos grįžęs į Himerą nupirkti trokštamą grandinėlę.

– Man tikrai jo nereikia – man tai visiškai bevertis akmuo, – tikinau.

Ji pro ašaras pažvelgė į mane ir apkaltino:

– Tai šitaip, Turmsai, bruki man bevertes dovanas? Ne, tu tikrai beširdis. Aš, žinoma, turiu pasitenkinti menkaverčiu šlamštu. Taip, taip, ketini mane per šunį laikyti. Ak, vargšė aš! Kodėl mano širdis kaip tik dėl tavęs suliepsnojo?

Kai man pakyrėjo, tariau:

– Akmuo dailus, bet dėl manęs nors ir per langą jį mesk. Jis ką tik gražiai žybčiojo ant tavo krūtinės, bet aš mieliau apžiūrinėjau dailias tavo krūtis. Man rodos, tai geriausi tavo papuošalai ir vien jų gana, kad būtum gražiausia.

Ji griežtai atsakė:

– Vis dėlto nereikalauk, kad nuoga keliaučiau į pasaulio kraštą apgailėtinu likimu su tavimi dalytis.

– Klausyk, Arsinoja ar Ištafra, – nesvarbu, kas tu, – pasakiau. – Yra svarbesnių darbų nei tarp savęs kivirčytis. Juk turime visą gyvenimą. Dėl deivės, dabar užsičiaupk. Net jei turėčiau išteklių ką tik tavo išvardytiems būtiniems daiktams nupirkti, jų susikrautų mažiausiai dešimt krepšių, todėl mums prireiktų daug asilų su varovais jiems gabenti. Privalome iškeliauti kiek galėdami greičiau, niekieno akių neatkreipę. Rengsiesi kol kas Auros drabužiais ir perimsi Auros veidą, iki pasieksime Himerą. Ten pažiūrėsime, ką galiu dėl tavęs padaryti.

Arsinoja šaltai atsakė tetrokštanti, kad numirčiau, ir juo greičiau – juo geriau. Ji pati irgi troštanti mirti, nes su ja taip storžieviškai kalbėjau, nė maž nepaisydamas, kad ji yra moteris.

– Kaip galiu rengtis šiurkščiais prastakilmės sikulės drabužiais? – paklausė ji. – Kaip galiu pasirodyti žmonėse nepasipuošusi plaukų? Ne, ne, nesuvokiu, ko iš manęs reikalauji, Turmsai. Dėl tavęs aš pasirengusi bet

kokioms aukoms, tačiau nemaniau, kad tokių žeminančių aukų iš manęs reikalausi.

Lempos šviesoje jos veidas atrodė visai baltas, nes pagrobiau ją tiesiai iš lovos tokią kaip stovi. Akyse jai tvenkėsi ašaros ir ritosi skruostais. Stengiausi mandagiai paaiškinti, kad Aura, šiaip ar taip, buvo graikų gydytojo sutuoktinė ir kad Mikonas už amato pajamas nupirko jai ganėtinai drabužių, nors apie moteriškus apdarus maža nutuokiau. Tiesa, Aura buvo tokia jauna, jog jai nereikėjo dažytis lūpų ir spalvoti akių, bet Arsinoja juk galinti pasinaudoti Tanakilės dažais, kad atrodytų jaunesnė ir labiau panėšėtų į Aurą.

Šito man nereikėjo sakyti ir pasiteisinti galiu tik tuo, kad tada dar nelabai pažinojau moteris.

– Tai šitaip, laikai mane sena, Turmsai? – pradėjo ji ir įsiliepsnojo aršesnis kivirčas nei ankstesnės rietenos. Mane apėmė siaubas: į kambarį plūstelėjo ryto pilkuma ir, kol Arsinoją nuraminau, mieste užgiedojo pirmasis gaidys. Bijodamas prasižioti, – nes visa, ką pasakydavau, buvo pikta ir neteisinga, – puoliau purtyti Dorėjo ir Mikono, mano draugai dar tebegeibėjo, bergždžiai jiems būčiau ką nors aiškinęs, todėl nubėgau visko iškloti Tanakilei.

Tanakilė buvo patyrusi moteris, tučtuojau perprato lemtingą nutikimą ir kaltinimams laiko nešvaistė. Ji skubinai aprengė Arsinoją geriausiais Auros drabužiais, apavė perlais puoštais savo bateliais, nes Auros buvo per dideli, ir padėjo Arsinojai išsidažyti veidą taip, kad panėšėtų į Aurą. Paskui ji rykšte pabudino tarnus, susimetė daiktus ir atsiskaitė su namo šeimininku. Saulei rausvinant Eriko žemės viršūnes jau skubėjome per miestą ir pasiekėme mūrus, snūdiems sargybiniams veriant girgždančius vartus. Miestą palikome netrukdomi ir leidžiantis kalną aprietusiu piligrimų keliu mūsų arkliai džiugiai sužvengė, subliuvo asilai.

Savo dengtuose neštuvuose Tanakilė buvo paruošusi vietą Arsinojai. Mums pasiekus kalno pusiaukelę, saulė jau buvo aukštai, dangus šypsojo spindulingomis mėlio akimis ir nuščiuvusi jūra žaismingom bangelėm vadino laivų pirmagalius pradėti laivybos metą. Niūrus skardingo kalno kūgis buvo prasprogęs žaluma, klonyje baltų ir juodų jaučių poros arė laukus, žemdirbiai bėrė sėklą, žemė margavo gėlėmis.

Niūromis žiūrėdamas į jaučius Dorėjas tarė:

– Tai grynaveisliai jaučiai. Užmušęs Eriko karalių, mano protėvis Heraklis turbūt geranoriškai leido čiabuviams sukergti savo galvijus su tuo pabėgėliu bulium.

Kaip spartietis, jis savo kančių nerodė, o Mikonas nuo vyno tebebuvo toks įkaušęs, kad jojo iš paskos apdujęs, siūbuodamas ant asilo kaip maišas. Pamatęs Arsinoją, jis sunkiai atsiduso, užkalbino ją kaip Aurą ir paklausė, kaip jaučiasi. Supratau jį užmiršus, kad Aura mirė, arba laikant tai tik girto sapnu. Tikriausiai jam atrodė, kad visa buvo kaip buvę, nors jis neatrodė toks patenkintas kaip išvakarėse.

Aš nedrįsau kalbinti Arsinojos, kol leidomės kalno atšlaite. Bet pasiekus slėnį ir sustojus pagirdyti gyvulių, o paskui pasukus į Segestos kelią, ji pati atitraukė dengtų neštuvų užuolaidą ir tyliai pašaukė mane.

– Oi, Turmsai, – guviai tarė, – ar žemės oras iš tikro toks nuostabus, o pelenuota duona tokia gardi? Oi, Turmsai, dar niekad nebuvau tokia laiminga. Man rodos, iš tikrųjų tave myliu. Daugiau niekada nebūk su manim toks širdus kaip šįryt, kai be paliovos kėlei vaidus.

Pasukome į Segestos kelią ir vangstydamiesi žmonių galų gale laimingai pasiekėme Himerą – tiesa, po kelionės vargų sudirgę, tačiau gyvi ir niekieno nepersekiojami. Parkeliavę į miestą, Dorėjo pasiūlymu pirmiausia paaukojome Herakliui didžiausią Himeros gaidį.

PENKTOJI KNYGA

Žmogaus auka

1

Mūsų grįžimas į Himerą nieko nesudomino. Penketas iškeliavo – penketas grįžo. Arsinoja buvo taip perėmusi Auros veidą ir elgseną, kad Mikonas tebelaikė ją savo žmona. Tiesa, Arsinoja matė ir girdėjo Aurą, kai ji leido naktį šventykloje, ir vis dėlto Mikonas turėjo ją geriau pažinti. Jo aklumą galėjai pateisinti tik daugiadienio girtavimo Erike aptemdytu protu. Kelionės metu turėjau nemaža vargo vaikydamas jį iš Arsinojos guolio, kai pagirių kankinamas jis reikalaudavo sutuoktinio teisių.

Dorėjas viską žinojo, tačiau jam buvo vis tiek. Kaip Heraklio palikuonis, jis nemanė labai įžeidęs Afroditę, nors prisidėjo prie žynės pagrobimo.

Himeroje turėjau galvoti ne vien apie mūsų grįžimą iš piligrimiškos kelionės į Eriką. Pavasario audroms artinantis Sirakūzuose apsilankęs žinių laivas atgabeno į Siciliją žinią apie Mileto žlugimą. Visą žiemą siautę Miletą, persai jį puolė: plėšė, degino, žudė arba pardavinėjo per vergus į Sūzus jo gyventojus ir galiausiai sulygino Miletą su žeme. Didžiojo karaliaus įsakymu sukilimą įplieskusiame Milete turėjo nelikti akmens ant akmens ir jo karo vadai sąžiningai tai įvykdė – su tokia didžiule kariuomenės įstanga, kokios prireikė daugybės šimtų tūkstančių gyventojų Miletui su žeme sulyginti. Vis dėlto jie pasitelkė karo mašinas ir mūrdaužius bei tūkstančius graikų vergų.

Laisvės šokis buvo sušoktas. Tačiau su Jonijos miestais buvo žiauriai elgiamasi ne didžiojo karaliaus įsakymu. Į juos vėl buvo paskirti graikų tironai ir persui pakako tik dar kartą nuversti aukštutinius mūrų akmenis. Ne, kitokio blogio pasidavusiems miestams kęsti neteko – tik įprastus žudymus, padeginėjimus, prievartavimus, plėšimus ir girtų karių išpuolius – net griežčiausia drausmė negalėjo suvaldyti tokios įvairiatautės kariuomenės. Maištui žlugus savi piliečiai kaip visada buvo žiauresni už svetimšalius ir grįžę tironai taip pjovė laisvės šokio šokėjus, kad laimingiausiais derėtų vadinti tuos, kurie laiku susivokė sprukti į vakarus, saugiai išsigabendami šeimas bei turtus.

Šitaip buvo pasakojama apie Joniją. Tiesa, mane nelabai jaudino Mileto likimas, nes po Ladės jau buvau jo išsižadėjęs ir maniausi savaip prisidėjęs prie Jonijos sukilimo. Tačiau su Miletu amžiams buvo palaidota daugel prabangos, prašmatnumo ir malonumų. Po žinios apie jo žlugimą, rodės, laikai pasidarė žiauresni nei ligi tol, oras pagelesnis kvėpuoti. Mudu su Dorė-

ju išgėrėme geriausio Tanakilės vyno Mileto atminimui, bet plaukų nesikirpome. Manėme, jog šitai būtų veidmainystė.

Iš Dionisijo gavau tiksliausių žinių apie tuos dalykus, nes jis, būdamas patyręs vyras ir pats linkęs pasakodamas perdėti, išmintingai apgenėjo beprotiškai išpūstus gandus.

– Vis dėlto Atėnai dar nesugriauti, – sakė jis, – nors diduma jau tvirtai priesaikauja patį didįjį karalių išplaukus keršyti atėniečiams už tai, kad prisidėjo prie žygio į Sardus. Šitam prireiks daugybės metų. Pirmiausia persas turi sustiprinti salų valdymą, o karo žygiui per jūrą į Graikijos metropoliją prireiks ilgo pasirengimo. Bet pasakojama, ir tikrai tuo tikiu, kad jis liepęs savo asmens sargybiniams retkarčiais šnibždtelėti į ausį: „Valdove, neužmiršk atėniečių".

– Tai tokie reikalai, – žvilgčiodamas į mus jaučio akimis tęsė Dionisijas. – Miletui žlugus, rytinė jūra dabar pereina finikiečiams, o begalė Jonijos laivų atitenka persui. Metropolijai liko tik vakarų Graikija ir ją tarp savęs spaudžiantys Kartagina su tirėnais. Todėl geriausia bus, jei kuo skubiausiai pasiėmę iš Krinipo lobyno maišus negaišdami išplauksime į Masiliją. Nors – jei gyvi, dievams leidus, liksime – perso gniaužtai gali net Masiliją pasiekti.

Mikonas persigandęs iškėlė rankas ir paprieštaravo:

– Tikriausiai perdedi, Dionisijau, nes, kiek žinau iš istorijos, dar niekas viso pasaulio nevaldė – net Egiptas ir Babilonas. Tiesa, niekas nemanė Egiptą žlugsiant, nes Egipto valstybė sena kaip pasaulis. Bene dvylikos buvau, kai saloje pasklido gandas, kad didysis karalius Kambisas užkariavo Egiptą. Mano tėvas buvo mokytas vyras ir pats lankęsis Naukratijoje. Iki paskutinės akimirkos jis tuo neįmaniu gandu netikėjo, o kai teko patikėti, pasakė nebenorįs tokiais laikais gyventi, apsimuturiavo galvą drabužiu, atsigulė ir numirė. Po to Atikoje pradėjo gaminti ąsočius su raudonais paveikslėliais – kaip ženklą, kad pasaulis apsivertė aukštyn kojom. Tačiau skitų net Darėjas nepajėgė sužlugdyti.

Dorėjas suirzo:

– Užsičiaupk, gydytojau, nes apie karo reikalus nieko neišmanai. Skitų niekas negali sužlugdyti, nes jie su savo galvijais klajoja iš vienos vietos į kitą, apsistodami tai šen, tai ten. Tai ne valstybė ir jų sužlugdymas kariui menka garbė. Man puikiai suprantama mintis apie viešpatavimą pasaulyje. Laikai turbūt šitam pribrendę. Galbūt geriausią dalią pasirinko graikai, parsisamdydami didžiojo karaliaus nemirtingaisiais. Tačiau man likimas lėmė kita ir privalau kol gyvas savo paveldėtine žeme rūpintis.

Jis nutilo, kramtė lūpas ir niūromis stebeilijo į Dionisiją, svarstydamas, kaip pradėti.

– Gerbiu tave kaip vadą jūroje, Fokajos Dionisijau, – pagaliau tarė jis. – Jūros karo reikaluose turbūt nėra už tave galvotesnio. Tačiau aš esu gimęs sausumos karui ir man rūpi sausumos reikalai. Manau, kad artinasi Graikijos valanda. Taigi sakau: šitai vakarinei Graikijai laikas sustiprėti. Pirmas

uždavinys – užimti Segestą ir visą Eriko žemę ir nušluoti į jūrą Kartaginos prieigų įtvirtinimus Sicilijoje.

Dionisijas raminamai atsakė:

– Teisingai kalbi ir tavo mintis graži, lakedaimonieti. Bet šitai ne vienas mėgino. Segestos laukuose trūnija ir Fokajos vyrų kaulai, kiek pamenu, per savo piligrimišką kelionę tu irgi tuose kraštuose pagerbei mirusio tėvo dvasią. Be to, – pridūrė jis ir pasikasė galvą, – švaistome laiką plepėdami niekus. Mūsų uždavinys – tik skubinai nuplaukti į Masiliją ir įkurti nausėdiją – arba nuostabioje krašto gilumoje palei upę, arba, kartaginiečių apmaudui, Iberijos pakrantėje.

Dorėjas pakilo ir ėmė žvangiu žingsniu matuoti Tanakilės puotų menę. Pagaliau sustojo priešais Dionisiją ir pervėręs jį žvilgsniu paklausė:

– Šį ir paskutinį kartą, Fokajos Dionisijau: ar tavo ketinimas su savo laivais ir savo vyrais plaukti į Masiliją, laisvės reikalą užmiršus, nepakeičiamas?

Dionisijas nuoširdžiai nustebo:

– Ar nuo tokio lašelio vyno pasigėrei, Dorėjau, ar tai kažką kita reiškia?

Susijaudinęs Dorėjas treptelėjo koja ir atlošęs galvą suriko:

– Klausykite visi, o judu, Turmsai su Mikonu, būkite mano liudininkai! Tas išpuikėlis apsigimęs vergas įžeidinėja mano namus ir mano žmoną!

Dionisijas susigaudė jį keliant kivirčą, tuoj susitvardė ir prapliupęs juoku pasakė:

– Šitaip nelemtai Ladės mūšyje gautas irklo smūgis atsiliepia tavo galvai, Dorėjau! Kaip aš įžeidžiau tavo namus, – jei tai tavo namai, ar tavo žmoną, – jei Tanakilė tavo žmona?

– Tik paklausykite, – irzo Dorėjas, – jis jau vadina mano žmoną paleistuve.

Dionisijas atsistojo ir tarė:

– Šis žaidimas pernelyg toli mus nuves. Paaiškink savo žodžius, nes perduosiu šį reikalą spręsti Krinipui.

Dorėjas suglumo, jo akys ėmė klydinėti ir siuto purtomas suriko:

– Kad gyvenu Tanakilės name ir su ja miegu, tai, tegu tave nelabieji, vadini ją kekše, mūsų teisėtais ryšiais suabejojęs. Ir mano namus įžeidei tvirtindamas, jog šioje puotoje tau per mažai vyno patiekė. Dėl protėvio Heraklio, man jau gana tavo niekingų užuominų, Dionisijau.

Susiėmęs galvą Dionisijas kreipėsi į mudu su Mikonu ir aimanuodamas paklausė:

– Ką jis čia kalba ir ko nori?

Bet mudu su Mikonu išmintingai tylėjome. Vis dėlto Dorėjas suprato, kad jo elgesiui nepritariame. Sušvelnėjęs jis tarė:

– Po kandžių įžeidinėjimų tikrai turiu teisę nusikabinti nuo sienos kalaviją ir juo tave perverti, kad už įžeistą žmonos garbę pasiimčiau tavo lobį ir laivus. Tačiau taip elgtis tokiam kaip aš nedera. Todėl šaukiu tave, Dionisijau, kautis su manimi dėl laivų ir vyrų.

– Palauk, palauk, – geranoriškai sulaikė Dionisijas. – Tikrai esu paprastas žmogus – nesuprantu giliausios tavo žodžių prasmės. Taigi nori kautis su manimi dėl vadystės? Kodėl ne – galim. Ar manaisi geriau už mane sugebėsiąs į Masiliją nuplaukti?

Dorėjas neteko kantrybės:

– Dėl manęs plauk nors į mirusiųjų karalystę! Apie Masiliją jau tiek prisiklausiau, kad galvą skauda.

– Tai tas Ladės irklo smūgis, – supratingai palinksėjo Dionisijas ir žvilgtelėjo į mus tarytum prašydamas Mikono, kaip gydytojo, pagalbos.

– Kalavijo smūgis, dėl Heraklio, nekurstyk manęs, pažeidus svetingumo įstatymus, šičia tave nudėti! – užriko Dorėjas, visai pametęs galvą. – Neketinu plaukti į Masiliją, ketinu užvaldyti Segestą bei Eriko žemę – kaip Heraklio palikuonis, turiu visą teisę. Dėl šios teisės esu pasirengęs ginčytis su Kartaginos teisėjais kad ir dešimt metų, jei tik pirmiau užvaldysiu žemę. Todėl man reikia tavo vyrų, tavo laivų ir mūsų lobio, Dionisijau. Ketinimas paremtas tvirtu pamatu, nes mano žmonos antrojo vyro sūnūs jau rengia maištą Segestoje, o iš Tanakilės išteklių į sąjungininkus papirksime daugybę sikanų. – Įsijautęs į savo žodžius, jis pasidarė malonesnis ir paaiškino: – Segestą paimti nesunku, nes jos kilmingieji užsiima tik skalikų auginimu, o rungtis už save samdo atletus. Eriko kalnas galbūt neįveikiamas, tačiau aš turiu moterį. – Jis nutilo, žvilgtelėjo į mane, jo veidas užsiplieskė, ir pasitaisė: – Mes turime moterį – Afroditės žynę, pažįstančią požeminius Eriko koridorius. Jos padedami užimsime šventyklą ir kartu deivės įšventinimo dovanas.

Tuomet jau aš pašokau ir drebančiu iš pykčio balsu paklausiau:

– Kaip ir kada spėjai už mano nugaros suregzti tas pinkles su Arsinoja? Kodėl ji nė žodžiu apie tai neužsiminė?

Dorėjas nepajėgė pažvelgti man į akis.

– Tikriausiai jūs kalbatės apie ką kita, – abejingai spėjo jis. – Nenorėjome tavęs trukdyti. Arsinoja mielai už tave pagalvoja.

Mikonas užmerkė ir vėl atmerkė akis, papurtė galvą ir paklausė:

– Atleiskite, bet kas ta Arsinoja?

Paaiškinau:

– Moteris, kurią tari Aura, yra ne Aura, o Afroditės žynė, kurią pasigrobiau iš Eriko. Ji tik apsimetė Aura, kad galėtume sprukti nepersekiojami.

Mikonas užsidengė veidą rankomis ir nunarino galvą. Drąsinamai paplekšnojęs jam per nugarą pasakiau:

– Ar neprisimeni, kad Erike dėl neleistino tavo smalsumo Aura netikėtai mirė? Juk pats sukrovei baltąsias tuopas ir laistei jos kūną ant laužo.

Mikonas staiga pakėlė galvą. Akys sušvito ir džiugiai šūktelėjęs jis tarė:

– Vadinasi, dėkui deivei, tai tiesa, nors tariau šitai tik vyno klejonėmis, o vyrui, ypač gydytojui, kuris tiek vyno kaip aš geria, nedera apie tai net savo draugams prisipažinti. Taigi esu vėl laisvas: laiminu Auros kaulus – rodos, grandinės nuo kojų nukrito.

Iš džiaugsmo jis stryktelėjo nuo minkštasuolio – ėmė šokti aplink stalą, plojo rankomis ir garsiai nusijuokęs sušuko:

– Man atrodė įtartina, kad Aura taip pasikeitė! Bet tariau deivę savo paslaptimis ją įšventinus. Tik dabar suprantu, kodėl pastaruoju metu jos glėbyje patyriau tokių netikėtų smagumų.

Jo žodžių prasmė aiškėjo man taip iš lėto, kad mano burna plačiai išsižiojo. Pirštai kaipmat sulinko kibti jam į gerklę. Bet Dorėjas mane aplenkė. Pamėlusiu iš pykčio veidu jis sudaužė brangią taurę ir suriko:

– Tu, pasigailėtinas šundaktari, drįsai paliesti Arsinoją? Nieko šlykštesnio negirdėjau!

Jis puolė Mikoną, tačiau mano šūksmas jį sutramdė. Sulinkusiais pirštais gniauždamas sau gerklę paklausiau:

– Mikono apsirikimą galima suprasti, bet kodėl tu, Dorėjau, taip karštai gini Arsinojos neliečiamybę ir garbę? Paaiškink, kol neužsismaugiau. Ir dar: kada sukurstei ją regzti Eriko reikalų pinkles?

Dorėjas sukosčiojo ir puolė gintis:

– Visai jos nekursčiau, Turmsai, – galiu deivės vardu prisiekti. Tik ji jausminga ir daili moteris, todėl nepadorus Mikono elgesys mane žeidžia. Turbūt nieko bloga, kad pasikalbėjau su ja apie Eriko reikalus.

Mane apėmė noras šaukti, verkti, daužyti indus, bet Dorėjas suskubo ištarti:

– Tvardykis, Turmsai. Kam kalbėti apie tai prie svetimų ausų.

Jis žvilgtelėjo į Dionisiją ir šis tuoj pat pasakė:

– Smalsu buvo klausytis jūsų politinių planų, tačiau, tiesą sakant, dar smalsiau man pamatyti moterį, kuri trims gabiems vyrams tokius beprotiškus jausmus žadina.

Ir jam daugiau nieko nereikėjo sakyti: į vidų, pakėlusi durų užuolaidą, įžengė Arsinoja, o paskui ją – Tanakilė, apsitaisiusi geriausiu drabužiu, todėl eidama skambėjo ir žvangėjo sunkiais savo papuošalais lyg ginkluotas hoplitas*. O Arsinoja buvo kukliai apsirengusi, – net kukliau, nei būčiau norėjęs, nes vilkėjo tik ant vieno peties didele sege susegtu plonu drabužiu, veikiau apnuoginančiu nei aprengiančiu. Auksinius plaukus deivės papročiu buvo susišukavusi į viršų ir susisegusi iš Eriko šventyklos pavogtais papuošalais. Tarp krūtų lyg pikta lemianti akis švytėjo mano dovanotas didžiulis mėnulio akmuo, užnertas ant grūdėtos etruskų darbo aukso grandinėlės. Grandinėlės jai nebuvau dovanojęs, nes per skubinas dienas Himeroje visai apie tai užmiršau.

– Galingasis jūros vade Dionisijau, – mandagiai pasveikino ji. – Džiaugiuosi savo akimis matydama. Tiek daug girdėjau apie tavo žygdarbius jūroje, – tikrai jais tikiu, – taip pat apie brangenybes, atiduotas į tirono Krinipo lobyno pasaugą.

* Sunkiai ginkluotas (skydu, ietimi, kalaviju) pėstininkas.

Dionisijas nudėbė didelėmis jaučio akimis ją nuo galvos iki kojų, paskui – nuo kojų ligi galvos ir apmaudžiai nusikeikė:

– Ar proto netekote, vyrai, ar pasiutęs šuo jus apriejo, jei išties moteriai paslaptis patikėjote.

Arsinoja ramiai nulenkė galvą.

– Aš tik silpna moteris, – pasakė ji. – Bet patikėk manimi, gražusis Dionisijau, – mano širdyje didžiausios vyrų paslaptys saugomos geriau nei tavo brangenybės akmeninėje godaus Krinipo saugykloje.

Arsinoja nusišypsojo švelnia, visai man nepažįstama šypsena, o Dionisijas staiga pasitrynė akis ir karštai papurtė jaučio galvą.

– Vienintelio dalyko, – tarė jis apmaudžiai, – mane motina vergė, dar vaiką ant liesų rankų sūpuodama, išmokė, vienintelio dalyko, – kad niekada negalima tikėti jūrininkais. O mane patį nuotykingas gyvenimas karčiai pamokė netikėti nė vienu moters žodžiu. Vyras lengviau paslaptį išsaugos išbliovęs per karščiausią turgaus prekymetį nei tamsoje tarp akmens sienų moteriai į ausį pašnibždėjęs. Tačiau tau šitokiom liūdnom akim į mane žvelgiant, žyne, apima klaidi pagunda tikėti, jog tu gali būti išimtis.

– Arsinoja, – riktelėjau, – draudžiu tau šitaip žiūrėti į vyrus!

Bet verčiau būčiau sienai kalbėjęs. Arsinoja, tarytum manęs nematydama, prisėdo ant Dionisijo minkštasuolio krašto. Tanakilė ištraukė dar vieną vyno taurę ir Arsinoja įdavė ją Dionisijui.

Abejingai mostelėjęs šlakelį ant grindų, Dionisijas išgėrė ir tarė:

– Jau nebeprisimenu, ką sakiau, bet iškart apstulbau nuo savo žodžių. Tiesa, stipriu mane vadino ir vyrai, ir moterys, tačiau gražiu niekas nesiryžo į akis pavadinti – net mano motina. Dėl dievų, ką norėjai pasakyti, moterie, gražiu mane vadindama?

Arsinoja parėmė delnu smakrą, palenkusi galvą pažvelgė į Dionisiją ir paprašė:

– Netrikdyk manęs savo žvilgsniu, jūros vyre, nes verti mane raudonuoti. Tikriausiai moteriai nedera šitaip stačiai vyrui sakyti, bet neseniai, įžengus į vidų ir pirmą kartą tave pamačius su šitais didžiuliais aukso žiedais ausyse, mane supurtė virpulys – rodės, išvydau baugiai didžiulį, dailų juodabarzdį dievą.

– Vyriškas grožis toks retas, – tęsė Arsinoja tarytum apimta ekstazės. – Toks retas ir vis kitoks. Kai kas laibus, lieknus jaunikaičius gražiais laiko. Aš – ne. Ne, vyras, kurio rankos ir kojos didelės ir tvirtos it rąstai, vyras, kurio garbanotos barzdos įsikibusi moteris net nenusvarintų didžiulės galvos, vyras, kurio akys didelės ir blizga it dailiausio buliaus, – toks vyras man gražus. Ne, Dionisijau, stulbstu dėl tavo šlovės, bet labiausiai žaviuosi pačiu tavimi, nes mano akims esi gražiausias vyras iš visų matytų.

Jos vyzdžiai išsiplėtė, ji, tarytum be nuovokos ištiesusi laibą pirštą, palietė auksinį Dionisijo auskarą ir šis sulingavo. Dionisijas sudrebėjo lyg botagu perlietas.

– Dėl Poseidono, – pasakė tyliai. Didžiulis Dionisijo delnas jau kilo palytėti Arsinojos skruostą, tačiau jis susitvardė ir taip vertėsi į kitą pusę minkštasuolio, kad tas triokštelėjo, ir pašoko ant kojų.

– Mėšlas, – nusikeikė jis, – mėšlas ir dar kartą mėšlas – netikiu nė vienu žodžiu.

Jis iškart puolė per duris, griebė nuo prieangio sienos skydą ir suklupo ant laiptų, išgirdome jį aukštyn kojom griūvant ant barškančio skydo. Bet kai atskubėjome į pagalbą, jis jau buvo atsigaivelėjęs ir išlėkęs į gatvę, trankiai subildindamas vartus.

Sugrįžę į vidų susižvalgėme tarp savęs ir kaip vienas išsižiojome nesusivokdami, nuo ko pradėti. Viską išsprendė Arsinoja, gudriai žvilgtelėjusi į mane ir pasakiusi:

– Mielasis Turmsai, eikš su manim. Visai be reikalo įsikarščiavai. Turiu tau kai ką pasakyti.

Išeinant spėjau pamatyti, kaip Dorėjas pliaukštelėjo delnu Mikonui per veidą, šis trenkėsi į sieną ir, kritęs užpakaliu ant grindų, glumiai susiėmė skruostą.

2

Kai likome dviese, įsispoksojau į Arsinoją tarytum pirmą kartą matydamas. Nežinodamas, kaip pradėti, griebiau visai ne nuo to galo:

– Ar nesigėdini pusnuogė visai svetimam vyrui rodytis?

– Bet, – paprieštaravo Arsinoja, – juk pats trokšti, kad rengčiausi kukliai. Juk pats šimtą kartų sakei, kad tavo išteklių neužteks nė mažyčiams prašymams išpildyti ir kad besaikiais reikalavimais per kelias dienas tave į skolas visiems metams įklampinau. Tiek to. Ar galėjau dar kukliau apsirengti?

Kai prasižiojau, ji sulaikydama uždėjo savo ranką ant manosios, prikandusi lūpą nunarino galvą ir paprašė:

– Ne, Turmsai, dabar nieko nesakyk. Iš pradžių pamąstyk, ką sakysi. Nes daugiau neištversiu.

– Daugiau neištversi? – paklausiau nustėręs. – Tu?

– Kaip tik taip, – įtikinamai tarė ji. – Mylinčios moters kantrybė taip pat turi ribas. Per šias kelias dienas Himeroje jau ganėtinai aiškiai supratau, kad niekuo tau neįtinku. Ak, Turmsai, kaip mums galėjo šitaip nutikti!

Nemeluotos nevilties apimta, ji krito ant lovos išdrikusiu drabužiu ir uždengusi delnais veidą ėmė šniurkščioti. Kiekvienas šniurkštelėjimas virpino man širdį, todėl jau nebežinojau ką galvoti, net ėmiau svarstyti – gal pats esu kaltas dėl visko, ką ji padarė. Bet ką ji iš tiesų padarė? Prisiminęs Dorėjo sutrikimą ir kaltą Mikono veidą, užmiršau Dionisiją, kraujas plūstelėjo man į galvą ir aš pakėliau ranką, norėdamas smogti. Tačiau mano ranka sustingo, nes tą akimirką pamačiau, koks bejėgiškai magus po plonu

audiniu graudžiai trūkčiojantis jos kūnas. Ir keisčiausia, kad jos rankos vėl apsivijo mano kaklą, ir išmušė valandėlė, kai visa aplink išnyko ir pasijutau gulįs su ja ant debesies.

Akimirksniu pažvalėjusi, ji vėsia ranka palytėjo šlapią mano kaktą ir apkaltino:

– Ak, Turmsai, kodėl tu visada toks negeras man – juk taip stipriai tave myliu.

Ir jos veidas nemelavo. Ji tai pasakė nejuokaudama.

– Arsinoja, – sušukau savo ausimis netikėdamas, – kaip gali šitaip sakyti! Net nesigėdini į mane skaisčiomis akimis žiūrėti, nors ką tik paaiškėjo, kad už nugaros apgaudinėjai mane su dviem geriausiais mano draugais.

– Netiesa, – nesutiko ji, tačiau jos akys vangstėsi manųjų.

– Jei iš tikrųjų mane mylėtum... – pradėjau, bet mane ėmė smaugti apmaudas ir nuoskauda, todėl nutilau.

Ji surimtėjo ir persimainiusiu balsu tarė:

– Turmsai, žinau, kad galbūt esu nepastovus žmogus. Juk esu moteris. Galbūt ne visada gali tikėti manimi, nes ne visada ir pati savimi tikiu. Tačiau vienintelis dalykas, kuriuo gali tvirtai tikėti – dabar, visada, amžinai, – kad myliu tave ir tiktai tave. Antraip argi būčiau dėl tavęs atsisakiusi ankstesniojo gyvenimo?

Šitai ji pasakė taip nuoširdžiai, kad supratau sakant tiesą. Mano kartėlis virto liūdesiu.

– Iš Mikono žodžių paaiškėjo, kad... – pradėjau.

Ji švelniu delnu užspaudė man lūpas ir paprašė:

– Liaukis. Tai tiesa, bet visai šito nenorėjau. Tik dėl tavęs tai padariau, Turmsai. Pats juk sakei, kad tavo gyvybei iškils pavojus, pirm laiko paaiškėjus, jog nesu Aura.

– Bet Mikonas sakė... – dar kartą pratariau.

– Taip, taip, žinoma, – tęsė ji. – Bet šiuo kartu moters savigarba taip pat šį tą reiškia. Turi tai suprasti. Privalėjau dėl tavęs paklusti, bet tikrai negalėjau elgtis kaip prasta sikulų mergina. Žinoma, jis pastebėjo skirtumą, tačiau deivės dėka nieko neįtarė. – Ji mąsliai pridūrė: – Juolab kad pats Mikonas nėra negrabus vyras.

– Nutilk! – sušukau. – Dar giriesi! Bet, Arsinoja, Arsinoja, kas buvo tarp tavęs ir Dorėjo?

– Žinoma, kalbėjausi su juo, Tanakilei įtraukus mane į jo ketinimus, – patvirtino Arsinoja. – Jis dailus vyras – kiekvieną moterį galėtų suvilioti. Galbūt jis neteisingai suprato mano susidomėjimą, be to, nieko negaliu padaryti, kad esu graži.

– Vadinasi, ir jis, – spygtelėjau ir pašokau kalavijo.

Arsinoja mane sutramdė:

– Žinoma, nieko nedora tarp mudviejų nenutiko. Paaiškinau jam, kad šitaip nedera. Jis atsiprašė ir susitarėme, kad būsime tik draugai. – Su šyp-

sena stebeilydama į tolį ji pridūrė: – Matai, Turmsai, galiu būti naudinga jo politinėms užmačioms. Juk jis nėra toks kvailas, kad įžeidimu atgręžtų mane prieš save.

Vilčiai ir abejonei širdyje grumaiantis įsispoksojau į ją.

– Ar prisieki? – galų gale paklausiau. – Ar prisieki, kad Dorėjas tavęs nepalietė?

– Nepalietė, nepalietė, – apmaudžiai pakartojo ji. – Liaukis kvailystes šnekėjęs. Šiaip gal jis mane šiek tiek palietė. Bet, kaip vyras, jis manęs net netraukia – ne. Taip, kaip galvoji – tikrai ne. Prisieksiu kokio tik nori dievo vardu.

– Mūsų meile, – saikdinau.

– Mūsų meile, – pakartojo ji kiek padvejojusi.

Tačiau dvejonės virptelėjimas jos skaisčiose akyse viską nulėmė. Pakilau jai nespėjus sulaikyti.

– Gerai, – pasakiau, – eisiu ir viską išsiaiškinsiu.

– Neik, – suglumusi šūktelėjo ji, bet pastebėjusi, kad mano sprendimas tvirtas, veikiai pridūrė: – Arba eik. Taip bus geriausia. Išsiaiškink, jei manimi netiki. Tačiau to iš tavęs nesitikėjau, Turmsai.

Jos ašaringas kaltinantis žvilgsnis tebekankino mano sielą. Bet norėjau išgirsti tiesą iš paties Dorėjo lūpų. Nes jau nebesitikėjau sutramdysiąs abejones. Toks naivus tuomet dar buvau. Tarytum gyvendamas su Arsinoja galėjau nors valandėlę nuraminti širdį.

Radau Dorėją tysantį šiltame kiemo baseine. Gelsvas vanduo dvokė siera, o jo raumeningas kūnas vandenyje atrodė dar didesnis. Tvardydamasis prisėdau ant baseino krašto ir šildydamas vandenyje kojas pradėjau:

– Dorėjau. Prisimink Delfų rungtynių lauką. Prisimink mūsų drauge mestus avies kaulus. Prisimink Korintą ir Jonijos karą. Juk mūsų draugystė už visa svarbiau. Esi vyras ir supranti, jog net karti tiesa geriau už saldų melą. Nelaikysiu pykčio, jei pasakysi tiesą. Dėl mūsų draugystės, pasakyk, ar miegojai su Arsinoja?

Dorėjas neatlaikė mano žvilgsnio. Atsigręžęs į mane jis patvirtino:

– Na, taip. Kartą ar du. Ir kas? Nieko bloga nenorėjau. Jos pagunda buvo nenugalima.

Tiesus prisipažinimas parodė jį esant šiuose reikaluose tokį naivų kaip aš, nors tuomet šito nesupratau. Šiurpuliams per nugarą bėgant paklausiau:

– Jėga ją paėmei?

– Aš – jėga? – Dorėjas tebespoksojo į mane išplėtęs akis. – Prisiekiu Herakliu, mažai tu ją pažįsti. Juk jau sakiau: jos pagunda buvo nenugalima.

Šitaip atsivėręs jis išsiliejo:

– Tik nesugalvok papasakoti Tanakilei. Visai nenoriu jos skaudinti. Matai, susižavėjusi mano raumenimis, Arsinoja pati pradėjo tą žaidimą. Ji sakė, jog kaip vyras, palyginti su manimi, esi niekam tikęs.

– Tikrai? – pratariau dusliai.

– Tikrai, – tęsė jis. – Tanakilė išgyrė Arsinojai mano pajėgą, todėl ją esą suėmęs pavydas. Pats žinai, jog neilgai jos blauzdas reikia glostyti, kad gaidys užgiedotų. Tiesą sakant, tada nė nepagalvojau apie draugystę, garbės nuostatas – nieko apskritai negalvojau. Ar toliau pasakoti?

– Pakaks, – atsakiau, – jau supratau, gerai supratau.

Ir vis dėlto kai ko negalėjau suprasti.

– Dorėjau, – tariau, – neperprantu: ji pati tvirtino, jog tu, kaip vyras, jos netrauki.

Dorėjas pratrūko išdidžiu juoku, žvilgtelėjo į mane, įtempė po vandeniu raumenis ir atsakė:

– Ne? Na, gal ji iš gailesčio pasakė, bet kad būtum girdėjęs ir pats matęs!

Atsistojau taip ūmai, kad vos stačia galva neįvirtau į baseiną.

– Tebūnie, Dorėjau, – pasakiau įsitempęs. – Tau pykčio nenešiosiu ir dėl šito nepyksiu. Tiktai daugiau nepasakok.

Išbėgau karštas ašaras liedamas – suvokdamas, kad jau nebegalėsiu nė vienu žmogumi pasaulyje pasikliauti, o visų mažiausiai galėsiu pasikliauti Arsinoja. Šią apmaudžią tiesą kiekvienas kada nors suvokia, jei nėra jautis ar avinas. Tai gyvenimo ir žmogaus dalios lemta – kaip lemta pelenuota duona ir nuo slogos varvančios akys.

Tačiau žengdamas į Tanakilės puotų menę buvau ramus. Mane apėmė keistas palengvėjimas, nes staiga supratau nesas Dorėjui nieko skolingas. Ne, mudviejų draugystė jau nebesaistė, nes pats ją sugriovė, nors ne jis vienas dėl to buvo kaltas.

Kai vėl įėjau į mūsų kambarį, Arsinoja ūmai pakilo lovoje ir paklausė:

– Na, Turmsai, ar jau ištardei Dorėją ir ar tau dabar dėl bjaurių abejonių ne gėda?

– Ar man ne gėda! – pasakiau nusiminęs. – Kokia tu įžūli, Arsinoja. Dorėjas prisipažino.

– Ką prisipažino? – nustebo Arsinoja ir atsiklaupė lovoje.

– Miegojęs su tavimi, kartą ar du – juk pati žinai. – Šleptelėjau ant lovos ir užsidengiau delnais veidą. – Ko man melavai ir neteisingai mūsų meile prisiekei? Oi, Arsinoja, jau niekada tavimi nebetikėsiu.

Įtaigaudama ji uždėjo ranką man ant sprando.

– Bet, Turmsai, kokius baisius niekus tu kalbi? – paklausė ji. – Juk negali Dorėjas prisipažinti! Ar tas spartietis, sėdamas tavo širdy bjaurius įtarinėjimus, nori tarp mudviejų įsipainioti? Nesuprantu.

Prisiversdamas su godžia viltim pažvelgiau į jos skaistų veidą. Mano akyse ji skaitė norą tikėti, nes guviai paaiškino:

– Oi, Turmsai, dabar suprantu. Aišku, įžeidžiau jo vyrišką puikybę, taip griežtai atsisakiusi jo meilinimosi. Melu apie mane jis keršija, nes žino tave esant lengvatikį.

– Nedrįsk, – paprašiau, – oi, nedrįsk, Arsinoja, juk jau esu mirtinai sugniuždytas. Dorėjas nemelavo. Pažįstu jį geriau nei tave.

Arsinoja suėmė mano galvą ir įsižiūrėjo man į akis. Bet staiga jai pakyrėjo ir atstūmusi mane riktelėjo:

– Tebūnie! Daugiau nepajėgiu kovoti už mūsų meilę, jei kitais tiki labiau nei manimi. Daugiau nė žodžio nesakyk. Viskas baigta. Sudie, Turmsai. Rytoj grįžtu į Eriką.

Ką dar galėjau pasakyti? Man nieko kita neliko – tik pulti ant kelių ir maldauti atleidimo už bjaurias abejones. Ji jau buvo mano kraujas ir iš jos išsivaduoti negalėjau. Vėl užsiropštėme ant žilpinančio debesies, o nuo jo pažvelgus visa žemėje rodėsi menka – net melas ir apgaulė.

3

Taigi buvo laivybos meto pradžia ir Fokajos vyrai, per žiemą aukštinę Himeros mūrus, uosdami vėją ir stebeilydami į dangaus ženklus, nekantravo iškeliauti. Dionisijas naująjį laivą įstūmė į vandenį, penkiasdešimtirkliai buvo užkamšyti ir patikimai išdervuoti. Nebuvo irklo, lyno ar šakelės skylės laivo šone, kurių Dionisijas savo akimis nebūtų patikrinęs. Vakarais jūrininkai jau pustė ginklus, per žiemą nutukę sunkiaginkliai kriokuodami matavosi šarvus, metalinių žvynų sijonus bei antblauzdžius, bedžiojo daugiau skylių pritvirtinimo dirželiuose. Irklininkai dainavo įžūlias atsisveikinimo dainas, o rudenį himerietes vedę vyrai kasydamiesi galvas ėmė svarstyti, ar tikrai verta silpnas moteris stumti į jūros kelionės pavojus. Ramindami žmonas jie sakė:

– Laukiesi kūdikio ir jau apsunkai? Jūra baisesnė, nei manai. Visai nenoriu, kad tave ir mūsų būsimą kūdikį tirėnų laivų pirmagalių taranai sutraiškytų. Taigi pakentėk – pasiekęs Masiliją, atsiųsiu tau žodį.

Jie kalbėjo įtikinamai, apvaliomis akimis nuoširdžiai žvelgdami į savo žmonų akis. Apsipylusios ašaromis žmonos imdavo vaizduotis jūros negandas. Parpuolusios ant žemės, vyrų kelius glėbesčiuodamos, jos prašydavo šių pasilikti saugioje Himeroje. Bet vyrai priesaikavo:

– Nieko geresnio netrokščiau. Neslėk verksmu man sielos, kuri ir šiaip prislėgta. Juk daviau baugią priesaiką Dionisijui, savo vadui, ir negaliu, sulaužęs ją, dėl gyvenimo Himeroje išsižadėti vado.

Tačiau Krinipas išleido įstatymą, kad kiekvienas vedęs vyras, atsižvelgiant į jo rangą ir padėtį laive, privaląs žmonos pragyvenimui palikti pinigų: nuo irklo – trisdešimt drachmų, o nuo kalavijo – šimtą. Be to, kiekviena žiemą pastojusi Himeros moteris, – nesvarbu, mergina ar sutuoktinė, – turi gauti dešimt sidabrinių drachmų iš Dionisijo grobio. Šis žiaurus plėšikavimas įširdijo jūrininkus ir susirinkę į aikštę jie staugė, jog Krinipas – nedėkingiausias tironas ir godžiausias vyras, apie kokį jie kada girdėję.

– Argi mes vieninteliai Himeroje turime vyrišką daiktą tarpukojy? – šaukė jie žliumbdami. – Juk jūsų simbolis – gaidys ir mes nekalti, jog užsikrėtė-

me jūsų miesto svetimavimu, kad ir kaip vyriškai mėgindami tvardytis! Visą žiemą galavai mus tokiu vergišku darbu, jog vakarais net norėdami nebūtume pajėgę vaikų daryti. Be to, pats išleidai žiaurų įstatymą, kad po saulėlydžio gatvėse draudžiama linksmintis. Ka dar galėjome vakarais veikti – tik gultis į lovą, ir ne mes kalti, kad miesto merginos ir net ištekėjusios moterys pas mus atsėlindavo. Net nepajėgdami privalėjome joms už svetingumą atsilyginti.

Krinipas užsidengė delnais ausis ir negailestingai įsakė:

– Įstatymas yra įstatymas ir mano žodis bus Himeroje įstatymas tol, kol barzda man ant smakro drebės. Bet mielai leisiu jums laivais išsigabenti žmonas, taip pat nėščias Himeros merginas drauge pasiimti. Laisva valia rinktis.

Per šurmulį Dionisijas tyliai laikėsi nuošaliau ir savo vyrų ginti nepuolė. Juk dar turėjo gauti laivams vandens, maisto atsargų ir pirmiausia visą mūsų lobį iš akmeninės Krinipo saugyklos. Vyrams aikštėje triukšmaujant jis tiriamai kiekvieną apžiūrinėjo. Kai jie iš pykčio ėmė plėštis nuo savęs drabužius, Dionisijas staiga sugriebė už rankos triukšmingiausiąjį irklininką ir nirčiai paklausė:

– Koks ženklas tau ant nugaros?

Pasižiūrėjęs per petį į mentę irklininkas karštai paaiškino:

– Tai šventas kerėtojo ženklas – jis nenusiplauna ir daro mane kovoje nesužeidžiamą, o visas kerėjimas tekainavo vieną drachmą.

Daugybė vyrų užsidegę susirinko aplink ir nusimetę nuo pečių drabužius taip pat parodė davęsi išpjaustinėti ant mentės tokį šventą ženklą. Dionisijas paniuro ir tarė:

– Jūs it trakų tvarkos sergėtojai, kurie ant skruostų mėlynus skritulėlius išsipjausto. Kiek jūsų turi tokį ženklą ir kas jį jums padarė?

Daugiau nei pusė vyrų tarp savęs rungdamiesi buvo suspėję pasidaryti ant mentės saugantį ženklą – net žaizdos dar buvo neužgijusios, nes klajojantis kerėtojas Himeroje tik prieš keletą dienų pasirodė. Tai buvo mėlynas mėnulio pjautuvo rėžis kairiosios mentės apačioje. Kerėtojas išpjaustydavo jį aštriu peiliu, patepdavo žaizdą mėlynais dažais, patrindavo šventaisiais pelenais ir galiausiai apspjaudavo šventosiomis seilėmis.

– Atveskite man tą kerėtoją – noriu jo paties mentę apžiūrėti, – grėsliai įsakė Dionisijas.

Vyrai apsižvalgė, sakydami jį dar ką tik turgaus kampe ant rašomosios lentelės braižius šventuosius ženklus, bet jis staiga tarytum skradžiai žemę prasmego. Ir jo jau neberado, nors jūrininkai apieškojo visą miestą ir kiekviename name klausinėjo. Todėl jie nusprendė, jog tai iš tikro šventas žmogus, o vyrai, nesuspėję pasidaryti ženklo, apkaltino paženklintuosius nedraugingumu, nes šie apie viską laiku nepapasakojo. Visi sakė, kad tai apyjaunis vyras, rausvai rudo finikietiško veido, nors kalbėjęs graikų tarme.

Apžiūrai aikštėje užtrukus, Krinipo veidas persikreipė ir jis, pasiskundęs pilvo skausmais, nuskubėjo į rūmus. Ir Dionisijas atrodė tarytum suviduriavęs, tačiau savo vyrams nieko pikta nesakė. Tą patį vakarą jis atėjo į mūsų namus tik pirmojo didžiojo laivo vairininko lydimas ir kreipėsi į mus:

– Dėl to mėlyno ženklo mus ištiko nelaimė. Nakčia Krinipas ateis čion su mumis pasitarti, nes nemano, kad jo rūmai ganėtinai slapti tartis. Neprasižiokime apie savo reikalus ir paklausykime jo.

Dorėjas susijaudino:

– Tavo ketinimai visiškai aiškūs. Aš laimingas, kad net tu, Dionisijau, savo valia prie manęs prisidedi ir mudviem nebereikia tarpusavy dėl vadystės kovoti.

Dionisijas pakančiai atsiduso:

– Kaip tik taip ir teisingai, tik nė žodžio nešnibžtelėkite apie Segestą Krinipui girdint. Antraip jis neišleis mūsų į jūrą. Ar negalėtume susitarti: aš nurodinėsiu jūroje, o tu sausumoje prisiimsi vadystę. Netikėtu puolimu galėsime užimti kurį nors Eriko pakrantės miestą, kad turėtume atraminį punktą – juk reikia ir apie laivus pagalvoti.

Pamąstęs Dorėjas pritarė:

– Šitaip turbūt geriausia. Bet išlipus į sausumą mums jau nebereikės laivų. Dėl tikrumo liepsiu juos sudeginti, idant kuris, kautynių pabūgęs, nesusigundytų sprukti.

Slėpdamas veidą Dionisijas nunarino galvą, tačiau linktelėjo pritariamai. Mikonas susmalsęs paklausė:

– Kodėl mus dėl to mėlyno ženklo ištiko nelaimė? Ko paisai sukčiaus, kuris užsidirba apgaudinėdamas lengvatikius?

Dionisijas liepė vairininkui pasaugoti, kad moterys nepritykintų klausytis prie durų užuolaidų.

– Jūroje prie Himeros matyti kartaginietiškas sargybos laivas, – atsakė jis. – Man rodos, tai žinių laivas, laikąsis netoli miesto, jis, mums išplaukus į jūrą, nuneš žinią Kartaginos karo laivams.

– Juk Himera nekariauja su finikiečiais, – tikinau. – Atvirkščiai, Krinipas – Kartaginos draugas, nors rūpinasi savo miesto nepriklausomybe. Kuo čia tas kerėtojas ar ženklas dėtas?

Dionisijas spustelėjo storu smiliumi man po kaire mente ir nuožmiai nusišypsojęs paaiškino:

– Kaip tik nuo šitos vietos Kartaginos žyniai pradeda dirti gyvą jūros plėšiką. Galvos, rankų ir kojų jie nenudiria, todėl belaisvis išgyvena daugybę dienų, net vaikščioti pajėgia. Šitaip finikiečiai baudžia jūrų plėšikus. Baudžia ir kitokiais būdais, jei norėtum išgirsti.

Dorėjas neteko žado, o Dionisijas tęsė:

– Šiaip ar taip, įkliuvome: Kartagina žino, kad mūsų grobis ne iš Ladės jūros mūšio. Kartaginos karo laivai laukia, kol išplauksime. Savo sąjungi-

ninkams etruskams jie tikrai davė žinią, kad esame jūrų plėšikai. Šitai, aišku, nesvarbu, nes jau žinome, jog tirėnai vis tiek mums neleistų savo jūra plaukti.

Mikonas buvo įkaušęs, nes gėrė vyną nuo ryto. Trūkčiodamas apskritą skruostą jis tarė:

– Nesu bailys, bet mane išvargino jūra ir, tau leidus, manau liksiąs Himeroje verstis gydytojo amatu, Dionisijau.

Dionisijas prapliupo kvatoti, paplekšnojo jam per petį ir geraširdiškai pažadėjo:

– Pasilik, Mikonai, ir vis tiek Krinipas anksčiau ar vėliau bus priverstas atiduoti tave finikiečiams, o tavo oda pakibs ant Kartaginos jūros vartų. Matai, tavo veidą ir mano veidą, Dorėjo ir Turmso bei sumaniausių vairininkų veidus jų žvalgai tikrai įsiminė. Tačiau finikiečiai galvoja ne vien apie šiandieną, o dešimt metų į priekį, jei mums pasisektų pasiekti Masiliją.

– Bet į Masiliją neplauksime, – nutraukė Dorėjas.

– Žinoma, ne, – nuramino Dionisijas, – šitaip galvoja jie, nes tokia žinia pasklido. Todėl kaip jūrų plėšikus jie pažymėjo tuo žynio dyrimo ženklu net prasčiausius laivų vyrus, kad bet kada ir bet kur pasigavę pažintų. Jūrų plėšikams prieglobsčio net graikai negali suteikti. Kaip tik dėl to Krinipas taip susijaudino. – Jis sugnybo savo paties odą, tarytum mėgindamas, ar ji lengvai luptųsi, ir tęsė: – Vadinasi, jei pasiektume Masiliją, – ten neplauksime, nusiramink, Dorėjau, – net bedantės senatvės sulaukęs, pasaulio pakrašty plaukdamas kroviniu laivu bet kuris irklininkas gali būti finikiečių karo laivo patikrintas. Parodyk savo mentę, – sako jie, – ir ženklas jį išduoda, nors jis pats seniai užmiršęs, kaip tas turtas atsirado. Netrukus jo oda kybo padžiauta, o nudirtas kūnas raitosi pririštas prie karo laivo paskuigalio sijos, kol saulė jį negyvai iškepa, nors finikiečiai pagailiai retkarčiais palaisto sūriu jūros vandeniu.

Po jo žodžių mes surimtėjome. Pažvelgęs į mūsų veidus Dionisijas nusijuokė ir šiurkščiai tarė:

– Vyras, kuris kiša ranką į bičių kelmą norėdamas pasigriebti korį, žino, ką daro. Gerai žinojote, ką darote prie manęs prisidėdami.

Tai nebuvo gryna tiesa, tačiau neturėjome noro su juo ginčytis. Gerai suvokėme, kad esam visom gyslom su juo susipančioję – bent finikiečių akyse. Ir Dionisijas neįstengė užgniaužti pašaipos:

– Tokie reikalai, Dorėjau, ir nelabai tikiu, jog Kartagina pripažintų jūros plėšiką Segestos karaliumi – kad ir kaip su jais dėl Eriko žemės kivirčytumeisi. Plėšikavimą jūroje kartaginiečiai laiko sunkiausiu nusikaltimu. Tėvažudystė, jų manymu, palyginti su plėšikavimu – tik smagi išdaiga.

Tačiau Dorėjas ugningai pasakė:

– Anksčiau ar vėliau būsiu Segestos karalius – taip rodė avies kaulai ir pats savo tėvo dvasiai prisiekiau. Tikriausiai prisimeni, kaip kalnas spjaudė

ugnį, dundėjo žemė, ant laivo denio pelenais lijo – tai buvo ženklas tėvo mirties žemę pamačius.

Drąsindamasis Mikonas tuštino vieną taurę vyno po kitos ir spėliojo:

– Geriau pagalvojus vis dėlto galiu eiti paskui tave – visa laimėti ar į bedugnę nugarmėti, Dionisijau. Juk esu įsišventinęs ir, kaip gydytojas, ištikus blogiausiam, gebėsiu atimti sau gyvybę ūmai ir be skausmo. Tiesa, gydytojas, rankoje turįs Asklepijo lazdą su gyvate, neliečiamas, bet jei mes pakliūsime į kartaginiečių ar tirėnų rankas, neketinu dėl to derėtis, tik ūmai brūkštelėti sau per gyslą.

Tą akimirką, iš sutrikimo trindamas rankas, nuo durų atėjo vairininkas ir pasakė namų šeimininkę su drauge veržiantis į vidų. Dionisijas susijaudino ir žengtelėjęs atgal suriko:

– Ne, nenoriu matyti tos moters!

Bet Arsinoja taip įlėkė į vidų, kad durų užuolaida susiūbavo. Neapsakomai žavėdamasi, ji laikė glėbyje blizgaus kailio gyvūną, atkišo jį man ir šūktelėjo:

– Oi, Turmsai, Turmsai, žiūrėk, ką nusipirkau!

Pasižiūrėjau į šnypščiantį gyvūną žibančiomis akimis ir supratau, jog tai katė, kurią egiptiečiai laiko šventa, todėl kituose kraštuose ją retai pamatysi. Buvau matęs katę Milete, kur, laikydamosi kitokių palaidų papročių, kilmingos moterys turėjo namuose kačių, nors apie jas mažai išmanė. Ir todėl nesistebiu, kad Miletas žlugo.

– Tai katė! – sušukau. – Tučtuojau mesk šalin tą pavojingą gyvūną. Ar nežinai, kad minkštose letenėlėse ji slepia aštrius nagus?

Man suspaudė širdį, nes žinojau, kad katės brangios, o aš niekada iki galo neišsiaiškindavau, kaip ir iš kur Arsinoja gauna pinigų pirkiniams. Tačiau Arsinoja linksmai nusijuokė ir šūktelėjo:

– Oi, Turmsai, iškart nesupyk! Paimk ją į glėbį, paglostyk – pajusi, kokia ji švelni, ir tikrai susižavėsi.

Ji metė katę man į glėbį. Ta šnypšdama suleido nagus man į krūtinę, nubraukė kruvinus rėžius per ranką, užsiropštė ant viršugalvio ir, pašiaušusi uodegą, stryktelėjo ant finikiečių dievo peties.

– Koks geras ženklas, – susižavėjo Tanakilė, įžengdama paskui Arsinoją į puotų menę.

Tiesą sakant, bijojau to lanksčiai liuoksinčio žibančiomis akimis plėšrūno.

– Arsinoja, aš stengiuosi būti pakantus, – pasakiau virpėdamas iš pykčio. – Bet šito per daug. Prijaukintas leopardas – naminis gyvūnas, jis padeda medžioklėje. O katė nenaudinga ir pavojingesnė už leopardą. Antraip visa žinantys egiptiečiai jos šitaip nebijotų ir lyg dievo negarbintų. Tuoj pat nešk ją ten, kur nusipirkai.

Tačiau Arsinoja pasigriebusi katę paglostė ir ši nurimo. Kad būtų lengviau katę glėbyje laikyti, ji neprašoma, tarytum netyčia, prisėdo ant Dionisijo minkštasuolio, nors, tiesą sakant, karštai kalbėdamiesi dar nespėjome išsitiesti ir pradėti gerti vyno.

Mikonas, kaip salos gyventojas, katės nebuvo matęs. Susmalsęs jis žengtelėjo artyn ir nustebo:

– Paklausykite, paklausykite, ar man ausyse vynas ūžia?

Tuomet visi tai išgirdome. Iš Arsinojos glostomos katės pilvo sklido tai stiprėjantis, tai tilstantis urzgesys, nors ji nežiojo nasrų ir nešiepė dantų. To grėsmingo urzgesio išgąsdinti žengtelėjome atgal.

– Oi, Turmsai, visą gyvenimą troškau tokio žavingo gyvūno, – tauškė Arsinoja. – Patikėk manimi, ji tikrai prijaukinta. Pats ją šiurkščiu balsu išgąsdinai baimingai surikdamas, kai įdaviau į glėbį. Pagalvok, koks minkštas kamuoliukas miegos lovoje, sergėdamas mano miegą. Jos akys tamsoje dega lyg įspėjantys žibintai. Negali man uždrausti tokio nepaprasto džiaugsmo.

Mano veidas nukaito pajutus pagailius Dionisijo, Dorėjo ir Mikono žvilgsnius.

– Aš nerėkiau, – atkirtau. – Ir šito žvėries nebijau. Tačiau tai nenaudingas gyvūnas ir į laivą jo pasiimti negalime, nes tuoj pat išplaukiame į jūrą.

– Verčiau sakyk – į Hadą, – dygiai tarstelėjo Dionisijas. – Na, taip, nemaniau, jog kaip tik tu, Turmsai, iš mūsų didžiausias plepys.

– Bet juk jau visas miestas žino, kad išplaukiate į jūrą, – tiesiai pasakė Arsinoja. – Kartaginos taryba pareikalavo Krinipo jus suimti arba ištremti. Tą žinojo net prekijas, laikęs narvelyje šį žavų gyvūną ir smilkęs priešais jį smilkalus. Prekijas man jį pardavė pigiai, idant jūroje atneštų mums laimę.

Neteisingai supratusi mano žvilgsnį, ji riktelėjo:

– Taip, taip, žinoma, taip pat todėl, jog esu graži moteris, tačiau tai nėra mano yda ir nieko negaliu padaryti, kad vyrai duoda man dovanų ar su didele nuolaida parduoda man prekes. Išmintingas vyras tai privalumu laikytų. Bjauri moteris vyrui atsieina brangiau nei graži, nes jai niekas nieko neduoda veltui.

Tačiau buvome tokie nustėrę nuo jos žinių, kad nebesiklausėme. Dionisijas iškėlė rankas ir paprašė:

– Tegul dievai mūsų pasigaili. Daugiau nėra ko tikėtis.

Pagalvojęs tariau:

– Aišku, jog tai finikiečių karinės gudrybės. Jie įbruko katę Arsinojai, kad ši mums atneštų nelaimę. Ar pirklys buvo ne finikietis?

Arsinoja grėsliai suspaudė žvėrelį glėbyje.

– Atvirkščiai, – pasakė ji, – prekijas buvo tirėnas ir dar tavo draugas, Turmsai. Jis vardu Larsas Alsiras. Todėl davė man katę skolon.

Šitai nuritino nuo širdies akmenį, nes nemaniau Larsą Alsirą linkint man bloga. Dionisijas išsyk linksmai prajuko ir atsargiai ištiesęs savo didžiulę ranką paglostė katę Arsinojos glėbyje. Klastingasis gyvūnas ištempė kaklą, o Dionisijas pakasė smiliumi jam pakaklę. Arsinoja dėkinga pakėlė į jį šypsantį veidą.

– Oi, Dionisijau, tai tu geriausiai supranti mane, – šūktelėjo ji. Tikriausiai būtų puolusi Dionisijui ant kaklo, jei glėbyje nebūtų laikiusi katės. Todėl

toliau malė liežuviu: – Ar tau neatrodo, kad Turmsas naivus – nemato, kas po nosimi dedasi. Juk joks finikiečių prekijas nebūtų galėjęs man katės parduoti, nes jie liovėsi prekiavę, laisvus miesto vyrus nusamdę su kirviais rankose kiemuose stovėti. Tikrai, jie uždraudė kitiems prekijams su jumis prekiauti, pagrasinę, jog jokia Kartaginos prekė niekada neatkeliaus į Himerą, jeigu kas nors jums bent ką parduos – kad ir duonos ar džiovintą datulę. Manau, jog tai kvaila. Juk prekijai turi keistis prekėmis, o ne tam kliudyti.

Abejingai taršydamas katės kailį, Dionisijas pasišaukė vairininką ir paliepė:

– Skubinai pažadink Poseidono žynius ir liepk bet kokia kaina paaukoti už mus dešimt jaučių. Jei jų tau neparduos, liepk žyniams arba kokiam patikimam Himeros gyventojui nupirkti jaučius savo vardu ir sumokėk už vargą. Šlaunikauliai ir riebalai tegul lieka ant aukuro, o mėsą dar šiąnakt nugabenk į laivus.

Arsinojai jis mandagiai tarė:

– Atsiprašau, kad nutraukiau, tačiau žiūrint į tave ir tavo katę mane apėmė nenumaldomas noras paaukoti Poseidonui. Turbūt supranti šitai.

Gudriai primerkusi akis Arsinoja tęsė:

– Larsas Alsiras vargu ar būtų išdrįsęs parduoti man katę, jei žmonės žinotų, kad esu Turmso draugė. Bet juk niekas nežino, kas esu, nors visi labai stebisi matydami mieste mane vaikščiojant su mažu berniuku, man virš galvos laikančiu skėtį.

Man beliko tik susiimti galvą, nes buvau griežtai uždraudęs jai išeiti iš namų ir atkreipti į save dėmesį. Sugriebęs jos ranką Dionisijas paprašė:

– Dar papasakok, ką girdėjai ir matei mieste.

Ir Arsinoja papasakojo:

– Prekijai taip pat atsisakė atiduoti valstybinę paskolą, kurią tironas Krinipas pasiėmė miesto mūrams paaukštinti, todėl žmonės labai juokiasi ir spėlioja, kas bus: ar, neatgavę paskolos, finikiečiai nesugriaus pastatyto mūro. – Staiga ji apsiblausė ir dygiai pasižiūrėjusi į mane pasakė: – Dabar prisiminiau, kad Larsas Alsiras man kai ką papasakojo apie Krinipo vaikaitę ir tave, Turmsai. Kas iš tikrųjų buvo tarp tavęs ir tos merginos?

Kaip tik tą akimirką įsiveržė patikimiausias Krinipo vedlys ir šnopuodamas pranešė atvykstant savo poną. Ir iškart, laikydamas batus rankose, į vidų įlėkė Krinipas. Paskui jį išsigandęs įpuolė Terilas, aukso vainiku pliką pakaušį prisidengęs, ir lyg piktybės priviliota Kidipė. Ją pamačiusi, Arsinoja paleido katę ant grindų ir pašoko blykčiodama akimis.

– Nuo kada, – paklausė, – merguželės paprato lakstyti paskui vyrus? Iš Himeros visko tikiuosi, bet vis dėlto nesitikėjau, kad tikras tėvas kaip sąvadautojas atlydėtų dukterį spausti vyro, kuriam ji nerūpi, juolab – kuris jai neprilygsta. Už tai dar sumokėsi, Turmsai. Man tavo vietoj būtų taip gėda, kad skradžiai žemės prasmegčiau.

Ji grasiai žengtelėjo Kidipės link ir dygiai nusivaipiusi pasakė:

– Ji net krūtinės neturi. Ir akys per toli viena nuo kitos, ir jos kojos didžiulės.

Man nieko kita neliko: trūktelėjau ją į savo glėbį ir besispardančią nusinešiau į mudviejų kambarį. Katė šmurkštelėjo pro mane ir įšoko į lovą greičiau, nei spėjau nusviesti paskui ją Arsinoją. Arsinoją bloškiau taip stipriai, kad jai užgniaužė kvapą ir ji, beveik pagarbiai žvelgdama į mane, švokštelėjo oro į plaučius.

– Oi, Turmsai, – sušnibždėjo ji galiausiai. – Kaip gali šitaip žvėriškai su manimi elgtis – nejau taip myli tą ištvirkėlę? Juk dėl jos keliavai į Eriką. Atsiviliojai mane čia, laikydamas žaisliuku.

– Kidipe, – ištariau netyčia – taip sumišęs aš buvau. – Ne, norėjau pasakyti – Arsinoja. Susitvardyk ir pataupyk jėgas svarbesniam. Manau, turėsime dar šiąnakt išplaukti į jūrą, o rytoj rytą būsime žuvų mitalas. Susikrauk daiktus ir melskis deivei, kad būtum pasiruošusi, nes netikėto išvykimo valandėlę nebespėsiu paklausti, ko tau trūksta.

Tačiau ji sugriebė mane už krūtų ir papurčiusi sušuko:

– Neišsisukinėk, apgaulusis Turmsai, ir tuojau prisipažink, kas tave su ta mergina sieja, nes nueisiu ir ją užmušiu. Kad žinotum! Aišku, tu jau manei per miegus mane bergždžiai tavęs ilgėsiantis, ketindamas savo geidulį pataupyti šitam slapta surengtam susitikimui.

Mano sąžinė buvo tokia nešvari, kad skubiai patikinau:

– Brangioji Arsinoja, labai klysti. Tikrai dar labiau už tave apstulbau pamatęs Kidipę ir nesuvokiu, kodėl pakvaišęs senelis atsitempė ją į slapčiausią pasitarimą. Dėl manęs gali turėtis tą katę, daugiau dėl jos nė žodžio nesakysiu, jei tik nesiguldysi jos į mūsų bendrą guolį. Tariau Larsą Alsirą draugu ir negaliu suvokti, kodėl jis priplepėjo niekų apie tai, ko net minėti neverta.

Nusiraminusi Arsinoja pasakė:

– Prisimenu Larsą Alsirą siuntus tau kažkokią žinią, bet ką jis prašė pasakyti – niekaip neprisimenu, nes labai susijaudinau tave su ja nučiupusi. Gerai, kad išplauksime į jūrą, kur prie tavęs nesibruks viliūgiškos merginos, nes atrodo, jog tu greitai sugundomas.

Tik tuomet man blykstelėjo slogi tiesa, kad laive mus sups tik vyrai ir kad tokia moteris kaip Arsinoja ir be katės pagalbos greitai pražudys visą laivo įgulą.

– Arsinoja, – paklausiau, – ar jūra tavęs nebaugina?

Tyrai pažvelgusi į mane, ji atsakė:

– Visai ne, jei tik leisi katę pasiimti.

– Bet, – perspėjau, – jūroje mums gali tekti kautis.

Arsinoja tarė:

– Labai šito laukiu: noriu pamatyti, kaip Dionisijas mojuoja kirviu, kaip Dorėjas kalaviju skaldo kaukoles, bet tau tikriausiai nebūtina pirmam mau-

tis ant iečių. Žinoma, galėtum šiek tiek susižaloti – vos vos. Tačiau mums nieko bloga nenutiks, Turmsai. Juk turime katę, kuri neša laimę.

– Prisiekiu nemirtingaisiais, – nejučia pasakiau apstulbęs. – Tu kvaila moteris, Arsinoja.

Ji prisiglaudė skruostu prie katės kailio ir patikino:

– Gal vis dėlto ne tokia kvaila, kaip manai, Turmsai. Matai, esu pernelyg daili moteris, kad galėčiau ką nors bloga patirti. Jei mūsų laivas grims, šoksiu į jūrą – moku plaukti ir tikiu, kad finikiečiai ners iš paskos, norėdami mane išgelbėti.

– Arsinoja, – paklausiau stingstančia širdimi, – nejau man žuvus išties norėtum gyventi arba savo akimis matyti, kaip sučiupę mane gyvą nudiria?

Ji papurtė galvą ir subarė:

– Visada galvoji apie blogiausia, kvailas žmogau. Nesirūpink – kol aš gyva, kvėpuoju ir esu moteris, niekas tavęs nenudirs. Jei tau lemta žūti, manau, nebepajėgčiau gyventi – nusižudyčiau. – Ji mąstė raukydama kaktą ir skubinai pridūrė: – Tvirtai, žinoma, negaliu pažadėti. Tai lems tuometinė mano nuotaika ir ar būsi mane įtūžinęs. Už tą bjaurią Kidipę aš dabar galėčiau tave karštomis replėmis žnaibyti.

– Bet, Arsinoja, – prisiekiau nevilties smelkiamas, – patikėk manimi, ji man nieko nereiškia – pirštu jos nepaliesčiau. Tave sutikus nė mintis apie Kidipę nešmėkštelėjo, o ją vėl pamatęs negaliu suvokti, kuo ji mane traukė. Ją bjauroja akys, įsegtos toli viena nuo kitos, jos kojos išties didelės, nors kol neparodei – nepastebėjau.

Arsinoja kibo nagais man į veidą ir suklykė:

– Liaukis kalbėjęs apie tą Kidipę, nes akis išdraskysiu. Ką tik rijai ją akimis, nieko aplink nematydamas.

Ji ėmė raustis užantyje ir tarė:

– Jau prisiminiau Larso Alsiro žinią. – Gundančioje slaptavietėje ji rado nykščio didumo juodo akmens jūros arkliuką, atkišo jį man ir tęsė: – Šitą siuntė tau prisiminimui, nors jis nėra daug vertas. O skolą galėsi atiduoti parkeliavęs į savo tėvynę, – juokais pasakė jis, – todėl jo sandėlyje išsirinkau ne tik katę, o ir kelis mažus papuošalėlius. Be to, jis padovanojo man auksinį jūros arkliuką, kad tikrai tau parneščiau tą pigų akmeninį daikčiuką, sau nepasilikčiau. Nesuvokiu, kaip jis galėjo šitaip mane įtarinėti, nors tas jūros arkliukas tikrai dailus.

– O jo žinia? – paklausiau nekantriai.

– Neskubink manęs, – paprašė Arsinoja suraukusi kaktą, kad prisimintų. – Tik painioji man mintis. Taip, jis pasakė, jog viliasi tau nenutiksiant nieko bloga, tačiau tu prisirišęs prie žemės, – taip jis pasakė ir pridūrė, jog mane pamatęs šituo visai nesistebi. Todėl tau gali prireikti gero patarimo. Tas patarimas, – jis įkalė tą patarimą man į galvą, – kad du Kartaginos karo laivai vakarinėje Himeroje ištempti į sausumą, o anapus mūrų, prie Jakcho aukuro, sukrautas laužas. Prie aukuro – idant niekas nesistebėtų, tačiau

tikroji paskirtis – uždegti jį kaip ženklą, jei naktį išplauksite į jūrą. Atplaukia daugiau karo laivų, – sakė jis, – todėl išmintingiausia būtų pasisaugoti. – Kiek pagalvojusi ji baigė: – Viskas. Taigi visai be reikalo man priekaištauji. Jau susikroviau savo daiktus – tą mažumytį, kurį galėjau įsigyti, tavo šykštumo baimindamasi. Visa tilpo į vienintelę dėžę ir skrynią, tiesa, dar porą krepšių ir du maišus bei kelis visai mažyčius ryšelius bei narvelį, su kuriuo nusinešiu katę į laivą ir kurį iš prekijo gavau viršaus, nes jam narvelio jau nebereikėjo – mat jis daugiau kačių neturi, o paukščių jame laikyti negalima, nes prisigėręs katės smarvės. Tikrai pasiaukojamai ir tavęs nevargindama viską susiruošiau ir esu pasirengusi iškeliauti, o tu vis kaltini mane dėl niekų.

Ji atsiduso ir viliūgiškai išsitiesė lovoje, abejingai atstūmusi katę. Tačiau jos papasakotos naujienos buvo svarbios ir jos pusėn pažvelgti nesiryžau.

– Turiu eiti, Arsinoja, – pasakiau nekantriai. – Prasidėjo pasitarimas ir aš reikalingas Dionisijui.

– Ar atsisveikindamas manęs nepabučiuosi? – paklausė vos girdimai. – Taip stipriai geidauji pamatyti tą didžiakoję?

Užmerkęs akis pasilenkiau jos pabučiuoti ir ji glaudė mano galvą prie krūtinės tol, kol džiaugsmingai patyrė, kaip man sunku nuo jos atsitraukti. Šitai pastebėjusi ji abiem rankom atstūmė mane ir priekaištingai tarė:

– Oi tu, Turmsai, net tokią pavojingą naktį nieko kita negali galvoti – visada tą patį. Tik šito iš manęs trokšti, nors norėčiau taip pat būti tavo patarėja, savo moteriška išmintimi tau pagelbėti.

Ji stumtelėjo mane eiti, tačiau, kai išsitiesė lovoje ir prisitraukė į glėbį katę, jos akys spinduliavo pergalingu džiugesiu.

4

Man rodos, jei būtų išdrįsęs, godusis tironas Krinipas mielai būtų pasilaikęs mūsų lobį ir vieną naktį išpjovęs miegančius Dionisiją bei jo vyrus. Tačiau jis buvo gudrus, todėl nuovokiai vertino Dionisijo apsukrumą – manė jį niekada neprarandant budrumo ir ėmusis atsargos veiksmų netikėtumams išvengti.

Vis dėlto labiau nei baimė dėl savo kailio jį tramdė priesaika talismanais. Tas senas nesveiko pilvo žmogus taip ilgai ir klotingai valdė Himerą su šventųjų Demetros daiktų pagalba, kad, man rodos, galiausiai ir pats jais įtikėjo. Žinodamas, jog mirtis lyg vėžys ėda pilvą, jis nenorėjo priesaikos laužymu supykdyti požemio dvasių.

Taigi kai sugrįžau į puotų menę, jis draugiškai ginčijosi su Dionisiju dėl savosios lobio dalies. Krinipas reikalavo ne tik paties apdėtų baudų, bet ir dešimtadalio lobio, jei Dionisijas norįs ramiai su savo laivais išplaukti.

– Fokajos Dionisijau, – graudžiai aimanavo jis, – suprask ir mane. Tu esi laisvas, traukti kur nori. O aš, paliegęs senis, einu sunkias patvaldystės pa-

reigas ir niekas negali apskaičiuoti, kiek tai atsieina. Turiu sutvirtinti mūrus ir apginkluoti karius, statyti šventyklas, apmokėti už puotas ir šventines eisenas, chorus, muzikantus bei aukas, bet juk patvaldys negali savo miesto smaugti tokiais sunkiais mokesčiais kaip demokratiškasis nūdienos miestas, kuriame, iškilus pavojui ar prisireikus pamaloninti dievus, liaudies susirinkimas privalo pats save mokesčiais apdėti. Dėl nepaliaujamos nerimasties, kurią visus tuos metus man kėlė patvaldystė, norėčiau, kad Himera vieną kartą patirtų naująsias pamokas. – Išspaudęs kelias ašaras, jis atsiduso: – Jei suprastum, Fokajos Dionisijau, kokioje sunkioje politinėje padėtyje per tave atsidūriau, negailėtum kelių drachmų. Netrukus tavo lobis nusės jūros dugne. Tuomet tave paguos mintis, kad net dešimtadalis jo atnešė džiaugsmo sergančiam seniui. Mažiausiai tiek esi man skolingas, nes pridarei man daug rūpesčių ir vargo, per savo vyrus mieste išplatinai pasileidimą, švariausiai apvalgei miesto apylinkes, tiek pakeldamas kainas, kad geri laikai į Himerą niekada nebegrįš.

Dionisijas priminė jam Himeros mūrų aukštinimą ir pasakė, jog, ko gera, Krinipas liekąs jam skolingas, nes jis su savo vyrais per žiemą darė ką pajėgdamas, kad artimiausioje ateityje pagausėtų jūrininkystei tinkamų Fokajos kraujo Himeros gyventojų. Dėl kainų kilimo Krinipas pats esąs kaltas, nes, mėgindamas apgauti jūrininkus, sumažinęs Himeros sidabrinių pinigų su gaidžio atspaudu svorį.

Krinipas pavargo ir susiėmęs pilvą atsakė:

– Nepajėgiu su tavimi ginčytis, nors net dievai tavo nedėkingu goduliu baisisi. Vis dėlto atsisveikindamas turbūt paliksi pusėtinų dovanų man bei mano išsižiojėliui sūnui, kuris įstengė pasauliui tik Kidipę duoti. – Jis stumtelėjo Kidipę prie Dionisijo ir sudejavo: – Mane gali paniekinti, mano sūnų gali net išspirti, jei tik iškeliaudamas bent kiek pagalvosi apie Kidipę.

Laikydamas už rankos jis taip meiliai žiūrėjo į merginą, kad pastebėjęs mūsų žvilgsnius net pats susigėdo ir skubinai paaiškino:

– Matai, Kidipės santuoka turi laiduoti politinę Himeros padėtį ir nepriklausomybę, todėl ji tikisi jus pagausinsiant kraitį, nors pati yra pernelyg išdidi ir drovi tiesiai paprašyti.

Prašomai šypsodama Kidipė nužvelgė mus visus, tačiau aš, susidūręs su jos mergiškai šaltu žvilgsniu, suskubau perpasakoti Arsinojos perduotas žinias. Tą valandėlę įėjęs vairininkas pranešė, kad aukos ugnis ant Poseidono aukuro jau liepsnoja, jaučiai papjauti. Dionisijas liepė jam pasiųsti vyrus už miesto vandeniu aplieti ir išnešioti į šalis prie Jakcho aukuro sukrautą signalinį laužą ir kuo tyliau surinkti vyrus iš būstų, kuriuose tie apsistoję.

Supratęs, jog nieko nepeš, Krinipas liovėsi kaulyti ir pasakė:

– Šiąnakt laiminu savo išleistą įstatymą, draudžiantį miesto gyventojams po saulėlydžio vaikščioti gatvėmis. Aukojantiems žyniams šis įstatymas negalioja ir jei tavo vyrai gatvėje susitiks tvarkos sergėtoją, tai tegul be rūpesčio duoda jam į srėbtuvę, kaip iki šiol darydavo. Tuomet tie nu-

sikamavę vargšeliai, iš netyčių pamatę jūsiškius nakčia tykinant, verčiau nusigręš ir nesikiš.

Jis susitarė su Dionisiju, kad patikimiausi šio vyrai vidurnaktį įsiverš į jo rūmus ir, primušę sargybinius, įsilauš į lobyną. Atsisveikinimo dovanas išmėtysime ant grindų bei koridoriuose – tarytum per skubą išbarstę kelis krepšius ar maišus.

– Tačiau savo rūmų sargybinių neleidžiu užmušti, – perspėjo jis. – Jie patikimi žmonės – pakaks, kad surišite juos ir užkimšite burnas. O prie vartų galėsite su malonumu nudėti kelis sargybinius ir aplink pašlakstyti kraujo, idant visa įtikinamai atrodytų. Ten šiąnakt pastačiau šnekius vyrus, kurių vienokia ar kitokia dingstimi noriu atsikratyti. Pačiam patvaldžiui nedera kraują lieti, nes tai žmones bjauriu slogučiu prislegia. Todėl galėtum padaryti man šią paslaugą, kartu sutvarkydamas savo reikalą.

Užmiršęs pilvo skausmus, jis ėmė rizenti ir pasiglostė retą barzdą.

– Nežinau, ar patikės finikiečiai tave per prievartą su savo vyrais bei lobiais išsiveržus iš miesto į jūrą, – pasakė jis. – Tačiau Kartaginos taryba – patyrę žmonės ir jiems labiau patinka taika bei prekybiniai santykiai nei bergždi sankirčiai. Todėl, visa apmąstę, jie greitai supras, jog visiems naudinga tikėti tuo, kuo juos tikinu. Šitaip mano šlovė liks švari, nors visą žiemą savo mieste jūros plėšikus globojau.

Glostinėdama jo skruostą Kidipė prašė:

– Brangus seneli, nesivargink bergždžiai tiek daug kalbėdamas. Visa vyks teisingai ir puikiai, jei grįšime namo ir tu, atsigulęs į lovą, užsiklosi galvą, idant negirdėtum, kas dedasi. Bet turbūt leisi, kad palinkėdama sėkmės kelionėje šiuos dosnius vyrus išbučiuočiau.

Ji apkabino jautišką Dionisijo kaklą ir ilgai bučiavo jo barzda apžėlusias lūpas, nors, tiesą sakant, Dionisijas tą valandėlę apie kitką galvojo. Ji pabučiavo ir Dorėją bei Mikoną, o mane pasiliko paskutinį: žengė priešais, pasistiebė ir tiriamai pažvelgė į akis. Nė žodžio netarusi, ji staiga taip įkando man lūpą, kad užsiėmiau ją ranka. Taip skaudžiai krimstelėjo, kad lūpa beregint ištino, ir aš nusiminęs daugiau galvojau ne apie nakties pavojus, o apie tai, kaip pasiaiškinsiu Arsinojai.

Atsisveikinę su Krinipu, palinkėję jam ilgo amžiaus bei padėkoję už jo neįkainojamą svetingumą, paaukojome po vyno auką ir Herakliui, ir finikietiškam Tanakilės namų dievui. Aukojant Dorėjas prapliupo ilgai tramdytu gardžiu juoku ir tarė:

– Norėčiau pamatyti Krinipo veidą, kai jis išgirs mus išlipus į krantą Erike ir patraukus į karo žygį prieš Segestą. Kartaginos tarybai jis gaus pasiaiškinti išsamiau, nei mano.

Kinksėdamas savo jaučio galvą Dionisijas patvirtino:

– Tikrai, ir man labai juokinga, o išplaukę į jūrą nuspręsime, kuria kryptimi turime sukti ir kaip suklaidinti Kartaginos karo laivus.

Tokia didžiulė buvo Dorėjo savimyla ir taip jį buvo apžilpinę jo ketinimai, kad, meiliai paplekšnojęs Dionisijo nugarą, atsakė:

– Jūroje tu valdovas. Iš tikrųjų jaučiuosi laimingas, kad Kartaginos akyse esame įkaltinti. Nes, mums sulipus į laivus, tave slogią valandėlę galėjo pagauti pagunda vis dėlto plaukti Masilijon. Dabar atvirai leisdamasis Eriko žemės užimti, nieko neprarasi, nes Kartagina vis tiek tave nudirtų.

Dionisijas tik pritarė:

– Tu šitai pasakei, o kalbi kaip tikras Heraklio palikuonis.

Dorėjas juo patikėjo, bet įtariu Dionisiją turėjus galvoje, kad iš Heraklio šis perėmęs jėga ir įkarštį, tačiau mažokai paveldėjęs proto.

Turėjome skubėti ir Dionisijas pareikalavo, kad eičiau su juo, nes norėjo ritele pamatuoti, ar Krinipas nenugvelbė lobio daugiau, nei derėjo. Dorėjas pasakė, kad įsilaužimai ir užmušinėjimai menkiną jo garbę. Per likusią nakties valandėlę jis norįs atsisveikinti su žmona Tanakile ir pagaliau susitarti su ja dėl žinių bei ženklų, pagal kuriuos Tanakilės sūnūs Segestoje bei Eriko miškuose gyvenantys sikanai sukelsią maištą. Jis paslaugiai pažadėjo palydėti Arsinoją su daiktais į laivą, tačiau juo nelabai klioviausi. Todėl paprašiau Mikono užmesti į ją akį bei pažiūrėti, kad kartu iškeliautų katė.

Visa įvyko greitai ir tvarkingai – kaip buvo sutarta, ir tirono Krinipo rūmų sargybiniai ramiai atidavė ginklus. Dionisijo vyrai juos surišo ir kojomis smagiai įstatė jiems gumbų bei mėlynių, kad atrodytų, jog šie žiauriai priešinosi. Taupusis Krinipas buvo palikęs po akių raktą, kad nesulaužytume sudėtingos brangių lobyno durų spynos. Radome sumenkusius mūsų lobius ir, sargybiniams šaipantis iš naktinio jūrininkų triūso, šie, naštų slegiami, išvirtuliavo pro miesto vartus. Kai kuriuos sunkiai gabenamus daiktus Dionisijas išmetė ant grindų kaip atsisveikinimo dovanas Krinipui bei jo šeimai. Tačiau tai jis padarė veikiau dėl savo šlovės nei iš pareigos atsilyginti, nes net mane suėmė pamatuotas įniršis išvydus, kiek lobio nusigvelbė Krinipas.

Dionisijas patarė man susiimti ir pamokė, kad jūrų plėšiko amatu verčiantis sunku ne grobti, o bet kokia kaina atsikratyti krauju suteptų daiktų. Atiduodamas lobį į Krinipo rankas, jis numatęs nuostolį.

Darbo užteko visiems jūrininkams. Jie susinešė į laivus Poseidonui paaukotų jaučių mėsą ir, man rodos, paskutinę valandėlę išmėgino rankos taiklumą, nes iš keleto namų pasigirdo graudūs riksmai. Laivuose reikėjo papildyti aliejaus ir žirnių atsargas, todėl Dionisijas užmerkė akis ir nelabai ėmė į galvą, nors matė jūrininkus į laivus nešant vyno maišus. Moterims šiurpiausiai klykiant jis tepasakė:

– Žmonos verkia į jūrą iškeliaujančių vyrų, tačiau verksmas ir klyksmas – moters prigimtinė teisė, šito joms neuždrausi. Greitai jos džiugiai juoksis čiūčiuodamos ant rankų stiprius kūdikius. Man rodos, Himeroje paliksime neblėstamą prisiminimą.

Iš šių žodžių supratau, kad, prisiminus visą Himeroje patirtą gerą, jį taip pat graudulys smelkia. Pro vartus išėjome paskutiniai. Įsitikinęs, kad Dorėjas, Arsinoja ir Mikonas taip pat pasiekė laivą, Dionisijas davė savo vyrams

ženklą ir šie staiga ūmai nudėjo sargybinius, kurie taip piktdžiugiškai šaipėsi iš mūsų. Kaip buvo sutarta, jūrininkai gausiai palaistė žemę krauju ir tai padarė su malonumu, maldydami išvykimo širdperšą. Galiausiai jie su didžiule įstanga nusidaužė nuo vartų sąramos prisiminimui akmeninį gaidį ir nusinešė į laivą.

Alsavo pavasario naktis, į pakrantės akmenis daužėsi jūra ir ropšdamiesi į linguojantį atrištą vado laivą sušlapome kojas. Buvo taip tamsu, kad atskyrėme tik vienas kito šešėlius. Kai kojomis pajutome laivą pajudėjus, Dionisijas išplėtė šnerves, pauodė orą ir pasižiūrėjęs į šiaurę bei vakarus tarė:

– Turmsai, vėjo kūrėjau, pasinaudok savo galiom ir sukelk mums gūsingą vėją, jei nenori savo akimis išvysti, kaip balta tavo oda sudrimba po tavo kojų.

Šitai, man rodos, jis pasakė juokais, ne iš tiesų, nes neliepė pakelti stiebų, o įsakė visiems vyrams išrikiuoti laivus mūšiui ir sumerkti į vandenį irklus. Abu penkiasdešimtirkliai pliuškėdami irklais nusliuogė pirma mūsų ir lyg šešėliai išnyko tamsoje – girdėjome tik vandeniu atsklindantį atsargų takto mušėjų skimbčiojimą. Paskui Dionisijas įsakė irklininkams imtis darbo, o vairininkams – būti budriems. Į vandenį paniro trys eilės vienas už kito kliūvančių irklų ir iš apatinio naujojo laivo denio pasigirdo vyrų, prisignybusių nykščius tarp irklų, riksmai. Svyrinėdami išplaukėme į vandenis ir tolome nuo kranto, o keli sausumos vėjo šuorai padėjo mums neužplaukti ant seklumų, nes vyrai dar nebuvo įvaldę irklų, laivas nepakluso vairininkams.

Šitaip iškeliavome iš Himeros ir mano akys paplūdo karštom graudulio ašarom. Bet, man rodos, ne dėl Himeros, o dėl savo vergystės verkiau. Tik Dionisijui paprašius vėjo supratau, ką Larsas Alsiras turėjo galvoje sakydamas mane prisirišus prie žemės. Arsinoja traukė mane prie žemės, painiojo mintis, trikdė dvasią, nereikšmingus dalykus pavertė svarbiais. Ketindamas šaukti vėją jaučiau didžiulį savo kūno svorį. Atsiradus Arsinojai galia apleido mane.

Pastebėjęs mane tylomis alsiai dūsaujant Dionisijas paplekšnojo man per sprandą ir pasakė:

– Bergždžiai nesistenk. Geriau bus, jei irklais pradėsime prie naujojo laivo pratintis – suprasime, kaip jis paklūsta bangoms. Antraip audros šiaurys plaukiant trūktelės stiebą ir nusvarins laivą į gilversmes.

– Kur link mes plaukiame? – paklausiau.

– Palik tai Poseidono valiai, – geraširdiškai atsakė jis. – Bet dėl manęs gali patikrinti, ar tavo kalavijas per tingią žiemą prie makšties neprirūdijo. Mat pirmiausia plauksime tiesiai pasveikinti tų dviejų kartaginietiškų karo laivų, nes, manau, kaip tik šito niekas iš mūsų nesitiki. Stumdamas laiką žvejodavau palei šias pakrantes ir kartu su žvejais stebėdavau aptakių tunų būrius. Todėl žinau vakarų pakraščio ženklus ir numanau tarpuolį, kur Kartaginos laivų vadai tikriausiai savo laivus nutempė, nes yra sumanūs

jūrininkai. Jeigu aš klystu ir jų ten dar prieš aušrą nerasiu, iškart sau į užantį spjausiu.

– Maniau, kad veržiesi tamsoje į jūrą, norėdamas juos suklaidinti, – pasakiau. – Juk liepei aplieti vandeniu jų signalinį laužą. Paryčiu būtume jau toli, dingę iš akių.

– Kad juos, kaip skalikus, primasinčiau įkandin! – paniekinamai riktelėjo Dionisijas. – Ne, dviem laivais jie su mumis neketina kautis – tik nuvilioti mus į atplaukiančių karo laivų glėbį. Kodėl man šituo nepasinaudojus? Mano vyrai puikiausiai nusiteikę – tik gaivingos pergalės reikia išvykimo graudulius iš sielos išvyti. Irklininkai taip pat greičiau prie irklų pripranta, kai iriasi stengdamiesi išvengti bangose pražūtingai šniokščiančio bronzinio tarano. Bet jei tau kuo nors nepatinka kautynės, Turmsai, tai leiskis į laivo apačią ir atsigulk pas Arsinoją.

Plaukiant tamsyje palei sausumą, laivui dugnu čiuopiant bangas, mane perėmė šiurpi nerimastis. Aš nieko nežinojau apie jūros srovių bei potvynių poveikį laivui, nemokėjau skaityti iš debesų taip kaip Dionisijas ir vėjas man jau nebepakluso. Tebuvau žemė ir kūnas, nebetikėjau, kad žaibas mane pašventino. Visa, kas man nutiko, tebuvo aklas atsitiktinumas. Laivui linguojant dūsaujančios jūros tamsoje, neguodė ir tai, jog apatiniame denyje manęs ramiai laukia Arsinoja, jos keliamas liūdesys ir pasitenkinimas, kad mudviem teks kartu gyventi, mane smelkė skaudžiausia kančia.

Paskui nuėjau prie laivo krašto, atsisėdau ant denio, įsikibau į gylio matavimo kartelę ir vien iš kančios nusivėmiau į jūrą. Tuomet man palengvėjo.

Man rodos, neilga Dionisijo kelionė pavasariškai tamsų vidurnaktį buvo išmoningesnis jūrininkystės menas nei mūsų laivų išgelbėjimas iš jūros gilversmių, nors tuomet šito nesupratau. Brėkštant susirinko visi trys mūsų laivai ir nuplaukėme tiesiai į tarpuolį, kur netrukus sugriaudėjo finikiečių pavojaus trimitai, subarškėjo variniai būgnai. Abiejų Kartaginos karo laivų stebėtojai buvo budrūs, bet, man rodos, kai auštant išsiyrėme iš pamėkliškų jūros šešėlių, jie nepatikėjo savo akimis. Vis dėlto jie buvo tokie sumanūs jūrininkai, kad suspėjo įstumti abu karo laivus į vandenį ir pasičiupti ginklus, kol pasiekėme saugią įlankėlę. Išvydę artinantis didelę ir baugią naują trierą, tarytum auksinių skalikų dviejų penkiasdešimtirklių lydimą, tie lengvi karo laivai tikriausiai mieliau būtų sprukę stebėti mūsų iš tolo. Sutrikę iš netikėtumo laivų vadai bei vairininkai rėkė prieštaringus įsakymus, taktų mušėjai jaudinosi, irklai kliuvinėjo.

Dionisijas padrąsinamai subliuvo savo vyrams ir jo stulbinama sėkmė mus lydėjo, netvirtai irkluojamas mūsų laivas tarytum kerėdamas nusekė atsitraukiantį finikiečių laivą ir visu svoriu užgriuvo jį – tas sutriuškėjo it kiaušinio lukštas į pakrantės uolas, kartu sukliudydamas mums užplaukti ant kranto. Iš apačios pasigirdo Fokajos vyrams pažįstamas mirtino siaubo

staugsmas, Kartaginos sunkiaginkliai sukrito į jūrą, o irklininkai šoko į vandenį ir nuplaukė į krantą. Iš suknežinto laivo tik pora lankininkų mėgino mums pakenkti, tačiau Dorėjas sviedė dvi ietis – viena įsmigo į laivo lentą, o kitą irklininkai irklais numušė į vandenį.

Matydamas, kad artėja neišvengiama žūtis, kitas finikiečių karo laivas pasuko į sausumą, o žmonės iš jo spruko į pakrantės mišką. Likę gyvi sutraiškytojo laivo vyrai nusekė paskui juos ir nuo pakrantės krūmynų iškart atšvilpė strėlės. Mes ant denio turėjome gerokai paplušėti dangstydamiesi skydais, o per laivo irklaskyles įlėkusios strėlės sužeidė kelis irklininkus, todėl Mikonas, didžiam savo džiaugsmui, turėjo darbo apatiniame denyje. Strėlės lėkė taip dažnai ir tiksliai, kad Dionisijas įsakė skubiai irti laivus į plačius vandenis ir paaiškino:

– Senovinių finikiečių papročiu jie turi daugiau lankininkų nei kalavijuočių. Bet nė nemanau išsigąsti ir trauktis. Privalau saugotis, kad nesudužtume į pakrantės akmenis.

Tuo metu kartaginiečiai, šūksmais drąsindami vienas kitą, tempė už pažastų sužeistuosius į krantą, grasino mums kumščiais, įvairiausiomis kalbomis, taip pat graikiškai, bliovė prakeiksmus. Daugumos oda buvo rausvai ruda, tačiau tarp jų buvo ir negrų bei bebarzdžių vyrų. Apimtas niršto Dorėjas parodė jiems skydą ir pasiūlė:

– Lipkim į krantą ir išskerskime juos. Nors juos išgainiojome – gėda tokias patyčias kęsti.

Mąsliai žiūrėdamas į jį Dionisijas tarė:

– Jei išlipsime į sausumą, jie, vikriau už mus bėgdami, įsivilios mus į mišką ir išpjaus po vieną. Iš laivo, kurį apvertėme, nieko gera nebus, bet tą sveikąjį turime sudeginti, nors dūmai mus išduos. Nenoriu, kad jis atsektų mums iš paskos.

Dorėjas pasakė:

– Padegimas – toks pat garbingas kario žygis kaip žudymas. Leisk mane į krantą garbės užpelnyti. Atmušinėsiu Kartaginos vyrus, kol kas nors su ugnies reikmenimis padegs laivą.

Dionisijas pasižiūrėjo į jį išsižiojęs, bet guviai sutiko:

– Geriau nė nenorėčiau. Būčiau pats šitos nedidelės paslaugos tavęs prašęs, bet pabūgau, kad palaikysi ją pernelyg niekinga. Tiesa, tu turi plačiausią skydą, tvirčiausius šarvus ir tarp mūsų esi sumaniausias karys.

Dorėjas bemat garsiai riktelėjo klausdamas, kas norėtų kaip jo palydovas užpelnyti neblėstamą šlovę. Tačiau Fokajos vyrai sumanė ką kita. Dionisijui tarstelėjus, kad karo laivuose taip pat yra vertingo grobio, prie mūsų priartėjo antrasis penkiasdešimtirklis, pasiėmė Dorėją į denį, pasuko prie kranto ir Dorėjas su ginklais nuo aukšto laivagalio nušoko ant žemės. Pora padegėjų su ugnies reikmenimis greitosiomis įlipo į Kartaginos karo laivą, o penkiasdešimtirklis nusiyrė toliau, idant jo nepagriebtų ugnis. Dionisijas raminamai šūkčiojo padegėjams, kad neskubėtų.

Pamatę ant kranto vienintelį skydu grasantį Dorėją su glėbiu sunkių iečių po pažastim, kartaginiečiai taip apstulbo, kad liovėsi bliovę. Dorėjas tūžmingai suriko ir trepsėdamas koja pašaukė juos į kovą. Tik išvydęs nuo juodai ir raudonai dažyto laivo kylančius dūmų tumulus, karo laivo vadas šoko iš miško su savo sunkiaginkliais jo gelbėti. Jų buvo apie dvidešimt vyrų ir, beprotiško įniršio pagauti, jie vienas paskui kitą lėkė Dorėjo link. Dorėjas taikliai svaidė pražūtingas ietis ir užmušęs arba sužeidęs keturis paklojo. Paskui išsitraukė iš makšties kalaviją ir, šaukdamas protėvį Heraklį pasižiūrėti, beregint puolė gyvuosius. Tie sutriko, pora jų apsisukę spruko, kitus Dorėjas nudėjo – pirmiausia karo laivo vadą, kuris, įniršęs už padegtą laivą, it proto netekęs šoko ant Dorėjo kalavijo.

Šitai išvydęs Dionisijas riebiai nusikeikė ir raudamasis barzdą sušuko:

– Koks karys! Kodėl jam Ladėje pataikė irklu per galvą?

Gavęs atsikvėpti, Dorėjas pasilenkęs išplėšė Kartaginos laivo vadui iš ausų auksinius auskarus ir nusikabino nuo kaklo grandinę su liūto figūrėle. O tada turėjo gerokai paplušėti skydu atmušinėdamas strėles bei ietis, kurias jo link svaidė į mišką sulindę finikiečiai. Skydą svarino susmigusios ietys ir net laive girdėjome, kaip strėlės skimbčioja į jo šarvus, geležies žvynų sijoną bei antblauzdžius.

Tuo tarpu aniedu Fokajos vyrai pasiruošė padegti karo laivą, atidžiai ištyrinėję jo kambarėlius. Tik tada, jiems sudaužius aliejaus ąsočius, į viršų pliūptelėjo liepsnos.

Ant kranto Dorėjas geležiniu batu laužė į skydą įsmigusias ietis. Tačiau netrukus turėjo išsitraukti vieną strėlę iš šlaunies, o kita jam bliaunant įšvilpė į burną ir pervėrė skruostą. Finikiečiai džiaugsmingai šaukdami vėl pasileido iš miško Dorėjo link, bet jis, lengvai šlubčiodamas, puolė finikiečius toks augus ir nirtus, kad tie išsyk apsisukę pasipustė padus. Girdėjome, kaip bėgdami jie šaukėsi savo dievo Melkarto pagalbos.

Išvydęs tą neįtikimą reginį Dionisijas apsipylė graudžiom ašarom ir pasakė:

– Akys netveria žiūrint, kaip toks narsus vyras bergždžiai niekingoje kovoje žūsta, nors šitai mums visiems būtų į naudą.

Tą akimirką ir aš suvokiau slapčia trokštąs Dorėjo žūties. Todėl net nemėginau jam pagelbėti – tik, šiurpios kaltės perimtas, žiūrėjau, kaip jis kaunasi. Jau buvo per vėlu, nes Dionisijas, pasišaukęs penkiasdešimtirklį, įsakė jam grįžti į krantą Dorėjo. Kartaginos karo laivas skendėjo skaisčiose liepsnose, keldamas į dangų juodų dūmų kamuolius. Abu padegėjai, ant kaklų pasikabinę grobio maišus, jau plaukė savo laivo link. Supratau Dionisiją iš pradžių ketinus palikti Dorėją ant kranto mirties nasruose. Tačiau jis perprato, jog po tokios vyriškos kovos palikęs Dorėją nelaimėje neteks šlovės.

Taigi penkiasdešimtirklis, lenkdamasis karo laivo liepsnų, pasuko į krantą, o vyrai, suėmę už rankų, įkėlė Dorėją į laivą. Prakiurdytą skydą jis išsaugojo, bet ropščiantis į laivą kraujas sruveno jam iš šlaunies, raudonai dažydamas vandenį.

Stebint Dorėjo kovą iš įtampos mums taip užgniaužė kvapą, kad tik tada, kai padėjome Dorėjui persirepečkoti iš penkiasdešimtirklio paskuigalio į didžiojo laivo denį, pamačiau man už nugaros stovinčią ir išplėstom akim į Dorėją spoksančią Arsinoją. Ji buvo apsitaisiusi trumpučiu apsiaustėliu ir susijuosusi plačiu sidabriniu, liemens laibumą išryškinančiu diržu.

Dionisijas su vairininkais užmiršo Dorėją ir įbedė akis į ją. Net takto mušėjas nustojo dunksėti skydą, todėl, jam per denio angą įsispoksojus į Arsinoją, susipainiojo irklai. Dionisijas turėjo nedelsdamas užbliauti ir keikdamas lyngaliu vyti vyrus prie darbų. Laivo pirmagalys sušniokštė ir pakrantėje plėvojančio laivo liepsna liko už nugarų.

Pagelbėjau Dorėjui nusiimti kario reikmenis, Mikonas patepė jo žaizdas, o paskui atsigręžiau į Arsinoją ir piktai paklausiau:

– Ką sau manai, šitaip pasirodydama jūrininkams? Tavo vieta laivo apačioje – ten ir likis. Strėlė galėjo tave sužeisti.

Išblyškusi Arsinoja atsakė:

– Iš saldžiausio miego mane pabudino siaubingas traškesys – pamaniau, kad sudužo laivas, todėl nespėjau susižiūrėti, ką rengiuosi. Kovos šūksnius išgirdusi panorau numirti prie tavo krūtinės, tavo skydu pridengta, o ne dvokiančioj laivo glūdumoj likti. Tikrai taip – net nepasirūpinai mane įkurdinti – laimė, vairininkai buvo malonesni nei tu: įtaisė mane patogiai ir katę paglostė, kad ši jūros nesibaugintų. Troškau tave nors besikaunantį pamatyti, kad galėčiau tavimi pasididžiuoti. Bet nemačiau tavęs net išsitraukiant kalaviją – tik bailiai niekingų strėlių vangstantis.

Manęs nepaisydama ji žengtelėjo prie Dorėjo, žvelgdama pakerėtu žvilgsniu užkalbino jį ir pagyrė:

– Oi, Dorėjau, koks tu didvyris! Tariausi išvydusi patį karo dievą visa didybe – nebetikėjau tave žmogumi esant. Koks skaistus kraujas tau per kaklą teka. Jei tik galėčiau – pabučiuočiau tą pervertą skruostą, kad sugytų. Nežinai, kaip mane aistrina niršto puta ant tavo lūpų ir vyriškas kautynių prakaito kvapas.

Tvarstydamas Dorėjo žaizdas Mikonas stumtelėjo ją į šalį, tačiau Dorėjo rankos kojos nustojo virpėti, lūpos nebetrūkčiojo. Akyse žybtelėjo proto ugnelė, jis geidulingai pažvelgė į Arsinoją ir niekinamai – į mane.

– Norėjau, kad Turmsas, kaip kadaise, būtų šalia, – pasakė. – Laukiau, tačiau jis nepasirodė. Jei būčiau žinojęs tave žiūrint, būčiau tavo grožiui daugiau kartaginiečių paaukojęs. Dabar paleidau juos, kad bėgdamas sužalotos šlaunies nevarginčiau.

Arsinoja žvilgtelėjo į mane, pašaipiai timptelėjo viršutinę lūpą ir kelia-klupsčia puolė ant kietų denio lentų priešais Dorėją sakydama:

– Kokia neblėstama kova! Jeigu būčiau galėjusi, prisiminimui apie tave, Dorėjau, tikrai būčiau nuo kranto pasiėmusi nors smėlio saujelę ar kriauklę, – toks neįtikimas buvai su kalaviju rankoje.

Dorėjas pergalingai nusijuokė:

– Būčiau prastas karys, jei karui prisiminti man pakaktų smėlio ar kriauklės. Imk šituos ir turėkis geram prisiminimui apie mane.

Jis atkišo Arsinojai auksinius laivo vado auskarus su ausų lezgeliais. Arsinoja džiaugsmingai suplojo rankomis ir paėmė, nepabūgusi kraujo. Pažvilgino juos šviesoje ir žavėdamasi šūktelėjo:

– Jei taip jau nori – tavęs neįžeisiu, dovanos atsisakydama. Žinoma, supranti, kad ne jų auksą vertinu. Man jie nepalyginti brangesni kaip tavo kovos prisiminimas.

Valandėlę paklūpėjusi ant denio, ji suniuro, kad Dorėjas nieko daugiau nesako, paskui nieko nesuprasdama papurtė galvą ir veidmainingai pasakė:

– Ne, ne, vis dėlto negaliu jų priimti. Juk tu pats jokio atmino apie kovą nebeturėsi.

Išsklaidydamas tą abejonę Dorėjas išsitraukė iš užjuosčio laivo vado grandinę ir parodė ją Arsinojai. Arsinoja paėmė ją, norėdama atidžiau apžiūrėti, ir šūktelėjo:

– Oi, žinau, žinau, tai karo laivo vado ženklas! Tokią grandinę su liūtu iš patenkinto svečio gavo viena mergina, su kuria kartu lankiau šventyklos mokyklą. Gerai prisimenu, kaip verkiau iš pavydo galvodama, kad tokios tikrai niekada negausiu.

Dorėjas nepasidavė, nes, kaip spartietis, nebuvo švaistūnas, atkišo Arsinojai savo grandinę su medaliais ir pasakė:

– Turėkis nors šitą, jeigu ji suteiks tau džiaugsmo. Man ji maža reiškia, o Turmsas tokios, manau, niekada tau nepelnys.

Arsinoja apsimetė nepaprastai nustebusi, vis atsisakinėjo ir tvirtino:

– Ne, ne, tikrai negaliu jos priimti, ir neimčiau, jei nenorėčiau užmiršti šventyklos mokykloje patirtų pažeminimų. Niekada neatsilyginsiu už tavo gerumą ir tikrai negalėčiau jos priimti, jei nežinočiau, kokie judu su Turmsu geri draugai.

Žiūrėdamas tą prastą spektaklį draugystę užmiršau. Gavusi grandinę ir supratusi, kad Dorėjas daugiau nebeturi ką duoti, Arsinoja nedelsdama pakilo, pasitrynė į laivo lentas nubruožtus nuogus kelius ir pasakė daugiau nebenorinti varginti Dorėjo, nes jį tikriausiai kamuojančios žaizdos.

Dionisijas buvo surikiavęs laivus į eilę ir kaip padūkęs spartino irklų taktą, norėdamas išvengti pakrantės antpuolio ir kuo greičiau atviroje jūroje dingti. Bet iš šalies jis stebėjo, kas dedasi, ir, mąsliai čiupinėdamasis didžiulius aukso auskarus, priėjo prie mūsų.

– Arsinoja, – pagarbiai tarė jis, – mano vyrai, žiūrėdami į tave, tariasi laive deivę turį. Tačiau bežiūrint sutrinka irklavimas bei kryptis ir, kiek juos pažįstu, į tave pavėpsojus, jiems kyla dar pavojingesnių minčių. Todėl Turmsui būtų geriau, jei tuoj pat nusileistum į laivo apačią ir pernelyg dažnai nesirodytum.

Iš Arsinojos veido mačiau, kad ji tik ir laukė progos pagrasinti Dionisijui. Skubinai pasakiau:

– Žinau, niekas negali tavęs priversti, bet būtų liūdna, jei kaitri saulė subjaurotų tavo baltą kaip pienas odą.

Arsinoja sukliko iš išgąsčio ir skubinai puolė rankomis dangstytis nuogumą.

– Kodėl iš karto nepasakei? – subarė ji ir bemat nulėkė į apatinio denio kambarėlį, kurį jai patogiai įruošė vairininkai.

Dionisijas sunkiu žingsniu atsekė paskui mus. Arsinoja meiliai paprašė jį sėstis ir kaip prielankumo ženklą įbruko į glėbį katę. Dionisijas atsiduso ir tarė:

– Nenorėjau įžeisti Dorėjo, kuris ir šiaip yra ūmaus būdo, bet ar išties esi tokia kvaila moteris, Arsinoja, kad nesuvoki mane vien rankos mostu Kartaginai daugiau žalos už Dorėją padarius? Juk sutraiškiau pirmagalio taranu jų laivą, o mano valdoma didžioji triera – tarytum gyva esybė ir man uoliai paklūsta. Dorėjo kova buvo tik draugiškas pasipriešinimas ir iš to nebūtų buvę naudos, jeigu mano vyrai, jo skydo dangstomi, nebūtų padegę laivo. Nesuvokiu, kaip gali žavėtis jo putotom lūpom ir beprasmėm žaizdom.

Pagarbiai į jį žvelgdama Arsinoja atsakė:

– Oi, Dionisijau, ar nesuvoki, kad Dorėjas yra šiurkštus ir prievartingas, todėl kaip vyras man nepatinka. Tačiau pamačiusi putas jam iš burnos veržiantis pamaniau, kad greičiausiai jį nuraminsiu savimeilę pamalonindama. Man pasisekė, gavau šituos vertingus kovos atminus. O tu neturi jokio prisiminimo apie sutriuškintą laivą.

Drybsodamas lovoje su kate glėbyje Dionisijas sunkiai kriokavo. Kambarėlio prieblandoje blizgindamas jaučio akimis į Arsinoją pasakė:

– Oi tu, moterie, gerai žinau, ko nori, ir turėčiau būti išmintingesnis, bet nieko negaliu padaryti. – Mano nuostabai, jis išsivėrė iš ausų didelius auksinius auskarus, atkišo juos Arsinojai ir tęsė: – Ne į mane tu gosliai žiūrėjai, bet į mano ausyse kabančius papuošalus. Jie bent sunkesni ir geresnio aukso nei tie, kuriuos gavai iš Dorėjo. Turėk juos kaip mano ir neseniai nuskandinto laivo prisiminimą.

Tačiau Arsinoja apsipylė graudžiomis ašaromis ir suaimanavo:

– Niekini mane, tardamas mane godžia. Verčiau mesiu jūron Dorėjo dovanas, nors protingiausia būtų bergždžiai jo neerzinti, nes jis jau dėl savo žaizdų suirzęs. Ne, Dionisijau, tavo auskarų neimsiu, kad ir ant kelių atsiklaupęs maldautum. Prisiminimui mieliau išpešiu plaukų iš tavo juodos barzdos, nes man tai gražiausia vyro barzda.

Tuomet ašaros plūstelėjo ir iš jautiškų Dionisijo akių ir, graudžiai suaimanavęs, jis sušuko:

– Netikiu tavo žodžiais – aš žinau, kaip yra iš tikro, o mano guvus protas nesnaudžia. Bet būtų geriau, kad priimtum tuos auskarus ir išsirautum iš mano, o ne iš Dorėjo ar mano vairininko ausų.

Paleidęs iš glėbio katę, jis puolė ant kelių ir liedamas ašaras prašė Arsinoją priimti auskarus. Galiausiai ji pasigailėjo ir išpūtusi akis tarė:

– Nesuprantu, ką sakai, bet labai gailiuosi sutikusi paimti iš Dorėjo tuos pigius papuošalus, nes dabar esu priversta ir tavo dovaną priimti. Vienintelė paguoda, kad tavo gražios galvos išties nereikia prieš moteris puošti – ji gražiausia tokia, kokia yra.

Dionisijas ėmė smarkiai drebėti, užsidengė delnu akis ir paprašė:

– Turmsai, mano drauge, pasirūpink, kad tavo moteris laikytųsi slapčia nuo vyrų ir nė trumpam man nesirodytų. Antraip savomis rankomis ją į jūrą išmesiu.

Arsinoja vėl paplūdo ašaromis ir pasakė:

– Oi, Dionisijau, ar taip labai tau trukdau? Mielai leisiuosi išmetama į jūrą, jeigu tikrai šitai savo stipriomis rankomis padarysi. – Ji pamąstė ir pridūrė: – Vis dėlto netikiu, kad išmestum mane į jūrą, jei iš tikrųjų paliestum šiomis nuostabiai plaukuotomis savo rankomis.

Daugiau Dionisijas neištvėrė ir kliuvinėjančiom kojom išsvyrinėjo iš kambarėlio. Netrukus išgirdau jį stūgaujant irklininkų denyje ir lyngaliu šniorijant vyrų nugaras. Jam išėjus Arsinoja prapliupo linksmu juoku, apsivijo baltomis rankomis mano kaklą, pabučiavo į lūpas ir šūktelėjo:

– Ar matei, kaip greitai ir išmaniai atsikračiau jo, kad galų gale nors valandėlę liktume dviese. Oi, Turmsai, kaip džiaugiuosi, jog esi išmintingas ir įsivėlęs į kovą beveik nė nesusižeidei. Tikrai būčiau mirusi, jeigu tau kas bloga būtų nutikę.

Tačiau pamačiusi mano žvilgsnį ji staiga surimtėjo ir tarė:

– Nebūk paikas, Turmsai, – negalvok blogai apie mane. Prisiekiu deive, verčiau išmesiu šitas dovanas į jūrą, nei tokias tavo akis matysiu, Turmsai. Gal esu godoka ir man pernelyg patinka papuošalai, ir, žinoma, vyrų dovanas priimu mielai – mieliau tokias, kurios turi išliekamą vertę, nei bevertes. Nepaneigsi, Turmsai, kad pats dar nepadovanojai man jokios brangesnės dovanos. – Apsivijusi rankomis mano kelius, ji suskubo pridurti: – Žinoma, man tavo dovanų nereikia, nes pats man esi dovana. Bet pasielgtum niekšiškai, uždraudęs priimti kitų dovanas. Jau pastebėjau, kad nesi sumanus vyras ir negalvoji apie ateitį – kaip vyras, savo likimą su moterimi susaistęs, turėtų galvoti. Tinki man toks, koks esi: mudviejų guoliui ryšelio nendrių pakaktų, valgiui – sūdytos žuvies. Bet geriau, žinoma, jei turėtume gražų namą, jį prižiūrėtų patikimi tarnai, o laukuose dirbtų vergai. Todėl, kol galiu, leisk man žvelgti į priekį.

Jos žodžiai numaldė mano apmaudą. Juk tie žodžiai rodė ją galvojant apie bendrą mudviejų gyvenimą iki mirties. Pastebėjusi, kad atlyžau, ji paglostė man skruostus ir paprašė:

– Suprask, Turmsai, ir mane – negalvok tik apie save. Grožis – vienintelis mano turtas ir jis ilgai nesilaikys. Todėl atleisk, kad niekuo nenusikalsdama naudosiuosi juo, kol galėsiu. Mylėk mane tokią, kokia esu, nieko bloga nemanydamas. Aš negaliu pasikeisti.

– Oi, Arsinoja, – sudejavau. – Pliuškeni kaip vanduo ir nepaliauji kas

akimirką mainytis. Bet tikriausiai už tai tave myliu ir dėl tavęs kenčiu. Samstau tave, tačiau tu dingsti iš saujos. Pasakyk, brangioji, kaip tave sugauti?

Ji išplėtė akis, pažvelgė palaimingai įžūliu žvilgsniu į mane ir atsakė:

– Ak, Turmsai, pats geriau žinai – negaliu tau patarti.

Irklams barškant, jūrai į laivo šonus pliuškant suspaudžiau ją glėbyje, tačiau jos kūno niekaip nepajėgiau sugniuždyti – kad ir ką dariau, ji atsigosdavo ir atgydavo. Pavakare ji buvo tarytum atgaivingas vynuogynas, o aš kaip plokščia plekšnė. Nieko neįstengiau jai padaryti.

5

Irklų mostai sulėtėjo, takto mušėjo skydas ėmė dunksčioti snaudulingai. Laivo paskuigalyje Dionisijas su Dorėju ir Mikonu gulsčiom, alkūnėmis atsirėmę į Krinipo atsisveikinimo dovaną, – arkliais atsiduodančią vilnonę pagalvę, – gėrė vyną. Retkarčiais Dionisijas užmesdavo akį į jūros stebėtoją, sėdintį ant paskuigalio sijos, ir sustūgdavo, kad tas neprarastų budrumo. Šiaip jau Dionisijas buvo nesmagus, o Mikonas tyliai jam pasakojo apie užmaršties sostą, įšventinimą ir sugrįžimą.

Dionisijas tarė:

– Nelabai tikiu sugrįžimu. Kol mano raumenys gumbsos it geležis, pilvas mals sugedusį jūrininko davinį, kol nepamesiu dantų, tol būsiu patenkintas ir nieko daugiau negeidausiu. Tačiau šitokį vakarą, kai jūrą dažo vyno raudonis, o ausys staiga užgirsta irklų tarškesį, norėčiau grįžti – nors balta žuvėdra, kad dar kartą pamatyčiau per jūrą iriantis grakštų siaurą laivą – irklų eilėm kylant ir leidžiantis, vandeniui pridurmais nepaliaujant putoti. Be abejonės, šventyklos gražios, dievų statulos žadina pamaldumą, juodi bei raudoni taurių paveikslėliai džiugina akį, bet man turbūt gražiausias graikišku papročiu pastatytas laivas – tūkstantmetis penkiasdešimtirklis ar šiuolaikinė triera.

Dorėjas pasakė:

– Gražios rantuotos šventyklų kolonos, gražus saulę užstojantis kalnas. Graži derli lyguma, miestas be mūrų, graži dumblo nugelsvinta Euroto upė. Gražūs nuogi berniūkščiai, kurie prie Artemidės aukuro plakami nė necypteli, gražus suprakaitavęs nugalėtojas, kuris kvapstosi išsižiojęs Olimpijos rungtynių lauke. Bet gražiausias turbūt karys, dėl savo tėvynės kruvina galva nuo neįveikiamo priešo krintąs.

Mikonas tarė:

– Gražus baltas balandis, gražiai raitosi gyduolė gyvatė, tačiau man gražiausias įšventintasis, kai, mirtino prakaito išmuštas, pašoka išplėtęs akis ir šypsodamas kiaurai žemiškojo nežemiška regi.

Ir aš įsikišau į kalbą:

– Nesakysiu, kas gražiausia, nors puikiausiai šitai žinau ir jūs žinote. Todėl vynu ir plepalais stengiatės guostis.

Matomumas menko, sužibo žvaigždės ir Dionisijas šūktelėjo takto mušėjui ir irklininkams mesti irklus ir surišti laivus, idant vyrai, pavalgę ir išmiegoję per naktį, atgautų jėgas.

Mikonas gražiai švelniu balsu padeklamavo:

– Miegas – mirties brolis,
kančia – žmogaus sesuo,
žmogus priverkia ašarų jūrą.
Bet esu įsišventinęs, todėl,
įšventintųjų dieve, apsireikšk man,
išimk iš burnos pinigą,
nuvesk prie tikrojo šaltinio
ir man iš paskos užmaršties vartų neužrakink,
Jaooo, jaooo.

Tačiau jo karštas pabaigos šūksmas, man rodos, tebuvo Jakcho šauksmas, o ne įsišventinusiojo užkalbėjimas.

Tris dienas yrėmės per atvirą jūrą, bet vėjas nesustiprėjo – greičiau plaukti nepajėgėme. Naktimis surišdavome laivus ir Arsinojos katė degančiomis akimis leisdavosi tykinti laivo paramsčiais, todėl irklininkai pajuto jai prietaringą pagarbą. Ir jie neniurzgėjo – noriai yrė, tikėdami kiekvienu irklo trūktelėjimu tolstą nuo žiauriųjų Kartaginos laivų.

Tačiau ketvirtą vakarą Dorėjas prisikabino prie juosmens kalaviją, ėmė jį kalbinti, kurstė savo nirštą dainuodamas karines Lakedaimono dainas ir galų gale išsižergęs stojo priešais Dionisiją.

– Ką iš tiesų ketini daryti, Fokajos Dionisijau? – paklausė jis. – Jau ilgokai vangstomės Kartaginos laivų. Iš saulės ir žvaigždžių matau mus į šiaurę iriantis. Šios krypties laikydamiesi Eriko niekada nepasieksime.

– Taigi taigi, tu teisus ir pats net norėjau užsiminti apie šį reikalą, – geraširdiškai atsakė Dionisijas. Tą akimirką jis nykščiu davė ženklą savo vyrams ir šie, supuolę ant Dorėjo, taip greit jam surišo rankas ir kojas, kad tas net nespėjo kalavijo paliesti. Subliuvęs iš nuostabos, jis priminė savo garbę, nutilo ir įbedė į Dionisiją žudantį žvilgsnį.

– Matai, Dorėjau, Heraklio palikuoni, – raminamai tarė Dionisijas, netiesiogiai kalbėdamas ir savo vyrams, kurie labai nenoriai puolė Dorėją. – Gerbiame tave kaip didvyrį ir savo kilme esi už visus mus nepalyginti kilnesnis, tačiau pats turi pripažinti, kad tas Ladės irklo smūgis retkarčiais tau atsiliepia. Dieviškasis tavo protėvis Heraklis kartkartėm visai pamišdavo ir tik vaiko verksmą girdėdavo. Labai susirūpinau pamatęs tave kalaviją tarytum gyvą esybę kalbinant, nors tai tėra šalta geležis. Bet dar labiau susirūpinau išgirdęs tave kalbant apie žvaigždes, saulę ir jūrininkystę, nes apie tai nieko neišmanai. Dėl tavo paties sveikatos turiu tave į laivo pirmagalio kambarėlį uždaryti, iki nusiraminsi ir pasieksim Masiliją.

Vyrai taip pat smagino jį plekšnodami per pečius ir prašė:

– Nepyk ant mūsų – juk tavo paties labui šitai padarėme. Bekraštė jūra greitai suūžina nepratusią galvą. Net išmintingasis Odisėjas, ėmęs regėti sirenas ant pakrantės uolų ir išgirdęs jų dainą, prisirišo prie stiebo.

Dorėjas iš įniršio taip sudrebėjo, kad suvirpėjo laivas, ir sušuko:

– Tikrai neplauksime į Masiliją. Siūlau jums puikias sausumos kautynes vietoj siaubingos kelionės jūra, o pasipuošęs galvą Segestos šuns karūna padalysiu jums Eriko žemes ir pastatysiu vyrų namus, kad drauge gyventume ir savo sūnus kariais auklėtume. Elimiliečius atiduosiu jums kaip vergus žemei dirbti, o pramogai, jei norėsite, galėsite medžioti sikanus bei jų moteris. Šitą gerą Dionisijas rengiasi apgaule iš jūsų atimti.

Tildydamas jo kaltinimus Dionisijas prapliupo kvatoti ir, pliaukšėdamas delnais per šlaunis, suriko:

– Paklausykit, paklausykit, jis visai pamišęs! Ar mes – Fokajos vyrai, atsisakę jūros, žemę kapstysime? Nieko kvailesnio nesu girdėjęs!

Bet jo vyrai ėmė neramiai mindžikuoti, tarp savęs žvalgytis, irklininkai, pasistoję nuo suolelių, lipo į denį, penkiasdešimtirklių vyrai, kad geriau girdėtų, rabždinosi ant paskuigalio sijos. Dionisijas surimtėjo, tildydamas užspaudė koja Dorėjui burną, ir tarė savo vyrams:

– Plauksime į šiaurę, kad tiesiausiu keliu pasiektume Masiliją – jau esame tirėnų vandenyse. Jūra plati ir sėkmė mane tebelydi. Jei reikės – įveiksime tirėnų laivus ir prasiveršime. Masilijoje gaminamas raudonas vynas, ten net vergas duoną į medų dažo, už kelias drachmas pieno baltumo vergės pardavinėjamos.

Dorėjas trūktelėjo galvą iš po jo kojos ir sustugo:

– Vietoj nežinomų pavojų ir svetimų dievų siūlau jums pažįstamą žemę, kur šventyklos statomos graikišku papročiu, kur barbarams garbė graikų kalbą mokėti. Trumputę kelionę jums siūlau ir lengvą karą. Savomis akimis matėte mane kaunantis ir likusį gyvenimą, mano šuns karūnos globojami, galėsite kaip didikai ir vadai nugyventi.

Dionisijas norėjo spirti jam į galvą, bet vyrai sulaikė. Kai kurie surimtėję vienas kitam sakė:

– Dorėjo žodžiuose yra tiesos – nežinome, kaip mus Masilijoje sutiks gentainiai. Tirėnai be vargo nuskandino šimtą mūsų protėvių laivų. Mūsų tėra trys šimtai vyrų ir trijų laivų neužteks, kai jūra juoduos raudonuos tirėnų laivais.

Dorėjas sušuko:

– Trys šimtai narsių mano skydu dangstomų vyrų – kariuomenė, juolab kad jūsų į kovą pirm savęs nevarysiu – galėsite žengti iš paskos. Tai jums, o ne man galvoje negerai, jei ne manimi, o pažadą sulaužiusiu Dionisiju tikite.

Dionisijas raminamai kilstelėjo ranką ir paprašė:

– Leiskite man kalbėti – nekrykit it ančių būrys tvenkiny. Tiesa, kad tariausi su Dorėju. Tiesa ir tai, kad kariaudami Eriko žemėje nieko nepraloš-

tume, nes Kartagina vis tiek mūsų nepasigailės. Tačiau tam esu pasirengęs tik tuo atveju, jei dievai viena ar kita dingstimi neleis mums pasiekti Masilijos. Kur nors Eriko pakrantėje išsilaipinsim tik paskutiniojoj.

Jūroje Dionisijas buvo galingesnis už Dorėją ir vyrai, kiek pasiginčiję, nusprendė plaukti į Masiliją. Juk mintį apie Masiliją jie iš pat pradžių buvo į galvas įsikalę.

Tačiau svetima jūra baugino. Dar kiek paplaukiojus ir užgaidiems vėjams mus pamėčius, ėmė gesti gėlas vanduo, todėl daugumas susirgo jūros karštlige ir matydavo reginius.

Gyvenimą laive sunkino ir retkarčiais iš pirmagalio kambarėlio pasigirstantis Dorėjo staugsmas ir trinkesys. Arsinoja nublyško, ėmė skųstis nepaliaujamu pykinimu ir gulinėjo dvokiame kambarėlyje trokšdama būti mirusi. Kasnakt ji reikalaudavo, kad atpančiočiau Dorėją ir sukelčiau laive maištą, nes bet koks likimas rodėsi geresnis už betikslį plūduriavimą jūroje mintant sušvinkusiu vandeniu bei kirmėlėtais miltais su laiškiu aliejumi.

Pagaliau priartėjome prie žemės. Dionisijas ragavo ir uostė vandenį, mėtė į dugną svambalą, atidžiai tyrinėdamas prie jo prikibusį dumblą. Tačiau turėjo prisipažinti:

– Nepažįstu šios žemės. Ji driekiasi į šiaurę ir į pietus kiek akys aprėpia. Man rodos, tai Italijos žemė – per toli rytuose atsidūrėme.

Netrukus sutikome du apvalius krovininius graikų laivus. Sužinojome, jog tai Kumų laivai, grįžtą į Kumus. Pakrantė esanti etruskų. Maloniai paprašėme jų šviežio vandens bei aliejaus, tačiau Kumų vyrai, nepatikliai pažvelgę į susivėlusias mūsų barzdas ir saulės išsausintus veidus, pasakė:

– Jūroje svetimšaliams vandens ir maisto negalime duoti, bet irkitės į krantą. Jei parodysite kelionės knygą, žvejai duos, ko reikia.

Dionisijas nenorėjo jų plėšti, nes jie buvo graikai. Paleidome laivus ir drąsiai nukreipėme pirmagalius į krantą – mums nieko kita neliko. Greitai radome upelio žiotis ir kelias trobeles nendrių stogais. Tai buvo išsivystęs kraštas, nes gyventojai nuo mūsų nębėgo. Jų namai buvo rąstiniai, jie turėjo geležinių puodų bei degto molio dievų statulų, moterys gražinosi papuošalais.

Vien šypsanti žemė ir mėlynos kalvos mums atrodė tokios nepaprastos, kad net irklininkai nepanoro smurtauti. Gėlo vandens nešiojimas į laivus užtruko, bet nė vienas iš mūsų neskubėjo į jūrą – net Dionisijas, nors išmintis jam kuždėjo, kad nepažįstamame krante užgaišti nevalia. Tebebuvome prie šaltinio bei aukojimo medžių, kai prie mūsų dvikinkiu karo vežimu, laikydamasis už vadelėtojo juosmens, atlėkė ginkluotas vyras. Jis griežtai prakalbo į mus ir iš jo kalbos supratome klausiant, ar turime leidimą plaukti. Apsimetėme nesuprantą. Tiriamai apžiūrėjęs mūsų ginklus, jis uždraudė mums išplaukti ir nudardėjo, bronziniais ratais keldamas dulkių kamuolius. Po valandėlės atlėkė uždususių ietininkų būrys ir netoliese sustojo mūsų saugoti.

Jie netrukdė mums grįžti į laivus, bet, nustūmus juos į vandenį, ietininkai ėmė mums grasiai šaukti, sviedė pavymui kelias ietis. Išplaukę ant pa-

krantės kalvų išvydome dūmų ženklus ir nuo šiaurės spėriai atsiiriančių greitų burinių karo valčių būrį. Pasukome į atvirą jūrą, bet vanduo nešė mus atgal, o irklininkai buvo išvargę, todėl karo valtys mus greitai pavijo. Jie parodė skydą, tačiau mes jo nepaisėme.

Į ženklus neatsakėme, todėl iš pirmosios valties į mūsų laivą atlėkė strėlė su kraujyje pamirkyta plunksna. Dionisijas nuplėšė ją ir atidžiai apžiūrėjęs pasakė:

– Man rodos, žinau, ką tai reiškia. Bet esu kantrus ir kausiuos tik puolamas. Taip bus geriausia, nes tokių siaurų ir lengvų laivų nepavyčiau.

Valtys iki pavakarės atkakliai sekė pridurmui. Saulei leidžiantis, pakrantei tolumoje temstant, jos išsklido vėduokle ir staiga nelauktai putotais pirmagaliais puolė.

Išgirdome lūžinėjančių irklų ir iš abiejų pusių mus saugojusių penkiasdešimtirklių šonų traškesį smailiems daužikliams juos kiužinant. Girdėjome irklininkų mirties riksmus strėlėms bei ietims per irklaskyles įzvimbus. Mūsų penkiasdešimtirkliai pasviro, sustojo ir tą akimirką puoląs laivas sulaužė abu vairinius mūsų irklus. Niršto perimtas Dionisijas suriko ir pats sviedė kablį su grandine, taip sumaniai užkabindamas jį už lengvojo laivo paskuigalio, kad nuo staigaus trūktelėjimo subraškėjo lūžtantis medis. Karių skydų dangstomi irklininkai puolė atkabinti kablio, o mums nuo aukšto denio nebuvo sunku juos ietimis smaigstyti bei irklais vandenin stumdyti.

Pirmagalys taip pat treškėjo, tačiau nedidelė karo valtis smailiu daužikliu storų ąžuolinių mūsų laivo lentų nepramušė. Ji iškart nusiyrė atgal ir pamėgino dar kartą tūžmingai smogti, bet daužiklis sulinko, valtis šonu trenkėsi į mūsų laivą ir daugumas jos vyrų žuvo, irklininkams nespėjus nuirti šalin.

Mūšis, trukęs tik keletą akimirkų, pridarė mums daug žalos – ypač penkiasdešimtirkliams. Tiesa, nuskandinome Dionisijo užkabintąją valtį, bet antpuolio narsa Dionisiją suglumino. Skubomis susitaisėme vairinius irklus, penkiasdešimtirkliai avikailiais užkamšė daužiklių pramuštas spragas. Iki vėlyvos nakties jie samstė į sausutėlius laivus prasisunkusį jūros vandenį, kuris sugadino gėlą vandenį ir iš pakrantės namų susineštą maistą.

Blogiausia, kad neatsikratėme etruskų karo valčių. Tiesa, apkiužintosios nusiyrė kranto link ir dingo tamsoje, tačiau dvi laikėsi netoliese ir, tamsai užslinkus, ant jų paskuigalio pakylų suliepsnojo deglai. Porą kartų mėginome jas nuskandinti, bet jos vikriai išsilenkdavo ir kaskart ant mūsų denio ir per irklaskyles pasipildydavo ietys bei strėlės.

Dionisijas tarė:

– Nežinau, ką daryti. Neįprasta, kad smailus kaip adata laivas pultų trierą – kad ir vairinių irklų laužyti. Tirėnai nesilaiko paprasčiausių karo taisyklių, nurodančių, kad pulti galima vienodo dydžio laivus, o lengvosios valtys turi kitokias užduotis atlikti.

Pasakiau:

– Etruskų pajūrio miestuose tikrai yra didelių karo laivų. Įtariu, kad plėvojantys deglai juos kviečia mūsų skandinti.

Dionisijas apmaudžiai pritarė:

– Rodos, jau girdžiu triukšmą ir alasą pakrantės miestuose, sparčius takto mušėjų skimbčiojimus ir raginamus laivų vadų šūksmus, laivams rungčiomis atlekiant. Tiesa, nesu girdėjęs, kad etruskai jūrų plėšikus dirtų, nes kadaise jie patys visose žinomose jūrose puldinėjo laivus. Bet tai žiauri, malonumų geidžianti tauta, pramogai verčianti belaisvius tarp savęs kautis ir vienam kitą žudyti. Esu tikras, kad jūros tvarkos pažeidėjus jie kitokia žvėriška piktybe baudžia.

Iš tamsos į naktines klajones negirdimai ištykino Arsinojos katė, stabtelėjo pasitrinti į Dionisijo blauzdą, paskui išsitiesė ir puolė nagais garsiausiai remžti denį. Dionisijas susižavėjęs šūktelėjo:

– Tas šventas gyvūnas išmintingesnis už mus! Matai, ji atsuko nugarą į rytus ir drasko denį šaukdama mums rytų vėją. Pulkim visi remžti, švilpkime, kaip švilpia vėjas, ir šaukime audrą.

Jis įsakė vyrams remžti lentas, kutenti stiebo papėdę ir švilpti. Keletas pamėgino šokti iš tėvų išmoktus Fokajos gilumos lietaus šokius. Šiugždesys, švilpimas, trepsėjimas ir bruzdesys mūsų laivuose išgąsdino etruskus – jie nuyrė savo valtis tolėliau. Tačiau vėjo nesulaukėme. Atvirkščiai, švelnus vakaris visai nuščiuvo, jūra net nekvėptelėjo. Pagaliau Dionisijas atsisakė bergždžių užmačių ir pririšo penkiasdešimtirklius prie mūsų laivo šono, kad vyrai, ruošdamiesi apyaušrio mirčiai, pailsėtų, pasimelstų dievams, nusipraustų, susišukuotų ir išsiteptų aliejais.

Dionisijas parodė man kablį su stipria varine grandine, kurią etruskų laivo vadas mėgino kalaviju perkirsti, iki jo gerklę ietis pervėrė. Ant grandinės buvo matyti gilios kalavijo smūgių žymės. Dionisijas tarė:

– Dabar matai, kokiais kalavijais mus pasitiks, nors su jų didžiausių karo laivų taranais susidorotume. Tirėnai – nagingiausi geležies kalviai, net puodus iš geležies kala. Savo akimis nematęs netikėčiau, kad prasčiausi neturtėliai valgį geležiniuose puoduose verdasi. Tokie jie turtingi. Savo šiaurinėje saloje jie turi neišsenkamas geležies rūdos kasyklas su raudoniausia rūda pasaulyje. Paprastas skydas neatmuša kalavijo, įkertančio varį.

Tirėnų valčių ugnys nutolo ir dingo iš akių. Susyk stojo visiška tamsa – vargiai jūros žvilgesį palei laivų šonus įžiūrėjai. Džiugiai šūktelėjau:

– Ak, Fokajos Dionisijau, tavo sėkmė mus tebelydi! Karo valtys dingo. Pabūgę jūros tamsos, etruskai grįžta į krantą.

Dionisijas žvelgė į jūrą nieko nematydamas ir šitaip pražiūrėjo lemtingas akimirkas. Nuo mūsų paskuigalio atsklido traškesys ir kirvio smūgiai. Tik uždegę deglus pamatėme, kad etruskų karo valtys tamsoje tyliai atsiyrė mums už nugarų ir nekliudomos kirviais nukapojo mūsų laivo paskuigalio irklus. Dauguma vyrų šaukė, kad Tirėnų jūrą valdo svetimi dievai, kuriuos pamaloninę galėtume paspukti. Kiti pašaipiai klausinėjo:

– Kur tavo sėkmė, vade Dionisijau?

Atitolę etruskai vėl užsidegė deglus, Dionisijas taip pat turėjo nušviesti savo laivus, kad iki ryto galėtume susitaisyti paskuigalio irklus. Raudamasis barzdą jis apmaudžiai tarė:

– Niekada nemaniau, jog mano laivas plūduriuos jūroje apšviestas lyg viešnamis.

Pasijutau kaltas pagalvojęs, kad pagrobiau Arsinoją iš šventyklos ir saugaus gyvenimo į neišvengiamą žūtį jūroje. Nulipau į jos kambarėlį. Ji gulėjo ant pagalvėlių sulysusi ir išbadėjusi, spingsulės šviesoje juodos akys dar ryškiau žiburiavo.

– Arsinoja, – pasakiau, – etruskų valtys seka mums įkandin. Paskuigalio irklai sulaužyti. Brėkštant atplauks didieji jų karo laivai mūsų šonų knežinti. Joks jūrininkystės išmanumas mūsų neišgelbės, kai jūra rami ir vėją šaukti bergždžia.

Arsinoja tik atsiduso:

– Oi, Turmsai, kaip tik susiskaičiavau pirštais dienas ir nusistebėjau. Be to, mane apėmė stiprus noras užvalgyti traiškytų kiaukutų, kuriais vištas lesina.

Pamaniau, kad iš baimės jai galvoje pasimaišė, ir pačiupinėjau kaktą, bet karščio neturėjo.

– Arsinoja, – tariau, – negerai padariau tave iš šventyklos pagrobdamas. Bet dar ne vėlu. Taikos ženklais galime pasikviesti etruskų karines valtis ir prieš mūšį jiems tave perduoti. Kai pasisakysi esanti Eriko žynė, jie tavęs neįžeidinės, nes etruskai – dievų tauta.

Bet Arsinoja nesuprato, kaip sunkiai pats su savimi kovojau, iki apsisprendžiau. Įtariai spoksodama į mane paklausė:

– Ką vėl negerai padariau? Ar jau įsisvajojai apie tas pieno baltumo Masilijos verges, nes aš sudžiūvau, subjurau, mane nuolat pykina?

Bergždžiai būčiau ją įkalbinėjęs susiprotėti. Dar mėginau įprašinėti, bet ji puolė į ašaras, apsivijo rankomis kaklą, stipriai prisispaudė man prie krūtinės ir pasakė:

– Oi, Turmsai, išties nenoriu be tavęs gyventi, nors gal esu kiek lengvabūdė. Bet myliu tave, tik tave ir net nebemanau galėsianti kokį kitą vyrą mylėti. Be to, labai bijau, kad nuo tavęs pastojau ir turėsiu gimdyti. Šitai nutiko patį pirmąjį kartą, kai užmiršau šventykloje slaptą sidabrinį žiedą. Net nenumaniau vidur dienos tiesiai tau į glėbį pulsianti. Pameni, kokia audra dėl to pratrūko?

– Dėl deivės! – šūktelėjau iš nuostabos galvą pametęs. – Juk tai neįmanu.

Ji įširdo:

– Kodėl neįmanu? Nors didžiausia gėda, nes esu žynė. Bet tuomet, tavo glėbyje, apie tai negalvojau. Juk niekada nebuvau tokių nepaprastų dalykų patyrusi, Turmsai. Rodės, galime mirti ta pačia ietimi perverti.

– Oi, Arsinoja, – pasakiau apstulbęs ir stipriai prisispaudžiau ją prie krū-

tinės. – Dabar suprantu – šitaip turėjo atsitikti. Juk ir pats nesitikėjau nieko panašaus patirsiąs, ir audra pratrūko. Koks aš laimingas, Arsinoja.

– Laimingas, – pamėgdžiojo ji raukydama nosį. – Aš tikrai nesu laiminga ir taip blogai jaučiuosi, kad tiesiog neapkenčiu tavęs – niekada nebūčiau patikėjusi kokį nors vyrą tiek bloga man padarysiant. Jei norėjai mane prie savęs pririšti, Turmsai, tai jau padarei šitai, bet už savo poelgį gausi atsakyti.

Apglėbęs ją – tokią gležną ir bejėgę, piktą ir pašaipią, uosdamas ne aliejais įtrintos odos, o silpną vėmalų kvapą, dar didesnį švelnumą jai pajutau. Ir nė menkiausia abejonė manęs nesuvirpino – tariausi, jog kaip tik todėl Erike džiugi audra įsišėlo. Man pasidarė nesvarbu, nieko nebereiškė, ką ši lengvabūdė paskui su Doręju ir Mikonu už mano nugaros darė, – atleidau už tai. Taip tvirtai ja tikėjau.

Prisiminiau, kur esame, kas dedasi, ir supratau, kad tik mano galia išgelbės Arsinoją ir mano negimusį kūdikį. Apie save negalvojau. Prasto valgio ir jūros vargų, nemigos ir slogių minčių išsekintas, ūmai vėl pajutau atsikratąs svaraus žemės molio. Mano galia įdegė mane it liepsna lempą ir jau nebebuvau panašus į žmogų – tikėjau savimi ir savo galia. Paleidau Arsinoją, išsitiesiau ir mano padai jau nebejuto laivo lentų – rodės, pakilau į orą. Rankos nejučia pakilo – net norėdamas jų nebūčiau nuleidęs. Puoliau į denį. Atkraginęs galvą, iškėlęs rankas džiugiai pasisukiojau į visas pasaulio šalis ir sušukau:

– Pūsk, vėjau, kilk audra, aš, Turmsas, žaibo pašventintasis, šaukiu vėją!

Toks garsus buvo mano šauksmas tamsioje jūroje, taip siautulingai galia mane virpino, kad jūrininkai pašoko, dailidės nusvarino įrankius. Atskubėjęs pas mane Dionisijas paklausė:

– Ar šauki vėją, Turmsai, ar nejuokauji? Jei šauki, tai šauk rytų vėją. Jis mums greičiausiai padės tikslą pasiekti.

Kojos, nepaklusdamos mano valiai, ėmė trypti po denį ir, smagiai šokdamas šventąjį šokį, riktelėjau:

– Nurimk, Dionisijau, neniekink dievų! Šaukiu dievus, galingesnius, iškilnesnius už graikiškuosius. Jie lemia vėją. Savąja galia šaukiu audros dundesį.

Tą akimirką jūra atsidūsėjo, mūsų laivai susvyravo, rišamieji lynai subraškėjo, oras sudrėko ir viršum mūsų prašvilpė vėjo gūsis. Dionisijas sušuko vyrams užgesinti deglus ir jie tai padarė paskutinę akimirką, nes iš debesimis aptraukto naktinio dangaus audringais šuorais viršum jūros nuūžė vėjas. Etruskai iškart nesuprato, kas dedasi. Nuo artimiausios valties atsklido baimės ir skausmo stūgsmai – kaukiantys vėjo gūsiai sviedė jiems į akis liepsnojančius deglus ir ištaškė degantį degutą valtyje, todėl ši beregint paskendo skaisčiose liepsnose. Vėjui papūtus bangos įsiaudrojo. Per jūros ošimą ir vėjo švilpesį išgirdome perpus triokštelint kitą etruskų valtį.

Juo siautingiau šokau, juo garsiau šaukiau vėją, kol Dionisijas trenkė mane kaip ilgą ant denio, kad nutilčiau, idant siautulingas vėjas neįsidūktų ir mūsų nenuskandintų. Trinktelėjus galvą į denį, galia iš manęs tarytum iš prakiurusio puodo išsiliejo – vėl apsunkau ir pajutau savo kūną. Turėjau iš visų jėgų įsikibti lyno ir užtvaros strypo, kad manęs nenuplautų į jūrą.

Per audros ūžesį Dionisijas stūgavo įsakymus ir pats kirviu nukapojo lynus, rišusius prie mūsų laivo penkiasdešimtirklius, nes audros užklupti jūrininkai brangius lynus kirsti delsė. Iš vieno penkiasdešimtirklio pasigirdo pagalbos šūksmai: vyrai šaukė, jog etruskų daužiklio pramuštoje skylėje avikailiai nesilaiką ir vanduo plūstąs vidun. Mūsų triera pasviro taip, kad per apatines irklaskyles almėjo vanduo, kol irklininkai jas užkamšė. Laivuose viešpatavo visiška sumaištis, ir Dionisijas, staugdamas iš įniršio ir nevilties, įsakė grimztančio penkiasdešimtirklio vyrams palikti savo laivą ir lipti ant trieros denio. Jie taip ir padarė, o keletas net išsigelbėjo savo daiktus, bet akmeninis Himeros vartų sąramos gaidys kartu su laivu nugarmėjo į dugną; du vyrus besidaužantys laivų šonai negyvai užmušė. Kitas penkiasdešimtirklis pradingo griaudėjančioj jūroj.

Dionisijas su savo vairininkais liepė viršutinės eilės irklininkams imtis darbo, nors jie griuvinėjo nuo suolelių ir bangos išmušinėjo jiems iš rankų irklus. Irklais pavyko laivą apsukti pavėjui, todėl neapvirtome. Nesuprantu, kaip vyrai įstengė judėti ir dirbti jūros blaškomame laive, kur niekas nė valandėlę nestovėjo vietoje, – aš trankiausi veidu į denio lentas, mestelėtas nuo denio kildavau į orą. Bet Dionisijas pastatė stiebą, nukreipė pusę burės į vėją ir laivas pakluso laikiniems vairiniams irklams. Ir pačiu laiku – daugumas irklininkų buvo susilaužę šonkaulius ir sugriuvę po savo suoleliais vaitojo, šaukdami, jog išmušė paskutinioji.

Kai laivas nusistovėjo, Dionisijas priėjo prie manęs, pakėlė už sprando ir, prilaikydamas mane rankomis, subliuvo į ausį:

– Kam vėl pašaukei vėtrą? Nors netikiu tave prišaukus vėją – tikriausiai užuodei jį atlekiant ir puolei šaukti, norėdamas prieš mano vyrus pasirodyti. Ir pats užuodžiau ir jutau skonį, ir laukiau jo brėkštant, kai vairinius irklus susitaisysim. Nuspėjau stiprų palankų vėją, tačiau tu viską supainiojai ir pridarei mums nepataisomos žalos – praradome penkiasdešimtirklį su daiktais, kartu akmeninį Himeros gaidį, kuris Masilijoje mums būtų brangiausias karo atminas.

Numaniau jį kaltinant mane vien iš pavydo, nes vėjo reikaluose gebėjau nepalyginti daugiau nei jo, kaip jūrininko, patirtis. Aplink dundant ir šniokščiant, prisiminiau žydinčius Eriko nakvynės namų vaismedžius, atsisegančią antpetinę Arsinojos segę, audros nušluotus Eriko stogus. Supratau, kad audra manęs negali sužeisti. Net nuplautas į jūrą nesusižaločiau, nes esu tokia pati sklidžios jūros ir švilpiančio vėjo puta. Tą akimirką skaistus žaibas perskėlė dangaus skliautą ir akimirksnį mačiau laivą, išpūstą burę ir įstangos perkreiptus daugybės jūrininkų, užgulusių vairinius irklus, veidus.

Pamačiau įsisėlusios jūros putotas keteras, su bangom nušuoliuojantį nartų Poseidono ketvertą. Žaibas tarytum sveikino mane, skaistus jo blyksnis iš dangaus tarytum žadėjo man kuo geriausią klotį.

Po žilpinamo žybsnio visai virš mūsų galvų sugriaudęs dundesys man užtrenkė ausis. Dionisijas šiurkščiai nustūmė mane pro angą į apatinį denį, kur visa daužėsi, buvo girdėti dūžtančių ąsočių barškesys ir vandens pliuškenimas. Nusigrabinėjau iki Arsinojos kambarėlio. Išskėtusi rankas, ji gulėjo ant pilvo mėgindama laikytis sienų, iš nosies tekėjo kraujas.

Užčiuopusi tamsoje mano ranką, ji iškart pratrūko verkti ir žiaukčiodama apkaltino mane:

– Ar čia tu, Turmsai? Argi vertėjo vien iš tėvystės džiaugsmo tokią šiurpią audrą sukelti? Pamėginęs tikrai galėjai mus kitaip išgelbėti. Nori, kad laivas mane užmuštų.

Glėbiau ją savo kūnu saugodamas, kol, nuo vienos kambario sienos prie kitos ridinėjamas, buvau mėlynai sumuštas, apdaužytas ir mano viduriai persivertė. Bet likom po audros gyvi, o saulei tekant jūra nušvito, audra nurimo ir, kaip norėjo Dionisijas, gūsingai papūtė palankus vėjas. Ištempę burę lėkėme rungdamiesi su didžiulėmis bangomis į vakarus ir mūsų laivas skrodė vandenį šokčiodamas ir prunkščiodamas lyg arklys. Vyrai ėmė juoktis, šūkalioti. Dionisijas liepė padalyti visiems po taurę neatmiešto vyno, paaukojo nuo laivo pirmagalio šiek tiek vyno ir Poseidonui, nors, daugumos manymu, bergždžiai.

Jūros stebėtojai sušuko matą tolumoje burę. Akyliausias vyras užsiropštė į stiebo viršūnę ir džiugiai riktelėjęs pasakė, jog tai juostuota mūsų penkiasdešimtirklio burė. Iki pusiaudienio paviję laivą pamatėme, kad jis nėra labai nuniokotas.

Sukilęs vėjas iš tikrųjų buvo rytys, nors manau, kad ne mano dėka jis atlėkė. Dangus švytėjo giedriu, o žvarbus vėjas dvi dienas didžiausiu greičiu lakino į vakarus abu mūsų laivus, kol trečią dieną atsidūrėme netoli žemės ir tarytum debesis danguje išvydome mėlynus kalnų pavidalus. Dionisijas tarė:

– Tai viena iš dviejų didžiųjų salų, kuriose mūsų seneliai mėgino įkurti nausėdiją. Jas skiria sąsiauris. Jei mus lydės sėkmė, prasibrausime juo į atvirą jūrą ir šiaurinėje jos pakrantėje susirasime Masiliją.

Kiek išdrįso, jis pasuko laivų pirmagalius į šiaurės vakarus – laikydamasis kranto ketino plaukti šiaurės link, tačiau vėjas pamažu stūmė mus pakrantėn – jau įžiūrėjome grublėtus krantus, kūginius akmenų bokštus ir iš rūdų lydymo iškasų tumulais virstančius dūmus. Artėjant prie žemės vėjas ėmė gūsiuoti ir vyrams vėl teko griebtis irklų. Nespėję susigaudyti atsidūrėme salų labirintuose, išvydome aplinkui į povandenines uolas dūžtančias bangas, o mūsų laivą pagavo sukioti jūros srovės.

Dionisijas pasiuntė žemą penkiasdešimtirklį išžvalgyti kelio ir pats nuo pirmagalio bei šonų žvalgėsi. Jis vis ieškojo vietos išsilaipinti, nes negalėjo-

me pernakt tuose pavojinguose vandenyse plūduriuoti, be to, turėjome nutempti laivus į sausumą ir atitaisyti audros padarytus nuostolius.

Sukdamas pro uolynus penkiasdešimtirklis užklupo žvejų valtį, iki pusės priverstų žuvų, tinklų ir žeberklų. Paėmėme iš jos tris rudai nudegusius juodaakius sardus į nelaisvę, kad parodytų mums kelią. Jie nekalbėjo jokia mums suprantama kalba ir labai gąsčiojosi, bet Dionisijo lyngalis buvo puikus kalbų mokytojas. Dionisijas išsiaiškino, jog, norėdami pakliūti į sąsiaurį tarp didžiųjų salų, turime kaip įmanydami lenktis klaidžių salelių. Kiek Dionisijas iš jų aiškinimų sugaudė, sąsiauris yra nepavojingas ir neapmatomai platus.

Jų žeberklai buvo geležiniais ašmenimis. Iš to supratome juos esant etruskų valdiniais ar bent prekiaujant su etruskais. Norėdamas juos pamaloninti, Dionisijas įsakė penkiasdešimtirkliui tempti valtį ir neleido vyrams jų žeberklų laužyti bei sumokėjo jiems už žuvis porą Krinipo atspauduotų Himeros sidabrinių.

Jie domiai pavartė pinigus delnuose ir, išvedę mus į plačius vandenis, parodė skurdžią salą – ant jos slėnaus kranto galėjome nakčiai sutempti laivus. Nuo krūmingos kalvos išvydome tolumoje niūksant plačią žemę ir Dionisijas uždraudė mums kaisti puodus. Beliko žuvį pasisūdyti ir valgyti žalią. Tačiau buvome tokie išbadėję ir taip nepaprastai išsiilgę šviežienos, kad net žalia žuvis su visais kaulais lengvai slydo gerkle.

6

Sugulėm ir kietai įmigom. Akmenuotas pakrantės smėlis ir kvapi žolė po kietų laivo lentų mums buvo minkštesni už vilnonį čiužinį, nors mingant atrodė, kad visa sala po mumis sūpuojasi, o daugumai, per daug žalios žuvies prisivalgius, susuko pilvus. Arsinoja miegojo man ant krūtinės, nosį po pažastim įkišus. Tačiau Dorėjo iš pirmagalio kambarėlio išlaisvinti dar negalėjome, nes audros apdaužytas jis nenurimo ir sunkiai praplėšęs akis patikino, jog vos atrišime, jis kad ir plikomis rankomis nugaluos Dionisiją.

Brėkštant pabudome sustirę iš šalčio. Pirmiausia pamatėme, kad sardai su valtimi, tinklais bei žeberklais dingę. Dionisijas puolė lyngaliu šnioryti sargybinius, bet tie greitai apsigynė sakydami, kad Dionisijas įsakęs jiems tik laivų ir mūsų saugumo žiūrėti. Apie sardus jis nieko nesakęs, o anie po pusiaunakčio mostelėję į savo valtį bei žeberklus ir ženklais parodę iškeliaują pagauti mums šviežios žuvies. Dar parodę abu sidabrinius pinigus, išreikšdami norą užsidirbti tokių daugiau, todėl sargybiniams nė į galvą nešovę juos sulaikyti. Dionisijas įniršęs barėsi, kad tokie kvaili vyrai negalį būti kilę iš Fokajos – tikriausiai koks

nors klajojantis abderietis* buvo įsėlinęs į jų motinų lovas ir iš jo jie paveldėję minkštas galvas.

Mus persmelkė bloga nuojauta, ir Dionisijas suskubo tempti laivus į vandenį, nors tikėjomės jį liksiant krante visą dieną kamšyti laivų ir tik sutemus veršiantis pro Sardų sąsiaurį. Pradėjom bambėti, o jis pasakė, kad net jo jūrininkystės išmanumas nepadės nakties tamsoj uolotais vandenimis be laivavedžių mus pro nepažįstamą sąsiaurį praplukdyti. Be to, sardai tikriausiai jau bus spėję pranešti apie pavojų pakrantės etruskams ir tas pats rytų vėjas, kuris taip lengvai ir greitai atnešė mus į Sardiniją, lygiai greitai mums pavymui genąs etruskų karo laivus. Juk per audrą jie negalį prieš vėją irtis savo krantų link. Todėl greitis esąs vienintelis mūsų išsigelbėjimas. Jei reikėsią, turėsime, išsiveržę iš sąsiaurio, ginklu prasiskinti kelią Masilijon. Dionisijas vėl paragino mus pasikliauti jo sėkme, kuri ligi šiol neapleido.

Tačiau nuo tol visa buvo tarytum užkeikta: nepažįstamos pakrantės potvyniai ir atoslūgiai buvo tokie apgaulingi, kad mūsų laivai, rodės, užstrigo krante. Gerokai paplušėjome ir viską išmėginome stumdami trieros paskuigalį nuo kranto. Diduma įtarinėjo sardus tyčiomis mums užkeiktą salą parodžius, kad pražūtume, bet Dionisijas tikino audrą pernelyg pakėlus pakrantės vandenį, todėl jis nuslūgęs tik vėjui nurimus – taigi prigimtinė atoslūgių tvarka susipainiojusi. Jis kaltino save – esą turėjęs apie tai pagalvoti, ir graudžiai sudejavęs, kad jam jūrininko gabumo ne visada pakanka, paklausė, kam iš tikrųjų jis laikąs vairininkus, jei šie visai neprotauja.

Saulė jau buvo aukštai, kai pagaliau atsidūrėme vandenyje. Sąsiaurio vandenys ėmė mus nešti ir spausti prie kranto, rytuose išvydome daugybę didžiulių burių, o netrukus ir raudonai juodai nudažytus karo laivus, kurie grėsliai artėjo į mus. Penkiasdešimtirklio vyrai nerimastingai šūkčiodami saikdino Dionisiją, kad kilus kautynėms jų nelaimėje nepaliktų – kaip be gailesčio palikęs aną penkiasdešimtirklį audroje skęsti.

Toldamas Dionisijas savo ruožtu jiems subliuvo:

– Nešvari sąžinė nerimsta! Patys tariatės kilus kautynėms greičiau už trierą paspruksią. Bet patikėkite manimi, vieni niekados nerasite Masilijos. Mes draugėj stiprūs. Jei atsiskirsite, tirėnams bus lengva mūsų laivus po vieną sutriuškinti.

Dangus tviskėjo mėliu, tačiau tądien net jis mums rodėsi bloga lemiantis, dar blogesnės lemties rodėsi žemė, kurios šešėlin mus nešė vanduo. Vėjas sustiprėjo ir pasisuko į šiaurę spausdamas mus prie kranto, todėl kyšulį vargiai apsukome. Pamanėme sąsiaurį jau įveikę. Bet pakrantėje už kyšulio išvydome uostą su laivais, ant kalno – miestą ir kūginius akmens

* Apdero miesto gyventojai antikoje laikyti kvailiais ir atsilikėliais; abderietis buvo mulkio ir provincialo sinonimas.

bokštus. Žvejų sukelti sargybos laivai tykojo pasaloje už kyšulio ir mušdami varinius būgnus puolė irtis į mus. Ir iš šiaurės, nuo mėlynuojančios didžiosios žemės pietinės iškyšos, pavėjui artėjo laivai, nors jūros tolyje dar atrodė lyg juodos dėmės. Manėm, mums galas.

Tačiau iškilus pavojui Dionisijas vėl parodė, ką geba: atlošė didžiulę jaučio galvą, suriko karo šūksmą ir padrąsino vyrus sakydamas:

– Jau ištisą žmonių kartą šias salas engia etruskai ir sąsiaurio sargybos laivai tikriausiai nepripratę kautis – tik rinkti mokesčius ir plaukiojimų leidimus tikrinti. Nušluokime juos nuo jūros paviršiaus, atkeršydami ir už savo senolių kaulus, šioje pakrantėje boluojančius.

Drąsindamiesi jo vyrai mušė skydus, irklininkai ėmė irti dveja sparčiau ir šnarpuojančiais plaučiais traukė Fokajos karo dainas. Drąsiai pasukome į sargybos laivus, kurie tarėsi mus užklupę. Bet juos užklupome mes: triera daužikliu prapyškino ir užgulusi nuskandino pirmąjį laivą, o narsiai leidęsis į kovą penkiasdešimtirklis, kad turėtų kur apsisukti ir pulti, privertė kitą laivą trauktis ir nusiirti tolyn.

Išgirdęs savo gentainių siaubo stūgsmą ir matydamas, kaip didžiulė triera jau skandina antro laivo griaučius, trečiojo vadas ėmė dvejoti. Dvejojimas buvo lemtingas, nes Ladės mūšyje pasižymėjęs penkiasdešimtirklis be vargo nuskabė jo priešvėjinius irklus, laivas tapo nevaldomas, atsuko mums šoną ir mes jį smagiai pramušėme. Iškart nusigręžėme nuo to laužo ir pasisukome į ketvirtąjį sargybos laivą. Laivo vadas buvo etruskas – šitai matėme iš jo šalmo ir skydo. Tikriausiai jis gerbė savo gentainių jūros papročius, bet, išvydęs per vandenį atšniokščiantį trieros pirmagalį ir tris eiles irklų taip plakant vandenį, kad jūra ošė it krioklys, pamanė, jog kvaila tęsti kovą. Jis pasitraukė mums iš kelio įsakydamas, kiek irklai kabina, irti laivą šalin.

Ant laivų nuolaužų jūroje pliuškenosi daugybė žmonių, tarp jų du sunkiaginkliai, peiliais mėginantys nusipjauti šarvų diržus. Pora vyrų, norėdami juos nudėti, sviedė nuo denio ietis, o apatinės eilės irklininkai liovėsi irkluoti, ketindami plaukiojančius nuskandinti irklais. Dionisijas keikdamasis uždraudė bereik svaidyti ietis ir įsakė užkelti ant denio mūsų irkluose įstrigusį sunkiaginklį. Skęsdamas jis taip trūktelėjo nuo galvos šalmą, kad perdrėksta kakta pasruvo krauju. Ant jo šarvų dantis šiepianti Gorgonė ir sidabrinės žastų apyrankės rodė, jog jis nėra prastakilmis.

Į uostą sprunkančių sargybos laivų nepersekiojome, o toliau yrėmės pakrante, stengdamiesi pabėgti nuo raudonai juodų laivų, kurie vijosi mus nuo sąsiaurio. Ruošdamiesi kovai, jie suskleidė bures. Iš šiaurės, sustiprėjusio šiaurinio vėjo nešami, išsipūtusiom burėm mums kelio užkirsti skubėjo šiaurinės salos pakrantės sargybos laivai. Iš tolo apsukome uostą, pakrantėse ir ant stogų pamatėme daugybę žmonių, o vėjas negailestingai spaudė mus prie kranto, nors jau vadavomės iš sūkuringų sąsiaurio vandenų.

Nusiraminęs po mirtinos kankynės, tas irklu iš jūros ištvejotas vyras pasirodė esąs garbingas etruskas. Jis buvo ne karys – viso labo pilvotas vyras.

Jo akys po kruvina kakta atrodė daug mačiusios, kai jis, ant denio išvėmęs prisirytą vandenį, atidžiai mus apžiūrinėjo. Paaiškėjo, jog jis moka graikiškai. Įspėdamas jis parodė Gorgonės galvą ant šarvų, pasisakė esąs Larsas Tularas ir pareikalavo, kad nukreiptume pirmagalius į uostą bei pasiduotume jo krašto teismui. Antraip tapsime iš rytų atplaukiančio laivo grobiu arba mūsų laivai suduš į apgaulingus Sardinijos pakrantės uolynus.

Dionisijo vyrai tik juokėsi ir šaipėsi jį stumdydami ir reikalaudami nusimauti nuo žastų apyrankes. Tačiau Dionisijas uždraudė jiems erzinti tokį garbingą vyrą ir tarė:

– Aišku, kad esi kilmingas. Todėl liepsiu nužudyti tave kalaviju ir ūmai, nors pats vargu ar būtum mums padovanojęs tokią gailestingą mirtį, jeigu tau į nagus būtume pakliuvę. Žinoma, galėčiau dovanoti tau gyvybę ir paleisti tave į sausumą, jei mus iš čia išvestum.

Etruskas atsakė:

– Turėjau patikėti vakare išvydęs susigaužusį ežį, o saulėteky juodų musių įkandimų pabudintas. Bet nepatikėjau. Kartą į laivą įlipęs, verčiau būčiau su juo nuskendęs. Tačiau tokį amžių nugyvenusiam ir prie gyvenimo malonumų pripratusiam vyrui staiga mirti sunku. Todėl sugriebiau jūsų ištiestą irklą, nespėjęs pagalvoti, ką darau.

Dionisijas viena akimi stebėjo pridurmui putojančius laivų pirmagalius bei skydus, kuriuos karo laivai kaip ženklą vienas kitam rodė. Jis riktelėjo takto mušėjams padidinti greitį, nors irklininkai jau traukė irklus traškančiais kaulais ir dantis išsiepę. Takto mušėjas suriko, kad irklininkai neturės kada oro į plaučius trūktelėti, bet Dionisijas liepė jam užsičiaupti ir greitinti taktą. Šitaip atitrūkome – mus persekiojantys laivai yrėsi ramiai ir laikėsi vienas kito, nes rengėsi mus supti, o jų greitį lėmė lėčiausiasis. Tačiau mūsų irklininkai neilgai tvėrė tokį taktą, kai vos spėjo kvapstytis. Net penkiasdešimtirklis sunkiai spėjo su mumis ir Dionisijas garsiai pašlovino laivo, pasistatydinto Himeroje taip greitai ir šitokio tinkamo jūrai, tobulumą.

Paskui jis atsiprašė etrusko už nedėmesingumą ir pasakė:

– Tikrai nenorėjau tavęs įžeisti. Kaip supranti, turiu rūpintis savo laivu, bet užmušiu tave kaip galėdamas greičiau – tikrai nenoriu tavęs erzinti, liūdną reikalą vilkindamas.

Išsigandęs mirties, tas garbingas vyras suprakaitavo – Gorgonės atvaizdas ant krūtinės jo jau nebeguodė. Pats savo baimės gėdydamasis, jis net atsiprašė ir paaiškino:

– Iš tikrųjų nesu nei jūrininkas, nei karys – tik skaičiuoti mokąs kasyklų prižiūrėtojas ir uosto vyresnysis. Gebu išmokyti vergus kalnakasiais ir nuo žemės paviršiaus aptikti rūdos gyslas kalnų gelmėse. Visai bereik lipau į laivą. Jus sunaikindamas norėjau garbę užsipelnyti, nors karo laive neturėjau ką veikti.

Kaire ranka jis užsidengė akis, dešiniąją pakėlė ir sava kalba sukalbėjo maldą. Susitvardęs liūdnai šyptelėjo mums ir tarė:

– Jau matau užmaršties vartus ir kūjininkus abipus jų. Prie tų vartų maža reiškia, garbinga ar gėdinga buvo mirtis. Tiesa, labai norėjau savo kūnui amžiną būstą įruošti. Bet jūra – platus kapas, o aš – Larsas Tularas.

Jam taip ramiai rengiantis mirčiai niekas jau nebenorėjo jo erzinti. Mus tramdė ir įkandin plaukiantys putoti juodai raudonų karo laivų pirmagaliai. Guviai į jį žvilgčiodamas Dionisijas pamėgino pirštu kalavijo ašmenis ir glostinėdamasis barzdą paklausė:

– Be abejonės, esi narsus, bet ką manai apie mano siūlymą padėti mums pasprukti? Prisidėk prie mūsų ir plauk kartu į Masiliją, jei tari saviškių akyse šlovės neteksiąs.

Papurtęs galvą jis atsisakė:

– Ne, ne, netikiu jus galėsiant pasprukti, be to, maža nutuokiu apie jūrininkystę. Verčiau pasirinksiu trumpesnį kelią anapus. Tiesą sakant, man jau pakyrėjo šitas dusulingas, prakaituojantis kūnas.

Mudu su Mikonu ir net Dionisijo vairininkus jo nuoširdumas sujaudino ir visi vienu balsu tarėme, kad bergždžia tokį garbingą vyrą žudyti. Bet Dionisijas, matydamas mus supančius karo laivus, nuožmiai nusišypsojo ir atsakė:

– Jūs, kvailiai, nesuprantate, ką kalbate. Jo žodžiai visa pasako. Turime deramą auką jūros dievams. Galbūt patys dievai jį mūsų irkluose įstrigdino, idant jį paaukoję išsigelbėtume. Nieko kita nesugalvoju.

Kalbėdamas jis užmetė akį į dangų, į vandenį, į pakrantės kalnus. Bangos pliuškeno į mūsų laivo šoną, sūkuriavo gūsingas vėjas ir toli šiaurėje sukilo juodi debesys. Iškišęs galvą per denio angą takto mušėjas dar kartą sušuko, jog irklininkai tokio greičio ilgiau netvers. Dionisijas riktelėjo jam tvardytis ir sumaurojo penkiasdešimtirkliui pakelti stiebą bei pasiruošti burę. Netrukus jis įsakė pakelti mūsų laivo stiebą ir ištempti burę, nors dėl to greitis sumažėjo. Jis įsakinėjo nirčiai, bet mums visai ramiai tarė:

– Iškėlę stiebą ir ištempę burę nieko neprarasime. Jei teks susikauti, tegul nulūžta stiebas ir tenuvirsta per kraštą.

Jis įsakė Larsui Tularui nusiimti šarvus ir kario reikmenis, nusimauti nuo žastų apyrankes ir žiedus nuo nykščių, liepė atnešti miltų bei druskos ir savomis rankomis uždėjo jam ant galvos suvytusį aukos vainiką. Nuogas storulis su vainiku ant galvos prakaitavo, tačiau virpančiom lūpom šypsodamas tikino:

– Nebijau. Tik mano vergiškas kūnas bijo.

Mikonas pasižiūrėjo paburkusiomis akimis, pritūpė priešais jį ant denio ir sudėjęs delnus paklausė:

– Ar tiki grįžimu, Larsai Tularai, ar esi įsišventinęs?

Larsas Tularas iškėlė galvą ir niekinamai į jį žemyn pažvelgęs atsakė:

– Jau girdžiu audros griausmą ir tavo balsas man tėra tolimas paukščio čiepsėjimas. Esu Larsas. Manęs nereikia nei prausti, nei įšventinti. Pažinimą jau gimdamas savyje turėjau.

Mikonas pavydžiai pakraipė galvą, ketindamas jį daugiau paklausinėti apie pažinimą. Bet Dionisijas ėmė nekantrauti, nusivedė Larsą Tularą į laivo paskuigalį, sugriebė už plaukų ir perrėžė aukojimo peiliu jam gerklę nuo ausies iki ausies, liedamas kraują į putotą mūsų laivo pėdsaką. Kartu jis pašaukė jūros ir dangaus dievus ir paskyrė jiems savo auką. Kraujui čiurkšlėmis į vandenį trykštant, jis šūktelėjo vyrams pakelti burę. Stiprėjantis šiaurės vėjas ją išpūtė ir mūsų laivas staiga ėmė taip greitai plaukti, kad šnarpuojantys irklininkai turėjo nebereikalingus irklus įsitraukti vidun.

Dangus niuro. Kai kraujo sumažo ir Larso Tularo kūnas nustojo trūkčioti, Dionisijas pirštu įspraudė jam į gerklę pinigą ir nustūmė į vandenį. Jis dingo iš akių tarytum gilversmės prarytas. Tik suvytęs aukojimo vainikas liko sūpuotis ant bangų. Tuomet lynuose sušvilpė audringas šiaurės vėjas, pokštelėjo burė.

Nuo persekiojančių laivų gerokai nutolome, nes, ketindami pulti, jie visi iki vieno irklavo. Tik dabar, stipraus vėjo daužomi vienas į kitą, jie puolė statyti stiebų ir kelti burių. Tačiau nė vienas mūsiškis iš džiaugsmo nešaukė ir Dionisijas savo auka nesididžiavo. Jis su vairininkais akylai stebėjo kelią. Burininkai iš visų jėgų laikė lynus, o ant suolelių švokštuojantys irklininkai spjaudė krauju, kai kurie vaitojo, kad plyš raumenys.

Niauri auka niekam nepatiko, nors vėliau visi tvirtino ją buvus būtiną, sakydami, kad Dionisijui nieko daugiau nebelikę. Nelyg nebyliai susitarę pamėginome ją užmiršti ir, man atrodo, nė vienas iš gyvų likusių niekada nepanūdo pašaliečiams apie ją papasakoti ar pasigirti.

Ir aš daugiau nebenoriu pasakoti apie šiurpų mūsų plaukiojimą ir kančias jūroje, nes, palyginti su jomis, visa, kas buvo nutikę anksčiau, tebuvo juokai. Jau nebemaniau, kad gyvi išlikom vien dėl Dionisijo jūrininkystės išmanumo. Po viso siaubo mane perėmė tikrumas, jog galingesnės už Dionisiją jėgos su mumis žaidė ir mūsų laivą pagal savo norą valdė.

Stebuklingai išsilenkėme Sardinijos pakrantės uolų, kurių link šiaurės vėjas mus stūmė taip negailestingai, kad etruskų karo laivai nedrįso sekti pavymui. Užslinkus tamsai nutolome nuo žemės ir atsidūrėme atviroje jūroje. Stiprėjanti audra laive mėtė visa, kas nebuvo pritvirtinta, ir daugybė sužeistųjų tąnakt ir kitądien išleido paskutinį kvapą, taigi jūros kelią mirtimi nužymėjome. Po tos nakties daugiau niekada nebematėme penkiasdešimtirklio ir niekas apie jį ar jo įgulą negirdėjo.

Visąlaik pūtė toks stiprus vėjas, kad, norėdami išsilaikyti paviršiuje, turėjome klusniai čiuožti pavėjui. Stipriausiai ir aršiausiai audrai nurimus, be paliovos pūtė šiaurys, todėl nuogąstavome ne Masilijoje, Afrikos pakrantėje atsidursią. Paskui vėjas pasisuko į vakarus, tačiau tebeplūduriavome atviroje jūroje, prie jokios žemės nepriartėdami. Nuo alkio ir troškulio išsekę vyrai samstė vandenį, kad laivas nenuskęstų, suplyšusios mūsų burės menkai didino greitį, o Dionisijas naktimis bergždžiai stebeilijo į žvaigždes ir mėnulį, bergždžiai ragavo jūros vandenį, bergždžiai svambalu gylį matavo.

Mėnulis pilnėjo, vieną vakarą vėjas pagaliau nuščiuvo ir palikome svyruliuoti atviroje jūroje tarytum vandens prisisunkęs šlamštas. Laivui paliovus braškėti ūmai stojusi tyla rodėsi baugesnė už bangų dundesį į žiojėjančias šonų sandūras. Sūraus vandens purslų apžilpinti, žaizdoti, apsibrozdinę išvirtuliavome ant denio ir Dionisijas šaižiu balsu įsakė išdalyti sūraus vandens sugadintus maisto likučius ir per lietų surinktą gėlą vandenį. Išbadėję apsvaigome nuo maisto ir vandens ir pradėjome kalbėti nesąmones. Net Arsinoja išsitraukė savo bronzinį veidrodį, išsidažė lūpas bei skruostus, kad galėtų linkstančiais keliais ant denio iškryvuliuoti.

Dionisijas stebėjosi ir žavėjosi neįtikėtina jos sunykusio kūno ištverme, nes kokia silpnesnė moteris tikriausiai seniai būtų nuo jūros negalių kvapą išleidusi. Ir jos katė atsėlino – susitaršiusi, šnypšdama ir išrietusi nugarą ėmė šokinėti aplūžinėjusiais trieros kraštais, todėl ją išvydę vyrai sušuko, jog tai išties šventas gyvūnas, jei liko gyvas. Katės pasirodymą ant denio laikiau geru ženklu.

Naktį mus nusinešė jūros srovės ir stebėtojai patikino užuodžią žemę. Aušrojant priartėjome prie žemės ir palyginti arti pamatėme kuproto kalno apribus. Dionisijas iš nuostabos šūktelėjo ir tarė:

– Prisiekiu visais jūros dievais, nė vieno neužmiršdamas – žinau ir pažįstu tą kalną, – dėl jo apribų negaliu klysti, nes tiek kartų jį apsakinėjant girdėjau. Dievai turės gardaus juoko! Atsiradome beveik ten, iš kur iškeliavome. Tas kalnas – Sicilijos pakrantės kalnas, pakrantė – šiaurinė Eriko žemės pakrantė, o už kalno dunkso Panormo uostas ir miestas. – Dar jis pridūrė: – Dabar tikiu, kad dievai neketino mūsų į Masiliją plukdyti. Tą mintį jie įkalė man į galvą, nes esu kietakaktis. Tegaliu padejuoti, kad tuo pačiu vargu dievai galėjo mus į Masiliją leisti. Bet jie sumanesni už mane jūrininkai – visu išmoningumu nebūčiau nuovokiau nuplaukęs. Taigi jei tokia dievų valia – tegul Dorėjas ima vadystę į savo rankas. Aš jos atsisakau.

Jis pasiuntė savo vyrus į pirmagalio kambarėlį pažiūrėti, ar Dorėjas tebėra gyvas, ir jeigu gyvas, jį atrišti. Tiesą sakant, mudu su Mikonu jau seniai buvome nukapoję virves, nes Dorėjo būklė buvo tokia apgailėtina, kad jis net dantimis griežti nepajėgė.

Dorėjo laukdamas Dionisijas stengėsi tvardytis, mosavo lyngaliu ir siuntė visus pajėgius vyrus prie irklų – kad apsukę didžiulį kuprotą kalną išsilaipintume Panormo uoste.

– Kas mums belieka, – tarė jis. – Neturime maisto, neturime vandens, ir laivas po kojomis grimzta.

Sunkiai pliuškeno bejėgiškai traukiami irklai. Dorėjui užgaišus, nuvargęs Dionisijas pasitrynė delnus ir liepė vyrams kaip ženklą iškelti pirmagalyje Larso Tularo šarvus su Gorgonės veidu, idant Panormo gyventojai, uoste mus pamatę, susimąstytų.

Paskui iš po denio kyštelėjo susišiaušusi Dorėjo galva. Jo plaukai nuo sūraus vandens buvo pastirę, barzda sulipusi, veidas surukęs. Tarytum per

mėnesį dešimčia metų pasenęs, jis markstėsi apžilpęs it šikšnosparnis dienos šviesoj. Tačiau jį pamatę nė vienas neprajukome. Jis pats užlipo į denį ir, išstumdęs į šalis mėginusius pagelbėti, išsitiesė visu ūgiu. Paskui giliai įkvėpė ir taip ilgai tylėjo, kad baimė ir nerimas perėmė visą laivą. Šiek tiek apsipratęs su dienos šviesa, jis nužvelgė mus negyvomis akimis – vieną po kito – ir pagaliau atpažino Dionisiją. Tuomet grikštelėjo dantimis ir įsakmiai suveblено – tarytum kalbą užmiršęs – atnešti jo kalaviją ir skydą.

Visi klausiamai sužiuro į Dionisiją, bet tas tik gūžtelėjo pečiais, todėl atnešiau kalaviją, atkišau jam ir prisipažinau, kad gelbėdamiesi iš jūros nelaimės kartu su kitkuo kaip auką jūros dievams išmetėme į vandenį jo sugadintą skydą. Jis net nesupyko, tik linktelėjo ir vos girdimai pasakė gerai suprantąs, kad tokia garbinga auka išgelbėjusi laivą.

– Taigi dėkokite mano skydui už išgelbėtas gyvybes, pasigailėtini Fokajos vyrai, – tęsė jis. – Ir pats būčiau pašventęs jį jūros deivei Tetidei, kuri man prielanki. Kai tarėte mane tysant laivo pirmagalio kambarėlyje, aš patyriau keistų dalykų. Bet apie tai nekalbėsiu.

Kai jis pasisuko į Dionisiją ir pasičiupinėjo kalavijo ašmenis, jo akys buvo nupilkusios kaip druska.

– Turėčiau tave nudėti, Dionisijau! – užriko. – Norėčiau tai padaryti, bet atlyžtu pagaliau matydamas tavo kvailą galvą klusniai prieš mane nulinkus. Mielai prisipažįstu, kad Ladės mūšyje patirtas irklo smūgis retkarčiais mane kankindavo.

Jis prapliupo juoku, niūktelėjo alkūne Dionisijui į šoną ir patvirtino:

– Tai buvo irklo smūgis – ne kalavijo. Tikrai nesuprantu, kodėl laikiau gėda prisipažinti, jog tai buvo irklo smūgis. Tik jūros platybėse kaip lygus su deive Tetide susitikęs supratau, kad man apskritai negali nieko gėdinga nutikti, viskas, kas man nutinka, yra savaip dieviška. Taigi mane surišęs ir man ant sprando savo bjaurią koją uždėjęs, visai manęs nepažeminai. Atvirkščiai, buvai tik įrankis, padėjęs man aiškiai savo dievišką kilmę suvokti. Pati Tetidė buvo paskyrusi mūsų susitikimo valandėlę ir vietą per akinamą jūros audrą, idant pavydūs žvilgsniai mūsų pokalbio netrikdytų. Padarei, kaip ji geidavo. Todėl verčiau padėkosiu tau už paslaugą, Dionisijau, nei bergždžiai tave žudysiu.

Staiga jis treptelėjo koja į denį, atstatė krūtinę ir sušuko:

– Ką čia bergždžiai pliaukšti! Jeigu netiki, tai gal patikėsi pamatęs deivę, savo baltom rankom saugiai mus į Eriko žemės pakrantę nešančią. Už ginklų, vyrai! Lipkim į krantą ir laikydamiesi tikslo užkariaukime Panormo miestą. Susiskaičiuokite!

Mikonas pamanė jį po pirmagalio kambarėlyje patirtų sukrėtimų praradus protą, bet nelauktai jo žodžiai paveikė. Jo negyvos ir pilkšvos kaip druska akys, – pagalvojau, – tarytum pražūtingos karo dievo akys, ir visi ligi vieno vyrai be dvejonių jam pakluso – rungčiomis puolė prie ginklų ir skydų, iečių ir lankų. Irklų taktas taip pat padažnėjo – rodės, po Dorėjo žodžių

viršum laivo pūstelėjo karštas vėjas, todėl net Dionisijas pasidavė jo valiai – nieko kita jam neliko.

Susiskaičiavę pamatėme, kad mūsų gyvi likę šimtas penkiasdešimt vyrų, Arsinoja ir jos katė. Iš Himeros į jūrą mūsų išplaukė trys šimtai. Apstulbę vyrai sušuko ir pavadino pranašišku ženklu, kad mūsų liko lygiai pusė. Bet Dorėjas įsakė jiems užčiaupti nelabus nasrus ir nepliaukšti apie dalykus, kurių neišmano.

– Trys šimtai mūsų išplaukė, – sušuko jis, – trys šimtai tebėra ir visada bus trys šimtai, – nesvarbu, kiek kris negyvi. Bet jūs nežūsite, – nesibaiminkit. Nuo šiol būsite Dorėjo trišimtinė, ir trys šimtai tebūnie mūsų kovos šūkis, nes ir po trijų šimtų metų apie mūsų kautynes sklis legendos.

– Trys šimtai, trys šimtai! – šaukė vyrai mušdami į skydus kalavijais, kol Dionisijas piktai įsakė liautis bergždžiai barškėti.

Alkio ir troškulio svaigulys trenkė mums į galvas ir, užmiršę patirtus vargus, puolėme į ekstazę. Nekantros pagauti daugumas bėginėjo pirmyn atgal laivo deniu, irklininkai užtraukę dainą paspartino irklų mostus. Vanduo kiauro mūsų laivo pirmagalyje kaip kadaise suputojo ir plaukiant pro kalno kuprą priešais vėrėsi Panormo uostas su keliais laivais bei valtimis, menko mūro siaučiamas miestas ir derli lyguma su laukais, miškais bei pasėliais. O už lygumos kilo skardingi ir įstabiai mėlyni Eriko žemės kalnai.

ŠEŠTOJI KNYGA

Dorėjas

1

Netikėtas puolimas – pergalės motina. Man rodos, nė vienam Panormo kartaginiečiui nė į galvą nešovė, kad iš jūros į uostą vidur baltos dienos atsiiriąs laužas gali būti prieš mėnesį iš Himeros pasprukęs plėšikų laivas. Sargybinius suklaidino ir sidabrinė Gorgonės galva ant pirmagalio – jie pamanė, jog tai etruskų pakrantės miesto laivas. Mat ant denio nekantriai bėgiodami vyrai raminamai kilnojo rankas ir šaukė bereikšmius pačių susigalvotus žodžius. Todėl sargybiniai tik žiopsojo į mus apstulbę ir vario būgnų nedundino.

Ramiausiai nukorę kojas nuo apvalaus, prie kranto pritvirtinto krovininio laivo krašto, vyrai šūkčiojo persergėdami ir drausdami mums taip greitai irtis į pakrantę. Pamatę suskilinėjusius mūsų laivo šonus ir nudaužytus kraštus, jie prapliupo gerklingu juoku. Iš miesto į pakrantę ėmė bėgti susmalsusi minia.

Net mūsų daužikliui barkštelėjus į didelio krovininio laivo pirmagalį ir visu svoriu taip stumtelėjus laivą kranto link, kad šio stiebas triokštelėjo ir ant krašto sėdį vyrai aukštielninki suvirto ant denio, jie tebemanė, jog tai tik atsitiktinumas. Jų vadas bėgo mūsų link grasydamas kumščiais, šaukdamas prakeiksmus ir reikalaudamas atlyginti žalą, nes nesilaikėme saugaus greičio. Bet Fokajos vyrai su ginklais įšoko į laivą, – pirmas Dorėjas, – išguldė visus po kojų pasipainiojusius ir per kits kitą puolė į krantą. Jie bėgo pargriaudami jų pasitikti skubančius žmones, korėsi atšlaitėn ir veržėsi pro vartus į miestą, sargybiniams nespėjus susigaudyti, kas iš tiesų atsitiko.

Smogiamajai grupei įveikus niekingo miesto pasipriešinimą ir išpjovus iš išgąsčio nustėrusius vyrus, Dionisijas su užnugario sauga užėmė pakrantėje stovinčius laivus tik lyngaliu pamosavęs. Pamatę, kas pirmame laive nutiko, prekybinių laivų įgulos nė nemėgino priešintis, tik iškėlę rankas meldė pasigailėti. Keletas mėgino bėgti, bet buvo sugrąžinti, Dionisijui įsakius juos akmenimis užmėtyti. Tai buvo taikūs įvairių šalių jūrininkai – ne kariai.

Dionisijas atidarė didžiulę pakrantės pastoginę, kurioje Panormo gyventojai laikė krovėjus vergus, ir suvarė į ją iš laivų paimtuosius belaisvius. Maišus ir molio puodus nešioję vergai puolė ant kelių, sveikindami mus kaip išvaduotojus. Buvo ten ir keletas graikų. Dionisijas jiems įsakė paruošti mums valgio. Jie su džiaugsmu užkūrė pakrantėje laužus ir papjovė netoliese pasigautų galvijų. Bet kol mėsa kepė, diduma mūsų kirminą ramino miltais su aliejumi.

Panormą užėmėme taip ūmai ir sėkmingai, kad Fokajos vyrus pagavo nirtinga drąsa ir jie pažadėjo visada eiti paskui Dorėją. Aišku, vynas juos irgi drąsino, nes, išskerdę pajėgius kautis vyrus, jie prisigrobė mieste vyno ir beregint apgirto, nors, prisimindami esą alkani, pylė į vyną daug vandens.

Iš tikrųjų per visą uostą ir miestą vargu ar susidarė penkiasdešimties ginkluotų vyrų įgula. Prie ilgalaikės taikos pripratę Panormo gyventojai ginklavimosi nelaikė būtinybe. Vyrai laivais buvo išplaukę į jūrą, mieste likę tik visokiausi amatininkai – juos nebuvo sunku galabyti. Taigi lengva Dorėjo pergalė buvo ne stebuklas, nors Fokajos vyrai ją tarė stebuklu – mat nė vienas jų nebuvo net lengvai sužeistas. Todėl įkaušę jie ėmė manyti esą nesužeidžiami. Pavakare jie iš naujo susiskaičiavo ir sudarė tris šimtus – ir šitai palaikė stebuklu, nors nuo vyno visa dveja rodėsi.

Fokajos vyrų garbei reikėtų pasakyti, kad, nuslopinę savo baimę, jie taikių miesto gyventojų beveik nekankino. Tiesa, jie vaikščiojo iš vieno namo į kitą, ieškodami geresnio grobio, bet jėga nieko neėmė – pirštu parodydavo, ko nori. Išvydę jūros nuėstus jų veidus, kruvinas rankas, gyventojai drebėdami mielai duodavo, ko tik jie panorėdavo. Jei kuris atžariai pasipriešindavo, jūrininkai juokdamiesi keliaudavo į kitą namą. Taip jie džiaugėsi savo pergale, valgiu, vynu bei savo, kaip Eriko žemės vietininkų, ateitimi, kurią Dorėjas jiems pažadėjo.

Paskyręs sargybos pamainas Dorėjas įsikūrė ręstiniame miesto tarybos name, kuriame tik laiptai buvo akmeniniai. Brangenybių jame nebuvo – tik miesto įkūrimo pergamentas ir šventosios upės dievo nendrės. Apmaudo apimtas jis susikvietė miesto tarybą. Ilgais kartaginietiškais apsiaustais apsisiautę, plaukus spalvotom juostelėm persirišę, kretantys senukai priesaikaudami tikino, kad Panormas yra skurdus ir suvargęs miestas, atliekamas lėšas kaip mokesčius mokąs Segestai. Ruošdami puotas dievams, priiminėdami valstybės svečius, kiekvienas jų į rūmus atsinešąs savo indus.

Dorėjas niūromis paklausė, ar jie tik nemaną, kad jis, Heraklio palikuonis, nėra puotos vertas. Šaižiais balsais pasitarę senukai sutartinai sušuko, kad jų žmonos bei tarnai jau pradėję ruošti Dorėjo garbei puotą, vergai šveičią retus sidabro indus. Tik kad puota būtų šauni, jiems reikia gyvybės bei nuosavybės apsaugos bei pažado, kad Dorėjo vyrai nelies moterų, kurios pačios to nenorės.

Liūdnai nusišypsojęs Dorėjas pasakė:

– Oi, senoliai, gal rūkas jums akis aptraukė, kad ligi šiol manęs neatpažinote. Atpažinkit nors karštą vėją, su manimi lekiantį. Valdžią aš ne vien neginčytina paveldo teise ar savo vyrų ginklais paremiu. Sąjunga su jūros deive Tetide teikia mano karališkai valdžiai dievišką pašventinimą. Gal graikišku vardu jos nežinote, bet vienaip ar kitaip ją tikriausiai garbinate, nes jūros pakrantėse žvejyba ir prekyba verčiatės.

Persigandę senukai užsidengė apsiaustų skvernais veidus ir paaiškino:

– Mes turime savo Baalą ir senąją Eriko deivę, o apie Kartaginos jūros dievus tik šnibždomis kalbėti tegalime.

Purtydamas galvą Dorėjas patikino:

– O aš kalbu atvirai. Esu amžinos santuokos saitais su jūros deive Tetide susisaistęs taip pat, kaip žemišku papročiu esu vedęs kilmingą Kartaginos įkūrėjų giminės moterį. Kadangi jūs neturite reikiamų žinių apie jūros dievus, tai man turbūt neverta daugiau apie santuokinius sankirčius pasakoti.

Panormo tarybos senoliai, parėję į namus, liepė paruošti gardžių valgių ir atsinešė į tarybos namą sidabrinių indų. Ir Dorėjas jų neplėšė, atvirkščiai – padovanojo jiems didelę šventą finikietišką sidabro taurę iš Dionisijo lobio, nors šis karštai priešinosi.

Tačiau Dorėjas pasakė:

– Gyvenimo esu skaudžiai pamokytas. Turbūt skaudžiausia pamoka – suvokimas, kad žmogaus širdis ten, kur jo lobiai. Aš pats dėl savo dieviškos kilmės niekada nebuvau žmogus įprasta žodžio reikšme, todėl man sunku šitai suprasti. Apie save galiu pasakyti, kad esu ten, kur mano kalavijas. Man nereikia tavo lobio, Dionisijau, bet turi pripažinti, kad tavo lobiai kartu su laivu jūros dugne ilsėtųsi, jei su jūros deive Tetide susijungdamas nebūčiau jūsų išgelbėjęs.

Dionisijas barningai atkirto:

– Jau ganėtinai prisiklausiau apie Tetidę ir keliones po jūros dugną, tau surištam pirmagalio kambarėlyje gulint. Nepakęsiu, jei mano lobiu kaip savu naudosiesi.

Dorėjas nesupyko, tik pagailiai nusišypsojęs tarė:

– Rytoj rytą išžygiuojame Segestos link – man rodos, po jūros vargų niekas geriau nepažvalina kaip smagus žygis. Lobį turėsime pasiimti – laive jo nepaliksi. Juk į uostą bet kada gali atplaukti Kartaginos karo laivai. Lobį gabensime šios derlingos lygumos asilais ir mulais, arkliais ir kitokiais darbiniais gyvuliais. Jau daviau įsakymą jų atvesti. Gyvulių varovai galės su mumis keliauti ir patys savo gyvuliais rūpintis, nes jūrininkai bijo arklių.

Dabar jau Dionisijas sugriežė dantimis, bet turėjo pripažinti, kad Dorėjo sprendimas teisingas. Trierai nutempti ir visus sulūžimus sutaisyti prireiks ištisų savaičių. Per tą laiką mus gali užpulti finikiečių karo laivai. Belieka tik ryžtingai krašto gilumon skverbtis – juo greičiau, juo geriau. Jei gabens lobį, Fokajos vyrai nedvejodami stos sausumoje kautis – net žygio išsekinti.

Susitvardęs Dionisijas atsakė:

– Tebūnie, kaip nori. Rytoj rytą iškeliaujame Segestos link, kartu išsigabendami lobį. Mano širdis, be abejonės, ten, kur lobis. Bet savo trierą dar labiau myliu. Rodos, savo vaiką palieku Panormo uoste likimo valiai.

Dorėjas užriko:

– Vaikų tu tikriausiai esi palikęs kiekviename aplankytame uoste. Sudeginkim tavąjį ir kitus Panormo laivus, idant niekam nekiltų pagunda sprukti atgal.

Vien nuo tokios minties Dionisijo veidas persikreipė ir jis visai prarado kantrybę. Taikydamas juodu pasakiau:

– Ne kaip jūrų plėšikai užėmėme Panormą. Mūsų karo žygis politinis. Dorėjas užėmė Panormą kaip teisėtas Eriko karalius, nors tik Segestoje jį šuns karūna karūnuoti galėsime. Kartaginos taryba prekybinės naudos žiūri, todėl labiau mėgsta taiką nei karą. Visai dėl kitko jie mus kaip jūros plėšikus persekiojo. Dabar, man rodos, jie pirmiausia turės išsiaiškinti, kas Segestoje dedasi ir kuri pusė laimi. Kartaginos taryba niekada neskyrė Segestos karaliaus, tik kaskart paremdavo gyventojų išrinktąjį, norėdami sutrukdyti graikų įtaką Erike.

Sudirgęs Dorėjas atsakė:

– Iš tavo kalbos supratau tik tiek, kad teisingai nuvoki mus vykstant į Segestą šuns karūna manęs karūnuoti. Kur link tu suki?

Pasiūliau:

– Nutempkime trierą taisyti ir perduokime šį rūpestį Panormo tarybai. Tesaugo ją sidabrinis Gorgonės skydas. Finikiečių karo laivams atplaukus į uostą, taryba tetikina, jog triera – naujojo Segestos karaliaus turtas. Patys Kartaginos laivų vadai nedrįs į Panormo ir Eriko žemės vidaus reikalus kištis. Jie, man rodos, turės plaukti Kartaginon patarimo klausti. Šitaip pasielgę bent jau nieko nepraraśime.

Dorėjas pasikasė galvą ir tarė:

– Jūros reikalais tegul rūpinasi Dionisijas. Jeigu jis, Turmsai, su pasiūlymu sutiks, nereikalausiu deginti laivų. Turbūt bergždžia deginti brangų daiktą, kurį teks iš naujo statyti. Man reikės laivų, kad Eriko naudos jūroje žiūrėtų.

Dorėjas patikėjo Panormo reikalus senajai tarybai, pažadėdamas kada nors grįžti kaip Segestos karalius – bausti ar apdovanoti – kaip jam atrodys geriausia.

Sutemo, danguje sušvito aptaki pilnatis, Fokajos vyrai klaidžiojo gatvėmis plėšdami dainas ir skaičiuodamiesi. Bet Arsinojos niekur neradau. Širdyje suruseno Artemidės jaudulys, todėl pasileidau skersgatviais mosuodamas deglu ir šaukdamas Arsinoją.

Galų gale suradau ją mažoje Panormo Astartės šventykloje, kur deivei ištikimos miestietės per pilnatį susirinko aukoti, idant jūrininkai nevargtų jų po namus ieškodami. Šventykloje žynys priešais molinę statulą smilkė smilkalus. Arsinoja pasitiko mane jaudulio pagauta ir tarė:

– Šventykla skurdi, bet žynys padėjo man išsiskalbti ir susiklostyti drabužius. Jeigu nebūčiau jūros taip nukamuota, tučtuojau imčiausi rengti kitoniškas šventyklos apeigas. Panormo moterys nieko nemoka, todėl man, kaip žynei, dėl jų gėda.

– Oi, Arsinoja, – sudejavau, – kokia nerimastis mane perėmė! Kodėl nepasilikai laive su sargybiniais? Mėnulis didžiulis, baugus ir tavo veido jau nebepažįstu – susišukavai plaukus, pasipuošei. Verčiau pagalvok apie savo būklę.

Arsinoja prieštaraujamai pažvelgė į mane ir pamokomai atsakė:

– Turmsai, drauguži mano, kai mes sausumoje, visai manimi nesirūpink. Tikrai gebėsiu pati savimi pasirūpinti. Ir nekalbėk apie mano būklę – tame šiurpiame laive pati viena kenčiau pykinimą ir sielos slogutį. Tegu nelabieji, nesu tokia, kurią tarp keturių sienų uždaręs austi priverstum, juolab kad kol kas nė tų keturių sienų neturi. Nesikišk į mano reikalus ir nekelk iškart vaido – juk ką tik išsigelbėjome iš jūros siaubų, į kuriuos tyčiomis mane nuvedei.

Jos neteisumas mane skaudino. Jūros kelionėje gerai sutarėme, nes, laivo trankoma, ji neįstengė daug kalbėti, be to, jai reikėjo mano globos. Dabar ji vėl buvo tokia kaip anksčiau ir aš gerai suvokiau, kad bergždžia jai prieštarauti. Tik giliai atsidūsėjau ir nutilau. Ji pažvelgė į mane, nusišypsojo ir šūktelėjo:

– Matai, Turmsai, vis dėlto šio to išmokai! Nebylų tave myliu labiau nei aršų ir vaidingą. Eikš, išgerkime kartu žynio atneštojo deivės vyno.

Nuo smilkalų kvapo apkvaitau, be to, buvau ganėtinai išgėręs per Dorėjo puotą. Tačiau Arsinoja skubinai nusivedė mane prie deivės sosto ir įdavė žemą plačią taurę. Nuliejau šlakelį požemio dvasioms ir paragavau vyno su mira. Išdaris žynys užkalbino mane, bet Arsinoja liepė jam žiūrėti savo pareigų ir pasakė:

– Dabar pats matai, kad vertėjo atrišti Dorėją ir sukelti laive maištą. Kiek negandų būtume išvengę, jeigu mano patarimo būtum paklausęs. Tačiau bergždžia gailėti žemėn susigėrusio pieno. Šiaip ar taip, Dorėjas dabar įrodė mums esąs daugiau nei žmogus.

Karštai pasakiau, kad Dorėjas įrodė tik tai, kad jo galvoje vien apgaulingi reginiai sukasi. Bet Arsinoja tikino:

– Ar nesupranti, kaip išmintingai jis pasielgė jūroje su deive susijungęs. Ta Tetidė, apie kurią jis kalba, tėra tik jūrinis deivės apsireiškimas ir nė trupučio nemenkina būsimos mano valdžios Erike. Aš tapsiu jo vyriausia žyne ir aiškinsiu jo valią tiek sausumoje, tiek jūroje.

– Arsinoja, – perspėjau, – neįžeidinėk deivės. Prisimink savo būklę.

Bet Arsinoja tik pagyvėjo:

– Tai ne kliūtis. Atvirkščiai, jaučiuosi, lyg deivė mane būtų dar labiau pripildžiusi – mano kūną ji tiesiog pučia. Išties esu beveik tikra, kad mūsų kūdikis, – nesvarbu, ar tai berniukas, ar mergaitė, – dieviškos kilmės ir tu tebuvai įnagis.

– Dėkui, kad išvis kalbi apie mūsų vaiką, – įgiliai atsakiau. – Vos po kelių savaičių tikriausiai užmirši, jog tau prireikė tokio nereikšmingo įnagio.

Įkaitusiu nuo vyno veidu, Arsinoja suėmė man skruostus, pabučiavo ir subarė:

– Kaip tu pavyduliauji savo negimusiam kūdikiui! Tuštybės perimtas, neatimk iš jo ateities, kurią ketinu sukurti. Matai, dieviški dalykai tokie didingi, kad apie juos galvojant kartais galva sprogsta. Vis dėlto apie juos žinau daugiau nei tu.

Mane apėmė kvaišulio nirštas, tėškiau taurę į grindis, pašokau.

– Pažvelk man į akis, Arsinoja, – tariau. Mano paties balsas ausyse sudundėjo. – Pažvelk man į akis, – paliepiau, – sakyk, ar pažįsti mane?

Arsinoja pažvelgė iš apačios man į akis.

– Aišku, kad pažįstu tave, Turmsai, – atsakė, – geriau nei kas kitas. Ko niršti? Deivės vynas į galvą trenkė?

Ji nepažino manęs. Ji pažinojo tik mirtingą mano kūną. Tačiau, blyksnio pervertą, mane suėmė baugi pagunda pasirodyti – norėjau ją nutildyti. Danguje tvaskėjo balta pilnatis – jutau, kaip jos spinduliai per šventyklos sienas traukia mano kūną. Po jūros siaubo ir nuovargio, alkio ir troškulio pagaliau pasisotinus, vynui kraujyje gaudžiant, rodės, galvoje audra įsisiautėjo. – Arsinoja! – džiugiai sušukau. – Kadaise, kai susitikome, saikdinai mane pasakyti, ar esu mirtingas. Tuomet dar nepažinojau savęs. Dabar pažįstu. Pažvelk man į akis.

Suirzusi ji vangstėsi mano žvilgsnio ir tikino:

– Esi žmogus ir vyras, jauti alkį ir troškulį, mieguistumą, geismą ir širdgėlą. Šitaip pats tada sakei, o vėliau supratau, jog tai tiesa. Be abejonės, kai pirmą kartą susitikome, atrodei man kaip dievas. Bet paskui sumenkai ir pasidarei toks, koks esi.

Stebeilijau į ją savo ausimis netikėdamas. Nesuvokiau, kaip ji, artimiausias žmogus, tos mano būsenos nemato.

– Aš nemirtingas, Arsinoja, – pasakiau. – Aš, Turmsas, žaibo pašventintas. Saulė ir mėnulis dėl manęs rungiasi, tačiau su jokiu žemišku dievu nesu susisaistęs.

Pagailiai papurčiusi galvą Arsinoja sugriebė mano ranką ir raminamai tarė:

– Koks tu naivus ir tuščiagarbis, Turmsai. Aš tave geriau pažįstu nei tu save. Jūra susupo tau galvą kaip Dorėjui arba pavydėdamas jam klejoji. Aišku, tau iš pat pradžių nepatiko, kad žinau deivės paslaptis. Bet kokia kaina norėtum man prilygti! Tačiau nepavyks, Turmsai. Aš už tave stipresnė. Kaip moteris stipresnė už tave, nors gal niekada šito nesuprasi.

Jai šitaip pagailiai mano ranką laikant galia mane apleido. Mane apniko dvejonė. Nusilpęs vėl atsisėdau, galva nusviro. Šitoks buvau Arsinojai mielesnis. Ji puolė ant kelių, glamonėjo man pečius.

– Bereik pavydi, Turmsai, – šnibždėjo. – Žinoma, Dorėjas už tave sumanesnis, nes žino, ko nori. Tu nežinai. Bet taip myliu tave, Turmsai, kad išties ketinau eiti iš paskos bet kur ir paprasto žmogaus gyvenimą su tavimi nugyventi. Supratusi, kad pagimdysiu tau kūdikį, oi, Turmsai, susižavėjusi mąsčiau apie paprastos moters gyvenimą. Regėjau vynuogyną ir alyvmedžius, mažą namelį, ožkas, galvijus ir tave. Suprask, moteris trokšta saugumo. Tu tik dygiai šypsaisi, kai apie žemiškąjį gėrį kalbama, bet tik sėkmė ir turtas moteriai saugumo teikia. Trupiniu su tavimi būčiau pasitenkinusi, Turmsai, jei tik būtum panūdęs ko nors siekti. Tačiau tu neturi jokio tikslo.

– Tu tik papuošalų ir gražių drabužių trokšti, – pasakiau nusiminęs. – Savo įgeidžius tenkinti ir vyrams galvas sukti. Ką beduočiau – tau negana, vis daugiau godiesi. Tu nepasotinama, Arsinoja.

Ji atkreipė šaltą mano veidą į save, pabučiavo man skruostus ir aikštingai krestelėjo galvą:

– Turbūt tu teisus. Priimk manė tokią, kokia esu, arba palik mane. Privalau galvoti apie būsimą kūdikį, ne tik apie save. Man reikia saugumo ir susikursiu jį pati, jei tu negali ar nenori manęs apsaugoti.

Ji laimėjo, ir uždavė man širdį pilnaties metu Panormo deivės šventykloje, pavergė mane kaip žmogų tarp žmonių. Negalėjau jos palikti, nors vien jos prisilietimas kėlė kančią.

2

Kitądien Dorėjas sušaukė Fokajos vyrus į žvalinantį žygį, kaip jis sakė, padėsiantį jiems po jūros vargų atsigauti. Fokajos vyrai, nors gerai kalbos nemokėdami, paskleidė mieste jo šlovę. Jam prieš žygį aukojant triukšmas ir sumaištis aikštėje buvo nuščiuvę, o Panormo gyventojai į jį žvelgė su prietaringa pagarba. Jis visa galva už vyrus aukštesnis, nesužeidžiamas ir panašus į dievą, – vienas kitam sakė jie.

Paaukojęs Dorėjas tarė:

– Keliaukime.

Svilino kaitra, tačiau jis nesigręžiodamas su visais kario reikmenimis išžygiavo iš miesto. Mes, vadinamoji trišimtinė, išžygiavome paskui – paskutinysis Dionisijas su lyngaliu rankoje. Lobį iš laivo iškraustėme ir sukrovėme ant nešulinių gyvulių – jo nebuvo daug, nes nemenka jo dalis su abiem penkiasdešimtirkliais nugrimzdo į jūros dugną.

Pasiekę lygumą atsigręžėme ir apstulbome pamatę daugybę Panormo vyrų iš paskos sekant. Pavakare, kylant į kalnų atšlaites, prie užnugario saugos prisijungė šimtai kaip kuris išmano apsiginklavusių piemenų ir žemdirbių. Kai naktį įsirengėme stovyklą, mažos ugnelės nužibino visą kalno atšlaitę. Rodės, didžioji Panormo dalis užsidegė maištauti prieš Segestą.

Kai Arsinoja atsigulė, sunkiai vilkdamas kojas, užtinusiomis akimis, prie manęs priėjo Mikonas ir ant perdžiūvusios žemės gretimai atsisėdęs prabilo:

– Ar supranti, Turmsai, kokia jėga verčia šiuos žmones dėtis prie Dorėjo, vos kartą jį pamačius? Juk Dorėjas svetimšalis, net jų kalbos nemoka. Ir vis vien jie prisikrauna į kelionmaišius maisto, pasigriebia po kirvį ar žeberklą ir eina.

Apmaudžiai paklausiau:

– O tu supranti, kokia jėga verčia tave ir mane, net Dionisiją, paskui jį eiti, – apie jūrininkus nė nekalbu? Ar tiki jo paveldėjimo teise ir sąjunga su jūros deive Tetide?

Mikonas atsakė:

– Mus veja lemtis – nieko kita mums neliko. Bet pavargau nuo lemties, jaučiu savo metus, jūra jėgas palaužė. – Jis apsipylė ašaromis ir sudejavo: – Mano rankos ir kojos ištinusios, keliai nubrozdinti, pilvui valgis netinka, nuo vyno siaubingai prakaituoju. O blogiausia, kad mano širdis visai pavargo ir nuovargio nualintas jau nebetikiu nematomaisiais ir įšventinimu. Slaptos apeigos man tėra mikli apgaulė, net įšventinimo žodžiai man atrodo tik plepalai. Toks aš pavargęs.

Pamąstęs tariau:

– Įšventinimas man nerūpi, bet žmogui tikriausiai būdingas poreikis su kuo nors susisaistyti – kaip šitiems žmonėms, kurie, kankinami nepasitenkinimo, saistosi su Dorėju. Šitaip patikliai avys seka paskui aviną į kirpimo aptvarą.

Mikonas patikino:

– Jie neitų paskui mane ar tave, nei paskui Dionisiją. Kodėl eina paskui Dorėją? Kad jis nors išmintingas būtų! Ar teisingas. Ar ką nors jiems žadėtų. Bet jis juk nieko nežadėjo! Ir savo elgsena jis rodo esąs nepalyginti už juos kilnesnis.

– Ko gera, perversmų laikais gyvename, – pasakiau. – Visa dabar kitaip, nei buvo. Dorėjas turi tikslą ir valios jį įgyvendinti. Tikriausiai tuo skiriasi nuo kitų ir dėl to yra panašus į dievą. Išmintingas savimi nepasitiki, suvokdamas visų tikslų bergždumą, nesgi niekas nevyksta taip, kaip trokštame.

– Pavargau bijoti ir viltis, – tarė Mikonas. – Per daug geriu vyno – jis sugadino man širdį. Nesu išmanus gydytojas – tik savikliovą stiprindamas savo žiniomis giriuosi. Apie anapus neišmanau nieko – tik kartoju iš kitų išgirsta. Lemtis veržia mane geležiniu ratu. Visais atžvilgiais jaučiuosi esąs nevykėlis.

Trečią varginančio žygio dieną prie sausumos nepratę Fokajos vyrai ėmė niurzgėti ir rodyti pūsles ant kojų. Dorėjas prakalbo į juos sakydamas:

– Žygiavau pirmas ir man buvo smagu net su visais kario reikmenimis žygiuoti, o jūs tik ginklus nešatės. Bet matote – net nesuprakaitavau.

Jie sakė:

– Lengva tau kalbėti – juk nesi į mus panašus.

Prie pirmo šaltinio jie kniūbsti krito ant žemės, laistėsi vandeniu galvas ir apverkė savo apmaudingą padėtį. Dorėjo žodis negelbėjo, bet Dionisijo lyngaliui jie pakluso ir pakilo žygiuoti toliau.

Dorėjas kreipėsi į Dionisiją ir pripažino:

– Nesi kvailas ir tikrai pradedi perprasti sausumos karo vadystės priedermes. Artėjame prie Segestos, o prieš mūšį atsakingas vadas turi taip nuvaryti vyrus, kad tie nepajėgtų pasprukti. Kelionė iš Panormo į Segestą ganėtina ir tarytum dievų atmatuota. Žygiuokim tiesiai prie miesto ir rikiuokimės kautynėms.

Dionisijas niūriai tarė:

– Žinai, ką sakai, bet mes jūrininkai, ne sausumos kautynėms apmokyti hoplitai. Todėl viena greta nepasklisime, o laikysimės būriu petys į petį, vienas kitą nugaromis dengdami. Aišku, žengsime paskui tave, jei tu eisi pirmas.

Dorėjas įniršo ir pasakė pagal sausumos karo taisykles kovosiąs lemtingą kovą taip, kad ir būsimoms kartoms būtų ko pasimokyti. Kivirčą nutraukė būrelis žvėrių kailiais prisidengusių, iki juosmens raudonais, juodais ir geltonais dryžiais išsidažiusių sikanų, kurie išlindo iš miško su akmenų svaidyklėmis, lankais bei ietimis. Sikanų vadas buvo su šiurpia medine kauke. Jis ėmė šokti priešais Dorėją, o jo vyrai padėjo po Dorėjo kojų kelių Segestos kilmingųjų galvas. Jos jau buvo apipuvusios ir bjauriai dvokė.

Jie papasakojo, kad pas juos į miškus ir į kalnus buvo atkeliavę kerėtojai, kurie išpranašavo naujo karaliaus atėjimą ir davė jiems druskos. Pranašysčių padrąsinti, jie ėmę būriuotis miškuose ir puldinėti Segestos laukus. Segestos kilmingiesiems su savo arkliais ir šunimis atkakus gaudyti sikanų, šie prisivilioję į pasalas ir užmušę daugybę kilmingų Segestos jaunikaičių.

Tačiau po piktadarysčių jie įbūgę Segestos gyventojų keršto, todėl atsiduodą Dorėjo globai. Kiek prisimeną, jų tėvų tėvai sūnums perduodavę legendą apie tai, jog kadaise į kraštą iš užjūrio atkeliavęs stipruolis, kuris dvikovoje įveikęs krašto karalių, bet atidavęs žemę pirmykščiams gyventojams, žadėdamas kada nors grįžti jos atsiimti. Vadindami Dorėją Erkle, jie linkėjo jam išvyti elimiliečius ir grąžinti kraštą sikanams.

Dorėjui jų pagarba atrodė suprantamas dalykas, – kilmė teikė pamatą, – ir jis pamėgino išmokyti juos ištarti „Heraklis". Bet jų liežuviai neklausė. Jie vis tiek šaukė „Erkle, Erkle". Dorėjas papurtė galvą, pamanęs, kad iš tokių barbarų džiaugsmo maža.

Jie tikrai buvo barbarai, nes teturėjo tik kelias metalines ietis, vadas – kalaviją ir peilį. Didumos iečių ašmenys ir strėlių antgaliai buvo užaštrinto titnago. Segesta draudė geležinius ginklus jiems parduoti. Po miškus klajojantys prekijai, pagauti pardavinėjant ginklus, būdavo žiauriausiai baudžiami. Net medžius sikanai pirmiausia apdegindavo, o paskui nuversdavo, nes tikrų kirvių neturėjo.

Tačiau jie turėjo kitokių gebėjimų: mokėjo atskirti požemio dvasių akmenis, net per klaidą nenukirsdavo medžio, kuriame gyvena nimfa, negerdavo iš piktavalės nimfos šaltinio. Jų žynys iš vakaro buvo išgėręs pranašavimo gėrimo, kurį jie gamina iš nuodingų uogų, grybų bei šaknų, ir susapnavęs Dorėjo atėjimą, todėl jie žinoję, kur pasitikti Dorėją. Šitaip jie sakė.

Dorėjas paklausė, ar jie nenorėtų eiti paskui jį ir atvirai susikauti su Segestos gyventojais. Jie purtė galvas, sakydami pripratę kariauti tik miškuose ir kalnuose. Į Segestos laukus jie nedrįstą eiti, nes biją arklių ir bjaurių skalikų. Bet mielai pažadėjo stebėti kautynes iš miško ir drąsinti Dorėją tuščiavidurių medžių būgnais.

Dorėjas įdėmiai pažvelgė į juos ir nudžiugęs tarė:

– Tai mano būsimos valstybės heilotai. Visa sutampa ir nieko geresnio negaliu tikėtis. Mano valdomos Segestos jaunikaičiai neaptings, o berniukas subręs tik pirmą sikaną užmušęs. Bet kol kas geriau jiems apie tai nesakysiu.

Keliaujant toliau iš miškų išlįsdavo vis daugiau sikanų į mus pasižiūrėti ir Dorėjui sušukti: „Erkle, Erkle". Nuo Panormo mus atsekę žemdirbiai labai stebėjosi, sakydami nežinoję, kad sikanų esama šitiek daug. Sikanai vengė žmonių, slapstėsi miškuose, nesirodydavo net prekyvietėje – tik išdėliodavo savo prekes tam tikrose vietose, o paskui pasiimdavo tai, kas būdavo palikta mainais.

Priešais mus vėl driekėsi derlūs Segestos laukai su aukurais ir paminklais. Dorėjas liepė mums netrypti javų, nes jau laikė juos savais. Žmonių nesimatė, nes visi buvo pasitraukę į miestą. Pasiekus svetimšalio Filipo paminklą Dorėjas sustojo ir tarė:

– Čia kausimės, idant mano tėvo dvasia po patirtos negarbės atlyžtų.

Iš ten pamatėme ant miesto mūrų sunerimusius žmones. Dorėjas įsakė Fokajos vyrams mušti skydus, išreiškiant nenorą pulti miestą. Triukšmui nuščiuvus, jis pasiuntė prie mūrų šauklius paskelbti Segestos gyventojams apie savo paveldėjimo teisę ir iškviesti Segestos karalių į kovą dėl valdžios. Paskui aplinkui antkapį įsirengėme stovyklą ir valgėme, gėrėme bei ilsėjomės. Netyčia išsitrypė daug javų, nes, priskaičiavus iš paskos tykinančius sikanus, mūsų buvo berods pora tūkstančių.

Man atrodo, ištrypti javai suerzino Segestos gyventojus labiau nei Dorėjo teisės. Pamatęs, kad derlius, šiaip ar taip, prapuolė ir kovos neišvengsi, karalius surinko savo atletus bei kilmingus jaunikaičius, pakinkė arklius į karo vežimus, jau ne vieną dešimtmetį naudojamus tik lenktynėms. Segestos karalius turėjo ne didesnę valdžią negu Jonijos miestų aukų valdovai, vis dėlto šuns karūna jį įpareigojo vesti kariuomenę į kovą. Paskui girdėjome, kad jis nelabai šito norėjo – kinkant arklius nusiėmė šuns karūną ir siūlė aplinkiniams. Bet kaip tyčia tada niekas nepanoro karališkuoju ženklu pasipuošti.

Jie drąsino vienas kitą pasakodami apie savo protėvių kovas su įsiveržėliais ir minėdami kaulus, taip derliai jų laukus tręšiančius. Karaliaus šaukliai vaikščiojo iš vieno namo į kitą kviesdami tinkamus vyrus gimtojo miesto ginti, tačiau miesto prastuomenei politinis ginčas dėl šuns karūnos visai nerūpėjo. Man rodos, Segestos kilmingieji ir žemvaldžiai gerai žinojo, kad miesto liaudis jų nemyli ir tikriausiai išdrįstų kibti jiems į sprandus, jei nereikėtų stoti į atvirą kovą, o tektų tik mūrą ginti.

Todėl jie gėrė vyną ir aukojo požemio dvasioms, kad pralinksmėtų ir mirtų garbingai, jei jau šitaip nuskirta. Jie pasiėmė iš šventyklos šunidės šventąjį šunį ir atvedė kartu su kitais šunimis. Ilgokai užtruko, kol susitepė plaukus ir susišukavo.

Galų gale jie pasirengė kovai, atidarė vartus ir pasiuntė pirm savęs arklių traukiamus vežimus. Karo vežimai išsirikiavo ginti vartų – tai buvo toks gražus reginys, kokio ši žmonių karta turbūt kautynėse nematė. Suskaičiavome dvidešimt aštuonis vežimus. Tris traukė ketvertai, o kitus dvejetai. Arkliai buvo stotingi, kuoduoti, jų pakinktai sidabru aptaisyti. Ne veltui Segestos gyventojai tauriais arkliais didžiavosi girdamiesi, jog šie be vargo įveiktų graikų kinkinius, jei graikai sutiktų rungtis. Bet graikai nenorėjo elimiliečių į savo stadionus įsileisti.

Už vežimų pasklido sunkiaginkliai ir kilmingieji, samdyti kariai bei atletai. Kad neišsigąstume, Dorėjas uždraudė mums skaičiuoti skydus. Paskui sunkiaginklius ėjo šunų vedliai, o paskui šiuos – akmensvaidžiai su lankininkais.

Išgirdome vadelėtojus raginant arklius. Kinkiniai viena greta pasileido į mus. Išvydę prunkščiančių arklių šnerves ir kabaldomis lekiančias priekines jų kanopas, Fokajos vyrai ėmė taip baisiai drebėti, kad skydai vienas į kitą skimbčiojo. Priekyje atsistojęs Dorėjas įsakė jiems laikytis vyriškai ir taikyti ietis į arklių pilvus. Tačiau, vežimams trinkiai artinantis ir javų lauką guldant, Fokajos vyrai visi kaip vienas atsitraukė už antkapinio paminklo ir aukurų, sakydami, kad Dorėjas turįs pats sutvarkyti tuos arkliškus reikalus, prie kurių jie nepratę. Šitai pamačiusi, už plataus drėkinimo griovio, griaudama tiltus ir iki ausų dumble murkdydamasi, apdairiai atsitraukė ir kita kariuomenės dalis.

Dorėjas sviedė dvi ietis, sužeidė kraštinį keturkinkio arklį ir užmušė karį – pervertas ieties, tas iškrito iš vežimo ir vilkosi paskui. Aš prasviedžiau vieną ietį pro šalį, bet, arkliams priešais mane piestu stojus, žengiau priekin ir smeigiau kitą ietį į artimiausiojo pilvą. Buvau nusprendęs: kas beatsitiktų, kausiuosi ne prasčiau už Dorėją – pasirodysiu esąs toks pat drąsus, nors toks nebuvau ir ginklu taip laviai nemokėjau naudotis. Prie šio sprendimo privedė mano tuštybė – jis nebuvo protu pamatuotas. Tačiau įtikinėjau save, kad toks būdas išmėginti save – tiek pat geras kaip bet kuris kitas.

Taigi Dorėjas, pamatęs, kad žengdamas arklių link per porą žingsnių jį aplenkiau, įsiuto, puolė arklius kalaviju ir pirmasis kinkinys spardydamasis pargriuvo. Į antrojo kinkinio arklio akį pataikė lankininko strėlė, sužeistas arklys pašoko ir metėsi atgal, parversdamas vežimą ir suardydamas visą jų gretą. Taurūs gyvuliai buvo pratę tik prie lenktynių ir apie karą nieko nenutuokė.

Pamatęs daugybę sužeistų ir kritusių neprilygstamų arklių, Segestos karalius išsimušė iš pusiausvyros ir suriko vežimams grįžti atgal. Diduma kilmingųjų jaunikaičių irgi puolė į ašaras, šaukdami verčiau patys žūsią nei žiūrėsią, kaip žalojami stotingi arkliai. Pasimetę jie šaukė, drausdami mums žaloti jų arklius. Kiti kinkiniai apsigręžė atgal, o parvirtusio dvikinkio karys, užmiršęs kautynes, puolė ant žemės, apkabino dvesiančius arklius, bučiavo jų snukius, akis ir verkdamas visokiais maloniais žodžiais prašė keltis.

Kinkiniai sukiojosi dešinėn ir kairėn, kantrybės nepraradę kariai paleido į mus iečių, ir kinkiniai sustojo: vadelėtojai išlipo iš vežimų ir ėmė raminti virpančius bei prakaituojančius arklius, siųsdami mums prakeiksmus ir grasydami kumščiais. Fokajos vyrai išlindo iš už paminklo bei aukurų ir susitelkė už Dorėjo – suglaudę skydus, užpakaliniai spausdami stovinčius priekyje. Iš anapus drėkinimo griovio sugrįžo ir mulvėje išsimurkdę Eriko žemės maištininkai, narsiai mosuodami žeberklais bei kuokomis ir tūžmius karo šūksnius rėkdami.

Segestos sunkiaginkliai pasitraukė, ir vedliai, paleidę šunis, užsiundė juos ant mūsų. Net prigulę rungčiomis lėkdami, nirčiai urgzdami ir dantis šiepdami, tie baugūs gyvūnai puolė. Buvau apsivilkęs šarvus ir užsidėjęs antblauzdžius, Dorėjas irgi, o Fokajos vyrai atmušinėjo šunis skydais. Dorėjas tramdė šunis šūksniais ir neužmušdavo jų, tik trenkdavo į gerklę kimbančiam šuniui per snukį ir tas cypdamas krisdavo žemėn. Per urzgesį ir triukšmą toli už nugarų girdėjosi į mišką sprunkančių sikanų baimės stūgsmas. Sikanų bėgimas taip pralinksmino Dorėją, kad jis kvatojo, tapšnodamas sau per kelius. Jis juokėsi be paliovos ir, man rodos, jo juokas labiausiai padrąsino Fokajos vyrus.

Paskui kraujo ištroškusių šunų būrys puolė Eriko žemės maištininkus, draskė plikas gerkles, plėšė šlaunis, traiškė nasrais nuogas rankas. Žemdirbiai apmaudingai ištvėrė nekenčiamų žvėrių puolimą, o pradrįsę juos vėzdais daužyti, ėmė džiugiai šaukti. Už grynaveislio šuns užmušimą Eriko žemėje buvo baudžiama, o jiems ir jų žmonoms teko bejėgiškai kęsti kandžiojimus, matyti draskant avis ir mirtinai gąsdinant vaikus.

Man atrodo, šventojo Segestos šuns Krimiso niekas neketino paleisti. Gali būti, kad jis, išgirdęs siundymo šūksmus, nutrūko nuo kaklasaičio ar vedlys jį netyčia paleido. Šiaip ar taip, tas daugybę metų ramiai šunidėje gyvenęs romus gyvulys pražilusiu snukiu risnojo paskui kitus šunis. Įmitęs, didžiulis, jis apstulbęs žvalgėsi aplinkui, nesuprasdamas, kas dedasi. Gentainių urzgimas bei lojimas jį erzino, jo išpuoselėtas snukis nepakentė nuo žemės garuojančio kraujo dvoko. Dorėjas pašaukė jį ir šuo nurimęs pribėgo, meiliai pauostė jo kelius ir pakėlęs galvą pažiūrėjo jam į veidą.

Dorėjas glostė jo galvą, meiliai kalbino ir pažadėjo, šuns karūną gavęs, kasmet duoti jam į sutuoktines vis gražesnę mergelę. Šventasis šuo, po trumpo bėgimo lekuodamas, atsigulė prie Dorėjo kojų pailsėti. Gulėdamas jis piktai žiūrėjo į blykčiojančią Segestos sunkiaginklių rikiuotę, raukė snukį ir šiepė geltonus dantis.

Fokajos vyrai šio ženklo nepermanė, o Segestos kilmingieji suprato gerai. Iš jų būrio pasigirdo nuostabos šūksmai ir pats karalius sušvilpė šuniui, kviesdamas atgal, nes suvokė su šventuoju šunimi laimę iš rankų slystant. Bet karaliaus švilpčiojimų ir vedlio šauksmų šuo tarsi negirdėjo – tik meiliai žiūrėjo į Dorėją ir laižė jo geležinį batą.

Aš irgi pasilenkiau paglostyti šuns ir jis draugiškai lyžtelėjo man ranką. Bet Dorėjas piktai paliepė man palikti šunį ramybėje. Tai esąs jo grobis ir man nėra ko prie jo lįsti.

Dar didesnis siaubas Segestos kilminguosius apėmė pamačius, kad prastuomenė išdrįso daigoti jų šunis. Jie suskato šaukti šunis savęsp. Bet šūksniai ir kvietimai nepadėjo sutramdyti nuo kraujo troškulio įniršusių gyvūnų. Pamatę, kad numylėtiniai krinta iššiepę dantis ir net dvėsdami kandžioja pražūtingas kuokas, tramdytojai, paniekinę mirtį, puolė su kaklasaičiais pasiimti šunų. Nenorėdamas prarasti Krimiso palankumo, Dorėjas uždraudė mums žudyti tuos beginklius amatininkus, tačiau Eriko maištininkai nepakluso. Jie uždaužė daugybę šunų tramdytojų, šiems nespėjus pririšti šunų grandinėmis ir parsivesti už skydų rikiuotės. Net raišuodami, išbadytom akim, išmuštais dantimis, tie grynaveisliai žvėrys nutrūkdavo ir mėgindavo kąsti tramdytojams, kad šie toliau kovotų. Tramdytojai turėjo apvynioti pavadėliais snukius, kad galėtų juos nusivesti.

Dorėjas pakalbino šventąjį šunį ir įsakė jam saugoti tėvo antkapį. Tiesa, tai buvo ne jo tėvo, o Filipo iš Krotono paminklas, bet Dorėjas, atrodo, šitai užmiršo. Išsitiesęs ant žemės šuo padėjo savo žilą snukį ant priekinių letenų. Dorėjas žvilgtelėjo į Fokajos vyrus, pašaukė Dionisiją, trinktelėdamas kalaviju į skydą davė ženklą ir pirmas leidosi siūbuojančios Segestos sunkiaginklių rikiuotės link. Žengiau gretimai neleisdamas jo pirm savęs. Pamatęs, kad nebėra kas daryti, Fokajos Dionisijas užsikišo už juostos lyngalį, pasigriebė skydą ir kalaviją, atsistojo Dorėjui iš dešinės, ketindamas žengti greta jo, koja į koją prieš Segestos karius.

Nei Dorėjas, nei Dionisijas atgal nesižvalgė. Mūsų žingsniai nejučia spartėjo, nes nė vienas nenorėjome kito praleisti į priekį: Dorėjas – dėl savo rango, Dionisijas – dėl garbės, o aš vien iš tuštybės. Dorėjas pavydžiausiai saugojo, kad mūsų pėdos neatsidurtų nė per pirštą toliau už jo kojos. Šitaip nejučia pradėjome bėgti. Girdėjome už nugarų Fokajos vyrų karo šūksnius, kojų trepsėjimą, jiems leidusis pavymui. Man rodos, tą akimirką pajudėjo visa mūsų padrika rikiuotė ir maištinga Eriko prastuomenė žengė paskui Fokajos vyrus. Iš tolo girdėjome šiurpulingą tuščiavidurių medžių kamienų dundesį ir numanėme paskui mus bėgant iš miško išlindusius sikanus.

Pajudėjome tik per porą šimtų žingsnių, bet greičiau, nei galiu papasakoti. Tačiau, man rodos, tai buvo ilgiausias mano gyvenimo kelias. Didystės apimtas, nepalioviau atidžiai žiūrėti į kojas. Į priekį visai nežiūrėjau, kol Dorėjas riktelėjo man atstatyti skydą gretimai su jo skydu ir mušinėti mūsų link niršiai svaidomas ietis. Ietys svarino skydą laikančią ranką, mane sužeidė skydą pervėrusi ietis, bet tuomet šito nejutau. Bergždžiai mėginau nupurtyti ietį nuo skydo, nes skubėdamas jos neištraukiau ir šalin nenusviedžiau. Pašonėje, kaip kadaise, plykstelėjo Dorėjo kalavijas ir vienu kirčiu nukirto ieties kotą, todėl suspėjau skydu prisidengti, kai susidūrėme su Segestos sunkiaginklių kolona.

Kautynių eiga visada nenuspėjama. Ją nulemia paslydusi koja, prošal praskriejusi ietis ar akimirksnio dvejonė. Ir mūsų pergalė nebuvo iš anksto nulemta, kaip galėjai pamanyti, Dorėjo gautų pranašiškų ženklų ar likimo, neišvengiamai atvedusio mus į Segestą. Juk dažnai pavydūs dievai, apkvailinę žmogų, įtikina pergale ir nustumia pražūtin kaip tik tą akimirką, kai jis labiausiai savo sėkme tiki.

O esama žmonių, – ir Jonijos išminčių, – kurie tiki tik žeme ir jūra, ugnimi ir oru. Tie žmonės netiki dievus į kautynių eigą kišantis. Vanduo su žeme susimaišo, visa užtemsta, vien purvo burbulai tykšta ir nieko nesusigaudai, iki visa nurimsta, vanduo nuskaidrėja ir purvas nusėda. Sako, jog šitoks yra gyvenimas, o sėdantis purvas – mirtis. Tačiau jie nepasako nei kas maišo vandenį, nei kaip jis susimaišo.

Taip pat sakoma, kad dievai gali sukurti palankias sąlygas ir skirti tinkamą akimirką, bet pats žmogus ir jo pasirinkimas lemia, ar jis gebės sugriebti Kairą už kuodo ir pasinaudoti vienintele proga. Taip mano daugumas drąsių žmonių, ir vieniems pasiseka, o kiti nusivilia. Tačiau abejokliai mano, jog visa kas nutinka aklai.

Man rodos, tai žodžių žaismas. Tais pačiais žodžiais vienas nusako viena, o kitas – kita; ginčininkai nesupranta vienas kito, nes kivirčijasi dėl skirtingų dalykų. Todėl papraščiau manyti dievus kišantis į kautynių eigą – šis paaiškinimas geras kaip bet kuris kitas.

Kautynėse gerklė džiūsta, širdį spaudžia, žmogų apima aistrus kvaišulys, kuris malšina žaizdų skausmą. Skydams į Segestos sunkiaginklių skydus barkšint, Dorėjas, Dionisijas ir aš pagaliau supratome susikovę su stipriausiu priešininku. Nors greitai bėgdami mėginome, bet jų rikiuotės nepralaužėme. Tik privertėme atsitraukti.

Man rodos, kas buvo tikrose kautynėse, jų eigos gerai nežino. Daugybę jėgų atiduodi lemtingomis akimirkomis gindamas gyvybę. Priešakinės Segestos gretos kariai buvo vienas su kitu susikabinę kabliais. Kai juos užgriuvome, vyrai virsdami paskui save patraukė visą gretą ir ši nuslūgo tarytum jūros banga. Perbėgę per skydus puolėme kitą gretą, Fokajos vyrai ėjo paskui ir tik tuomet prasidėjo tikroji kova – kalavijas prieš kalaviją, vyras prieš vyrą.

Segestos vyrai buvo glebūs, tačiau, apimti niršto ir sielvarto dėl sužeistų arklių bei šunų, jie tapo baugūs priešininkai. Jie kovėsi dėl savo turto ir teisėtos valdžios, manydami, jog, netekus visą gyvenimą turėtų lengvatų, gyventi neverta. Todėl jie be baimės puolė keršyti už savo šunų bei arklių žūtį.

Baugesni už juos priešininkai buvo lavūs imtynių ir kumštynių atletai, kurių vienintelis uždavinys buvo didikų smagumui ugdyti lavumą ir kūno jėgą. Kai susikovėme vienas prieš vieną tokioje grūstyje, kad sunkiai bepakėlei kalaviją, jie metė šalin kalavijus bei skydus, kuriais nemokėjo naudotis, ir ėmė knežinti kaukoles geležimi apvyniotais kumščiais arba suėmę parversdavo priešininką ant žemės ir nulauždavo šiam sprandą. Jie pliko-

mis rankomis įveikė daugybę Fokajos vyrų, – taigi iš kalavijų šie maža naudos turėjo, – ir šiurpiai pribaigė.

Sunykę po jūros kančių, sausumos žygio išsekinti, ilgoms kautynėms nebuvome pasirengę. Mus galėjo išgelbėti tik antpuolio netikėtumas ir sparta. Todėl Dorėjas mėgino pralaužti Segestos vyrų rikiuotę ir sukelti sumaištį. Tačiau taip lengvai kova nesibaigė. Kai atsidūrėme tūžmiai besiginančioje rikiuotėje, pajutau, kad jėgos greitai senka.

Didžiule kūno jėga Dionisijas išsikovojo sau vietos. Aršus Dorėjo kalavijo lavumas net narsiausius privertė trauktis iš kelio. Bet aš akimirksniu susivokiau suklupęs ir būčiau žuvęs, jei Dorėjas nebūtų skydo kraštu trenkęs per gerklę jaunikaičiui, pakėlusiam man virš galvos kalaviją, ir neiškovojęs man vietos, – taigi suspėjau atsistoti ir duoti valią rankoms.

Segestos sunkiaginklių rikiuotės viduryje siautėjo pakrika maišalynė ir abu jos sparnai mums traukiantis ėmė skliaustis. Iš mūsų užnugario siutingai rėkdami į kautynes puolė didikų kraujo ištroškę Eriko maištininkai, bet ką gali lengvaginklis prieš skydą ir šarvus! Akmensvaidžiais ir savo gausybe jie kelis sužeidė, bet atsidūrę vyras prieš vyrą paliko bejėgiai ir Segestos sunkiaginkliai juos išskerdė – žemė ūmai pasidarė gliti nuo kraujo ir siaubas pagavo gyvuosius.

Segestos vyrai tarp savęs džiugiai šūkavo, šoko skydais supti mąžtančių mūsų karių. Jų lengvaginkliai, bent gausa mėgindami paremti sunkiaginklius, nekantriai puolė į kovą. Prakaitas ir kraujas užpylė man akis, kūnas apmirė, ranka buvo tiek nusilpusi, kad ir pats nebesupratau, kaip pajėgiu ją kiloti – kirsti ir durti.

Fokajos vyrai šaukė vienas kitam kritusiųjų vardus, kurstydami dar piktesnę savo tūžmastį, bet vis naujiems vardams per triukšmą aidint veikus mūsų nykimas kėlė slogutį. Apžvalgiausieji pradėjo šaukti, jog turime laiku iš kovos pasitraukti, kad galėtume susitelkti iš naujo. Man rodės, kad pasitraukti jau nebegalėjome.

Dionisijas drąsinamai sušuko vyrams:

– Fokajos vyrai, mūsų protėviai šiuose laukuose kovėsi – pažįstame šią kapavietę! Jauskimės kaip namie ir kaukimės kiekvienas už savo gyvybę! – Dvejojančius ir išsekusius jis drąsino: – Fokajos vyrai, galbūt garbė – beprasmis žodis ir jūros artojui gyvybė nėra brangi, bet prisiminkite, kad dėl savo lobio kovojate! Mums už nugarų Eriko padugnės jau ragina asilus, baksnoja ietimis gyvulių šlaunis, ketindami pasigrobti mūsų lobį, nes taria mus pralaimėsiant!

Iš nusilpusių vyrų gerklių išsiveržė toks apmaudus niršto stūgsmas, kad Segestos kariai akimirksniu nuleido kalavijus. Dorėjas žvilgtelėjo į dangų ir sušuko:

– Paklausykite, paklausykite – pergalės deivės sparnai dangaus platybėje šnara!

Jis pasinaudojo trumpute kaip atodūsis ramybės valandėle – tokia kar-

tais stoja kautynėse kaip tik prieš lemiamą kovą. Ir nežinau, gal tik kraujas smilkiniuose mušė, bet pasirodė, kad aiškiai girdžiu sunkių sparnų šlamesį viršum mūsų. Ir Fokajos vyrai jį girdėjo – ar bent paskui sakė girdėję.

Nepaprasta ekstazė apėmė tą valandėlę Dorėją – jis tarytum įgavo daugiau jėgų ir jau nieko savo kely nepasigailėjo. Greta jo, it bulius išrietęs sprandą, kirviu kelią skindamasis žengė Dionisijas ir Fokajos vyrų būrys ėjo paskui, iš siuto protą praradę, todėl nevilties įkarštyje pramušėme Segestos sunkiaginklių gretas. Paskui juos ėję lengvaginkliai iškrikai spruko mums iš kelio, siutindami už rikiuotės sustatytų kinkinių arklius, griaudami šunų tramdytojus, šunys pasileido ir puolė nirčiai kandžiotis, keldami dar didesnę sumaištį.

Netikėto puolimo įkarštis pritrenkė Segestos karalių, todėl jis nesuskubo pasprukti. Dorėjas užmušė jį taip ūmai, kad tas gindamasis vos spėjo kilstelėti kalaviją. Šuns karūna nuo jo galvos nusirito ir Dorėjas pačiupęs ją visiems parodė.

Šitai nedaug reiškė, nes Segestos vyrai nelabai gerbė karalių ir šuns karūną. Tai, kad šventasis šuo pabėgo ir atsigulė po Dorėjo kojų, juos sukrėtė labiau nei karaliaus žūtis ir šuns karūnos praradimas. Tačiau Fokajos vyrai šito nežinojo. Jie nudžiugo, ėmė pergalingai šaukti, nors supančios gretos už mūsų nugarų užsivėrė, o kelią į miestą užtvėrė nepramušamas kinkinių ir lengvaginklių debesis.

Kaip tik tą valandėlę pasigirdo siaubo ir išgąsčio šūksmai prie miesto vartų. Kinkinių vadelėtojai, mėginę išsivesti brangius arklius, apsisuko ir be gailesčio leido arkliams kanopomis trypti sprunkančius lengvaginklius. Jie šaukė, jog visa prapuolė ir miestas prarastas. Lengvaginkliams apsisukus bėgti, kinkiniams puolus atgal į miestą, ant mūrų susirinkusi liaudis pamanė, kad kova baigta. Jie užpuolė menką sargybinių būrelį, atėmė ginklus, užsklendė vartus ir paėmė miesto valdžią į savo rankas.

Netekę vado ir supratę, kad mieste įsiplieskė maištas, Segestos vyrai liovėsi kautis, ketindami tarp savęs pasitarti. Tuo tarpu išretėjusi mūsų kariuomenė skynėsi kelią prie miesto vartų, o lengvaginkliai net nemėgino mūsų sulaikyti. Trypdami vienas kitą, jie puolė trauktis mums iš kelio. Daugelis bėgo prie mūro ir rankas keldami šaukė saviesiems, kad buvo prievarta išvaryti į mūšį, kad, liaudžiai paėmus valdžią į savo rankas, mielai prisidėsią prie sukilimo. Liaudies vadai, norėdami sustiprinti savo pajėgas mieste, liepė kartimis ir lynais užkelti ant mūro būrį geriausių vyrų. Segestos mūrai nebuvo labai aukšti, drėbti iš molio, sustiprinti akmenimis bei rąstais.

Miesto liaudimi vadinu turtingus prekijus ir amatininkus, turėjusius dirbtuves, vergų ir mokinių. Iki tol Segestos reikalus sprendžiant jie neturėjo žodžio teisės – Segestą, o per ją ir visą Eriką valdė žemės savininkai bei didikai. Šie retkarčiais išrinkdavo kokį savišką šuns karūna pasipuošti. Segestos miestiečių su paskui mus atėjusiais bežemiais laukų darbininkais bei piemenimis niekas nesiejo.

Prie vartų sustojome apsišluostyti žaizdų ir įkvėpti į plaučius oro. Dorėjas trinktelėjo skydo kraštu į vartus ir, parodęs liaudžiai šuns karūną, pareikalavo įleisti vidun. Karūna buvo tokia maža, kad ant jo galvos nesilaikė, nes Segestos didikų galvos buvo pailgesnės už graikų; net šunis jie augino tokius pailgagalvius, kad panėšėjo į juos pačius.

Mūsų nuostabai, vartai girgždėdami atsivėrė ir mus kaip liaudies vadai pasitiko abu Tanakilės sūnūs, niūromis sveikindami Dorėją kaip Segestos karalių. Jie įleido mus vidun ir greitai uždarė vartus. Fokajos vyrų tebuvo likę apie keturiasdešimt. Diduma jų sužeisti šlubavo ir iškart griuvo kniūbsti ant žemės. Kiti nešte nešė arba vedėsi savo draugus. Liaudis džiaugsmo šūksmais sveikino Dorėją ir šlovino nepaprastą jo kovą. Netrukus pamatėme gatve mūsų link ateinančią Tanakilę – su pastiru apdaru ir kartaginietišku galvos dangalu. Vergė jai virš galvos nešė skėtį – šitai turėjo rodyti ją kilus iš Kartaginos dievų. Nežinau, ar tikra buvo Tanakilės kartaginietiškos giminės lentelė, bet Segestoje, atrodo, niekas nesikėsino į jos skėtį. Atvirkščiai, jai artinantis, liaudis pagarbiai skyrėsi į šalis.

Ji nulenkė galvą prieš Dorėją ir pakėlė rankas jį sveikindama. Dorėjas atkišo jai šuns karūną, norėdamas atsilaisvinti rankas, ir kiek kvailokai apsižvalgė, nesumodamas, ką daryti.

Maniau, kad jis gali nuoširdžiausiai pasveikinti savo žemiškąją sutuoktinę, net jei jūroje buvo susisaistęs su baltalyte Tetide. Todėl suskubau pasakyti:

– Tanakile, Tanakile, iš visos širdies sveikinu tave. Šią valandėlę mano akims esi gražesnė už saulę, bet prie antkapio laukia Arsinoja su gurguole ir turime ją išgelbėti, kad nepakliūtų į Segestos didikų nagus.

Ir Dionisijas tarė:

– Viskam savas metas ir visai nenorėčiau tavęs, Dorėjau, tokią didžią akimirką varginti. Tačiau palikome lobį prie antkapio ir labai bijau, kad paskui mus atkeliavę Eriko žemės piemenys jį pasigrobs.

Dorėjas atitoko ir pritarė:

– Tikrai, vos neužmiršau. Jau atsimokėjau už savo tėvo kaulus ir daviau ramybę jo sielai. Netikrą Filipo vardą reikia tučtuojau nukapoti nuo antkapio, o vietoj jo užrašyti: „Dorėjui, Segestos karaliaus Dorėjo tėvui, lakedaimoniečiui, gražiausiam iš amžininkų ir trikarčiam Olimpijos žaidynių nugalėtojui bei jo giminei, pradedant Herakliu", – toliau išvardyti visus, kiek prisiminsiu. Paklauskite Segestos liaudies, ar neprieštaraus.

Paaiškinome tą reikalą Tanakilės sūnums. Jie su palengvėjimu atsiduso ir atsakė visai neprieštaraują dėl klaidos atitaisymo. Atvirkščiai, jie sakė džiaugiąsi, kad Dorėjas nieko daugiau neprašąs.

Dorėjas tarė:

– Lobio man nereikia, o Arsinoja savimi pasirūpins. Juk ją ten vien vyrai supa. Bet palikau šventąjį šunį Krimisą prie tėvo antkapio laukti. Reikėtų jį parsivesti į miestą. Gal kas norėtų jį parvesti, nes aš pats po kovos nuilsęs ir tokio kelio atgal kakti nenoriu.

Niekas iš segestiečių nepanūdo, Fokajos vyrai purtė galvas sakydami esą sumušti, nuo galvos iki kojų žaizdoti, todėl vos ant kojų pastovį.

Dorėjas atsiduso ir pasakė:

– Karališka našta sunki. Jau žinau būsiąs labai vienišas tarp mirtingųjų ir daugiau niekuo pasikliauti nebegaliu. Karalius – savo tautos tarnas, taigi ir savo paties pirmasis tarnas. Turbūt teks pačiam šunį parsivesti. Negaliu jo nelaimėje palikti – juk jis mano globai atsidavė ir kojas man laižė.

Tanakilė apsipylė ašaromis, drausdama eiti, Fokajos vyrai įbedė į jį išpūstas akis, o Dionisijas pasakė, kad Dorėjas kvailas. Tačiau Dorėjas įsakė atidaryti vartus ir vienas išėjo iš miesto. Jo rankos iš nuovargio karojo, skydas džiugsėjo į antblauzdį, o kalavijo galiukas smigčiojo į žemę. Šalmo kuodą jis pametė per kautynes, jo kariška apranga buvo kruvina nuo galvos iki kojų.

Rungčiomis puolėme ant mūro pažiūrėti ir išvydome po kautynių likusius gyvus Segestos kilminguosius su skydais susitelkus šone ir apstojus kinkinius. Lengvaginkliai buvo išsirikiavę atskirai ir karštai tarp savęs ginčijosi, o Eriko žemės maištininkai – atsitraukę už drėkinimo griovio. Pamiškėje, vos užmatomi, laukė kailiais apsitaisę sikanai, retkarčiais klausiamai sudundindami būgnus.

O per mūšio lauką, kur kraujuose ilsėjosi lavonai, kur leisgyviai sužeistieji įvairiausiomis kalbomis prašė vandens ir šaukėsi motinos, žengė Dorėjas. Praeidamas jis vardu sveikino kiekvieną kritusį Fokajos vyrą ir šlovino jo narsą mūšyje:

– Nesi miręs, – kartojo rūsčiu balsu prie kiekvieno kūno. – Esi nesužeidžiamas, o mūsų tebėra trys šimtai ir visada trys šimtai bus.

Jam žengiant visa nuščiuvo. Segestos vyrai žiūrėjo savo akimis netikėdami ir nė vienam jų į galvą nešovė pulti Dorėją. Kaip visad srautingo kraujo liejimo metu sunkūs debesys buvo užtraukę dangų, tačiau Dorėjui vaikštinėjant debesys plyšo ir žilpinamai skaisti saulė nušvietė jo kruviną pavidalą.

Fokajos vyrai šnabždėdamiesi sakė:

– Jis iš tikrųjų dievas – ne žmogus, nors nėmaž tuo netikėjome.

Dionisijas tarė:

– Ne, jis ne žmogus – bent ne sveiko proto žmogus.

Taigi Dorėjas nuėjo pro priešininko kariuomenę prie antkapio ir pašaukė šventąjį šunį vardu. Tas beregint pakluso, lėtai atidribsėjo vizgindamas uodegą ir meiliai pažvelgė į Dorėją. Jis rūsčiai suriko, pašaukė tėvo dvasią ir paklausė:

– Ar tu patenkintas, tėve Dorėjau? Ar dabar nusiraminsi ir daugiau manęs nebekamuosi?

Paskui buvo pasakojama, jog iš po antkapio pasigirdęs duslus atsakas:

– Patenkintas, sūnau Dorėjau, ir palieku tave ramus.

Aš pats balso negirdėjau ir šituo netikiu, nes Segestos gyventojai prieš porą dešimčių metų buvo pastatę antkapį Filipui iš Krotono ir jo kaulams, o

Dorėjo tėvą palaidoję kartu su kitais jų laukuose kritusiais, jokios ypatingos pagarbos jam nerodydami.

Antra vertus, Dorėjas tikrai galėjo girdėti tokį atsaką savyje, nes jo tėvo dvasia jį pašaukė į Segestą iš už jūrų marių, kankino jį naktį ir dieną. Šitai tvirtinu, nenorėdamas sakyti Dorėją melavus. Tiesa, jis pats nesakė atsaką girdėjęs, bet kitiems pasakojant neneigė.

Mūsų gurguolės asilų ir darbinių gyvulių savininkai jau buvo linksmai nuginę gyvulius su nešuliais prie drėkinimo griovio, tikėdamiesi gauti didelį grobį. Tačiau tiltams sugriuvus negalėjo griovio pereiti, o į griovį ginti gyvulių nedrįso, bijodami šiuos mulvėje nuskęsiant.

Dorėjas geraširdiškai pašaukė juos ir įsakė grįžti. Arsinoja, sėdėdama ant asilo nugaros, jam skambiu balsu atsakė, jog tie begėdžiai jos neklausą, bet ketiną pagrobti ir ją, ir lobį. O Mikonas, kovos karštį pamatęs, skubinai taip nusigėrė, kad iš jo nebuvo jokios naudos. Arsinoja liepė įkišti jį į tuščią pašaro krepšį.

Tereikėjo Dorėjui žengtelėti porą nirčių žingsnių gurguolės link ir vadelėtojai pakluso: ėmė rungčiomis vyti atgal arklius bei darbinius gyvulius, vienu balsu tikindami nesą kalti. Visas būrys Eriko žemės vyrų, išvydę Dorėją, įgavo drąsos ir atšliaužė per drėkinimo griovį, ketindami vėl paskui jį eiti. Pamatę šitai panūdo grįžti daugybė, tačiau jie sekė iš paskos įbūgę ir per pagarbų atstumą.

Arsinojai su katės narveliu ant asilo atjojant šventasis Segestos šuo pasišiaušė ir ėmė urgzti. Dorėjui pasirodė geriausia grįžti į miestą pirmam, kad keistas katės kvapas šuns neerzintų. Jam pajudėjus Segestos didikai paragino vienas kitą pulti ir užmušti Dorėją. Tačiau pamatę, kad Krimisas dribsnoja jam įpėdžiui galvą iškėlęs ir urzgia dantis iššiepęs, tarytum norėdamas Dorėją apginti, jie pasitraukė už savo skydų.

Paskui Dorėją traukė mūsų gurguolė, tempiama poros dešimčių darbinių gyvulių su varovais, o paskutinysis kinkavo asilas su pašaro krepšiu, į kurį Arsinoja gailiaširdiškai liepė įversti suriestą Mikoną. Tuo metu iš kritusiųjų prisikėlė Likimnijas, kurį buvome apverkę kaip žuvusį ir kurį Dorėjas jau buvo vardu pasveikinęs. Arsinoja, garbstanti visus vyriškumo apraiškos pavidalus, įsakė asilų varovui ir Likimniją įkelti į Mikono krepšį. Bet tas tvirtino krepšį nuo dviejų vyrų svorio plyšiant, nors, man atrodo, jis tenorėjo patausoti asilą. Jų žodžiavimasis baigėsi tuo, kad Likimnijas sugriebė asilo uodegą ir nusvyrinėjo iš paskos į miestą.

Su gurguole į miestą keliavo būrys Segestos lengvaginklių, kurie priesaikavo ir tikino neapkenčią didikų bei džiaugiąsi liaudžiai paėmus valdžią. Kartu su jais ėjo keletas šunis praradusių tramdytojų. Liaudis jų nenorėjo, bet keli prekijai ir abu Tanakilės sūnūs tikino, kad jie sugebėsią, jei tik turėsią galimybę, auginti šunis. Ligi tol šunų auginimas buvo išskirtinė didikų teisė. Kai nuo galvos iki kojų purvini Eriko piemenys bei žemdirbiai viltingai prisiartino prie miesto vartų, šie prieš jų nosis buvo negailestingai už-

verti. Dorėjas supyko, tačiau Tanakilės sūnūs tvirtino, kad neturtinga ir triukšminga kaimo prastuomenė tik plėš ir muštynes kels mieste, kurio reikalai ir šiaip keblūs. Dorėjas sutiko nesąs tiems vyrams skolingas ir tarė:

– Ką galiu padaryti, jei jie eina paskui mane? Aš jų nemaginau ir nieko jiems nežadėjau.

Matydamas daugybę likusių gyvų savo draugų, Likimnijas vien iš džiaugsmo atgavo jėgas, puolė mūsų glėbesčiuoti ir vadindamas kiekvieną vardu kalbėjo:

– Ar išties esi gyvas, gyvuoji, nejau ir aš esu gyvas? Niekada nebūčiau patikėjęs! – Dar jis pasakė: – Buvau tikrai miręs ir be kvapo gulėjau ant žemės, kaip sapnas lėmė, bet paskui išgirdau Dorėją mane vardu šaukiant ir tikinant, kad nemiriau. Tai mane paskatino pajudėti: atsisėdau, ir Arsinoja mane išgelbėjo, patardama čiupti asilui už uodegos. Išsigelbėti iš kautynių lauko asilo uodegos pasilaikant turbūt negarbinga, bet man tai netaikytina, nes esu prasčiokas.

Naktį prieš mūšį Likimnijas sapnavo blogą sapną. Ką jis sapnavo – niekam nepasakojo, bet keletas tikino jį sapne nimfą regėjus. Jis palaikė blogą sapną pranašyste ir įtikėjo mirsiąs. Todėl rytą atsisveikino su geriausiais draugais ir išdalijo jiems visą savo turtą. Jo elgesys darė slogų įspūdį, bet niekas nesistebėjo, nes dauguma vyrų iš anksto žino, kada mirs.

Tikriausiai koks nors Segestos atletas spaudė jį, kol neteko nuovokos, ir bloškė žemėn, manydamas išleidus kvapą. Kiek pasiplepėjęs Likimnijas staiga suniuro ir ėmė priekabiauti reikalaudamas grąžinti dovanų išdalytąjį turtą. Jis sakė, kad būtų teisinga ir suprantama, jei atgautų daiktus, nes tądien nežuvo.

Fokajos vyrams dėl bergždžio reikalo barantis ėmė vaitoti sužeistieji:

– Kam vežėmės mokytą gydytoją, penėjome jį ir atlygį mokėjome, jei jis girtas knarkia kaip tik tuomet, kai mums jo labiausiai reikia? Tokį gydytoją tik nuplakti!

Dėl mūsų draugystės greitosiomis išverčiau Mikoną iš pašaro krepšio ir pribudinau gaiviu Segestos šaltinio vandeniu. Jis pastovėjo ant kojų, nors menkai suvokė, kas aplink dedasi. Ir buvo toks patyręs gydytojas, kad sugebėjo atlikti savo pareigą tiek pat gerai, – daugumos manymu, net geriau, – kaip blaivia galva. Jis veikiai ėmė smaigstyti badikliu žaizdas, norėdamas nustatyti jų gylį, atstatinėjo Segestos atletų išnarintus kaulus ir karšta geležimi degino šunų įkandimus. Tačiau didumai jis tik jėga bruko į burną pinigą ir sakė žodžius, kuriais reikia kreiptis į keltininką. Fokajos vyrams tai nepatiko. Jie atsisakinėjo:

– Vis dėlto nedaryk šitaip, ne, ne, gydytojau Mikonai. Esame patvarūs kaip rauginta oda ir tikrai dar nemirsime, jei ligi šiol ištvėrėme.

Mikonas irzo dėl jų abejonių ir sakė:

– Tikriausiai manote, kad esu visai girtas, bet labai klystate. Atvirkščiai, pačiame kovos įkarštyje nugrimzdau į dievišką snūdulį ir pranašiški regi-

niai man akyse tebetvyro – vienų veidus regiu juodus, o kitų it saulė skaisčius. Gyvenimo jėga vienus po sunkiausių sužalojimų atgaivina, o kiti ją vienaip ar antraip būna visiškai sunaudoję, todėl neišgyvena vien nykštį susižeidę.

Dar jis papurtęs galvą paaiškino:

– Patirtis rodo, kad kova javų laukuose sužeistiesiems pavojingesnė už kovą dykumose. Ir arkliai mūšyje nelaimę sužeistiesiems neša, todėl šie po kelių dienų traukulių tampomi miršta.

Fokajos sužeistieji juo netikėjo. Vis dėlto vėliau daugybė jų mirė nuo Mikono pranašautų traukulių. Traukuliai buvo tokie šiurpūs, kad draugai, negalėdami žiūrėti, verčiau palikdavo juos vienus mirti. Vyrai sakė, kad mirties valandėlę sužeistųjų veidus iškreipdavo toks klaikus šypsulys, jog rodėsi šiurpesnis už Gorgonės vypsnį. Vis dėlto Likimnijas nenumirė, nors daugelis jo draugų šito viltingai laukė – ypač tie, iš kurių jis reikalavo grąžinti dovanas. Septyni mirusieji buvo iš tų, kuriems Mikonas siūlė įkišiąs į burną pinigą, ir du, kuriems nieko nesakė. Mikonas vėliau sakė tiksliai neatsimenąs, kas tą popietę prie Segestos vartų sužeistuosius tvarstant nutiko, bet manąs, kad tiems dviem jis nenorėjęs nieko pranašauti, nes tai buvo atšiaurūs vyrai ir tikriausiai net žaizdoti būtų peilį suvarę, jeigu jis apie dieviškus dalykus būtų prakalbęs.

Apie save pasakysiu tik tiek, kad mano kelių oda buvo nuplėšta, ranka – perverta ieties, o virš raktikaulio į sprandą buvo įsmigusi strėlė, todėl Mikonas turėjo, sprandą įpjovęs, traukti jos antgalį. Bet Mikonas pasakė, kad mano žaizdos tėra tokios, kurios primena apie kūno mirtingumą.

Nesiskundžiu tomis žaizdomis. Paminiu jas tik todėl, kad Dorėjas sušaukė ir suskaičiavo Fokajos vyrus, dar pastovinčius ant kojų ir galinčius pakelti rankas. Jis tarė:

– Nenorėčiau jūsų varginti, bet lygumoje lūkuriuoja Segestos didikų kariuomenė, skydų tvirtovę pasistačiusi. Turbūt teks eiti pro vartus kovos tęsti.

Po šių žodžių Fokajos vyrai nesusiturėjo. Jie ėmė karštai šaukti, reikalaudami jo pasitenkinti gautąja šuns karūna. Ir aš nustėręs tariau:

– Palauk, Dorėjau. Iki šiol ėjau paskui tave, bet daugiau neisiu.

Dionisijas suskaičiavo savo vyrus ir apmaudžiai pasakė:

– Mūsų buvo trys šimtai Fokajos vyrų, o beliko tik penkiasdešimtirkliui vandenin įstumti. Dvasios nei irkluos, nei burę kels. Šito nesu girdėjęs ir išmėginti neketinu.

Dorėjas pagaliau nusiėmė šalmą, giliai atsiduso ir sutiko:

– Turbūt jau savo darbą atlikau, nors man neseniai atrodė, kad vien mano išvaizda karius su skydais baido.

Tanakilės sūnūs taip pat sakė, kad kraujo jau ganėtinai pralieta ir kad Segestos miestui reikia sunkiaginklių, idant savo valdžios Eriko žemėje neprarastų. Todėl laikas derėtis ir geriau – pagal Kartaginos paprotį. Jie mielai

pažadėjo šituo pasirūpinti, idant Dorėjui netektų nuobodžiais dalykais galvos kvaršinti.

O Tanakilė tarė:

– Mano sūnūs teisūs ir tau jau metas po vargų pailsėti. Manau, kad svarbiausias uždavinys, Dorėjau, dabar šventine eisena parvesti šventąjį šunį šunidėn, o paskui užsisklęsti su manimi pasikalbėti apie tai, kas nutiko.

Klydinėdamas aplinkui akimis Dorėjas vos girdimai atsakė:

– Nutolai nuo manęs, Tanakile. Man atrodo, daugybė metų praėjo nuo mūsų susitikimo Himeroje. Tavo veidas paseno, skruostai po paskutinio mūsų pasimatymo sukrito. Bet aš, aišku, pasirūpinsiu šunimi, o paskui pastatydinsiu šventyklą Herakliui. Neturėsiu kada su tavimi užsisklęsti, kol šio svarbaus uždavinio neatliksiu.

Tanakilė nusiminė, bet pamėgino nusišypsoti, parodydama Erike įstatytus dramblio kaulo dantis. Ji tarė:

– Turbūt sublogau iš nerimo dėl tavęs, nes nieko apie tave negirdėjau. Bet tikrai atsigausiu, jei su tavimi pabūsiu. Po vargų pailsėjęs ir tu viską kitomis akimis regėsi.

Tanakilės sūnūs savo ruožtu pridūrė, kad kaip tik dabar tinkamiausias metas pasiruošti naujos šventyklos statybai – laukai ištrypti, žemė ir šiaip nuniokota. Prieš statant šventyklą reikią žiūrėti pranašiškų ženklų, skaičiuoti metus, o jie turį žynių, kurie moką šitai daryti.

Dorėjas visai nusilpo, leido paslaugioms rankoms nuimti kario reikmenis, apsisiautė finikietišku apsiaustu su išsiūtu mėnuliu ir žvaigždėmis, Segestos nimfa ir šventuoju šunimi. Šventinė eisena nulydėjo jį į šventyklą. Šventinėj eisenoj žengė dar ant kojų pasilaiką Fokajos vyrai, senukai, moterys ir vaikai, nes Segestos vyrai turėjo svarbesnių darbų. Šventasis šuo nepanoro eiti į šunidę – tik urzgė ir maldaujamai žiūrėjo į Dorėją. Šis turėjo už kaklasaičio jėga įtempti jį šunidėn, kur šuo iškart atsitūpė ant užpakalinių kojų ir užkaukė pranašaudamas nelaimę. Ir nei ėdė, nei lakė, kad ir ką žmonės mėgino įkišti.

Pasitaisęs ant galvos užrištą šuns karūną, kuri buvo niekuo neypatinga – tik labai sena, Dorėjas, netekęs kantrybės, riktelėjo:

– Nuo šuns kauksmo man ausys plyšta ir negeros mintys galvoje kyla. Jeigu jo nenutildysite, nuėjęs iškaršiu jam kailį.

Laimė, žmonės nesuprato jo žodžių. Tačiau ir mane slėgė pikta lemiantis šuns kauksmas. Todėl kreipiausi į Tanakilę siūlydamas:

– Kiek prisimenu, čia esama papročio kasmet šventąjį šunį apvesdinti su gražiausia mergele. Ko jis šuniškąja sutuoktine nesirūpina?

Tanakilė atsakė:

– Tai tik paprotys, o senųjų priedermių jau nebesilaikoma. Mergelė tik pasidalija su šunimi vestuvinį pyragą – šunidėje ji jau nebelieka. Bet juk galime Dorėjo atvykimo garbei nusiųsti naują merginą, kad šuo pasmagintas nurimtų.

Iš Dorėjo veido abu matėme, kad delsti negalima. Tanakilė beregint šūktelėjo žmonėms ir iš minios į šunidę tuoj atbėgo maža mergaitė, karštai apsivijo rankutėmis šuns kaklą ir ėmė šnibždėti jam į ausį. Šuo žiūrėjo į ją apstulbęs, pamėgino nusipurtyti, bet mergaitė buvo užsispyrusi ir galų gale nurimęs šuo leidosi jos glostomas. Pavydūs žmonės, tiesa, tikino, kad neturtėlė mergaitė šuniui kilme neprilygsta, bet Tanakilė griežtai atkirto, jog tądien buvę nusižengta ir kitiems seniems papročiams. Jei šventasis šuo Krimisas priima apskarusią mergaitę ir ja patenkintas, tai jis turbūt geriau žino, ko nori.

Šunidė stovėjo prie karaliaus rūmų ir išmaningoji Tanakilė jau buvo spėjusi paruošti vonią ir valgio. Rūmai buvo negyvenami, juose bjauriai dvokė, nes čia buvo saugomi šventieji Segestos ir Eriko žemės daiktai, o diduma jų buvo iš gyvūnų. Rūmai buvo seni ir pastatyti ne graikišku papročiu, – kaip kilmingųjų namai, – nes ankstesnysis karalius lankydavosi juose tik per šventines apeigas atlikdamas pareigas. Tačiau Dorėjui jie tiko – gretimame rūme jis įkurdino Fokajos vyrus, o sužeistuosius įsakė nešti Segestos gyventojams gydyti.

Tanakilė uoliai triūsė, kad Dorėjui būtų patogu, išmaudė ir ištepė jį aliejais, neliesdama sumušimų bei žaizdų išmaigė kūną. Dorėjas dar labiau nusikamavo ir savomis kojomis minkštasuolio jau nepasiekė – tarnai turėjo jį pas mus atnešti. Jis mėgino valgyti, bet iškart išvėmė visą maistą ant grindų, atsiprašė ir tarė Tanakilei:

– Žemiškasis valgis netinka mano kūnui, kurį dieviškoji sutuoktinė Tetidė savo požemių salėse padarė nesužeidžiamą. Pati matei ir savomis rankomis galėjai apčiupinėti – neturiu jokios didesnės žaizdos. Man rodos, ietys ir kalavijai būtų atšokę nuo mano odos, jeigu būčiau be kario reikmenų kovęsis. Bet šitai nedera, nes karo vadą iš reikmenų pažįsta.

Tanakilė nepaparastai apstulbo, įtariai pasižiūrėjo į mane ir šaižiu balsu paklausė:

– Apie ką kalbi, kilmingasai mano sutuoktini? Ar tau galvą skauda? Vemi ir klejoji tikrai tik iš nuovargio. Anksčiau mano valgis tau puikiausiai tiko.

Dorėjas graudžiai šyptelėjo, bet vėl apsivėmė, nors iš jo pilvo jau tik tulžis liejosi. Gėdydamasis savo bejėgiškumo jis tarė:

– Išties nesuprantu, kas man. Pasiekęs, ko troškau, jaučiuosi blogai, nes jau nežinau, ko noriu. Nuimkite man nuo galvos tą prakeiktą šuns karūną! Ji, kaip visa kas šiame name, šunimi dvokia. Tikriausiai smarvė mane šitaip pykina.

Tanakilė paprašė:

– Pauostyk mano kvepalų – pasijusi geriau. Apsirengiau šventiniais drabužiais, norėdama tave priimti garbės nemenkinančiu papročiu, liepiau ištepti kūną aliejais ir užrišti man ant kaktos kvepalų puodelį.

Dorėjas viltingai pauostė jos kaktą, bet suraukęs antakius atšlijo ir griežtai pasakė:

– Ir tu šunimi dvoki, Tanakile.

Jis įsibedė akimis į tolį, susiėmė rankomis pilvą ir tęsė:

– Rodos, vėl esu laive ir minkštasuolis po manimi sūpuojasi. Taip sūpavausi savo mylimosios glėby. Ji išventino mane dieviškaisiais malonumais, valgydino mane iš perlinio dubens dievišku valgiu. Oi, Tetide, Tetide, šventoji mano sutuoktine, čia, žemėje, visada tavęs ilgėsiuosi. Tikiuosi, atleisi man už tai, – nors šunimi dvoki, – žemiškoji sutuoktine Tanakile.

Tanakilė piktai pažvelgė į mus – ypač į Arsinoją, kuri nudūrė akis į grindis. Puoliau Tanakilei aiškinti, kas nutiko jūroje, o Mikonas, kaip gydytojas, šnibždėjo į kitą ausį. Tanakilė linksėjo galvą, bet įtariai žvilgčiojo į Arsinoją, paskui paglostė Dorėjo skruostą ir ramiai pasakė:

– Suprantu tave – turbūt geriausiai tave suprantu ir nesmerkiu tavo sąjungos su ta Tetide, nes esu nepavydulingo būdo. Man regis, bus geriausia, jei keletą dienų nesirodysi. Juo ilgiau karalius nesirodo, į nereikšmingus dalykus nesikišdamas, juo labiau jį gerbia. Parengiau tau jaunos mergelės drabužį iš glosnaus audinio, ir verpstę miegamajame parengiau. Galėsi dievus moteriškais darbais pamaloninti, – kaip šventasis tavo protėvis Heraklis, kurį laiką moteriškais drabužiais rengęsis.

Fokajos vyrai klausėsi išsižioję, tačiau nė vienas nesijuokė. Dionisijas manė Dorėją parodžius tokį neprilygstamą vyriškumą, kad jis iš tikro turįs dievų pavydą maldyti, keletą dienų moteriškus drabužius dėvėdamas.

Tanakilės pažadas ir Dionisijo draugiškas supratimas nuramino Dorėją, jo akys užsimerkė ir jis aukštielninkas griuvo ant minkštasuolio. Kai nešėme jį į miegamąjį, jis užsimerkęs grabinėjosi aplinkui. Tanakilė atsisėdo šalia ant lovos, meiliai priglaudė jo galvą sau prie krūtinės ir įdavė savo krūtį. Pusiausnūda jis pradėjo žįsti kaip kūdikis ir beregint kietai užmigo. Nieko keistesnio nebuvau matęs, Fokajos vyrai irgi sakė nieko keistesnio nematę. Todėl jie dar tvirčiau įtikėjo dieviška Dorėjo kilme. Jų manymu, joks žemiškas vyras negalėjo elgtis taip, kaip elgėsi Dorėjas.

Atsikratę Dorėjo ir gerdami vyną už pergalę, jie pradėjo tartis ir vienas kito klausinėti:

– Ką dabar darysime? Ką mes įveikėme? Grobio negavome. Atvirkščiai, lobį Dorėjo karui išleidome. Miesto negalėjome plėšti, nes tai jo miestas. Dorėjas žadėjo padaryti mus Eriko žemės žemvaldžiais, bet patyrę, kaip įžūliai valstiečiai su jais elgiasi, kitus žemdirbystės vargus pamatę, mielai pripažįstame, kad jūra yra vienintelis laukas, kurį mokame arti.

Dionisijas pasakė:

– Fokajos vyrai, gyvybes ir lobį dabar išgelbėjome. Prisiminus išleistąją dalį, tepaguodžia mus, kaip išmintingus vyrus, mintis, kad mūsų mažiau jį dalysis. Tačiau čia esame svetimšaliai ir niekada nesijausime kaip namie. Kartagina tikriausiai tars žodį apie Eriko žemės reikalus. Taigi ką darysime?

Šitaip jie sielvartavo ir apsakinėjo kritusiųjų nuopelnus, vardais juos minėdami. Visi paeiliui nuliedavo gėrimo auką už prisimintąjį velionį, ir uo-

liausiai stengėsi prisiminti Likimnijas, kuris sakė, kad vynas jo burnoje toks gardus niekada nebuvo kaip tą vakarą. Todėl dar kiek pasielvartavę jie nusprendė rytdiena nesirūpinti ir nusigerti, nes nieko kita neliko. Paskui jie jau nebemiešė vyno vandeniu ir aš pamaniau, kad Arsinoją geriau nusivesti šalin.

3

Dorėjas nesirodė dvylika dienų. Per tą laiką Segestos reikalai pakrypo į gerąją pusę. Didikų kariuomenė netikėtai užpuolė Eriko žemės maištininkus ir, apsupusi piemenis bei žemdirbius savo kinkiniais, privertė mesti ginklus ir grįžti pas šeimininkus. Didikai nedaug jų išžudė, nes gerai žinojo, kad žemei reikalingi darbininkai ir galvijų piemenys. Segestos žmonės sikanams nusiuntė dovanų druskos bei molio puodų, patardami jiems atsitraukti į miškus.

Liaudis su didikais sudarė atvirą santaiką, leisdama jiems su arkliais, šunimis bei atletais grįžti į miestą. Per derybas ji didikams įtikinamai įrodė, jog šie tik naudos gavo ir išlošė, nes liaudis ant savo sprando užsikrovė sunkią Eriko žemės valdymo atsakomybę. Jie galį turėtis ypatingųjų teisių ženklus ir, valdymo vargų atsikratę, daugiau laiko skirti arklių veislės tobulinimui, šunų auginimui bei atletų rungtynėms. Bet nuo šiol jie turėsią leisti turtingiems pirkliams bei gabiems amatininkams vesti jų dukteris ir paveldėti žemę. Ir į svarbias miesto pareigas išrinktiems vyrams, net jei jie nekilmingos giminės, bus leidžiama laikyti šunis.

Į Segestą grįžo taika ir kritusiųjų garbei rungtynių lauke buvo surengta visokiausių žaidimų, kuriuose pasižymėjo Segestos atletai, todėl liaudis turėjo į ką pasižiūrėti. Toje vietoje, kur kovėsi Fokajos vyrai, žuvusiųjų atminimui buvo pastatytas aukuras.

Tryliktą dieną Dorėjas vėl pasirodė, pasikabino kalaviją ant puotų menės sienos ir kreipėsi į mane draugiškai tardamas:

– Pasižymėjai kovoje, Turmsai, ir nuo manęs nepasitraukei. Suteikei man džiaugsmo kartą ar du išgelbėti tau gyvybę, nors neverta apie tai prisiminti. Manau paskirti tave Eriko karaliumi, nes Arsinoją pažadėjau deivės aukščiausiąja žyne skirti.

Aš nėmaž nenorėjau samdyti žmonių ir už savo išteklius leistis užimti Eriko. Ir Arsinoja, kuri dėl savo būklės buvo atėjusi į protą, pasakė:

– Tai neskubu. Ženklai rodo, kad man geriau tik kitąmet keliauti deivės apeigų Erike atnaujinti.

Tanakilė priminė:

– Dėl tam tikrų priežasčių norėčiau, kad tu kuo greičiau iš Segestos iškeliautum, Ištafra, nes esame geros draugės. Nesu tokia kvaila, kaip tari. Bet prieš tavo valią negaliu į Eriką tavęs išsiųsti. Tik būk savo vietoje.

Dorėjas panūdo siųsti pasiuntinius į didžiuosius graikiškus Sicilijos miestus – Selinuntą, Gelą, Akragantą bei Sirakūzus – pranešti apie savo karaliavimą. Bet Tanakilė griežtai atmetė pasiūlymą sakydama:

– Šitaip pasielgti negali. Apie tai išgirdusi Kartaginos taryba pamanytų tave siekiant sąjungos su graikais. Tau kol kas geriau laikyti liežuvį už dantų, Dorėjau. Kol buvai jūroje, daug kas nutiko. Pavasarį iš Samo salos į Siciliją atplaukė daugybė nuo perso sprunkančių naujakurių. Regijo patvaldys Anaksilajas, jų padedamas, užėmė Zanklę. Išgirdęs apie tai, Himeros Krinipas greitomis išleido už Anaksilajo anūkę Kidipę. Anaksilajas Zanklę pavadino Mesina ir, užvaldęs abu sąsiaurio krantus, sudarė su Kartagina draugystės sutartį. Dėl santuokos Himera, o iš tikrųjų ir visa šiaurinė Sicilijos pakrantė, yra Kartaginos įtakoje. Mano sūnūs turės ilgokai aiškinti, kol privers Kartaginą pripažinti tavo teisę į šuns karūną.

Po derliaus nuėmimo Segestos reikalų tirti per Eriką atkeliavo du Kartaginos tarybos nariai. Atkeliavo du, nes Kartaginos taryba nelabai norėjo svarbių reikalų vienam vyrui patikėti, o trijų, jų manymu, buvo per daug. Žinoma, šie du atsigabeno tarnų, raštininkų, matininkų bei karo žinovų.

Dorėjas paliepė Tanakilei surengti jų garbei puotą. Tanakilė atsinešė parodyti savo giminės lentelę ir kalbėjo už Dorėją, tikindama, kad jis greitai išmoksiąs elimiliečių kalbos ir krašto papročių. Dorėjas nusivedė juos pažiūrėti šventojo šuns, norėdamas pasigirti, kaip tas prie jo prisirišęs. Daugiau beveik neturėjo ką rodyti.

Rūpestį dėl ilgalaikių derybų jis su džiaugsmu perdavė Segestos miesto tarybai, kuri geriau išmanė miesto reikalus. Galų gale Kartaginos atstovai padiktavo savo sprendimą, pripažindami Dorėją Segestos bei visos Eriko žemės karaliumi. Tačiau Panorme padarytą žalą jis turįs atlyginti, o kaip atlyginimo laidą kartaginiečiai jau buvo nusavinę taisyti paliktą trierą. Taip pat privalu Eriką laikyti Kartaginos miestu ir Kartagina pasiliekanti teisę naudotis piligrimų atnešamu pelnu, nes deivė žiemą praleidžianti Kartaginoje ir jie kas pavasarį ją aukso laivu išsiunčią į Eriką. Sprendimus dėl karo ir taikos Segestos taryba privalanti pateikti Kartaginos tarybai tvirtinti ir negalinti savarankiškai sudarinėti prekybinių sutarčių su graikiškaisiais Sicilijos miestais. Tačiau graikų amatininkams ir pirkliams, gydytojams, architektams bei mokslininkams maloniai leidžiama atsikelti į Segestą, jeigu jie įsipareigoja laikytis Segestos ir prekybinių Kartaginos įstatymų. Kartagina troško išpešti naudos iš Jonijos pabėgėlių, jų amato meistriškumas padėtų Segestos turtus kaupti. Sumaniausi vyrai nuolatos bėgo iš Jonijos nuo perso, o Graikijos metropolijoje jiems vietos nebuvo.

Dionisiją, kitus išlikusius ir po sužeidimų išgijusius Fokajos vyrus Dorėjas turįs perduoti teisti Kartaginai pagal Kartaginos jūros statutą, nes jie kaltinami plėšikavimu rytinėje jūroje.

Visa kita Dorėjas nurijo, nes Kartaginos reikalavimai tik liudijo, kad įtvirtinama buvusi padėtis, bet Fokajos vyrus perduoti atsisakė. Ir vyriškai lai-

kėsi savo, nors Tanakilė mėgino įrodyti, jog jis nesąs Dionisijui nieko skolingas, atvirkščiai – pats jūroje skriaudą patyręs. Dionisijas su savo vyrais paskui jį ėjęs tik aplinkybių verčiamas, visai ne iš draugystės.

Tačiau Dorėjas tarė:

– Kas jūroje dėjosi – atskira kalba. Sausumoje užmegztos, krauju pašventintos bendrystės man nedera pažeisti.

Išgirdęs, kad derybose dėl jo iškilo keblumų, Dionisijas pats atėjo pas Dorėją pasikalbėti ir paaiškino:

– Visai nenoriu kelti pavojaus tavo karaliavimui, kurį tau padėjau pasiekti savo naudos nežiūrėdamas. Verčiau pasitrauksime tau iš kelio ir grįšime į jūrą. Žinoma, tikiuosi, kad išsiskiriant neužmirši savo garbės nemenkinančiomis dovanomis mus apdovanoti ir dosniai atlyginsi už įžeidimus, kuriuos mums teko šiame priešiškame mieste patirti.

Tai išgirdęs Dorėjas nudžiugo ir tarė:

– Teisingai kalbi. Šitaip turbūt geriausia, nors norėjau išpildyti savo pažadą ir paskirti jus vietininkais. Bet ką padarysiu, jei Kartagina nesutinka. Apie dovanas nieko negaliu pasakyti, nes, atvirai kalbant, būdamas karalius, esu neturtingesnis nei kare grobio dalim, o Himeroje žmonos Tanakilės kraičiu naudodamasis. Jei ne šitai, vilkėčiau skarmalais ir iš molio puodo valgyčiau. Ko beprašau, tie prekijai visada savo miesto įstatymais remiasi arba sako, jog čia nėra papročio taip elgtis. Pasistenk suprasti slogią mano padėtį, Dionisijau, ir sutramdyk prigimtą godumą.

Dionisijas užsiplieskė:

– Oi, Dorėjau, išties tau nepavydžiu, bet karalius turi karališkų priedermių. Aš privalau galvoti apie savo vyrus, jų kančias ir neturtą.

Dorėjas mėgino pasikalbėti apie tai su liaudies vadais, tačiau šie, žinodami nenugalimą elimiliečių priešiškumą Fokajos vyrams, atžariai atsakė:

– Jei tau garbė neleidžia jų Kartaginai perduoti, su malonumu nusamdysime atletus, kad vieną gražią naktį juos užpultų ir nudaigotų.

Dorėjo manymu, tai būtų garbingiau nei juos kaip jūros plėšikus Kartaginai perduoti. Šitaip jis būtų perėmęs ir jų lobį, kurio kiekvieną krepšį ir maišą Fokajos vyrai apžiūriai, užpakaliais užsėdę, saugojo. Bet Dorėjui nelabai rūpėjo žemiškos gėrybės, jis žinojo Tanakilės dėka esąs vienas turtingiausių Segestoje, nors nemažai Tanakilės išteklių išėjo maištui mieste sukelti.

Fokajos vyrams Segestoje nebuvo smagu. Jie privalėjo sėdėti namie, o miesto taryba nesutiko jų išlaikymo apmokėti. Už pragyvenimą teko susimokėti patiems. Kartaginos pasiuntiniai įsakė juos dieną naktį saugoti, idant jie neiškrėstų tokio pokšto kaip Himeroje ir nepaspruktų. Betgi Himera buvo ant jūros kranto ir laivai buvo parengti plaukti!

Atslenkant rudeniui jie jautėsi lyg kilpai apie kaklą veržiantis. Jie labai krimtosi dėl to, kad Segestos moterys visai nenori su jais draugauti. Pradėjo čiupinėtis nenuplaunamą mėlyną ženklą ant nugarų, svarstydami tarp

savęs, ką jaučia žmogus, gyvas diriamas. Kasdien pro jų namus vaikščiojo Kartaginos pasiuntiniai raudonrudžiais veidais, aukso gijom barzdas persirišę, ir liepdavo palydai garsiai grasinti Fokajos vyrams. Dionisijo įsakymu Fokajos vyrai tylėjo ir į įžeidimus neatsakydavo. Pašaipų jie nepaisė – sakė gyvenime girdėję piktesnių ir tariamų taisyklinga graikų kalba. Tačiau grėslus abiejų pasiuntinių nebylumas ir kasdienis vaikščiojimas pro namus juos erzino.

Labiausiai juos kamavo dykas buvimas – su malonumu būtų net javus ėmę, jei tik Segestos gyventojai būtų leidę. Bet Eriko žmonės pagerbdavo javų nuėmimą tam tikromis slaptomis apeigomis, kurių pasakoti nenoriu. Jie tvirtino, kad svetimšalio ranka grūdus užnuodys. Be to, atvirame lauke Fokajos vyrus būtų nesunku užklupti. Juk jų tebuvo likę trisdešimt trys, – du iš Kipro Salamino, – ir Dionisijas. Arsinojos, manęs ir Mikono Kartaginos pasiuntiniai, šiaip ar taip, nereikalavo perduoti. Gyvenome Dorėjo karaliaus rūmuose, kaip ir Himeroje, Tanakilės svetingumu mėgaudamiesi.

Stumdami laiką Fokajos vyrai kaip mokėdami tvirtino savo gyvenamą namą, dieną naktį ėjo sargybą. Jie valė ginklus, galų gale iš dyko buvimo ėmė atidarinėti krepšius ir maišus, šveisti sidabro indus ir šluostyti dulkes nuo dramblio kaulo drožinių. Dionisijas jiems uždraudė net vyną gerti, pastebėjęs, jog Segestos valdininkai reikalauja mokesčio už maistą, bet veltui duoda maišus vyno. Galiausiai jie jau tik lošė kauliukais ir pešėsi.

Suprantama, kad rudeniop Dorėjui jie pakarto, nes jam trukdė. Kartaginos pasiuntiniai ėmė nekantrauti ir pareikalavo perduoti jiems Fokajos vyrus iki laivybos meto pradžios, ketindami sukaustytus išsigabenti į Kartaginą. Kai kreipiausi į pasiuntinius, šie nė nemirktelėję tvirtino, kad pasakojimai apie gyvų žmonių dyrimą tėra šmeižtas. Kartaginos jūros statutas, tiesa, yra griežtas, bet išmintingas. Jie esą turį Iberijoje kasyklų, kuriose nuolatos trūkstą darbo jėgos. Tūžliems vergams galbūt išbadomos akys, išsukiojami keliai, idant jie nepabėgtų, o daugiau nieko bloga jiems nenutinką.

Papasakojau apie tai Dionisijui, bet jis tik glostė barzdą ir aiškino, kad Fokajos vyrai nenori keliauti į nuodingas Iberijos kalnų kasyklas arba išdurtomis akimis sukti malūno girnų Kartaginoje, kaip pageidautų Dorėjas. Dorėjas atėjo su jais tris kartus atsisveikinti, suniuręs apkabino kiekvieną, linkėdamas geros kelionės ir patardamas skubinai iškeliauti iš miesto. Trečiąkart jis net atnešė dovanų nedidelį maišelį sidabrinių, kuriuos savavališkai paėmė iš Tanakilės lobių skrynios. Dionisijas su savo vyrais būtų tuo pasitenkinęs ir, jei būtų išdrįsęs, leidęsis į kelią. Tačiau jis gerai žinojo, kad, jiems išjudėjus iš sustiprinto namo, Segestos gyventojai jau miesto gatvėse ar laukuose juos užpuls ir išgalabys.

Dionisijas jau nebepatikėdavo man savo ketinimų, nors dar tebelaikė mane draugu. Vieną dieną išvydau iš jų kiemo kylant tirštus dūmus ir tučtuojau nuėjau pažiūrėti, kas dedasi. Pamačiau juos iškasus liejimo duobes ir daužant bei žaizdre lydant gražius sidabrinius indus. Nuo papuošalų

dėželių jie lupinėjo brangakmenius. Skaldė dramblio kaulo dirbinius. Dionisijas tarė:

– Jei tavęs paklaus, ką darome, sakyk, jog prieš pasiduodami Kartaginos teismui aukojame dievams. Iš tikrųjų aukojame dievams brangią auką. Segestos pirkliai mūsų brangenybių neperka, manydami ir šiaip jas iš mūsų perimsią. Bet paveldo nepaliksime. Verčiau sunaikinsime lobį.

Įtariai pažiūrėjęs į jų triūsą pamačiau juos sidabrą kapojant į gabalėlius, sveriant ir dalijantis. Apmaudo pagautas pasakiau:

– Akys netveria tokio kvailo meniškų brangenybių naikinimo. Bet matau, kad dalijatės lobį pagal metalo svorį ir, metę kauliuką, nusprendžiate, kam atitenka perlai ir brangakmeniai. Man rodos, pagal susitarimą aš taip pat turėčiau savo dalį gauti, ir Mikonas, kaip gydytojas. Dorėjas irgi susikrims, negavęs kalaviju užsidirbtosios dalies.

Dionisijas parodė žibančius dantis ir patikino:

– Oi, Turmsai, išleidai Himeroje daugiau, nei turėjai gauti. Turbūt prisimeni, kad paskolinau tau pinigų iš tavosios grobio dalies prieš piligrimišką kelionę į Eriką. Sugrįžęs dar daugiau pasiskolinai parsivežtosios moters įgeidžiams tenkinti. Dorėjas mums liko skolingas, ne mes jam. O Mikonui gydytojo dalį mielai atiduosime, jei stos su mumis prieš Kartaginos teismą. Gal savo išmoningumu jis vėl prisiūs nuo pečių nudirtąją odą.

Išprakaitavę, suodinais veidais, Fokajos vyrai juokėsi ir gundė:

– Ateikite pasiimti grobio dalies, tu, Turmsai, ir tu, Mikonai, o pirmiausia tu, Dorėjau. Tik dėl viso pikto kalavijus pasiimkite – dalijantis gali kilti kivirčas.

Jų grėslus elgesys paskatino mane sakyti Dorėjui, kad jie tik dievams aukoja, ketindami paskui pasiduoti Kartaginos teismui. Dorėjas su palengvėjimu šūktelėjo:

– Oho, jie tikri vyrai! Tai geriausia paslauga, kokią jie gali man padaryti, kad pagaliau ramiai galėčiau Segestos valstybinius reikalus sutvarkyti.

Paaiškėjus, kad keblus reikalas išsispręs be sankirčių, miestą apėmė visuotinis džiaugsmas. Žmogus noringai tiki tuo, kuo nori tikėti. Todėl Segestos liaudis patikėjo Dionisiją ir jo vyrus susiprotėjus, kai jiems nieko kita neliko. Galvas pakreipę, ant vienos kojos stovėdami, liaudies vadai tą vakarą klausėsi iš Fokajos vyrų būsto sklindančio erzelio – drąsindamiesi šie po ilgo laiko vėl išgėrė vyno ir susiruošė puotą. Kartaginos pasiuntiniai, nepaprastai nudžiugę, sakė:

– Jau laikas. Mūsų laivas pernelyg ilgai Erike laukia. Tie jūrų plėšikai nuolankesni, nei manėme, jei Kartaginos jūros statutu pasikliauja.

Paaukoję savo Baalui ir kitiems dievams padėkos auką, jie liepė nupirkti mieste grandinių bei virvių Fokajos vyrams į Eriką pergabenti. Kitądien jie vėl su savo palyda atėjo prie Fokajos vyrų namo ir sustojo lūkuriuodami. Dionisijas su savo vyrais išėjo pro vartus. Greičiau, nei galiu papasakoti, jie parvertė ant žemės, užmušė palydos vyrus ir nusitempė apstulbusius Kar-

taginos pasiuntinius į savo namą. Segestos gyventojų jie saugojosi kliudyti. Tik liepė miesto sargybai į svetimus reikalus nesikišti.

Dorėjas nepaprastai įniršo, o Segestos liaudies vadams iš baimės susuko pilvus. Dionisijas išėjo į gatvę, rankoje atsainiai laikydamas kirvį, ir prakalbęs į juos paaiškino:

– Pasidavėme tiems dviem šventiems Kartaginos pasiuntiniams ir nuolankiai paprašėme palydėti mus į Eriką bei savo laivą. Bet galime tik apmaudžiu susidūrimu pasiskųsti, nes, mėginant su jais derėtis, palyda prasibrovė prie mūsų, mynė mums kojų pirštus ir kumšėjo, trukdydama deramai kalbėtis. Jie taip įžūlavo, kad net ant savo kalavijų pargriuvo ir stumdydamiesi vienas kitą ietimis persmeigė. Mes, beregint įsiaudrojantys vyrai, keliems jų iš netyčių per stipriai sudavėme, kadangi nesame pratę aštriais ginklais naudotis. Tačiau Kartaginos pasiuntiniai mums už tai jau atleido ir pažadėjo, kad ginklus galėsime atiduoti tik Eriko laive. Jie tikrai sumanūs derybininkai. Jei mano žodžiais netikite, eikšekit vidun ir patys jų pasiklauskite.

Bet Segestos liaudies vadai nepanūdo į Fokajos vyrų namą žengti, o Dorėjas tvirtino, kad visa tai nebe jo reikalas, nes Dionisijas pasidavė Kartaginos pasiuntiniams. Dionisijas dar pridūrė:

– Iš tikrųjų tik dėl jūsų priešiškumo buvome priversti viską šitaip sutvarkyti. Kartaginos šventieji vyrai irgi taip mano ir nepaprastai baiminasi, kad persekiosite mus kelyje, nes jie privalo mus gyvus nugabenti į Kartaginos jūros teismą. Jei mus persekiosite, – sako, – tai jie verčiau nusižudysią. Tada jų kraujas kris ant jūsų galvų ir Kartagina niekada neatleis, jei dėl jūsų nesupratingumo šventieji pasiuntiniai mirs.

Segestos liaudies vadų pilvams šiuos žodžius suvirškinus, Dionisijas linksmai nusišypsojo ir pasakė:

– Mums, Fokajos vyrai, į Kartaginą geriau plaukti per Panormą, nes kelias pažįstamas, tačiau Kartaginos pasiuntiniai atkakliai laikosi Eriko, nes ten jų laukia laivas. Privalome jų valiai paklusti. Atveskite mums asilų ir mulų, kad šiems garbingiems vyrams nereikėtų tokio ilgo kelio pėsčiuoti. Mes, Fokajos vyrai, klusniai žingsniuosime pėsti, – kaip belaisviams dera. Ir keliavedį mums galite duoti, idant tikrai rastume Eriką, nes kelio nežinome.

Pasitarę Segestos vadai suprato, kad nieko nebegali padaryti – Dionisijas bemat nužudys Kartaginos pasiuntinius, jeigu jis ir jo vyrai bus persekiojami. Šitokios atsakomybės jie prisiimti nedrįso. Todėl apmaudžiai tarė:

– Imk asilus ir mulus ir nešdinkis greičiau nei atėjęs, Fokajos Dionisijau. Gero tau nelinkime, atvirkščiai, iš visos širdies linkime, kad tavo kepenys kelionėje suskerdėtų ir tave kirminai sugraužtų. To paties tavo vyrams linkime.

Dionisijas pašaipiai skėstelėjo rankomis ir sušuko:

– Oi, Segestos vyrai, Kartaginos pasiuntinių gailesį įstengiau sužadinti, bet jūsų priešiškumo tikrai niekas neįveiks. Tegu dievai duoda, kad jūsų

palinkėjimai neišsipildytų, nes neliečiamieji Kartaginos vyrai pažadėjo ir prisiekė, kad mano oda bus nudirta ir ant Kartaginos jūros vartų pakabinta. Didesnės garbės joks Fokajos vyras negali tikėtis.

Segestos vyrai dėjosi tikį viskuo, ką Dionisijas sako. Šventine eisena, su įprastais pagarbos ženklais jie nulydėjo Kartaginos pasiuntinius ir juos skydų mūru supančius Fokajos vyrus per miestą ligi vakarinių vartų. Tiesa, jie aiškiai matė, kad Kartaginos pasiuntiniai surišti sėdi ant mulų, jų burnos užkištos, tačiau dėjosi nematą.

Mudu su Mikonu irgi palydėjome Fokajos vyrus iki vakarinių vartų, žavėdamiesi Dionisijo gudrumu. Supratęs, kad nebeturi ką prarasti, Dionisijas priešinosi dievams su negirdėtu įžūlumu, sustojo su savo vyrais prie vartų ir tarė:

– Skubėdamas visai užmiršau, kad šventųjų pasiuntinių pinigų dėželės ir Segestos reikalų popieriai bei rašomosios lentelės liko jų būste. Skubinai atneškite juos, Segestos valdžios vyrai. Kartu atneškite jiems valgio, šviežios mėsos bei vyno. Reikėtų dar dviejų merginų šonams pašildyti, nes teks turbūt ant plikos žemės miegoti.

Sprogdami iš įniršio Segestos vyrai vienas kitą kurstė:

– Nudaigokime juos, net jei tai būtų paskutinis mūsų darbas žemėje.

Bet Dionisijas ir vairininku paaukštintas Likimnijas glaudė kalavijo ašmenis prie Kartaginos pasiuntinių sprandų ir sakė:

– Kaip norite – jei tik atsakysite Kartaginos tarybai už tokį bedievišką darbą. Jei mus persekiosite, du šventieji vyrai turės nusižudyti. Jie prašė mūsų pagelbėti, kad jiems gyviems nereikėtų prieš tarybą žengti ir atsiskaityti už tai, ką padarėme.

Dionisijas erzino Segestos vadus: užgrobęs pasiuntinių daiktus, apsirengė kartaginietišku šventiniu apsiaustu. Bet popieriaus ritinius ir rašymo lenteles paniekino, nes nemokėjo skaityti, todėl atidavė jas savo vyrams. Šie braižė bjaurius paveikslėlius rašomosiose lentelėse, rodė juos vienas kitam kvatodami, kai kurie atliko savo reikalus ir nusišluostė Kartaginos bei Segestos sąjungos popieriais. Šitai pamačius Segestos valdantiesiems pasirodė geriausia išvaikyti žmones paskelbiant, kad šventinės apeigos baigėsi.

Kai pagaliau Dionisijas vis dėlto nusprendė leistis į kelią, vieną Segestos vadų iš įniršio ištiko stabas ir tas po jo akių išleido kvapą. Vadeivos veidas juosvai pamėlo, jis susiėmė rankomis gerklę, negalėdamas atsikvapstyti, ir jau nebeatsipeikėjo, nors draugai raičiojo jį po žemę, trynė rankas ir kojas. Fokajos vyrai šitai palaikė blogu ženklu ir suniuksėję gyvulius leidosi į Eriko kelią.

Kelyje jie neužgaišo, nes atsipūsti sustojo tik tamsiausiu nakties metu. Kitos dienos pavakare jie atkeliavo į Eriko uostą, įsiveržė į pasiuntinių laukiantį karo laivą, sumėtė įgulą į jūrą ir mestelėjo ugnies į kitus laivus, sukeldami sąmyšį visame uoste. Paskui išsiyrė į jūrą, išsiplukdydami ir Kartaginos pasiuntinius. Vieną jie pririšo prie pirmagalio tarano, kad atneštų jiems

sėkmę puolant pirmą jūroje sutiktą laivą. Kitą juokais paaukojo Baalui, apiplėšę iš anapus Heraklio stulpų atplaukusį laivą su brangenybėmis, nes vėjas nunešė juos į Afrikos pakrantę prie Kartaginos.

Ir Dionisijas daugiau nebesiveržė į Masiliją, o įvaldė jūrų plėšiko amatą, manydamas, jog šitaip lėmė dievai. Tačiau graikų laivų jie neplėšdavo. Todėl graikiškieji Sicilijos miestai, pastebėję jį renkant laivyną, ėmė slapčia jį globoti. Kitąmet narsi Dionisijo veikla jūroje dar labiau pakenkė Kartaginos ir graikiškų Sicilijos miestų santykiams. Nors vargu ar ilgai tie santykiai būtų tvėrę geri.

Pasakojau visa tai apie Fokajos Dionisiją ir jo vyrus, nes tai vyras, vertas prisiminti. Tuos trisdešimt tris išvardyčiau, bet jau ne visų vardus prisimenu.

4

Žiemą Segestoje pažinau nerimastį. Kartais ji taip slogindavo, jog, rodėsi, bet kokia kita jausena būtų buvusi malonesnė. Ir nežinau, kodėl ji mane apniko. Jaučiausi tarytum belaisvis, neįgalįs sugriauti aplinkui išaugusių mūrų. Bet, man rodos, ne išorės jėgų, o savo paties belaisvis buvau. Kažin kas manyje susimezgė į mazgą ir aš negalėjau to mazgo atnarplioti.

Tolydžio jaučiau lyg kąsnį gerklėje užstrigus. Šiaip jau nebuvo dėl ko, nes, būdamas Dorėjo draugas, mėgavausi pagarba. Ir Arsinoja, dėl savo būklės užgniaužusi aikštis, iš viešo gyvenimo pasitraukė. Ji storėjo, nurimo ir kartais, baimės akimirką, stverdavosi manęs meiliau nei kadaise. Bet su manimi mažai kalbėjosi, o jeigu prakalbdavo, tai apie nereikšmingus dalykus. Nerimasties smelkiamą, mane kamavo mintis, kad gyvenu su svetima moterimi, kurios nepažįstu. Ir gimsiantis kūdikis man rodėsi svetimas. Sakytum didžiulis svoris mane prie žemės slogino, todėl tik žemiški reikalai man atrodė prasmingi, o manyje visa kas rodės beprasmiška.

Aš kentėjau, bet Dorėjas, man atrodo, kentėjo dar labiau. Jis buvo pasiekęs tikslą, o kito neturėjo, todėl nežinojo, ko nori. Jūros išgyvenimai sumaišė jam galvą, graužaties protrūkių metu akys blykčiodavo beprotyste – rodės, visa jame tėra pilka druska. Jis buvo abejingas Tanakilei ir dažnai su ja šiurkščiai kalbėdavo.

Šunų auginimu jis nesidomėjo, arklių lenktynės jį nelabai traukė. Bet jis pamėgino paakinti Segestos jaunikaičius graikišku papročiu lavinti kūną. Žymūs Segestos vyrai su pagarba žvelgė į jo pratybas rungtynių lauke, tačiau jam sakė maną, kad kūno alinti neverta, jei kūną lavinantys amatininkai – atletai gali pasiekti geresnių rezultatų nei bet kuris mėgėjas.

Dorėjas vesdavo kilminguosius į įprastus medžioklės žygius, bet metė, kai palydovai tyčia jį vieną šernų būryje paliko ir jis vos išnešė sveiką kailį. Dorėjas pasiekė tik tiek, kad karui tinkami vyrai, – nesvarbu, kokio rango ir amato, – nustatytą dieną susirinktų į ginklo pratybas. Tiesa, jie skųsdavosi

savo vargais ir daugumas kartkartėmis pranešdavo sergą, bet liaudis gerai suvokė, jog, norint išlaikyti valdžią, privalu išmokti naudotis ginklu. Dorėjas įrodinėjo, jog karui pasirengęs miestas derybose gerbiamas labiau nei silpnas. Miestiečiai elgėsi taip, lyg nieko nebūtų nutikę, bet gerai žinojo, kad pavasarį jie turės atsakyti Kartaginos tarybai už pasiuntinių likimą. Tiesa, jie ketino viskuo tik Dionisiją kaltinti, vis dėlto kaltės jausmas juos skatino bėgioti iki devinto prakaito, alsinti rankas pratybose su ginklais, kuriais jie iš širdies dygėjosi.

Kiek pasiplūkę jie mielai sutiko su Dorėjo pasiūlymu, kad į nuolatinę karių įgulą miestas nusamdytų apie tūkstantį pratybose pasižymėjusių jaunikaičių, kurie patys nori ar kuriems įprasti amatai nepatinka. Šitaip jie tarėsi sutramdysią nepaklusnų jaunimą ir patys išsigelbėsią nuo pratybų su ginklais.

Dorėjas maždaug šimtinėm išskirstė jaunuolius po vyrų namus ir pats dažnai nakvodavo su jais, vangstydamasis santuokinio Tanakilės guolio. Jis mankštindavo juos, versdamas bėgioti su ginklais, žygiuoti, ir vesdavosi į mišką gaudyti sikanų, nors sikanai buvo pernelyg gudrūs, kad leistųsi su jais į kovą. Atrodė, jog Dorėjas palaiko griežtą drausmę ir kiekvienas paklūsta jo paskirtiems vyresniesiems. Tačiau vagysčių ir prievartavimų mieste padaugėjo. Visa nuo ankstesnių laikų skyrėsi tik tuo, kad kaltieji nebūdavo taip greit įkaltinami.

Paaiškėjus, kad koks nors Dorėjo vainikuotasis apsivogė ar ką nors apiplėšė ir šitai galima įrodyti, Dorėjas negailestingai nuplakdavo kaltąjį, bausdamas žiauriau, nei būtų baudę miestiečiai.

– Bet, – sakydavo jis, – ne už nusikaltimą baudžiu, o už tai, jog leidaisi sugaunamas.

Už tai vyrai jį labai pamėgo. Jiems patiko mintis, kad jie gali krėsti mieste visokiausias eibes, jei tik neįklius. Todėl jie Dorėju žavėjosi labiau nei atlygį mokėjusia miesto taryba.

Dorėjas stūmė dieną po dienos, tačiau kartais jį apnikdavo graužatis, jis ilgam užsidarydavo savo kambaryje ir net su Tanakile nesikalbėdavo. Per sienas girdėdavome jį šaukiant protėvį Heraklį, kviečiantis baltalytę Tetidę. Nusiraminęs jis kartą pasikvietė mudu su Mikonu, išgėrė su mumis vyno ir paaiškino:

– Jūs nežinote, kaip sunku būti karaliumi ir atsakyti už viso miesto sėkmę. Ir dieviška mano kilmė padėtį sunkina, nes dėl jos jaučiuosi labai vienišas.

Sukiodamas galvą jis tęsė:

– Savo tėvo dvasią numaldžiau ir Heraklio paveldėjimo teisę įgyvendinau. Bet galvą suskausta pagalvojus, kad po mano mirties tik neblėstama šlovė teliks. Išties man reikia paveldėtojo, idant visa, kas nutiko, kokį išmoningą tikslą turėtų. Tačiau Tanakilė paveldėtojų nebepagimdys, o jos sūnų, kaip geidauja ji, visai nenoriu įsisūnyti. Jie bjaurūs ir viso labo pirkliai.

Pritariau, kad toks keblumas tikrai kelia galvos skausmą. Bet nuraminau tardamas:

– Man rodos, tu iš mūsų trijų privalai rimčiausiai apie ateitį galvoti, nes dievai taip tiksliai nubrėžė tau kelią, kad, manau, ir labiausiai norėdamas nebūtum išvengęs to, kas nutiko. Tai prasidėjo nuo avies kaulų, kurie taip atkakliai rodė vakarus, – ir vakaruose atsiradome, nors keliavome į rytus. Ir jūra mus atnešė prie kuproto kalno, nors Dionisijas kaip įmanydamas plukdė mus į Masiliją. Himeroje atsidūrėme tik todėl, kad sutiktum ten Tanakilę – turbūt prisimeni, jog balandžio plunksna parodė jos namą. Tavim dėtas dėl paveldėtojų nesirūpinčiau, nes šitai tau tikrai kada nors nutiks, jeigu yra toks tikslas.

Nepagalvojau, kad visi šie ženklai man buvo reikšmingi tiek pat kiek Dorėjui. Tačiau jam dūsaujant pamaniau, jog atėjo tinkamas metas užsiminti apie Arsinojos būklę, kurios ilgiau slėpti nebegalėjau. Nesupratau, kaip patyrusi gydytojo Mikono akis dar nieko nepastebėjo. Pasitryniau rankas ir pasakiau:

– Likimas dovanas nelygiai seikėja, Dorėjau. Žygyje nieko neišsikovojau. Tebesu tavo draugas ir net savo židinio neturiu. Vargšė Arsinoja nešioja mano kūdikį. Ilgiau šito slėpti nebegaliu, nes jis turi gimti tamsiausiu metų laiku, taigi pora mėnesių beliko.

Įsijautęs nepamačiau, kad Dorėjo veidas niaukiasi, tik maliau liežuviu:

– Tu, Dorėjau, apie moteriškus reikalus maža supranti, tačiau tu, Mikonai, jau seniai turėjai pastebėti jos būklę. Taigi pasveikinkite mane ir pasispauskime rankas. Viską tu turi, Dorėjau, bet aš laukiu to, ko tu niekada neturėsi, jei tavo šeima nelauktai nepakis.

Dorėjas apvertė koja brangų miešimo indą ir pašokęs sušuko:

– Ar tai tiesa, Turmsai? Argi žynė gali turėti vaiką?

Suirzęs Mikonas mano akių taip pat vengė ir paklausė:

– Ar tik neklysti, Turmsai? Nenorėčiau, kad tau šitai nutiktų.

Tačiau džiugesio apimtas visiškai jų nesupratau. Norėdamas išsklaidyti jų dvejones suskubau atsivesti Arsinojos, ir Tanakilė nepatikliai atsekė pas Dorėją, nors šis, graužaties kankinamas, į ją žiūrėjo nemeiliai.

Arsinoja stovėjo priešais mus jau suapvalėjusi. Akys svajingai švytėjo. Ji klusniai patvirtino mano žodžius:

– Tai tiesa. Laukiuosi kūdikio ir jis gims liūdniausiu metų laiku. Bet patikinu jus, kad deivė mane tebegloboja. Šitai man paliudijo ženklai ir sapnai.

Tanakilės veidas iš pavydo pajuodo. Ji piktai dėbtelėjo į Arsinoją, paskui į Dorėją.

– Įtariau! – jaudriai suspigo ji. – Bet negalėjau savo akimis patikėti. Iki šiol mėginau visa pakreipti į gera, tačiau užtraukei gėdą mano namams. Deivės į šį reikalą nepainiok. Tai tavo klastos vaisius – norėjai pasirodyti už mane išmanesnė.

Dorėjas sutrikęs įsibedė į Arsinoją, pakėlė ranką, tildydamas Tanakilę, ir pasakė:

– Užsičiaupk, finikiečių sene, nes dar labiau mano akyse subjursi. Tai ne tavo namai, o mano karališkieji rūmai, kuriuos kalaviju išsikovojau. Nepavydėk Arsinojai. Verčiau kaip aš manyk jos būklę esant ženklu, tik kad teisingai jį suvokčiau, turiu gerai apmąstyti.

Jis užsidengė delnu akis, ketindamas pamąstyti, jo rūškanas veidas nušvito ir po ilgo laiko jis nusišypsojo sakydamas:

– Nebijok, Arsinoja. Imu tave į savo globą. Visa susitvarkys. Kūdikis tau ne gėdą, o veikiau garbę atneš. Kaip manai, tai berniukas ar mergaitė?

Arsinoja droviai atsakė, kad iš anksto šito neįmanu sužinoti. Bet pasisakė esanti beveik tikra, jog pagimdys sūnų.

Tanakilė graudžiai pravirko ir sriūbaudama sušuko:

– Laimė netvari! Aš tai geriausiai žinau, juk nulydėjau į kapą net tris sutuoktinius. Vis dėlto tu, Dorėjau, turi pripažinti, kad jautei man aistrą, nors dabar tesu tau tik bjauri boba.

Arsinoja užgynė Tanakilei taip apmaudingai kalbėti ir siekė ją apkabinti. Tačiau Tanakilė, nirčiai atstūmusi ją, tarė:

– Neliesk manęs. Verčiau apkabink Dorėją, kuris tave globon ima. Papliaukšėk jam per skruostus ženklų ir pranašysčių, kad tikrai suprastų. Juk jis nėra nuovokus vyras.

Šitaip pavydėjo Tanakilė, nors turėjo suaugusius sūnus. Arsinoja žvilgtelėjo skersom į mane, suklupo priešais Dorėją ir išbučiavo jam rankas, dėkodama už supratimą. Mikonas žiūrėjo iš šalies tarytum kuoka trenktas. Priėjau prie jo, apkabinau pečius ir paguodžiau:

– Moterys yra moterys ir jų elgsenos vyras niekada gerai nesupras. Nors tu mane pasveikink. Vyrą sukrečia žinia, jog taps tėvu.

Bet Mikonas tik stebeilijo į Arsinoją, tuščią gėrimo taurę delne spausdamas.

Perimta pavydo, Tanakilė labai pažemino Arsinoją, įžeidė jos savimeilę, todėl ji verkdama pribėgo prie manęs, įsikniaubė man į krūtinę ir pasakė nekenčianti Tanakilės. Man tvarkant Dorėjo reikalus, Arsinoja, nerimasties apimta, griebdavosi Dorėjo ir iš jos kalbų supratau, kad Dorėjas su ja elgiasi maloniai. Šitai dar labiau erzino Tanakilę.

Apgyvendinęs vyrų namuose apie tūkstantį karių, Dorėjas pasidarė priekabus ir ėmė kištis į miesto reikalus, jau nebesitenkindamas valdančiųjų paaiškinimais. Jie tetroško, kad Dorėjas tik vadovautų aukojimams bei šventinėms eisenoms šuns karūna pasipuošęs ir lavindamas drausmintų triukšmingą jaunimą. O Dorėjas kišosi į mokesčių rinkimą bei žemės dalijimą, tikindamas ganėtinai gerai išmanąs Segestos reikalus, kad galėtų dalytis valdžia su miesto taryba. Jis jau nepasitenkindavo paaiškinimais „taip įprasta“ ar „šitaip anksčiau nedarydavome“, o sakydavo:

– Saviškus papročius sukursiu. Kaip Heraklio paveldėtojo, ankstesni papročiai manęs nepančioja.

Atsidūriau keblioje padėtyje, stengdamasis suderinti jo valią su miesto

valdančiųjų valia. Sugaišau daug laiko deryboms. Tiesa, susidraugavau su valdančiaisiais ir, supratę mano gerą valią, jie pasiūlė man dovanų, kuriomis turėjau numaldyti Dorėją. Bet jei kas Dorėjui šaudavo į galvą, numaldyti negalėjai. Todėl jų dovanų nepriėmiau.

Apie Arsinojos gimdymą maža prisimenu, nes buvau labai pasimetęs. Tai įvyko šalčiausią metų naktį – berniukas atėjo į pasaulį šaltai priešaušrio dulksnai purškiant. Mikonas palengvino gimdymo skausmus vaistais, o visa kita paliko elimiliečių pribuvėjų rūpesčiui. Man sakė, jog gimdymas buvo lengvas. Vis dėlto girdėjau Arsinojos aimanas, mačiau šalto prakaito išmuštą jos blyškų veidą, mačiau, kaip iki kraujo apsikramtė lūpas, ir gimdymas man neatrodė lengvas.

Arsinoja pati žindė vaiką ir turėjo tiek daug pieno, kad perniek tekėjo. Šitaip ją, apgaulingai gležnutę, laimino deivė. Berniukas buvo stiprus ir nuo pat pradžių garsiai rėkė. Aš taip sužvalėjau, kad panūdau tučtuojau duoti jam vardą. Bet Dorėjas pasakė:

– Tai neskubu. Palaukime tinkamo ženklo.

Ir Arsinoja paprašė:

– Neįžeisk Dorėjo, skubėdamas duoti vardą. Mums abiem ir sūneliui būtų naudingiau, jeigu vardą sugalvotų Dorėjas.

Man nepatiko, kad Dorėjas kišasi į svetimus reikalus. Jis buvo pasimetęs ne mažiau už mane, meiliai žiūrėjo į kūdikį ir net nuėjo į Heraklio šventyklą paaukoti padėkos aukos. Šventyklą jis buvo atėmęs iš finikiečių ugnies dievo – dėl jos irgi su miesto valdančiaisiais susikivirčijo.

Pavasarėjant, lietui skaidrėjant ir siautingiems audros šuorams guldant Eriko žemės miškus, Dorėjas vis labiau niuro. Ir vis keistesniu žvilgsniu į mane stebeilijo, be to, ne kartą užklupau jį į kūdikį žiūrintį ir su Arsinoja kalbantį. Man pasirodžius jie nutildavo ir Arsinoja, nei šį, nei tą pliaukšdama, iškart stverdavosi ko kita. Tanakilė į mus žiūrėjo piktai. Arsinoja baiminosi ją sužalosiant vaiką, bet aš vyliausi, kad Tanakilė ilgainiui jį pamils. Galvojau: kas gali tokiam mažam berniukui bloga linkėti? Tėviška didystė mane apakino – nemačiau, kas aplinkui dedasi.

O paskui, vieną pavasario rytą, prie karaliaus rūmų atsirado į kruviną skudurą suvyniota šuns maita, glėbys sulaužytų strėlių ir sudaužyta molio plyta. Šito nebuvo kaip nuslėpti, nes prieš atidarant rūmų vartus tą baugų ryšulį pamatė praeiviai ir išvyniojo. Tanakilė pradėjo drebėti ir tarė:

– Kartagina jau nebesiunčia derybininkų – savo sprendimą mums išreiškia kaip barbarams, kurie žmogiškos kalbos nesupranta.

Dorėjas paniuro ir paprieštaravo:

– Tai ne Kartagina. Tai tavo, žmona, ir tavo sūnų pinklės siekiant liaudį prieš mane nuteikti. Jau seniai tave įtariau.

Nežinau, ar jo kaltinimas turėjo kokį nors pamatą, bet taip gerai pažinojau Tanakilę, jog supratau ją tikrai galint didžiausią klastą surengti, kad Dorėjo padėtis susvyruotų ir šis vėl į ją atsigręžtų. Tanakilė pakėlė ranką ir prisiekė:

– Dorėjau, Dorėjau, prisimink, kad esu Kartaginos įkūrėjų giminės. Kartaginos dievai ne blogesni už graikų. Patikėk manimi – nebesi toks kaip anksčiau. Reginiai tave valdo. Prisimink, kad aš ir tik aš padėjau tau tapti karaliumi, tavo vaikišką įgeidį tenkindama. Kaip gali įtarinėti mane tau bloga linkint?

Dorėjas paspyrė šuns maitą ir užriko:

– Likimas, dievai ir mano protėvis Heraklis, o pirmiausia mano paties kalavijas padėjo man tapti Eriko žemės karaliumi – visai ne tu, Tanakile! Jei padėjai – tebuvai dievų įrankis ir už tai nesu tau skolingas. Atvirkščiai – geisdama valdžios ir karalienės sosto, užkerėjai mane, kad įteisintum prigimčiai prieštaraujančią santuoką.

Tanakilė pasižiūrėjo į jį juodomis kaip degutas akimis, niekinamai sukeitė pirštus ir pasakė:

– Jei ko ir geidžiau, Dorėjau, – tai tavęs. Pats įplieskei mano meilę, kai jau tebuvau nudrengtas skuduras ir savo dalia tenkinausi. Bet labai klysti, jei manai galįs nuspirti mane it suplyšusį maišą.

Daugybė žmonių susirinko pasižiūrėti rietenų, ir Arsinoja su vaiku glėbyje pasirodė ant slenksčio. Tanakilė dūrė į ją pirštu ir su ašaromis akyse suriko:

– Manęs neapgausi! Ta deivės paleistuvė – pirmapradė piktybės priežastis! Tu pamišęs, Dorėjau, jeigu ja tiki labiau nei manimi.

Užsiplieskiau dėl Arsinojos ir sušukau:

– Nepainiok nekaltos moters į bjaurius savo šeimos kivirčus, Tanakile! Mudu su Arsinoja nieko bloga tau nepadarėme. Esi barninga boba ir smaigstai kur pakliuvo.

Tanakilė prapliupo baugiu juoku, parodė pirštu ir į mane klausdama:

– Ar išties esi visai spangas ir nematai, kas po akių dedasi?

Nepaprastai apmaudaudamas atkirtau:

– Aiškiausiai matau kilmingą sutuoktinių porą kivirčijantis prie žmonių ir nederamu būdu vienas kitą plūstant.

Po kivirčo mano nerimastis taip sustiprėjo, kad jaučiausi tarsi į tinklo akį įstrigusi žuvis. Dažną naktį Arsinoja atsėlindavo pas mane į lovą, karštai apkabindavo, vilgydavo ašaromis man veidą ir prašydavo, kad blogai apie ją negalvočiau. Kartą mėginau išklausti, ką bloga galėčiau apie ją galvoti. Juk ji mano sūnaus motina, lipšniai rūpinasi mūsų vaiku ir jau nebėra tokia tuščiagarbė kaip anksčiau. Bet ji tik dar graudžiau pravirko ir suaimanavo:

– Esu lyg pasiklydusi, Turmsai. Aplink mane tamsus miškas, staugia žvėrys, o kur eiti – nežinau.

Dar ji sakė:

– Visa būtų lengva ir paprasta, jei taip labai tavęs nemylėčiau, Turmsai. Bet kai pamatau šitas apvalainas akis, plačias lūpas, kai lieti mane savo ilgais pirštais – neatsilaikau.

Gniuždomos nerimasties apimtas atsakiau:

– Kartais ir aš norėčiau taip beprotiškai tavęs nemylėti. Kol tavęs nesutikau, daug juokdavausi ir rytdiena nesirūpinau. Su tavimi mano rūpesčiai išaugo, o džiaugsmas sumenko ir jau nebemoku juoktis. Jaučiu, kad kažkas siaubinga nutiks.

Ji apsivijo rankomis man juosmenį ir pabučiavo mane, leisdama nujausti visą jos glėbio malonumą. Tačiau tą akimirką miegantis sūnelis pravirko ir ji turėjo keltis jo raminti.

Pavasarinei pilnačiai artėjant dariausi neramus, regėjau blogus sapnus, vaikščiodavau per miegus kada kur pabusdamas ir pirmą akimirką nesusivokdamas, kur esu. Šitaip man dar nebuvo nutikę. Pamaniau Artemidę mane persekiojant ir išmėginau daugybę būdų, turėjusių sutrukdyti naktį nejučia išeiti iš kambario. Bet niekas negelbėjo. Išeinančio iš rūmų sargybiniai manęs žadinti nedrįsdavo, sakė, jog vaikštau visai įprastai, užkalbintas netgi piktai atkertu. Baugiausia, kad man iš paskos tykindavo Arsinojos katė, šmurkštelėjusi įkandin pro atidarytas duris. Pabusdavau vidur gatvės, jai galva nuogą mano blauzdą bedžiojant. Kai Arsinoja pagimdė sūnų, katė jai nusibodo. Tikriausiai todėl tas keistas gyvūnėlis siekė mano draugystės. Man rodos, Segestoje ji, kaip ir aš, išgyveno nerimastį, nes miesto šunys įniršdavo vos jos kvapą užuodę.

Vieną naktį vėl pabudau mėnuliui šviečiant į veidą ir pamačiau stovįs priešais šventąją Segestos šunidę. Prie durų ant akmeninių laiptų sėdėjo ta vargšė mergaitė, kurią Tanakilė iš minios pakvietė šuns prižiūrėti. Parėmusi pasmakrę, ji skendėjo giliose mintyse ir tarytum užburta stebeilijo į mėnulį. Šešėliai buvo juodi, mėnulio šviesa sidabravo gatvę, namus, ir visa man rodėsi svetima. Buvau sukrėstas, kad dar kažkas, mėnulio valdomas, nemiega, nors tai tebuvo maža mergaitė. Kasmetinių apeigų metu ji senu papročiu buvo viešai sutuokta su šventuoju šunimi, iškepė vestuvinį pyragą ir pasidalijo su šunimi. Nuo tol ji gyveno netoli šunidės ir, kaip vergai bei tarnai, valgė iš karaliaus rūmų puodų. Ji neturėjo kur eiti, nes buvo iš prastuomenės ir našlaitė.

– Ko nemiegi, mažoji mergaite? – paklausiau sėsdamasis greta ant akmeninių laiptų.

– Nesu maža mergaitė, – atsakė ji. – Man jau dešimt. Be to, esu šuns Krimiso sutuoktinė – šventa moteris.

– Kuo tu vardu, šventoji moterie? – paklausiau juokomis.

– Egesta, – išdidžiai tarė ji. – Turėtum tai žinoti, svetimšali Turmsai. Bet tikrasis mano vardas Hana. Todėl žmonės man pavymui mėto akmenis ir iš manęs šaiposi.

– Ko nemiegi? – paklausiau vėl.

Ji neramiai pažvelgė į mane ir prisipažino:

– Šuo Krimisas serga. Jis tik guli sunkiai lekuodamas ir visai nebeėda. Man rodos, jis pernelyg senas ir jau nebenori gyventi, kad ir kaip jį guodžiu. Jei jis padvės, žmonės apkaltins mane.

Ji parodė liesą sukandžiotą rankutę, sukūkčiojo ir pasakė:

– Jis net nenori, kad prisiliesčiau, nors buvome tokie geri draugai. Man atrodo, jam skauda ausis. Jis dažnai purto galvą. Bet kai jį paliečiu – kanda.

Mergaitė atidarė man šunidės duris ir parodė nukaršusį šventąjį šunį: sunkiai dvėsuodamas, jis gulėjo ant šiaudų, palei snukį stovėjo neliestas dubenėlis vandens. Šuo pramerkė akis ir mėnulio šviesoje jo akys blykstelėjo, bet dantų iššiepti neįstengė. Lyg šešėlis pro mano kojas į šunidę įsmuko Arsinojos katė ir ėmė lankstais artintis prie šventojo šuns. Tačiau šuo į ją nežiūrėjo. Hana nepaprastai persigando ir norėjo nuvyti katę šalin, bet sulaikiau – norėjau pažiūrėti, kas nutiks.

Katė lyžtelėjo keletą kartų iš šuns dubenėlio, pradrįso, šonu glustelėjo prie šuns sprando ir ėmė švelniai laižyti jam ausį. Ir šuo leidosi.

– Tai stebuklas, – pasakiau. – Tikriausiai šventi gyvūnai vienas kitą pažįsta. Katė – toks šventas gyvūnas, kad Egipte katę įžeidęs žmogus iškart nužudomas. Kodėl ji šventa, nežinau.

Mergaitė apstulbusi tarė:

– Mano sutuoktinis serga, kenčia ir katė moka jį nuraminti, o aš ne. Ar tai tavo katė?

– Ne, – atsakiau, – tai mano žmonos Arsinojos katė.

– Nori pasakyti – Ištafros, – pataisė mergaitė. – Iš Eriko pabėgusios deivės žynės. Argi ji tavo žmona?

– Žinoma, mano, – atkirtau. – Mudu ir sūnų turime. Tikriausiai matei jį?

Mergaitė delnu užspaudė man lūpas, prunkštelėjo, bet surimtėjo ir paklausė:

– Argi tai tavo sūnus? Juk Dorėjas jį ant rankų nešioja, o moteris vaikšto Dorėjui iš paskos, įsikibusi į jo karališką skverną. Bet ji graži, neginčiju.

Nusijuokiau:

– Dorėjas mano draugas, myli berniuką, nes savų paveldėtojų neturi. Bet ir berniukas, ir žmona – mano.

Nustebusi mergaitė papurtė galvą, pakėlė akis į mane ir paklausė:

– Jeigu būčiau gražesnė, ar paimtum mane ant rankų ir pasmagintum graudulіui apėmus?

Jos sulysęs veidelis mane sujautrino. Palytėjau jos skruostą ir pasakiau:

– Žinoma, paimsiu tave ant rankų ir paguosiu, jei nori. Aš irgi labai nelaimingas, nors turiu žmoną ir sūnų, o gal kaip tik dėl to.

Paėmiau ją ant rankų, ji prigludo ašarų suvilgytu skruostu man prie krūtinės, apsivijo rankutėmis kaklą, giliai atsiduso ir tarė:

– Dabar man gera. Po mamos mirties niekas manęs ant rankų nelaikė. Patinki man labiau nei Dorėjas ir išpurtęs Mikonas, kurį prašiau pažiūrėti šunį. Jis tikino gydąs žmones, o ne šunis ir paklausė, kas jam atlygins. Taip, taip, – nuoširdžiai patvirtino ji. – Labai patinki, nes tu man geras. Patinki net labiau už gerąjį sutuoktinį, kuris guli šičia snukį ant letenų pasidėjęs ir leidžia katei ausį laižyti. Ką tu apie tai manai?

– Nieko, – atsainiai atsakiau, jos laibo kūnelio artumui mano vienatvę maldant.

Staiga ji karštai prisispaudė prie manęs ir paprašė:

– Turmsai, esu stropi ir nuovoki, tveriu mušimą ir maža valgau. Jei šuo padvės, ar nepasiimtum manęs – kad ir tavo sūnelį prižiūrėti?

Apstulbęs pažadėjau:

– Galiu pasikalbėti apie tai su Arsinoja. Ar bent moki vaikus prižiūrėti?

Ji patikino:

– Prižiūrėjau net nelaikšį berniuką ir motinos paliktą išmaitinau ožkos pienu. Moku verpti ir austi, skalbti, ruošti valgį ir pranašauti iš vištos kaulų. Būčiau tau naudinga, tik norėčiau būti graži.

Pažvelgiau į jos tamsų veidelį, skaisčias vaikiškas akis ir atsargiai paaiškinau:

– Visi jauni žmonės gali būti gražūs, jei panorsta. Turėtum išmokti graikišku papročiu maudytis, nesusitepti drabužių ir plaukus šukuotis.

Ji atšlijo ir prisipažino:

– Juk aš net šukų neturiu, o šis drabužis – mano vienintelis. Apeigoms mane išmaudė ir sušukavo, ištrynė aliejais ir aprengė, bet šventinius drabužius atėmė vos vestuvių pyragą suvalgius. Juk negaliu nuoga eiti prie šulinio vienintelio drabužėlio skalbti.

Kupinas gailesčio pažadėjau:

– Atnešiu tau rytoj šukas ir kokį nors seną savo žmonos drabužį. Ji net per daug jų turi.

Tačiau užmiršau ją, nes iš ankstaus ryto Dorėjas pasiuntė savo tūkstantį bėgti su ginklais per miestą – neliko gatvės, kur begaline vora jaunikaičiai nebėgtų. Tiesa, ne visi su hoplito reikmenimis bėgo, bet kalaviją, skydą bei odinį galvos dangalą turėjo kiekvienas. Galų gale jie išsirikiavo aikštėje pasveikinti Dorėjo ir šis prakalbo į juos:

– Šiandien nuveikėme šitai, rytoj ką nors kita darysime, o naktį aukosime Spartos Artemidei, nes dabar pilnatis. Tik pasikliaukite manimi.

Jis nesivargino elimiliečių kalbos mokydamasis, o šimtinių vadai jaunikaičiams išvertė jo žodžius kaip supratę:

– Šiandien bėgome gerai, – sako jis, – o rytoj dar geriau bėgsime. Mūsų valdovas mąsto apie auką ir jūs net nenujaučiate, kas netrukus nutiks.

Paskui Dorėjas valdingai apžiūrėjo savo tūkstantį, liepė išeiti į priekį jaunikaičiams, kurių apranga jam pasirodė taisytina ar kalaviją rūdžių dėmelė gadino, ir įsakė prieš visą būrį kruvinai nurykščiuoti jų nugaras. Suaimanavusysis būdavo gėdinamas, o kantriai ištvėrusieji mušimą – statomi į pirmąją gretą. Dorėjas pasakė:

– Šitaip pagerbiu Spartos deivę. Kitąnakt ji visu pilnaties gražumu pasirodys. Jos skalikai draskys laimikį. Strėlės žudys.

Šimtinių vyresnieji paaiškino:

– Valdovas aukos kruviną auką. Deivė jam apsireikš. Būdami jo skalikai, galėsime draskyti ir žudyti kaip panorėję.

Po bėgimo su ginklais gyventojai sunerimo ir liaudies vadai nepaprastai įbūgo, gelbėdamiesi nuo vargingų pratybų, suteikę Dorėjui per daug galios. Diena alsino karščiu it vidurvasarį, svilino saulė, oras net nevirptelėjo. Segestos šunys neramūs kaukė šunidėse, dauguma, nutrūkę nuo kaklasaičių, spruko iš miesto. Iš miškų pakilę paukščių būriai lėkė mėlynų kalnų link. Tanakilės sūnūs atėjo pas ją pasitarti ir kartu su ja užsidarė tarp keturių sienų. Prieš pogulį Dorėjas pasikvietė Arsinoją, liepdamas atsinešti sūnų, ir pareikalavo:

– Metas deivei apsireikšti. Ganėtinai ilgai pakenčiau atsikalbinėjimus. Įrodyk tebesanti žynė ir parodyk, ką sugebi. Nuo tavęs priklausys, ar leisiuos rytoj karo žygin į Eriką.

Pamėginau sulaikyti:

– Tu kvailas ar girtas, Dorėjau? Juk nepradėsi karo su Kartagina.

Dorėjas atsakė:

– Aha, štai kaip! Ir tu, Turmsai, vynioji šuns maitą į kruviną skudurą, norėdamas mane įbauginti. Bet nei tu, nei kas kitas nesukliudys man žengti deivės parodytu keliu.

Arsinoja sušnibždėjo:

– Nesijaudink, Turmsai, ir jo neerzink. Juk matai, koks jis sumišęs. Pamėginsiu jį nuraminti. Manęs jis paklausys.

Nuo kaitros liedamas prakaitą likau už durų, klausydamasis jų ginčo tarytum slopaus murmesio. Kitokių garsų negirdėjau. Rodės, kaitros sustingdytame mieste visa nuščiuvo ir šunys liovėsi kaukę. Saulė nusidažė kraujo raudoniu – tai buvo neregėta vidurdienio šviesa.

Pagaliau durys sugirgždėjo ir pasirodė Arsinoja, glausdama prie krūtinės miegantį sūnelį. Jos veidas buvo šlapias nuo ašarų. Kančios persmelkta, ji sušuko:

– Turmsai, Turmsai, Dorėjas pamišęs! Jis tiki esąs dievas, tiki, kad jūros deivė Tetidė manyje įsikūnijo. Vos jį užmigdžiau. Dabar jis kietai įmigęs knarkia, o pabudęs ketina užmušti tave ir Tanakilę – nori jūsų atsikratyti.

Savo ausimis netikėdamas patariau:

– Ir tu pamišusi, Arsinoja. Kliedi nuo kaitros. Tanakilė jam nepaprastai pakyrėjo, bet kodėl jis turėtų mane užmušti?

Aičiodama Arsinoja užsidengė delnu akis ir prisipažino:

– Oi, Turmsai, aš kalta, bet tik gero norėjau – nemaniau jį šitaip iš galvos išeisiant. Mat, šiaip ar taip, Dorėjas tiki berniuką esant savo sūnumi ir paveldėtoju. Todėl panūdo pašalinti iš kelio tave bei Tanakilę, idant galėtų teisėtai su manimi susituokti. Ir tai, anot jo, teisinga, nes jis tiki esąs dievas. Visai šito nenorėjau. Kas gali pasikliauti pamišėliu, juolab kad kare jis niekada neįveiks Kartaginos. Visai kitaip ketinau visa parengti.

Papurčiau ją už rankos ir atkakliai pareikalavau:

– Ką iš tikro rengei ir kodėl Dorėjui šovė į galvą, kad mūsų sūnus jo?

– Nešauk, Turmsai, – paprašė Arsinoja, – tu papratęs kibti prie smul-

kmenų ir imi kivirčytis dėl niekingų dalykų, kai kalbama apie tavo gyvybę. Pats žinai, koks Dorėjas būna kietakaktis, jeigu jam kas į galvą šauna. Toks užsispyrėlis gali įsivaizduoti bet ką. Jis susigalvojo, kad berniukas į jį panašus. Juokomis nupiešiau dažais ženklą ant berniuko šlaunies, nes Dorėjas tvirtino, jog tikri Heraklio palikuonys turį tokį intapą. Nenorėjau, kad jis imtų tavęs nekęsti. Šitaip pasielgiau tik norėdama, kad Dorėjas padarytų berniuką savo paveldėtoju.

Ji pamatė mano veidą, skubinai nuo manęs pasitraukė ir ėmė bauginti sakydama:

– Jei mane muši, Turmsai, nueisiu ir pažadinsiu Dorėją. Tariau jį susivoksiant šį reikalą paslaptyje laikyti. Bet jis trokšta atimti mane iš tavęs ir nuo berniuko gimimo tavęs taip neapkenčia, kad nebegali tuo pačiu oru kvėpuoti.

Mano mintys gaudė it vapsvų spiečius, visos lig vienos nuodingai geldamos. Turėjau numanyti, kad tariamu Arsinojos romumu dangstoma grėslesnė suktybė nei aikštingas drabužių bei papuošalų potroškis. Širdimi suvokiau ją sakant tiesą ir patikėjau, kad Dorėjas ketina mane užmušti. Arsinoja užvirė šiurpią košę ir aš norom nenorom privalėjau ją srėbti. Ūmai atšalęs paklausiau:

– Turbūt geidauji, kad nuėjęs jam miegančiam perpjaučiau gerklę? Pirmiau papasakok, kaip jį šitaip kietai užmigdei.

Arsinoja įsibedė į mane akis išplėtusi ir nekaltai paaiškino:

– Laikiau jį už rankos tikindama, kad jis sapne sutiks deivę. Ką įtari, Turmsai? Juk pats žinai, kad Dorėjas jau nebe vyras – tuose reikaluose niekas. Jis kupinas keistų įgeidžių.

Ji suvis išblyško, akys pajuodo ir ji prisiekė:

– Turmsai, jei kada nors abejojai mano meile, tai dabar jau neabejok. Juk man naudingiau tylėti ir leisti jam tave nudėti. Atsikratyčiau tavęs, juk taip bjauriai su manim elgiesi. Bet tave praradusi neištverčiau. Ir Tanakilei bloga nelinkiu, nors ji visaip mane įžeidinėjo.

Paskutiniuosius žodžius ji pasakė manydama, jog pastebėjau prie mūsų artėjančią Tanakilę. Bet buvau toks sutrikęs, kad nepastebėjau, kol ji mūsų neužkalbino sakydama:

– Tau, Ištafra, turiu dėkoti už savo santuoką. Bet ir už savo nelaimę turiu dėkoti – mėginai atkąsti tokį didelį kąsnį, kad negali nuryti. Norėčiau, kad užspringtum, nes įtariu, jog ir jūroje savo šunybes krėtei. Antraip jis nebūtų pradėjęs apie tą baltalytę Tetidę kliedėti.

– Tanakile, – įspėjau, – nekalbėk niekų, nors ir neapkenti Arsinojos. Jūroje Arsinoja dėl savo būklės blogai jautėsi, dvokė vėmalais, buvo permirkusi sūriu vandeniu ir savo grožiu rūpintis neįstengė. Dėl Dorėjo regėjimų ji nekalta.

Mano žodžiai įžeidė Arsinojos savimeilę.

– Ką tu apie deivės stebuklus išmanai, Turmsai, – užsiplieskė ji. – Tu,

Tanakile, esi išmintingesnė. Patvirtinu, kad visa vyko taip, kaip reikėjo, nes deivė visada troško jūrinio apsireiškimo.

Tanakilė pasižiūrėjo į mane dygiomis akimis ir patarė:

– Jei turėtum proto, paėmęs tą žvakidę suknežintum Arsinojos galvą, Turmsai. Šitaip išvengtum begalės apmaudžių dalykų. Tačiau ką čia niekus malame. Ką ketini daryti, Turmsai?

– Taip, ką ketini daryti, Turmsai? – reikliai paklausė Arsinoja.

Dar labiau sutrikau:

– O ką aš turiu daryti, kai tu privirei košės? Bet tiek to. Galiu suvaryti jam į gerklę kalaviją, jeigu jis ganėtinai kietai miega. Vis dėlto nenorėčiau šito daryti, nes buvo mano draugas.

Arsinoja guviai paprašė:

– Oi, padaryk šitaip, Turmsai, kartu ir šuns karūną pasiimdamas, patrauk į savo pusę karius, susitaikyk su Kartaginos taryba ir taikiai paskirk mane Eriko žyne. Aš daugiau nieko neprašau, ir mūsų sūnui bus gerai.

Pagailiai papurčiusi galvą Tanakilė tarė:

– Ta moteris beprotė – pražūtum, Turmsai, jei Dorėją kalavijo persmeigta gerkle užtiktų. Bet nesirūpink, tris vyrus į kapą nulydėjau – gebėsiu palaidoti ir ketvirtąjį. Juk mano pareiga jam šią paskutinę paslaugą padaryti, kol jis manęs neužmušė ir visa Eriko žemė kančiose nepaskendo. Eikite sau abu, prakeiktą išperą išsinešdami, ir dėkitės nieko nežiną!

Ji išvarė mus į savo kambarį. Sėdėjome jame rankas susikryžiavę, nė žodžio vienas kitam nepratardami. Spoksojau į mūsų sūnų, stengdamasis jo veidelyje rasti ženklą, kuris paskatino Dorėją įsivaizduoti kūdikį esant į jį panašų. Tačiau kaip bežiūrėjau, jo lūpytės buvo maniškos, o nosis – Arsinojos. Net pasiėmiau Arsinojos veidrodį ir pasižiūrėjau į savo veidą, lygindamas jį su sūnaus.

Tą akimirką išgirdome griaudesį po žeme – niekada nebuvau girdėjęs tokio baugaus garso. Po mūsų kojomis sudrebėjo žemė, grindys perskilo, visa kambaryje kritinėjo, dundėjo griūvančios sienos. Arsinoja pasigriebė sūnelį į glėbį, o aš saugojau ją savo kūnu, kai puolėme į gatvę pro įkypai užstrigusius vartus. Įnirtusi iš baimės Arsinojos katė šmurkštelėjo pro mus. Vėl sudrebėjo žemė, suskeldėjo sienos. Paskui dangus pajuodo, papūtė vėjas ir staiga atšalo oras.

– Dorėjas mirė, – pasakiau, – ši žemė – jo paveldėtinė žemė ir dėl jo mirties dreba. Gal jis išties buvo dieviškos kilmės, nors šituo buvo sunku patikėti, kai dvokdavo žmogišku prakaitu ir kraujuodavo kaip žmogus.

Arsinoja pakartojo:

– Dorėjas mirė. – Tačiau bemat paklausė: – Ką mes dabar darysime, Turmsai?

Žemės drebėjimo išgąsdinti žmonės nešė iš namų daiktus, sužvėrėję gyvuliai dulkėjo gatve, bet pūstelėjus vėjui oras atvėso ir man pasirodė, kad pagaliau atsikračiau ilgos nerimasties. Iš karališkųjų rūmų išėjo Tanakilė.

Kaip liūdesio ženklą ji buvo susiplėšiusi drabužį, plaukuose baltavo nuo lubų nubirusios aiženos. Abu jos sūnūs žengė iš paskos garsiai aimanuodami. Bet sunerimę žmonės nelabai jų paisė.

Mudu su Arsinoja nusekėme paskui juos į Dorėjo kambarį, kur apstulbęs Mikonas, atsinešęs gydytojo dėželę, jau apžiūrinėjo Dorėjo kūną. Dorėjas pajuodusiu veidu gulėjo ant minkštasuolio. Šiurpiai ištinęs liežuvis netilpo burnoje, lūpos buvo nubertos pūslių. Mikonas pasakė:

– Jei būtų vasara ir vapsvų metas, galėčiau prisiekti, kad jam į liežuvį įkando vapsva. Šitaip nutinka girtam, kuris miega išsižiojęs, arba vaikui, kuris su uoga į burną įsideda vapsvą. Šiaip ar taip, jo liežuvis ištino ir jį uždusino.

Abu Tanakilės sūnūs vienu balsu sušuko:

– Tai likimas ir keisčiausias sutapimas. Gerai prisimename savo tėvą beveik taip pat mirus. Jo liežuvis irgi ištino ir veidas pajuodo. Bet, – iškart pridūrė jie, – geriau negalėjo nutikti. Išvengsime karo su Kartagina, galėsime išrinkti mūsiškį, Kartaginai tinkamą karalių šuns karūnai nešioti. Iš širdies savo motiną užjaučiame, bet vis dėlto Dorėjas buvo svetimšalis ir siekė įvesti naujus, bjaurius papročius.

Jie klausiamai pasižiūrėjo į mane ir tarė:

– Kas nors turėtų kuo greičiau nunešti žinią į vyrų namus, įsakyti jaunikaičiams sudėti į krūvą ginklus ir grįžti į namus gedėti.

Tačiau aš piktai atkirtau:

– Tik neprašykite, kad pabūčiau žinianešiu. Į šitą reikalą kištis neketinu. Kai tik Dorėjo kūnas sudegs, iškeliausiu iš Segestos, nes tai ne mano miestas.

Tanakilės sūnūs dygiai susižvalgė ir pasakė:

– Iš tikrųjų, Turmsai, ir tu esi svetimšalis, o svetimšalių mums jau gana. Juo greičiau jų atsikratysime – juo geriau.

Tanakilė, spoksodama į pajuodusį Dorėjo veidą, mirties sudarkytą, bet karališkai didų kūną, perspėjo:

– Man jau visa vis tiek, bet Turmso nelieskite.

Ji atgręžė netikėtos širdgėlos susendintą veidą į Arsinoją ir rėžė:

– Turmsas teeinie ramybėje, bet deivės šliundrą sugrąžinsime į Eriko šventyklą atkentėti bausmės už pabėgimą. Ji – šventyklos vergė. Vergės sūnus gimsta vergu, taigi yra šventyklos nuosavybė. Tegul išromija berniuką ir tepadaro jį žyniu ar šokėju, kad iškart nubaustų šią moterį taip, kaip pabėgusios vergės baudžiamos.

Aiženų prikritusiais į karūną supintais dažytais plaukais, perplėštu drabužiu, galvą piktai atkraginusi, susenusiu akmeniniu veidu, Tanakilė man atrodė tarytum svetimo dievo įsikūnijimas. Iš išgąsčio galvą pametusi Arsinoja prisispaudė berniuką prie krūtinės ir sušuko:

– Šito nepadarysi, Tanakile! Užtrauksiu ant tavęs deivės neapykantą!

Tanakilė nusišypsojo nuožmia šypsena, nuginė Dorėjo akis bei lūpas aplipusias muses ir pasakė:

– Deivės neapykanta jau užklupo mane tavo pavidalu. Netekusi Dorėjo nebebijau nei žemiškos, nei dieviškos neapykantos. Iš savo sutuoktinių jį mylėjau labiausiai.

Ji sugniužo, trenkė kumščiu sau per burną – dramblio kaulo dantys subraškėjo ir pro jos plonas lūpas prasisunkė kraujas. Ji išspjovė dantis ir kraują, suleido nagus į krūtinę ir draskydama ją sušuko:

– Jūs nežinote, kaip sena moteris gali mylėti! Šitokio baisaus prakeiksmo niekam nelinkiu! Norėjau, kad jis verčiau mirtų, nei mane atstumtų.

Jos baugios širdgėlos sukrėsti, sūnūs atsitraukė tolėliau. Bet aš apkabinau Arsinoją ir pasakiau:

– Esu įsipareigojęs Arsinojai ir išsivesiu ją kartu. Ir mūsų sūnų pasiimsiu – jūsų įstatymų nepaisydamas. Pamėgink mane sulaikyti, Tanakile, – pamatysi, kas atsitiks.

Klioviausi žemės drebėjimo sukelta suirute mieste ir Tanakilės sūnų neryžtingumu. Buvau pasirengęs vėl su kalaviju rankoje pagrobti Arsinoją, pasiruošęs verčiau mirti nei su ja ir sūnumi išsiskirti. Nutukęs, nuo vyno išpurtęs Mikonas sukaupė valios likučius ir ryžtingai tarė:

– Aš irgi šiame mieste svetimšalis ir nepatiksiu valdantiesiems, jei man tektų nurodyti Dorėjo mirties priežastį. Dėl mūsų draugystės, Turmsai, manausi turįs pareigą saugoti Arsinoją ir berniuką, kad nepakliūtų į piktų žynių nagus.

Tanakilės sūnūs žvilgtelėjo į ją ir neryžtingai paklausė:

– Spręsk, motin, ar šauksime sargybinius ir įsakysime nudėti šiuos vyrus. Šitaip geriausia jų atsikratyti. Moteriai tenutiks, kaip pasakysi.

Tanakilė įsispoksojo į Arsinoją ir rodydama į ją pirštu sušuko:

– Pažiūrėkite į šį pernelyg dailų veidą! Pažiūrėkite į šį veidą, kuris keičiasi sulig kiekvienu jos įgeidžiu. Jei sugrąžinsiu ją į Eriko šventyklą, ji ir žyniams akis apdums. Pernelyg gerai ją pažįstu. Tikrai, – tęsė Tanakilė, – pernelyg gerai pažįstu Ištafrą ir jos kerus. Todėl žinau jai geriausią bausmę. Tegul keliauja su Turmsu kaip pabėgėlė ir teišsineša savo sūnų. Tegul saulė juodai nudegina jos baltą veidą. Tesunyksta nuo skurdo jos kūnas. Nė drabužėlio, nė papuošalėlio, nė sidabrinės monetos neišsigabensi iš mano namo, Ištafra.

Iš suakmenėjusio Tanakilės veido Arsinoja suprato, kad piktas jos nuosprendis galutinis, ir nepriešgyniavo. Man rodos, valandėlę ji mintyse svėrė, ar nepalikus manęs ir nesugrįžus į Eriką pamėginti atgauti buvusias šventyklos pareigas. Tačiau ji atlošė galvą ir žybtelėjusi akimis pasakė:

– Drabužių ir papuošalų įsigysiu, o atsisakiusi Turmso – jo nebesusigrąžinsiu. Tik man gali dėkoti, Tanakile, kad neguli šičia bjauriu pajuodusiu veidu, su Dorėjo pirštų žymėmis ant gerklės. Jei būčiau tylėjusi ir leidusi Dorėjui pasiekti savo, visa dabar kitaip būtų. Bet nenorėjau prarasti Turmso. Ne, nedvejodama eisiu su Turmsu, net jei nuogai mane apiplėši, nes gali tai padaryti. Juk žinau tavo godumą.

Man atrodė neteisinga, kad Tanakilė atima visa, ką Arsinoja brangina. Šokau prieštarauti, tačiau Arsinoja išdidžiai riktelėjo:

– Nesikišk, Turmsai! Ko verti papuošalai ir auksas, jeigu už juos galima nusipirkti laisvę su tavimi visur kur eiti. Juk jau sakiau, kad dėl tavęs galiu viską jūron sumesti, jei tik tai nebūtų visai kvaila.

Tą valandėlę tarsi išnirau iš savęs, pasižiūrėjau į visa iš šalies ir nusišypsojau. Ir nebežiūrėjau nei į Tanakilę, nei į jos sūnus, nei į Mikoną, net į Arsinoją su kūdikiu. Mano žvilgsnį nejučiom prikaustė menkas akmenėlis ant grindų ir pasilenkiau jo pakelti nesuvokdamas, ką darau. Tai buvo paprastas mažytis akmenėlis, kurį kažkas tikriausiai su apavu įnešė vidun – juk ne iš tuštumos jis prieš mano akis atsirado. Pakėliau jį nuo žemės nesuvokdamas, kad jis reiškia dar vieno mano gyvenimo tarpsnio pabaigą ir naujo pradžią. Ir negaliu paaiškinti, kodėl šitaip pasielgiau. Tiesiog negalėjau jo nepakelti.

Vėl laikau jį savo delne aš, Turmsas, ir viską prisimenu. Kaip ir kiti mano gyvenimo akmenėliai, šis mažytis pergalės laiką, net jeigu tai, ką parašiau, jo nepergalėtų. Po tūkstančio metų kas nors paims akmenėlį į delną ir perskaitys iš jo apie tai, kas nutiko, aiškiau, nei aš gebėjau aprašyti.

Vėlei aš, Turmsas nemirtingasis, gniaužiu paprastą akmenėlį delne ir stebiuosi, iš kur jis priešais mane Dorėjo mirties kambary kaip tik tą akimirką atsirado. Per žemės drebėjimą atriedėti negalėjo, nuo dažytų medinių lubų nukristi negalėjo. Ir, man rodos, neįmanu, kad būtų iš tuštumos nukritęs. Juk tuštumos, kaip manome, nėra. Tik žemiškos mūsų juslės kai ką laiko tuštuma, nors aplink mus yra kiti pasauliai.

Pakėliau akmenėlį nuo grindų ir man jau buvo vis vien, kad Tanakilė ėmė trypdama koja šaukti:

– Nešdinkitės, nešdinkitės, kol neapsigalvojau! Nešdinkitės kaip stovite ir iš ten, kur stovite! Nei duonos trupinėlio, nei drabužio skiautelės iš mano namų neišsinešite.

Tikriausiai ji troško pažeminti Arsinoją ir būtų nudžiugusi, jei Arsinoja būtų verkusi ir išmaldavusi. Tačiau Arsinojai išdidus nuovokumas neleido bereik žemintis, nes šitai vis tiek nebūtų padėję. Tanakilė negalėjo pergale pasidžiaugti, – jeigu šitai būtų buvusi pergalė.

Taigi Tanakilė išvijo mus iš savo namų, vis dėlto nedrįsusi mūsų paliesti arba užsiundyti sargybiniais. Arsinoja nusigvelbė vaiko avikailį, o aš nusikabinau nuo sienos ne tik kalaviją bei skydą, o ir patvarų vilnonį Dorėjo apsiaustą. Mikonas turėjo savo gyvatlazdę ir gydytojo dėželę, o prie durų spėjo po pažastim pasikišti pusiau nugertą vynmaišį. Šitai padarėme greitosiomis, nesvarstydami, Tanakilei mus vejant lauk. Jos plaukai buvo išsidraikę, apkritę prakaulų veidą, apmaudaus įniršio pagauta, ji griebė šluotą ir, mums išėjus į gatvę, iš paskos pašlavė.

Dėl žemės drebėjimo sukeltos sumaišties niekas mūsų sprunkančių nepastebėjo, nes daugybė žmonių išsigando, kad užgrius namai, ir puolė su

daiktais į laukus. Iš tikrųjų žemės drebėjimas buvo nestiprus ir didelės žalos nepadarė. Man atrodo, Eriko žemė tik atsidūsėjo iš palengvėjimo Dorėjui, Heraklio paveldėtojui mirus, nes likęs gyvas jis Eriko žemėje tikrai būtų vien pražūtį sėjęs.

Per vaitojančią minią skubant šiaurinių vartų link, po kojų pasipynė dešimtmetė našlaitė Hana – šventojo šuns sutuoktinė, sugriebė mano apsiausto skverną ir ašarų nuterliotu veidu pasiskundė:

– Šuo Krimisas padvėsė. Iš ryto dar nušliaužė į tamsų šunidės kampą. Kai drebėjo ir skeldėjo žemė, norėjau jį išsivesti lauk, bet jau nebekrutėjo – letenos buvo sustingusios. O tavo katė atsėlino pas mane ir, iš išgąsčio kelius kruvinai draskydama, puolė man į glėbį.

Suglumusi ji užmiršo savo drovumą – susuko katę į skreitą ir laikė glėbyje, apsinuoginusi iki pusiaujo. Bėgant vartų link buvau ganėtino rūpesčio klykiančiu sūnumi apimtas, todėl nespėjau jos šalin nuginti. Arsinoja įsikibo man į parankę, šniokštuodamas Mikonas spraudėsi iš paskos, o mergaitė įsisegė į apsiausto skverną, – taigi iš Segestos iškeliavome negarbingai.

Išėjęs pro vartus, sustojau apsižvalgyti ir paliepiau mergaitei katę pametus grįžti į miestą.

– Dorėjas mirė, – pasakiau. – Kai pasklis ši žinia, mieste pratrūks neramumai. Esame svetimšaliai, pabėgėliai. Mus gali bet kas nudėti. Tu, mergaite, likis su savaisiais.

Tačiau Hana šniurkščiojo:

– Šuo Krimisas padvėsė. Už tai apkaltins mane. Bent jau primuš, jei neužmuš kaip aukos šuns dvasiai. Ar negalėčiau su tavimi, Turmsai, eiti? Esi vienintelis, kuris buvai man geras ir ant rankų laikei.

Arsinoja tiriamai pasižiūrėjo į mergaitę, žvilgtelėjo į mane ir gaižiai tarė:

– Be abejonės, deivė tau palanki, jei tokia mergaitė paskui bėga. Nuleisk žemyn apdarą, mergaite. Vyrams nepatinka, kai mergaitės neprašomos apnuogina tai, ką turi. Eime, jei tik nori. Tavo laimė, kad patikai mano katei. Ji protingesnė už žmones.

Atkirtau:

– Net nežinia, kur einame, ir gal jau šįvakar mums įpėdžiui šunis užsiundys.

Bet Arsinoja tarė:

– Man reikia tarnaitės, be to, vargui užgriuvus galėsime merginą parduoti. Juk kitokio turto neturime.

Mikonas atrišo vynmaišį, virpančiom rankom nukreipė čiurkšlę sau į gerklę ir pasiūlė:

– Nesiginčykime dėl niekų. Sužvėrėję galvijai zylioja po laukus, arkliai pasibaidę, asilai nuo pasaitų nutrūko. Man rodos, nebus blogiau, jei nešimės ką nutvėrę iš šio nedėkingo miesto. Tu paimk mergaitę, o aš pamėginsiu pagauti asilą. Arsinoja puošniu apavu apautom baltom kojom ilgo kelio per mišką nenužingsniuos.

– Per mišką, – pasakiau, – tu teisus, Mikonai. Į miškus turime eiti, pas laukinius žvėris ir sikanus. Tai vienintelis išsigelbėjimas.

Tą akimirką prie mūsų pririsnojo senas asilas, visas apsiputojęs, ilgas ausis piktai suglaudęs. Mikonas jį mikliai pagavo, švelniai pakalbino ir šis mus pripažino. Užkėliau Arsinoją ant asilo, ji paėmė ant rankų sūnų, aš vedžiau asilą, Mikonas jį laikė už uodegos, Hana ėjo greta manęs, o paskiausiai aplink stulbinėdama tykino Arsinojos katė.

Niekas mūsų nesulaikė. Skubėjome laukais kiek įkabindami, paskui pasukome į žalią mišką, kalnų link. Pernakvojome po medžiais, glausdamiesi vienas prie kito, kad nesušaltume. Ugnies degti nesiryžome, kol susitikome būrelį sikanų prie šventojo akmens. Sikanai mus priėmė ir gyvenome tarp jų penketą metų. Per tą laiką prapuolė Mikonas, Arsinoja pagimdė dukterį, Hana pasiekė mergystę.

Dar turiu papasakoti apie Tanakilę ir kaip jai susiklostė. Dorėjui mirus, abu Tanakilės sūnūs įtvirtino mieste savo valdžią ir papirko Dorėjo šimtinių vadus, todėl miesto valdantiesiems maža valdžios beliko. Idant visa būtų kaip pridera, Tanakilės sūnūs liepė sukrauti Dorėjui gražų laužą iš ąžuolo pliauskų. Prieš įdegdami pasakė motinai, kad jos valdžiotroška jiems pakyrėjusi ir kad išsiunčią ją atgal į Himerą. Tanakilė atsakė, jog po Dorėjo mirties gyvenimas jai maža vertas. Todėl ji verčiau norinti eiti paskui Dorėją, pasidalyti su juo mirties laužu, nes šitaip jai liekanti nors gležna viltis kartu su Dorėju į mirusiųjų karalystę keliauti.

Sūnūs neprieštaravo, nors nesiryžo šito jai linkėti. Tanakilė užsiropštė ant laužo geriausiu drabužiu apsitaisiusi, dar kartą apkabino dvokiantį Dorėjo kūną ir savo rankomis įdegė ugnį. Ji sudegė kartu su Dorėju.

Visa tai vėliau išgirdau iš sikanų ir apie Tanakilę daugiau neturiu ką papasakoti, o dėl Dorėjo mirties nesielvartavau.

SEPTINTOJI KNYGA

Sikanai

1

Taigi sutikome sikanus prie jų šventojo akmens. Savu papročiu jie pasisakė mūsų laukę ir iš anksto žinoję, kad ateisime. Mažatikis galėtų tarti jų jaunus vyrus slapčia mus sekus. Juk sikanai pažįstamuose miškuose ir kalnuose judėdavo taip nepastebimai, kad nepratęs nė pėdsako neįžiūrėdavo, iki jie savo valia pasirodydavo. Todėl juos medžiojantiems Segestos kilmingiesiems reikėdavo šunų.

Tačiau sikanai išties turėjo gebėjimą žinoti, kas ir kiek artinasi. Žinodavo, kur kada yra jų gentainiai, netgi tai, ką vienas ar kitas vadas tą ir tą valandėlę veikia. Šituo gebėjimu jie buvo panašūs į orakulus. Pranašauti gebėjo ne tik žyniai, o diduma jų – vieni aiškiau, kiti – blandžiau, tik nemokėjo šio gebėjimo paaiškinti. Retkarčiais jie suklysdavo, bet ir orakulas suklysta – bent jau orakulo ekstazės žodžius galima neteisingai išaiškinti.

Savo gebėjimo jie nelaikė nepaprastu – manė, kad ir kiti žmonės tai sugeba, o gyvūnai, ypač šunys – net geriau. Panašiai regintysis nemoka aklam paaiškinti, kaip regi.

Laukdami mūsų, jie ištepė savo šventąjį akmenį riebalais ir šoko aplink jį šventuosius požemio dvasių šokius. Žynys buvo pasipuošęs medine kauke, prisikabinęs šventąją uodegą, užsidėjęs ragus. Užkaitę molio puodus, jie kūreno ugnį, todėl vos mums pasirodžius paėmė asilą, paaukojo jį ir paruošė iš jo valgio. Asilą jie laikė šventu ir mus gerbė, nes pas juos atkeliavome asilu gelbėdamiesi. Mėsos jiems netrūko, nes buvo nuovokūs medžiotojai, bet jie tikėjo, jog su kieta asilo mėsa įgyja galios ir kantrybės. Pirmiausia jie panūdo asilo galvą užmauti ant karties ir slaptomis apeigomis ją pagarbinti. Jie tikėjo, kad asilo kaukolė saugo nuo žaibo.

Ir asilas nesipriešino – klusniai leidosi paaukojamas. Šitai jie taip pat palaikė geru ženklu.

Katės jie baiminosi ir nesugalvojo, kaip ją pavadinti, ir tikriausiai būtų užmušę, jei Arsinoja nebūtų pasigriebusi jos glėbin, parodydama, jog tai jaukus gyvūnas. Jie gerbė Arsinoją, nes ji atkeliavo asilu, sūnų ant rankų laikydama. Paaukojęs jų žynys sušoko džiaugsmo šokį priešais berniuką, parodė, kad paguldytume ant riebalais ištepto akmens, ir pašlakstė jį asilo krauju. Paskui visi sutartinai sušuko: „Erkle, Erkle!"

Mikonas odmaišyje turėjo šykščiai užsispaudęs šlakelį vyno ir, man rodos, be vyno nebūtų kelionės vargų pakėlęs – keliaudamas per mišką ir

uolynus būtų išsekęs. Siekdamas sikanų draugystės, Mikonas pasiūlė jiems vyno. Šie paragavo, bet papurtė galvas, o keli vyną išspjovė. Jų žynys nusijuokė ir atkišo Mikonui medžio antaugos puodelį. Išgėręs jį Mikonas pasakė, kad gėrimas vynui neprilygsta. Bet po valandėlės jo akys išsipūtė, jis sakėsi kūną apmirus, galvą panižus, regįs kiaurai medžių kamienų ir žemės gelmes.

Šventąjį gėrimą sikanų žyniai ir vadai virdavo per slaptas apeigas iš nuodingų uogų, šaknų bei grybų, kuriuos rinkdavo įvairiu metų laiku, stebėdami mėnulio kaitą. Gerdavo jį norėdami susisiekti su požemio dvasiomis ir gauti jų patarimų. Man rodos, juo ir svaigindavosi, nes vyno neturėjo. Bent jau Mikonas jį pamėgo ir gyvendamas tarp sikanų pamažu įniko gerti.

Sikanams tęsiant aukojimo apeigas, sunkios kelionės išvargintas, jausdamas šventojo akmens artumą ir palengvėjimą, kad pasiekėme sikanus, kurie parodė nelauktą draugingumą, tarytum anapus savęs atsidūriau. Kai visi laukdami ženklo nutilo, iš miško glūdumos pasigirdo pelėdos ūbčiojimas. Pasakiau:

– Arsinoja, mudviejų sūnus neturi vardo. Tebūnie jo vardas Hiulsas – kaip pelėda ūbauja.

Mikonas išsproginęs akis prapliupo juoktis ir mušdamas sau per kelius šaukti:

– Tikrai taip, Turmsai! Kas tu toks, kad duotum jam vardą! Tegul miško pelėda duoda, o jo tėvo vardo minėti neverta!

Arsinoja buvo taip nusikamavusi, kad neįstengė paprieštarauti. Kai pavalgėme kietos asilo mėsos, ji mėgino pažindyti berniuką, tačiau pavojingos kelionės vargai ir sukrėtimas dėl Dorėjo mirties buvo išsekinę jos krūtis. Hana paėmė berniuką ant rankų ir iš kalnų ožio rago išmaniai sugirdė jam šilto sultinio, suvystė į avikailį ir niūniuodama užmigdė. Pastebėję, kad berniukas užmigo, sikanai palydėjo mus slaptu takeliu į urvą už neįžengiamo dygliuoto krūmyno, kur ant akmeninės aslos buvo paklotas nendrių guolis.

Apybrėkšmiu pabudus ir susivokus, kur esame ir kas nutiko, į galvą pirmiausia šovė klausimas, kur dabar eisime. Iškėlęs koją iš urvo vos neužmyniau ežio, kuris, mano žingsnių išgąsdintas, susigaužė į kamuoliuką. Tą valandėlę prisiminiau jūroje paaukotąjį Larsą Tularą ir jo žodžius apie susigaužusį ežį. Todėl ežį palaikiau įspėjimu ir suvokiau, kad turime pasilikti tarp sikanų, nes šitaip saugiausia, o klajoti, kol nežinau kur eiti, bergždžia.

Po šio sprendimo pajutau neapsakomą laisvę – tarytum po ilgo laiko vėl save atradęs. Nuėjau atsigerti iš šaltinio ir vanduo buvo palaimingas mano burnai. Pasijutau jaunas, stiprus ir mane užliejo gyvenimo džiaugsmas.

Tačiau Arsinoja nedžiūgavo, rytą pamačiusi aprūkusias urvo lubas, ugniakuro akmenis ir kreivus molio indus. Mikonui garsiai tebeknarkiant, ji apmaudingai pasakė:

– Tai prie šito mane privedei, Turmsai, – tapau neturtėle, išguitąja ir

dabar, nendrėms kūną badant, nežinau, ar dar tebemyliu tave, ar jau neapkenčiu.

Džiugus juokas purslojo manyje, todėl nenusiminiau, tik pasakiau:

– Arsinoja, mylimoji mano, visada saugumo ir namų ugniakuro troškai. Čia tave supa tvirtos sienos. Ugniakuras visur ugniakuras – net iš kelių suodinų akmenų sukrautas. Netgi tarnaitę turi, ir gydytoją, kuris mūsų sūnelio sveikata rūpinasi. Sikanų padedamas, netrukus išmoksiu parnešti iš miško maisto ir kitokio gero tau ir mudviejų sūneliui, Arsinoja. Pirmąkart gyvenime jaučiuosi visiškai laimingas.

Supratusi, kad nejuokauju, ji puolė mane: draskė ir spjaudė į veidą šaukdama, kad privalau išgabenti ją į graikiškus Sicilijos miestus ir suteikti jos garbės nemenkinantį gyvenimą. Ir nežinau, kiek truko jos tramdymas, nes visi to meto nemalonumai man iš atminties išdilo. Tačiau vasaros pabaigoje pamačiusi, kad berniukas net primityviai gyvenant ir maitinantis auga ir stiprėja, ji susitaikė su likimu ir net pati ėmė manyti, jog visa klostosi tik į gera.

Ligi tol ji dieną naktį audiniu glaudžiai gaubstydavosi galvą. Sakėsi tai daranti iš liūdesio, kad sugrioviau jos gyvenimą, tačiau pats maniau ją dangstantis plaukus tik man paerzinti, nes gerai žinojo, jog jos šviesūs plaukai man patinka. Galų gale meilės valandėlę ji nusitraukė audinį nuo galvos ir parodė, kad auksiniai garbanoti jos plaukai gyvenant tarp sikanų pasidarė lygūs ir juodi.

– Pats pasižiūrėk, ką man padarei, – kaltino ji. – Ar dabar supranti, Turmsai, kaip aš kankinuosi? Turėjau šviesius deivės plaukus. Supanašėjau su aplinka, kurion mane atvedei, ir mano gražieji plaukai supanašėjo su sikanų gaurais – juodais ir šiurkščiais.

Nepatikėjęs savo akimis pačiupinėjau jos plaukus. Jų sruogos tebebuvo šilkinės kaip anksčiau, nes slapčia nuo manęs kruopščiai juos plaudavo ir šukuodavo. Bet buvo juodi, juodi ir liko.

Akimirką man šmėkštelėjo, jog tai stebuklas. Pagalvojau apie įstabų jos gebėjimą keistis, apie tai, kad niūrių miškų tamsis ir baugios naktys nujuodino jos nuostabius plaukus. Tačiau protas nugalėjo ir prajukęs šūktelėjau:

– Oi, Arsinoja, kokia tu tuščiagarbė! Žyniaujant tau, žinoma, teko šviesiai dažytis plaukus, nes deivės plaukai saulės spalvos. Tik gėdinaisi man prisipažinti. Dėl to šitaip gailavai savo gražmenų skrynelę praradusi! Tai tavo tikrieji plaukai. Myliu juos taip, kaip myliu viską tavyje – net tavo tuštybę. Juk tai reiškia, kad nori būti man gražesnė, nei esi.

Arsinoja taip įniršo, kad skėlė delnu man per skruostą, ir apsipylusi apmaudingom ašarom sušuko:

– Netiki manimi net dėl tokio menko dalyko, nors susigrioviau gyvenimą, tave į miškų rūstį atlydėjusi. Esi nedėkingiausias vyras pasaulyje – taip baisiai dygiuosi tavimi, kad nesuprantu, kaip leidausi tavo suviliojama.

– Arsinoja, – paprašiau, – neapsimetinėk ir neįtikinėk manęs tuo, kas taip paprastai paaiškinama. Žinoma, būna stebuklų, neginčiju, bet kodėl net įnoringiausias dievas turėtų tavo šviesius plaukus nujuodinti?

Žibančiom iš pykčio akim ji atkirto:

– Esu deivės moteris, o deivė įnoringiausia iš visų dievų. Turėtum tai žinoti, Turmsai, ir ja tikėti. Tai ženklas, kaip negerai su manimi pasielgei. Jei pamaloninsiu deivę, gal ji vėl nušviesins man plaukus.

– Tikrai, – pašiepiau negailestingai. – Jei kada pakliūsime į išsivysčiusį miestą ir turėsi ganėtinai pinigų, galėsi nusipirkti reikiamų dažų. Tikrai. Manęs neapgausi ir nesąmone neįtikinsi.

Ji sugriebė laibom rankom man už pečių, kaip aistros valandėlę, įsibedė juodų akių tyruliais į mane ir patikino:

– Turmsai, prisiekiu deive ir mudviejų sūneliu, jog tai tiesa. Žinoma, esu moteris ir meluoju tau smulkmenas, nes esi vyras ir ne viską supranti. Šitai prisipažįstu. Bet kodėl turėčiau meluoti tokį svarbų dalyką, kuris mano išorę ir visą mano gyvenimą keičia – juk tamsiaplaukė pasidariau kitokia. Privalai manimi patikėti.

Žiūrėdamas jai į akis ir girdėdamas sūnumi priesaikaujant ėmiau drebėti – mane tai sukrėtė. Jeigu ji būtų tiktai deive prisiekusi, nebūčiau patikėjęs. Priesaikaudama deive ji ir anksčiau man melavo. Afroditė apgauliausia deivė, bet vis dėlto privalu ją mylėti. Tačiau Arsinojai prisiekus mudviejų sūneliu, negalėjau manyti ją meluojant.

Mažasis Hiulsas rėpliojo urvo asla, išdykėliškai sprukdamas nuo Hanos. Paėmiau jį ant rankų, įdaviau žįsti riebų kaulą ir paraginau:

– Uždėk ranką ant sūnelio galvos ir dar kartą prisiek, Arsinoja, – tuomet net nesuprasdamas patikėsiu.

Nedvejodama nė akimirkos Arsinoja uždėjo dailią įdegusią ranką ant Hiulso viršugalvio, dygstančius jo plaukelius palytėdama, ir dar kartą prisiekė. Todėl privalėjau patikėti. Juk sendamas žmogus pražyla. Kodėl negalėtų įnoringos moters plaukai iš apmaudo pajuosti? Paprastai šitaip nebūna. Tačiau Arsinoja nėra paprasta moteris.

Įtikinusi mane ji nusišypsojo, nusišluostė ašaras, apsivijo rankomis man kaklą, pabučiavo ir subarė:

– Ak, Turmsai, kodėl man šitaip uždavei širdį, juk ką tik nendrių guolyje jautėme tokią palaimą, kad, rodės, ant debesų sūpuojamės. Jau tariausi tavęs netekusi, kai suabejojai mano žodžiais. Dabar žinau, kad ne visas esi mano, nors turėtum būti.

Ji pasitaisė plaukus ir droviai paklausė:

– Ar aš labai subjurau?

Pažvelgiau į ją. Nuogais pečiais, odos baltumą išryškinančiais juodais plaukais, ji man buvo gražesnė nei kadais. Buvo pasipuošusi raudonų uogų vėriniu ir mėnulio akmuo – vienintelis išsaugotas papuošalas – tviskėjo tarp krūtų. Į ją žiūrint širdis netilpo krūtinėje ir pasakiau:

– Arsinoja, esi gražesnė nei kada anksčiau. Nėra į tave panašios. Kaskart, kai tave apkabinu, būni man nepažinta. Myliu tave.

Arsinoja atsitiesė, svajingai nusišypsojo ir sutiko:

– Turbūt ir aš tave myliu, nors esi nepakenčiamas. Bet mačiau vieną sikanų moterį pasipuošus žibančių žvėries dantų vėriniu. Manau, jei vieną vakarą man tokį atneštum, būčiau tau palaimingesnė, nei tikiesi.

Pažadėjau padaryti, ką galiu, ir katė, iškėlusi uodegą, atsėlino pasitrinti man į blauzdą. Buvau labai laimingas.

Nuo tol Arsinoja prisitaikė prie sikanų gyvensenos ir ėmė jų moterų papročiu puoštis spalvotais akmenėliais, koralais, plunksnomis bei švelniais žvėrių kailiais. Išmoko iš sikanių antakius dažytis įkypai, o lūpas – plačiai. Sikanams patiko skrituliėliai ant moterų skruostų ir vingiuotos juostos ant kūnų, tačiau tie ženklai nenusiplaudavo ir Arsinoja nesileido žaizdojama. Supratau, kad ji neketina gyvenimo tarp sikanų nugyventi.

2

Neverta pasakoti apie sikanų medžioklės papročius ir jų žvejybą srauniose upėse, nes įvairių kraštų medžioklė ir žvejyba mažai skiriasi. Tik žūklės įrankiai kiekviename krašte kitokie: vienur geresni, kitur prastesni. Sikanus pažinęs supratau, kad jie tikrai nėra tokie barbarai, kaip maniau. Jie, kaip ir kitos tautos, turėjo savų tradicijų, slaptų apeigų bei savų įstatymų. Tik jų išvaizda buvo barbariška, bet manau, kad gyvendami ramiai jie tikriausiai būtų įsitvirtinę tam tikrose vietovėse, pradėję auginti galvijus, dirbti žemę, būtų pasistatę kaimų bei šventyklų. Bet ir Eriko elimiliečiai, ir nausėdijų įkūrėjai graikai nuo senų senovės juos persekiojo, o Kartaginos finikiečiai visados juos į vergiją gaudė, taigi klajodami po miškus jie išsigelbėdavo. Jie nepanūdo kaip sikulai paklusti kitų valiai. Jie net sakė, kad sikulai visai nėra čiabuviai ir atkeliavę vėliau nei sikanai.

Jie laikė ožkas, iš žagarų ir molio statėsi trobeles, tačiau pavojui iškilus buvo pasirengę jas palikti. Šventų vietų jie jokiais ženklais nežymėjo, idant svetimšaliai negalėtų į savo pusę palenkti jų dvasių bei dievų. Slapčiausius padavimus, man rodos, jie nuo manęs slėpė, nors šiaip jau manimi pasikliovė.

Nuo pat pradžių gerai su jais sutariau. Vos apsigyvenus urve, pratinantis prie nepatogumų, atkeliavo pas mus poros sikanų lydimas vyras, apsirengęs ir išsidažęs sikanų papročiu, bet kalbantis taisyklinga graikų kalba. Jis papasakojo gyvenąs tarp sikanų nuo pitagorininkų ištrėmimo, ir daugumoje sikanų genčių kaip jų nariai gyvena vienas kitas graikas, elimilietis ar finikietis, viena ar kita dingstimi paspruкę į miškus ir susidraugavę su sikanais.

– Bet, – pasakojo jis, – sikanai kaip šventuosius vergus atsigabena pasigautų svetimšalių. Vienus po kurio laiko paleidžia, o kitus užmuša, kai pabosta ar mėgina pabėgti.

Jis sakė, kad sikanų gentys maža kuo tarp savęs skiriasi, tik vieni šventu laiko vieną gyvūną, o kiti – kitą. Jie kalba ta pačia kalba ir laikosi tų pačių

papročių. Taip pat jis tvirtino, kad sikanai gudresni, nei atrodo. Jie nenori mokytis jokios svetimos kalbos, baimindamiesi, kad, mokėdami ją kaip savą, paklius į vergiją. Bet kartais jiems tenka susitikti su elimiliečiais, kartaginiečiais bei graikais – kariaujant ar prekiaujant. Todėl jie turi šventųjų vergų, arba svetimšalių, ir gerai su jais elgiasi, jeigu šie laikosi jų papročių.

Pitagorininkas pas mus išbuvo ilgai ir, mus globojusios genties paprašytas, išmokė mane sikanų kalbos. Jis taip pat sakė, kad gyvenimas tarp sikanų laimingas, nes sikanai nepažįsta laiko. Atvykęs pasisvečiuoti gali išbūti savaitę, mėnesį, metus ar dešimt ir niekas tuo nesistebi, nelaiko nederamu. Svečias privalo išvykti neatsisveikinęs ir niekas jo nesulaiko. Be to, tarp sikanų viskas bendra: sumanūs medžiotojai su nepatyrusiais grobį dalijasi po lygiai ir moterų surinktos uogos bei šaknys po lygiai paskirstomos. Sikanams įprasta, kad vargstantis ir pavojus patiriantis sumanus medžiotojas grobio gauna tiek, kiek silpniausias genties narys, nes jis šitaip užsipelno garbę ir apie jį kuriamos giesmės. Tinginių niekas nesmerkia – jie gauna savo dalį, sikanai mano, kad juose slypi kitokių gebėjimų, kurie kada nors genčiai pravers.

Šiaip jau pitagorininkas elgėsi paslaptingai ir apie save daug nepasakojo. Jis nepanūdo mums pasakyti nei savo, nei savo tėvo vardo, nei gimtojo miesto. Vis dėlto supratau, kad jis gimęs graikiškame Italijos mieste ir dar jaunystėje prisidėjęs prie slaptosios pitagorininkų draugijos. Tačiau baltu apsiaustu jis nesisiautė ir, nors nedaug, valgė mėsą.

Kai susidraugavome, jis perspėjo Mikoną dėl šventojo sikanų gėrimo, sakydamas jį užtemdant protą – tuomet žmogus labiau tikįs reginiais nei protu.

– Bet, – pasakė jis, – elkis, kaip nori ir manai esant geriausia. Nesirengiu tavęs gelbėti. Juk esi mokytas vyras ir įsišventinęs.

Jis styginiu instrumentu mums parodė, kad nevienodo ilgumo stygos skleidžia kitokį garsą, ir paaiškino, kaip šitai galima išreikšti skaičiais. Šis paprastas pavyzdys, jo manymu, įrodo, kad skaičiai yra visos būties pagrindas ir kad visa ką galima jais išreikšti. Bet maža suprantu apie styginius, man labiau patinka fleitos muzika. Todėl jo kalbų neėmiau domėn. Mokydamas žemės matavimo, jis aiškino mums stulbinamus stačiojo trikampio kraštinių santykius ir smėlyje paišydamas įrodė, kad prie statinių nubraižyti lygiakraščiai stačiakampiai kartu sudaro tokį pat plotą kaip lygiakraštis stačiakampis, nubrėžtas prie įžambinės. Šitą jis akivaizdžiai įrodė, todėl savo akimis galėjome įsitikinti, tačiau mane ši tiesa nelabai džiugino. Man tai labiau priminė apgaviko pirštų miklumą, o ne tikrą pažinimą.

Kartą jis pasakė:

– Šis pasaulis, kuriame gyvename ir esame, nėra vienintelis – yra ir kitų pasaulių, ir jie vienas su kitu susiliečia.

Šitai pasakęs jis nusišypsojo ir patikino:

– Juk sakoma, jog iš viso yra šimtas aštuoniasdešimt trys pasauliai, ir jie

išsidėstę lygiakraščio trikampio pavidalu, todėl kiekviename krašte jų yra po šešiasdešimt ir dar po vieną – kiekvienoje trikampio viršūnėje.

Mikonas karštai pasakė:

– Ne, ne, jei yra daugiau pasaulių, tai jie yra vienas kitame – taip, kaip žmogaus regėjimas ir klausa, lytėjimas, skonis ir uoslė yra paskiri ir vis dėlto viename žmoguje.

Pitagorininkas klausėsi apstulbęs, apmąstė jo žodžius ir iššaukiamai paklausė:

– Kaip šitai išreikštum skaičiais?

Mikonas gurkštelėjo šventojo gėrimo, įsistebeilijęs nusišypsojo patinusiom lūpom ir atsakė:

– Nelabai tikiu skaičiais, bet kaip tik dabar stoviu prie slenksčio ir matau dvi žvaigždes. Tos dvi žvaigždės – du dievai, ir vis dėlto tai vienas ir tas pats dievas. Bet kaip šitai pasidaro – negaliu paaiškinti. Tik matau ir žinau, jog taip yra.

Aš savo ruožtu pasakiau:

– Be abejonės, skaičiai, jų tarpusavio santykiai bei lygiakraščiai brėžiniai gražūs, bet moteris, kurios veidą galima išreikšti skaičiais ir jų santykiais, man atrodo, ilgainiui be galo nuobodi pasidarytų. Ne taisyklingumas, o išimtis ir įgeidis moters veidą daro patrauklų.

Pitagorininkas užsidengė veidą rankomis, slėpdamas ašaras. Galų gale jis susitvardė ir pritarė:

– Jeigu visa išties būtų taip paprasta, akivaizdu ir gražu, kaip prieš mirtį mokė Pitagoras, tai gyvenimas ir išmintis būtų paprasti. Bet taip nėra. Aš ne nusikaltėlis ir pitagorininkai manęs neišvarė – pats iškeliavau, supratęs visą prieštaringumą. Gražus lygiakraštis trikampis. Dar gražesnis lygiakraštis keturkampis. Bet jau šis paprastas brėžinys prakeiktas, nes lygiakraščio keturkampio įstrižainės ir kraštinės santykio skaičiumi neįmanu išreikšti. Šį santykį gali skaičiuoti visą gyvenimą ir skaičius tas niekada nesibaigs. Prie tokios siaubingos tiesos privedė paprastas ir sklandus skaičių mokslas. Pitagorininkus sužlugdė ne bendrijos slaptumas, kaip mano tironai, o ši šiurpi slapta tiesa: yra santykių, kuriuos išreiškia begalinis skaičius.

Jis pašoko nuo plokščio akmens, perkreipęs veidą pagrasino kumščiu Mikonui ir sušuko:

– Todėl vienas ir trys gali būti šventi skaičiai, o du ir keturi – jau nėra šventi ir pasidaro nesuprantami. Abi tavo žvaigždės – negeros žvaigždės ir abu tavo dievai – negeri.

Apsvaigęs nuo šventojo sikanų gėrimo Mikonas nelabai paisė jo susijaudinimo, tik čiupinėdamas paukščio kaulus pasiūlė:

– Meskime visi iš eilės paukščio kaulus. Po visa, ką daugiau nei per keturiasdešimt metų išmokau ir patyriau, jie, man rodos, žino tiek pat, o gal daugiau už bet kurį iš mūsų.

Pitagorininkas nepanūdo mesti paukščio kaulų. Jis sakėsi visą gyvenimą ieškojęs tik nesąlygiškos skaičių lemties.

– Tačiau dermės ir pusiausvyros nėra, – sudejavo jis. – Tėra judesys ir virpesys – nebegaliu ištverti šitos minties.
Jis pasileido į mišką nuo slogių minčių išsprogusiom akim – kaip Mikonas nuo šventojo sikanų gėrimo. Apgailestaudamas Mikonas skėstelėjo rankomis ir ramiai iki paskutinio lašo ištuštino antaugos puodelį.
– Turmsai, mano drauge, – tarė jis, – dabar matau, kad skaičių išmanymas žmogaus neišgelbsti. Čia, miškų tyloje, gerdamas sikanų gėrimą, traukiojau savo gyvenimo metus kaip perlus nuo siūlo, žiūrėjau atgal, norėdamas suprasti, kur ir kaip suklydau. Oi, Turmsai, vėl it šešėlis stovi šalia Koso salos vakaro prieblandoje ir šauki mane. Bet kas esi, – aš nežinau ir tu nežinai, kas esu aš, Mikonas. Juo daugiau galvoju, juo geriau suprantu, kokia palaiminga užmarštis. Palaiminga, palaiminga užmarštis, – šiek tiek užsikirsdamas pakartojo jis ir apvertė medinį puodelį. – Sikanų gėrimas visai nenuodingas, atvirkščiai – tai puikiausias vaistas. Jie – sena tauta ir artimesnė požemio dvasioms, taigi žino, ką daro. Gerdamas jų gėrimą iš anksto mėgaujuosi gardumu užmaršties šaltinio, kurį kada nors, perplaukęs upę, rasiu.
Naktis tamsėjo, pelėda nepaliovė šaukti iš niūrių miško šešėlių. Įsiklausydamas Mikonas pakreipė galvą, pasižiūrėjo į mane blandžiomis akimis ir tarstelėjo:
– Tik paklausyk, sūnus jau šaukia tave, Turmsai. Turbūt laikas ilsėtis. Bet patikėsiu tau vienintelę savo tiesą, kuri slaptai manyje tvinko ir dabar it skaudulys ima veržtis. Visai nesvarbu tiesa nei melas, jei žmogus nežino, kas tiesa, o kas melas. Sukramtyk šią tiesą, jei išdrįsi, vėl šliaužamas gražiosios Arsinojos apkabinti.
Dėl mūsų draugystės paguldžiau jį, o pitagorininku daugiau nesirūpinau. Juk jis taip ilgai gyveno tarp sikanų, kad negalėjo miške paklysti. Ir buvau teisus, nes po poros dienų jis grįžo nurimęs ir pabuvo pas mus, kol pusėtinai išmokau sikanų kalbos. Jo aiškinimas apie keturkampio įstrižainės ir kraštinės santykį man liko miglotas, todėl jis mokė mane pitagorininkų sugalvotos dalybos. Galų gale suvokiau, jog yra tariamai gražiausių santykių, kurių skaičiumi neįmanu išreikšti. Manęs ši tiesa negniuždė ir dėl to kaip jis nesikankinau.
Vieną labai ankstyvą rytą pitagorininkas iškeliavo sudie nepasakęs ir daugiau jo nei matėme, nei apie jį girdėjome. Man rodos, jis nebuvo nei nusikaltėlis, nei politinis gimtojo miesto tremtinys, tik nuo pažinimo kančios pas sikanus į kalnų ramybę pabėgęs žmogus. Per jį supratau, kad žmogus gali kankintis dėl keisčiausių dalykų.
Vis dažnesnių graudulio protrūkių perimtas Mikonas daug galvodavo skruostą ranka parėmęs. Galų gale pasakė:
– Atėjus nepasisveikinti, iškeliauti neatsisveikinus, likti svetimu prie kiekvienų namų ugniakuro – tai ne išmintis ir ne gyvenimo išmanymas, tik neišvengiama mąstančio žmogaus dalia šiame svetimame pasaulyje.

Dar maždaug metus Mikonas gyveno tarp mūsų ir sikanai jam iš tolo nešė ligonius. Tačiau jis gydė atsainiai ir sakydavo sikanų žynius gebant lygiai gerai gydyti žaizdas, dėti įtvarus prie sulaužytų kaulų ir mažo būgnelio dundesiu migdyti ligonius gydomuoju miegu.

– Aš neturiu ko iš jų mokytis, o jie – iš manęs, bet man visa vis tiek, – sakė jis. – Gal ir verta numalšinti kūno skausmus, bet ar įmanu išgydyti sielos kančią, jei net įšventintasis savo širdies nenuramdo?

Nemokėjau jo graudulio maldyti, ir Arsinoja jo nepalengvino, nors vėl šypsojosi Mikonui, gyvenimu džiaugdamasi. Vieną vėlyvą rytą pabudęs Mikonas pažvelgė į mėlynus kalnus ir spindulingą saulės atokaitą, palytėjo žolę, įkvėpė šilto miško sakų kvapo ir virpančia ranka paėmęs manąją pasakė:

– Dabar man blaivumo valandėlė, Turmsai. Seniai esu gydytojas ir suvokiu sergąs, arba sikanų svaiginamasis gėrimas mane iš lėto nunuodijo. Gyvenu tarsi blandžioj ūkanoj ir jau neatskiriu, kas tikra, o kas ne. Bet jei pasauliai vienas su kitu liečiasi arba yra vienas kitame, tai gal kartkartėm gali gyventi dviejuose pasauliuose.

Švelniu delnu tvirtai suspaudęs mano ranką, jis tęsė:

– Blaivumo valandėlę suprantu, kad žmogaus protu negalima tikėti, o mąstymo būdai tokie pat apgaulūs kaip juslės. Esame įpratę manyti visa vykstant paeiliui, laiko brėžiama seka. O gal visa vyksta vienu metu, tik šito nesuvokiame?

Jis nušvito įstabia šypsena, švelniai pažvelgė į mane ir paaiškino:

– Blaivumo valandėlė tikriausiai maža tereiškia, nes matau tave, Turmsai, nežemiškai didelį, o tavo kūnas per drabužius ugnimi švyti. Bet nuo tol, kai pradėjau mąstyti, stulbstu dėl visa ko tikslo. Todėl įsišventinau ir perpratau daugybę slaptų tiesų, kurios siekia anapus. Tačiau ir šis pažinimas ribotas. Tik nuodingas sikanų gėrimas man atsakė į klausimą, kodėl atėjau į šį pasaulį ir koks gyvenimo tikslas.

Abiem rankom suėmęs mano ranką, jis įtikinamai pasakė:

– Tai nepaprastas pažinimas, Turmsai. Patikėsiu jį tau. Tikslo apmąstymas tėra mąstymo klaida. Mąstymas – tarsi šarvai, kurie sukausto ir prikausto prie regimojo pasaulio, tačiau neapsaugo mūsų. Tikslas tėra vaizdinys – tarytum bėgtume visas jėgas įtempę link siekinio, kurio nėra. Jokio tikslo nėra. Mąstymas mus klaidina, kurdamas tikslus. Tėra tik įgyvendinimas. Kas šitai supranta, išsilaisvina iš dievų valios.

Jis paleido mano ranką, vėl palytėjo žolę, pažvelgė į mėlynus kalnus ir tarė:

– Turėčiau džiaugtis savo pažinimu, bet manęs jau niekas nedžiugina – tarytum būčiau pernelyg ilgą kelią bėgęs. Manęs neguodžia mintis, kad kada nors vėl pabusiu ir žemė bus tokia pat žalia, graži, visa man bus skanu ir gyvenimas džiugins. Tikriausiai turėčiau džiaugtis, kad šįryt esi toks didus ir gražus mano akyse, Turmsai, ir dėl to, kad pažinau tave iš pirmo žvilgsnio.

Pagailiai pažvelgiau į jį, jo išpurtusiame veide išvydau mirtį, per odą

įžiūrėjau kaukolės apribus, ertmes ir dantis. Norėjau būti jam geras, nes buvo mano draugas ir jį pažinau, tačiau mano žvilgsnis Mikoną suerzino ir jis riktelėjo:

– Ne, Turmsai, negailėk manęs. Nieko negailėk, – esame tokie, kokie esame. Gailestis mane žeidžia – juk buvau tau bent žinianešys. Tik atpažink mane kitąkart, kai susitiksime. To pakaks.

Tą valandėlę jo ištinęs veidas man pasirodė bjaurus, o jo pavydas temdė spindulingą rytą. Šitai pajutęs jis ranka užsidengė akis, atsistojo ir nusvirdinėjo šalin. Kai pamėginau jį sulaikyti, pasakė:

– Gerklė iš troškulio suskerdėjo. Eisiu prie šaltinio atsigerti.

Norėjau jį palydėti, bet jis piktai atkirto ir daugiau neatsigręžė. Nuo šaltinio jis negrįžo. Bergždžiai jo ieškojome, ir sikanai tankmėse bei kalnų tarpekliuose ieškojo, kol suvokiau jį turėjus galvoje kitokį šaltinį.

Nesmerkiau jo – kaip draugui, suteikiau jam laisvę rinktis: toliau gyventi šį gyvenimą ar jį užbaigti kaip sunkų vergo darbą. Pasielvartavę paaukojome jo atminimui ir tuomet pajutau palengvėjimą, nes jo graudulys kaip debesis seniai temdė mūsų gyvenimą. Tačiau Hiulsas jo labai ilgėjosi, nes jis išmokė berniuką vaikščioti, girdėjo pirmuosius žodžius, aštriu gydytojo peiliu išpjaustinėjo iš uosio žaislų, nepaisydamas, kad puikūs ašmenys šimpa.

Arsinoja įniršo supratusi, kas atsitiko, ir dėl visko apkaltino mane, tvirtindama, jog turėjau geriau Mikonu rūpintis.

– Man visai vis tiek, kad jis mirė, – pasakė Arsinoja, – bet man jo reikėjo – galėjo bent iki gimdymo palūkėti ir pagelbėti man gydytojo išmoningumu. Jis gerai žinojo, kad vėl laukiuosi, ir mielai būčiau gimdžiusi pažangiu būdu, neprašydama sikanų senių pagalbos.

Nebariau Arsinojos už piktus žodžius, nes dėl nėštumo ji pasidarė įnoringa, juolab kad Mikonas dėl mūsų draugystės išties galėjo dar kokį mėnesį palaukti. Atėjus laikui, virbų palapinės nendrių guolyje Arsinoja lengvai pagimdė dukterį ir patyrusių sikanių pagalbos jai neprisireikė, nors galėjo sukelti ant kojų visas genties moteris ir sutrikdyti įprastus darbus. Gimdyti ant kėdės su skyle, kaip siūlė sikanės, ji nesutiko ir gimdė gulėdama lovoje – kaip pažangios moterys.

3

Iš sikanų išmokau daugybę dienų aukštuose kalnuose atsiskyręs klausytis savęs, iki pasijusiu toks lengvas, lyg skraidyti galėčiau. Iš jų taip pat išmokau, kaip stipriausias per vargią medžioklę gali išgelbėti silpniausią: prasidurti rankos gyslą ir duoti atsigerti kraujo. Šitaip ir pats kartą padariau, nors sutiktų sikanų nepažinojau. Nuo tol jie laikė mane kraujo ryšiais su jais susisaisčius – nebūdamas jų gentainis, galėjau už juos duoti kraujo.

Šlovinu bekraščius sikanų miškus, amžinus ąžuolus, mėlynus kalnus, srautingas upes. Tačiau visą laiką gyvendamas tarp sikanų jaučiau, jog tai ne mano kraštas. Nors pažinau jį, liko man svetimas, kaip svetimi liko sikanai.

Penkerius metus gyvenau tarp sikanų ir Arsinoja buvo patenkinta gyvenimu drauge – mylėjome vienas kitą, nors ji daugybę kartų grasino išeiti su kokiu į miškus išdrįsusiu įžengti pirkliu. Pirkliai, dėl saugumo nešdavęsi pušies šaką ir palikdavę prekes sikanams po akių, dažniausiai būdavo iš Eriko. Bet nuotykių ieškotojų atkeliaudavo ir iš graikiškų Sicilijos miestų, net iš Selinunto bei Akraganto, o koks nors didelio pelno viliąsis tirėnas atgabendavo kelis maišus druskos, paslėpęs juose geležinių peilių ir kirvių ašmenų. Sikanai savo ruožtu išdėstydavo po akių gyvūnų kailių bei ryškiaspalvių paukščių plunksnų, dažinio medžio žievės ryšelių, laukinių bičių medaus bei vaško, o patys pasislėpdavo. Atsiradęs pas juos padėdavau jiems apsipirkti – kalbėdavausi su pirkliais, nes šie per visą sunkų žygį paprastai nematydavo nė vieno sikano.

Šitaip gaudavau žinių iš pasaulio: sužinojau, kad laikai neramūs, graikai vis tankiau sklinda po krašto gilumą, kur gyvena sikulai. Segestos gyventojai ėmė vis giliau su savo šunimis ir arkliais į miškus skverbtis. Ne kartą turėjome sprukti nuo jų į kalnus. Sikanai spendė persekiotojams kilpas, gąsdindavo baugiais būgnais.

Kalbėdamasis su keliaujančiais pirkliais nepasisakydavau, kas esu. Jie tarė mane sikanu, viena ar kita dingstimi išmokusiu kalbų. Tai buvo neišsilavinę vyrai ir jų pasakojimais nevertėjo tikėti. Vis dėlto iš jų išgirdau, kad persai po Jonijos užkariavo Graikijos jūros salas – net šventąjį Delą. Ėmė į nelaisvę salų gyventojus, didžiajam karaliui išsiuntė gražiausias mergeles, išromiję geriausius jaunikaičius perso tarnais padarė. Keršydami už Sardų Kibelės šventyklos sudeginimą, jie plėšė ir degino šventyklas. Ir Atėnų didysis karalius neužmiršo.

Apėmė jaudulys: mano nusikaltimas atsekė paskui mane į Sicilijos miškų glūdumą. Rankoje laikydamas Arsinojos mėnulio akmenį pašaukiau Artemidę ir pasakiau:

– Tu, greitoji mergele, šventoji ir amžinoji, kuriai amazonės aukodavo dešiniąsias krūtis, dėl tavęs sudeginau Sardų Kibelės šventyklą. Neapleisk manęs, kitiems dievams pradėjus persekioti dėl jų šventyklų naikinimo.

Jaudulio kamuojamas, panūdau pamaloninti dievus. Sikanai garbino požemio dvasias, taigi ir Demetrą, nes Demetra nėra vien tik grūdų varpos deivė, kaip mano diduma, – jos galia daugiau siekia. Mūsų duktė gimė tarp sikanų. Todėl maniau geriausia duoti jai Mismės vardą, prisiminęs moterį, kuri numalšino išsekusios Demetros troškulį, kai ši ieškojo pradingusios dukters. Arsinojai vardas nepatiko – ji norėjo deivę pamaloninti duodama mergaitei elimilietišką vardą, bet kai viską paaiškinau, nusileido. Tačiau nepapasakojau, kas nutiko Mismės sūnui, kai šis prapliupo juoktis, kad deivė, godžiai malšindama troškulį, apsilaistė.

Vos trys dienos praėjo nuo tada, kai šaukiausi Artemidės ir pavadinau dukterį Misme, ir pas mane atėjęs sikanų žynys pasakė:

– Vyksta didžiulės kautynės, kuriose daugis žūsta.

Jis iš įkarščio pašoko, klausydamasis apsižvalgė į visas pasaulio puses, paskui parodė į rytus ir tarė:

– Toli, už jūros.

– Iš kur žinai? – suabejojau.

Jis apstulbęs pasižiūrėjo į mane ir paklausė:

– Argi negirdi kautynių triukšmo ir mirštančiųjų riksmų? Tai didelis karas – net čia girdėti.

Aplinkui susirinko daugiau sunerimusių sikanų pasiklausyti ir pasižiūrėti į rytus, todėl ir aš pamėginau, bet nieko negirdėjau – tik miško gaudesį. Jie patvirtino žynio žodžius ir nuskubėjo prie aukojimo akmenų pamaloninti požemio dvasių, idant daugybės negyvėlių sielos neįeitų į miško žvėris bei sikanų naujagimius. Sikanai nenorėjo, kad jų miškus svetimos sielos pasiektų, ir tikėjosi jas slaptomis apeigomis išvarysią. Jie kantriai man aiškino, jog, šitokiai daugybei vyrų vienu metu žūstant, jų sielos po visą pasaulį pasklinda. Taigi gresia pavojus, kad, kitur neįlindusios, svetimos dvasios įsiskverbs į sikanų miškus. Bet kas su kuo kaunasi, jie neįstengė paaiškinti. Tik žinojau, kad rytuose už jūros buvo Graikijos metropolija, Atėnai, ir pamaniau, kad persas, plėsdamas valdžią iš rytų į vakarus, pagaliau ėmė smaugti Atėnus.

Sikanų žynys gėrė šventąjį gėrimą ir aš, jaudulio apimtas, paprašiau to gėrimo, nors ir žinojau, kad jis nuodingas. Tačiau maniau su juo perimsiąs gebėjimą girdėti, kas dedasi toliese. Todėl godžiai rijau gaižų gėralą, nors žynys, išvirtusiom akim, visu kūnu trūkčiodamas, jau buvo susmukęs ant žemės. Bet kautynių gaudesio negirdėjau, nors visa aplinkui – medžiai ir akmenys – pasidarė perregima it migla, kurią panorėjęs galėjau ranka perskrosti. Galiausiai nugrimzdau į žemės gelmes tarp išsikerojusių medžių šaknų ir apimtas ekstazės išvydau po šventuoju akmeniu tvaskant auksą ir sidabrą.

Praplėšęs akis ligi ryto be perstogės vėmiau, paskui daugybę dienų jaučiausi atbukęs – sunkiausių vyno pagirių nesulyginsi su sikanų šventojo gėrimo pagiriomis. Susilpęs jau nebetikėjau sikanų pasakojimu apie kautynes – laikiau tai tik klejonėmis. Šiaip jau visa man buvo vis tiek – tuomet perpratau, kodėl Mikonas kaskart, išgėręs to nuodingo gėrimo, norėdavo mirti.

Tą rudenį į miškus iš Akraganto atkeliavo graikas pirklys, kurį kadaise buvau ant upės kranto sutikęs. Jis garbstė Atėnų vyrus, Maratono lauke nugalėjusius iš užjūrio atplaukusią perso kariuomenę. Jis šlovino kautynes kaip didžiausią ir garbingiausią visų laikų mūšį, nes atėniečiai savo jėgomis sumušė persą, nelūkuriuodami žadėtojo lakedaimoniečių pastiprinimo.

Dar jis papasakojo, kad atėniečiai, nelaukę perso puolimo, patys, vos keliom vyrų gretom, bėgo į mūšį ir išsklido tokiu platumu, kaip ėjo persai. Kautynėms pasibaigus Maratono laukas buvo taip nuklotas persų kūnų, kad kojos nebuvo kur pastatyti. Šitaip, – sakė jis, – atėniečiai atkeršijo už Jonijos bei salų nuniokojimą.

Man jo pasakojimas pasirodė neįtikimas, prisiminus, kaip atėniečiai kartu su mumis rungčiomis spruko iš Sardų į Efesą, kur upės žiotyse jų laukė laivai. Kai nugenėjau pusę jo tauškalų ir pabaiga tik pusiau tetikėjau, supratau, kad persas patyrė pralaimėjimą, mėgindamas išsilaipinti Atikoje. Kiek išmaniau karą, persas turbūt nedaug raitininkų atsigabeno jūra, be to, laivais įmanu tik ribotą skaičių karių plukdyti. Vargu ar toks pralaimėjimas labai pakenkė didžiajam karaliui, atvirkščiai – galėjo dar labiau jį paakinti patogiu metu sausuma leistis į tikrą karo žygį Graikijon.

Tačiau Akraganto pirklys pūtėsi kaip varlė:

– Tegul susirūpina Darėjo tautos, mūvinčios kelnes ir bučiuojančios dulkes po jo kojų. Turtų išlepintą Joniją jis galėjo įveikti, bet prieš stipraus metropolijos graiko ietį ir kalaviją barbarų arkliai bei lankai neatsilaikys. Net prastuomenės valdžios ištvirkinti Atėnai pajėgė įveikti persą. Lakedaimoniečių kovos rikiuotę pamatęs, persas tikriausiai mestų ginklą ir iš siaubo pargriūtų.

Dar jis papasakojo:

– Tironą Hipiją, kurį atėniečiai kadaise išvijo, didysis karalius paskyrė karo žygio vadu, bet jis, išlipęs iš laivo Maratono pakrantėje, čiaudėdamas išspjovė iš burnos dantį į pakrantės smėlį. Tuomet, girdi, užsidengęs galvą ir pasakęs: „Tikriausiai tiek tėvų žemės teužsitarnavau ir daugiau negausiu".

Jo pasakojimas patvirtino mano mintis, kad tai reiškia tik politinį perversmą, mėginant perso ginklu Atėnų valdžią atiduoti Hipijui. Tačiau perso noras paversti Atiką kariuomenės telkimo vieta Graikijoje atskleidė didžiojo karaliaus tikslus. Kaip ganėtinai turtingas vyras, net pats nenorėdamas, turi gausinti turtus, taip ir ganėtinai didelę valdžią reikia nuolat plėsti. Todėl anksčiau ar vėliau laisvosios Graikijos valstybės turėjo būti sunaikintos. Naujiena apie Maratono mūšį man sukėlė ne džiaugsmą, o blogą nuojautą. Man, Sardų Kibelės šventyklos padegėjui, Sicilija jau nebebuvo saugi priebėga.

Vieną rytą, kai pasilenkiau prie šaltinio atsigerti, į vandenį nukrito karklo lapas, o pakėlęs galvą pamačiau šiaurės link skrendančių paukščių būrį – taip aukštai, kad supratau juos traukiant į užjūrį. Tariausi girdįs ausyse jų sparnų šnaresį ir pranašiškus rėksmus. Ėmiau drebėti tarytum drugio krečiamas ir suvokiau, kad šis mano gyvenimo tarpsnis baigiasi ir kad netrukus iškeliausiu.

Negėriau šaltinio vandens, nė kąsnio į burną neėmiau, tik nuo ten kur stovėjęs leidausi per mišką į kalno atšlaitę, ropščiausi ant pražūtingo uoly-

no įsiklausyti į save ir laukti pranašiškų ženklų. Taip staiga iškeliavęs, kaip ginklą teturėjau nugaląstą peilį. Kopdamas į kalno atšlaitę užuodžiau plėšrūno kvapą ir išgirdau tylų cypimą. Kiek paieškojęs atradau vilko urvą, apgraužtų kaulų ir prie urvo angos besivartaliojantį mažutėlį vilkiuką. Vilkas – baugus priešininkas, kai savo jauniklius gina. Vis dėlto pasislėpiau krūmyne, norėdamas pamatyti, kas dėsis. Bet vilkės nebuvo girdėti, vilkiukas tebekiaukčiojo ir galų gale aš, paėmęs jį ant rankų, grįžau į mišką.

Ir Hiulsas, ir Mismė iškart susižavėjo gauruotu vilkiuku ir norėjo jį pašerti, tačiau aplinkui, išrietusi nugarą, tykino katė. Paspyręs katę paprašiau Hanos pamelžti ožką, kurią sikanai buvo pasivogę iš elimiliečių. Vilkiukas buvo nepaprastai išalkęs – godžiai žindo ožkos piene pamirkytą Hanos pirštą. Vaikai juokdamiesi plojo rankomis, ir aš juokiausi. Tą valandėlę pastebėjau, į kokią gražią mergelę išaugo Hana. Jos nurudusios rankos ir kojos buvo grakščios, glotnios ir skaisčios, lūpos šypsojo. Plaukus puošė gėlė. Tikriausiai dėl to pradėjau žiūrėti į ją kitomis akimis.

Arsinoja pasekė mano žvilgsnį ir linktelėjusi tarė:

– Iš čia iškeliavę pelningai ją parduosime.

Jos žodžiai mane skaudžiai sugėlė. Visai nenorėjau parduoti Hanos kuriame nors pakrantės mieste dėl kelionės išteklių, kad ir kaip gerai ji gyventų kokį turtingą pirklį smagindama. Bet sumečiau, kad geriausia nepasisakyti Arsinojai apie susižavėjimą mergina, kuri taip ištikimai kartu su mumis išgyveno sikanų miškų pavojus, tarnavo mums ir rūpinosi vaikais.

Arsinoja taip tvirtai pasikliovė galia man bei savo grožiu, kad įsakė Hanai atskleisti drabužį ir pasirodyti iš priekio ir iš nugaros, idant savo akimis įsitikinčiau, kokią puikią prekę dovanai gavom.

– Matai, išsaugojau jos odą nuo bjaurių sikanų išraitymų, – aiškino Arsinoja. – Taip pat išmokiau ją graikišku papročiu išsipešioti odos plaukelius, todėl ji švarutėlė. Ji įprato kasdien maudytis ir šaltas vanduo užgrūdino jos krūtis – speneliai stirkso kieti it kaštonai. Pats pačiupinėk, Turmsai, jei netiki. Ir delnus pačiupinėk – net darbo alinami jie paliko minkštučiai. Liepiu jai kasvakar išsitepti tepalu, sumaišytu iš medaus, paukščių kiaušinių ir ožkos pieno, ir pati šitaip darau. Ir grakščiai vaikščioti bei paprastų šokių ją išmokiau.

Išsigandusi Hana vangstėsi mano akių, nors stengėsi nenunarinti galvos. Ūmai ji užsidengė veidą delnais, apsiverkė ir išbėgo iš urvo. Jos verksmas išgąsdino vaikus – šie metė žaisti. Katė pasinaudojo proga ir, sugriebusi dantimis vilkiuką, šmurkštelėjo lauk. Kai galų gale radau ją, buvo spėjusi negyvai sukandžioti bejėgį mažylį ir kaip tik jį graužė. Beprotiško įniršio pagautas griebiau nuo žemės akmenį ir suknežinau katės galvą. Šitai darydamas suvokiau visą laiką jos slapčia neapkentęs ir šalinęsis. Užmušęs katę, rodės, išsilaisvinau iš blogio, kuris mane nejučia kamavo.

Apsižvalgiau, ar niekas nemato, suradau plyšį žemėje, greitosiomis įbrukau katės maitą ir užkišau akmeniu. Pasilenkęs samanų pėdsakams paslėp-

ti, žvilgtelėjau į šoną ir pamačiau Haną, tyliai atsėlinusią ir taip pat nirčiai draskančią žemę.

Kaltės perimtas pažvelgiau į ją ir pasiaiškinau:

– Įsiutęs iš netyčių užmušiau katę.

Hana linktelėjo ir apsidairiusi sušnibždėjo:

– Gerai. Katė – piktas gyvūnas. Prieš papjaudama pelę ilgai ją erzindavo. Nuolat baimindavausi, kad katė išdraskys akis vaikams, jeigu juos vienus paliksiu. Ji nepaprastai pavydulavo šeimininkės dėmesio.

Krovėme samanas ir lapus taip jaudriai, kad mudviejų rankos susiliete. Pasidarė gera jos patiklią mergišką ranką palytėjus.

– Neketinu pasakoti Arsinojai, kad užmušiau katę, – tariau.

Hana žvilgtelėjo blyksinčiomis akimis.

– Nepasakok, – nuramino. – Katė daugybę naktų dingdavo miške. Anksčiau net šeimininkė baimindavosi ją pakliuvus į plėšrūnų nagus.

– Hana, – paklausiau, – ar supranti, kad pasidalydamas paslaptimi su tavimi susisaistau?

Ji pakėlė akis, drąsiai pažvelgė į mane ir atsakė:

– Turmsai, susisaisčiau su tavimi tą valandėlę, kai mane vaiką mėnulio šviesoj nuo šuns Krimiso šventyklos laiptų ant rankų paėmei.

– Tai menka paslaptis, – pasakiau. – Tik, kaip nuvoki, bergždžio ginčo nenoriu. Bet tyčiomis nesu melavęs Arsinojai.

Nuo jos akių skaistumo sušilau. Tačiau jos negeidžiau. Man nė į galvą nešovė, kad šiame gyvenime galėčiau kokios kitos moters – ne Arsinojos – trokšti. Turbūt ji šitai suprato, nes klusniai nulenkė galvą ir atsistojo taip ūmai, kad plaukų gėlė nukrito man po kojų.

– Argi meluoji, Turmsai, laikydamas paslaptyje, ką žinai? – paklausė ji, rudais kojų pirštais judindama nukritusį gėlės žiedą.

– Tikriausiai tai priklauso nuo paties žmogaus. Pats žinau meluosiąs Arsinojai, leisdamas jai suprasti katę savais keliais iškeliavus ir nepasisakydamas, jog įniršęs užmušiau. Bet turbūt kartais didžiausia paslauga nepasakoti to, ką žinai įskaudinsiant draugą, net jei melas nuolatos degintų širdį.

Hana nejučia uždėjo ranką sau ant krūtinės, pasiklausė širdies ir pritarė:

– Taip, Turmsai, melas degina širdį – jaučiu peršint.

Įsiklausiusi į save, ji nušvito keista šypsena, palenkė galvą ir šūktelėjo:

– Ak, kaip palaimingai peršti širdį meluojant dėl tavęs, Turmsai!

Ji nubėgo šalin. Sugrįžome į urvą atskirai ir daugiau apie tai, kas nutiko, nekalbėjome. Arsinoja gailestavo katės, tačiau ji turėjo ganėtinai ruošos apie abu vaikus. Katės nesiilgėjo – gailestavo tik iš tuštybės, nes prarado tai, ko nė vienas sikanas neturėjo. Todėl aš nelabai jaudinausi, o katės meilikavimo bei murkimo nepasigedau.

Labiausiai mane kankino nerimas ir gauti ženklai, kurių kol kas neįstengiau paaiškinti. Žinojau, kad greit iškeliausiu, tik nežinojau kur. Juk net neturėjau už ką grįžti į išsivysčiusį pasaulį, kuriame žmogus, neturintis drau-

gų, gali už pinigus svetingumą nusipirkti. Vienintelis mano draugas buvo Larsas Alsiras, jei jis tebegyveno Himeroje. Bet grįžti į Himerą būtų reiškę neabejotiną mirtį, nes ten pažinojo ir mane, ir Arsinoją. Be to, Larsui Alsirui buvau skolingas ir ta sena skola mane kankino.

Galvodamas apie savo padėtį supratau esąs toks pat neturtingas kaip Tanakilei iš Segestos išvijus, nes sikanų papratimu neturėjau nieko – tik dėvimus drabužius ir savo ginklą. Arsinoja tebeturėjo mėnulio akmenį ir kelis paplokščius sidabro lapelius, kuriais puošdavosi. Sikanai pinigais nesinaudojo. Jei per grobikiškus Eriko žemės antpuolius prisiplėšdavo antspauduoto sidabro, tai suplodavo jį ir darydavo iš jo papuošalus. Vienintelis mūsų turtas buvo Hana, kurios už jokius pinigus nenorėjau parduoti.

Apniktas nevilties priekaištavau globojančiai deivei ir pasakiau:

– Amazonės aukodavo tau krūtis, sukabindamos jas ant tavo drabužių, šventoji mergele. Globojai mane ir mano šeimą, todėl turėjau valgio ir drabužių kiek reikia. Bet pati apsireiškei man Efese kaip Hekatė ir pažadėjai, kad prireikęs niekada nepritrūksiu žemiškų turtų. Prisimink savo pažadą, nes dabar man reikia aukso ir sidabro.

Po kelių dienų, artėjant pilnačiai, sapne kaip Hekatė apsireiškė Artemidė. Regėjau tris jos šiurpius veidus, ji mojo trišakiu, juodas šuo po jos kojom lojo. Pabudau išmuštas šalto prakaito, nes net prielanki Hekatė baugiai atrodo. Trišakis sustiprino mano sprendimą, kad turiu plaukti jūra.

Nuramdęs siaubo drebulį taip nudžiugau, kad nebeįstengiau užmigti, ir leidausi klajoti po mišką. Prie aukojimo akmens sutikau kelis sikanus, kurie, žvalgydamiesi aplinkui ir klausydamiesi, tvirtino ateinant svetimšalius. Pasiūliau:

– Eikime jų link, idant tikrai sutiktume. Gal jie turės druskos ir audinių.

Stovėdami ant vienos kojos, sikanai pasvarstė ir, sutikę su mano siūlymu, nusivedė mane tiesiai per mišką į svetimšalių naktigulto vietą. Pakeliui jie papasakojo, kad avis, kurią kažkuris sikanas buvo pavogęs iš elimiliečių miesto Entelos aptvaro, atsivedė keturis ėriukus. Stulbinama naujiena sustiprino mano tikėjimą, kad ilgainiui gausiu ko prisireikęs.

Ant upės kranto nakvojo druskos pirklys tirėnas, kuris, maža valtele atplukdęs druską į Panormą, susimokėjo mokestį ir asilais ją atgabeno į sikanų miškus. Buvo pasiėmęs tris vergus ir tarną. Saugodamiesi miško plėšrūnų ir rodydami taikius ketinimus, nakčiai jie buvo įplieskę didžiulę ugnį. Be to, buvo papuošę asilus bei druskos maišus pušų šakomis ir, neapsakomos baimės perimti, miegojo tvirtai delnuose po spygliuotą šaką spausdami. Apie sikanų miškus sklido šiurpi šlovė, nors niekas neatsiminė, kad sikanai būtų užmušę kokį su pušies šaka pasirodžiusį prekiją.

Netrikdydami jų miego atsėlinome prie ugnies ir iki paryčių tylomis išsėdėjome ant žemės. Sikanai gebėjo tylėti ilgiau nei kokia kita mano pažinta tauta, nors, antra vertus, atsiradus progai, kaip ir kitos tautos, taukšdavo daug ir bergždžiai.

Brėkštant ir žuvims tyliame upės vandeny pradėjus šokčioti, nekantrumą sunkiai tramdžiau, nes šalia tirėnų pirklio miegojo svetimšalis, dailiai nuaustu vilnoniu apsiaustu užsiklojęs. Jo barzda buvo garbanota, nuo jo toli dvelkė brangiais aliejais. Nesupratau, ką šitoks vyras baugiuose sikanų miškuose su prastu pirkliu veikia.

Jis pabudo pirmas, ėmė snūdžiai rąžytis, paskui pašoko šaukdamas ir nusimesdamas apsiaustą. Išvydęs prie gęstančios ugnies stingsant dryžiais išsidažiusius sikanus, jis dar šaižiau suriko ir siektelėjo gretimais gulinčio ginklo. Pirklys pabudo ir nuramino jį patikindamas, kad nėra ko bijoti. Sikanai nepakęsdavo svetimšalių akių, todėl pakilo ir tyliai dingo miške – tarytum skradžiai žemės prasmego, savu papratimu palikdami mane vieną su pirkliu derėtis. Vis dėlto žinojau juos matant ir girdint visa, ką darau, nors pats jų neįžiūrėjau. Man atrodo, dryžiais dažytis veidus jie buvo papratę dėl to, kad šitaip būdavo lengviau pasislėpti: pirmąkart nejudantį sikaną palaikiau ne žmogumi – tik medžio ar krūmo šešėliu.

Kai svetimšalis atsikėlė trindamasis užmiegotas akis, pamačiau jį mūvint kelnes. Iškart supratau jį atkeliavus iš tolo ir tarnaujant persui. Tai buvo jaunyvas vyras – baltos odos, todėl saugodamas veidą nuo įdienojančio kaitrio veikiai užsidėjo plačią šiaudinę skrybėlę. Jis nustebęs paklausė:

– Sapnavau ar išties regėjau nuo laužo nueinančius medžius? Sapne regėjau svetimą dievą ir taip išsigandau, kad pabudau nuo savo paties šauksmo.

Pasimetęs jis prakalbo graikų kalba, kurios tirėnas nesuprato. Nenorėdamas pasirodyti, jog esu ne sikanas, užkalbinau jį labai darkia graikų kalba, įterpdamas elimilietiškų ir sikaniškų žodžių.

– Iš kokios tolumos, svetimšali? – paklausiau. – Keistai rengiesi. Ką veiki mūsų miškuose? Tikriausiai nesi pirklys. Tu žynys ar pranašas, o gal vykdai priesaką.

– Vykdau priesaką, – skubinai atsakė jis, labai nudžiugęs, kad kalbu suprantama graikų kalba. Tirėnas menkai jo kalbą suprato, nors, kaip sužinojau, jį drauge pasiėmė už mokestį. Gavęs atsakymą dėjausi nekreipiąs į jį domės, laiką leidau plepėdamas su tirėnu, ragavau jo druską, žiūrinėjau audinius. Akį merkdamas jis parodė druskoje paslėpęs geležinių daiktų. Tikriausiai buvo papirkęs Panormo muitininkus, nes kartaginiečių mokesčių rinkėjai nelabai paisė elimiliečių draudimų pardavinėti sikanams geležinius daiktus.

Su tirėnu kalbėjausi sąmišia jūros šnekta, įmaišydamas graikų ir finikiečių, taip pat tirėnų žodžių. Dėl to jis tarė mane sikanu, kuris dar vaikystėje buvo sugautas į vergiją, parduotas kaip irklininkas ir atsiradus progai pabėgęs į miškus. Galų gale paklausiau jo apie svetimšalį. Niekinamai papurtęs galvą jis atsakė:

– Tai tik paikas graikas, kuris laiką stumdamas keliauja iš rytų į vakarus, nes nori susipažinti su įvairių kraštų bei tautų papročiais. Jis supirkinėja nebenaudojamus daiktus. Man rodos, jis nori nusipirkti sikanų titnaginių

peilių bei medinių puodelių. Parduok jam kokį nori šlamštą, jei tik sumokėsi man už tarpininkavimą. Jis nemoka derėtis – ne nuodėmė jį apgauti. Tai lepus vyras, nežinąs kur pinigus kišti.

Kelnėtasis įtariai klausėsi mūsų pokalbio ir, sutikęs mano žvilgsnį, skubinai paaiškino:

– Nesu prastakilmis. Naudingesnis tau būsiu, jei išklausysi mane, o ne apiplėši.

Masindamas mane kaip barbarą, jis subarškino pinigų maišelį ir nusišypsojęs pasakė:

– Turiu mažytį odinį lizdelį, o jame – auksinių paukštelių. Bet tik kelis pasiėmiau, kitus palikau namuose narvelyje.

Pabučiavau sau ranką, visai ne jam pagarbą rodydamas, o dėkodamas deivei, kuri, Hekate apsireiškusi, manęs nepaliko. Bet mulkiškai purtydamas galvą pasakiau:

– Mes, sikanai, pinigų nenaudojame.

Jis skėstelėjo rankomis ir pasiūlė:

– Tada rinkis ką panorėjęs iš pirklio daiktų, o aš jam sumokėsiu. Jis išmano pinigų vertę.

Niūriai atsakiau:

– Nepriimu dovanų, kol nežinau, ko prašysi. Tu man įtartinas, nes mūvi kelnėmis. Nesu jų matęs.

Jis paaiškino:

– Esu iš didžiojo Persijos karaliaus tarnų. Todėl mūviu kelnėmis. Atkeliavau iš Sūzų – jo miesto. Plaukiau iš Jonijos kaip buvusio Mesanos patvaldžio Skiteso palydovas. Tačiau Mesanos gyventojai atvirai reiškia nenorą, kad Skitesas grįžtų – mieliau paklūsta Regijo Anaksilajui. Todėl savo pramogai ir turtindamas žinias apie pasaulio tautas keliauju po Siciliją.

Aš tylėjau. Jis tiriamai tebežiūrėjo į mane, nusiminęs papurtė galvą ir liūdnai paklausė:

– Ar išvis supranti, ką kalbu?

Atsakiau:

– Suprantu daugiau, nei manai. Juk Skitesas pats sau duobę išsikasė, kviesdamas Samo išeivius įkurti nausėdiją. Bet kokia nauda didžiajam karaliui iš Skiteso?

Jis labai susidomėjo, pamatęs mane esant politiškai apsišvietusį vyrą, ir paaiškino:

– Aš vardu Ksenodotas. Esu jonėnas ir garsaus žinių rinkėjo Hekatajo mokinys, bet per karą pakliuvau į didžiojo karaliaus vergiją.

Pastebėjęs mano pasidygėjimą, jis suskubo paaiškinti:

– Tik vadinuosi vergu. Nesuprask manęs klaidingai. Jeigu Skitesas būtų atgavęs Mesaną, būčiau tapęs jo patarėju. Skitesas pabėgo į Sūzus, nes didysis karalius globoja visus ištremtuosius. Didysis karalius taip pat globoja mokslą, o krotonietis gydytojas paskatino jo susidomėjimą Italijos bei Sicili-

jos graikiškais miestais. Domisi ir visais kitais – tiek tais, apie kuriuos girdėjo, tiek tais, kurių dar nežino, – ir rengiasi siųsti dovanų jų vadams, sužinoti, kas jie per vieni ir kaip gyvena.

Jis atidžiai pasižiūrėjo į mane ir pasiglostęs garbanotą barzdą tęsė:

– Plėsdamas žinias apie visas tautas, didysis karalius plečia pažinimą ir šitaip tarnauja visai žmonijai. Jo lobyne yra varyje raižytas Hekatajo pasaulio žemėlapio atgaminys, o kaupdamas žinias jis trokšta sužinoti įvairių šalių pakrančių linijas bei upių kryptis, miškus ir kalnus – nė viena smulkmena nėra tokia menka, kad nenorėtų sužinoti, nes dievai jį skyrė visų tautų tėvu.

– Tėviškai jis pasielgė su Jonijos miestais – ypač su Miletu, gabiausiu savo vaiku, – tariau šaipiai.

Ksenodotas nepatikliai paklausė:

– Iš kur išmokai graikiškai, tu sikane, kuris dryžiais paišaisi veidą ir kailiais dangstaisi? Ką tu žinai apie Joniją?

Pamaniau, jog vertėtų pasigirti, ir paaiškinau:

– Moku net skaityti ir rašyti, esu apiplaukęs daugelį šalių. Kodėl ir kaip – ne tavo reikalas, bet žinau daugiau, nei manai.

Jis dar labiau susidomėjo ir tarė:

– Jeigu taip ir tu iš tiesų žinai bei susigaudai visame kame, tai tikriausiai supranti, jog net švelniausias tėvas privalo nepaklusnius vaikus jų pačių labui bausti. Kalbu apie Miletą. Tačiau savo draugams didysis karalius yra dosniausias valdovas, išmintingas ir teisingas. Jis padarė tvarką savo valstybėje, o jo patikėtiniai rūpinasi, kad nė vienoje jo valdomoje šalyje niekas skriaudos nepatirtų. Žodžiu, jis yra medis, kuris užaugęs apgaubs savo šešėliu visą pasaulį, ir šio medžio šešėly bus gera gyventi.

– Užmiršai dievų pavydą, Ksenodotai, – pasakiau.

– Gyvename naujais laikais, – atsakė jis. – Istorijas apie dievus palikime niekakalbiams. Jonijos išminčiai viską žino geriau. Didysis karalius kaip dievą garbina tik ugnį. Iš ugnies visa kilo ir į ugnį grįš. Žinoma, didysis karalius gerbia valdomų tautų dievus, siunčia į jų šventyklas dovanų.

– Argi vienas Jonijos išminčius nemoko, kad visa tėra judėjimas, tėkmė ir ugnies mirgesys? – paklausiau. – Kiek pamenu, Herakleitas iš Efeso. Manai jį pasiskolinus mokymą iš perso?

Ksenodotas pagarbiai pasižiūrėjo į mane ir pripažino:

– Esi mokytas vyras ir daug žinai. Mielai būčiau susitikęs su minėtuoju Herakleitu Efese, bet girdėjau, kad jis, griežḋamas apmaudą ant pasaulio, pasitraukė į kalnus žolių valgyti. Didysis karalius įsakė parašyti jam laišką, prašydamas tiksliau paaiškinti savo mokymą. Laiško Herakleitas nepriėmė, baugiai bliaudamas akmenimis apmėtė žinianešį, ir jo paliktų dovanų neėmė. Didysis karalius neįsižeidė dėl Herakleito poelgio, tik pasakė, kad senstant ir vis geriau pažįstant žmones jam pačiam norisi bliauti ir žolę ėsti.

Nusijuokęs pasakiau:

– Tavo pasakojimas – geriausias iš visų, kuriuos girdėjau apie didįjį karalių. Jei nebūčiau pasitraukęs į miškus ir nesidangstyčiau žvėrių kailiais, tikriausiai norėčiau tapti jo draugu.

Glostydamasis barzdą Ksenodotas tarstelėjo:

– Suprantame vienas kitą. Užbaik sandėrį su tirėnu, o paskui noriu tavo svetingumu pasimėgauti, pamatyti tavo namus, susipažinti su sikanų vadais ir su tavimi daugiau pasikalbėti.

Papurtęs galvą paaiškinau:

– Jei paliesi suodiną sikanų ugniakuro akmenį, iki gyvenimo galo galėsi mėgautis jo bei jo genties svetingumu. Bet matai, sikanai svetimšaliams rodosi tik kare ir net tada jų vadai užsideda medines kaukes, o kariai neatpažįstamai išsidažo veidus.

– Jie kariai? Kiek yra jų genčių ir šeimų? Kokių ginklų jie turi? – greitosiomis išbėrė Ksenodotas.

Žinodamas, jog sikanai iš miško mane stebi, varčiau tirėno atgabentuosius audinių rietimus, spardžiau jo druskos maišus ir kalbėjau:

– Lygumoje jie niekam tikę – juos šiurpas pagauna vos arklį ar šunį pamačius. Bet savuose miškuose jie neprilygstami kariai, ir elimiliečiai, kad ir ką darė, per šimtus metų jų neišdaigojo. Kaip kariai, jie panašūs į skitus, bet nesusisaistę, kaip skitai, su galvijų bandom. Jie pasirengę bet kurią akimirką persikelti iš vienos miškų ar kalnų vietos į kitą ir pragyvena be kaimų bei dirbamos žemės. Strėlių antgalius jie atskelia iš titnago, ugnimi užgrūdina medinių iečių antgalius. Geležis jiems – brangiausias metalas ir, jos gavę, moka kalti.

Rodydamas, apie ką kalbu, atrišau druskos maišą ir išrausiau iš jo etruskų darbo peilį bei kirvio ašmenis. Rodės, visas miškas sušlamėjo, kai pakėliau parodyti. Ksenodotas apstulbęs žvalgėsi aplinkui, o tirėnas apdaužė savo tarnus per ausis, liepdamas jiems gultis kniūbsčiomis ir nežiūrėti, kas dedasi. Paskui džiugiai atrišo druskos maišus ir ištraukė slapčia atgabentus geležinius daiktus. Susėdę derėjomės dėl kainos, kol tirėnas nusiminė ir sudejavo:

– Tariau, jog laikai pagerės ir prekiauti bus lengviau, sikanams į pagalbą pasitelkus kalbą mokančių vyrų, bet aiškiai matau, kad ankstesni laikai buvo geresni, o sandėrius greičiau sudarydavau sikanams visai nesirodant, tik išdėliotas prekes palikęs.

Būdamas lepus vyras, Ksenodotas ėmė nekantrauti, sužvangino kapšelį ir paklausė:

– Kiek tavo prekės kainuoja? Perku jas ir dovanoju sikanams, idant gautume, ko reikia.

Jo kvailumas mane erzino, todėl, paėmęs jo kapšelį, pasiūliau:

– Eik pasivaikščioti paupiu, pasižiūrėk su tirėnu paukščių skrydį. Veskitės ir tarnus. Sugrįžkite vidudienį – tuomet daugiau apie sikanus sužinosite.

Jis įniršo ir išvadino mane vagimi, todėl tirėnas jį nusivedė už rankos. Jiems dingus iš akių, sikanai išlindo iš miško – prie anų buvo prisidėję daugiau sikanų su prekėmis. Pamatę geležinius daiktus, jie metė žemėn ką nešę ir nuskubėjo atnešti daugiau, o maniškiai sikanai iš džiaugsmo sušoko saulės šokį. Vidudienį prie stovyklos laužo gulėjo daugiau nei dviejų šimtų vyrų paliktos prekės. Iš džiaugsmo jie sunešė ir laimikio: ančių, briedį, šviežios žuvies. Pirklio daiktų kol kas nė vienas nelietė, nes baiminosi, kad jų sunešto gero bus per maža. Pirkliui teliko už savo prekes mainais išsirinkti reikalingus daiktus ir keliauti į kitą prekyvietę.

Norėdamas įrodyti, kad esu sąžiningas, atkišau saviškiams sikanams persiškus auksinius iš Ksenodoto kapšelio. Tačiau jiems pinigai nerūpėjo – godžiai žiūrėjo tik į geležinius daiktus. Aš išsirinkau pusmėnuliu lenktą skustuvą – man jo reikėjo, nes norėjau pasikeisti išvaizdą. Jis buvo puikios etruskų kaltos geležies ir nežalodamas odos lengvai skuto net vešlią barzdą.

Sugrįžęs Ksenodotas pamatė plačiai ištryptą lauką ir krūvas prekių aplink laužą. Jie manimi patikėjo, kai pasakiau, jog prireikus galiu iš neįžengiamo miško greitai sušaukti šimtą ir net tūkstantį sikanų. Paaiškinau, kad niekas nežino sikanų skaičiaus – net jie patys, bet iškilus būtinybei ginti miškus nuo užkariautojų – kiekvienas medis sikanu virstų.

Ksenodotas manė, kad į miškus galima nutiesti kelių, šaltinius užnuodyti, o kalnuose pastatyti akmeninių sargybos bokštų, bet pripažino, jog šitai brangiai atsieitų ir nėra būtina, kol išsivystęs pasaulis mainais gauna miško dovanų.

– Sikanai vengia tik dirbamos žemės, kaimų bei miestų, – pasakiau. – Pirmi karo jie net su elimiliečiais nepradės. Mažais būreliais jie pavasarį puldinėja sikulus ir elimiliečius, bet pasitenkina kelias ožkas pasigrobę ir nieko nežudo. Tačiau Segestos kariams su savo šunimis į miškus įsibrovus, jie žudo ką nutvėrę ir kaip įmanydami žiauriau. Tą patį daro elimiliečiai sikanams, nes sikanai į vergus netinka. Visus kitus Sicilijos gyventojus jie laiko užgrobėjais – taip pat ir sikulus, – tęsiau atidžiai žiūrėdamas į Ksenodotą. – Ir graikų jie nekenčia, nors Heraklį pasakose tebešlovina. Vadina jį Erkle ir atminimą jo gerbia, nors jam neaukoja.

Leidęs jam ramiai tas mintis permąstyti, grąžinau kapšelį sakydamas:

– Suskaičiavau tavo pinigus: Darėjo auksinių yra aštuoniasdešimt trys, dar yra sidabrinių graikų miestų pinigų. Vario, atrodo, nenori nešiotis – laikai save kilmingu net būdamas vergu. Turėkis savo pinigus. Už tiek manęs nenupirksi. Žinių gausi iš manęs dovanai, nes manau, kad jos atneš naudos sikanams. Iš auksinių pinigų sikanai tik nukaltų papuošalų moterims ir teiktų jiems ne didesnės vertės nei tvaskiai plunksnai ar spalvotam akmenėliui.

Valandėlę prigimtas jonėnų godumas kovojo su didžiojo karaliaus rūmuose įdiegtu dosnumu. Tačiau jis įveikė save, vėl atkišo man kapšelį ir paprašė:

– Turėkis pinigus kaip mano atminimą ir kaip didžiojo karaliaus dovaną.

Pasakiau priimąs pinigus tik pažangių papročių laikydamasis – nenorėdamas jo įžeisti, bet paprašiau kol kas kapšelį pasilaikyti – antraip turėsiu pinigus su sikanais dalytis. Iš tirėno paėmiau savo genčiai dalį geležinių daiktų, daug druskos ir margų audinių, bet leidau pirkliui dalį savo prekių pasilikti, idant tolesniame kelyje ir kitoms sikanų gentims užtektų. Mano genčiai būtų įtartina, jei mainais gaučiau prekių daugiau nei įprasta.

Tirėnas sukrovė gautas gėrybes į podėlį, uždangstė jį medžio žieve ir matomai pažymėjo vietą, žinodamas, kad joks sikanas jo prekių nelies. Medžioklės laimikį jis liepė tarnams išvirti geležiniame puode, stipriai jį pasūdė, paaukojo savo dievui Turnui ir, sudėjęs mėsą ant pušies šakų, uždengė. Jau buvo vakaras ir jis vėl nusivedė Ksenodotą bei savo tarnus pasivaikščioti paupiu, tačiau šįkart jie pasiėmė ginklus, nes pavakare romūs miško žvėreliai atsėlina takais prie upės atsigerti, o ten jų tyko plėšrūnai. Kaip pažangus žmogus, Ksenodotas nepaprastai baisinosi temstančio miško ir krūpčiojo nuo kiekvieno garso, tačiau tirėnas pažadėjo saugoti jį nuo piktų sikanų dvasių ir patikindamas parodė ant kaklo bei riešų nešiojamus talismanus. Svarbiausias iš jų buvo pažaliavęs bronzinis jūrų arkliukas.

Arkliuką pamačius man suvirpėjo širdis. Jiems nuėjus daviau sikanams ženklą. Kantriai laukę, jie tykiai atsėlino iš miško, godžiai suvalgė sūdytą valgį ir nesiginčydami pagal poreikį išsidalijo prekes. Mano genties žynys stebėjo svetimšalius iš miško, bet sau jis nieko neišsirinko, nes žinojo visada gausiąs ko prisireikęs ir nenorėjo bereik naštos užsikrauti.

Jam pasakiau:

– Pirklį lydintis svetimšalis keliauja iš užjūrio rytų ir sikanams linki gero. Jis mano draugas ir yra neliečiamas. Saugokite juodu su pirkliu tolesnėje kelionėje per mišką. Jis yra sumanus vyras, bet miške, žengus žingsnį šalin iš takelio savo reikalo atlikti, į užpakalį gali įgelti gyvatė.

Žynys sutiko:

– Tavo kraujas – mūsų kraujas.

Taigi žinojau, kad nematomos akys sergės Ksenodotą, jauni genties vyrai saugos nuo visokiausių pavojų, kol pirklys vaikščios po kitas sikanų gentis. Sikanai su prekėmis dingo taip pat tykiai kaip atėję, o aš tebetupėjau prie spragsinčių užgesusio ugniakuro anglių. Miškas tamsavo, vakaras vėso, žuvims upėje pliumpsint žvilgėjo vandens ratilai. Išgirdau miško karvelių burkavimą. Jie burkavo ilgai, kol galiausiai visas būrys purptelėjo visai viršum galvos – sėdėjau nejudėdamas, todėl pajutau vėjelį sparnams suplastėjus.

Tai buvo lemiamas ženklas. Sotus ir laimingas suvokiau, jog viskas bus gerai. Artemidė, apsireiškusi Hekate, išpildė savo pažadą, ir Afroditė pavydulingai įsigeidė parodyti taip pat manęs neatstūmusi. Prisiminiau ugninį savo sparnuotos globėjos kūną. Tą valandėlę man pasirodė, kad ji ranka

paliečiama. Mano širdis liepsningai išsiplėtė ir aš ištiesiau rankas norėdamas globėją apkabinti. Kaip tik tada pusiausnūda pajutau laibus pirštus ant nuogo peties ir suvokiau ją taip duodant ženklą, nors pati man nepasirodė, nes buvau nepasiruošęs. Tikriausiai didesnės palaimos nebuvau patyręs kaip tada, mano globėjai petį lytint. Rodės, ugnis glustelėjo.

4

Vėl išgirdęs tirėno bei jo palydovų žingsnius, lūžtančių šakų traškesį, įdegiau ugnį ir įmečiau sikanų atneštų sakingų šakų, nes balandžių burkavimas reiškė šaltą naktį. Tai todėl iš putos gimusiosios paukščiai pavakare karštai burkuoja – kad šaltą naktį kito glėby, dviem širdim sutartinai plakant, dar didesnę palaimą justum. Mane apniko karštas Arsinojos ilgesys, bet dar karščiau užsidegiau iškeliauti. Pernelyg ilgai sikanų žemėje prabuvau, jų tiesas ir miškų tiesas, klajojančio pitagorininko tiesas ir paskutinę nuodingą Mikono tiesą apmąstydamas.

Net vilnoniu apsiaustu apsisiautęs, Ksenodotas drebėjo iš šalčio ir atskubėjo prie ugnies pasitrinti rankų ir kojų. Tirėnas pirmiausia pasižiūrėjo, ar tebėra jo geležinis puodas, nes sikanai jį laikė didžiausiu lobiu. Jie saugotų puodą kaip visos genties brangenybę, o pavojaus akimirką duobėj su karštom anglim, pūsdami dumples, jį išlydę, nusikaltų iečių antgalių bei aštrių peilių ir užgrūdintų vandenyje. Bet, kaip papratę, sikanai puodo net nelietė. Tik įtarus tirėnas matavo sikanus išsivysčiusio pasaulio matu.

– Iš kur atkeliavai ir iš kur gabeni druską? – pasiteiravau jo stumdamas laiką – magėjo, kad Ksenodotas pradėtų pokalbį, bet nenorėjau pernelyg smalsus pasirodyti.

Tirėnas gūžtelėjo pečiais ir atsakė:

– Atkeliavau iš užjūrio šiaurės ir su pietų vėju grįšiu tiesiai į namus, idant nereikėtų plaukti palei Italijos krantus ir mokėti mokesčių graikų miestams. Graikai Sicilijoje patys gamina druską, bet mano druska pigesnė.

Išsiėmiau iš kapšelio Himeroje Larso Alsiro perduotą juodo akmens jūrų arkliuką, parodžiau tirėnui ir paklausiau:

– Ar atpažįsti?

Jis sušvilpė tarytum vėją šaukdamas, iškėlė dešinę ranką, kaire palytėjo kaktą ir nusistebėjo:

– Kaip į tavo rankas, sikane, šitoks šventas daiktas pakliuvo?

Paprašytas padaviau jam arkliuką, jis pirštais glostė švelnų nugludintą paviršių ir galiausiai panūdo jį iš manęs nusipirkti.

– Ne, ne, – pasakiau. – Pats gerai žinai, kad tokie daiktai neparduodami. Dėl juodojo jūrų arkliuko įsakau tau tiksliai papasakoti, iš kur keliauji ir iš kur gauni druską!

– Ketini su manimi rungtis? – paklausė jis.

Bet vien tokia mintis jį prajuokino. Niekas nebuvo girdėjęs sikanus perplaukus jūrą. Luotus jie skobia degindami medžio kamieną, o upę perplaukti jiems nendrių plaustų pakanka.

– Gaunu druską iš didžiosios tirėnų upės žiočių, – pasakojo jis. – Mes, etruskai, turime dvi dideles upes, šioji piečiau teka. Druska ant pat jūros kranto džiovinama. Ant šiauresnės upės kranto stovi Romos miestas, kurį mes įkūrėme. Iš ten eina druskos kelias per etruskų žemę.

– Sakai – ant upės kranto? – dar labiau susmalsau ir prisiminiau ant vandens paviršiaus nukritusį karklo lapą.

Tirėnas paniuro ir tęsė:

– Taip, taip, tas miestas mūsų ir mes per upę pastatėme tiltą, tačiau mieste gyvena mišri tauta, prieš porą dešimčių metų išvijusi paskutinį etruskų karalių, kurio giminė buvo iš pažangių Tarkvinijų. Begždžiai ir nusikaltėliai bėga į Romą, ieškodami joje prieglobsčio. Romos papročiai storžieviški, įstatymai griežti, o visa, ko jie iš dievų išmoko, – mūsų karaliams Romą valdant išmoko.

– Kodėl jos neatsikariaujate iš užgrobėjų? – paklausiau.

Tirėnas papurtė galvą:

– Tu mūsų papročių nesupranti. Kiekvienas mūsų miestas pats save valdo. Turime karalių, tironų ir demokratiją kaip graikai. Dabar tik krašto gilumos miestus valdo lukumonai, o Romos Tarkvinijus nebuvo šventas lukumonas. Kas rudenį susirenka mūsų dvylikos miestų valdovai ant šventojo ežero kranto. Tokiame susirinkime kalbėjo romėnų išvarytasis Tarkvinijus ir dėl Romos buvo metami burtai. Niekas burtų nepaisė ir ją užėmė garsus krašto gilumos valdovas Larsas Porsena. Jis užėmė Romą, tačiau atsisakė jos, įbūgęs slaptų bendrijų, kurias kūrė mišrios tautos jaunikaičiai, rengdamiesi jį nužudyti.

– Nemyli Romos, – tarstelėjau.

– Esu keliaujantis druskos pirklys, o druską gaunu iš Romos pirklių, kurie valdo druskos džiovyklas upės žiotyse, – pasakė jis. – Pirklys nejaučia nei meilės, nei neapykantos, jei gauna pelno. Tačiau Romos žmonės – ne jūrų arkliuko, o vilkės tauta.

Man plaukai pasišiaušė prisiminus gautąjį ženklą.

– Sakydamas „vilkės tauta", ką turi galvoje?

Jis prakalbo:

– Jų legenda pasakoja, kad miestą įkūrė du broliai. Jiedu buvę dvyniai, o jų motina – šiauresnės upės pakrantės miesto vestalė. Mergina sakėsi pastojusi nuo karo dievo, kurį sutikusi eidama parsinešti šaltinio vandens. Miesto lukumonas suguldęs naujagimius į gluosnio vytelių krepšį ir paleidęs paplūdusia upe. Karklinis krepšys nuplūduriavęs iki kalvos papėdės, o iš ten vilkė parsinešusi vaikus į savo urvą ir išmaitinusi kartu su vilkiukais. Jei šitaip nutiko, gal mergina išties nuo kokio dievo pastojo ir šis išgelbėjo savo

palikuonis. Tačiau įtikimiausia, kad jų tėvas buvo svetimo kraujo, nes užaugę vienas brolis užmušė kitą, o šį užmušė jų įkurtojo miesto gyventojai. Etruskai paėmė miestą valdyti ir įvedė ten tvarką, – tęsė tirėnas. – Bet joks lukumonas nenorėjo tokio smurtingo miesto valdyti. Todėl jame gyveno tik Tarkvinijų lukumonui pavaldūs karaliai.

Nors jo pasakojimas buvo baugus, juo patikėjau. Tuomet mano gautieji ženklai paaiškėjo. Karklo lapas reiškė upę, vilkiukas – Romos miestą, o paukščiai pranašiškai tiesiog į šiaurę skrido. Į šiaurę turiu su savo šeima bėgti ir man nėra ko baimintis mieste, kuris, savo karalių ištrėmęs, priima nusikaltėlius bei atstumtuosius.

Ksenodotas nekantriai klausėsi mūsų pokalbio ir paklausė:

– Apie ką taip gyvai šnekučiuojatės? Ar tau jau nusibodo su manimi kalbėtis, tu išsilavinęs sikane?

– Pirklys pasakoja apie savo gimtąjį miestą, nors tirėnai paprastai nešnekūs, – pasakiau. – Bet, jei nori, galime vėl graikiškai kalbėtis.

Tirėnas išdidžiai tarė:

– Nešnekėčiau, jei nebūtum parodęs man šventojo jūrų arkliuko. Jis senovinis ir vertingesnis už mano varinį.

Jis gailėjosi išsipasakojęs, atsigulė ir užsiklojo galvą apsiaustu. Tarnai taip pat sugulė. Likęs dviese su Ksenodotu prakalbau sakydamas:

– Turiu žmoną ir du vaikus, bet gavau pranašiškų ženklų, todėl privalau iškeliauti iš sikanų miškų.

Jis nuoširdžiai pasiūlė:

– Keliauk su manimi, kai grįšiu su Skitesu į Joniją, o iš ten keliausiu į Sūzus. Didysis karalius tave, kaip sikanų vadą, skirs į savo palydą. Kai išmoksi persų kalbos bei papročių, didysis karalius galbūt skirs tave sikanų karaliumi.

Pasakiau:

– Mano ženklai rodo į šiaurę, o ne į rytus. Šitai sakau iš anksto, kad bergždžiai nesiviltum. Bet jei mane globosi, kol iš Sicilijos išplauksiu, išklosiu tau viską, ką žinau apie sikanus bei Eriko žemę, o žinau nemažai.

Jis nusistebėjo ir pavadino mane kvailu, kad nesinaudoju proga, kokia tik kartą gyvenime tokiems kaip aš siūloma. Bet užsispyriau ir tariau:

– Tu jonėnas – tikras abejoklis, o pažinimas tavo abejones tik pagilino. Bet pranašiškais ženklais net ir abejoklis turi tikėti – bent tuo, kuo tiki Darėjo priešininkai, kai jo arklys pirmas sužvengia.

Ksenodotas tikino:

– Nesu toks abejoklis, kaip manai. Mačiau Persijos magus, stebuklus darančius. Jie mane įtikino, kad gyvenimas – gerų ir blogų galių, jėgų ir dvasių tarpusavio kova. Ormazdas – tai diena, o Arimanas – naktis ir jiedu tarp savęs kovos, iki visa vėl sudegs ugnyje.

– Vėl kartoji Herakleito mokymą, tik žynių žodžiais, – atrėžiau. – Gyvenimas – priešybių kova, visas vyksmas – kova, niekas nepalieka koks bu-

vęs, net žmogus kas akimirką keičiasi ir niekas antrą kartą į tą pačią upę įbristi negali. Gėris ir blogis tėra žodžiai. Kas vienam gera, kitam bloga reiškia. Kaip atskirsi gera nuo bloga?

Ksenodotas nusišypsojo jonėniška šypsena:

– Šito irgi iš magų išmokau – tai paprasta. Kas naudinga didžiajam karaliui ir jo valstybei – gera. Visa kita bloga arba prasta.

Sutartinai nusijuokėme, bet Ksenodotas tuoj pat žvilgtelėjo į tamsų mišką ir užsidengęs delnu burną tarė:

– Vis dėlto neneigiu, kad esama dangiškųjų ir požemio dvasių. Gerai žinau, jog yra bekūnių esybių, kurios žmogaus gyslose kraują sustingdo.

Dar apie daug ką kalbėjome, jam šukuojantis barzdą, tepantis aliejais ir nakčiai pinantis plaukus. Jis apgailestavo negalįs geru vynu pavaišinti, nes vyną gabentis pernelyg sunku.

– Tačiau tavo draugystė man svaigesnė už vyną, – pasakė jis mandagiai. – Esi tvirtas vyras. Žaviuosi tavo stipriais raumenimis ir dailiai nudegusia oda.

Jis ėmė švelniom rankom glostyti man pečius, skruostus, geidavo, kad iš draugystės jį pabučiuočiau. Nors jis buvo patrauklus vyras ir maloniai kvepėjo, neišpildžiau jo noro, nes gerai numaniau, ko siekia.

Ksenodotui atsigodėjus susitarėme, jog jis toliau keliaus su tirėnu į kitas prekyvietes, idant daugiau sikanų krašto pamatęs pažymėtų žemėlapyje upes, šaltinius, prekyvietes bei kalnus – kiek klaidžiame miške įmanu nuotolius išmatuoti ir pasaulio šalyse susigaudyti. Tačiau apie šventuosius sikanų akmenis bei medžius jam nepasakojau.

Pažadėjau Ksenodotui, kad, tirėnui pabaigus prekes, sutiksiu su šeima jį toje pačioje vietoje, kur tirėnas sukrovė podėlį. Ksenodotas nusistebėjo, kodėl nenoriu iš anksto susitikimo dienos ir meto skirti. Buvo sunku jį įtikinti, jog vis tiek jo sugrįžimą bei kelio tarpsnius žinosiu.

Braudamasis savo urvo link jau iš tolo girdėjau linksmus vaikų balsus, nes Hiulsas su Misme nemokėjo tylomis, kaip sikanų vaikai, žaisti. Sikanų papročiu įėjau vidun nepasisveikinęs, atsisėdau ant žemės ir ranka palytėjau šiltus ugniakuro akmenis. Vaikai supuolė man ant pečių, šalimais jutau nebylų tamsaus Hanos veido džiugesį. Tačiau Arsinoja buvo įpykusi, mušinėjo vaikus ir paklausė, kur vėl buvau, žinios apie save neduodamas.

– Turime pasikalbėti, Turmsai, – pasakė ji ir išsiuntė Haną su vaikais į mišką.

Kai panūdau ją apkabinti, nirčiai mane atstūmusi tarė:

– Turmsai, mano kantrybė išseko. Daugiau kentėti nebegaliu. Argi tu nesikankini, matydamas savo vaikus kaip laukinius augant be sau lygių vaikystės draugų? Greitai Hiulsas turės lankyti patyrusio mokytojo mokyklą išsivysčiusiame mieste. Man vis tiek kur eisime – kad tik galėčiau miesto oro įkvėpti, grįstomis gatvėmis žengti, krautuvėse apsipirkti ir šiltame vandenyje išsimaudyti. Nedaug iš tavęs reikalauju, Turmsai, – tokia skurdeiva

mane pavertei. Tačiau tiek esi man skolingas, ir bent jau apie vaikų labą pagalvok.

Ji kalbėjo taip ugningai, kad nespėjau nė žodžio pratarti, ir, vėl mane šiurkščiai atstūmusi, riktelėjo:

– Taigi, taigi, tik šito tau iš manęs reikia – tuomet tau vis tiek, ar ant šiurkščių samanų, ar ant trigubo čiužinio guliu! Bet ganėtinai ilgai kenčiau tavo atsikalbinėjimus – daugiau manęs tikrai nepaliesi, iki nenuspręsi, kada iš čia iškeliausime. Verčiau padaryk šitai šiandien – ne rytoj, antraip iškeliausiu su pirmu pasipainiojusiu pirkliu, vaikus kartu išsigabendama. Man rodos, tebesu ganėtinai moteriška ir gebėsiu man saugumo suteiksiantį vyrą sugundyti, nors tu kaip įmanydamas mano grožį ir sveikatą niokojai.

Ji nutilo, norėdama atsikvėpti. Stebeilijau į ją tarytum kitom akim, jau nebegeisdamas jos apkabinti. Iš pykčio jos veidas suakmenėjo, balsas pasidarė šaižus, juodos garbanos it gyvatės ant pečių raitėsi. Lyg piktų kerų perimtas, išvydau Gorgonės veidą, todėl pasimosavau ranka palei akis.

Tardama, jog delsiu kurdamas naujas dingstis pasilikti tarp sikanų, ji treptelėjo koja ir įsišėlo:

– Bailiai slapstaisi už medžių, niekingu gyvenimu tenkindamasis. Jeigu būčiau patikėjusi Dorėju – dabar būčiau Segestos karalienė ir visos Eriko žemės deivės įsikūnijimas. Ne, ne, nesuvokiu, kaip galėjau tave kadaise mylėti, ir jau nesigraužiu savų džiaugsmų, apie kuriuos nenutuoki, turėjusi.

Ji susivokė per daug pasakiusi ir lanksčiai pasitaisė:

– Norėjau pasakyti: sutikau deivę ir ji į mane, kaip kitados, įsikūnijo. Deivei pamaloninus, man nėra ko žmonių šalintis.

Dabar jau Arsinoja vengstėsi mano žvilgsnio. Ji atlyžo, sugriebė rankom manąsias ir priminė:

– Turmsai, Turmsai, neužmiršk, jog tik man turi dėkoti už išgelbėtą gyvybę, kai Dorėjas rengėsi tave užmušti.

Arsinojai kartą sumelavus, jau buvo nesunku savo mintis nuslėpti, nors ausyse griaudėjo ir, rodės, praplyšo juodi debesys ir akinamas suvokimas į širdį trenkė.

– Jeigu deivė tau išties apsireiškė, tai jau ganėtinas ženklas. Po kelių dienų iškeliaujame. Viską jau parengiau. Bet mano staigmenos džiugesį pikti tavo žodžiai aptemdė, Arsinoja.

Iš pradžių ji manimi nepatikėjo, tačiau kai papasakojau apie tirėną ir Ksenodotą, ji apsipylė džiaugsmo ašaromis ir meiliai prie manęs prislinko, panūdusi iš dėkingumo apkabinti. Pirmąkart jai teko ilgai gundyti, iki ją apkabinau. Atlyžęs juokomis papasakojau apie Ksenodoto mėginimą mane sugundyti. Arsinoja ilgai prošal stebeilijo juodom it tyruliai akim ir tarė:

– Jis labai klysta manydamas daugiau džiaugsmo su vyru nei su moterimi patirsiąs. Deivės padedama galėčiau jam tai įrodyti, jei taip paikai nepavyduliautum, Turmsai.

Ji įrodė sakanti tiesą – su tokia dilgia palaima, kad mano džiugesys buvo skausmingesnis nei kada anksčiau, ir aš suvokiau, jog myliu ją, ką ji bebūtų padariusi, ir myliu kaip tik todėl, kad ji tokia, o ne kitokia. Pagaliau, alsiai atmetusi rankas ir karštai atsikvėpusi man į veidą, ji suglebo nebejusdama nendrių guolio šiurkštumo, išpūtusi akis įsibedė į tolį ir sušnibždėjo:

– Turmsai, oi, Turmsai, kai mylimės – tu lyg dievas ir nėra už tave įstabesnio.

Ji tingiai kilstelėjo ant alkūnės ir glostydama mano kaklą tęsė:

– Jei gerai supratau, tas Ksenodotas saugiai nuvestų tave į didžiojo karaliaus rūmus. Pamatytume didžiuosius pasaulio miestus, sikanų vardu gautum karališkų dovanų. Tikriausiai aš irgi galėčiau palenkti į tavo pusę draugų iš didžiojo karaliaus aplinkos. Kodėl verčiau renkiesi barbarišką Romą – juk nieko apie ją nežinai.

Atsakiau:

– Ką tik pati tvirtinai bet kokiu miestu pasitenkinsianti, jei tik tave iš čia išsigabenčiau. Atrodo, tavo apetitas auga bevalgant, Arsinoja.

Ji apsivijo mane baltomis rankomis, akių vyzdžiai vėl išsiplėtė ir ji sukuždėjo:

– Taip, taip, mano apetitas auga bevalgant, Turmsai. Šitai gerai žinai, o gal jau pavargai nuo manęs?

Neprieštaravau, nors su liūdesiu aiškiai suvokiau, kad ji gundo tik norėdama savo valiai palenkti. Jai vėl prakalbus apie Sūzus ir Persepolį, pakilau pasirąžyti ir išėjau iš urvo šaukdamas:

– Hiulsai, Hiulsai!

Berniukas bemat atrėpliojo pas mane kaip sikanas, atsistojo pasilaikydamas mano kelio ir meiliai į mane pažvelgė. Skaisčioje dienos šviesoje įsižiūrėjau į tvirtą penkiamečio kūnelį, veidą, storą apatinę lūpą, antakius ir akis. Nereikėjo ieškoti nė Herakleidų intapo ant jo šlaunies, kad įsitikinčiau, jog jis ne po gimimo ant odos nupieštas. Hiulso akimis į mane žiūrėjo niūrios Dorėjo akys, jo smakras, lūpos bei antakiai man priminė žiaurų Dorėjo veidą.

Nejaučiau berniukui neapykantos – argi galėjau neapkęsti mažo vaiko? Nepajaučiau neapykantos ir Arsinojai – ji buvo tokia, kokia buvo, ir nieko pakeisti negalėjau. Neapkenčiau tik savo kvailumo, kad anksčiau šito nesuvokiau. Net Tanakilė iš pat pradžių buvo už mane įžvalgesnė, ir slaptingos išminties sikanai, susitikę mus prie šventojo akmens, iškart pavadino berniuką Erkle. Meilė žmogų apakina, todėl jis nenori akivaizdžiausių dalykų matyti. Nusistebėjau – nejau mano meilė Arsinojai ėmė blėsti, juk dar taip aistriai mėgavausi ja, nejau mano akys atsivėrė?

Tylomis grįžau su berniuku į urvą. Atsisėdau šalia Arsinojos, o ji pabučiavo savo sūnelį. Kai vėl ėmė liežuviu malti apie Sūzų malonumus bei didžiojo karaliaus prielankumą, pasistačiau berniuką tarp kelių, paglosčiau jo šiurkščius plaukelius ir apsimestinai atsainiai tariau:

– Taigi Hiulsas yra Dorėjo sūnus. Dorėjas ketino mane užmušti, siekdamas jo ir tavęs.

Arsinoja tebetęsė mintį sakydama, jog, galvojant apie berniuko ateitį, didžiojo karaliaus valdomi Sūzai – geriausias prieglobstis, kol, perpratusi mano žodžius, pašoko užsidengdama burną. Vis dėlto ji šiek tiek manęs klausėsi.

Bet jos nemušiau, kaip ji, manau, būgštavo, tik nusijuokiau ir priminiau:

– Todėl tau anąkart buvo taip lengva mūsų sūnumi prisiekti – žinojai, kad jis ne mano sūnus. Verčiau būčiau tavo plaukais patikėjęs, o ne tavo vingriu liežuviu.

Arsinoja nepaprastai apstulbo pamačiusi, jog nepykstu. Argi verta neapykanta nuodytis, jei nieko nebegali pakeisti? Dėl visa ko Arsinoja sargiai prisitraukė Hiulsą į glėbį ir skubinai prisipažino:

– Oi, Turmsai, kodėl tu visada toks bjaurus – džiugesio valandėlę pradedi senus reikalus kapstyti. Žinoma, Hiulsas – Dorėjo sūnus, nors ir pati nebuvau šituo tikra, kol ant jo šlaunies nepamačiau Dorėjo intapo. Baisiai persigandau pagalvojusi, jog perširsi. Būčiau anksčiau viską paaiškinusi, bet pamaniau, jog kada nors jį pats tikriausiai pamatysi. Neverta niurti, kad šiek tiek tave apgavau. Aš moteris ir kartais turiu tau meluoti, nes įniršęs tu labai smarkus.

Tylomis nusistebėjau, kažin kuris iš mudviejų įniršęs būna smarkesnis, ir paėmęs nugaląstą savo peilį padaviau berniukui sakydamas:

– Imk peilį – jau dabar turi būti vyras, savo kilmės vertas. Išmokiau tave tiek, kiek šitokio amžiaus būdamas supranti, o paveldui paliksiu tau skydą ir kalaviją, nes kadaise, negandos akimirką, išmečiau tavo tėvo skydą kaip auką į jūrą. Visada prisimink, kad tavo gyslomis teka Heraklio ir Eriko deivės kraujas, taigi esi dieviškos kilmės. Neabejoju, kad mums iškeliavus sikanai pakvies pitagorininką tavęs prideramai auklėti – man rodos, jie daug iš tavęs tikisi.

Arsinoja suriko:

– Ar proto netekai, ką čia tauški, Turmsai? Nejau ketini vienintelį savo sūnų pas barbarus palikti?

Ji rovė man plaukus ir daužė kumščiais nugarą, kai urvo kampe, plokščią akmenį atkėlęs, ištraukiau paslėptą savo skydą. Berniukas išsigando Arsinojos riksmo, bet greit jį užmiršo, gavęs su metaliniu skydu ir kalaviju pažaisti. Tereikėjo tik pamatyti jį pirmąkart maža rankute kalavijo rankeną sugriebus, ir jau žinojai, jog tai Dorėjo sūnus.

Supratusi, kad manęs nesutrikdys, Arsinoja susmuko ir apsipylė graudžiomis ašaromis. Jos ašaros nebuvo melagingos, nes savy išnešiotą sūnų ji mylėjo karščiau nei vilkė vilkiuką. Juk ji buvo moteriškesnė už bet kurią mano pažintą moterį, ir šiuo atžvilgiu ji buvo moteriška.

Jos liūdesys mane sugraudino, todėl atsisėdau šalia ir tylomis paglosčiau juodus plaukus.

– Arsinoja, – tariau, – ne iš pykčio ir ne iš keršto palieku berniuką sikanams. Šitaip apie mane negalvok. Jei galėčiau, mielai jį pasiimčiau vien dėl mudviejų su Dorėju draugystės. Pykčio Dorėjui nejaučiu, nes esi tokia, kokia esi, ir jis nieko negalėjo padaryti, Arsinoja. Koks vyras, tau panorėjus, pajėgs atsispirti.

Jos tuštybė pabudo ir dūsaudama ji sukluso.

– Hiulso vieta čia, nes jis Dorėjo sūnus, taigi visos Eriko žemės paveldėtojas, – paaiškinau. – Sikanai jį visada vadino Erkle ir kaskart jį pamatę šypsodavo. Nemanau, jog jie leistų mums išsivesti berniuką – veikiau mus užmuštų, nors, kaip genties narys, krauju pagirdžiau išsekusį sikaną. Bet niekas nedraudžia tau rinktis ir, jei nori, likti su sūnumi.

Arsinoja persigando ir skubinai pasakė:

– Ne, ne, už jokius pinigus ilgiau sikanų miškuose neliksiu.

Maldydamas liūdesį drąsinau ją:

– Pakalbėsiu apie Hiulsą su Ksenodotu. Per jį didysis karalius sužinos, jog sikanų miškuose auga karalius – Heraklio palikuonis. Galbūt kada nors tavo sūnus, didžiojo karaliaus globojamas, valdys ne tik sikanų miškus bei Eriko žemę, o visą Siciliją. Pasirūpinsiu šituo, nes didysis karalius netrukus visą pažintą pasaulį valdys. Taip atsitiks, man rodos, kol dar gyvi būsime.

Nuo šios minties Arsinojos akys sublizgo, ji suplojo rankomis ir pritarė:

– Tavo mintis protingesnė už Dorėjo mintį. Jis atėjo kaip svetimšalis ir niekas Segestoje, išskyrus Tanakilę, jo nemylėjo.

– Jei jau savitarpy sutardami šitaip toli nuėjome, – paprašiau apsunkusia širdimi, – pasikalbėkime ir apie Mismę. Pamenu, kaip dygiai šypsojaisi, kai daviau jai Mismės vardą. Ar šypsojaisi todėl, kad skamba panašiai kaip Mikonas? Man rodos, jau tada nuvokiau tiesą ir tai paakino mane duoti mergaitei Mikoną primenantį vardą.

Arsinoja mėgino apsimesti nustebusi, bet sugriebęs už riešo ją papurčiau ir pasakiau:

– Melų laikai praėjo. Mismė – Mikono duktė. Dar kelionėje iš Eriko į Himerą su juo miegojai. Dėl tavęs jis ėmė gerti, o tu erzinai jį it katė pelę, norėdama savo galią pajusti, kol galų gale nuo jo pastojai. Šito Mikonas jau nebepakėlė: išgėrė nuodingo sikanų gėrimo ir nusiskandino liūne, nes neįstengė man į akis pažiūrėti. Juk šitaip nutiko, Arsinoja, prisipažink! Ar pašaukus Mismę parodyti Mikono skruostų apvalumą ir storas Mikono lūpas?

Arsinoja įsiuto ir trenkė kumščiais sau per kelius šaukdama:

– Bent jau mano akis ji paveldėjo! Deivė ant manęs labai užpyko, jei leido vargšei mergaitei paveldėti trumpą Mikono liemenį. Bet ji dar išstyps. Tebūnie kaip nori, Turmsai, tačiau tu pats kaltas: gerai mane pažinodamas, palikdavai ištisas paras vieną. Nelaimėlis Mikonas taip kankinosi iš meilės, kad retkarčiais privalėjau jo kančią numaldyti. Bet neketinau nuo jo pasto-

ti. Ir dėl šito tu kaltas: kai išsivedei mane pas barbarus, sidabrinis mano žiedas liko Segestoje.

Pamačiusi, kad nešaukiu ir nesikarščiuoju, ji palengvėjusia širdimi leidosi niekus malti:

– Mikonas taip dažnai girdavosi savo išgyvenimais rytinėj jūroj sutiktame auksiniame Astartės laive, kad mane tai pamagino įrodyti, ką dar vyras gali moters glėby patirti. Pats jis laikė save neprilygstamu, nes Aura jo glėbyje netekdavo nuovokos. Bet mergina tik tokią ydą turėjo – Mikonas šiame reikale su tavimi negalėtų rungtis, Turmsai, nors kitokių smagumų mokėjo.

– Neabejoju! – sušukau jau įsikarščiavęs. – Viską suprantu ir atleidžiu, bet kokią aš turiu kliaudą? Ar aš esu nevaisingas, ar kaskart kitas, mane aplenkęs, pripuola prie šaltinio mėnulio pilnačiai jame atsispindint?

Arsinoja pamąstė ir įtikinamai atsakė:

– Man rodos, išties esi nevaisingas, bet neimk į širdį. Tokiam vyrui kaip tu – savaip mąstančiam, vaikai nereikalingi ir diduma mūsų laikų vyrų galėtų tau pavydėti, nes imi visa ką nesirūpindamas, kas iš to išeis. Galbūt tu nevaisingas nuo žaibo smūgio, apie kurį man pasakojai, o gal vaikystėje sirgai liga, kuri sėklides ištindo – pats nežinai, nes nieko apie vaikystę neprisimeni. Bet šitai gali būti ir deivės dovana, nes deivė visada labiau mėgo malonumus, o su pasekmėmis nenoriai taikėsi.

Nemaniau, kad taip taikiai ir be pagiežos galėsiu su Arsinoja kalbėtis apie tokius keblius dalykus. Šitai geriausiai liudija, kiek daug išmokau tarp sikanų gyvendamas. Indui sudužus, pyktis nepadeda – verčiau surinkti šukes ir, kiek įmanu, sulipdyti.

Vis dėlto įsitikinęs, jog ir Mismė ne mano duktė, pasijutau lyg nuogas ir jau niekas manęs nebešildė. Turėjau tenkintis vienu tikslu – pačiu savimi, o žmogui už šitai tikriausiai nieko nėra sunkiau. Juk lengviau pradėti vaikus, užkrauti tikslą ant jų pečių, o pačiam nusiplauti rankas.

Jaučiausi toks nuogas, kad porai dienų pasitraukiau į kalnų vienatvę – nebe ženklų ieškodamas, tik į save įsiklausydamas. Toks nuogas, žemės, vandens ir dangaus atstumtas jaučiausi. Mane apniko dvejonė – nebetikėjau galįs audrą prišaukti. Visa, rodės, buvo tik aklas atsitiktinumas arba kažkas manyje iš anksto nuspėdavo vėją, dar jam nepradėjus pūsti. Mums pasiekus Sicilijos pakrantę, dėl Dorėjo sudrebėjo žemė, kalnas taip spjaudė ugnį, kad nakties dangus nuraudo. Mirties valandėlę jo paveldėtinė žemė irgi sudrebėjo. Ir sūnų jis turėjo. Tik aš buvau vientulys ir nežinojau nei iš kur, nei kur ir kodėl einu. Buvau nevaisingas kaip akmuo, mano meilė veikiau buvo kančia nei laimė.

Tokia dvejonė žeidžia skaudžiau nei peilis. Ji nepaprastai šiurpi – joks pažinimas jos neišgydo, o kartais ji apsėda kaip liga. Ir kaip liga gali pribaigti – taip, kaip pribaigė Mikoną, bet dažniausiai nuo jos pagyjama, ji praeina.

Šiaip ar taip, tu svetimšali, kuris esi aš, tave labiausiai dėl dvejonės ligos perspėju, nes tai sunkiausia liga, kuria sugrįžėlis suserga. Užsisklęsk vienatvėje ir netikėk kitais – labiau tikėk savimi, į save įsiklausydamas, labiau tikėk savo suvokimu nei kitų pažinimu.

Geriausias vaistas nuo dvejonės ligos – kietas miegas. Tačiau apsėdus dvejonei miegas akių nemerkia. Taigi pasitrauk į vienatvę ir klajok iki išsekimo, kol galėsi užmigti ir išgysi. Jeigu šitai negelbės, mėgaukis nemirtingumo vaistu, kol žemė akyse it migla išsklis ir, visa kiaurai permatęs, išvysi, kokia klaidi tikrovė. Bet nemirtingumo vaistas panašus į šventąjį sikanų gėrimą – jis nuodingas. Man rodos, visos tautos visais laikais jį gėrė ir gers, vienaip ar kitaip ruošė ir ruoš, bent jau kerėtojai ir žyniai.

Jeigu nemirtingumo vaistas sukels tau reginius, pats suprasi, jog ne viskas yra tiesa, ir savo valia galėsi juos valdyti. Juk kiekviena pikta dvasia turi savo globėją. Pašauksi ją – ateis ir nusives savo žvėrį. Ji tamsi ir svetima, bet nepaisyk, net jeigu tau pasirodys, jog ji tave niekina. Pašaukta ji paklus ir nusives savo žvėrį. O jei šviesias dvasias priversi sau tarnauti – džiaukis, nes jos vien ta tarnyste pasitenkins, todėl tau nereikės joms atsidėkoti. Bet ir nuo jų priklausomas nesi, ir joms neprivalai paklusti. Jos turi tau paklusti, – bent jau su tavimi susisaisčiusi globėja, – net nenorėdama.

Perspėju save tavyje, jei dar nepažinai savęs ir pažinsi tik tarp ištapytų kapo sienų atgulęs ir iš prasto molio puodo amžinus gyvenimo akmenėlius imdamas. Tuomet pažvelk į sieną, svetimšali, pažvelk į sieną, ir pamatysi, su kokiu džiugesiu tiesiu tau nemirtingumo kiaušinį ant trigubo čiužinio ilsėdamasis. Tuomet jau nebedvejosi.

5

Sugrįžęs iš kalnų pasirinkau šiek tiek sikanų daiktų: jų darbo lanką bei strėlių titnago antgaliais, dažytą būgną, moterų padaryto karnų audinio, medinę ietį, jų spendžiamų kilpų bei kaulinių kablių, medinį švilpuką, kuriuo jie vilioja gyvūnus, bei žvėrių dantų vėrinį, ketindamas per Ksenodotą pasiųsti didžiajam karaliui dovanų. Niekas nedraudė man imti ką noriu, nes tarp sikanų visa yra bendra ir niekas ko nereikia iš kito nesigviešia.

Danguje sušvito delčia – rodės, pati Artemidė prielankiai mano darbus stebi. Tačiau delčiai sušvitus, o saulei dar nenusileidus sikanai sunerimo, ir pavakare aš nusivedžiau Hiulsą prie šventojo akmens. Buvau įgudęs, kaip sikanai, nutuokti, kada kas vyksta, ir manęs atskirai nebereikėjo kviesti.

Prie šventojo akmens mūsų laukė dvylika seniokų. Visi ryšėjo išsišiepusias medines kaukes. Iš žvėrių uodegų mačiau, kad tai įvairių sikanų genčių žyniai, vadai bei šventi vyrai. Manęs jie nekalbino. Tačiau vos mums pasirodžius ištepė riebalais akmenį, užsodino ant jo Hiulsą ir padavė saldžių uogų, kad nebūtų nuobodu.

Mostais jie man parodė, kad nusirengčiau. Kai nusirengiau, apsiautė briedžio kailiu ir uždengė veidą dailiai išpjaustinėta ir nudažyta raguota kauke. Paskui kiekvienas pagal rangą gurkštelėjo iš medinio puodelio šventojo gėrimo. Paskutinis sriubtelėjau aš. Išgėrę jie vorele leidosi žingsniuoti aplink akmenį, o aš pasekomis. Iš miško pasigirdo būgno dundesys ir medinių švilpukų švilpčiojimas. Tolydžio spartindami žingsnius pradėjome šokinėti, šventajam gėrimui paveikus šokis įsismarkavo, ėmėm šaukti žvėrių balsais. Šitai labai smagino Hiulsą. Kiekvienas mėgdžiojome žvėrį, kurio uodega puošėmės, o Hiulsas ėmė ūbčioti kaip pelėda. Sikanai šitai palaikė geru ženklu.

Mums vis labiau įsišėlstant, miškui aplink sumiglojus, kraujui būgno ritmu tvinkčiojant, apstulbęs pamačiau laukinius gyvūnus iš miško kiaurai mūsų rato šmurkštelint prie akmens ir vėl pasprunkant. Iš krūmyno traškėdamas išpuolė putotom iltim šernas, bet niekas jo negaudė ir jis nušlumsėjo atgal į mišką. Paskutinė atrisnojo romi briedė, sustojo, ištiesusi kaklą pauostė ant akmens sėdintį Hiulsą, o paskui taip puolė miškan, kad žemė sudundėjo.

Tuomet liovėmės šokę ir sikanai nuo atsineštojo žarijų indo įdegė ugnį.

Negaliu paaiškinti, kaip jie visa suruošė. Iš būgno dundesio ir malonaus švilpukų ulbėjimo galėjau spręsti, jog aplinkui susirinko daugybė sikanų. Galbūt jie su riebalais įtrynė akmenį įvairiais žvėris masinančiais kvapais arba iš anksto žvėris sugaudė, o šokant paleido. Tie žvėrys galėjo būti ir šešėliai, kuriuos regi šventojo gėrimo išgėręs. Bet jei taip – tada neaišku, kaip žvėris matė, o paskui kiekvieną pamėgdžiojo Hiulsas. Tik šerno jis nusigando, kai tas traškėdamas išpuolė iš krūmyno.

Kai susitelkėme apie ugnį, sikanai nukėlė Hiulsą nuo akmens, užkabino jam ant kaklo visokių žvėrių dantų vėrinį ir užrišo ant jo kulkšnių bei riešų įvairiausių spalvų odinių dirželių. Visi susipjaustė akmeniniu peiliu rankas ir davė Hiulsui pačiulpti. Seniokai parodė, kad ir aš, įsipjovęs ranką, duočiau Hiulsui kraujo. Kai šitai padariau, sikanai, linksmai juokdamiesi, ėmė šlakstyti Hiulsą srūvančiu krauju, kol berniukas juo nuo galvos iki kojų apglito.

Paskui ūmai kiekvienas pasigriebė iš ugnies po šaką ir dingo miške. Mudu su genties žyniu, irgi pasiėmę po degančią šaką, nusivedėme Hiulsą nuo šventojo akmens. Kai sakingos šakos baigė degti, numetėme jas šalin. Žynys nusiėmė medinę kaukę ir nešėsi ją rankoje, ir aš nusiėmiau briedžio kaukę. Parvedėme Hiulsą namo ir aš paguldžiau jį, nors po visam jis buvo įsijaudrinęs ir nenorėjo miego. Žynys uždraudė jį prausti, iki kraujas pats nueis.

Maniau, kad viskas taip ir baigsis, tačiau kitą rytą dar neprašvitus žynys grįžo manęs ir aš tyliai išėjau su juo iš urvo. Jis vėl nusivedė mane prie šventojo akmens, palietė jį ir juokdamasis parodė žvėrių kanopų bei letenų pėdsakus žemėje – žvėrys atėję naktį švariai nulaižė akmenį, svetimšalis jau nebūtų jo nuo kitų akmenų atskyręs.

Kai sutūpėme ant žemės, tariau žyniui:

– Palieku sikanus. Skirtas laikas baigėsi. Hiulsas liks pas jus, o jo motina iškeliaus su manimi, Mismė iškeliaus su manimi ir mūsų vergė Hana.

Žynys tyliai sukikeno, parodė ranka į šiaurę ir pamojavo tarytum atsisveikindamas.

– Žinau, – pasakė. – Bijojome tave kartu išsivesiant berniuką. Todėl įšventinome jį Erkle, kuris išgelbės sikanus. Mūsų padavimas jį ateisiant pranašauja taip seniai, kiek siekia atmintis. Motinos glėby jis atjojo asilu.

Laibas ir susivėlęs, alkūne parimęs ant kelio, jis braižė lazdele žemę.

– Aš jau senas, – kalbėjo. – Šitom akim daug regėjau. Ten, kur mano tėvas žvėris medžiojo, dabar laukai jaučių porom ariami. Yra sikanų, kurie, pasistatę pamiškėje namelius, žirnius augina. Graikai per mano gyvenimą paplito labiau nei kitados elimiliečiai. Jie dauginasi kaip utėlės, pavergė sikanus dirbti žemę, statyti miestus. Tas, kuris pasistato trobelę, tampa trobelės vergu. Tas, kuris dirba žemę – žemės vergu tampa. Mus, sikanus, tiktai Erklė begali išgelbėti, tačiau kaip šitai nutiks – nežinome.

Jis užsidengė delnu burną ir nusijuokęs pasakė:

– Tesu kvailas žmogus ir netrukus turėsiu eiti į liūną: kojos nebelaiko, mano žinios genčiai naudos nebeduoda. Sikanų papročius pažeisdamas šitiek plepu todėl, kad labai džiaugiuosi. Privalėtume tave užmušti, jei būtum mėginęs pasigrobti berniuką. Bet atnešei mums Erklę ir mums paliksi. Todėl įšventinome tave briedžiu ir iškeliaudamas gausi ko panorėjęs.

Pasinaudojęs proga paprašiau jo duoti man ragą šventojo sikanų gėrimo ir kelias užnuodytas ietis, kurias įbeda į žemę, kai Segestos kilmingieji juos su šunimis persekioja. Jis vėl sukikeno ir tarė:

– Gausi, ko prašai, nes įšventinome tave briedžiu ir sikanai jau nebeturi nuo tavęs jokių paslapčių – tik šventuosius žodžius, kurie tau nereikalingi. Ar iš tikro nieko daugiau nenori?

Prisiminiau, kaip apsvaigęs žemės gelmėse po šventuoju akmeniu regėjau auksą ir sidabrą tviskant, ir supratau juos netyčiom įšventinus mane šventojo Artemidės briedžio ženklais. Deivė man apsireiškė kaip Hekatė ir visa tebuvo jos žaidimas, o sikanai – tik įrankis.

Parodžiau pirštu į šventąjį akmenį ir pasakiau:

– Juk po akmeniu turite paslėpę aukso ir sidabro lobį.

Sikanas liovėsi juoktis.

– Iš kur žinai? – paklausė. – Šią žinią žyniai savo sūnums perduoda, o prie lobio jau daugybę žmonių kartų neprisiliesta. Įšventinom tave briedžiu geriau, nei manėme.

Aišku, jog sikanų vadai buvo nusprendę duoti man dalį lobio, net jei apie jį nebūčiau žinojęs, nes atnešiau jų trokštamą Erklę. Tačiau lobis buvo ne po šventuoju akmeniu – kaip aš klaidžiai galvojau. Žynys nusivedė mane į grėsmingą ąžuolų giraitę už pusdienio kelio, kur sikanai buvo prispendę kilpų žmonėms ir prismaigstę nuodingų iečių. Ten jis parodė man urvą,

kurio svetimas nebūtų įmanęs rasti. Drauge nukiloję akmenis, rausėme žemę, kol atradome medžio žieve pridengtą saugyklą, o joje daugybę sidabrinių bei auksinių indų ir talismanų. Žynys negalėjo paaiškinti, iš kur sikanai kitados gavo lobį. Bet jis spėjo lobį esant karo grobiu tų laikų, kai sikanai, kaip senbuviai, dar valdė visą Siciliją. Anksčiau už sikulus, anksčiau už graikus, net anksčiau už tirėnus į sikanų žemę buvo atplaukę jūros karaliaus laivai. Tačiau iš kur laivai atplaukė, jis negalėjo pasakyti.

Man atrodo, tie daiktai buvo surinkti įvairiais laikais ir vieni jų buvo meniški, kiti – negrabaus darbo. Vertingiausia buvo talentą svėrusi auksinė jaučio galva. Žynys pasiūlė rinktis iš lobio ką noriu ir atidžiai iš šalies stebėjo, ar mane apims godulys. Gal jis tuomet būtų mane užmušęs, nes visą laiką iš rankos nepaleido ieties. Parodydamas lobį, jis tikriausiai paskutinį kartą mėgino, ar esu sikanų pasitikėjimo vertas, ar jie ramia širdimi gali mane išleisti.

Pasitenkinau paprasta auksine taure, svėrusia apie penkiolika minų, maža auksine rankute, kuri nesvėrė nė minos, bet man patiko kaip talismanas, bei didele įvija apyranke, kuri svėrė apie keturias minas ir kurią ketinau atiduoti Arsinojai, nes ji nepaprastai mėgo papuošalus. Ėmiau tik auksinius daiktus, nes juos buvo lengviausia gabenti, paslėpti, juolab kad auksas, daugybei graikų miestų ėmus kalti sidabrinius pinigus, pabrango labiau už sidabrą.

Iš sikanų lobio pasiėmiau tik porą dešimčių minų aukso. Galėjai palaikyti mane kvailiu, nes nepasinaudojau proga paimti daugiau, bet kam turėjau vargintis skambančius žvangančius daiktus gabendamas, jeigu deivė, Hekate apsireiškusi, įtikimai paliudijo išpildysianti savo pažadą. Žinojau, kad prisireikęs gausiu medžiagiško gėrio, o jei negausiu, tai reikš, kad man jo iš tikrųjų nereikia, kad verčiau man jo neturėti.

Sikanas numetė ietį ir drauge vėl paslėpėme lobį. Grįžtant žynio rodomu keliu per grėsmingas tankmes, jis matė, kad nemėginu pasižymėti medžių, įsiminti kalnų viršūnių bei pasaulio šalių, ketindamas pats susirasti urvą. Tai jam patiko. Kai sugrįžome į pažįstamą mišką, jis pradėjo šokinėti, uždėjo rankas man ant pečių, iš džiaugsmo plekšnojo mane iš visų pusių.

Supratęs, jog jis pasitiki manimi, paprašiau, kad mums išvykus pakviestų po miškus klajojantį pitagorininką pamokyti Hiulso, arba – jeigu šis jau būtų miręs, kokį kitą graiką mokytoją. Įkaliau jam į galvą, jog Hiulsas privalo išmokti skaityti ir rašyti, skaičiuoti, braižyti figūras ir jas matuoti. Be sikanų ir graikų, jis privaląs išmokti finikiečių ir elimiliečių kalbų, kad, kaip jam skirta, užaugtų geriausias tarp sikanų. Ir tirėnų kalba jam tikriausiai praverstų, jei bus imlus, ir grojimas styginiu bent jau nepakenktų. Kūno pratybomis nereikėjo rūpintis – šitai lems sunkus miškų gyvenimas. Dėl savo kilmės Hiulsas ginklu mokės naudotis laviau, nei kas jį galėtų išmokyti.

Smelkė liūdesys, kad teks palikti Hiulsą tarp sikanų. Tačiau žinojau sikanus sergėsiant jį kaip savo akį – geriau, nei aš gebėjau saugoti. Todėl susitvardęs pridūriau:

– Išmokykite jį paklusti savo genčiai. Tik tas, kuris išmoks paklusti, rytoj gebės valdyti. Jei pamatysite jį bergždžiai žudant – tik panūdus žudyti arba jei gviešis apžioti daugiau, nei pajėgtų nuryti – verčiau atsižadėkite Erklės ir savomis rankomis jį užmuškite.

Arsinoja džiaugėsi apyranke, tikindama, kad ji senųjų Kretos meistrų darbo ir kad Tyro sendaikčių rinkėjai auksu sumokėtų už ją daug daugiau, nei ji sveria. Nepasakojau, iš kur ją gavau, tik tarstelėjau, jog ją dovanoja sikanai, dėkodami už sūnų.

Išsiskyrimo valandėlę dovana maldė Arsinojos liūdesį, ir Hiulsas nerodė jokio noro keliauti su mumis. Išėjome sikanų papročiu sudie nepasakę, o aš viską parengiau taip, kad sutikome Ksenodotą ir tirėną vos jiems atkakus prie podėlio upės pakrantėje. Kai jie išvargę, į šakas apsidraskę, kruvinai uodų sukandžiotais veidais, su nešulių nukamuotais asilais atkėblino, kitame laukymės pakrašty pailsėję ir ramūs pasirodėme mes. Dėl smagumo aš buvau prisikabinęs briedžio uodegą, užsidėjęs raguotą kaukę. Arsinoja buvo susisupusi į puikiausius kailius, pasipuošusi sikanų vėriniais, ligi smilkinių nusipiešusi antakius ir plačiai išsidažiusi lūpas. Hana siaustėsi sikanišku karnų audiniu, galvą kankorėžių vainiku pasipuošusi. Ant rankų ji laikė Mismę, apgobtą avikailiu – tuo pačiu, kuris bėgant iš Segestos buvo vienintelis mūsų turtas, nes Arsinoja nenorėjo nieko išmesti.

Ksenodotas ir tirėnas iš baimės suriko, mus tarytum miško dievus išvydę, o tirėno tarnai paspruko. Ir Ksenodotas manęs iškart nepažino – net nusiėmus raguotąją kaukę, – nes buvau nusiskutęs barzdą ir liepęs Arsinojai trumpai nurėžti plaukus – ir dėl to, kad norėjau parodyti sikanams, kaip sielvartauju iškeliaudamas bei atsižadėdamas Hiulso, ir dėl to, kad norėjau pasikeisti išvaizdą. Tik kai užkalbinau Ksenodotą su tirėnu, šiedu pakilo nuo žemės drebėdami ir, įtikėję mane žmogumi esant, smalsiai sužiuro į Arsinoją, Haną bei Mismę.

Tirėnas tvirtino, jog esame pirmieji sikanai, su šeima pasirodę svetimšaliams. Ksenodotas apsidžiaugė mano atneštais sikanų daiktais. Tąnakt permiegoję prie to paties laužo, iškeliavome Panormo link.

Nevertėjo būgštauti, kad po tokios daugybės metų mane, apsimetusį sikanu, Panorme atpažins. Plaukų spalvai pasikeitus, Arsinojos veidas buvo nepaprastai persimainęs – nemaniau, kad ir ją kas pažins, jei bus atsargi. Elimiliečiai nepersekiodavo beginklių sikanų, jei jie pasirodydavo dirbamose žemėse rankose pušies šakas nešdamiesi. Šitaip kartais nutikdavo. Klioviausi ir Ksenodoto globa, nes, man rodos, niekas nenorėtų įžeisti didžiojo karaliaus tarno, kuris kaip Skiteso palydovas atkeliavo į Siciliją.

Dėl sėkmingų tirėno sandėrių keliavome lėtai ir sunkiai, nors, kol traukėme mišku, padėjau nešti ryšulius. O Arsinoja kelyje nepavargo, kad ir

teko žingsniuoti pėsčiomis, ir Hana nenusikamavo nešdama Mismę – tai ant rankų, tai, kaip sikanai, ant kupros.

Pasiekus dirbamas žemes pamaniau, kad nešuliai menkina mano garbę ir, užsirišęs ant veido raguotą kaukę, sikanų papročiu dryžiais išsipaišiau kūną. Daugybė smalsuolių susirinko mūsų pasižiūrėti, nes niekas dar nebuvo matęs kilmingų sikanų šitaip keliaujant. Šykštusis tirėnas nenorėjo išsinuomoti daugiau gyvulių prekėms pergabenti, tačiau smalsiausi elimiliečiai paskolino asilų veltui, kad galėtų mus kiek palydėti ir pastulbinėti.

Vakarais iki sumingant po atviru dangumi ar kokioj Eriko žemės rąstinėj trobelėj pasakodavau Ksenodotui apie sikanus tiek, kiek maniau būsiant sikanams naudinga. Patikėjau jam ir Hiulso paslaptį bei legendą apie Erklę, tačiau prisaikdinau jos niekam nepasakoti ir atskleisti tik pačiam didžiajam karaliui bei patikimiausiems jo vakarų kraštų reikalų patarėjams.

– Man nesvarbu, kada ir kaip didysis karalius pasinaudos šia žinia, – pasakiau. – Bet jam turbūt reikėtų žinoti, jog sikanai auginasi Erklę, ir manau sikanų tautą išliksiant tik su didžiojo karaliaus globa, šiam visomis pasaulio tautomis pasirūpinus. Sikanus persekioja ir elimiliečiai, ir graikai. Didysis karalius geriausiai žinos, prieš ką nukreipti sikanus, idant šie išsikovotų laisvę ir kaip tauta savo miškuose išliktų.

Ksenodotas pripažino šios žinios svarbą ir pavadino mane geranoriškiausiu iš politikų, kuriuos jis kada nors sutiko, nes niekaip nesumetė, kokią turiu naudą veltui jam paslaptį patikėdamas. Taip pat jis sakė mane esant gražiausiu iš matytų vyrų ir kad nusiskutęs barzdą nuo smakro jam dar labiau patinku. Sakė, jog įkypi mano antakiai jį žavi, o plačios slaptingai šypsančios lūpos bet ką gali iš proto išvesti.

Jis išties prikišo nosį pernelyg arti, norėdamas užuosti sikanų miškuose įsigėrusį sakų bei dūmų kvapą, ir tvirtino, jog mano akys panašios į briedžio akis. Ir ne vien iš mandagumo šitai sakė. Man rodos, jis diena iš dienos vis labiau manimi žavėjosi, todėl man buvo sunku jo įkyrumą tverti pernelyg neįžeidžiant.

Tačiau nei savo vardo, nei kas iš tikro esu, jam nepasisakiau, nors ir galėjau jo draugyste kliautis, ir Arsinoją perspėjau, kad juo per daug nepasitikėtų. Supratęs, jog pastangos bergždžios, jog net vilionių nepaisau ir neketinu jo lydėti į Sūzus, jis, kaip nuovokus vyras, nukreipė dėmesį į Arsinoją ir ja pasinaudojo išmaniau, nes nepasidavė jos moteriškam žavesiui.

Jo užmačių nespėliojau. Buvau patenkintas, kad jis paliko mane ramybėje ir kalbasi su Arsinoja apie Eriko deivę, jos senąjį šaltinį, garbinimo apeigas, apie tai, kaip deivė pavasarį aukso laivu iš Kartaginos atplaukia vakarinės jūros valdyti – taip, kaip Kipro Achrajos deivė valdo rytinę jūrą. Ksenodoto smalsumas buvo neišsenkamas. Todėl aš galėjau pasikalbėti su tirėnu ir išpešti iš jo žinių apie Romą. Tačiau tai buvo neišsilavinęs vyras, besirūpinąs tik savo prekybos reikalais. Vis dėlto išsiaiškinau bent tiek, kad Roma be paliovos kivirčijasi su kaimyninėmis tautomis. Be to, turtingieji su netur-

tėliais nirtingai tarp savęs varžosi, todėl neturtėliai retkarčiais atsisako eiti karinę tarnybą ir išsireikalauja nuolaidų.

Tai manęs neišgąsdino, nes tokios aplinkybės buvo susiklosčiusios ir kituose miestuose. Net Jonijos maištas prasidėjo tironų išvarymu ir turtingųjų valdžios apribojimu liaudies labui. Segestos žmonės mielai priėmė Dorėją ir pasinaudojo juo kaip ginklu kilmingiesiems nuversti. Vidaus karai – šių laikų požymis ir manau, jog kaip tik dėl miestų vidaus nesantaikos bei tarpusavio varžymosi didžiajam karaliui buvo nesunku plėsti valdžią į vakarus. Dėl vidaus kivirčų imta žudyti ir tremti – ir jau niekieno gyvybė nei turtas nebuvo saugūs, todėl įtikėjau, kad dauguma sveikins didįjį karalių kaip pasaulio taikdarį ir tvarkdarį.

Liepsningai gražus buvo laisvės šokis priešgynios mano jaunystės dienomis, kai buvau laikomas svetimšaliu, žaibo nutrenktuoju ir dėl Dionės troškau, kad žmonės manęs nesišalintų, troškau prilygti Efeso jaunuomenei. Tačiau Dionės veidą užmiršau, kai Sarduose degančioms nendrėms gaudžiai ore skraidžiojant, amžinus randus ant rankų deginant mane supurtė drebulys, nes supratau, ką padariau. Tiesa, nusikalsdamas pelniau Artemidės palankumą, bet Jonijai liko kylantys dūmai, ištrypti arimai ir lavonų dvokas.

Apie visa tai mąsčiau tupėdamas prie laužo ugnies po rudeninėm Eriko žemės žvaigždėm, šnekučiuodamasis su pasipūtusiu tirėnu, kitoje laužo pusėje Ksenodotui karštai su Arsinoja kalbantis. Mismė, susupta į avikailį, saldžiai miegojo trimetės miegu, laužo atošvaistėj kartais susidurdavau su tvaskiu Hanos žvilgsniu. Braižiau šaka žemę ir supratau nugyvensiąs audringą metą, iki didysis karalius visas šalis sulygins.

Gimiau laikais, kai indai buvo paišomi raudonais paveikslėliais, o juodai išpaišytieji jau tiko tik seniokų šventiesiems aukojimams. Gimiau trierų ir dvejonių laikais, – mąsčiau, – bet kur gimiau ir kas buvau, iki pabudau tarp negyvų avių po žaibo perkirstu ąžuolu prie Efeso, – nežinojau.

6

Į Panormą tarytum šventine eisena įžengėme: apie mus telkėsi smalsuoliai, iš namų tarškėdami visokiausiomis kalbomis išpuolė žmonės. Nuėjome tiesiai į uostą prie tirėno laivo ir aš, jį išvydęs, nusiminiau – laivas buvo apvalus, lėtas, su mažu deniu, todėl nusistebėjau, kaip jis su sunkiu kroviniu atlaikė ilgą kelią jūra nuo Romos upės žiočių ligi Sicilijos.

Kartaginos paskirti Panormo muitininkai juokdamiesi pasveikino tirėną ir mandagiai skėsčiojo rankomis, stebėdamiesi jo sėkmingais sandėriais. Su Ksenodotu jie elgėsi pagarbiai, o į Arsinoja bei raguotą medinę mano kaukę tik iš tolo žvelgė, nedrįsdami čiupinėti mūsų drabužių. Vienas kitam jie sakė: geras ženklas, jei kilmingieji sikanai pradrįso išlįsti iš savo miškų į

išsivysčiusį pasaulį mokytis kalbos bei tinkamų papročių. Tai skatina prekybą, taigi duoda naudos Kartaginai.

Panormui ir visai Eriko žemei apsimokėjo sugyventi su tirėnu iš Romos, nes per praėjusius dvejus metus Romos valdžia, gindamasi nuo bado, kuris kilo dėl piliečių tarpusavio nesutarimų, nupirko iš Eriko nemažai grūdų.

Eriko gyventojai vylėsi, kad grūdų sandėriai ir ateityje bus sudarinėjami. Panormas iš jų ypač turtėjo, nes Roma plukdėsi grūdus tirėnų bei Panormo laivais. Patys romėnai per jūrą neplaukdavo, bet dosniai mokėjo kailiais ir variu, kurių apsčiai prisigrobdavo užkariautuose kaimyniniuose miestuose.

Dėl to mokesčių rinkėjai su tirėnu nesielgė šiurkščiai, pažiūrėjo į jo prekes pro pirštus ir nustatė nuosaikų mokestį. Tačiau tirėnas, kuris, kaip pirklys, visada būdavo nepatenkintas, apmaudžiai tarė:

– Jei, kaip senaisiais laikais, būtų leidžiama galvotai prekiauti – parduočiau sikanų prekes šičia, Panorme, ir, pigiai grūdų nusipirkęs, brangiai parduočiau Romoje. Bet Romos pretoriai* nustatė ribinę grūdų kainą – kaip, apsiėmę prižiūrėti druskos prekybą, nustatinėja druskos kainą Romoje. Anksčiau galėdavau plaukti į Kumus ir ten keisti sikanų prekes į Atikos vazas, kurių grožiu bei dermingais paveikslėliais mes, tirėnai, taip žavimės, kad dedame į savo valdovų bei lukumonų kapus. Tačiau graikai, Maratone įveikę persą, suįžūlėjo ir Kumų tironas nusavina ten atplaukusius Romos grūdų laivus kaip atmokestį už karaliaus Tarkvinijaus nuosavybę, kurią Romos prastuomenė kadaise sunaikino. Tarkvinijus gavo prieglobstį pas Kumų tironą ir ten mirė, dėl to Kumų tironas laiko save jo paveldėtoju.

– Ne, į Kumus nedrįstu plaukti, – tęsė jis, keikdamas graikus. – Belieka tik laukti gero pietų vėjo ir pavojinga atvira jūra grįžti į Romos upės žiotis. Viena paguoda, kad Italijos krantai ilgesni už Sicilijos krantus. Jei jau šituos radau, tai atgal tikrai lengviau parsirasiu.

Šitaip jis įprašinėjo muitininkus ir dar priminė:

– Su Roma sudarėt gerų prekybinių sandėrių, be to, neužmirškite, kad jūroje tirėnų bei Kartaginos laivai lygūs. Todėl reikalauju tokių pačių muito ir uosto mokesčių lengvatų, kokias Kartaginos laivams teikiate.

Maišas po maišo, ryšulėlis po ryšulėlio, krepšys po krepšio jis sunešiojo savo prekes į laivą. Muitininkai susižymėjo jas vaškuotose lentelėse, tirėnas sunkiai dūsaudamas susimokėjo už išsinuomotus asilus ir išvijo varovus tikindamas, jog niekur nėra sutikęs tokių plėšikų kaip Erike. Šitai jis tikrai pamelavo, nes Eriko gyventojai leido jam laisvai prekiauti su sikanais. Jis pats pažeidinėjo Eriko žemės įstatymus, neteisėtai su druska gabendamas geležinius daiktus sikanams.

Tai jis galiausiai ir pats suprato, nes pasisakė vis tiek norįs paaukoti vyno auką dievui Turnui ir pasišaukė muitininkus į vyno pirklio pastogę, labai

* Teismo pareigūnai.

parankiai pastatytą uoste greta vergų namų bei muitinės. Parodydami mokesčių rinkėjams savo kilmę, mudu su Ksenodotu atsisakėme tirėno kvietimo, ir tas neįsižeidė.

Aš nė žodžio neištariau kartaginiečiams – maniau būsiant geriausia jiems manyti, kad aš, kaip sikanas, jų kalbos nemoku. Ir Arsinoja nulaikė liežuvį už dantų. Bet parėjus į namus mieste, kuriuos Panormo taryba nuomojo svetimšaliams ir kuriuose Ksenodoto vergai bei palydovai jį kuo nuolankiausiai sutiko, Arsinoja jau nebetylėjo, nusitraukė nuo galvos audeklą ir, treptelėjusi koja, sušuko:

– Jau gana prisikentėjau pavojingoje jūroje su tavimi, Turmsai. Į dvokų tirėno dubenį niekados kojos nekelsiu. Net jei pati nebijočiau, privalau apie Mismės gyvybę galvoti. Dėl deivės, Turmsai, kam mums Roma, jei tavo draugas Ksenodotas pasirengęs praskinti tau kelią iki Sūzų ir, pasinaudojęs savo ryšiais, sukurti tau, kaip sikanų pasiuntiniui, saugią ateitį didžiojo karaliaus rūmuose.

Gyvas grįžęs iš laukinių miškų pas palydovus, Ksenodotas tarytum atsimainė. Išdidžiai atkišęs garbanotą barzdą, jis pasižiūrėjo į mane sargiomis akimis, bet taikiai pasiūlė:

– Nepradėkime kivirčytis vos peržengę slenkstį. Iš pradžių išsimaudykime, leiskime ištepti kūnus aliejais ir ištrinti po kelionės vargų. Pavalgykime gardinto maisto kaip pažangūs žmonės ir atsigaivinkime vynu. Tik paskui tarkimės, Turmsai, kuris iki šiol nenorėjai man net vardo pasisakyti. Gerai jį įsiminsiu ir manau, jog tavo žmona už tave protingesnė. Nemenkink jos nuovokumo.

Numaniau, kad juodu susimokė ketindami priversti mane lydėti Ksenodotą su Skitesu į Joniją, o iš ten į Sūzus, pas didįjį karalių. Taip pat kilo negeras įtarimas, jog Arsinoja lengvabūdiškai išplepėjo Ksenodotui tai, kas galėjo man pakenkti. Todėl jis taip šaipiai pakartojo mano vardą.

Bet gyvendamas tarp sikanų buvau išmokęs nerodyti jausmų. Nieko nepasakiau, tik ramiai nusekiau paskui Ksenodotą į vonią, paruoštą jo tarnų, ir Arsinoja atitykino iš paskos, nes baiminosi mus dviese palikti.

Taigi išsimaudėme trise ir šiltas vanduo bei brangių aliejų kvapas po kelionės vargų mus nuramino – pradėjome linksmai tarp savęs juokauti. Ksenodotas į mane žiūrėjo meiliau nei į Arsinoją. Bet iš mandagumo nepaprastai garbstė jos grožį, sakė negalįs patikėti ją pagimdžius vaikų ir tikino, jog didžiojo karaliaus rūmuose yra daugybė moterų, pajėgių su Arsinoja rungtis.

– Į tave žiūrėdamas, – meilikavo jis, – gailestauju, kad dievai sukūrė mane tokį, koks esu. Juo laimingesniu laikau Turmsą, galintį tavo neprilygstamu grožiu mėgautis. Į judu žvelgdamas tikrai netikiu, kad esate sikanai – tikri tų tamsiaodžių ir kreivakojų gentainiai.

Įbūgęs jo smalsumo šiurkščiai paklausiau:

– Kiek sikanų savo kely sutikai, Ksenodotai? Tikri sikanai grakštūs ir dai-

liai nuaugę. Tik pažvelk į mūsų vergę Haną. Tu matei nuo genties atsiskyrusias atmatas, žirnius apie apgailėtinas trobeles auginančias.

Arsinoja atvirai tarė:

– Juk Hana ne sikanė, o Segestoje gimusi elimilietė. Bet pritariu, jog tarp sikanų buvo magiai stiprių vyrų.

Ji ištiesė baltas rankas ir kojas šiltame vandenyje, pasišaukė tarnus ir paliepė ištrinkti jai plaukus. Aš irgi įsakiau išplauti galvą, ištrinti rankas ir kojas, bet nesusivaldžiau nepasakęs Arsinojai:

– Ir tau, ir man būtų geriau, jei būtum gimus nebylė.

Tą valandėlę jos pagunda man kėlė tik pasidygėjimą – negalėjau atleisti, kad per daug priplepėjo apie mus Ksenodotui. Valgant ir geriant vyną dar labiau sudirgau. Abudu taip ilgai gyvenome be vyno, kad bemat įkaušome. Ksenodotas išmaniai kurstė mudviejų kivirčą.

Galų gale pašokau nuo minkštasuolio ir prisiekiau mėnuliu bei jūrų arkliuku:

– Pranašiški ženklai man svarbiau už tavo godulį, Arsinoja. Jei nenori su manim keliauti – vienas plauksiu.

Ksenodotas perspėjo:

– Pirma išsimiegok, paskui taip pražūtingai priesaikauk.

Tačiau pakvaišęs nuo vyno ir apmaudo neatsargiai sušukau:

– Demaratui vis tiek! Jei norėsiu – skitišką išgersiu. Keliauk su Ksenodotu, Arsinoja, jei trokšti geresnės ateities nei su manimi. Jis tikrai pelningai tave kokiam kilmingam persui parduos. Bet įtariu, kad už moterų namų grotų labiau nei prabangaus gyvenimo savo moteriškos laisvės ilgėsies.

Arsinoja taip sviedė vyno taurę per kambarį, kad varis suskambėjo, ir pasakė:

– Pats žinai, ką paaukojau dėl tavęs, Turmsai. Dėl tavęs mano gyvybei grėsė pavojus. Tačiau turiu galvoti apie savo vaiką. Per penkerius metus pasidarei dar atšakesnis ir nesukalbamesnis – nebesuprantu, ką tavyje įžiūrėjau. Ksenodotas laukia vakarų vėjo, ketindamas plaukti į Regiją ir ten susitikti su Skitesu. Gal jau rytoj vėjas pasisuks. Todėl turi apsispręsti, Turmsai. Prisiekiu deive, aš jau apsisprendžiau.

Įkaušusi ji priesaikavo deive verčiau atsisakysianti manęs nei drauge keliausianti į Romą. Nors jos priesaikos maža reiškė, supratau ją jau seniai apsisprendus. Pamačiusi, kad grasinimo neišsigandau, ji dar labiau įniršusi sušuko:

– Nuo šios akimirkos vienas nuo kito laikysimės atokiai! Nė nemėgink daugiau į mano lovą lįsti. Man jau pakyrėjo tavo gaižus veidas, o tavo barbariškai šiurkščios rankos mane vimdo.

Ksenodotas mėgino užčiaupti Arsinojos burną delnu, tačiau ši įkando jam į pirštus, ėmė iš visos gerklės žliumbti, pykčio perimta išvėmė vyną ir iškart visa šlapia užmigo. Nunešiau ją į lovą ir liepiau Hanai ja pasirūpinti. O aš taip apmaudavau, kad nebenorėjau nė viename kambaryje miegoti.

Kai grįžau į puotų menę, Ksenodotas atsisėdo šalia manęs, uždėjo ranką man ant kelio ir nusišaipė:

– Pats išsidavei, Turmsai. Nesi sikanas. Tik graikas gali pasakyti: „Demaratui vis tiek". Bet pasikliauk manimi. Jei esi Jonijos pabėgėlis ir baiminiesi didžiojo karaliaus pykčio, tai patikinu tave, kad didysis karalius bergždžiai nekerštauja. Tavo tarnystė bus svaresnė už praeities paklydimus.

Jo žodžiais neabejojau, bet turėjau paklusti gautiesiems ženklams. Jie rodė šiaurę – ne rytus. Mėginau jam tai paaiškinti, bet iš aistros jį pagavo nirtulys. Kiek mane pagundęs jis įspėjo:

– Pernelyg neerzink manęs, Turmsai. Jei mąstai apie Sardų šventyklos sudeginimą, tai dėl šito tikriausiai niekas vardu neįkaltintas. Aš tavęs neįduosiu – nebijok. Tavo žmona pasielgė išmintingai, papasakojusi man apie tavo baimę. Žinau ir tai, kad nusikaltai plėšikaudamas jūroje. Tu mano rankose, Turmsai. Man tereikia tik pašaukti miesto sargybinius, ir tu pražuvęs.

Tą valandėlę neapkenčiau Arsinojos, kuri, versdama mane atsisakyti savo sprendimo ir lydėti Ksenodotą į rytus, lengvapėdiškai atidavė mane svetimon valion. Ilgai tvinkusi neapykanta išsiveržė iš manęs it išsilydęs akmuo pro žemės sprogymę kalnams sujudėjus ir degino mane taip, kad visa man buvo vis tiek.

Nustūmęs nuo kelio Ksenodoto ranką pasakiau:

– Tariau tave savo draugu, bet dabar žinau, kas esi, taigi tenutinka taip kaip nori. Pats nuėjęs pasišauksiu tvarkos sergėtojus ir, kaip jūrų plėšikas, pasiduosiu Kartaginos žynių nudiriamas. Bet tegul ir Arsinoją parduoda turguje kaip pabėgusią šventyklos vergę, ir Mismę kaip vergės dukterį tegul parduoda – manau, sukėlęs viešą sankirtį Panorme, tu labai iškilsi didžiojo karaliaus akyse. – Dar pridūriau: – Mano ženklai aiškūs ir neabejotini, o Efeso Artemidė su Eriko Afrodite dėl manęs rungiasi. Įžeisdamas mane, jas įžeisi, – įspėju tave dėl jų galios. Aš gyvenu gyvenimą, kuris yra manyje, ir jokia žmogiška galia neįstengs jo pakeisti. Į Sūzus tavęs nelydėsiu.

Supratęs, kad mano sprendimas tvirtas, Ksenodotas mėgino mane pamaloninti ir atsiprašyti už grasinimą. Jis tikėjosi, kad išsimiegojęs dar viską permąstysiu. Kitądien Arsinoja apsimetė nusilpusi ir visaip mėgino mano širdį palenkti. Bet išlikau tvirtas ir jos neliečiau. Tuomet ji pasiuntė Haną į deivės šventyklą nupirkti reikiamų gražinimosi medžiagų, užsidarė savo kambarėlyje, o paskui užlipo ant stogo įsauly džiovintis plaukų. Juos vėl buvo šviesiai nusidažiusi ir atrodė nepaprastai graži, kai apsiskleidusi plaukais gulėjo ant stogo. Tačiau jos plaukai buvo nebe auksiniai – veikiau rausvi. Už tai ji apkaltino Haną sakydama, jog ta kvailė pasitenkino prastais dažais, nors, mokėdama reikalauti, tikrai būtų gavusi geresnių.

Manau, ji pasielgė beprotiškai, susigrąžindama ankstesnę išvaizdą Panorme, kur nuo gretimų stogų dėbčiojo smalsuoliai. Bet ji lindo į pavojų, idant, kiek įmanu išgražėjusi, mane savo valiai palenktų. Ksenodotas nuvedė ma-

ne į uostą ir parodė savo greitą laivą, kurį išsinuomojo Regijyje, palikęs Skitesą su tironu Anaksilaju aptarti Mesana pavadintos Zanklės reikalų.

Paklausiau jo apie Kidipę ir išgirdau, jog, ištekėjusi už Anaksilajo, Kidipė jau du vaikus pagimdė, važinėja mulų kinkiniu ir laiko rūmuose prijaukintus kiškius. Ji garsėja grožiu tiek Sicilijoje, tiek graikiškuose Italijos miestuose, o jos tėvas Terilas valdo Himerą.

Patogus Ksenodoto laivas manęs nesuviliojo. Užtat nuėjau į medinių kolonų puošiamą tirėnų šventyklą, kur druskos pirklys kaip tik meldė stipraus pietų vėjo, ir paklausiau, ar jis nepasiimtų manęs į Romos žiotis. Jis susigundė supratęs, jog turės laive vyrą, galbūt padėsiantį irkluoti ir valdyti burę, bet, kaip pirklys, savo norą nuslėpė, pareikalaudamas, kad pats pasiruoščiau maisto atsargų ir susimokėčiau už kelionę. Derėjomės, kol sulygome nuosaikią kainą, kuri abu tenkino. Pernelyg ilgai nesiderėjau, idant nesužadinčiau jo priešiškumo.

Tirėno maldos tiek pagelbėjo, kad po kelių dienų pradėjo gūsiuoti palankus vėjas. Šitai labiausiai atitiko Ksenodoto ketinimus ir jis tarė:

– Lauksiu iki vakaro – gal susiprotėsi, Turmsai. Bet pavakare išplauksiu į jūrą, nes man sakė, jog pavakarė – palankiausias metas iš Panormo į rytus plaukti. Reikalauju keliauti kartu, nes esu tvirtai pažadėjęs pasiimti drauge tavo žmoną Arsinoją, jos dukterį Mismę bei tavo tarnaitę Haną.

Sušiurkštinau širdį, nuėjau pas Arsinoją ir pasakiau:

– Išmušė mudviejų išsiskyrimo valanda, bet ji išmušė tavo valia – ne mano. Dėkoju tau už metus, kuriuos man paaukojai, nebeprimindamas širdgėlos, kurią sukėlei. Prisiminsiu tik drauge patirtą gerą. Atiduosiu tau ne tik Ksenodoto auksinius, bet ir sikanų dovanas, sau pasilikdamas tik kelionei į Romą. Bet Hanos negausi. Gerai žinau, kad iš godumo pirmai progai pasitaikius ją parduotum. Nenoriu, kad jai kas bloga nutiktų. Mano globai ji atsidavė, ne tavo, pabėgusi su mumis iš Segestos.

Apsipylusi ašaromis Arsinoja sušuko:

– Tavo širdis akmeninė, tu užsitrauksi deivės pyktį! Aš pernelyg išdidi, kad priminčiau tau apie širdgėlą, kurią man sukėlei, tačiau savo išteklius, be abejonės, man turi atiduoti. Keli auksiniai – labai menkas atlygis už visa, ką per tave praradau. Be to, tu neturi jokios teisės į Haną. Aš ją užauginau, išmokiau, ir plaukus ji man sugadino.

Barėmės dėl Hanos, kol ištraukiau auksinę sikanų lobio taurę ir atidaviau Arsinojai. Nusislėpiau nuo jos tik mažą auksinę rankutę, kuri, kaip talismanas, buvo vertesnė nei už ją gausimi pinigai. Arsinoja pasvėrė taurę rankoje ir nepatikliai žvilgtelėjusi į mane paklausė:

– Ko iš tos mergaitės nori ir kodėl jos likimas tave taip jaudina?

Kraujas man užvirė ir surikau:

– Išleisiu ją už padoraus vyro, kuris jai patiks. Tiek manausi esąs jai skolingas, nes ji prižiūrėjo ir augino abu tavo vaikus. Tu pati galvojai tik apie save ir savo patogumus.

Arsinoja riktelėjo:

– Regijyje tikrai nusipirksiu sumanesnę vergę! Man tik palengvės, kai užsikrausi sau ant sprando tą netikėlę, kuri jau seniai į mane piktai dėbčioja. Nors ir be jos turėsi dėl ko apmaudauti. Prisimink mane, kai ateis liūdnos dienos, Turmsai!

Net įnirtusį mane Arsinojos artumas aistrino ir virpino ir neišmaniau, kaip be jos gyvensiu. Praleidau Panorme daugybę dienų, bet ji nenusileido, ir aš jos nepaliečiau. Ji manė, jog lengviausia mane palenkti kurstant aistrą, ir labai apsigavo – net išsiskyrimo valandėlę nemėginau jos apkabinti. Žinojau, kad apkabinęs vėl pasiduosiu jos valiai. Todėl tramdžiau save.

Saulei leidžiantis palydėjau ją iš miesto į uostą ir į pakrantę, atsisveikindamas pabučiavau Mismę ir patikinau Ksenodotą savo draugingumu.

– Dėl mūsų draugystės, – paprašiau, – jei stojus netinkamam orui tektų užsukti į Himerą, susirask kilmingą tirėnų prekiją Larsą Alsirą. Perduok mano linkėjimus ir atmokėk už mane jam skolą, nes man sunku iškeliauti iš šalies, kurioje lieku skolingas. Jis šviesus žmogus ir suteiks tau naudingų žinių apie tirėnus.

Ksenodotas pažadėjo, o Arsinoja apmaudžiai pasakė:

– Tai šitaip atsisveikini su manimi. Nejau išties daugiau galvoji apie skolą svetimšaliui nei apie skolą man?

Prisidengusi galvą ji įkopė lipynėmis į laivą, ir Ksenodotas su Misme ant rankų nusekė iš paskos. Net paskutinę akimirką tikėjausi Arsinoją pasigailėsiant ir šoksiant iš laivo į krantą, o ji savo ruožtu tikėjosi mane suriksiant, sulaikysiant laivą ir plauksiant kartu. Tačiau jūrininkai įtraukė lipynes į laivą, pririšo jas prie paramsčių ir išyrė laivą į vandenį. Toldami nuo kranto jie iškėlė burę, saulėlydis raudonai nudažė laivą ir aš įtikėjau, jog Arsinoja amžinai išnyko iš mano gyvenimo. Mane perėmė toks sopulingas sielvartas, kad suklupau Panormo pakrantėje ir užsidengiau delnais veidą. Užplūdo neviltis ir širdyje prakeikiau manimi žaidžiančius dievus. Ir neviltis nenuslinko net Arsinojos godulį ir lengvabūdiškumą prisiminus, nes negandai Segestoje užklupus ji, visa ko atsisakiusi, iškeliavo su manimi. Iki paskutinės akimirkos tikėjausi, kad ir dabar ji šitaip pasielgs.

Ant peties pajutau drovius pirštus ir išgirdau Haną:

– Finikiečiai į tave žiūri.

Prisiminiau savo grėslią padėtį bei sikanišką apdarą, vėl užsirišau raguotą kaukę ant veido ir užsimečiau ant pečių atsisveikinant Ksenodoto dovanotą spalvotą vilnonį apsiaustą. Išdidžiai iškėlęs galvą nuėjau į tirėno laivą, kaip buvome sutarę, ir Hana ėjo paskui mane, nešdama ant galvos odinį menkos mūsų mantos ryšulį.

Tirėno laivą saugojo tik šlubas vairininkas. Man įžengus į laivą, jis padėkojo dievams ir pasakė:

– Gerai, kad atėjai, sikane. Prižiūrėk prekes ir laivą, kad aš galėčiau paaukoti ir paprašyti vėjo.

Užslenkant tamsai iš prekyvietės pasigirdo finikietiškų instrumentų garsai ir girtų erzeliojimas – tada gerai supratau, kodėl vairininkas užsidegęs ėmė šokinėti, kad gali eiti aukoti kartu. Jam išėjus laive įsikūrėme – Hana ir aš. Pagaliau tamsumoj ištryško karštos ašaros. Verkiau dėl praradimo ir lemties ženklų ir apie nieką negalvojau – tik apie Arsinoją.

Laivo tamsyje ant dvokiančio odinio ryšulio gulėdamas pajutau manęs link tykinant Haną. Ji palytėjo pirštais man veidą, nušluostė ašaras, pabučiavo į skruostus, paglostė plaukus ir suglumusi pravirko. Ji tebuvo jaunutė mergaitė, tačiau mane, liūdesio persmelktą, pagailus kito žmogaus artumas šildė tartum švelnus žvėrelis. Hanos nusiminimas apmaldė mano liūdesį ir aš nenorėjau, kad ji dėl manęs verktų. Todėl pasakiau:

– Neverk, Hana. Mano ašaros – tik silpnumo ašaros, praeis. Tačiau aš beturtis, o mano ateitis neaiški. Nežinau, ar gerai padariau tave pasiimdamas. Gal vertėjo tau su šeimininke iškeliauti.

Ji atsiklaupė tamsoje ir prisiekė:

– Mieliau būčiau į jūrą šokusi – dėkui, kad mane pasiėmei. – Lytėdama mano veidą ji patikino: – Darysiu ką panorėsi, dirbsiu už tave. Jei nori, gali tuoj pat išdeginti man ant kaktos ar juosmens vergo ženklą.

Jos aistrus prieraišumas mane sujautrino. Paglostęs jos plaukus pasakiau:

– Tu ne vergė, Hana. Globosiu tave kaip įmanydamas, iki susirasi patinkamą vyrą.

Ji paprieštaravo:

– Ne, ne, Turmsai, netikiu rasianti patinkamą vyrą. Tu mane turėkis, maldauju, ir aš kaip galėdama tau padėsiu.

Norėdama mane palenkti, ji neryžtingai pasiūlė:

– Arsinoja, mano šeimininkė, paaiškino, kad geriausiai uždirbčiau parsidavinėdama kokiuose nors didelio miesto viešuosiuose namuose. Jeigu panorėsi, aš ir šitaip galėsiu tau uždirbti, nors man nebūtų malonu.

Jos pasiūlymas mane sukrėtė, todėl apkabinau ją ir paprašiau:

– Net negalvok – niekada šito neleisiu. Juk esi skaisti ir dora mergina. Noriu tave globoti, o ne į pražūtį vesti.

Ji labai nudžiugo užmaršinusi mano liūdesį ir privertė mane pavalgyti, išgerti vyno, ir pati jo išgėrė. Sėdėjome ant laivo krašto kojas nukorę, žiūrėjome į raudonas uosto šviesas ir klausėmės finikietiškų instrumentų tarškesio. Hanos artumas mane sušildė – šalia buvo esybė, su kuria bent jau kalbėtis galėjau.

Ir nežinau, kaip visa įvyko, bet tikriausiai tai atsitiko dėl vyno, muzikos ir patiklios jaunos merginos artumo. Galiu tik pasiteisinti, jog didžiulio liūdesio apimtas žmogus būna toks palūžęs, kad greičiausiai kito žmogaus artumui pasiduoda ir greičiausiai puola kraujo gaudesio maršinti. Arsinoja manęs neprisileido, o nuo gero valgio ir dykinėjimo mano kūnas buvo linkęs į pagundą. Negaliu Hanos ir jos vilionės kaltinti – tik save turiu kaltinti.

Nes kai sugulėme, mane pagavo aistra – pajutau jos glotnaus kūno jau-

numą ir skaistumą. Ji nuolankiai man atsidavė ir apsivijo rankomis kaklą. Bet mėgaudamasis ja aiškiai jutau, kad jos laibas kūnas – ne Arsinojos kūnas ir kad jis niekada neprilygs Arsinojos kūnui.

Kai atsitraukiau nuo Hanos, ilgai tylomis gulėjome tamsoje, kol išgirdau ją verkiant, nors kaip įmanydama ji stengėsi nešniurkštelėti. Palytėjau jos nuogą petį ir apmaudžiai pasakiau:

– Nemaniau, kad pirmą naktį tau teks dėl manęs verkti. Dabar matai, koks aš. Negerai su tavimi pasielgiau ir tavo sutuoktinio džiugesį atėmiau. Gerai suprantu, ko verki.

Tačiau Hana karštai prisiglaudė prie manęs ir sušnibždėjo:

– Oi, ne dėl to verkiu – verkiu iš džiaugsmo, kad panūdai mane paliesti. Ir ne dėl savo prarastos brangenybės verkiu. Tau ją saugojau, nors ne vienas jos būtų troškęs. Juk nieko daugiau negaliu tau duoti.

Karštai bučiuodama mano rankas ir pečius, ji pasakė:

– Oi, kokią laimingą mane padarei. Šios akimirkos laukiau nuo tos mėnesienos nakties, kai dar vaiką paėmei mane ant rankų. Nepaisyk, kad verkiu, nes verkiu tik dėl savo niekingumo. Argi pigus varis patenkins tave, kuris papratęs auksą glėbyje laikyti?

– Apie tai negalvok, – raminau. – Palaiminga buvai mano glėby ir aš nesu anksčiau glėbesčiavęs skaisčios merginos. Bet aš tave nuskriaudžiau – nederėjo man šitaip elgtis. Dabar mane guodžia vien tikrumas, kad esu nevaisingas ir tau nereikia baimintis mano lengvabūdiškumo pasekmių. Turbūt žinojai, Hana, kad Hiulsas buvo ne mano sūnus, o Mismė – ne mano duktė.

Hana nieko neatsakė, todėl numaniau ją žinojus. Jos nuovokumas mane sužavėjo. Tikriausiai ji daug kartų norėjo mane perspėti, tačiau aš, beakis, nebūčiau ja patikėjęs. Galėjau įsivaizduoti, kaip Arsinoja būtų ją pergalėjusi dygiai sakydama:

– Nejau pavydžia verge labiau tiki nei manimi?

Rodės, iš tikro girdžiu Arsinojos balsą ir jaučiu jos artumą. Norėdamas užsimiršti vėl apkabinau Haną ir glėbesčiavau ją taip aistriai, tarsi glėbesčiuočiau Arsinoją. Vienąkart klaidą padaręs, nieko neprarasi ją pakartojęs.

Galiausiai ji šaižiai suriko, krito aukštielninka, puolė beprotiškai bučiuoti man veidą ir sušnibždėjo:

– Oi, Turmsai, myliu tave, mylėjau tave nuo pirmos akimirkos ir netikiu, kad kas galėtų tave šitaip mylėti, nors tu nelabai mane myli. Bet mylėk nors truputį, tai bet kur eisiu paskui tave. Tavo miestas bus mano miestas ir aš neturėsiu kitų dievų – tik tave.

Sąžinė man kuždėjo, kad negerai padariau neviltį su jauna mergina blaškydamas, tačiau mano protas šaltakraujiškai tikino, kad būtų geriau, jei turėčiau atjaučiančią draugę, ir ne taip svarbu – mylimą ar nemylimą, jeigu ji pasitenkins ką gavusi. Nevertėjo svarstyti ar apgailestauti, nes viskas nutiko taip, kaip nutiko, ir aš nepajėgiau sukliudyti.

Pagaliau ji pakilo nusiprausti, nusiprausiau ir aš. Palietęs ją pajutau, kad skruostai tebedega, kaklo gyslos tebetvinkčioja. Ji padėjo man užmigti, šil-

dydama mane savo kūnu. Per miegus vėlią naktį girdėjau tirėną su savo vyrais parkepėstuojant į laivą ir ginčijantis dėl gultų. Rodės, jaučiu šalia savo globėją, kai lieknas mergiškas Hanos kūnas šildė mane ir aš savo kūnu ją šildžiau. Būdraujant galvoje sukosi blandžios mintys, kad deivė, kurios įgeidžius patyriau, panūdo per Haną visai kitokį mane parodyti. Dūsaudamas užmigau kietu miegu ir miegojau, iki skaisčiai įdienojo

7

Turbūt mano globėja pakurstė Hanos jaunystės įkarštį ir ji, pakirdusi dar auštant, ištykino lauk. Aš pabudau tik Arsinojai su Misme ant rankų šalia stovint ir sidabruotu sandalu mane spardant – iš pradžių į šoną, o paskui į galvą, nes vis nepabudau.

Ją išvydęs savo akimis nepatikėjau – pamaniau sapnuojąs. Tačiau ten stovėjo ji, jos koja skaudžiai stuksėjo man į galvą ir neilgai teko mąstyti, kad jos klastą perprasčiau. Juk ir pats stebėjausi, jog pavakare kažkas rengiasi išplaukti. Žinoma, Arsinoja su Ksenodotu surezgė bjaurias pinkles, ketindami paskutinę akimirką mane palenkti. Bet pamatę, kad nenusileidžiu ir laikydamasis savo ženklų verčiau atsisakysiu Arsinojos, jie paplaukiojo uosto prieigose ir žvejų valtimis grįžo į krantą išlaipinti Arsinojos.

Vis dėlto Ksenodotas buvo toks supratingas, kad neatėjo manęs pasveikinti, o iškart su stiprėjančiu vakariu išplaukė į rytus. Įsikarščiavęs galėjau jį sumušti už man suteiktą kančią. Arsinoja troško, kad bent vieną naktį pasikankinčiau, ir aš gerai supratau brangiai sumokėsiąs už tai, jog ji grįžo.

Pabudinusi mane ir spyriais išliejusi pyktį, ji apsimetė romi ir nudūrusi akis tarė:

– Aš čia, Turmsai. Nejau išties tarei, kad lengva širdimi tavęs atsisakysiu? Manai, kad taip menkai tave myliu? Juk vieną tave gyvenime teturiu, deivei mudu susaisčius. Mažai išmanai apie meilę, nes pats per menkai myli – gali manęs dėl bergždžių savo ženklų atsisakyti.

Mano drebantis kūnas, grabinėjančios rankos ir glumas sukėlė jai gailestį. Ji nusišypsojo, jos veido grožis tarytum saulė nušvietė apskretusį laivą ir ji tyliai tarė:

– Dabar pašauk pietį, Turmsai, tu, kuris manaisi valdąs vėją. Pašauk nors kartą vėją, ganėtinai mane pažeminęs. Pašauk vėją, nes vėjas ir audra jau manyje.

Hana basomis atitykino pas mus ir suakmenėjo pamačiusi Arsinoją. Jos veidas degė kalte, bet, laimė, Arsinoja net neįsivaizdavo, kad kas nors gali su ja rungtis, – o mažų mažiausiai karnų sijonu seginti basakojė. Hanos suakmenėjimą ji palaikė tik apstulbimu, įbruko jai į glėbį Mismę ir užriko:

– Pamaitink vaiką, perrenk ją šitam apskretusiam laivui tinkamu drabužiu ir dink iš akių. Norime likti dviese ir pašaukti vėją.

Nuo galvos iki kojų smelkėsi karšta liepsna, pajutau savo galią, o pažvelgęs į Haną nesupratau, kaip galėjau bent valandėlę žavėtis tamsiaode mergina, jei pasaulyje gyveno Arsinoja. Deivės kerai suvirpino mane. Nubėgęs nirčiai pripurčiau tirėną bei jo šlubą vairininką ir išspardžiau iš laivo galvas besikasančius vergus.

– Bėk su savo vyrais melsti vėjo, – pasakiau. – Audros sparnais nuskraidinsiu tavo laivą į Romą greičiau, nei kada esi nuplaukęs. Greičiau aukok savo auką, nes iki pusiaudienio pakelsime burę.

Pagiringas tirėnas man pakluso, ir gerai – antraip būčiau jį jėga iš jo paties laivo išmetęs, kad galėčiau dviese su Arsinoja likti. Vėlei vienas kitą atradę su vienodu geiduliu puolėme kits kitam į glėbį. Jos kūne siautė kaitriausias vėjas, manyje kraujo audra šėlo. Pakvaišę ir liepsningi glėbesčiavome vienas kitą. Deivė pridengė mus auksiniais savo plaukais tarytum skraiste, visa aplink nušvietė deivės šypsena – apskretęs laivas mums rodėsi auksinis deivės luotas.

Mylavome vienas kitą karščiau nei kadaise – rodės, pati deivė įsikūnijo į Arsinoją, ji pratrūko šaukti vėją ir, aistros kvaišuly slaptuoju vardu pašaukusi deivę, pareikalavo palankiu vėju paliudyti savo galią.

Mane pagavo ekstazė, šventasis šokis pradėjo tampyti mano rankas ir kojas ir ėmiau rungčiomis su Arsinoja šaukti vėją. Tris kartus, septynis kartus, dvylika kartų pašaukiau pietį, kai stovėjome susikibę rankomis laivo pirmagalyje, ir nepaisydami svetimų akių, šventos tūžmasties perimti kvietėme vėją. Nežinau, kiek tai truko ir iš kokių sielos gelmių žodžiai į mano burną plūdo, bet mums dar nepaliovus dangus nujuodo, vėjas pasisuko ir juodi gauruoti debesys blykčiojančių žaibų akim užslinko ant kuproto kalno. Už Panormo tamsavo Eriko žemės kalnų viršūnės ir vėjo sūkuriai nusinešė iš prekyvietės prekijų pastoges bei krepšius, išgirdome atidaromų miesto vartų trenksmą, ore skraidžiojo nuo stogų nuplėštų nendrių pluoštai.

Tik tada nutilome ir pasibučiavome atsidusdami iš pasitenkinimo. Šventoji mudviejų tūžmastis nuščiuvo ir net mes patys žvalgėmės apstulbę. Pamatėme tirėną ir jo vyrus vėjy plastančiais drabužiais parbėgant į laivą ir Kartaginos karius bei muitininkus, kurie, stovėdami ant vienos kojos, delnais burnas užsidengę, nuo kranto spoksojo į mus.

Tirėnui vos spėjus parlėkti, stiprus sūkurys stumtelėjo tolokai į krantą ištemptą mūsų laivo paskuigalį vandenin ir tirėnas jau net norėdamas nebūtų jo sulaikęs. Jis turėjo sušukti vyrams kelti burę ir čiupti vairinius irklus, kad pavėjui nukreiptų laivą, antraip jis būtų pasisukiojęs ir apvirtęs. Ant kranto, įspėdami apie audrą, finikiečiai iškėlė juodo audinio skiautes ir parodė skydą, norėdami mus sulaikyti. Tačiau vėjas išplėšė skydą iš iškeltos rankos ir nuskraidino į putojančią jūrą. Siūbuodamas ir apvaliu pirmagaliu taškydamas vandenį, rungčiomis su bangom nušvilpė mūsų laivas sulopyta bure į atvirą jūrą.

Bangoms į laivo šoną dundant, vėjui lynuose švilpiant, Mismė iš baimės

paleido dūdas, o Hana, iš išgąsčio galvą pametusi, susigūžė tarp nešulių. Tačiau Arsinoja neišsigando, išvydusi mane tokį kaip kadais ant Eriko kalno. Pats mačiau, kaip darniai laivas paklūsta bangoms, ir pastebėjau, kad tirėno vairininkas išmano savo darbą. Juokdamasis parodžiau jam juodo akmens jūrų arkliuką ir sumosavau, kad be rūpesčio gali labiau įtempti burę.

Vis dėlto net patyręs ekstazę taip niršau ant Ksenodoto, kad geidžiau staiga prasiveržusią pietų audrą nunešiant jį jūron ir nuskandinsiant jo siaurutį laivelį. Vėjas jį išties mušė iš kelio, nunešė į jūrą ir nuplukdė Italijos pakrante iki Pesto. Tik ten jis išlipo į krantą ir iškentė begalę pažeminimų dėl savo persiškų kelnių. Palikęs laivą taisyti, jis iškeliavo senuoju Sibaridės prekybos keliu į Krotoną, o iš ten – į Regiją, kur sutiko Skitesą.

Tačiau apie Ksenodoto likimą išgirdau daug vėliau. O dabar braškančiu laivu audros sparnais lėkiau šiaurės link, kaip lėmė ženklai. Padėjęs tirėnui su vairininku suvaldyti vairinius irklus, nuėjau pažiūrėti, kaip jaučiasi Arsinoja. Svyrinėdamas tarp ryšulių pagal laivo sūpavimą, akimis užkliuvau už glotnaus akmenėlio, pakrantėje prikibusio prie odinių ryšulių ir tik laive nukritusio. Nejučia pasilenkiau jo pakelti ir sugniaužiau jį delne. Jo pilkšvas baltumas man priminė balandį. Įsidėjau jį prie kitų akmenų į odinį kapšelį. Jame laikiau ir stebuklingą auksinę rankutę bei akmeninį jūrų arkliuką.

Iškeliaudamas iš Sicilijos tik tiek teturėjau turto, nes pagalvojęs suvokiau, jog Arsinoja, surezgusi pinkles, bent jau visus mano išteklius pasigrobė. Tačiau dėl to nesijaudinau. Tvirtai klioviausi Hekate.

Išplaukdamas iš Sicilijos nebesižvalgiau atgal, neieškojau akimis Eriko kalno. Tik į priekį, į šiaurę žiūrėjau.

AŠTUNTOJI KNYGA

Ženklai

1

Nuo sūraus vandens stirksančiais plaukais, nemigos nupilkintais veidais, lynų nutrintais delnais pasiekėm Italijos pakrantę. Vairininkas iškart pažino pakraščio ženklus, šūktelėjo iš nuostabos ir patikino, jog iki Romos upės žiočių teliko diena kelio. Suplojęs rankomis tirėnas prisiekė niekados taip greitai ir tokiam tolydžiam pietų vėjui pučiant nekeliavęs kaip mes, išsigelbėję nuo pirmą parą siautusios audros. Ir krovinys nelabai sušlapęs, ir kitokių nuostolių kelionėje nepatyrė. Jis pats nebūtų drįsęs per tokią audrą leistis į kelią – būtų laukęs, kol plauks grūdų laivai. Dar jis pasakė, kad papasakojus, kaip greitai atvira jūra atplaukėme iš Sicilijos iki Romos upės žiočių, niekas nepatikėtų. Todėl verčiau nepasakoti.

Gerai mačiau jį ir vairininką su prietaringu bauguliu žvilgčiojant į mudu su Arsinoja. Įplaukiant į Romos žiotis jiedu gyvai vienas kitą tikino tikrai matę neregimas rankas nustūmus laivą nuo Panormo kranto į vandenį ir lynus savaime atsirišus. Per audrą apvalus laivas darniai, tarytum sparnus įgijęs, pakluso bangoms. Ir jie niekada nebuvo matę, kad kas nors, šventos tūžmasties apimtas, šauktų vėją – kaip darėme mudu susikibę už rankų, plaukams vėjy plaikstantis.

Romos upės žiotyse sutikome įvairiausių kraštų laivų: didelių ir mažų, plačia upe prieš srovę ir pasroviui keliaujančių. Iš tolo mačiau gamtos sukurtą Romos turtą žėrint – akinamai baltus druskos baseinus ir vergus, iki kelių į juos įsibridus žarstančius ir nešiojančius druską.

Tirėnas neketino likti upės žiotyse, todėl išsinuomojo jaučių bei vergų ir, liepęs pritvirtinti lynus prie užriesto pirmagalio, pats su savo vergais kartimis bei irklais padėjo srautinga upe tempti laivą prieš srovę. Upė buvo tokia plati ir vandeninga, kad net dideli jūriniai laivai galėjo plaukioti ligi Romos, kur galvijų turgaus pakrantėje sutikdavo nuo aukštupio atplaukiančius upinius laivus.

Tolydžio pasroviui plaukė valtys ir laivai, į laivų tašyklas iš lėto leidosi didžiuliai sielių ryšuliai. Iš laivų mums šūkčiojo jūros kraštų kalbomis, sielininkai kalbėjo etruskiškai, o laivo vilkėjai – lotynų kalba bei daugybe jos tarmių. Tirėnas niekinamai pasakė, kad Romos kalba nėra taisyklinga ir kad romėnai, visus pažangių laikų žodžius pasiskolinę iš etruskų, juos taria kirčiuodami savu barbarišku papročiu.

Jungo jaučių savininkas, norėdamas paskubinti kelionę ir greičiau gauti atlygį, be gailesčio čaižė savo vergus odiniu rimbu, badė ietimi jaučių šlau-

nis. Ant upės kranto išvydau karklus, pro mūsų laivą purptelėjo neramus paukščių būrys ir vanagai nejudindami sparnų suko ratus viršum bekraščių nupjautų javų laukų bei ganyklų, – man pasirodė, kad Romą supa vien laukai ir sodai. Rodėsi neįtikima, kad toks turtingas miestas, gelbėdamas savo piliečius nuo bado, turi plukdytis grūdus net iš Sicilijos.

Tačiau tirėnas parodė Romos piliečių sudegintų sodybų griuvėsius. Vaidydamasi tarpusavyje, Romos liaudis nesigailėjo nė saviškių, per kasmetinius karus, Romai plečiant valdžią, nukentėdavo ir pasėliai. Kadaise etruskai perkasais ir kanalais nusausino pasėliams didžiulę lygumą aplink Romą. Etruskų karaliams valdant, į Romą suplūdusią nuožmią sąmišią liaudį dar tramdė žąslai, bet romėnams karalių išvijus žemdirbystė ir prekyba dėl nepabaigiamų karų nusmuko ir jau nė vienas kaimynas neišvengė Romos plėšikavimo.

Paskui savo akimis pamačiau Romos kalvas, ant jų išaugusius kaimus, mūrą, tiltą ir kelias šventyklas. Medinis tiltas buvo dailaus darbo ir pats ilgiausias iš mano matytų, nors rėmėsi į salą. Tiltą pastatė etruskai, norėdami susieti daugybę upės perskirtų miestelių. Romėnams jis buvo toks svarbus, kad vyriausiąjį žynį nuo etruskų laikų vadino vyriausiuoju tilto statytoju. Romėnų papročių barbariškumą, man rodos, geriausiai atskleidžia tai, kad tilto priežiūrą jie patikėjo vyriausiam žyniui, o juk etruskams tas vardas reiškė tilto statytoją tarp žmonių ir dievų. Medinis tiltas tebuvo nematomo tilto sutartinis ženklas. Tačiau viską, ko etruskai mokė romėnus, šie suprasdavo pažodžiui.

Didžiulis medinis tiltas buvo garsingiausias Romos reginys ir Romos sėkmės pagrindas. Jau iš tolo girdėdavosi tilto dundesys, galvijų baubimas viršum vandens, begaline vora dardėjo vežimai į miestą ir atgal.

Uosto prižiūrėtojas parodė mums vietą tarp jūrinių ir upinių laivų grimzlioje basliais sutvirtintoje pakrantėje, ir į mūsų laivą sulipo tikrintojai. Tirėnas nė nemėgino siūlyti jiems dovanų ar kviesti drauge paaukoti. Jis sakė, jog Romos įstatymai griežti, todėl valdininkai yra nepaperkami.

Galvijų turgaus pakrašty prie stulpo, pasiruošęs atlikti savo pareigą, stypsojo budelis, kaip sutartinį ženklą pasistatęs ryšulį su dideliu kirviu. Tirėnas papasakojo, jog budelio ženklą romėnai perėmę iš etruskų. Budelius romėnai vadiną liktoriais. Kasmet jie vietoj karaliaus išsirenką du kolegas*, o kiekvienas pretorius turįs po dvylika liktorių. Neginčytinais atvejais liktorius sustabdąs nusikaltėlį gatvėje ir jį nurykščiuojąs, o vagies ranką kirviu nukertąs. Todėl uoste viešpatauja nepriekaištinga tvarka ir čia nereikia baimintis, kaip kituose uostuose, plėšikų.

Pirmiausia tirėnas liepė kvestoriams patikrinti Arsinojos ir mano daiktus. Jie užsirašė mūsų vardus ir įtikėjo mus esant Sicilijos sikanais. Kaip

* Asmuo, kartu su kitais tvarkęs tam tikrą valdymo sritį.

neišprusę vyrai, jie mažai išmanė apie pasaulį – tik savo miesto papročius pažino. Tirėnas uždraudė mums ką nors nuo jų slėpti. Jie suskaičiavo Arsinojos pinigus ir tiksliai pasvėrė auksinius mūsų daiktus. Už jų įvežimą į miestą turėjome sumokėti didelį mokestį, nes Romoje galiojo tik antspauduotas varis. Jie paklausė, ar Hana vergė, ar laisva. Arsinoja tvirtino, jog vergė, o aš sakiau, kad laisva. Kvestoriai pakvietė vertėją, nes prastai suprato graikų kalbą. Pati Hana nesugebėjo išsiginti. Todėl ją užrašė kaip vergę, o kvestoriai pamanė, jog aš sakiau ją esant laisvą tik norėdamas išvengti privalomo mokesčio už miestan atgabentus vergus.

Kvestoriai geranoriškai liepė vertėjui paaiškinti, kad, jiems užrašius lentelėse Haną esant laisvą, ši galėtų eiti kur panorėjusi ir Romos įstatymai ją saugotų. Meluodamas esą vos nepraradau savo menkos nuosavybės. Šitai jie palaikė smagiu pokštu, kvatojo ir graibė Haną svarstydami, kiek už ją gautų. Arsinoją ir mane jie gerbė, nes mes turėjome aukso. Romėnai buvo godūs ir savo tautą skirstė į klases pagal turtą, neturtingiausieji piliečiai retai galėdavo balsuoti dėl miesto reikalų. Tačiau turtingieji karinėje tarnyboje privalėjo atlikti sunkiausias užduotis – kiekvienas pagal turtinę padėtį. Neturtingieji atlikdavo lengvesnes, o skurdžiams visai nereikėjo eiti karinės tarnybos, nes romėnai padugnes laikė kariuomenės našta.

Išlipus iš laivo, tirėnas skubino mus aukoti naujutėlaitėje Turno šventykloje. Tiesa, romėnai šį dievą vadino Merkurijumi, o Romos graikai toje pačioje šventykloje jį garbino kaip Hermį – taigi manau, jog tai buvo tas pats dievas. Romėnai, norėdami paspartinti prekybą, pastatė jam šventyklą, ir jos gale, vidurinėje nišoje, stovėjo didelė ir graži, ryškiomis spalvomis išdažyta degto molio dievo statula, kurią jie buvo pasidirbdinę etruskiškame Vejų mieste. Patys romėnai tokių gražių dievų statulų daryti nemokėjo, o Vejų menininkai garsėjo meistriškumu.

Romos Merkurijaus šventykloje ūžė įvairių tautų pirkliai, vienas kito klausinėdami vario, jautenų, vilnos ir medienos kainų, kurios čia kasdien būdavo vis kitokios – priklausomai nuo pasiūlos ir paklausos, jos kildavo ar krisdavo. Savo piliečių labui Romos kolegos nustatė tik grūdų ribinę kainą, nes buvo tiek įširdinę kaimynines tautas bei etruskus, kad šie romėnams grūdų nebeparduodavo.

Kai paaukojome ir palikome šventykloje dovanas, tirėnas atsisveikino su manimi ir tarė:

– Dėkoju tau už sėkmingą kelionę, bet, manau, geriau su tavimi nedelsiant išsiskirti. Galvotam prekijui nedera kištis į dieviškus dalykus ar draugauti su žmonėmis, kurie nėra tie, kas sakosi esą. Nesmalsauju, kas iš tikro esi. Bet ir tu, užgriuvus sunkumams, į mane nesikreipk ir neminėk mano vardo.

Kai pasiūliau jam sutartą atlygį už kelionę, jis neėmė, nors tariau jį atsivedus mane į šventyklą, kad prie dievo akių susitartume. Atvirkščiai, jis grąžino Panorme mano sumokėtuosius rankpinigius ir pasakė:

– Nemanau, kad paėmęs iš tavęs kelionės mokestį ką laimėčiau. Labai gerai prisimenu, kaip nelabos jėgos nustūmė laivą į vandenį ir kaip jūroje ant laivo šonų išaugo sparnai, todėl mano krovinys audroje nesušlapo. Tik palaimink mane, neturtėlį. Tokio atlygio man pakaks, bet šiaip manęs neprisimink.

Laimindamas uždėjau ranką jam ant peties ir užsidengiau kaire ranka akis, bet kodėl padariau šventąjį judesį – negaliu paaiškinti. Tirėnas taip persigando, kad bėgomis skuosdamas kranto link žvilgčiojo atgal pro pirštus, norėdamas apsisaugoti. Taigi prie Romos Merkurijaus šventyklos likome su daiktais Arsinoja, Hana, Mismė ir aš. Nepažinojau miesto nei jo papročių, net kalbos nesupratau, todėl nusprendžiau kur stoviu laukti tinkamo ženklo, kur link pasukti.

Arsinojai pakako kantrybės žvalgytis po gyvastingą sambrūzdį prie Merkurijaus šventyklos, nes daugybė vyrų žvilgčiojo į ją, o pro šal praėję – dar atsigręždavo. Arsinoja parodė, kad visi miesto gyventojai su batais, tik vergai basomis vaikšto. Moterys Arsinojai atrodė nedailios, pernelyg nutukusios, sakė jas rengiantis bjauriai. Daugiau miesto papročių ji nespėjo įvertinti, nes prie mūsų priėjo senukas su gludžia lenkta lazda. Jo apsiaustas buvo nešvarus, valgant nudėmėtas, akys paraudusios, žila barzda nevali.

– Ar ko lauki, svetimšali? – paklausė jis.

Iš lenktos lazdos numaniau jo amatą, nors jo išvaizda pasitikėjimo nekėlė. Vis dėlto tai buvo pirmas mane užkalbinęs miesto gyventojas. Maloniai atsakiau:

– Ką tik atkeliavau. Todėl laukiu palankaus ženklo.

Jis labai susmalso, lenkta lazda rankoje ėmė drebėti ir paaiškino:

– Numaniau, kad esi graikas – veikiau iš tavo žmonos išvaizdos ir apavo nei iš tavo paties. Jei nori, pažiūrėsiu tau paukščius, bet galiu nusivesti tave pas savo bendraamžius, kurie paaukos už tave avį ir iš jos kepenų perskaitys ženklus. Tačiau šitai atsieitų brangiau nei paukščiai.

Graikiškai jis kalbėjo labai prastai. Todėl pasiūliau:

– Kalbėkimės tavo kalba, idant geriau suprastum.

Jis prakalbo miesto šneka, kurios garsai buvo tokie pat šiurkštūs ir stačiokiški, kokius sako esant to miesto gyventojus. Papurtęs galvą tariau:

– Nė žodžio nesuprantu – šnekėkimės senąja, taisyklinga kalba. Šiek tiek jos pramokau bendraudamas su tirėnais.

Šnekėdamasis su tirėnu iš tikro geriau etruskiškai išmokau – rodės, Larso Alsiro pamokos Himeroje po daugybės metų vėl atgijo. Arba – kad seniai seniai mokėjau tą kalbą, o paskui užmiršau. Taip gausingai plūdo iš manęs svetimi žodžiai, kad tirėnas nejučia liovėsi su manimi kalbėti sąmišia jūros kraštų šneka ir kalbėjo sava kalba.

Senukas dar labiau susmalso ir pasakė:

– Retas graikas moka šventąją kalbą. Aš esu etruskas ir tikras auguras – ne koks sekėjas, tik mintinai skaičius išmokstąs. Nepaniekink manęs, nors

akims užtemus pats turiu manytis – manęs, kaip kitados, jau niekas nebeieško.

Senukas prisidengė ranka akis, pasižiūrėjo prisikišęs man į veidą – pamačiau jį esant pusaklį – ir paklausė:

– Kur anksčiau mačiau tavo veidą ir kodėl tavo veidas man pažįstamas?

Toks klausimas – įprasta visų šalių klajojančių pranašautojų gudrybė, tačiau senukas jį ištarė taip nuoširdžiai ir, nors apskuręs, atrodė toks garbus, kad juo patikėjau. Vis dėlto nepasirodžiau įtikėjęs, jog kaip tik dabar ir kaip tik čion jį dievai man atsiuntė. Tik juokom pasakiau Arsinojai:

– Paukščių žynys tvirtina pažįstąs mane iš veido.

Arsinoją suėmė pavydas, ji prikišo savo dailų veidelį prie senuko nosies ir paklausė:

– O kaip aš, ar manęs iš veido nepažįsti, jei esi tikras auguras?

Senukas pridėjo ranką prie kaktos, įsibedė Arsinojai į akis, ėmė drebėti ir atsakė:

– Žinoma, pažįstu tave ir tavo veidan žiūrint atmintis į jaunystę grįžta. Ar tik nesi Kalpurnija, kurią sutikau miške prie šaltinio?

Jis susitvardė, nustebęs papurtė galvą ir paprieštaravo:

– Ne, ne, negali būti Kalpurnija. Ji jau būtų sena, jei būtų gyva. Bet tavo atmainiame veide, moterie, įžvelgiu visų mane žavėjusių moterų veidus. Juk nesi pati deivė moters apdaru?

Arsinoja nusijuokė ir palytėjusi senuko ranką tarė:

– Šis senukas man patinka. Jis tikras auguras. Leisk jam pažiūrėti ženklus, Turmsai.

Tačiau auguras tik spoksojo sutrikęs į mane ir vėl prakalbo etruskiškai:

– Kur išties mačiau tavo veidą? Rodos, mokydamasis šventuosiuose miestuose amato mačiau kažkur panašiai šypsančią statulą.

Nusijuokiau:

– Klysti, senuk. Niekados nesilankiau etruskų miestuose. Jei tikrai pažįsti mano veidą, gal sapne mane regėjai, iš anksto man duodamas ženklą.

Senukas sukuko, jo smalsa išblėso. Jis romiai pasiūlė:

– Tuomet, jeigu nori, padarysiu tai veltui. Bet pastarosiomis dienomis mažai valgiau. Žirnių sriuba sustiprintų mano kūną, šlakelis vyno pradžiugintų seno žmogaus širdį. Pasisakiau tau savo nedalią, bet nelaikyk manęs įkyriu elgetautoju.

Patikinau:

– Nesirūpink, senuk. Atsilyginsiu tau už vargą, be to, garbė man neleidžia ką nors veltui imti. Esu dovanų dalytojas.

– Dovanų dalytojas, – pakartojo jis ir užsidengė delnu burną. – Iš kur žinai šiuos žodžius ir kaip drįsti šitaip save vadinti? Juk tu graikas.

Iš jo išgąsčio supratau nejučia ištaręs slaptą kažkurio etruskų dievo vardą, bet nė pats nesuvokiau, kaip žodžiai iš mano burnos išsprūdo. Prajukau ir uždėjęs rankas jam ant pečių nuraminau:

– Prastai šneku tavo kalba – netinkamus žodžius parenku. Tikrai nenorėjau įžeisti tavęs ir tavo tikėjimo.

Jis paprieštaravo:

– Ne, ne, tavo žodžiai tinkami, tik pasakyti netinkamoj vietoj. Tai šventųjų lukumonų žodžiai. Negeri laikai atėjo, vilkiški, jei svetimšalis kartoja šventuosius žodžius tarytum kalbantis varnas.

Jo įžeidimas manęs neužgavo. Tik susmalsau:

– Kas tie lukumonai? Paaiškink, idant kitąkart tinkamų žodžių netinkamoj vietoj netarčiau.

Piktai į mane pasižiūrėjęs, jis paaiškino:

– Lukumonai – šventieji etruskų valdovai. Bet dabar jie retai kada gimsta.

Arsinoja nenustygdama paklausė:

– Apie ką plepat? Eime pasižiūrėti miesto, o senelis tebūnie mums keliavedžiu. Tik kalbėkite graikiškai, kad ir aš suprasčiau. Kai pavargsiu, galėsite eiti paukščių žiūrėti.

Seno auguro draugėj mane perėmė keistas nenoras kalbėti graikiškai, nes kas žingsnis vis geriau mokėjau senąją krašto kalbą – rodės, žodžiai įeina į mane, senukui nespėjus jų ištarti. Todėl Arsinojai išversdavau tik tai, ką laikiau esant būtina, be to, atėjus į triukšmingas miesto vidurio gatves Arsinoja turėjo tiek žiūrėjimo, kad jai nelabai rūpėjo, ką kalbam.

Iš pradžių atsidūrėme bruzdžioje miesto dalyje, kur apsistoja į miestą atvykstantys kaimiečiai bei galvijų pirkliai. Tačiau nakvynės namų šeimininkai, mėginą mus prisivilioti plaukuotose rankose laikydami kaušus, man nepatiko, be to, nesupratau jų kalbos. Siauri skersgatviai buvo pilni šiukšlių, purvini. Arsinoja saugojosi apavą bei apsiausto skvernus ir sakė iš moterų veidų matanti, kokiu amatu šios verčiasi. Išėjome į grįstą gatvę ir senukas parodė vietą, kur karaliaus duktė Tulija vežimu pervažiavo tėvo kūną, prieš tai sukurščiusi savo vyrą jį nužudyti ir užgrobti valdžią. Ištryškęs kraujas apglito vežimo ratus bei dukters drabužius. Nuo tol vieta, kurią senukas vadino Subura, buvo prakeikta ir aplinkui gyveno tik prastos šlovės liaudis bei cirkininkai.

Senukas parodė graikų pastatytą Heraklio aukurą ir paklausė, ar nenorėtume apsistoti pas graikus. Jis papasakojo, kad graikų tremtiniai, įsikūrę Romoje, verčiasi amatais. Tai gydytojai, muzikantai, mokytojai, sidabrakaliai bei puodžiai, ir romėnai jau seniai leido graikams pasistatyti aukurą, nes jie tvirtino per šią vietą Heraklį vijus iš Geriono pavogtus galvijus ir užmušus urve gyvenusį smurtingą piemenį. Aukuras atrodė labai senas ir auguras papasakojo graikus tikinant, jog Romos įkūrėjai buvę po Trojos sugriovimo į šiuos kraštus pabėgusio Enėjo palikuonys.

– Tetiki, kas nori, – kalbėjo jis. – Graikai – tauškūs pasakoriai ir kur beįsikurtų – tuoj savo papročiais pirmykštes tautas užkrečia. Gal neįžeisiu tavęs pasakydamas, jog graikai su savo papročiais – tarytum užkrečiama liga. Jiems patiems nieko nenutinka, tačiau kitų šventi papročiai dėl jos netenka prasmės.

– Manęs neįžeidei, ir tarp graikų apsigyventi nenoriu, – atsakiau.

Jis papasakojo, kad Romoje gyvena ir finikiečių pirklių bei amatininkų, atkeliavusių ir iš rytų, ir iš Kartaginos. Bet ir tarp finikiečių nenorėjau gyventi. Dar senukas parodė seną figmedį, prie kurio, upei paplūdus, naujagimiai dvyniai Romulas ir Remas karkliniam krepšy buvo atplukdyti. Ten vilkė juos pamaitinusi, o piemenys vaikus išgelbėję ir užauginę.

– Jų vardai iškraipyti, – pasakė senukas. – Tikrieji jų vardai – Ramonas ir Remonas – pagal dvi upes, paskui Ramono upė ištiesino vagą ir pergalėjo Remoną. Dabar romėnai vadina ja Tiberiu dėl kažkokio upėje nuskendusio Tiberino.

Papurtęs galvą jis tęsė:

– Po brolžudystės šis miestas atsirado, ir Ramoną jie nužudė, nors tikino jį su debesiu į dangų pakilus. Apie tėvažudystę jau pasakojau, be to, jie per audrą sudegino vieną savo karalių, o paskui tikino, kad žaibas jį užmušė ir padegė namą. Paskutinį karalių jie išvijo, nes šis pastatė akmeninių pastatų, o už kalvos – cirką, beveik tokio didumo kaip etruskų didžiųjų miestų cirkai. Karalius taip pat juos privertė etruskų papročiu išrausti po žeme kanalą, kad miestas būtų švarus ir turgaus aikštė sausa. Šito jie nepakentė. Bet jie turėtų dėkoti karaliui, jog miestas pasidarė žmoniškas. Ant kalvų neturtėliai – kaip kokie piemenys – tebegyvena apskritose vytelių trobelėse.

Pasakiau:

– Ganėtinai bloga prisiklausiau apie Romą bei romėnus ir nesuprantu tavęs. Kitur piliečiai savo miestą šlovina, laikydami jį iš visų geriausiu, o jo papročius geresniais už kitų. Nejau nieko gera nepapasakosi apie Romą?

Jis susijaudino ir pagrūmojęs lenkta lazda paaiškino:

– Daug gero galiu apie Romą papasakoti. Jos gyventojai taupiausi iš visų tautų, o papročiai paprasčiausi. Jų moterys padorios, o vyrai laikosi žodžio. Ir dievoti: kartoja aukojimą iš naujo, jei pelė prabėga pro žynio kojas. Kariauja jie labai sąžiningai: iš pradžių pasiunčia šauklius reikalaudami atlygio už įžeidimus, tik paskui meta kruviną ietį per kaimyno sieną ir puola po trisdešimt trijų dienų. Tačiau Roma nėra mano tėvynė ir neprivalau apie ją gražiai kalbėti. Taip, taip, – pasakė jis. – Neprivalau gražiai kalbėti apie Romą. Jų taupumas – tai baisus godulys: už nesumokėtą skolą jie savo piliečius nuplaka ir įmeta į kalėjimą. Jų dievotumas – tai baimė. Savo kaimynus jie atvirai iškviečia į karą, kad, davę jiems laiko sutelkti visas vyrų pajėgas, paskui iškart plyname lauke visus paklotų ir apiplėštų šalį. Vilkė juos išmaitino.

Išėjome į didelėmis akmeninėmis plokštėmis grįstą gatvę. Senukas paaiškino, jog tai etruskų miesto dalis, o gatvė vadinama *Vicus Tuscus*, mat romėnai etruskus vadina tuskais. Šioje plačioje gatvėje gyveno turtingiausi pirkliai, gabiausi amatininkai ir senosios Romos etruskų giminės. Jie sudaro trečdalį kilmingųjų Romos giminių, ir trečia dalis Romos raitininkų yra senųjų etruskų giminių palikuonys. Žvalgydamasis aplinkui, jis tarė:

– Mano kojos pavargo ir burna nuo ilgo kalbėjimo džiūsta.

Paklausiau:

– Manai, kad koks nors etruskas apgyvendintų mane ir mano šeimą, nors esu svetimšalis?

Bet jis nedvejojo: bemat lenkta lazda pabeldė į dažytus vartus, pirmas žengė vidun ir nusivedė į medinių kolonų puošiamą kiemą, kurio vidury tviskuliavo lietaus baseinas, o pasieniais stovėjo šeimos dievai su aukurais. Kiemą supo statiniai, kuriuos nuomojo keliauninkams, o pačiame name buvo daugybė kambarių ištapytom sienom, stalų bei krėslų. Nakvynės namų šeimininkas, santūrus vyras, nelabai maloniai pasveikino senąjį augurą. Bet, atidžiai nužiūrėjęs, priėmė mus į svečius ir liepė vergams paruošti mums valgio. Palikome Haną su Misme kieme saugoti daiktų ir žengėme vidun pavalgyti. Kambaryje stovėjo du minkštasuoliai. Auguras paaiškino:

– Etruskų paprotys leidžia moteriai viename kambaryje su vyrais valgyti, – net vienoje lovoje su savo vyru gulėti, jeigu ji nori. Graikai leidžia moteriai tik sėdėti tame pačiame kambaryje o romėnai tikina, kad moteriai vyro draugijoje valgyti gėdinga.

Jis pats kukliai ramstė sieną laukdamas išmaldos. Bet paprašiau senuką pasidalyti su mumis valgiu, o vergų – atnešti į kambarį dar vieną minkštasuolį. Jis tuoj pat nuėjo nusiprausti ir pats šeimininkas atnešė jam švarų apsiaustą, idant savo drabužiais dvigubų pagalvių nesuteptų. Valgėme gardžiai paruoštą valgį, gėrėme naminį vyną. Senuko veidas nušvito, raukšlės išsilygino ir jo rankos paliovė drebėjusios. Jis buvo mūsų svečias, todėl kiekvieną dubenį liepiau pirmiausia jam paduoti, ir senukas nebuvo godus – valgė prideramai, dviem pirštais. Kaip pažangus žmogus valgė ir gerdamas vyną neužmiršdavo kaskart lašelio paaukoti. Gardžiausias patiekalas buvo kiauliena, garinta su tenykščiais prieskoniais, o pabaigai gavome šviežių vaisių, o paskui dar granatų. Liepiau nunešti valgio Hanai su Misme, o kas liko, padovanojau patarnavusiems vergams. Senukas išgarbstė mano dosnumą.

Galiausiai jis paliko besėdįs su vyno taure kairėje rankoje, dešinėje – su granato vaisiumi, lenktą lazdą pasidėjęs ant lovos kairėje. Mane perėmė keistas jausmas – rodos, tą valandėlę buvau anksčiau išgyvenęs – nepažįstamame mieste, po dažytom gegnėm puoštu stogu. Vynas apsvaigino mane ir pasakiau:

– Seneli, nesvarbu, kas tu esi. Pastebėjau, kaip susižvalgei su šeimininku. Nepažįstu jūsų papročių, bet kodėl man valgį patiekė juoduose puodeliuose, o mano žmonai atnešė sidabrinę lėkštę ir korintietišką vyno taurę?

Jis atsakė:

– Jei nežinai ir nesupranti, tai ir nereikia. Bet tai nėra paniekos ženklas. Šie indai senoviniai.

Atbėgo šeimininkas ir tarytum norėdamas atitaisyti klaidą atkišo man gražiai nukaltą sidabrinę taurę vietoj juodo molinio puodelio. Tačiau nepa-

keičiau molinio puodelio į sidabro taurę – tebelaikiau jį rankoje. Jo pavidalas man buvo pažįstamas. Vynas trenkė man į galvą ir tariau:

– Nesu šventas vyras. Jūs tikriausiai suklydote. Kodėl iš aukojimo taurės mane girdote?

Nieko neatsakęs auguras metė man granato vaisių, aš sugavau jį žema plačia taure, nepalietęs ranka. Taip gulėjau alkūnėm į minkštasuolį remdamasis, mano apsiaustas nuslydo – likau ligi pusės nuogas, kairėje rankoje juodo molio indą laikydamas. Apskritoje jo įduboje raudonavo granato vaisius, kurio nepaliečiau ranka. Šitai pamatęs atėjo šeimininkas ir užkabino man ant kaklo vešlų žiedų vainiką. Tai buvo rudeninės laukų gėlės.

Delnu palytėjęs sau kaktą auguras pasakė:

– Tau apie galvą sūkuriuoja ugnis, svetimšali.

Paprieštaravau:

– Tavo toks amatas – matyti tai, ko nėra, bet atleidžiu tau, nes pats vynu vaišinu. Ar nematai ugnies ir apie mano žmonos galvą?

Senukas atidžiai pasižiūrėjo į Arsinoją ir papurtė galvą:

– Ne, tai ne ugnis, o išnykstanti saulės šviesa. Tu į ją nepanašus.

Staiga susivokiau matąs kiaurai sienų. Arsinojos veidas man pavirto deivės veidu, o senukas liko be barzdos ir atrodė kaip vyras pačiame žydėjime. Mačiau primerktas nakvynės namų šeimininko akis ir raukšleles jų kampučiuose ir jis man jau nebuvo tik amatininkas, o veikiau tyrėjas.

Prajukęs tariau:

– Ko siekiate mane, svetimšalį, mėgindami?

Senukas priglaudė pirštą prie lūpų ir parodė į Arsinoją, kuri saldžiai nusižiovavo ir beregint užmigo. Auguras greitosiomis pakilo, palytėjo Arsinojos akies voką ir pasakė:

– Ji miega kietai – nieko bloga jai nenutiks. O tu turi gauti ženklą, svetimšali. Nebijok. Nei valgis, nei gėrimas nebuvo užnuodyti. Tik šventos žolės suvalgei, kad pasiruoštum. Ir pats jos suvalgiau, kad akys praskaidrėtų. Nesi paprastas vyras ir paprasto ženklo tau negana. Eime, lipsime į kalvą.

Buvau laimingas, nieko bloga neįtariau ir, palikęs miegančią Arsinoją, nusekiau paskui augurą. Tik netyčia išėjau kiaurai sienos į kiemą, o auguras pasuko pro duris, todėl pasitikau jį kieme ir išvydau savo kūną, klusniai einantį jam iš paskos. Beregint grįžau į kūną, nes kalbėti gebėjau tik jo padedamas – nieko kvailesnio niekada nebuvau patyręs, todėl nepaprastai įbūgau išgėręs vyno daugiau, nei derėjo. Tačiau nesvirduliavau, ir vyno nuraudonintu veidu auguras nusivedė mane į aikštę, lazda parodė senato pastatą, priešais jį kalėjimą ir daugybę kitų įžymybių. Jis ketino vestis mane šventuoju keliu, bet aš netrukus pasukau į šoną ir, priėjęs prie skardingos nuokalnės, pamačiau apskritą šventyklą su medinėm kolonom bei nendriniu stogu. Apsižvalgiau ir šūktelėjau:

– Jaučiu netoliese šventą vietą.

Senukas patvirtino:

– Tai Vestos šventykla. Šešios netekėjusios mergelės ten saugo šventąją ugnį. Vyrui vidun įžengti nevalia.

Įsiklausiau:

– Girdžiu vandens čiurlenimą. Čia kažkur yra šventasis šaltinis.

Senukas daugiau neprieštaravo, leisdamas man eiti toliau, užkopti akmenyje iškirstais laiptais ir įžengti į urvą. Urve tviskuliavo senas baseinas, į jį per uolos spragą sruvo vanduo. Ant baseino krašto gulėjo trys ką tik nuskinti vainikai – rodės, vos tik kažin kieno palikti. Vienas buvo suriestas iš karklo šakelės, antras – iš alyvmedžio, o trečiasis – iš vijoklinės gebenės.

Auguras bailiai apsižvalgė ir tarė:

– Čion įžengti draudžiama. Šiame urve gyveno nimfa Egerija ir šičia su ja naktimis susitikdavo vienintelis Romą valdęs lukumonas. Mes, etruskai, nimfą Egerija vadiname Begoja.

Įmerkiau rankas į vėsų šaltinį, apsišlaksčiau vandeniu ir paėmęs gebenės vainiką pasakiau:

– Eikime toliau, lipkime į kalną. Aš pasirengęs.

Tą akimirką urve sutemo – angą užstojo šiurkščiu audiniu susisiautusi moteris. Sunku pasakyti – sena ar jauna, nes buvo užsidengusi galvą ir veidą, net rankas – matėsi tik rusvą audinį prilaikančių pirštų galiukai. Per siaurą plyšelį ji tiriamai pasižiūrėjo į mane, tačiau pasitraukė iš kelio ir mūsų nekalbino.

Ir nežinau, kaip visa nutiko, bet tą akimirką, žengiant iš senojo urvo prieblandos į dienos šviesą, man, Turmsui, pirmą kartą širdį persmelkė tikrumas, jog esu nemirtingas. Ausyse sudundėjo nemirtingumo audra, šnervės užuodė nemirtingumo ledą, burnoje jutau nemirtingumo skonį, akyse sušvito nemirtingumo ugnis. Šitai patyręs žinojau kada nors grįšiąs ir žengsiąs tom pačiom akmenų pakopom, lytėsiąs to paties šaltinio vandenį ir vėl save atpažinsiąs. Sukrečiantis suvokimas truko ne ilgiau kaip mirksnį – kol sustingusiom rankom dėjausi ant galvos gebenės vainiką. Paskui dingo.

Mūrų vijoklių vainikas puošė mano galvą, ant kaklo kabėjo gėlių vainikas. Buvau apsišlakstęs šaltu nemirtingumo vandeniu. Suklupau, pasilenkiau pabučiuoti žemės ir paprašiau:

– Motin, duok man ženklą. Mano akys tebėra aklos.

Pabučiavau žemę – savo kūno motiną, nujausdamas, jog kada nors atsivėrusios mano kūno akys ne vien žemę regės. Susisiausčiusi moteris pasitraukė man iš kelio nė žodžio netarusi, o juk kadaise susisiausčiusioji sėdėjo valdovės soste po skėčiu ir aš bučiavau žemę po jos kojom. Taip buvo, tik nesuvokiau, ar tai nutiko sapne, ar tikrovėje, ar kuriame nors ankstesniame gyvenime.

Tą akimirką slėnį tarp kalvų apgaubė ūkana, nutrindama namų apribus ir užklodama aikštę. Tai buvo ne drėgnas rudens rūkas, o veikiau dūmai. Auguras tarė:

– Dievai ateina. Paskubėkime.

Jis kopė skardingu takeliu į aukštą kalną pirma manęs ir belipdamas uždūso. Jo kojos ėmė drebėti, todėl pagelbėjau jam prilaikydamas. Vyno grąžintas jaunystės skaistis išblėso, veidą išvagojo raukšlės, o barzda žingsnis po žingsnio ilgėjo, taigi kylant kalvos atšlaite jis vis labiau įmetėjo, kol mano akyse paliko senas kaip ąžuolas.

Kalvos viršūnėje buvo skaistu, tik visai žemai, kitoje kalvos pusėje, cirko takelį it šešėlis klojo ūkana. Kojos mane neklystamai nuvedė prie glotniai nudilusio akmens. Auguras paklausė:

– Ar tebesi tarp mūrų?

– Tarp mūrų, – pasakiau. – Dar nesu laisvas. Dar nepažįstu savęs.

– Šiaurę ar pietus renkiesi?

– Aš nesirenku, – atsakiau. – Šiaurė mane pasirinko.

Atsisėdau ant akmens veidu į šiaurę – man atrodo, net norėdamas nebūčiau galėjęs pasisukti į pietus. Tokia stipri jėga mane valdė, nors savęs nejutau.

Senukas atsisėdo man iš kairės, gludžią lenktą lazdą dešinėje rankoje laikydamas nustatė ir pažymėjo pasaulio šalis, ir išvardijo jas, bet nesakė, kokių paukščių ir kokio jų skrydžio laukia.

– Ar tau pakaks teigiamo arba neigiamo atsakymo? – pasiteiravo jis, kaip dera augurui.

– Nepakaks, – atsakiau. – Dievai atėjo. Nesu susisaistęs, tačiau jie privalo duoti man ženklą.

Auguras užsidengė galvą, perėmė lazdą į kairę ranką, dešinę uždėjo man ant pakaušio ir ėmė laukti. Tą akimirką pūstelėjo švelnus vėjelis, sušnarindamas medžių lapiją, ir žalias ąžuolo lapas nukrito ant žemės tarp mano kojų. Iš kažin kur, nuo kitos kalvos, nurimęs išgirdau gargždų žąsų gagenimą. Prošal uostinėdamas žemę prabėgo šuo, apsuko mus ir vėl pradingo, tarytum pėdsaką sekti įnikęs. Rodės, dievai tarp savęs rungėsi, įrodinėdami savo buvimą, nes kalvos tylumoj pasigirdo žemėn nukritusio obuolio bumbtelėjimas ir driežas, slystelėjęs man per kairę koją, dingo žolėje. Man rodos, ir kiti septyni dievai buvo atėję, nors aiškaus ženklo nedavė. Dar šiek tiek palūkėjęs pašaukiau dievus, kurie apsireiškė:

– Debesų valdove, pažįstu tave! Švelniaake, pažįstu tave! Greitakoje, pažįstu tave! Iš putos gimusioji, pažįstu tave! Požemio dvasia, pažįstu tave!

Auguras pakartojo šventuosius, tikruosius šių penkių dievų vardus ir pasirodė ženklai.

Iš upės nendryno plastėdamas pakilo būrys vandens paukščių, šiaurės link kaklus ištempusių, ir dingo iš akių.

Auguras tarė:

– Tavo ežeras.

Aukštai skriejęs sakalas smigo žemėn ir vėl pakilo. Iš ūkanos purptelėjo balandžių būrys ir beregint nuskrido į šiaurės vakarus.

Auguras tarė:

– Tavo kalnas.

Paskui pasirodė juodi varnai ir ėmė tingiai sukti mums virš galvų. Auguras suskaičiavo juos:

– Devyneri metai.

Ženklai baigėsi, o ant mano kojos užropojo juodai geltonas maitėdis.

Auguras vėl užsidengė galvą, perėmė lazdą į dešinę ranką ir pasakė:

– Tavo kapas.

Taigi dievai man pavydulingai priminė mano kūno mirtingumą, mėgindami įbauginti. Nuspyriau maitėdį ir atsistojau:

– Apreiškimas baigtas, seneli. Už ženklus tau nedėkoju, nes už tai nedėkojama. Buvo penki dievai – iš jų tik žaibavaldys vyras. Buvo trys ženklai, du lėmė vietą, o trečiasis – mano nelaisvės laiką. Tačiau tai buvo žemės dievai. Jų ženklai pranašauja tik šį gyvenimą. Jie priminė man mirtį, nes žino, jog žmogaus dalia – tik mirtis. Patys jie gyvena ir galią rodo vien laike ir vietoje – tarytum per dvi siauras spragas. Jie, kaip žmogus, susisaistę su žeme, todėl, net būdami nemirtingi, panašūs į žmones. Aš meldžiuosi šyduotiems dievams.

Auguras įspėjo:

– Apie juos balsiai nekalbėk. Pakaks, kad apie juos žinai. Niekas jų nepažįsta. Net dievai.

Atsakiau:

– Žemė jų nesaisto. Laikas ir vieta jų nesaisto. Jie daro įtaką dievams ir juos valdo, kaip dievai daro įtaką žmonėms ir juos valdo.

– Nekalbėk, – vėl įspėjo auguras. – Jie yra. Tiek pakanka.

Leidžiantis nuo kalno ūkana sklaidėsi, nušvito rudeninė saulė, mūsų ausis vėl pasiekė miesto garsai bei galvijų bandų baubimas. Žingsnis po žingsnio nuovargis švinu svarino rankas ir kojas, ir mane ėmė purtyti šaltis. Kasdienė tikrovė apsiautė mane tarytum sunkus ir ankštas drabužis. Skaidris niuko ir jau nebemačiau, nebejutau ir negirdėjau taip aštriai kaip kalvos viršūnėje.

2

Grįžome į etruskų gatvę ir parėjome į nakvynės namus – ketinau atiduoti augurui jo dovanas. Mus pasitiko iškamuotas šeimininkas ir grąžydamas rankas tarė:

– Gerai, kad grįžai, svetimšali. Mano namuose dedasi nesuprantami dalykai ir apreiškimai. Nežinau, ar galėsiu apgyvendinti tave ir tavo šeimą. Jei žmonės ims baisėtis mano namų – nukentės mano verslas.

Vergai šurmuliavo aplink jį šaukdami, kad daiktai kritinėjo nuo sienų ir šeimos dievas atgręžė nugarą į ugniakurą, virtuvėje dudeno puodai ir katilai, o iešmas pats vartėsi, iki kepsnys įkrito į ugnį. Nuskubėjau į kambarį, kuriame valgėme. Ant minkštasuolio krašto tarytum prasikaltusi gūžėsi Ar-

sinoja ir graužė obuolį, o šalia jos ant krėslo bronzinėm kojom sėdėjo sudžiūvęs senukas, pirštu prisilaikydamas krintantį dešinės akies voką. Pro jo perkreiptas lūpas tįso seilės. Senukas buvo apsisiautęs balkšvu apsiaustu purpuro kraštais, ant nykščio mūvėjo aukso žiedą. Pamatęs mane jis prašneko prasta lotynų kalba, tarsi norėdamas kažką papasakoti, bet šeimininkas paprašė jo nesivarginti ir paaiškino:

– Tai vienas iš miesto tėvų – tautos draugo Publijaus Valerijaus brolis Tercijus Valerijus. Pastarųjų metų nutikimai sukėlė jam daug skausmo: pagal savo brolio pasiūlytą ir senato patvirtintą įstatymą jis leido nužudyti abu savo sūnus. Jis ką tik lankėsi senate, kur žmonės erzeliuoja, – liaudies tribūnai patraukė į teismą volskų nugalėtoją Kajų Marcijų. Iš sielvarto senukas neteko nuovokos ir jį atnešė čia – vergai nesiryžo jo į namus nešti, baimindamiesi kelyje amžinai užmigsiant. Atsipeikėjęs jis išvydo savo žmoną, nors ši jau mirusi – iš širdgėlos, kai prarado sūnus.

Senukas prakalbo etruskiškai:

– Kaip gyvą mačiau savo žmoną, lytėjau ją ranka ir kalbėjausi apie tai, ką tiktai mudu žinome. Be jokios abejonės, sutikau savo žmoną. Nežinau, ką tai reiškia, bet galų gale sutemo, o mano žmona pavirto priešais sėdinčia moterimi.

Šeimininkas pasakė:

– Keisčiausia, kad aš irgi mačiau savo žmoną, nors žinau ją dabar viešint Vejuose pas giminaičius, o nuo čia iki Vejų – visa diena kelio. Bet savom akim mačiau ją vaikštinėjant po atrijų*, kilojant penatų** statulas ir kaip paprastai grindis po suoleliu pirštu tikrinant, ar vergai gerai iššluostė dulkes. Prisiekiu savo globėja matęs ją ir rankomis lietęs, nes pripuoliau apkabinti ir paklausiau: „Kada grįžai iš Vejų ir kodėl taip greitai?" Tik tada išvydau palietęs šitą moterį, kuri iš miegų pabudusi vaikštinėjo po namą.

Arsinoja tarė:

– Jis meluoja, abu meluoja. Ką tik pabudau ir nieko keista nepamenu. Senukas tik spokso, seilės iš burnos tįsta, tačiau jis nemėgino su manimi sugulti, juolab kad nebepajėgtų.

Įniršęs apkaltinau:

– Sukvailiojusi galėtum aukštyn kojom bet kuriuos namus apversti, o gal miegant į tave deivė įėjo ir išties nežinai, kas nutiko.

Tercijus Valerijus buvo toks mokytas vyras, kad suvebleno kelis žodžius graikiškai. Kreipęsis į jį paaiškinau:

– Sąmonei aptemus matei apreiškimą. Po aikštėje išgyvento sukrėtimo tavo galvoje trūko kraujagyslė. Matau šitai iš užkritusio tavo akies voko ir perkreiptų lūpų. Žmona apsireiškė tau mano žmonos pavidalu, norėdama

* Svarbiausia romėnų namo patalpa, aplink kurią buvo išdėstyti kambariai.

** Penatai – namų dievai, podėlio ir maisto atsargų saugotojai.

įspėti, kad pasirūpintum savimi ir nesikištum į kivirčus, kurie tik sveikatą tau gadina. Daugiau nieko šitai nereiškia.

Tercijus Valerijus paklausė:

– Ar tu gydytojas?

– Aš ne gydytojas, – paaiškinau, – tačiau mano geriausias draugas buvo vienas garsiausių Koso salos gydytojų. Jis žinojo tokį Alkmajoną kadaise įrodžius, jog galvos sutrikimai paveikia įvairias kūno dalis. Tavo liga – kaukolės viduje, apmiręs tavo veidas – negalios požymis, o ne pati negalia. Šitaip tvirtinama.

Jis pamąstė ir nusprendė:

– Aišku, kad dievai pasiuntė mane į šiuos namus, idant tave bei tavo žmoną sutikčiau ir širdį nusiraminčiau. Tikiu savo žmona. Jei ir kitados ja būčiau tikėjęs – tebebūtų gyvi abu mano sūnūs. Mane apakino garbėtroška – tariausi prilygsiąs savo broliui ir nenutylėjau kai kurių visiems rūpimų klausimų. Dabar mano ugniakuras šaltas, senatvė bedžiaugsmė, vienam tamsoje palikus keršto deivės į abi ausis šnibžda. – Plačia plaštaka sugriebęs Arsinojos ranką, jis tęsė: – Pasisvečiuokit pas mane. Tauškaliai man jau pakyrėjo, mano vergai nedrausmingi, ūkvedžiai apgaudinėja, giminaičiai, paveldo trokšdami, tik mano mirties telaukia. Verčiau į savo namus du dievų siųstus svetimšalius nei saviškius parsivesiu.

Pasivedėjęs nuošaliau šeimininkas mane įspėjo:

– Tai garbus vyras, turi tūkstančius jugerų* žemės. Bet jau seniai kvailas, ir liga tikriausiai proto nepridėjo. Abejočiau jo regėjimu, jeigu savom akim nebūčiau to paties matęs. Viešėdamas pas jį užsitrauksi giminaičių pyktį.

Apmąstęs jo žodžius galiausiai pasakiau:

– Nenoriu spėlioti, kas atsitiks, ir dėtis įbūgęs. Dėkoju tau už svetingumą – suskaičiuok lentelėje, kiek aš skolingas. Eisiu su tuo senuku ir mano žmona paguldys jį į lovą. Liepk mūsų tarnams juo pasirūpinti. Taip nusprendžiau.

Sprogdamas iš piktumo šeimininkas išsitraukė iš užjuosčio lentelę ir pradėjo rašyti sąskaitą. Apgailestaudamas jis žvilgtelėjo į mane – jo akies kamputy trūkčiojo raukšlelė, – ir tarstelėjo:

– Turbūt ir pats numanai, svetimšali, kad mielai pasiūlyčiau tau savo svetingumą veltui, be jokio atlygio – net dėl tam tikrų priežasčių klūpomis tau patarnaučiau, deja, toks mano verslas ir mes esame Romoje.

Jis peržvelgė mus, bet matė tik Tercijų Valerijų, stipriai, tarytum pagalbos prašant, įsikibusį Arsinojos rankos. Greitai rašydamas jis šnibždėjo:

– Galbūt dievai trokšta, kad nueitum į Tercijaus Valerijaus namus. Tik neužmiršk, kad vyriausias jo brolis daug kartų buvo kolega ir veto teisės įstatymu yra užsitraukęs patricijų neapykantą. Jo antras brolis buvo preto-

* Ploto matas – tiek žemės, kiek jaučių pora (lot. *iugum*) gali suarti per dieną.

rius, o šio sūnus Manijus – net diktatorius*, ir toks pergalingas kare, kad pelnė savo giminei garbingą dramblio kaulo krėslą cirke. Visą gyvenimą Tercijus stengėsi prilygti broliams. Vien iš garbėtroškos jis pasiuntė abu sūnus prie bausmės stulpo, – jo brolis Publijus savo sūnus taip pat, – ir mėgino, kaip Publijus, suakmenėjusiu veidu į sūnų čaižymą ir žudymą žiūrėti. Išsiilgę jojimo varžybų bei linksmo karaliaus palydovų gyvenimo, jaunikaičiai slapčia susirinko ir pasisakė už paskutinį Tarkvinijų.

Šeimininkas visą laiką malė liežuviu, o aš žiūrėjau, kaip jis rašikliu be paliovos brėžia etruskiškus skaičius. Galų gale jis atsidūsėdamas padavė man abi puses, prirašytas iš dešinės į kairę, o pritrūkus vietos, – iš apačios į viršų.

– Čia tai, ką pats valgei ir gavai, – patikino jis. – Ir tai, ką tavo žmona, duktė bei tavo vergė valgė, ką dosniai mano vergams dovanojai, ir tai, ką mano tarnai neturtėliams išdalijo. Jei moki, pats susiskaičiuok. Aš pritrūkau skaičių.

Ėmiau skaičiuoti ir pasibaisėjau:

– Nejau visą Romą mano sąskaita pamaitinai? Šito aš nenorėjau.

Arsinoja glostinėjo gyslotą Tercijaus Valerijaus ranką.

– Nebūk smulkmeniškas, Turmsai, – paprašė ji ir palenkė galvą, gaudydama blandų senuko žvilgsnį.

Tercijus Valerijus beregint pakilo, atsitiesė ir glaudžiai susisiautė purpuru apkraštuotu apsiaustu.

– Sąskaita palik man rūpintis, – paliepė. – Tegul šeimininkas nusiunčia vergą vario iš mano namų parnešti.

Mėginau paprieštarauti, bet jis užsispyrė, vadino mus savo draugais. Suglumęs šeimininkas rašikliu pasikasė sprandą ir šūktelėjo:

– Jei dar būčiau abejojęs, tai dabar neabejočiau. Mano namuose dedasi stebuklai. Romėnas sumoka svetimą sąskaitą?! Ne, ne, kai galva prašviesės, jis ims derėtis ir bėgins mano vergus pirmyn atgal iš savo namų į manuosius – pražilsiu, kol atgausiu pinigus.

Jis prisiartino prie Valerijaus, nuolankiai atkišo lentelę ir paprašė:

– Kilmingasai tėvo sūnau, nors vardu pasirašyk lentelėje, įrodydamas, kad patvirtini šią sąskaitą.

Senukas bemat paėmė lentelę iš šeimininko ir drebančia ranka išbraižė vaške vardo kripes. Nė akies į šeimininką neužmetęs, paėmė po ranka Arsinoją ir paprašė:

– Veskis mane, mylima velione žmona. Aš senas ir kojos man dreba. Nepriekaištauk man už išlaidumą. Taip nutiko tik šįkart ir vien iš džiaugsmo, kad vėl sutikau tave tokią jauną ir gražią kaip laimingiausiomis mudviejų dienomis.

* Romos pareigūnas, kuriam, iškilus ypatingai karo grėsmei, senato liepimu suteikiama neribota valdžia.

Šitai išgirdęs suabejojau skubotu savo sprendimu, bet bergždžia buvo gailestauti, nes Arsinoja sparčiu žingsniu jau vedėsi senioką per menę į kiemą, kur vergai laukė jo su neštuvais. Jie buvo iš kažkur pasiskolinę dengtus neštuvus – Tercijus Valerijus, nors buvo senas, vien iš tuštybės nekeliaudavo dengtais neštuvais, o vaikščiodavo pėsčias, rodydamasis esąs tik vienas iš piliečių, nors buvo kilmingas tėvo sūnus ir senatorius.

Net dabar jis mėgino priešintis, norėdamas verčiau vergų ramstomas žingsniuoti, todėl turėjome prievarta jį į dengtus neštuvus įsodinti. Neštuvuose jo galva nusviro, tačiau net užmerkęs akis jis troško laikyti Arsinojos ranką. Arsinoja ištikimai žingsniavo greta, nors smalsiai žvalgėsi į praeivius bei jų drabužius, į gatvėn išneštus pirklių bei amatininkų prekystalius ir magias prekes. Vis dėlto šiek tiek proto dailioje galvutėje ji dar turėjo, nes nesustojo pakeliui apsipirkti sergalingojo Valerijaus sąskaita.

Kelias neprailgo. Bemat atsidūrėme senoviško Tercijaus Valerijaus namo kieme. Mėgdžiodamas savo brolį, jis buvo pasistatęs namą Velijos papėdėje. Grandine prirakintas vartus saugojęs vergas buvo senas ir kretantis kaip jo ponas, grandinės žiedas seniai buvo nusizulinęs nuo varčios, todėl jis tik dėl tvarkos, svečiams pasirodžius, vėl įkabindavo žiedą, o paprastai šlubčiodavo po kiemą ar gatve prie namų – kur kada užeidavo skaistesnį įsaulį paliegusiam kūnui sušildyti.

Vergai nunešė dengtus neštuvus iki atrijaus. Arsinoja švelniai pabudino Tercijų Valerijų. Prie jo akių uždėjome rankas ant ugniakuro ir pasveikinome namų penatus, o iš netyčių ir molinę, negrabiai išdegtą statulą – vyrą ir žmoną, drauge laikančius jaučių poros traukiamą arklą. Statulėlė tik tokią vertę turėjo, kad Tercijus Valerijus mėgo į ją žiūrėti ir rodyti svečiams, pabrėždamas kasdienio gyvenimo papročius bei savo turtų šaltinį.

Paskubinome vergus kelti jį į lovą ir atnešti indą žarijų apytamsiam kambariui sušildyti. Jie atnešė dar ir nudriskusių gūnių bei susivėlusių avikailių, kad gerai ir šiltai senuką užklotume. Didžiuodamasis savo kuklumu, jis miegodavo ant šiaudinių čiužinių, vienu apklotu užsiklojęs. Iš visa ko buvo matyti, kad jo ūkis apleistas ir nusenusių vergų rūpesčiui paliktas. Sunkiai dūsaudamas jis suglebo lovoje ir nusuko galvą, bet neužmiršo įspėti vergų, kad šie mums, jo svečiams, visame kame paklustų. Paskui prisitraukė mudu arčiau, o kai pasilenkėme, paglostė Arsinojos plaukus, ir mano galvą iš mandagumo paglostė. Arsinoja uždėjo delną jam ant kaktos ir paliepė miegoti. Jis bemat užmigo ir mes daugiau niekuo negalėjome jam padėti.

Kai sugrįžome į menę, įsakiau vergams iš nakvynės namų tais pačiais dengtais neštuvais parnešti Haną, Mismę bei mūsų daiktus. Jie išdidžiai žvelgė į mus ir tik purtė galvas, dėdamiesi nesuprantą. Bet kai griežtai pasižiūrėjau ūkvedžiui į akis, tas nulenkė baltą galvą, suglaudė delnus ir pasisakė esąs tikras etruskas ir dar gerai suprantąs etruskų kalbą, nors karalių išviję romėnai vangstąsi ja kalbėti. Smarkiausieji jau nebenorį leisti vaikų senosios kalbos mokytis.

– Bet, – pasakė jis, – kilmingieji tebesiunčia savo jaunuolius kuriam laikui į Vejus ar Tarkvinijus įgyti išsilavinimo bei gerų papročių išmokti – kaip tik tie tėvai, kurių giminėje tebesilaikoma seno aukojimo papročio.

Vergams su dengtais neštuvais išėjus, jis metė skvarbų žvilgsnį į mane, paskui į Arsinoją ir tarstelėjo:

– Valerijų giminė kilusi iš dar toliau – iš Volsinijų miesto. Turiu galvoje didįjį Volsinijų miestą ant kalno. Ne šventąjį miestą prie ežero.

Papurčiau galvą ir šypsodamasis pasakiau, jog nieko nežinau apie etruskų miestus. Juk buvau svetimšalis, ką tik atkeliavęs iš užjūrio, todėl Romos dar nepažinojau.

Jis pasižiūrėjo į mane akis išpūtęs, beregint priglaudė delną prie kaktos ir pakėlė dešinę ranką.

– Visai nesi svetimšalis, – tarė. – Pažįstu tave iš šypsenos. Pažįstu iš veido. Įpykau.

– Liaukis niekus malęs, – nirčiai atrėžiau. – Šitai man jau pabodo. Verčiau parodyk mano žmonai namus, kurių svetingumu tavo šeimininko valia mums teks mėgautis.

Jis nusvarino rankas tarytum staiga jėgų netekęs ir pažvelgė į mane.

– Kaip pageidausi, – nuolankiai tarė. – Tik pasakyk man savo vardą, giminę, savo žmonos vardą ir iš kur jūs atkeliavote, idant žinočiau, kaip elgtis ir kaip į tave bei tavo žmoną kreiptis.

Ir aš nepanūdau slėpti tikrojo savo vardo nuo ūkvedžio, kuriuo Valerijus pasitikėjo.

– Esu Turmsas iš Efeso. Tikriausiai numanai, kad iš Jonijos pabėgėlių. Žmona vardu Arsinoja. Ji kalba tik graikiškai ir jūros kraštų kalba.

– Turmsas, – pakartojo jis. – Tai ne graikiškas vardas. Negali būti, kad jonėnas mokėtų šventąją kalbą.

– Tu atšakus ginčininke, – nejučia prajukau, – vadink mane kaip nori.

Draugingai uždėjau ranką jam ant peties, bet nuo mano prisilietimo jis ėmė drebėti.

– Romėnai Turmso vardą iškraipo į Turną, – pasakė jis. – Manau, geriau čia tave vadinti Turnu. Daugiau nieko neklausinėsiu, bet patarnausiu tau kaip mokėdamas. Atleisk už įkyrų smalsumą – tai tik iš senatvės. Dėkoju, kad savo ranka mane, prastą vyrą, palytėjai.

Jis atsitiesė ir lengvai nužingsniavo pirm mūsų, rodydamas kambarius. Norėdamas pramokti lotyniškai, paprašiau jį su manim kalbėtis lotynų kalba, kuria šnekėjo mieste. Jis kiekvieną reikmenį ar daiktą pavadindavo lotyniškai, o paskui etruskiškai. Taigi, mokydamasis lotyniškai, nejučia šventosios kalbos mokiausi. Arsinoja taip atidžiai sekė mokymą, kad supratau ją norint išmokti šnekėtis su Tercijum Valerijum miesto kalba, ir įbūgau blogiausia. Dėl jos turėdavau viską kartoti graikiškai, todėl senasis ūkvedys mus bemokydamas pramoko graikų kalbos ir tuo puikavosi.

3

Tercijaus Valerijaus liga neūmėjo, nors šito labai geidavo jo giminaičiai, ilgai kentę kvailiu laikomo vyro pašaipas. Juk jis jau vaikystėje buvo toks neišmanus, palyginti su abiem nuovokiais broliais, kad gavo tik Tercijaus – trečiojo sūnaus – vardą. Senate jį pravardžiavo Brutu – kvailiu.

Tačiau jis nebuvo neišmanėlis. Tik jo išmanumas buvo kitoks nei jo brolių politinis nuovokumas, padėjęs šiems nudirbti puikių darbų Romos labui ir iškilti aukščiau kitų. Kiekvienas žmogus, net tariamas žioplys, turi saviškos išmonės, kuri būdinga tik jam ir kurios aplinkiniai niekada nepastebi, jei neatsiranda progos jos parodyti. Kai kuriems tokia proga pasitaiko tik kartą gyvenime – kaip romėnui Horacijui Vienaakiui, kuris tebuvo tik stipruolis kvailys, vis dėlto vienintelis liko ginti Romos tilto nuo etruskų, kol kiti jo užnugaryje tiltą sugriovė. Jautiškas užsispyrimas buvo jo išmonė, nors Larsas Porsena vis tiek užėmė miestą.

Tokių žemės plotų ir tokių turtų, kokius turėjo Tercijus Valerijus, neišmanėlis neįgis. Ir, man rodos, ne iš garbėtroškos jis atidavė sūnus į liktorių rankas, o veikiau iš perdėto romėniško pareigos jausmo ir sekdamas savo brolio, kuriuo žavėjosi, pavyzdžiu. Etruskiškos patricijų – tėvų sūnų – giminės iš pat pradžių stengėsi būti romėniškesnės už pačius romėnus ir taip įveikti prigimtinį žmonių nepasitikėjimą. O juk, atrodytų, kaip tik etruskų giminės turėtų trokšti etruskų karaliaus grįžimo į Romą.

Tačiau jie šito netroško. Miestą ir žmones jie mieliau valdė kaip patricijai, senatoriai bei valstybės tarnautojai. Tas pats dėjosi didžiuosiuose etruskų miestuose, kur karaliaus valdžia buvo niekingai užgrobiama. Todėl šimtas ar du šimtai geriausiųjų mieliau valdė per savo statytinius, nei pakluso neteisėto karaliaus valdžiai.

Nuo Arsinojos artumo ir paprastos mano slaugos Tercijus Valerijus greitai atsigavo ir rodė mudviem didelį dėkingumą. Sąmonei nuskaidrėjus, jis jau nebelaikė Arsinojos savo velione žmona, nors gerai prisiminė šitaip nutikus. Tikėjo tik, jog žmonos dvasia valandėlei įėjo į Arsinojos kūną, kad švelniai juo pasirūpintų. Jis sakė esąs laimingas, galėjęs atsiprašyti žmonos už tai, kad jos nepaklausė ir paaukojo abu sūnus.

Kai jis atkuto, liepiau išmaniam masažuotojui atsargiai išmaigyti jo veidą, todėl jo akies vokas buvo nebe taip užkritęs.Tiesa, seilės tebetįso pro perkreiptų lūpų kamputį, bet Arsinoja turėdavo po ranka lininį rankšluostį ir tarytum mieliausia duktė vis nušluostydavo jam barzdą. Ir ūkiu Arsinoja ėmė rūpintis, kantriai patarinėdama seniems vergams bei tarnams, todėl senukas valgė sveikesnį maistą, kambariai buvo šluojami kasdien, nuo penatų šluostomos dulkės ir indai visada švarūs. Nebepažinau Arsinojos, nes nemaniau ją esant apžiūrią. Kai nusistebėjau, Arsinoja atsakė:

– Oi, Turmsai, kaip mažai mane pažįsti! Juk visados sakydavau, kad, kaip moteris, prašau tik saugumo, keturių sienų bei keleto man paval-

džių tarnų. Šio širdingo senuko dėka dabar visa turiu ir man daugiau nieko nereikia.

Bet manęs nedžiugino, kad lovoje man prisiartinus, – tiesa, ji nuolankiai atsiduodavo glamonėms, – ji tikrai apie kitką galvodavo. Rodos, turėjau būti patenkintas, nes nerimo pagauta ji keldavo aplink vien bruzdesį ir apmaudą. Kai šitai pasikartojo keletą kartų, aš graudingai padejavau. Arsinoja atsakė:

– Oi, Turmsai, niekaip tau neįtinku. Juk nepalioviau tavęs mylėjusi ir gauni ko panorėjęs. Atleisk, kad atšalau, bet tavo proto aptemimai ir mano pačios kūnas jau gana mane prikankino. Baisus gyvenimas sikanų miškuose man padėjo suvokti, kad bet kokia kitokia būtis geresnė. Juk dėl baugios aistros tau smukau iki niekiausios barbarės. Pagaliau jaučiuosi saugi. Saugumas moteriai – didžiausia laimė. Taigi leisk man šitaip gyventi.

Prisimindamas miesto įvykius, galiu papasakoti, jog tas pats liaudies susirinkimas, kuriame Tercijus Valerijus taip susijaudino, kad kraujagyslė jo galvoje trūko, taigi tas pats liaudies susirinkimas patraukė į teismą buvusį didvyrį Kajų Marcijų. Kadaise, vienas nusivijęs sprunkančius volskus, jis pro atvirus vartus įsiveržė į Koriolų miestą, padegė artimiausius namus ir laikė vartus atvirus, kol pasekomis atidulkėjo raitininkai. Už tai jis įgijo teisę per triumfą* sėdėti greta karui vadovavusio konsulo, o liaudis jį praminė garbingu Koriolano vardu. Dabar liaudis patraukė jį į teismą už žmonių paniekinimą ir apkaltino slapta siekus patvaldystės. Koriolanas iš tiesų labai apmaudavo ant liaudies, nes šventajame kalne plebėjai jį apiplėšė ir – kartu su kitomis – sudeginę jo sodybą, parodė jį esant nugalėtą, o jis iš puikybės neatleido už pažeminimą. Plebėjai buvo nusiraminę – išsirinko iš savųjų du tribūnus**, kurie turėjo teisę panaikinti bet kokį sprendimą, jeigu, jų manymu, jis kenkė liaudžiai. O Koriolanas gatvėje pavarė tribūnus iš kelio, spjovė jiems po kojų ir pastūmė. Dėl to susilaukė rūstybės.

Koriolanas gerai numanė, kad teismo metu jo luomo broliai nuo liaudies jo neapsaugos. Baimindamasis dėl savo gyvybės, jis naktį paspruko iš liktorių saugomo namo, perlipo per mūrą, išsivedė arklį iš savo arklidės ir vidur nakties perjojo per sieną į volskų žemę.

Mieste buvo pasakojama, kad volskai sutiko jį su didžiausia pagarba, perrengė švariais drabužiais ir leido paaukoti savo miesto dievui. Romėnai tarp kaimyninių tautų garsėjo karo išmanymu, todėl suprantama, kad volskai išskėstom rankom priėmė romėnų karo vadą savo kariuomenės mokyti.

Tą patį rudenį suskubta dar kartą cirke švęsti didįjį septyndienį, nes nuskirtu metu jį švenčiant įvyko kažkokia klaida ir dievai, išreikšdami savo nepasitenkinimą, davė blogą ženklą. Senatas sutiko verčiau apmokėti bran-

* Iškilmingas senovės Romos karvedžio nugalėtojo įžengimas į sostinę.

** Aukščiausias renkamas pareigūnas iš plebėjų.

gias rungtynes, nei įžeisti dievus. Tiesa, Tercijus Valerijus tulžingai tvirtino, jog senatas norėjo nukreipti liaudies mintis, todėl patvirtino ženklo teisingumą.

Tertijaus Valerijaus dėka gavome senato vietas ir Romos didysis cirkas mudviem, jo anksčiau nemačiusiems, buvo įdomus reginys. Jis garsėjo ir tarp kaimyninių tautų, į miestą prieš šventes iš visų kraštų plūstelėdavo žmonės, taip pat ir iš Vejų – nepalyginti gražesnio miesto už Romą, ir tik už dienos kelio. Daugybė volskų atvyko su šeimomis iš Koriolų ir pirmąją švenčių dieną susėdo užsisakytose vietose, bet ūmai kilo triukšmas ir žmonės, tarytum gavę ženklą, pradėjo sutartinai šaukti, kad volskai yra Romos priešai ir ketina per šventes užgrobti miestą. Supuvę vaisiai, atleistinių lazdos bei šventosios vytys pabiro ant volskų galvų, jie dangstėsi rankomis, vyrai užstojo vaikus bei žmonas savo kūnais. Liktoriai nesikišo – parimę ant savo kirvių, gėdingą dramą stebėjo iš šalies.

Nuo suolelių pakilo patricijai, ir senato nariai galiausiai ėmė reikalauti dėl ramybės išvaryti volskus iš žiūrovų vietų ir viso miesto. Mano manymu, triukšmas ir jo neprotingas malšinimas labiau žeidė dievus nei kokia ankstesnių švenčių klaida. Konsulai įsakė liktoriams išvaryti volskus iš cirko ir prižiūrėti, kad šie iškart eitų į nakvynės namus, susirinktų savo daiktus ir iškeliautų iš miesto. Geresnės karo dingsties nė nesugalvotum.

Romėnų cirko pramogos buvo visai kitokios nei Graikijos sporto rungtynių, kuriose rungdavosi laisvieji, tačiau mažai skyrėsi nuo Segestos žaidynių, kur kumščiuodavosi ir imdavosi samdomi atletai bei vergai, o arklių lenktynės būdavo svarbiausia varžybų dalis. Cirką romėnai perėmė iš etruskų, bet kovos, kurių metu liedavosi kraujas, buvo praradusios pirminę prasmę – beliko tik kevalas: kovotojų apranga bei ginklai, kurių reikšmės nebežinojo nei jie patys, nei bliaunanti liaudis. Vyriausiasis žynys pagal Regijoje* uoliai išsaugotas taisykles nurodydavo apdarą ir ginklus, pavyzdžiui, „trišakis ir tinklas prieš kalaviją", tačiau vargu ar pats besuprato jų sutartinę reikšmę.

Kodėl pasakoju apie cirko pramogas, kurios iš tarnystės dievams buvo virtusios žudymu dėl žudymo? Vilko tauta buvo romėnai, nes didžiausių plojimų cirko arenoje kaskart susilaukdavo kūjus ant pečių užsimetę charunai, einą suknežinti per imtynes nutrauktų galvų. Kaudavosi vergai, karo belaisviai bei nusikaltėliai – ne savanoriai, kaip etruskų laikais, aukodavęsi dievams. Nejaugi Romos senatas turėjo drausti jiems vienas kito žudynėmis liaudį smaginti, – juk tuomet prastuomenė užmiršta savus reikalus. Šitaip, man rodos, visais laikais bus. Todėl neverta daugiau pasakoti apie Romos cirką, net apie arklių lenktynes, nors į jas atkeliaudavo prašmatnių kinkinių ir iš etruskų miestų.

* Regija – rūmai Romos forume, vyriausiojo žynio buveinė.

Papasakosiu tik apie Arsinojos susižavėjimą cirku ir apie tai, kaip jos akys tviskėjo tomis vėlyvo rudens dienomis, kaip plodavo baltomis rankomis, kraujui plūstelėjus į arenos smėlį arba kinkytų arklių karčiams plaikstantis bei šnervėms prunkščiojant, kai lėkdavo prošal. Bet net įkarščio pagauta ji neužmiršdavo rūpestingai pataisyti apkloto ant Valerijaus kelių ir nušluostyti nuo barzdos seilių, kai šis prapliupdavo juoktis iš kvailo artistų trupės spektaklio visada toj pačioj vietoj.

Ne, apie cirko juoką ir įtampą, siaubą ir žiaurumą daugiau nepasakosiu. Šitai vyks visados, nors priemonės keisis. Norom nenorom to neužmirši. Apie cirką pasakoju tik norėdamas dar kartą atgaivinti Arsinojos veidą – vis dar jauną, degantį įkarščiu, tamsias tvaskias akis ir rausvo aukso plaukų Afroditės šukuoseną, traukusią kilmingų Romos moterų akis. Romos kilmingosios rengdavosi paprastai, bet turėjo tuščiagarbiškumo. Noriu prisiminti Arsinojos veidą, kai ji sėdėdavo ant raudonos cirko krėslo pagalvėlės, nirtulingoj kelių dešimčių tūkstančių minios audroj ar įtemptoj tyloj. Mums už nugarų, ant aukšto Palatino kalvos skardžio – lauro krūmai ir ąžuolai. Tvyro sunkus suknežusių vaisių, pelkių, upės ir pralieto kraujo kvapas. Kaip tik šitaip noriu Arsinoją prisiminti, nes mylėjau ją.

Tamsiausias metų dienas romėnai skirdavo žemės dievui Saturnui, jį laikė tokiu senu ir šventu, kad tedrįsdavo tik atsargiai paramstyti sutrešusias medines jo šventyklos kolonas. Saturnas esąs senesnis už Kapitolijaus Jupiterį, kurio šventyklą buvo pastatęs pirmasis jų karalius Romulas. Patys romėnai sako, kad jis senas kaip žemė.

Saturną jie garbindavo daugiaudienėmis saturnalijomis, per jas kasdieniai darbai sustodavo ir gyvenimas apvirsdavo aukštyn kojom. Žmonės keisdavosi dovanomis, nors šiaip jau romėnai nenoriai vieni kitiems ką nors dovanoja. Ponai tarnaudavo vergams, o vergai įsakinėdavo ponams bei savo šeimininkams ir kaip įmanydami juos bėgindavo, šitaip gaudami atmoką už sunkiąsias metų dienas. Vergai Romoje gyveno sunkiai, nes čia viešpatavo smurto baimė. Diduma romijo savo vergus, bet ne savo žmonų ir dukterų dorą saugodami, – kaip įprasta rytų šalyse bei Kartaginoje. Romėnai taip tvirtai tikėjo savo žmonų bei dukterų padorumu, kad svetimšaliui vien tas tvirtumas keldavo abejonių. Romydami jie sunaikindavo vyrišką vergų pajėgą ir maištingumą, – kaip bulius prieš kinkant išromijamas. Tačiau per saturnalijas liedavosi vynas, ponas su vergu susikeisdavo vietomis, patricijas ir plebėjas susitikdavo kaip lygūs, gatvių kampuose vaidindavo keliaujantys artistai ir jokia pašaipa nebūdavo pernelyg įžūli.

Tos dienos apversdavo aukštyn kojom visą Romos gyvenimą – dingdavo orumas, griežtumas, net taupumas – labiausiai romėnų vertinamas bruožas. Arsinoja gavo galybę dovanų, ir ne tik paprastų degto molio duonos kepalėlių, vaisių bei naminių gyvulių statulėlių, bet ir brangių papuošalų, kvepalų, veidrodėlių ir drabužių. Ji traukė dėmesį, Romoje apie ją kalbėjo, nors po gatves ir aikštes ji vaikščiojo dorai nudūrusi akis ir kurio nors seno

Valerijaus namų vergo ar Hanos lydima. Ji priimdavo dovanas liūdnai šypsodamasi – tarytum parodydama, kad ją slegia slaptingas liūdesys. Tercijus Valerijus atsilygindavo už ją raudonu degto molio jaučiu ar avele, norėdamas priminti paprastus Romos papročius.

O Arsinoja pasakė:

– Šios šventės man jokia naujiena. Daug siautingiau tamsiausiu metų laiku garbindavo Kartaginos Baalą. Ausyse tebegaudžia smarki būgnų ir skambalėlių muzika, kai dar buvau jauna ir lankiau šventyklos mokyklą. Jaunikaičiai taip įsiaudrindavo, kad nusižiūrėję į šventikus imdavo žaizdotis kūnus, o turtingi prekijai įsimanydavo dovanoti turtus, namus ir laivus moterims, kurios jiems įtikdavo. Romos pirmykštės šventės labai ramios, palyginti su mano jaunystės šventimu.

Ji susidūrė su mano akimis ir skubinai patikino:

– Ne, netrokštu grįžti į savo bergždžios aistros dienas. Aistra mane pastūmėjo į pražūtį – dėl tavęs praradau visa, ką buvau pasiekusi. Betgi moteris turi teisę atsidūsėdama prisiminti jaunystę, kai subrendusi ir nurimusi savo dalia saugiame name tenkinasi ir lova su neversliu vyru dalijasi.

Šitaip ji man priminė, kad tesu tik svečias Tercijaus Valerijaus namuose ir tik jos dėka esu svečias. Bet dovanų džiugumas, švenčių šurmulys ir gatvių erzelis ją paveikė, todėl nakties tamsoje ji mane prisimagino. Pajutau deivės aistrį jos kūne, dar kartą ji atmetė baltas rankas ir iškvėpė savo karštį man į burną.

Kai gulėjome nakties tamsoje ir aš jaučiausi laimingas, ji taikingai prakalbusi tarė:

– Turmsai, mylimasis, jau ne vienas mėnuo praėjo, o tu nieko nesiimi. Tik žvalgaisi aplinkui. Po kelių dienų Mismei sukaks ketveri metukai ir tau laikas suaugti į protingą vyrą. Jei apie mane ir mano ateitį negalvoji, – kaip niekada negalvojai, – tai nors apie savo dukterį ir jos ateitį pagalvok. Ką ji manys matydama tave, savo tėvą, tik veltėdžiaujantį ir išmaldaujantį? Nors lenktynių jojikas ar sumanus trimitininkas būtum. Betgi dabar esi niekas.

Po jos glamonių buvau toks laimingas, kad nesupykau už tuos žodžius ir nepriminiau, jog Mismė iš tikro nėra mano duktė. Labai mylėjau mažylę, mielai žaisdavau su ja ir ji buvo prisirišusi prie manęs labiau nei prie Arsinojos, kuri paprastai tik barimui laiko turėdavo. Pasirąžiau lovoje, saldžiai nusižiovavau ir juokomis pasakiau:

– Kaip meilužis, tave tikriausiai dar patenkinu, Arsinoja? Daugiau man nieko nė nereikia.

Ji skėlė atgalia ranka man per veidą ir, delnu braukdama per nuogą mano krūtinę, sušnibždėjo:

– Šito net neklausk, Turmsai. Nė vienas vyras nėra manęs taip dieviškai mylėjęs kaip tu. Pats puikiai žinai.

Ji pasirėmė ant alkūnių, pūstelėjo žarijų indą, – rausvas karštis nutvieskė jos veidą, tamsios akys blykstelėjo, – ir pagalvojusi tarė:

– Jeigu tai vienintelis tavo gebėjimas, Turmsai, tai bent juo pasinaudok. Romos papročiai atrodo griežti, o iš tikro jie mažai skiriasi nuo kitų pasaulio kraštų papročių. Daug vyrų per sumaniai pasirinktą miegamąjį pakilo į nepaprastai aukštas pareigas, gavo dovanų išskirtines prekybos teises ar, tapę ūkvedžiais, po kurio laiko išvarė savo šeimininkus. Matai, nėra tokio kvailio, kuriam nesisektų, jei tik jis gauna ganėtinai aukštas pareigas. Atrodo, kad, dovanodami tarnybą, dievai duoda vyrui ganėtinai proto ją eiti. Ir tu nesi kvailas, Turmsai, kai nori.

Nuo jos šaltakraujiško pasiūlymo net atsisėdau.

– Arsinoja! – šūktelėjau. – Nejau išties, tu, – kaip tik tu, – nori, kad miegočiau su kita, siekdamas politinės ar medžiaginės naudos per jos vyrą ar draugus? Nejau nebemyli manęs?

– Aišku, aš šiek tiek pavydėčiau, – suskubo patvirtinti Arsinoja. – Bet atleisčiau, žinodama, jog darai šitai dėl bendros mūsų ateities. Juk viską darytų tik tavo kūnas – ne širdis. O tai nieko nereiškia.

Ji jaudriai paglamonėjo mane, skambiai nusijuokė ir tarė:

– Tikrai, tavo kūnas taip gražiai nuaugęs ir šią užduotį taip gerai atlieka – manau, skriauda, jei jis tik vieną moterį džiugina.

Šąlančia širdimi pasakiau:

– Taip pat ir tavo kūnas, Arsinoja. Pati žinai. Ar šitaip siūlydama man grasini?

Arsinoja užsidengė delnu burną ir nusižiovavo.

– Visai bereik sušiurkštinai balsą, Turmsai, – papriekaištavo ji. – Pats pastebėjai, kaip pasikeičiau. Ne, ne, Tercijus Valerijus nesuprastų ir neatleistų taip kaip tu, pamatęs, jog esu lengvabūdė. Bet užmiršk, ką pasakiau. Kalbėjau, kas šovė į galvą. Kitas vyras mano žodžius suprastų kaip pagyrimą. Tu visada toks siaurakaktis.

Ilgai tąnakt būdravau, o per storą sieną girdėjosi smagus gatvės erzelis, juokas, šauksmai. Šitai sakau apie romėnų saturnalijas.

Tik po kelių dienų, kai mieste dar tebetvyrojo slogios švenčių pagirios ir mane smelkė graudulys įsigalvojus, jog išties esu niekas, pas mane nirčiai įžengė Arsinoja ir aš jos nepažinau, – toks persimainęs buvo jos veidas. Jis buvo lyg balta akmeninė kaukė, ji pati – nebe graži, o baugi lyg Gorgonė.

– Turmsai, – griežtai tarė ji. – Ar pastaruoju metu neįsižiūrėjai į Haną? Ar nieko keista nepastebėjai?

Įdėmiai į Haną nežiūrėdavau, nors žaisdamas su Misme jausdavau jos artumą ir skaisčias akis. Tik keliais žodžiais su ja persimesdavau.

– Kas atsitiko? – paklausiau apstulbęs. – Gal kiek sublogo iš veido. Tikiuosi, ji neserga?

Arsinoja suplojo rankomis.

– Jūs, vyrai, akli! – piktai sušuko ji. – Tiesa, ir aš buvau akla, pasikliaudama ta tamsiaode elimiliete. Tariausi ją gerai išauklėjusi. Šiaip ar taip, ji nėščia.

– Hana nėščia? – visai suglumau.

– Įsižiūrėjau į ją ir pareikalavau pasisakyti, – paaiškino Arsinoja. – Ji prisipažino. Juk netrukus jau aiškiai matysis. Ta kvaila šliundra tikriausiai manė mane, savo šeimininkę, apgausianti ir pradėjo parsidavinėti. O gal ji dar kvailesnė ir iš meilės sugulė su kokiu dailiu liktorium ar imtynininku? Prisiekiu požemio galiom, aš ją dar pamokysiu.

Tik tada prisiminiau viską ir pajutau per širdį smilktelint kaltę. Juk tai aš, Panormo uoste maldydamas vienišumą, pasišildžiau jos skaistybe. Betgi aš buvau nevaisingas – Arsinoja man tai įrodė. Nuo manęs Hana negalėjo pastoti. Aš tik kelią atvėriau. Tačiau aš buvau kaltas, kad ji pasidavė vilionėms tokiame mieste kaip Roma. Žinoma, šito negalėjau Arsinojai prisipažinti.

Arsinoja nurimo ir šaltai svarstydama tarė:

– Ji mane nuvylė. Kiek už ją skaisčią būčiau gavusi! Kaip puikiai galėjau visa sutvarkyti! Kiek galėjau uždirbti! Net jei ji pagal Romos įstatymus būtų išsipirkusi iš vergijos! O vaikingą vergę geriausiu atveju nupirks koks ūkvedys kaip darbo jėgą savo naudmenoms ir kad savo bandą vėliau pagausintų, jeigu ji bus patraukli. Bet kam verkti sudužusio ąsočio? Parduosime ją nedelsę, ir viskas. Kiekvienas kąsnis, kurį ji nuo šiol praris, kiekvienas drabužis, kurį sunešios – tai perniek išmesti pinigai. Ką manai, Turmsai?

Pasibaisėjęs pasakiau, kad Hana vis dėlto gerai prižiūrėjo Mismę ir kad Arsinojai nederėtų jos išlaikymo minėti, nes mokėjo Tercijus Valerijus – ne mes. Įniršusi dėl mano kvailumo, Arsinoja šaižiai suriko, papurtė mane už pečių ir paaiškino:

– Kvaily, ar nori, kad tavo dukterį kekšė auklėtų? Kokių, manai, papročių ji Mismę išmokys? Kaip tau atrodo, ką Tercijus apie mus pagalvos, kad savo auklės neprižiūrėjome? Sočiai valgome ir leidžiame jo pinigus jokios naudos neduodami – bent jau tu. Ne tau apie išlaidas kalbėti, Turmsai. Prakeikti begėdžiai būtume, jeigu bent šiek tiek negalvotume apie Tercijaus Valerijaus naudą. Bet pirmiausia merginą reikės nurykščiuoti, ir aš pati prižiūrėsiu, kad smagi ranka ją nučaižytų.

Ir vėl galiu pasiteisinti tik tuo, jog visa nutiko pernelyg staiga – aš nesuspėjau įsikišti, ir kaltė mane sukaustė. Arsinojai išbėgus sėdėjau susiėmęs galvą, spoksojau į margas akmenines grindis ir iš pinklių minčių atsipeikėjau tik aimanai iš kiemo atsklidus. Galvą pametęs išbėgau lauk ir pamačiau už riešų prie kalsto pririštą Haną bei arklidės vergą, iš širdies rykšte taip čaižantį jos nuogą nugarą, kad rėžiai ant glotnios odos kilo.

Pakvaišęs iš pykčio pripuoliau, išplėšiau vergui iš rankos vytį ir taip rėžiau jam per veidą, kad tas staugdamas atšoko. Arsinoja išraudusi stovėjo šalia ir virpėjo iš įkarščio.

– Gana! – pasakiau. – Jei nori, parduok merginą, bet ji turi būti parduota padoriam vyrui, kuris ja pasirūpins.

Kirčiams liovusis Hana susmuko, pakibdama ant riešų, bet rauda tebevirpino kūną, nors mėgino ją tramdyti. Akis išvertusi Arsinoja treptelėjo koja ir sušuko:

– Tu nesikišk, Turmsai! Pirmiausia mergina turi prisipažinti, kas ją išprievartavo, su keliais ji miegojo ir kur uždirbtus pinigus paslėpė. Ar nesupranti, kad tai mūsų pinigai, ir iš prievartautojo paskui galėsi pinigų reikalauti, teismu grasindamas.

Smogiau delnu Arsinojai per veidą. Pirmą kartą mušiau ją – net pats baisiai persigandau. Arsinoja nupilko, veidas baugiai persikreipė, tačiau, mano nuostabai, ji nurimo. Išsitraukiau peilį, ketindamas nupjauti dirželius, kuriais Hana buvo pririšta prie kalsto, bet Arsinoja davė ženklą vergui ir pasakė:

– Bereik nepjauk odinių dirželių, už juos pinigai mokėti. Tegu vergas mazgus atriša. Jeigu mergina tau tokia brangi ir nieko nenori žinoti – tegu bus kaip tu nori. Teveda ją iškart virve į galvijų turgų. Pati galiu ją palydėti – pažiūrėsiu, kad gautų dorą šeimininką, nors ji šito neverta. Bet tu visada buvai jaudrus vyras, o aš turiu paklusti tavo valiai.

Hana pakėlė veidą nuo ašarų pabrinkusiom akim. Ji buvo nusikramčiusi lūpas – net rykščiuojama neprasitarė, nors tikrai galėjo apkaltinti mane už tai, kad pirmas ją iš kelio išvedžiau. Tačiau jos žvilgsnis manęs nekaltino. Ji tik pasižiūrėjo į mane – tarytum nudžiugusi, kad mato mane ją dar kartą apginantį.

Niekingą palengvėjimą pajutau širdy sutikęs jos akis ir man nė į galvą nešovė, jog Arsinoja pasikliauti negalima. Vis dėlto truputį ja nepasitikėjau, nes paklausiau:

– Ar prisieki, kad parduodama žiūrėsi merginos naudos, net jei tuomet mažiau už ją gausi?

Arsinoja pažvelgė man tiesiai į akis ir giliai atsidūsėjusi patikino:

– Žinoma, prisiekiu. Nesvarbu už kiek – kad tik ja atsikratytume.

Tą akimirką išpuolė namų vergas su dideliu romėnišku apsiaustu ir apgaubė Arsinojos galvą bei pečius. Arklidės vergas pastatė Haną ant kojų, užnėrė kilpą jai ant kaklo ir iškart išsivedė pro vartus: arklidės vergas pirmas, vesdamas už virvės Haną, o iš paskos Arsinoja, glaudžiai apsiaustu susisiautusi. Sutrikęs pabėgėjau kelis žingsnius, sulaikiau už peties Arsinoją ir ašarų smaugiamas paprašiau:

– Bent jau pirkėjo vardą ir gyvenamą vietą įsimink, idant žinotume, kur Hana pakliuvo.

Arsinoja sustojo ir papurčiusi galvą labai švelniai atsakė:

– Brangusis Turmsai, atleidžiu ir perprantu bjaurų tavo pasielgimą. Tarytum tau tektų užmušti kokį numylėtinį – šunį ar arklį, prie kurio esi prisirišęs. Argi tuomet geras šeimininkas nepasikliauja patikimu draugu, nenorėdamas nė girdėti, kaip, kur visa nutiko ir kur užkasė maitą. Tavo širdis bus ramesnė, jei nežinosi, kur mergina pakliuvo, ir nuo šiol visai apie ją negalvok. Pasikliauk manimi, Turmsai. Aš viską puikiausiai sutvarkysiu, jeigu tu toks jautrus.

Ji švelniai palytėjo man skruostą ir nubėgo paskui vergą, rodydama šiam

eiti pirmyn. Arsinojos žodžiai bent jau tariamos išminties turėjo. Tačiau dvejonė graužė mane – jaučiausi kaltas, kad ir kaip stengiausi galvoti, jog Hana, kaip elimilietė, buvo lengvabūdė. Antraip ji tikriausiai nebūtų taip greit man į glėbį puolusi, nebūtų šito pradėjusi. Lengviau buvo apie tai nebegalvoti ir nebekalbėti.

Arsinoja padėjo man, nes po pietų sugrįžusi iš galvijų turgaus, kurio pakrašty buvo pigių vergų prekyvietė, ji supratingai neminėjo, kiek gavo už Haną. Ir paskui nė žodžiu apie tai neužsiminė. Šitai turėjo man sukelti įtarimą, tačiau atvirkščiai – padėjo man greičiau visa užmiršti. Taip giliai buvau nugrimzdęs į kasdienį gyvenimą Tercijaus Valerijaus namuose.

4

Tikriausiai toks buvo tikslas, kad dar blaškyčiausi varnų nulemtus devynerius metus tarp mūrų savęs nepažindamas, idant pamatyčiau gyvenimo ir nugyvenčiau reikiamą amžių. Tikriausiai todėl Arsinoja buvo skirta man bendrakeleive – vargu ar kuri kita moteris būtų taip ilgai išlaikiusi mane žemės ir kasdienybės gniaužtuose. Jos dėka Tercijus Valerijus vieną dieną pasivedėjo mane mielų senukų papratimu nuošaliau pasišnekėti.

– Brangus mano sūnau Turnai, – maloniai tarė jis. – Gerai žinai, kad man patinki, o tavo žmonos buvimas nuskaidrina mano senatvės dienas. Tačiau smūgis forume, liaudžiai pakėlus triukšmą, man priminė, jog esu mirtingas, ir tu žinai, kad bet kurią dieną galiu kristi negyvas. Todėl man rūpi tavo ateitis.

– Matai, brangus Turnai, – tęsė jis drebančiu balsu. – Nors ir labai tave myliu, leisk man, kaip senam žmogui, tarti, kad vyrui nedera šitaip gyventi, kaip tu gyveni. Turi susiimti. Ganėtinai prisižvalgei aplinkui, stengdamasis perprasti Romos papročius. Net kalbą išmokai geriau nei koks atkilėlis sabinas ar vienas tų svetimšalių, atkeltų į Romą iš pirmykščių gyvenamų vietų, kad miesto gyventojų skaičių padidintų. Panorėjęs visur kur kaip romėnas tiktum.

Jis papurtė galvą, nusišypsojo seniokiškom akim ir priminė:

– Tau, kaip ir man, tai žiaurus ir negailestingas miestas. Pats norėčiau jį sugrįšiant į Saturno valdžią, tačiau Romos maitintoja yra karo dievo vilkė. Akivaizdu, jog šitaip lėmė dievai, ir mums belieka tik paklusti. Tai siutingas ir augantis miestas ir tikras vyras gali išaugti kartu su Roma. Nemanau, kad visi Romos nuostatai teisingi, o jos karai teisėti. Tarp mūsų, tėvų sūnų, ir liaudies taip pat yra praraja, kuri valstybės kūną graužia kaip pūliuojanti žaizda. Žemės padalijimo klausimą reikėtų išspręsti, nes kada nors jis vis tiek iškils – juo vėliau, juo skaudesnis. Godumas – mūsų silpnybė ir net dalies valdomų žemių nenorime atiduoti, iki nebūsime priversti.

Jis vėl pakratė galvą, nusijuokė ir pasakė:

– Atleisk man, seniui, jei nukrypsiu ir vėl imsiu malti tą pačią seną mintį, kuri pelnė man avigalvio šlovę tarp mano sluoksnio brolių bei giminaičių. Šiaip ar taip, Roma – mano ir mano giminės miestas nuo tada, kai mūsų protėviai prieš pusantro šimto metų pliki išėjo iš Volsinijų ateities naujojoje žemėje kurti. Tik kvailys klaida didžiuojasi ir iš jos spaudžia naudą. Nesididžiuoju vienintelių savo sūnų mirtimi. Tai buvo apmaudžiausias mano gyvenimo suklydimas, nors liaudis forume rodo pirštais į mane, o tėvai šnibžda savo sūnums į ausis: „Štai tas Tercijus Valerijus, kuris atidavė vienintelius savo sūnus į liktorių rankas, norėdamas apsaugoti Romą nuo patvaldystės". Aš nepuolu šaukti, jog tai buvo baisus suklydimas – tegu žmonės tiki melu, jei tai atneš Romai naudą ir sustiprins jaunimą prieš ateities išmėginimus. Jų sulauksime.

Jis ėmė drebėti ir pro perkreiptas lūpas tįstelėjo seilė. Tarytum atsitiktinai pro duris įbėgo Arsinoja, nušluostė lininiu rankšluosčiu senuko barzdą, raminamai paglostė jo retus plaukus ir piktai paklausė:

– Tikiuosi, nevargini ir neskaudini mūsų šeimininko?

Paėmęs Arsinojos ranką, Tercijus Valerijus iškart liovėsi drebėti ir meiliai pasižiūrėjęs į ją patikino:

– Ne, dukrele, jis manęs nevargina – veikiau aš jį. Užmiršau, kad ne senate kalbą sakau. Turiu tau, Turnai, dalykišką pasiūlymą. Jei nori, galiu gauti tau Romos pilietybę geroje triboje*. Žinoma, kaip plebėjui, bet atvykdamas į miestą tu turėjai pinigų sumą, prilygstančią sunkiaginklio nuosavybei. Į raitininkus nepateksi, nes raitininkams – kiti nuostatai. O sunkiaginkliu galėtum tarnauti, juolab kad turi kovinės patirties, kaip tavo žmona pasakojo ir tavo randai liudija. Tai tavo galimybė, Turnai. Paskui viskas tik nuo tavęs priklausys. Jano šventyklos vartai visada atviri**.

Suvokiau, kad gresia pavojingas karas, tėvynės išdavikui Koriolanui mokant volskus kautis romėniška rikiuote. Jis buvo toks gudrus, jog pasiuntė būrius plėšti Romos kaimų, liepė jiems grobti bei deginti paprastų žemdirbių būstus, išsivesti jų galvijus, o patricijų naudmenų įsakė neliesti. Prasta liaudis, iš prigimties nepasitikinti patricijais, žinoma, pamanė patricijus slapta su Koriolanu mėginant atimti iš jų šventame kalne įgytas teises. Todėl šaukimas į karą sukėlė neramumus ir net tribūnai, kuriuos konsulas iš veidų pažinojo ir vardais vadino, nenorėjo paklusti.

Spėjau, kad paprašęs ir pats Romos pilietybę gaučiau, nes turėjau išteklių susimokėti už ginkluotę. Tercijaus Valerijaus palankių atsiliepimų šiomis aplinkybėmis nereikėjo. Jis galvojo apie mano naudą, – drauge su Arsinoja buvo tai apsvarstęs, bet, kaip romėnas, ir apie savo tautos naudą gal-

* Romos miesto dalis (lot. *tribus*); iš pradžių jų buvo trys (visos patricinės), pavadinimas išliko ir tada, kai jų skaičius išaugo.

** Jano šventyklos vartai būdavo atidaromi per karą.

vojo. Ir vienas patyręs sunkiaginklis sustiprina kariuomenę, o ką tik iškeptas pilietis, siekdamas užpelnyti mieste šlovę, kautųsi iš visų jėgų.

Jo siūlymas buvo protingas, bet karas jau Dorėjo draugėje man buvo įgrisęs. Vien pagalvojus apie karą imdavo taip pykinti kaip kadaise Eriko mieste neskanios datulės atsikandus. Savo jausmo nemokėjau paaiškinti, tačiau jis buvo toks stiprus, kad atsakiau:

– Tercijau Valerijau, neįsižeisk, bet nemanau, kad jau galiu Romos piliečiu tapti. Gal vėliau. Tačiau nieko tikra negaliu pažadėti.

Tercijus Valerijus susižvalgė su Arsinoja. Mano nuostabai, jiedu manęs daugiau neįkalbinėjo. Tik Tercijus Valerijus atsargiai paklausė:

– Ką tada ketini veikti, sūnau? Jei tik galėsiu, patarsiu – sakyk viską tiesiai.

Tikriausiai tas ketinimas buvo manyje subrendęs, nors jį suvokiau tik Tercijui Valerijui paklausus.

– Ne viena Roma pasaulyje, – atsakiau. – Rengiuosi keliauti į etruskų miestus žinių kaupti. Rytuose rengiamasi dideliam karui – tikrai žinau. Jo bangos gali siekti Italijos žemę. Tokiai lavinai atslenkant ir Roma tėra vienas iš miestų. Žinios apie kitus kraštus visada pravers. Gal mano pažinimas ir politinė nuovoka kada nors išeis Romai į naudą.

Tercijus Valerijus pritariamai palinkčiojo ir tarė:

– Galbūt tu teisus. Tolimų šalių klausimus sprendžiant politinių patarėjų visada reikia. Tokią patirtį kaupiant Romos pilietybė tik kliudytų, nes karinės tarnybos pareiga tave saistytų. Galiu parašyti apie tave palankių atsiliepimų ir Vejų, ir Cerės – artimiausių etruskų miestų – įtakingiems asmenims. Protingiausiai padarytum susipažindamas su didžiausiais etruskų geležies miestais – Populonija ir Vetulonija. Mes visiškai priklausomi nuo iš jų įvežamos geležies. Iš tikrųjų Romos ginklo galybė remiasi geležies įvežimu iš etruskų miestų.

Arsinojai vėl pasilenkus nušluostyti iš įkarščio tįsčiojančių seilių, pasinaudojau proga ir šypsodamas pasakiau:

– Ganėtinai ir net per ilgai tavo svetingumu, Tercijau Valerijau, mėgaujuosi. Negaliu tavęs dar ir palankių atsiliepimų prašymu varginti. Manau keliauti vienas, niekam neįsipareigojęs – nežinau, ar palankus romėnų senatoriaus atsiliepimas man išeitų į naudą, jei pamėginčiau užmegzti draugiškus santykius su garbingais etruskais. Geriau bus, jei su Roma manęs nesaistys net palankūs tavo atsiliepimai, nors labai tavo draugystę vertinu.

Man rodos, Tercijus Valerijus suprato, kad per būsimus įvykius noriu turėti laisvę rinktis: už Romą ar prieš Romą. Bet jis taip mylėjo Romą, jog netikėjo, kad, Romą pažinęs, kada nors prieš ją atsigręšiu.

Jis nuoširdžiai uždėjo ranką man ant peties ir pasakė, kad neskubėčiau išvykti. Kaip draugui, man visada atsiras vietos prie jo ugniakuro – kada tik panorėsiu ir kiek panorėsiu. Jo balsas buvo šiltas, tačiau mane perliejo tikrumas, jog visa tai reiškia atsisveikinimą. Kažin kodėl jiedu su Arsinoja troško išvaryti mane iš Romos. Mano siūlymas jiems abiem tiko.

Jų elgesys taip įžeidė mano tuštybę, kad tvirtai nusprendžiau gyventi už savo lėšas ir, jei bus įmanu, kelionėse jas kaupti. Šitaip Arsinoja dar tvirčiau susaistė mane su žeme ir kasdienybe. Ji privertė mane išeiti į paprastus žmones, idant patirčiau užsipelnymo galimybę, jei reikės – net pats dirbčiau, o ligi tol šito nebuvau daręs. Todėl kelionės man buvo mokslo metai, siekiant pažinti prigimtinius paprasto žmogaus poreikius išsivysčiusiame pasaulyje.

Pasikeičiau dailų apavą į storapadžius romėniškus kelionės batus, apsivilkau paprastus marškinius ir pilką vilnonį apsiaustą. Plaukai buvo ataugę ir aš, nesutepęs aliejumi, suėmiau juos į mazgelį. Pamačiusi mano apdarą, Arsinoja juokėsi iki ašarų. Tai palengvino mudviejų išsiskyrimą, kuris jai taip pat kėlė graudulį. Tercijus Valerijus pasakė:

– Tu teisus, Turnai, ant žemės stovėdamas kartais matai daugiau nei nuo šventyklos stogo. Kai buvau tavo metų, mano delnai buvo vienų nuospaudų, rankos plačios kaip ližės. Matydamas tave šitokį gerbiu labiau nei anksčiau.

Tai išgirdęs turėjau susiprasti žengiąs į naują nežinomą kelią. Aišku, Hekatės laimė mane lydėjo, nes Hekatė padeda ir didelius, ir mažus reikalus tvarkant. Sustojus ant tilto pasižiūrėti į gelsvą tvinstančio Tiberio vandenį, pro šal ėmė bėgti įbūgusių galvijų banda ir būtų mane pritrėškusi prie paramsčių, jeigu nebūčiau suspėjęs laiku jų peršokti ir pasilaikyti tilto stulpų. Pikti sargybinių riksmai sukėlė dar didesnę sumaištį ir galvijų varovas, paprastas žmogelis, ėmė šauktis pagalbos, o jo paauglė duktė prapliupo verkti. Šokau atgal ant tilto, sugriebiau vedlio jaučio šnerves ir suspaudžiau kiek įmanydamas stipriau. Bergždžiai jautis mėgino atlošti galvą, paskui nusiramino, tarytum supratęs, jog sutiko savo valdovą. Jam aprimus, nusiramino visa banda ir, man pirm visų jautį vedant, be baimės sekė iš paskos, kol perėjome tiltą ir atvedžiau bandą šalikelėn prie nuolaidžios Janikulo atšlaitės.

Tuomet paleidau jautį ir su pasišlykštėjimu nusišluosčiau man ranką apglitusias gleives. Galvijų varovas atšlubčiojo nugarą susiėmęs, nes tilto gale sargybinis trenkė jam ieties kotu. Jis palaimino mane Saturno vardu. Todėl nusprendžiau jį esant paprastą Romos valstietį. Jo duktė šluostėsi ašaras ir glėbesčiavo karves.

Galvijų varovas prisėdo ant lauko ežios trindamasis nugarą ir pasakė:

– Ką dabar daryti, pone? Iš veido matau, kad nesi mūsiškis. Bet gyvename negerus laikus, o šeimininko įsakymu turiu nuginti puikius galvijus į Vejų turgų parduoti, kol atėję volskai jų neišsivarė. Mano galvijai anksčiau nebuvo tokie laukiniai ir aš nežinau, kaip mudu su dukteria juos sutramdysime, kai man nugarą sumušė.

Jo bejėgiškumas užgavo man širdį, ir jo duktė buvo daili mergaitė, nors basakojė. Paslaugiai tariau:

– Nedaug apie galvijus išmanau, bet keliauju į Vejus ir neskubu. Mielai padėsiu tau tramdyti galvijus, tačiau melžti nemoku.

Jis labai nudžiugo:

– Tai turbūt to naujojo Merkurijaus pagalba. Keliaudamas į turgų nubėgęs nusilenkiau prie jo šventyklos durų ir netrukus tas jaunas ir geras dievas atsiuntė tave.

Sutarę leidomės ginti lėtą galvijų bandą duburiuotu Vejų keliu. Pasiėmiau vytelę, bet netrukus pastebėjau, jog greičiausiai einame tada, kai aš žingsniuoju priekyje, uždėjęs ranką ant vedlio buliaus sprando, o varovas su dukteria eina iš paskos, gindami kelio pakrašty stabtelinčius galvijus. Netrukus jau traukėme taip greitai ir lengvai, kad mergaitė uždainavo seną piemenų dainą. Pro debesų plyšius spįstelėjo saulė ir mano siela po išsiskyrimo liūdesio nuskaidrėjo. Pavakare tik džiaugiausi, kad kelionė sulėtėjo, nes naujas apavas pritrynė pūsles ant kulnų. Nusiaviau ir užsimečiau batus ant peties. Pirmą kartą pajutau, kaip palaimingai gula dulkės po basomis kojomis.

Užslenkant prieblandai atradome tuščią gardą, tas aptvaras žadėjo mums ramius sapnus, antraip būtų tekę paeiliui budėti. Įdegėme ugnį pasišildyti, nes buvo pagelus ankstyvo pavasario vakaras. Tėvas su dukteria pradėjo melžti karves ir aš, pamatęs, kaip sunkiai tūpčioja vyras skaudama nugara, ėmiausi jiems padėti. Juokdamasi mergaitė mokė mane laikyti rankas ir jos įdegusių pirštų prisilietimas virpino kūną – ne iš geismo, tik dėl gražaus jauno žmogaus artumo. Nusistebėjau jos delnų švelnumu ir ji juokdamasi iš mano kvailumo paaiškino, kad tai nuo melžimo ir riebaus pieno. Ji papasakojo, jog etruskų kilmingosios net maudosi piene, kad oda būtų švelni. Bet tai, jos manymu, nusikaltimas dievams, nes pienas, sviestas ir sūris skirti valgyti.

Pasakiau manąs, jog toks pats nusikaltimas melžti žemėn šiltą pieną. Mergaitė surimtėjo ir paaiškino:

– Nelaimės įstatymai kiti. Negalėjome pasiimti indų, o karves melžti reikia. Antraip jos kentės, tešmenys perdegs ir negausime už jas šeimininko reikalaujamos sumos.

Ji žvilgtelėjo į savo tėvą ir tyliai prisipažino:

– Ir šiaip vargu ar šeimininko norimą sumą gausime. Iš daugybės kanopų pėdsakų ant kelio gali pamanyti, jog visiems patricijams vienu metu ta pati mintis šovė. Nuogąstauju, kad Vejų galvijų pirkliai rytoj arba poryt už romėnų galvijus mokės, kiek patys norės. Kiek tėvas begautų, šeimininkas vis tiek bus nepatenkintas ir tėvą nuplaks. Žinoma, šeimininkui skaudu gerų galvijų netekti.

– Jūsų šeimininkas griežtas, – tarstelėjau.

Bet mergaitė tuoj užsistojo šeimininką ir išdidžiai pasakė:

– Ne griežtesnis už kitus. Jis romėnas ir patricijus.

Melžiamų karvių buvo nedaug, o puodelių jie turėjo tiek, kad galėjome ligi soties šilto pieno prisigerti. Uždarius gardo vartelius, galvijų varovas iš mėšlinų šiaudų krūvos atsirinko švariausius pluoštus ir patenkintas tarė:

– Nesitikėjau, kad rasime tokį puikų guolį. Saldžių sapnų, pone.

Jis nusivilko šiurkščią antpetinę ir kritęs kaip ilgas ant šiaudų ja užsiklojo. Duktė prisiglaudė prie jo ir tėvas ją taip pat užklojo. Aš stovėdamas delsiau, todėl mergaitė staiga atsisėdo ir stebėdamasi pasiūlė:

– Eikš miegoti drauge. Sušildysim vienas kitą, nes bus šalta.

Dar Jonijoje buvau išmokęs šaltomis naktimis šonas į šoną su karo draugu miegoti, bet šitai man buvo nauja ir mėšlo smarvė šleikštulį kėlė. Nenorėdamas įžeisti mergaitės nusisiaučiau apsiaustą, atsiguliau šalia, užsiklojau pats ir ją vilnoniu apsiaustu užklojau. Jo skverno užteko ir tėvo šonui sušildyti. Mergaitė pauostė naujo apsiausto vilną, pačiupinėjo ir pasakė:

– Turi puikų apsiaustą.

Staiga ji atsisuko, apsivijo rankomis man kaklą, prisispaudė skruostu prie manojo ir sušnibždėjo:

– Tu geras žmogus.

Tarytum gėdydamasi jausmų protrūkio, ji iškart veidu įsikniaubė man į krūtinę ir po valandėlės iš kvėpavimo supratau ją mano glėby užmigus. Jos kūnelis palaimingai šildė mane – kaip mažas paukštelis spurdėdamas šildo delną. Skruostu jutau jos vaikiško skruosto glustelėjimą ir man pasidarė gera. Naktinis dangus išsiniaukstė, sušvito skaisčios žvaigždės, šaltai dūsavo Vejų kalnai. Miegojau kiečiau nei daugelį metų, sapnų nesapnuodamas. Taip arti pirmąją kelionės dieną atsidūriau prie žemės ir žmogaus.

Kalnams mėlstant ir dangui skaistėjant ginėme kitądien galvijų bandą vis stačiau kylančiu keliu, kol priešais mus ant didžiulio kalno išaugo mūrų apsupti tvaskūs Vejai. Šventyklų stogai su dievų statulomis iš tolo tvieskė skaisčiomis spalvomis. Vis sutikdavome grįžtančius Romos kaimų piemenis. Jie įspėdinėjo, kad nebeitume toliau, sakydami Vejų galvijų pirklius naudojantis Romos nelaime ir net už geriausius galvijus menkai mokant. Apmaudaudami dėl savo sandėrių, jie siūlė mums verčiau ginti galvijus atgal. Gandai apie volskų puolimą galį būti perdėti. Ko gera, ilgokai truks, iki jie suspės parengti tikrą kariuomenę, kuri drįs pasirodyti prie Romos.

Galvijų varovas privalėjo be dvejonių paklusti šeimininko įsakymui. Taigi nusiminę įginėme bandą pro didžiulius skliautinius vartus ir sargybiniai parodė mums, kur juos nuvaryti. Atvirkščiai nei Roma, kur mūras supo daugiausia ganyklas ir pelkes, Vejai buvo visiškai užstatytas didmiestis ir ganyklų jame buvo nedaug. Vejuose gyveno dvigubai daugiau žmonių nei Romoje, jų mūrai buvo ilgesni už vargančią Romos mūrą, dvi susikertančios gatvės plačios ir tiesios, palyginti su Romos gatvėmis. Jas klojo kinkinių nuvažinėtos akmeninės plokštės, o namus puošė blyškiomis ir skaisčiomis spalvomis dažytos molinės skulptūros ir gražmenos. Sutinkami žmonės buvo kitokie nei Romoje. Pailgaveidžiai, švelnių bruožų, jie maloniai šypsojo, o jų drabužiai buvo dermingai sukirpti ir dailūs. Matei ten daugybę papuošalų ir puikių gėlių vainikėliais padabintų gal-

vos dangalų. Vaikai turėjo visokiausių žaisliukų ir žaidė ramiai, nesipainiodami tėvams po kojų.

Vos pasiekus galvijų turgų, prie mūsų pribėgo būrelis jėgingų vyrų išmaniai apžiūrėti jaučių, pačiupinėti melžiamų karvių tešmenų ir pamatuoti tarpų tarp telyčių ragų. Šitai padarę jie kaip įprasta skėstelėjo rankas, ėmė peikti karves ir pasakė, jog jos netikusios. Prasta lotynų kalba jie tikino, kad geriausiu atveju jos tetinka skersti ir odos esą maža vertos. Susižvalgę jie nubėgo ieškoti toliau ir paaiškėjo, jog į Vejus iš etruskų krašto gilumos atkeliavo daugybė besivaržančių galvijų prekijų, privilioti žinios, kad romėnai, iškilus karo grėsmei, pardavinėja galvijus pusvelčiui. Roma garsėjo galvijais, nes per grobikiškus karus iš kaimyninių kraštų bandų atsirinkdavo geriausius veislinius bulius, o Romos patricijai gebėjo išmaniai juos kergti.

Susivieniję Vejų galvijų pirkliai ligi tol už miestan atvarytus galvijus mokėdavo iš anksto sutartą žemą kainą ir nusipirktus galvijus dalydavosi. Tačiau dėl besivaržančių svetimų pirklių jie turėjo sulaužyti vienas kitam prisiektą priesaiką, taigi puolė siūlytis pirkti, rungdamiesi ir su svetimais, ir su savais. Paskiausiai iš miesto išėję galvijų pardavėjai kumščiais grasydami prisiekė papasakoti visai Romai, kad į Vejus galvijų ginti neverta – verčiau juos paskersti ir mėsą bei odas pačios Romos poreikiams sunaudoti. Galvijų pirkliai pabūgo nebegausią gerų Romos galvijų.

Nenuotuoka galvijų varovas būtų susižavėjęs pačiu pirmu pasiūlymu, atitinkančiu jo šeimininko reikalavimus. Tačiau aš, viską supratęs, liepiau jam nusiraminti ir parodžiau, kad iki saulėlydžio dar gana laiko. Ramiai susėdome ant žemės, užkandome duonos su sūriu, ir aš šūktelėjau prekijui atnešti vyno, kurį tas siūlė gražiai išpaišytuose puodeliuose. Vynas džiugino mano sielą, kely išvargę galvijai ramiai atrajojo.

Mergaitė pažvelgė į mane šypsančiom akim ir pasakė:

– Atnešei mums laimę, dranguži.

Tada prisiminiau privaląs išmokti užsidirbti žmonėse duoną. Pasiūliau tėvui:

– Tavo duonos ir sūrio man pakaks už tai, kad pagelbėjau laimingai galvijus atginti. Bet leisk man padėti prekiauti ir vietoj tavęs pasiderėti. Noriu pusės sumos, kuri bus didesnė už tavo šeimininko reikalaujamą. Turbūt tai teisinga ir suprantama.

Galvijų varovas ne pirmąkart lankėsi prekyvietėje. Jis turėjo tiek įgimto valstietiško gudrumo, kad bemat atsakė:

– Pats moku sudarinėti sandėrius, bet nesuprantu kitų miestų etruskų kalbos. Ir šiaip turbūt esi protingesnis už mane, todėl jie nedrįs tavęs mulkinti. Tačiau pusė pelno – per daug. Privalau savo šeimininko naudos žiūrėti. Pasitenkink ketvirtadaliu ir aš dėkingas sumušiu su tavim delnais.

Apsimečiau dvejojąs, bet ištiesiau ranką ir patvirtinome susitarimą. Tiek ir norėjau, nes nebūčiau drįsęs iš padoraus žmogaus paimti daugiau nei

ketvirtadalį pelno, išgelbėsiančio jį nuo pylos. Pakilau nuo žemės ir vyno pradžiugintas užtraukiau dainą. Šlovinau galvijus ir lotyniškai, ir etruskiškai, net graikų kalba, kurią gerai suprato keli iš Tarkvinijų atkeliavę galvijų pirkliai. Šlovinant jaučiai, karvės bei telyčios akyse skaistėjo – netrukus atrodė tarytum viešpaties galvijai ir pirkliai pradėjo juos gėrėdamiesi čiupinėti. Galų gale iš toliausiai atkeliavęs pasiūlė didžiausią sumą, o kiti užsidengė galvas, dėdamiesi sutrikdyti jo puikybės. Tačiau po skvernais jie juokėsi.

Kai pasvėrėme sidabrą ir pervertinome jį Romos variu, paaiškėjo, kad savo liaupsėmis uždirbau už galvijus dvigubai didesnę sumą nei patricijaus reikalautoji, taigi gavau beveik tiek, kiek galvijai verti taikos metu. Džiaugsmo apimtas galvijų varovas be paliovos bučiavo man rankas, o jo duktė šokdama plojo delnais virš galvos. Geri pinigai užmaršino jų išsiskyrimo su mylimais galvijais liūdesį. Tėvas nedelsęs sumokėjo man sidabru ketvirtadalį pelno ir sušnibždėjo į ausį, jog miške paslėpė geriausią bulių. Volskai jį vargu ar rasią, o jei rasią, tai tas ragais jų kariuomenę sutrinsiąs. Grįžus taikai bulius pradės naujus galvijus.

– Ir į svečius vaikščios, – baigė jis, tikriausiai turėdamas galvoje volskų galvijų bandas.

Pamaniau, kad pats metas išsiskirti su galvijų varovu, iki jis ant manęs nesupyko ir nesiėmė iš naujo sverti sidabro. Degiau smalsumu pažinti puikų ir judrų miestą, kuris nepaprastai skyrėsi nuo anksčiau matytųjų. Jo oras kalno aukštybėje buvo gaivus kvėpuoti, o grįstų gatvių neteršė įprastas dvokus purvas, nes visą pliurzę nuplaudavo po gatvėmis nutiesti vandens kanalai.

Bereik įtarinėjau valstietį, nes mums atsisveikinant jis nepuolė tapšnoti man nugaros, atvirkščiai – žemai nusilenkė ir palytėjo ranka mano kelį. Aš uždėjau ranką jam ant peties ir palinkėjau sėkmės, o jo dukterį apkabinau ir atsisveikindamas pabučiavau, todėl jos akys suspindo. Ir tėvas už tai nesupyko.

Vejuose likau ir įsigyvenau iki vasaros. Miesto moterys buvo laisvos ir gatvėmis vaikštinėjo be palydovų. Atsitikdavo, kad kokia prošal ėjusi grakštuolė stabtelėdavo ir šypsodama atsigręždavo, tačiau bemat eidavo toliau. Kartą labai daili moteris gatvėje pametė auskarą ir ieškojome jo kartu. Persimetėme keliais žodžiais ir ji juokdamasi pasiskundė, kad naujoviški auskarai, kurie užsisuka ant ausų kaušelių, todėl nereikia durti skylės, yra tikra auksakalių išmonė stengiantis padidinti paklausą, nes jie nepaprastai lengvai atsileidžia ir pasimeta. Visa nutiko laisvai ir paprastai – tarytum kitaip ir negalėjo nutikti, nors buvau svetimšalis. Panorėjęs tikriausiai galėjau pažintį pratęsti, tačiau ji jokios užuominos nepadarė. Vejų kilmingųjų moterų laisva ir paprasta elgsena mane sužavėjo.

Gyvenau gerai aptarnaujamuose nakvynės namuose, kur niekam nekėliau įkyraus smalsumo ir niekas neklausinėjo manęs, kur išeinu ir iš kur

pareinu, kaip graikų miestuose įprasta. Patarnautojų nekalbumas ir santūrus mandagumas man patiko. Prisiminus triukšmingus ir plepius graikų miestus, rodės, pakliuvau į kitokį, kilmingesnį pasaulį. Patys nakvynės namai buvo kuklūs ir aš ten su savo apdaru tikau, tačiau juose nebuvo įprasta valgyti dviem pirštais – valgant būdavo naudojamasi dvidante šakute. Tarnas iš pat pradžių atnešė man sidabrinę šakutę – tarytum pasaulyje nebūtų vagių.

Nesistengiau užmegzti pažinčių. Man pakako gyventi tame gražiame mieste ir jo gaiviu oru kvėpuoti. Vaikščiodamas po gatves ir aikštes, persiimdavau ramios žmonių elgsenos. Džiaugiausi tuo, ką matau, ir man ėmė atrodyti, kad, palyginti su Vejais, Roma – barbarų miestas. Man rodos, Vejų gyventojai manė tą patį, nors negirdėjau jų blogai apie Romą kalbant. Sudarę su Roma dvidešimties metų nepuolimo sutartį, jie gyveno ir elgėsi, tarytum Romos nebūtų. Tačiau kažin kas graudaus buvo Vejų gyventojų veiduose ir šypsenose.

Pirmąjį rytą, kai tenkinausi vien Vejų oru, kuris po Romos pelkynų man buvo tarytum išganingas vaistas, užėjau nedidelį turgų ir atsisėdau ant nugludinto akmeninio suolelio. Mačiau žmonių šešėlius nuvaikščiotomis akmeninėmis turgaus plokštėmis bėgant prošal, mačiau gražiakartį asilą su daržovių krepšeliais, mačiau kaimietę, ant švaraus audeklo išsidėsčiusią sūrius. Sulaikęs kvapą ūmai suvokiau jau išgyvenęs tą laimės akimirką. Dažytus molinius namų išgražinimus taip pat pažinau ir tarytum sapne pakilau nuo akmeninio suolelio ir pasukau už pažįstamo gatvės kampo. Priešais mane iškilo šventykla – jos kolonas pažinau.

Ant šventyklos stogo tviskėjo slaptingai nuostabios, sodriomis spalvomis nudažytos molinės statulos: Artemidė gynė savo briedį nuo Heraklio, o kiti dievai šypsodami būrėsi aplinkui pasižiūrėti sankirčio. Užlipau laiptais ir praėjęs kolonas žengiau pro vartus. Snūdus šventyklos tarnas mostelėjo šlakstytuvu į mane švento vandens. Suvokimas, kad anksčiau esu išgyvenęs tą valandėlę, vis stiprėjo.

Aklinos sienos galinėje nišoje nepaprastai graži ir svajingai šypsanti, stoglangio šviesos nušviesta stovėjo ant postamento Vejų deivė su kūdikiu glėbyje, o jai prie kojų kaklą tiesė žąsis. Nereikėjo nieko klausti – žinojau, kad jos šventasis vardas – Uni. Pažinau ją iš veido, kūdikio ir žąsies. Bet iš kur žinojau – negaliu paaiškinti. Ranka pakilo prie kaktos – nulenkdamas galvą pakėliau dešinę ranką šventam pasveikinimui. Žinojau, kad statula – šventa, o vieta, kur stoviu – šventa vieta nuo senų senovės, kai nebuvo nei šventyklos, nei miesto.

Žynio nesimatė, tačiau tarnas iš apdaro tarė mane esant svetimšaliu ir atsistojo nuo krėslo parodyti pasieniais išdėstytų įšventinimo dovanų bei šventų atminų. Buvau taip susikaupęs, kad mostelėjau jam eiti šalin, nenorėdamas nieko kita šventykloje matyti, vien Uni – dievišką moters švelnumo ir gerumo atvaizdą.

Tik paskui prisiminiau, kad Eriko šventykloje per deivės sapną iš anksto išgyvenau šį reginį. Ir tai nebuvo joks stebuklas. Juk žmogus dažnai sapne patiria tai, kas nutinka vėliau, kartais visai nereikšminga. Bet stebėjausi, kodėl Eriko Afroditės sapne patekau į šventąjį gailiaširdystės ir motiniškos laimės rūmą, jeigu tai nebuvo vien deivės išdaiga.

Vasaros pradžioje iki Vejų atsklido žinių, jog Koriolano vadovaujama volskų kariuomenė sutelkta ir žygiuoja Romos link – keršyti už įžeidimą cirke. Bet Romos būriai nėjo į atvirą lauką kautis, nors romėnai paprastai siekdavo kaip tik tokios kovos, kad vienu smūgiu sutriuškintų kaimyninę tautą. Todėl buvo manoma, jog Roma bus apsupta, kad ir kaip tai atrodė neįtikima.

Sparčiu žingsniu būčiau perdien pasiekęs Romą, tačiau pirmiau iškeliavau į šiaurę, norėdamas pamatyti Vejų ežerą, o iš ten per kalnus, piemenų takeliais, į vakarus – į Cerės miestą pajūryje. Pirmą kartą gyvenime išvydau ribuliuojantį didelio ežero skaidrį ir rausvumą pavakare. Ir nežinau, kas taip suvirpino širdį kalnų supamą ežerą pamačius. Bet vien nendrių šnaresys vėjyje ir vandens kvapas – visai kitoks nei jūros druskos – sujaudrino mane ir aš pradėjau tankiai alsuoti. Pats tariausi esąs tik keliautojas, norįs pamatyti ko nematęs, tačiau mano širdis permanė geriau.

Cerėje pirmąkart suvokiau tikrąją etruskų sąjungos galybę, kai anapus mūro, už gilaus slėnio, išvydau mirusiųjų miestą. Abipus jo šventojo kelio kilo didžiuliais mūrais sustiprinti kapų kauburiai, jų akmeniniuose rūsiuose tarp aukų ilsėjosi senieji miesto valdovai. Kauburių mūrai buvo sukrauti iš didžiulių akmens luitų, o kai pasisakiau atkeliavęs iš Romos, kapų sargas parodė man Tarchonų giminės kapą. Romą valdę Tarkvinijai laikė daugiatautį iškilėlių miestą tokiu nešvariu, kad mieliau pasilaidojo etruskų mieste – išskyrus paskutinįjį Tarkvinijų, kuris, etruskų miestų sąjungos atstumtas, mirė kaip tėvynės tremtinys graikiškuose Kumuose.

Cerės miesto gyvenimas buvo triukšmingesnis nei kilmingųjų Vejų. Čia nuo ryto ligi vakaro iš daugybės amatininkų dirbtuvių sklido skambčiojimas ir kaukšėjimas, gatvėmis vaikščiojo įvairiausių kraštų laivų vadai bei jūrininkai, smalsiai žvalgydamiesi aplinkui ir ieškodami įprastų jūrininkų pramogų krante. Tiesa, Cerės uostas buvo toli upės žiotyse, tačiau garsas apie etruskų miestų prabangą ir linksmą gyvenimą buvo taip pasklidęs, kad svetimšaliai jūrininkai mielai kildavo skardingu keliu į miestą. Cerė buvo nelabai didelis miestas, už Vejus daug mažesnis, savo turtus sukaupęs prekiaudamas ir plaukiodamas po tokias jūrų tolybes, kad čia sutikau laivo vadą, kuris sakėsi savo akimis matęs į pasaulio vandenyną vedantį sąsiaurį ir Heraklio stulpus. Tiesa, Kartaginos sargybos laivai net tirėnams neleisdavo plaukioti sąsiauriu.

Mieliau nei po nerimastingą miestą vaikštinėdavau šimtmetiniu mirusiųjų miesto keliu, alsuodamas šventojo kalno oru, mėtų bei laurų kvapais. Kapų sargas paaiškino, kad šventasis kapų apskritumas – iš senų senovės,

kai etruskai gyveno apskritose kūgiškose trobelėse. Dėl to seniausios šventyklos, – kaip Vestos šventykla Romoje, – yra apskritos. Jis pasakojo ne apie karalius, o apie lukumonus. Paprašiau sargo paaiškinti, ką iš tikro reiškia lukumonas – sargas mokėjo kalbų, kad galėtų vedžioti svetimšalius po šventąsias etruskų vietas.

Iš svečių graikų išmoktu papročiu jis skėstelėjo rankomis ir pasakė:

– Sunku šitai paaiškinti svetimam. Lukumonas yra tas, kuris yra.

Nesupratau, o jis papurtė galvą ir sugalvojo:

– Lukumonas yra šventasis karalius.

Vis tiek nesupratau. Tada jis parodė kelis didžiulius kauburius ir pavadino juos lukumonų kapais. Bet rodydamas į paskiausiai pastatytą kapą, kurio viršūnėje žemė buvo ką tik supilta, – net žolė nebuvo sužėlusi, – jis mostelėjo prieštaraujamai ir paaiškino kaip barbarui:

– Ne lukumono kapas. Tik valdovo kapas.

Mano atkaklumas atėmė jam kantrybę, nes jis pritrūko žodžių išreikšti tai, ką laikė savaime suprantamu dalyku.

– Lukumonas yra dievo skirtas valdovas, – tarė jis dirgdamas. – Jis randamas. Jis atpažįstamas. Jis – vyriausias žynys, vyriausias teisėjas, vyriausias įstatymų leidėjas. Paprastą valdovą galima nuversti, jo valdžią galima perimti. Lukumono niekas negali nuversti, nes valdžia yra jo.

– Kaip jis randamas, kaip atpažįstamas? – paklausiau nesupratęs. – Nejau lukumono sūnus – ne lukumonas?

Ištiesiau sargui sidabro gabalėlį, kad nurimtų. Tačiau jis nesugebėjo paaiškinti, kaip atpažįstamas lukumonas ir kuo jis nuo paprasto žmogaus skiriasi. Tik pasakė:

– Lukumono sūnus paprastai nebūna lukumonas, nors, žinoma, gali juo būti. Labai senose, dieviškiausiose giminėse karta po kartos gimdavo lukumonų. Bet gyvename negerus laikus. Lukumonai jau labai retai gimsta.

Ėjome pro didžiulį kapą, ir sargas pirštu parodė į jį, šypsodamas mostelėjo į baltą akmeninę koloną priešais kapą ir apvalią, o ne kūginę kolonos viršūnę.

– Karalienės kapas, – paaiškino jis ir papasakojo, jog Cerė – retas etruskų miestas, kurį valdė moteris. Garsios karalienės laikus Cerės gyventojai prisimena kaip auksinius, nes jai valdant miestas buvo labiausiai praturtėjęs. Sargas tikino karalienę valdžius šešiasdešimt metų, bet įtariau, kad jis iš lankytojų graikų išmoko pagražinti.

– Argi moteris gali valdyti miestą? – paklausiau apstulbęs.

– Ji buvo lukumonė, – paaiškino sargas.

– Ar gali moteris būti lukumonė?

– Žinoma, – nekantriai pasakė jis. – Šitaip nutinka retai, bet dėl dievų įgeidžio lukumonu gali gimti moteris. Cerėje taip nutiko.

Klausiausi ir nesupratau, nes klausiausi paprastom ausim ir buvau susisaistęs – gyvenau paprastą žmogaus gyvenimą tarp žmonių. Tačiau dau-

gybę kartų vaikščiojau sunkiuoju keliu ir vis grįždavau prie slaptinga galia alsuojančių didžiulių kapų.

Pačiame mieste mačiau kitokį nutikimą, kuris keistai mane sujaudino. Prie mūro stovėjo puodžių prekystalių eilė. Diduma jų pardavinėjo pigias raudonai dažytas urnas neturtėliams. Cerėje mirusiuosius ne laidodavo kaip Romoje, bet degindavo, o jų pelenai būdavo beriami į apvalias urnas, kartais – dermingais piešinėliais išpieštas, bronzines ir brangias, o neturtėliai pasitenkindavo paprastomis raudonomis urnomis. Tik dangtelį – rankenėlės vietoj – puošdavo koks nors drėblus lipdinys.

Pasitaikė apžiūrinėti neturtėlių urnas kaip tik tuo metu, kai kaimiečių pora pagal savo išteklius rinkosi indą mirusios dukters pelenams. Jie išsirinko urną su kaklą ištempusiu giedančiu molio gaidžiu ant dangtelio. Vos ją išvydę jie džiugiai nusišypsojo ir vyras iškart ištraukė iš maišelio antspauduoto vario gabalėlį. Dėl kainos jis nesiderėjo.

Nustebęs paklausiau puodžiaus:

– Kodėl jis nesidera?

Pardavėjas šypsodamas papurtė galvą ir atsakė:

– Dėl šventų dalykų derėtis neįprasta, tu svetimšali.

– Bet juk tas indas nėra šventas – tik prastas molis, – tvirtinau.

Vyras kantriai paaiškino:

– Ištrauktas iš puodžiaus krosnies, jis nebūna šventas. Nėra šventas ir čia – ant mano stalo. Tačiau taps šventu, kai į jį subers šitų nelaimingųjų dukters pelenus ir uždengs dangteliu. Todėl kaina tinkama ir dėl jos nesiderama.

Tokia prekyba nepanėšėjo į prekybą graikišku papročiu ir aš prie jos nebuvau pratęs. Dūriau pirštu į giedantį gaidį ant indo dangčio ir užkalbinau porą:

– Kodėl kaip tik gaidį pasirinkote? Juk gaidys labiau tinka vestuvėms.

Jie pažvelgė į mane apstulbę, abu parodė į gaidį ir sutartinai atsakė:

– Juk jis gieda.

– Ką jis gieda? – paklausiau taip pat nustebęs.

Jie žvilgtelėjo vienas į kitą ir pamiršę liūdesį paslaptingai nusišypsojo. Vyras apkabino žmoną per juosmenį ir atsakė man kaip didžiausiam kvailiui:

– Gaidys gieda prisikėlimą.

Jiedu nuėjo, vyras atsargiai nusinešė puodą. Kaip trenktas palikau stovėti su ašaromis akyse. Jaudulingi keisto tikrumo ir pažinimo žodžiai persmelkė man širdį. Šitai atsimenu apie Cerę.

Nemanau, kad galėčiau geriau paaiškinti didžiulį graikų ir etruskų pasaulių skirtumą nei prisimindamas, jog graikams gaidys – aistros ženklas, o etruskams – prisikėlimo.

Iš Cerės ketinau grįžti jūra į Romos upės žiotis, o iš ten – į Romą, bet atėjo patikimų žinių, kad volskus vedęs Koriolanas vieną po kito laisvina romėnų užgrobtus miestus. Jis buvo užėmęs Koriolus, net romėnams svarbų Lavinijų. Atrodė, kad anksčiau ar vėliau upės žiočių druskos baseinai

atiteks volskams. Todėl verčiau leidausi tolyn į šiaurę, norėdamas pamatyti Tarkvinijus, kurie buvo laikomi reikšmingiausiu ir politiškai svarbiausiu etruskų sąjungos miestu.

Keliavau žydinčią vasarą ir nežinojau, kuo labiau stebėtis: kelių saugumu ar kaimiečių svetingumu, pelkėmis, kurias išmūryti kanalai pavertė žydinčiais laukais, ar ilgaragiais galvijais ganyklose. Žemė aplink buvo turtingiausia ir tarpiausia iš visų matytų. Jai nusausinti, miškus išplėšti, verčiant laukais ir ganyklomis, prireikė daugybės kartų išmanumo ir atkaklaus darbo. Vis dėlto Jonijoje tirėnai buvo vadinami plėšikais, o etruskai – paleistuvystės naikinama žiauruolių tauta.

Tarp didžiųjų žemės valdų darbininkų buvo nemažai žemesnio už etruskus ūgio ir tamsesnės odos žmonių bei daugybė vergų. Bet keliaudamas nė karto nemačiau prižiūrėtojų mušant vergus. Darbininkai šypsodavo savo šeimininkams ir prakalbdavo į juos be baimės. Man pasakojo, kad pabėgusius vergus etruskai retai baudžia, nes turi paprotį kiekvieną vergą išmokyti vienopo darbo. Daugybė vyrų mieliau gyvena etruskų vergo nei savo tautos prastakilmio gyvenimą. Net stropiam amatininkui jie mielai leidžia išsipirkti, o buvęs šeimininkas padeda vergui gauti pilietybę, suprasdamas, kad tai duos naudos jo miestui.

Jeigu vergas pabėgdavo nuo etrusko, šis šypsodamas nukęsdavo netektį ir sakydavo: „Tas vyras tikriausiai nebuvo gimęs vergu". Arba suversdavo kaltę pernelyg griežtam prižiūrėtojui, manydamas, jog dėl pabėgimo kaltas ne vergas, o prižiūrėtojas.

Manau, kad Tarkvinijai – amžinas pasaulio miestas, todėl neverta jo apsakinėti. Ten gyveno daug graikų, nes vietiniai išsivysčiusio ir judraus miesto gyventojai žavėjosi svetimšalių išmanumu, domėjosi viskuo, kas nauja, – kaip moterys žavisi kuoduotais svetimšalių karių šalmais. Tiktai tikėjimą etruskai tarėsi išmaną geriau už kitas tautas. Vis dėlto Tarkvinijų gyventojai keliaudavo į graikiškuosius Kumus klausti orakulo patarimo, nors negandai ištikus labiau kliovėsi savais žyniais.

Tarkvinijų gyventojai buvo žingeidūs ir aš susiradau ten draugų – rengiausi prastai, bet paaiškėjus, jog kariavau Jonijoje ir pažinau Sicilijos miestus, mane pradėjo kviesti į kilmingųjų puotas. Kad prilygčiau savo draugijai, turėjau nusipirkti naujų drabužių. Mielai vilkėjau puikiausio lino ir plonos vilnos etruskiškus drabužius, nešiojau žemą kūgišką kepurę. Vėl tepiausi plaukus, rūpestingai skutausi barzdą, o kasas laisvai pasileidau ant pečių. Pažvelgęs į veidrodį jau nebeatskirdavau savęs nuo tikro etrusko.

Per puotas mielai pasakodavau ko paklaustas, taip pat apie Romą, jos vidaus politikos sunkumus ir ką apie juos manau. Pastebėję, kad dėl savo jonėniškos kilmės nesu įžeidus, jauni vyrai, kaustelėję nuo vyno, imdavo derglioti graikus.

– Senovėje, – sakė jie, – dvylikos etruskų miestų sąjunga driekėsi per visą Italijos pusiasalį – nuo šiaurės iki pietų. Ligi pat Iberijos salose ir pa-

krantėse buvo mūsų nausėdijų, mūsų laivai plaukiodavo po visas jūras ligi Graikijos, Jonijos ir Finikijos miestų. Tačiau ilgainiui iš šiaurės ėmė kraustytis vis daugiau alkanų tautų. Leidome joms įsikurti mūsų žemėse, lavinome jas, kai kurias sunaikinome, bet per tarpukalnes atėjūnai nepaliauja plūsti. Vis dėlto blogiausi graikai, jie, išplėtę savo nausėdijas iki Kumų, kaip varlės glaudžiai visą pakrantę nutūpė. Su Kartagina taikiai pasidalijome jūrą ir tik dėl prekių kokybės rungiamės. O su graikais neįmanu išmintingai susitarti. Atkišk jiems pirštą, ir jie nukąs visą ranką.

Dar jie sakė:

– Dvylikos mūsų miestų lyga – taikos lyga, ir dievai mus jungia: nors kas miestas turi savo dievą, kiekviename mieste visiems dvylikai tarnaujame ir svetimiems dievams aukojame. Tačiau šiaurėje mus spaudžia neseniai iš tarpukalnių išlindusios keltų gentys, o pietuose mūsų išmoningą prekybą žlugdo graikai.

Gerdami vyną dalijomės savo mintimis, bet aš prakalbdavau tik paklaustas – šiaip jau laikydavau liežuvį už dantų. Šitaip susiradau draugų, nes šiuo atžvilgiu etruskai nesiskyrė nuo kitų tautų – šnekiam vyrui ir čia reikėjo supratingo klausytojo. Toks supratingas pasirodžiau, kad kartą pakilęs nuo minkštasuolio pastebėjau pinigų maišelį svariai išsipūtus nuo sidabro. Kaip tai nutiko – negaliu suvokti, nes mano kapšelis visąlaik kabėjo po marškiniais ant kaklo. Bet numaniau, kad jautrus šeimininkas panūdo mane apdovanoti, nes palaikė mane neturtingu, kai pasipasakojau esąs iš Jonijos pabėgėlių.

Kaip tik Tarkvinijuose išgirdau apie Dionisijo likimą jūroje iškeliavus iš Segestos. Buvo kalbama Dionisiją valdant visą jūrų plėšikų laivyną ir radus prieglobstį bei slaptą uostą kažkokioje negyvenamoje jūros saloje, kurios bergždžiai ieško Kartaginos bei etruskų karo laivai. Manyta jį veikiant išvien su Akraganto ir Sirakūzų tironais, siekiant sutrikdyti Kartaginos bei etruskų jūrininkystę, nes žinota Dionisiją niekada nepuldinėjant graikų laivų. Dėl jo Kartaginos ir etruskų jūros miestų prekiniai laivai turėjo plaukioti karo laivų saugomomis vilkstinėmis. Niekas neprisiminė, kad šitaip kada nors būtų Tirėnų jūroje nutikę. Jo plėšikavimas kėlė dar didesnį apmaudą graikų atžvilgiu.

Tarkvinijai buvo dailininkų miestas, kaip Vejai – skulptorių. Buvo ten ne tik sienų tapytojų bei medinių karstų piešėjų, o ir kapų piešėjų gildija, labai gerbiama, negausus jos narių būrys meistriškumą perimdavo iš tėvų ir versdavosi juo kaip šventu amatu.

Tarkvinijų mirusiųjų miestas buvo anapus slėnio, ant aukšto kalvos kriaušio, nuo kurio atsiveria neaprėpiamas reginys į vakarus: per daržus ir pasėlius, alyvmedžių giraites ir sodus ligi jūros ir toli į jūrą. Kapų kauburiai ne tokie didžiuliai kaip Cerės valdovų kapų, tačiau pilkavo kiek akis siekė. Kapus užveria geležinės ar bronzinės durys. Prie jų stovi aukuras, nuo du-

rų statūs laiptai leidžiasi gilyn į minkštame akmenyje iškirstus rūsius. Jau ne vieną šimtmetį jų sienos tapomos šventaisiais piešiniais.

Po šventąjį lauką klajojant, mūrų supami judrių Tarkvinijų namai anapus slėnio mirguliuodavo ryškiu mėliu, tamsia žaluma, sodriu raudoniu ir suodžių juodumu, nes medinius namus čia taip pat puošė degtu moliu, dažė raiškiais dažais. Pamatęs, kad ką tik pastatyto kapo laikinos medinės durys atviros, ir išgirdęs iš gilios ertmės sklindant balsus, šūktelėjau žemyn klausdamas, ar negalėtų svetimšalis nusileisti švento dailininko darbo pažiūrėti. Dailininkas atsiliepė nusikeikdamas taip šiurkščiai, kaip per visą kelionę net piemenų keikiantis negirdėjau. Vis dėlto po valandėlės atbėgo aukštyn jo mokinys su nerūkstančiu deglu pašviesti man kelio.

Remdamasis sienos atsargiai lipau grublėtais laiptais ir nustebęs išvydau kriauklės apribus minkštame sienos akmenyje – rodės, deivė davė man slaptą ženklą, kad einu teisingu keliu. Dievai mano kely apsireikšdavo tarytum žaisdami, nors nelabai jų ženklų paisiau. Galbūt mano širdis visąlaik keliavo piligrimišką kelią, nors pats to nesuvokiau – žvalgiausi smalsiomis žemiškomis akimis, nes buvau su žeme susisaistęs.

Mokinys pašvietė kelią deglu ir netrukus atsidūriau akmenyje iškirstame rūsyje, kur prie sienų abiem velioniams buvo ištašyti akmeniniai suoleliai. Dailininkas buvo pradėjęs tapyti nuo lubų. Plačią vidurio siją puošė įvairiaspalviai vainikai ir keistokai suderinti dailūs širdies pavidalo lapeliai. Lubų skliautus margino raudoni, mėlyni ir juodi kvadratai – kaip įprastai gyvenamuose Tarkvinijų kambariuose. Dešiniosios sienos piešinys buvo ką tik baigtas. Jame alkūnėm pagalvėlių ir čiužinių remdamiesi minkštasuolyje gulėjo kapo savininkai – vyras su žmona, – šventiniais drabužiais pasipuošę, vainikuoti, amžinai jauni, ir rankas iškėlę žvelgė vienas kitam į akis. Apačioje amžinose bangose šokčiojo delfinai.

Nepaprastas šviežio tapinio gyvenimo džiaugsmas taip mane perėmė, kad įsistebeilijau į amžinus žaidinius ant sienos žaidžiančius imtynininkus, šokėjas bei disko metiką. Mokinys deglu skaisčiai apšvietė tapinius. Akmeniniame kambaryje degė daugybė deglų, nuo laibakojės smilkyklės kilo malonūs dūmai, goždami slogų rūsio akmens ir dažų kvapą. Leidęs man kiek pasižiūrėti, dailininkas vėl bjauriai nusikeikė, ir graikų kalba, – tikriausiai manydamas, kad aš, svetimšalis, nesuprantu.

– Turbūt pakenčiama, svety, – tarstelėjo jis. – Yra ir prastesnių kapų piešinių, argi ne? Tačiau kaip tik dabar kaunuosi su bjauriu arkliu, kurio nepavyksta padaryti kaip noriu. Įkvėpimas blėsta, ąsotis tuščias, dažų dulkės šlykščiai graužia gerklę.

Įsižiūrėjau į jį. Buvo nesenas – maždaug mano amžiaus. Rodės, seniai seniai pažįstu jo raudoną veidą, apvalainas akis ir patinusias lūpas. Kai jis atsigręžė į mane, pajutau rūgštų dvelktelėjimą, tačiau jo iškvėpis nekėlė šleikštulio. Jis godžiai žvilgtelėjo į šiaudais pridengtą molinę mano gertuvę ir linksmai pakėlęs keturkampišką delną apvaliais pirštų galais šūktelėjo:

– Dievai atsiuntė tave kaip tik laiku, svetimšali. Fuflunsas liepė. Dabar tu kalbėk. Aš vardu Arunsas – Velturų giminės, kuri mane globoja, garbei.

Pabučiavau sau ranką, rodydamas pagarbų draugiškumą, ir juokdamasis pasakiau:

– Tegul pirmiausia kalba talpi gertuvė, kuri turėjo mane alsinančioj kaitroj atgaivinti. Be abejonės, Fuflunsas atsiuntė mane pas tave, nors mes, graikai, vadiname jį Dionisu.

Jis ištraukė gertuvę iš krepšio man nespėjus net dirželio nuo kaklo nusiimti ir iškart užsivertė tiesiai sau į burną, kamštį nusviedęs į kertę – tarytum parodydamas, jog daugiau tos molinės gertuvės man neprisireiks. Nė lašelio nenuliedamas jis nepaprastai mikliai nukreipė raudoną vyną tiesiai į burną, su palengvėjimu atsidusęs nusišluostė atgalia ranka lūpas ir pasiūlė:

– Sėskis, svetimšali. Matai, šįryt Velturai buvo ant manęs dėl tam tikrų priežasčių supykę ir apkaltino mane vilkinant darbą. Argi kilmingasis menininko vargus supras? Jie liepė užpilti man ant galvos vandens, įkelti į vežėčias ir tik ąsotį Velkunijos šaltinio vandens teįdėjo. Pašaipiai pasakė, kad jis turėtų pažadinti įkvėpimą arklį nupiešti, nes įkvėpė nimfą išburti amžiną Tarkvinijų sėkmę.

Atsisėdau ant akmeninio suolelio. Jis dūsaudamas prisėdo šalia ir nusišluostė nuo kaktos gaižų pagirių prakaitą. Išsiėmiau iš savo užkandžių krepšio siaurą sidabrinę taurę, kurią nešiojausi, idant prireikus parodyčiau nesąs prastakilmis, prisipyliau ją sklidinai, nuliejau šlakelį, išgėriau ir pasiūliau jam. Jis prapliupo juoktis, nusispjovė ant grindų ir pasakė:

– Neapsimetinėk, drauguži. Iš veido, iš akių žmogų pažinsi – ne iš drabužių ar aukojimo papročių. Sodrus tavo vynas geriau nei sidabrinė taurė apie tave liudija. Aš pats esu taip susidraugavęs su Fuflunsu, kad net jam paaukotą lašelį laikau bergždžiu laistymu.

Pasiūliau mokiniui, tačiau skaisčiaakis jaunikaitis šypsodamas papurtė galvą ir, mudviem sėdint, pagarbiai liko stovėti. Supratau, kad Arunsas, nors susivėlusiais plaukais ir dažų suteptais drabužiais, nėra prastakilmis.

– Ar tu graikas? – pasmalsavo jis neklausdamas mano vardo. – Pas mus Tarkvinijuose yra graikų, ir Cerėje jie žiedžia gana dailius ąsočius. Bet būtų geriau, jei jie šventųjų tapinių netapytų, nors mes savo piešinius su jų lyginame taip nuoširdžiai, kad ištuštintus indus vienas kitam į galvas daužome.

Jis mostelėjo berniukui. Šis atnešė platų ritinį. Arunsas išvyniojo jį ir atidžiai įsižiūrėjo į nubraižytus ir nuspalvintus šokėjus bei imtynininkus, muzikantus bei arklius. Jis tarytum rodė man piešinių pavyzdžius, bet iš akių ir raukomos kaktos supratau, kad jo mintys nepaliauja suktis apie nebaigtą darbą.

– Jie, žinoma, pravers, – išsiblaškęs pasakė jis, įbedęs akis į tolį sugrabinėjo sidabrinę taurę ir nejučia maktelėjo ją iki dugno. – Kad iškart žinočiau reikiamas spalvas, mokinys galėtų iš anksto išraižyti sienoje tapinių apri-

bus. Bet pavyzdys praverčia, jei nesupančioja, o išlaisvina ir padeda žaisti savais vaizdiniais.

Jis įbruko nesusuktą ritinį man į glėbį, pakilo ir žengė su metaliniu raižikliu rankoje priešingos sienos link. Jis tapė jaunikaitį, už kaklo sulaikantį lenktynių žirgą, ir didžioji tapinio dalis – žirgo užpakalis, priekinės kojos ir stovintis jaunikaitis – buvo baigta. Trūko tik žirgo galvos, kaklo ir jaunikaičio rankų. Atsargiai žengtelėjęs arčiau pamačiau, kad ir jų apribai išbraižyti minkštame akmenyje. Tik meistras buvo nepatenkintas. Jis ėjo artyn ir vėl atsitolindavo, braižė metaliniu raižikliu orą, ir staiga supratau, jog priešais save jis kaip gyvą regi stotingą, priekinę kanopą keliantį ir ugningai galvą lošiantį grynaveislį žirgą. Jis iškart ėmė braižyti ant sienos naujus apribus. Arklio galva pakilo išraiškiau, kaklas agniau išsirietė – jis įgijo gyvasties. Ir tai nutiko vos per valandėlę. Mokinys pripuolęs padavė šerių teptuką ir dažų puodelius. Tarytum niršto apimtas Arunsas nerimastingom rankom dažė arklio galvą – nelabai paisydamas išgremžtų apribų, bet vis raiškiau pataisydamas galvą.

Rimdamas jis sumaišė rusvus dažus ir net neišraižęs apribų greitai nutapė arklio kaklą laikančias jaunikaičio rankas. Galiausiai juodais dažais ligi trumpos mėlynų marškinių rankovės brėžtelėjo rankos liniją, kartu ir raumenį padidindamas.

– Na štai, – tarstelėjo jis patenkintas. – Tiek Velturams šiandien užteks. Ar gali paprastas žmogus suprasti, kad gimiau, augau, mokiausi, braižiau, maišiau spalvas, irzau visą gyvenimą tik dėl šių kelių akimirksnių? Tu, svetimšali, matei, jog tai truko tik kelis mirksnius. Tikriausiai pamanei: jis labai gabus, tas Arunsas. Bet tai ne meistriškumas – meistrų yra ganėtinai, ir net per daug. Mano arklys bus amžinas, nors šitaip ligi šiol niekas nėra piešęs. Tai skirtumas, kurio Velturai nesupranta. Tai ne vien spalvos ir meistriškumas. Tai kančia ir ekstazė, kai prisiartini prie mirties, idant visu gražumu išreikštum gyvenimo žaismę ir įgeidį.

Jaunikaitis raminamai tarė:

– Velturai, be abejo, šitai gerai supranta. Yra tik vienas Arunsas – dailininkas. Ir jie ant tavęs nepyksta. Jie tik gero tau nori.

Tačiau Arunsas taip greit nenurimo.

– Prisiekiu šyduotais dievais, – prisiekė jis, todėl mokinys krūptelėjo. – Nuimkite nuo manęs šią naštą. Juk aš turiu praryti vandenyną tulžies, kad per kelias akimirkas ištrėkščiau lašą džiaugsmo, kai ir pats savo darbu būnu patenkintas.

Skubinai pripyliau sidabro taurę ir atkišau jam. Jis prajuko perpratęs ir tarė:

– Tu teisus, kelios taurės vyno tikrai atskiedžia tulžį. Bet kaip, jei ne su vynu, man save išlaisvinti? Mano darbas nėra toks lengvas, kaip žmonėms atrodo. Šitas blaivus jaunikaitis, mano amžių pasiekęs, viską supras, jeigu taps toks, kokį trokštu jį matyti.

Jis uždėjo ranką jaunikaičiui ant peties. Pasiūliau grįžti į miestą ir drauge pavalgyti. Tačiau Arunsas papurtęs galvą paaiškino:

– Ne, privalau likti čia iki saulėlydžio, kartais net ilgiau užsibūnu – juk čia, kalno gelmėje, nėra nei nakties, nei dienos. Liksiu bent jau dėl to, kad įtikčiau Velturams. Bet iš tikrųjų turiu daug ką apmąstyti, svetimšali.

Jis parodė tuščią galinę sieną ir aš, į ją žiūrėdamas, permaniau, kaip staiga sužibdami ir vėl apsitraukdami migla tapiniai iškyla ir keičiasi jo galvoje.

– Turiu nutapyti tai, ko anksčiau niekas netapė, – pasakė jis. – Pats šito noriu ir dar nedrįstu niekam prisipažinti, ką ketinu tapyti. Velturai šito nusipelnė. Dėl jų tai padarysiu – net jei krisčiau negyvas.

Užmiršęs mane jis murmėjo toliau:

– Juk lankiausi Volsinijuose, kai į šventyklos koloną kalė pirmą vinį. Juk lukumonai man leidžia pamatyti tai, ko paprasti žmonės nemato, iki šydas nenukrenta. Jie manimi tiki. Turiu būti toks, kad jų nenuvilčiau. Turiu išdrįsti tai padaryti. Nesibaiminti savo paties silpnumo. Jeigu pasiseks – niekada daugiau nebebijosiu. Aš pasirengęs net mirti. Aš, Arunsas.

Jis vėl prisiminė mane ir mano sidabrinę taurę.

– Atleisk, svetimšali, – paprašė. – Tavo veidas tebėra glotnus, nors mudu tikriausiai vienų metų. Pats matai pabrinkusias mano lūpas, nuvargusias akis, raukšles ant kaktos, nepasitenkinimo raukšleles prie lūpų. Bet tik savimi esu nepatenkintas. Visa kita man gerai. Tik pats save graužiu siekdamas to, ko anksčiau nesu daręs. Dievai su manimi ir su tavimi, svetimšali. Atnešei man laimę – nupiešiau žirgą, kaip norėjau, todėl galiu būti patenkintas.

Supratau jo žodžius kaip atsisveikinimą ir nebenorėjau daugiau trikdyti jo minčių – jis įsispoksojo į tuščią sieną ir ėmė metaliniu raižikliu nerimastingai braižyti ore. Tikriausiai jam pasidarė nesmagu, kad taip staiga mane išvaro, nes pridūrė:

– Matai, svetimšali, nesusipratėliams pakanka įprastos linijos ir spalvos. Todėl pasaulyje tokia daugybė meistrų, kuriems sekasi, ir gyvenimas jiems lengvas. Tikras menininkas gali tik pats su savimi rungtis. Ne, jokio varžovo šiame pasaulyje aš neturiu – tik pats su savimi rungiuosi aš, Arunsas iš Tarkvinijų. Jei linki man gero, drauguži, tai palik molinę gertuvę prisiminimui. Jaučiu jos dar pusę pliuškant. Nuvarginsi dailų petį, dienos kaitroj į miestą ją nešdamasis.

Mielai palikau molinę gertuvę tam nepaprastam vyrui, nes jam jos reikėjo labiau negu man. Jis tarė:

– Dar susitiksime.

Į kapą leisdamasis bereik nepaisiau deivės ženklo ant akmeninės sienos. Toks buvo tikslas, kad sutikčiau tą vyrą ir išvysčiau piešinį, kurį jis tąkart sumanė. Dėl jo paties sutikau jį, idant laimė jį aplankytų: kad jam pasisektų, kad jis iš baisiausios nevilties ištrūktų. Šito jis nusipelnė. Jau tuosyk iš veido ir akių jį pažinau. Jis, Arunsas, buvo iš tų, kurie sugrįžta.

6

Daugel savaičių nesutikau Arunso, o leistis į kapą nenorėjau, bijodamas sutrukdyti jo darbą, nors kelis kartus praėjau pro šimtus kauburių, alsuodamas jų ramybe, didingo reginio tvindoma širdimi. Sutikau jį per vynuogių derliaus nuėmimą mėnesėtoj gatvėje, sugėrovų ramstomą – dar niekada nebuvau matęs taip nusitašiusio žmogaus. Tačiau jis mane iškart pažino, sustojęs apkabino, pakštelėjo šlapiomis lūpomis į skruostą ir sušuko:

– Čia tu, svetimšali! Norėjau tave pamatyti. Bet gyvenau blaivias dienas, mąstydamas ir kurdamas įkaitusia galva, o tuomet aš nenoriu žmonių matyti – net tokių kaip tu. Dabar jau po viskam. Prieš imantis darbo reikia švariai praskalauti galvą. Eikš, brolau, pasigerkime iki žemės graibymo – noriu išplauti iš galvos bergždžias mintis ir galų gale išvemti visą žemiško kūno purvą, idant galėčiau dieviškų dalykų imtis.

Daugmaž taip jis kalbėjo, nors labai švebeldžiuodamas. Galų gale paklausė:

– Ko klydinėji blaivus gatvėje vidur nakties, svetimšali?

– Esu Turnas iš Romos, Jonijos pabėgėlis, – pamaniau, kad triukšmingiems jo draugams reikėtų pasisakyti, o Arunsui tariau: – Per pilnatį deivė mane kamuoja ir iš lovos kelia.

– Prisidėk prie mūsų, – pasiūlė jis. – Kiek tik nori parodysiu gyvų deivių – iš priekio ir iš užpakalio.

Jis prievarta paėmė mane už parankės ir nusikabinęs nuo ausies vynmedžio vainiką uždėjo man ant galvos. Nuėjau su juo bei draugais į Velturų jam įrengtus namus. Iš miegų pabudinta jo žmona pasitiko mus žiovaudama, tačiau mūsų neišvijo, kaip galėjai tarti. Atvirkščiai – atidarė mums duris ir uždegė lempas, atnešė vaisių, miežainių ir ąsotį sūdytų žuvų, net mėgino sušukuoti šlapius Arunso plaukus.

Būdamas blaivus ir prašalietis, raudau įsiveržęs vidur nakties į atsitiktinio pažįstamo namus, pasisakiau vardą ir atsiprašiau Arunso žmonos.

– Nesu matęs į tave panašios žmonos, – mandagiai pasakiau. – Kokia kita moteris būtų įniršusi ant savo vyro, aptalžiusi ausis, užpylusi ant galvos auseklį vandens ir plūsdama išvijusi jo draugus – nors ir per vyno derliaus šventę.

Ji atsiduso ir paaiškino:

– Nepažįsti mano vyro, Turnai. Aš pažįstu, nes pragyvenome kartu daugiau kaip dvidešimt metų. Patikinu, jog tai buvo nelengvi metai. Bet ilgainiui vis geriau jį supratau, nors silpnesnė moteris seniai būtų susikrovusi daiktus ir išėjusi. Aš jam reikalinga. Jau buvau susirūpinusi, nes daugel savaičių jis nė lašo negėrė, tik mąstė ir dūsavo, vaikščiojo pirmyn atgal, daužė vaškuotas lenteles ir draskė brangų pripaišytą popierių – įbūgau, kad jam pasimaišė protas. Dabar aš rami. Šitaip visuomet nutinka, kai tapiniai jo galvoje pradeda aiškėti. Tai gali trukti porą dienų ar savaitę, bet

išsiblaivęs jis apsivilks darbo drabužį ir, brangias akimirkas taupydamas, dar prieš saulėtekį nubėgs į kapą. Jis nėra tūžlus ir manęs nemuša, tačiau nepaprastai išlaidus – vaišina draugus skolon ir niekam neleidžia už jį sumokėti. Bet tai nesvarbu, nes Velturai jį globoja ir įruošęs kapą jis gaus naujų drabužių bei puikiausių dovanų.

Kol mudu kalbėjomės, Arunsas išsvirduliavo į kiemą ir atsinešė šieno kaugėj pasislėptą didelį vyno ąsotį. Atėjęs nulaužė spaudą, tačiau nepajėgė ištraukti kamščio. Žmona jam padėjo: mikliai atkimšo ąsotį, iškrapštė vašką ir supylė vyną į didelį miešimo indą – sprendžiant iš lipdinių, korintiečių darbo. Kambaryje pamačiau ir dailiausią Atikos vazą raudonais paveikslėliais, bet viena jos ąselė buvo nudaužta.

Miešdama vyną vandeniu žmona neįžeidinėjo Arunso ir jo draugų. Atvirkščiai, atnešė geriausius indus ir sau taurę prisipylė.

– Šitaip geriausia, – pasakė ji užgerdama mane ir šypsodama patyrusios moters šypsena. – Laikas pamokė, jog pačiai apgirtus visa lengviau iškęsti. Tuomet maža rūpi sudužę indai, prišnerkštos grindys ir tai, kad svečiai išėjo su visom varčiom.

Ji atkišo man taurę. Ištuštinęs ją pamačiau, jog tai naujoviška Atikos keramika, o dugne buvo paveikslėlis – ožiakojis satyras tempėsi paskui save besispyriojančią nimfą. Paveikslėlis liko mano atminty kaip tos nakties simbolis, nes netrukus name pasirodė dvi iš miegų pažadintos šokėjos ir mes išėjome į kiemą bei sodą, nepaisydami kaimynų ramybės, nes įkaušusios šokėjos ankštame kambaryje neišsiteko.

Romoje man pasakojo, jog net aistriausi etruskų šokiai yra šventi ir jų papročiu šokami tik dievus džiuginant. Tai buvo netiesa, nes plevenančiais drabužiais kiek pašokusios šventuosius šokius, – kad apsiblaususios Arunso akys juos įsimintų, – abi moterys nusirengė iki pusės ir, džiugindamos mus savo grožiu, šoko vien iš smagumo. Kažin ar joms bereikėjo vyno ekstazei sukelti, nes vienas svečias pasirodė esąs gabus fleitininkas, aš niekada nebuvau nei rytuose, nei vakaruose girdėjęs tokių jaudulingų fleitos garsų. Jie suūžina kraują greičiau nei vynas.

Galiausiai abi dailios ir aistrios moterys ėmė šokti mėnesėtoj žolėj tik su perlų vėriniais, kuriuos vienas svečias nerūpestingai užmetė joms ant kaklų. Paskui sužinojau, jog tai jaunasis Velturas, nors, taikydamasis prie draugijos, buvo apsirengęs kukliai. Tačiau pigūs drabužiai nenuslėpė kilnių jo veido bruožų, aukštai iškeltos galvos, apvalainų akių ir išpuoselėtų rankų.

Ir mane jis užkalbino, išgėrė su manimi ir pasakė:

– Neniekink šitų girtuoklių, Turnai. Kiekvienas jų – savos srities meistras, tik aš esu jauniausias ir niekingiausias. Tiesa, neblogai jodinėju ir kalaviju moku naudotis, bet nesu jokios srities meistras.

Jis abejingai parodė į šokėjas – jau brandžias moteris – ir paaiškino:

– Tikriausiai supranti, kad ir jos yra savos srities meistrės. Tik po kasdienių dešimties ar dvidešimties metų pratybų žmogus geba kūnu išreikšti dievus.

Atsakiau:
– Vertinu tai, ką matau, ir savo draugiją, tu kilmingasai.
Ir jis nesusikrimto supratęs, kad permaniau jį esant kilmingą. Toks jaunas ir tuščiagarbis jis buvo, nors Velturų giminės, betgi jokiam Velturui nederėjo tuščiai didžiuotis, kad jis Velturas. Tokios senos giminės jis buvo, jog, man rodos, nejučia pažino mane, ir visai nesistebėjo, kad pakliuvau į draugiją. Šitai daug vėliau supratau.
Arunsui taip puikiai sutariant su visu pasauliu bei savimi, nutaikiau progą ir paklausiau:
– Kodėl nudažei arklį mėlynai, meistre?
Apdujusiomis akimis glumiai spoksodamas į mane, Arunsas atsakė:
– Nes regiu jį mėlyną.
– Bet, – paprieštaravau, – aš niekada nemačiau mėlyno arklio.
Arunsas nesupyko, tik pagailiai papurtęs galvą tarė:
– Tuomet man tavęs gaila, drauguži.
Daugiau apie tai nekalbėjome, tačiau jo žodžiai man buvo pamoka. Paskui ir mano akims arklys, kitokių spalvų supamas, regėdavos mėlynas.
Kitądien labai negalavau ir mano kūnas išsivalė taip, kaip sakė Arunsas. Girdėjau Arunsą nuėjus į upę išsimaudyti ir pasipuošus ten galvą ąžuolo lapų vainiku – parodant, kad gyvenime nė lašelio vyno nenuris ir kad jo valia tvirta kaip ąžuolas. Šitaip jis ir anksčiau daug kartų darė, idant draugai bergždžiai jo neviliotų gerti, nes jau buvo susipylęs ir net perpylęs savo saiką.
Nė savaitė nepraėjo, kai jo mokinys uždusęs atbėgo ieškoti manęs į mano būstą ir įraudusiu veidu sušuko:
– Turnai, darbas baigtas, meistras siuntė tavęs, idant tu pirmas jį pamatytum – tai atlygis už atneštą sėkmę.
Mane pagavo tokia smalsa, kad pasiskolinau arklį ir risčia pasileidau šlaitais į mirusiųjų miestą, persigandusiam mokiniui sėdint ant sturplio ir laikantis man už juosmens. Tik išvydęs lauko platybę ir pajutęs neapsakomą kapų kūgių ramybę susigėdau savo nekantros ir sutramdęs arklį ėmiau joti žingine. Tuo metu praplyšo rudeniniai debesys ir šilta saulė spįstelėjo tiesiai man į veidą. Po bergždžios skubos spinduliai gailinga palaima užliejo visą mano esybę.
– Dievai žiūri į mus, – sušnibždėjo už nugaros skaisčiaakis jaunikaitis, rankomis dar tvirčiau suspausdamas man juosmenį. Mane perėmė keistas tikrumas, kad jis – dievų žinianešys.
Nusileidus į kapą, priešais mane skaisčiom spalvom nutapyta driekėsi visa galinė siena, alsuojanti tykia derme, liūdnu džiugesiu ir grožiu. Arunsas neatsigręžė manęs pasveikinti – tik spoksojo į savo darbą, o aš nė žodeliu nenorėjau trikdyti dieviškos atsidavimo valandėlės.
Prie pat lubų krito šydo klostės. Vidury, viršum visa ko žemiška, dūlavo dievų minkštasuolis su daugiasluoksniais čiužiniais. Ant dvigubų pagalvių

kilo du balti vainikuoti kūgiai. Kojūgaly kabėjo du apsiaustai. Gerokai žemiau, dievų lovos dešinėje, ant žemiško minkštasuolio gulėjo puotaujanti sutuoktinių pora, o už jų, sveikindami dievus, rankas kėlė jaunikaičiai. Kairėje stovėjo miešimo indas ir ranką kelianti moteris. Atidžiau įsižiūrėjęs pamačiau dailininką paskleidus šydo klostes iki abiejų šoninių sienų, todėl ankstesnieji Arunso tapiniai jungėsi į vieną bendrą, dievų lovos siejamą paveikslą.

– Dievų puota, – sušnibždėjau, šventojo virpulio perimtas – mano širdis permanė piešinį, nors žemiško proto jam paaiškinti nepakako.

– Arba lukumono mirtis, – atsakė Arunsas.

Saulės skaisčiu nušvito suvokimas – per akimirką perpratau, ką jis galvoja ir kodėl aš turėjau tapinio gimimą paliudyti. Tačiau nuovokos akimirksnis praėjo. Grįžau į žemę, į kasdienybę, į kalno gelmę.

– Tu teisus, Arunsai, – pasakiau. – Šitaip dar niekas neišdrįso tapyti. Patys dievai vedžiojo tavo teptuką ir spalvas tau rinko. Kitaip negali paaiškinti, kaip žemėje pasiekei nepasiekiama.

Droviai palytėjau jo petį. Kai atsisuko, apkabinau. Jis priglaudė dažais išterliotą sunkią apžėlusią galvą man prie kaklo ir prapliupo verkti. Jo tvirtą kūną virpino palengvėjimo rauda, paskui atsitiesė, nešvaria atgalia ranka nusišluostė akis, dar labiau išsitepdamas veidą, ir paprašė:

– Atleisk, Turnai, kad pravirkau, bet dieną naktį dirbau, o jėgų netekęs miegodavau ant akmeninio suolelio, iki nuo kapo šalčio pabusdavau. Mažai valgiau. Dažai buvo man duona. Mažai gėriau. Linija buvo man gėrimas. Ir net pats nesuprantu, kaip man pavyko ir ar išties pavyko. Bet nujaučiu, jog su šiuo tapiniu baigsis ištisa era, net jeigu ji tebesitęs. Galbūt šiuo tapiniu baigsis mano gyvenimas – net jei jis tęsis dešimtmetį ar du. Dėl to verkiu.

Tą valandėlę jo akimis mačiau ir jo širdimi jutau lukumono mirtį, ir suvokiau, kad aušta nauji laikai – bjauresni, nedoresni, žemiškesni už šiuos, šyduotųjų dievų tebeskaistinamus. Globėjiškas dvasias ir gražius žemiškus dievus, kaip persivalgiusio žmogaus košmare, pakeis iš požemio pragarmių iškilusios pabaisos ir žiaurios šmėklos.

Daugiau apie Arunsą ir tapymą pasakoti neverta. Prieš iškeliaudamas jo gerajai žmonai nusiunčiau brangią dovaną, tačiau jam pačiam nieko nenusiunčiau, nes jokia dovana negalėjau atsilyginti už tai, ką jis man parodė.

Kaipgi galėjau dovanoti brangias dovanas aš, iš Romos iškeliavęs kaip galvijų piemuo? Vieną dieną užmiestyje ėjau pro spalvingo audinio pastogę, kur kilmingi jaunikaičiai drybsodami lošė kauliukais. Tarp jų buvo Larsas Arntas Velturas. Jis pašaukė mane, tiesdamas baltą ranką:

– Eikš čion, Turnai. Sėskis kur nors, leisk pripilti taurę ir imk saujon kauliukus.

Jo draugai nustebę žiūrėjo į mane, nes vilkėjau pigiais keliautojo drabužiais ir avėjau storapadžiais batais. Mačiau jų akyse pašaipą, tačiau nė vie-

nas jų nedrįso prieštarauti Larsui Velturui. Mačiau jų stotingus arklius, pririštus prie medžių ir žemę kapstančius, ir numaniau juos esant kilmingais Tarkvinijų raitininkų vyresniaisiais, kaip ir Larsas Arntas. Nesidrovėjau jų. Atsisėdau priešais Larsą Arntą ant žemės, užsiklojau skvernais kelius ir pasakiau:

– Mažai esu lošęs kauliukais, bet su tavimi visada pasirengęs lošti.

Kiti jaunikaičiai apstulbę šūktelėjo, tačiau Larsas Arntas juos nutildė, subėrė kauliukus į taurę ir atkišo ją man.

– Lošiam iš viso? – lyg tarp kitko paklausė jis.

– Man vis tiek, – atsakiau nerūpestingai, manydamas, kad jis turi galvoje auksinį pinigą ar visą miną sidabro, nes čia buvo susirinkę kilmingi jaunikaičiai.

– Oho! – šūktelėjo jaunikaičiai. Keletas sumušė delnais klausdami: – Ar atsakai už savo žodį?

– Tylos! – riktelėjo Larsas Velturas. – Šis vyras atsako. Aš pats laiduoju, jei niekas kitas už jį nelaiduoja.

Mečiau kauliukus. Paskui buvo jo eilė. Jis metė ir išlošė. Šitaip pralošiau tris kartus – greičiau, nei iš vyno taurės spėjau gurkštelėti.

– Trys, – pastebėjo Larsas Velturas ir nerūpestingai numetė į šoną tris gražiai išraižytus dramblio kaulo kubelius. – Nori atsikvėpti, drauguži Turnai, ar toliau lošime?

Žvilgtelėjau į dangų ir pagalvojau, kad trys minos – dideli pinigai. Vien lūpomis pašaukiau Hekatę, primindamas jos pažadą. Pakreipęs galvą pamačiau netoliese įsaulin ant akmens pasišildyti šmurkštelint driežą. Deivė čia pasirodė kaip Hekatė.

– Loškime toliau, – pasiūliau, ištuštinau taurę ir vėl mečiau kauliuką, iš anksto palaimingo džiugesio perimtas. Pasilenkiau perskaityti, nes etruskai kauliuko šonus žymėdavo ne taškais, o rašmenimis. Perskaitęs skaičių, pamačiau išlošęs. Larsui Velturui daugiau nevertėjo mėginti, bet jis vis dėlto metė ir pralošė. Šitaip išlošiau tris kartus paeiliui. Kilmingieji jaunikaičiai, užmiršę pašaipą ir sulaikę iš įtampos kvapą, buvo palinkę prie riedančių kauliukų. Jie nesusilaikė nešūktelėję, o vienas tarė:

– Šitaip nesu matęs lošiant. Net rankos jam nedreba, iš įkarščio net nekvėpteli.

Tai buvo tiesa, nes tiek pat žvalgiausi į purpčiojančius žvirblius ir rudenišku dangaus mėliu džiaugiausi, kiek paisiau lošimo. Arnto Velturo prakaulų veidą užliejo švelnus raudonis, jo akys suspindo, nors jam nerūpėjo, laimės ar praloš. Jis mėgo žaidimo įtampą.

– Ar jau atsikvėpsime? – paklausė jis, kai atsilošiau ir jis atidėjo atgal trečiąjį dramblio kaulo kubelį.

Liepiau pripilti taurę, išgėriau su juo ir pasiūliau:

– Meskime dar kartą, bet tik vieną – pažiūrėsime, katras laimės. Paskui aš eisiu.

Man atrodė, jog nedera per ilgai išpuikusių jaunikaičių draugėje užsibūti. Maniau, pakaks, kad šitaip pasisveikinau su Larsu Arntu, kuris buvo mano draugas.

– Kaip nori, – atsakė jis ir metė pirmas, – taip jį jaudino lošimas. Jis tuoj pat atsiprašė ir tarstelėjo: – Nesėkmingas metimas, bet jo nusipelniau.

Įveikiau jį tik vienu tašku, ir gerai – tai apmalšino jo pralaimėjimo kartėlį. Pakilau eiti ir kilmingieji jaunuoliai pagarbiai pasitraukė iš kelio.

– Neužmiršk išlošęs, – šūktelėjo Larsas Velturas ir metė man dramblio kaulo kubelį.

Sugavau jį juokdamasis ir pasakiau, kad man nerūpėjo išlošti – didesnį džiaugsmą teikė susitikimas su juo ir įtampus kauliukų mėtymas drauge. Jaunikaičiai išsižioję žiūrėjo į mane, o Larsas Velturas nusišypsojo gražia plonų lūpų šypsena ir tarė:

– Pasiųsiu vergą nunešti išlošį į tavo būstą šįvakar arba rytojaus rytą. Primink man, jei užmiršiu.

Bet jis neužmiršo, – tais žodžiais tik norėjo atsiprašyti už savo draugus, kurie iš pradžių dėl mano pigaus apdaro taip išdidžiai su manimi elgėsi, nors jis mane kaip draugą kvietė. Viską geriau perpratau, kai tą patį vakarą gražiai apsirengęs jo iždininkas atnešė į prastą mano būstą talentą sidabro – dvylika antspauduotų luistų – ir paprašė grąžinti dramblio kaulo kubelį. Tik tada supratau, jog, sakydamas „iš viso", jis turėjo galvoje visą talentą.

Už talentą sidabro galėjai be rūpesčių pasistatydinti, išpuošti ir gražiausiai įrengti namą, užsodinti sodą ir nusipirkti vergų namams prižiūrėti. Nusprendžiau Tarkvinijuose kauliukais daugiau nebelošti ir net įkalbinėjamas savo sprendimo laikiausi.

Taigi grįžau į Romą turtingas, kai volskai buvo žiemai įsikūrę prie jos. Turtais nesigirdamas, neatsisakiau pirminio ketinimo verstis paprasčiausiu savo rankų darbu. Hekatės dovaną, žinoma, tebeturėjau, vis dėlto grįždamas nusisamdžiau paprastu jūrininku į laivą, gabenantį grūdus iš Tarkvinijų uosto į Romą. Etruskai vėl ėmė pardavinėti grūdus Romai, nes per Koriolaną miestui grėsė badas. Jie pamatė, jog Romos senatas vis tiek gabenasi grūdus iš Sicilijos, ir pamanė, kad verčiau patiems gauti pelną iš grūdų prekybos nei atiduoti jį Panormo pirkliams.

Rūškaną vėlyvo rudens dieną vėl atsiradau Romos galvijų turgaus krantinėje, tačiau šįkart palei Tiberį žengiau lyno įrėžtu pečiu, sunkų grūdų laivą tempdamas. Prastame ožkenos krepšyje nešiausi gerą glėbį puikaus sidabro ir, kaip neturtingam jūrininkui, man tikriausiai būtų pavykę nuslėpti jį nuo mokesčių rinkėjų. Bet pamaniau, verčiau parodysiu jiems sidabrą, kad užrašytų valstybės popieriuose. Romoje galėjau turėti naudos, jei iškiltų aikštėn, jog pats susikroviau turtą. Nebenorėjau, kad mane tartų tik Tercijaus Valerijaus išlaikytiniu.

Mano sidabras sukėlė laivo vado ir jūrininkų nuostabą. Juokdamiesi ir rėkaudami jie prisiekė, kad tikrai būtų mane užmušę ir išmetę į jūrą, jei

būtų numanę gabenantis lobį. Tačiau sąskaitininkas nesiderėdamas sumokėjo man atlygį variu ir aš apžiūriai susibėriau monetas į savo kapšelį. Taupus vyras Romoje buvo gerbiamas.

Su maišu sidabro ant nugaros, suskarusiais drabužiais, apžėlęs, lyno kruvinai nutrintu pečiu, vėl sliūkinau ankštomis Romos gatvelėmis ir kvėpavau nuodingu Romos pelkių oru. Prie Merkurijaus šventyklos išvydau tą patį pusaklį augurą su gludžia lenkta lazda ir nevalia barzda, laukiantį kokio lengvatikio svetimšalio, tikintis nuvesti jį Romos įžymybių pasižiūrėti bei išpranašauti jam gerą gyvenimą. Šypsodamas pasveikinau jį, tačiau jis tik žvilgtelėjo į mane trumparegėmis akimis ir tikriausiai mano veido nebeprisiminė, nes neatsakęs atsuko nugarą. Jau pažįstama man buvo Roma, mano kojos pažino duburiuotas akmenines gatvės plytas, pažįstamai baubė galvijai turguje. Graudulys kaitino kūną bėgant į Tercijaus Valerijaus namus Velijos papėdėje.

Vartai buvo atviri, bet žengiant vidun vartus saugojęs vergas staiga užmovė grandinės žiedą ant smaigo, ėmė rėkti ir bedžioti mane lazda. Tik užkalbintas vardu jis mane atpažino ir susigėdęs pasakė, kad Tercijus Valerijus senato susirinkime, o šeimininkė namie.

Ūgtelėjusi, garbiniuotais plaukais ir putliais skruosteliais, puolė kieme manęs pasitikti Mismė ir apkabino kelius. Pakėliau ją ant rankų ir pabučiavau, tačiau jos akimis į mane žvelgė Mikono akys. Pauosčiusi mano drabužius, ji suraukė nosytę ir tarė:

– Tu smirdi, – ir ožiuodamasi ištrūko iš mano rankų.

Tai atvedė mane į protą. Apdairiai įėjau vidun, tikėdamasis sutikti ūkvedį, kad galėčiau išsimaudyti ir švariai persirengti prieš susitikdamas Arsinoją. Tačiau Arsinoja jau bėgo manęs pasitikti, sustojo, įsibedė piktai suraukusi baltą kaktą ir šūktelėjo:

– Ar čia tu, Turmsai? Tai šitoks sugrįžti! Reikėjo numanyti.

Mano džiaugsmas užblėso. Nusimečiau nuo peties maišą ir iškračiau po jos kojom taip, kad sidabro luistai suskambėjo. Arsinoja pasilenkusi pasvėrė vieną luistelį rankoje ir įsispoksojo į mane, netikėdama savo akimis. Atkišau jai Vejuose pirktus naujos mados auskarus bei segę, kuriuos nukalė gabiausias Tarkvinijų auksakalys.

Arsinoja suėmė šiltais delnais papuošalus laikančią mano ranką ir nusišypsojo. Nepaisydama nešvarių drabužių, ji apkabino mane, išbučiavo mano apžėlusį veidą ir šūktelėjo:

– Oi, Turmsai, Turmsai, kad žinotum, kaip ilgėjausi tavęs ir kaip mes čia prisikentėjome, volskams grasinant. O tu be rūpesčio praklajojai pavasarį ir ilgiausią vasarą ligi rudens niūkanų. Kaip galėjai?

Abejingai priminiau, kad pasitaikius progai siųsdavau žinelę apie save. Kartu išgirsdavau ją gerai gyvenant ir esant sveiką, taigi dėl jos nesirūpinau. Jutau jos rankų šilumą ir glosnius pečius. Argi galėjau atsispirti? Juk tai buvo Arsinoja. Ko ji betrokško ir ką bedarė – mano aistros neatvėsino ir

aš nusistebėjau šitaip ilgai be jos išgyvenęs. Iš mano akių ji pamatė nugalėjusi, giliai atsiduso ir tyliai sušnibždėjo:

– Ne, ne, Turmsai, pirmiausia turi išsimaudyti, pavalgyti ir švarius drabužius apsivilkti.

Bet jau buvau nebe graikas ir drabužiai man nerūpėjo. Mano apsiaustas liko ant atrijaus grindų, marškiniai – ant Arsinojos kambario slenksčio, o nunešiotus batus nusispyriau po jos lova. Tai buvo Arsinoja, jos oda gludo prie manosios, glamonėmis ji atsakė į mano glamones, alsavimu atsiliepė į mano karštą alsavimą. Deivė šypsojosi jos įnoringu veidu, jos tamsėjančiomis akimis – gundanti, magi, neužmirštama.

Šitokią noriu prisiminti Arsinoją.

7

Žiemą pragyvenau Romoje tarp liaudies, taip pat prastos šlovės Suburoje, mokydamasis pažinti žmones. Kelionė mane išmokė tuščiai nesididžiuoti savo draugija ir nebendrauti su žmonėmis tikintis garbės, kurią jų draugija gali suteikti. Ieškojau žmonių, kurie man būtų artimi. Jų radau ir tarp prastakilmių, ir tarp kilmingųjų, ir tarp batsiuvių, ir tarp atletų.

Suburos viešuosiuose namuose teko lošti kauliukais su Populonijos geležies laivo sąskaitininku. Tą žiemą Romos kalviams reikėjo daug geležies. Pralošęs pinigus, jis, kasas draskydamasis, lengvabūdiškai pasiūlė už vieną metimą kelionę savo laivu ligi Populonijos. Tąkart taip pat išlošiau ir jis patikino laikysiąsis žodžio, nes gerai žinojo, kad skolos neatidavęs nebegalės į linksmąją Suburą grįžti. Išsiblaivęs jis suprato ką padaręs ir pasakė:

– Prisidariau nemalonumų, bet turbūt nusipelniau jų už savo lengvabūdiškumą. Turi bent jau apsitaisyti etruskiškais drabužiais ir kaip išmanai etrusku dėtis. Nugabensiu tave į Populoniją, kaip žadėjau, bet toliau pats žiūrėkis. Geležies rūdos kasyklų prižiūrėtojai dabar svetimšalių nepakenčia.

Nuraminau jį ir įrodžiau gebąs sklandžiai etruskų kalba šnekėti, nors ligi tol apsimetinėjau prastai ją mokąs. Ir išloštuosius pinigus grąžinau jam, taigi jis galėjo vynu ir merginų draugija pasiguosti. Kitądien nuėjau pasveikinti jo į laivą, apsirengęs gražiu etruskišku drabužiu, puošniu vėriniu padabintą smailiagalę kepurę užsidėjęs. Jis buvo pagiringas, bet nepaprastai pradžiugo pamatęs, kad aš ne iš kelmo spirtas, pasakė mane nesiskiriant nuo etruskų ir dar kartą patikino ištesėsiąs pažadą. Tačiau jūroje siautė audros, be to, jo laivo vadas norėjo sulaukti Romos krovinio Populonijai. Senatas buvo pažadėjęs už geležį duoti jautenų, bet kaip paprastai delsė, dėl kainos derėdamasis.

Ligi pavasario truko, kol iškeliavome ir išplaukėme iš Romos upės žiočių šiaurės link, vos dvi dienos prieš volskams užeinant. Apie juos jau liudijo

dūmų stulpai pakrantėje, vis dėlto suspėjome nuplaukti upe žemyn, papūtė palankus vėjas ir pasprukome. Tirėnų pakrantėje nebuvo ko baimintis, nes ją saugojo greiti Cerės ir Tarkvinijų karo laivai.

Kaip visad pavasarį, vėjas buvo nepastovus, tačiau delfinai linksmai šokčiojo apie apvalų pirmagalį ir būriais lydėjo laivą. Vangstydamiesi jūros pavojų, naktimis išlipdavome į krantą kokioj saugioj įlankėlėj – kelyje jų pakako. Diduma pažymėtų priebėgų matydavosi jau iš tolo, todėl laivo vadas su vairininkais žinodavo kur sukti. Net dykrose naktimis degdavo signalinės ugnys – jas kurstė vyrai, visą gyvenimą praplaukioję jūra, artimiausias uostas ar prekyvietė jiems buvo pastatę namelius ir teikė pragyvenimą. Todėl prekiniai tirėnų laivai saugiai plaukiojo šalies pakrante iš pietų į šiaurę.

Praplaukę Vetuloniją ir garsiąją etruskų rūdos salą kairėje, pasiekėme Populonijos jūrinius ženklus ir į uostą mus palydėjo sargybos valtys, saugančios, kad prekės nebūtų iškraunamos, o keleiviai – išlaipinami nepriplaukus uosto. Aplenkėme daugybę krovinio ligi kraštų vandenin gramzdinamų plokščiadugnių laivelių, kurie burėmis bei irklais skubinai plaukė iškrauti rūdos. Už galingų iškrovimo tiltų palei krantą kūpsojo niaurūs raudoni rūdos kauburiai, o tolėliau iš geležies lydymo duburių kilo dūmų stulpai.

Pritvirtinus laivagalį ir nutiesus į krantą tiltelius, mūsų laivą apsupo nuo galvos iki kojų geležimi apsitaisę sargybiniai. Dar nebuvau matęs tokio niūraus reginio – lygių sargybinių šarvų nepuošė nė menkiausias pagražinimais ar ženklelis. Jų skydai taip pat buvo lygūs, o apvalūs šalmai siekė glotnias pečių šarvų plokšteles. Akims ir burnai šalme buvo iškirstos keturkampės skylės, todėl sargybiniai panėšėjo ne į žmones ar karius, o į nuožmias pabaisas ar kietašarvius gyvūnus. Ir jų ietys bei kalavijai buvo be jokių puošmenų. Šis šaltakraujiško tikslingumo reginys buvo baugesnis nei ant šalmo plevenantys juodi arklio karčiai ar dantis iššiepusi pabaisa ant didvyrio skydo.

Į laivą tuoj sulipo beginkliai tikrintojai paprastais apsiaustais, ir laivo vadas parodė plaukimo lentelę su įvairiuose uostuose uždėtais antspaudais, žyminčiais nuplauktą kelią. Sąskaitininkas pateikė krovinio sąrašą, o paskui kiekvieną vyrą tikrintojai kvietė pasiaiškinti.

Pirmiausia kiekvienas privalėjo atkišti rankas ir tikrintojai žiūrėjo, ar per ilgą laiką delnai lynų bei irklų nutrinti. Tik paskui pažvelgdavo vyrui į akis ir nelabai paisydavo, ar jis iberas, sardas, ar kokios pakrantės genties žvejys, jei suprasdavo, jog tai paprastas jūrininkas, uoste teieškąs saiko vyno ir pigios moters guolio.

Kaip keleivis, likau paskutinis. Pamatęs taip griežtai tikrinant, apsidžiaugiau nemėginęs kaip jūrininkas į Populoniją plaukti. Buvau apsitaisęs gražiu Tarkvinijų apdaru ir susipynęs kasas. Sąskaitininkas atrodė pasimetęs.

Mano nuostabai, tikrintojas tik pažvelgė man į veidą, paskui žvilgtelėjo į

savo draugus. Tie trys griežti vyrai spoksojo man į veidą. Jauniausias pakėlė ranką prie lūpų, tačiau vyresnysis, suraukęs antakius, griežtai pažvelgė į jį, paėmė paprastą vaškuotą lentelę, įspaudė joje miesto Gorgonės galvą ir atkišęs ją man tarė:

– Pats įrašyk savo vardą, svetimšali. Galėsi laisvai vaikščioti mūsų mieste.

Jo akys supratingai blykstelėjo, pamaniau jį iš anksto žinojus mane atvyksiant, bet nesupratau, kodėl miestas leidžia man išlipti į krantą. Įbūgau, kad jie nori įvilioti mane į spąstus ir vėliau nubausti už nepageidautiną smalsumą. Todėl pamaniau, kad verčiau tuoj pat pasisakyti savo ketinimus, ir paaiškinau:

– Mielai nukeliaučiau ir į rūdos salą apžiūrėti garsiųjų rūdynų, ir į krašto gilumą pažiūrėti pirmykščio miško, kur degate anglį rūdai į geležį perdirbti.

Tikrintojas kilstelėjo įkypus antakius ir nekantriai priminė:

– Tavo lentelę žymi Gorgonė. Įrašyk joje tik vardą, kuriuo nori vadintis.

Apstulbęs žiojausi aiškinti: „Esu Turnas iš Romos", tačiau tikrintojas pertraukė mane rankos mostu ir pasakė:

– Nieko neklausiau ir niekada nesakyk, kad teiravausi tavo vardo, giminės ar gyvenamos vietos.

Toks elgesys stebino. Sąskaitininko burna išsižiojo, jis įsispoksojo į mane kitokiom akim. Nesupratau, kodėl su manimi buvo taip maloniai elgiamasi mieste, saugomame nuo svetimšalių taip budriai kaip Kartaginos karo uostas ar jūros žemėlapiai.

Populonijos miestas buvo toks pats kaip jo sargybiniai: niūrus, grėslus, nenukrypstantis nuo tikslo. Jo gyventojai dirbamą darbą laikė garbe, ir dūmai, kylantys iš lydymo duburių, buvo išsuodinę dažytus namų viršulangių pagražinimus. Miesto ženklas buvo Gorgonė, o Setlansas su savo kūjininkais – jo dievas, todėl šventykloje Setlansas stovėjo viduryje, o Tinas ir Uni – šoninėse patalpose. Šitaip Populonijos gyventojai gerbė geležies dievą. Girdėjau, kad mieste gyvena geležies valdovų giminių, turtingesnių už turtingiausias kitų etruskų miestų gimines, tačiau jos pavydulingai slėpė savo turtus, rengėsi ir valgė prastai, o savo sūnus iš pradžių siųsdavo į salą kasti rūdos, paskui į alsų lydyklų karštį ir tik tada leisdavo jiems sužinoti prekybos paslaptis. Dukteris geležies giminės tekindavo už vyrų tarpusavyje arba už lygių Vetulonijos giminių vyrų, sakydami, kad geležis ieško geležies, nesitenkindama moliu ar vilna.

Tik vasarą grakščiuose ir erdviuose užmiesčio namuose tarp upelių ir atgaivingų pievų geležies rūdos šulai leisdavo sau atsikvėpti ir pasimėgauti malonumais. Niekindami degtą molį, jie kaupė puikiausius įvairių pasaulio kraštų auksinius, sidabrinius ir dramblio kaulo meno dirbinius – sidabriniai ir auksiniai šeimos indai galėjo sverti talentą ir daugiau. Tačiau svetimiems jie savo lobių nerodė, o aukso žiedus nešiojo ant smiliaus, kad nepamirštų, jog turtą lengva prarasti.

Tuščiu rūdos laivu netrukdomas nuplaukiau į Elbos salą, pamačiau rūdos kasyklas, neliestus rūdos telkinius ir savo akimis įsitikinau, jog tokių beribių rūdos išteklių bei tokios grynos geležies rūdos niekur kitur pasaulyje nėra. Rūdą kasančių vergų, nusikaltėlių bei keltų karo belaisvių dalia buvo nepavydėtina, tačiau jie gyveno sausuose būstuose ir gaudavo sočiai pavalgyti. Net mėsos tris kartus per savaitę gaudavo. Prižiūrėtojai paaiškino, kad ne iš pagailos, o tik norint paskubinti darbą, nes rūdai kasti reikia daug jėgų – alkanas vergas jų neturės.

Labiau nei rūda mano smalsumą sužadino žaibo šventykla, kai apie ją išgirdau. Ji stovėjo ant aukščiausios kalvos prie rūdos telkinių, o ją supo pažaliavusios tuščiavidurės dvylika etruskų sąjungos miestų įkūnijančios bronzinės statulos su skiriamaisiais ženklais. Statulos buvo tokios senos, kad kelioms žaibas buvo nuskėlęs galvas ir išlydęs kojų pirštus. Jų niekas niekada netaisė. Šitaip jose išliko miestų didžiausių nelaimių, nederliaus metų, karų bei antkryčių istorija.

Kaip tik čia, kur siausdavo audringiausios perkūnijos ir skaisčiausiai blykčiodavo žaibai, išmaniausias žaibų aiškintojas skaitydavo ženklus etruskų miestams bei kraštams. Dėl to ant nulyginto akmens buvo pritvirtintas bronzinis skydas su pažymėtom dvylika pasaulio šalių, dvylika dangaus juostų, dvylika gera ir bloga lemiančių dievų su savo ženklais, kuriuos tik žyniai mokėjo perskaityti. Šioje šventykloje būsimi žaibo žyniai gaudavo visutėles slaptąsias žinias bei įšventinimą po dešimties metų mokslo pas savų miestų senolius. Tačiau už mokslą, papročių pažinimą bei daugybę atmintinų išpranašautų nutikimų čia buvo labiau vertinamas prigimtinis gebėjimas bei nuovokumas. Akivaizdžių įgimtų gabumų aiškinti žaibus turinčiam jaunikaičiui, jeigu jo nuvokimai pasitvirtindavo, nereikėdavo dešimt metų mokytis – sukakęs aštuoniolika, jis būdavo įšventinamas žaibo šventykloje. Žaibo žyniai gerai suprato, jog taisyklių iškalimas ir išmanus atmintinų nutikimų tyrimas tėra tik branduolys, sektinas pavyzdys, griaučiai, kuriems įšventintasis po dieviškojo suvokimo privalo įpūsti dvasios.

Per daugybę metų šioje šventykloje ne vienas būsimas žynys nuo žaibo smūgio krito be dvasios, ne vienas, žaibo pašventintas, liko gyvas. Tuomet kitokio įšventinimo nebereikėdavo – likęs gyvas būdavo laikomas šventesniu už kitus žaibo žynius. Tokį įšventinimą vos į salą atvykęs jaunystėje gavo ir šios šventyklos žynys ir sėkmingai pražyniavo viename krašto gilumos mieste ilgiau kaip penkiasdešimt metų, kol po pirmtako mirties, kaip seniausias žaibo žynys, tapo vyriausiuoju šventyklos mokytoju.

Apie paprasto įšventinimo slaptąsias apeigas buvo draudžiama pasakoti – juolab svetimšaliui. Vis dėlto sužinojau, kad įšventinant būsimasis žynys turėdavo iškęsti nematomo rimbo kirčius per rankas ir kojas, visa jo oda pašiurpdavo, o nuo pirštų galiukų lėkdavo kibirkštys. Tarp šventų daiktų šventykloje buvo brangių gintarų ir minkštutėlių lūšies kailių, atgabentų didžiuoju prekybos keliu iš sniegingų šiaurės kalnų arba jūra atplukdytų iš Masilijos.

Vienam žmogui toje paprastutėje šventykloje nepranašaudavo. Žaibai duodavo ženklus ištisoms tautoms bei miestams, įspėdavo apie būsimas nelaimes ar lemdavo gerus bei vaisingus metus. Tačiau senasis šventyklos žynys, iš pradžių liepęs trumpai nukirptiems įšventinamiesiems aprodyti man vietos įžymybes bei papasakoti apie vario statulas, pats priėmė mane ir pasižiūrėjo man į akis, dviem giliausiom raukšlėm tarp antakių rėžiantis – tokių raukšlių jokio žmogaus kaktoje nebuvau matęs. Jis kalbėjo nedaug, bet pavaišino mane pelenuose kepta duona, davė atsigerti vandens ir pasiūlė, kai kils audra, užlipti, – jei išdrįsiu, – į šventyklą.

Neilgai laukus nuo rytinių žemyno kalnų jūros link ėmė slinkti juodi debesys. Taip skubinai puoliau kopti kalvą aprietusiu keliu, kad susižeidžiau į akmenį kelį, o dygliuoti krūmai kruvinai apdraskė rankas ir blauzdas. Nuo kalvos mačiau suputojusią jūrą, toli žemyne, viršum Populonijos bei Vetulonijos, jau plyksčiojo žaibai.

Pamatęs mane taip veikiai atbėgus į kalną, šventyklos senolis nusišypsojo slaptingai gražia išminčiaus šypsena ir tarstelėjęs, kad kol kas nėra ko skubėti, nusivedė mane į šventyklą. Netrukus išgirdome į stogą barbenant liūtį, moliniais laštakais ir per visus dvylikos kampinių liūtų nasrus šniokščiant vandenį. Įsiklausėme į dundesį. Mėlyni blyksniai kartkartėm nušviesdavo šventyklą bei juodai dažytą žaibovaldžio veidą ir baltus akių obuolius.

Valandėlę pasižiūrėjęs į ugnį, senukas liepė man nusirengti, užsidėjo lietaus apykaklę, lietaus kepurę ir išsivedė mane į liūtį. Viršum mūsų juodavo dangus. Senukas įsakė man nuogam basomis atsistoti ant bronzinio skydo, pritvirtinto vidur akmens, ir atsisukti veidu į šiaurę. Jis atsistojo man už nugaros. Lietus merkė mane, o salos rūdos telkinius priešais smaigstė daugybė kryžiškų bei šakotų žaibų. Staiga viskas nušvito ir šiaurinį dangų nuskaistinęs žaibas smagiai trenkė nuo vieno debesies į kitą, brėždamas prieš mano apžilpusias akis ratą. Žemės jis nepalytėjo. Tą akimirką griausmas užgulė man ausis. Senolis iš už nugaros uždėjo man ant pečių rankas ir tarė:

– Dievas pasakė.

Drebėdamas iš šalčio ir susijaudinimo nusekiau paskui jį į šventyklą. Jis pats nušluostė man kūną ir padavė storą vilnonį apsiaustą. Tačiau nieko nepasakė ir nepranašavo, tik meiliai ir jaudriai – tarsi tėvas į sūnų – žvelgė į mane.

Ir aš nieko neklausiau, bet kažkas mane paskatino atsiverti – papasakojau jam, kaip jaunystėje atsipeikėjau po ąžuolu prie Efeso, avino ragais ritinėjamas. Papasakojau, kad tada teprisiminiau tik savo vardą – Turmsas. Žaibas buvo nuplėšęs drabužius, todėl buvau nuogas ir avino mėlynai subadytas. Be nuovokos apsitaisiau Efeso mergelių aplink Afroditės šaltinį apkabinėtom vilnos gijom, o paskui, piemenų akmenimis bei lazdomis vejamas, gavau prieglobstį Efeso Artemidės šventykloje.

– Todėl esu mėnulio deivei skolingas už gyvybę, – pasakiau ir papasakojau, kaip išminčius Herakleitas sumokėjo už mano apsivalymo aukas ir, pasiėmęs mane į savo namus, mokė, nes mėgo nepaprastus dalykus ir niekino prastuomenės prietarus. – Mat graikai tiki aukščiausiąjį dievą trenkiant žaibu tik į didžiausius nusikaltėlius, – paaiškinau. – Todėl žmonės norėjo užmėtyti mane akmenimis. Tikriausiai jie buvo teisūs, nes vien nelaimę Efesui ir visai Jonijai atnešiau.

Tam senukui išpažinau slapčiausią savo nusikaltimą – Kibelės šventyklos sudeginimą per karo žygį į Sardus – jis buvo neatleistinas ir sukėlė nenumaldomą didžiojo karaliaus neapykantą Atėnams. Viską papasakojęs nulenkiau priešais jį galvą, laukdamas nuosprendžio. Jis uždėjo savo globėjišką ranką man ant galvos ir pasakė:

– Padarei, ką turėjai padaryti. Nėra ko tamsiosios deivės baimintis, gražusis žemės svety. Mes, etruskai, nelaikome nusikaltėliu žmogaus, kuris, trenkus žaibui, liko gyvas ir sveikas, – atvirkščiai. Pats ką tik regėjai ženklą. Tavo pasakojimas patvirtina nuojautą, kuri perėmė mane vos tavo veidą pamačius.

Žmogiškas smalsumas paskatino mane paklausti:

– Ką tu nujautei?

Jis nusišypsojo gražia ilgesinga šypsena, papurtė žilą galvą ir tarė:

– Negaliu šito tau pasakyti, iki pats savęs neatrasi. Ligi tol būsi svetimšalis žemėje. Jei bus sunku, jei prarasi viltį – žinok, gerosios dvasios globoja tave, o nuo šiol ir žemiškieji mūsų tautos valdovai.

Tą akimirką atsivėrė mano širdis, bet ir vėl aklinai užsidarė, nes nebuvau nugyvenęs lemto amžiaus. Senuko veido skaistis pradingo. Temačiau jo pavargusias akis, žilą barzdą ir retus plaukus. Lietui liovusis ir debesims nuslinkus jūros link, jis nuvedė mane prie šventyklos laiptų ir nuoširdžiai savo dievo vardu palaimino. Pro debesis suspindo saulė, nusigiedrijo, žemė sužibo.

Nepaaiškinamas įgeidis nuvedė mane iš Populonijos į šiaurę, į kitos didelės etruskų upės žiotis, ir aš sraunios upės pakrante nukeliavau iki Fiesolos miesto. Šis neaprėpiamus pasėlius ir nesuskaičiuojamas galvijų bandas valdąs miestas, keltų gentims pamažu pietyn slenkant, buvo virtęs miestu tvirtove. Jo pirkliai gerai pelnėsi prekiaudami su keltais, tačiau šie buvo neramūs ir dažnai pagal savo dievų duotus ženklus kaitaliojo gyvenamąsias vietas. Fiesola buvo išleidusi turtus neįveikiamiems didžiulių akmens luitų mūrams statyti ir jos gyventojai veikiau jautėsi karo stovykloje nei taikiame mieste gyveną. Fiesolos pirklių gudrumas mainikaujant su keltais etruskams buvo tapęs priežodžiu, todėl kalbant apie pelną paprastai būdavo sakoma: „Ar tik nesi iš Fiesolos?"

Gražiuose Fiesolos namuose bei soduose būdavo švenčiamos siutingos šventės ir mėgaujamasi prabanga. Miestas garsėjo valgių ruošimo menu, o bendravimas su keltais, kurie dažnai atkeliaudavo į miestą mokytis etruskų

papročių, padarė gyventojus kalbesnius ir įtaresnius už kitų kraštų etruskus. Buvo sakoma, kad fiesoliečiai labiau tikį skriestuvu bei liniuote nei senaisiais dievais, nes nepaliaujami ginčai su keltais dėl sienos ir žemės matavimas keldavo jiems daug rūpesčių.

Fiesoloje sutikti keltai buvo įžeidūs, vaidingi, o įkaušę – grasūs. Bet jų žaliaakės raudonplaukės moterys buvo dailios ir net etruskių oda nebuvo taip skaisčiai balta kaip jų. Fiesolos etruskai mielai tuokėsi su keltų moterimis arba, savo žmonų apmaudui, pirkdavosi jas kaip verges. Keltės vergės nesitenkindavo savo padėtimi ir buvo niršios. Meilės meno jos neišmanė, tačiau išmanymą atstojo nepaprastas jaudrumas. Iš mano pažintų moterų jos greičiausiai atsiliepdavo į glamones.

Gyvenau kaip paprastas žmogus tarp žmonių. Buvau vyras pačiame žydėjime. Gražus miestas su sodais ir spalvotom molio statulom puoštais namais man patiko. Ir moterys man čia patiko. Vergės pirkti nereikėjo, nes moterys veikiau pačios bėgdavo paskui mane, o ne aš paskui jas. Užsidegusios pavydu ir noru nurungti keltes, etruskės tapo geidulingos. Ir nekentėjau sąžinės graužimo priimdamas tai, ką jos man dosniai siūlė, nes net dailiausios moterys tikino, kad vyrai jų visai nesupranta ir labiau mylį keltes verges. Įžeistos jos norėdavo įsitikinti, jog tebėra patrauklios, geidžiamos ir po linksmų puotų noriai puldavo į svetimšalio glėbį.

Mėgaudamasis gyvenimo malonumais nelabai graužiausi dėl Arsinojos, nes mano pramogos tebuvo juslių tenkinimas ir draugingas potraukis vyro ir moters, panūdusių vienas kitam džiaugsmo suteikti. Ir sutiktos moterys neprašė manęs dovanų už draugystę. Jei kurią širdžiai pradžiugus ir džiaugsmo sotį pajutęs apdovanodavau, tai ji kitądien atskubėdavo su lygios vertės ar brangesne dovana. Šitaip gavau etruskiškos kepurės vėrinį, kurio įvairiaspalviai akmenėliai žibėjo kaip žiedų vainikėliai, o lapeliai buvo balto sidabro. Net aukso žiedą gavau, nors neturėjau teisės jo nešioti, nieko apie savo kilmę nežinodamas. Juodaakė siaurų antakių moteris, po drauge praleistos nakties išėmusi iš brangenybių dėželės, užmovė jį man ant nykščio ir liūdnai šypsodama pasakė, jog tokio dailaus augumo vyras turįs didesnę teisę nešioti aukso žiedą nei pirklys, kurio kūnas nuopelningas tik tiek, kad gimė geroje šeimoje.

Šiapus Fiesolos mūro, šiauriniame miesto pakraštyje, buvo nedidelis cirkas. Fiesolos gyventojai galingą mūrą veikiausiai statėsi norėdami apsaugoti ir mėgstamą cirką, nors tai neatitiko papročių. Miesto tėvai buvo įtikinę žynius, jog dėl karo grėsmės mūras turįs driektis ligi šlaito. Todėl žyniai liepė šventuoju plūgu išarti vagą taip, kad cirkas liktų šiapus naujojo mūro.

Rugsėjo mėnesį, tuo metu, kai dvylikos etruskų miestų atstovai susirinko Volsinijuose įkalti kasmetinės vinies į seną medinę laiko šventyklos koloną, Fiesolos cirke buvo švenčiamos tridienės miesto šventės. Barbarų pasienio miestas, kuriam nuolat grėsė pavojus, mėgo senąsias žiaurias pramogas ir imtynininkai galėjo ant pirštų rištis aštrius it peiliai metalinius

nagus, nors kiti etruskų miestai šio papročio buvo atsisakę. Imtynininkai sužaizdodavo vienas kitą, todėl plūsdavo krauju, iki charunas išėjęs suknežindavo pralaimėjusiojo galvą. Iš tolo atkeliavę keltų vadai garsiai reikšdavo pasitenkinimą, o Fiesolos gyventojai veidmainingai sakydavo tik dievo garbei laikąsi senųjų papročių.

Čia pirmąkart pamačiau senovinę šventąją cirko kovą, – vyras su maišu ant galvos mediniu vėzdu gynėsi nuo nirčiai įerzinto šuns. Ant šuns pasaitėlio buvo medinė rankena, kurią vyras aklai pačiupdavo. Tačiau ji buvo slidžiai sutepta, o šuns nasrai su baugiais dantimis kėsinosi į pliką ranką.

Mano draugė Fiesoloje – ta siaurų antakių ir švelnios odos moteris – sėdėjo šalia rudeniško dangaus gobiamam cirke ir aiškino man, kas dedasi, kai vyras šuns perkąsta gerkle, plūsdamas krauju, krito ant žemės, bejėgiškai numesdamas vėzdą.

– Maišą ant galvos užsimovęs žmogus aklai kovoja su likimu, – sakė ji. – Žmogaus protas – vėzdas – vienintelis jo ginklas. Išgelbėti tegali dievai – rankena ant nirtingo likimo kaklasaičio. Ji apgauli ir slidi. Tik atsitiktinai sugriebi, nors žinai ją esant. Graibstant rankeną reikia parodyti drąsos prieš aštrius likimo dantis, bet tik ją sugriebęs žmogus įveikia likimą.

Tai, kad vyras su maišu ant galvos griuvo į arenos smėlį, Fiesolos gyventojai palaikė blogu ženklu, nes dažniausiai šioje kovoje vyras sugriebia šunį ir jį nugali. O keltai, mosuodami spalvingais apsiaustais, niršiai rodė palankumą šuniui.

– Vynuogės nuskintos, obuoliai prinoko, – pasakiau. – Laikas man iškeliauti.

Ji pažvelgė į mane juodomis tvaskiomis akimis. Siaurus antakius buvo nusibrėžusi ligi smilkinių, jos lūpos buvo plonos, dailios.

– Taip, – pritarė, – Turmsai, mano drauge, verčiau keliauk, kol pernelyg neįsimylėjau tavęs. Tačiau baiminuosi niekados tavęs neužmiršianti.

Taip ji sakė, nes šitaip sakoma skiriantis, bet galbūt ji sakė tiesą – daugybę kartų buvome susitikę. Girdėjau volskus apsupus Romą, todėl nepanorau grįžti jūra. Po Fiesolos džiaugsmų ir malonumų norėjau sustiprinti kūną ir kartu etruskų kraštą geriau pažinti. Dėl Arsinojos nesirūpinau, nes netikėjau volskus galint užimti Romą. Bendra nelaimė tikrai turėjo numalšinti patricijų ir plebėjų tarpusavio kivirčus, todėl jie petys į petį gins gimtąjį miestą. Juk po etruskų karaliaus Larso Porsenos joks priešas net nemėgino užimti Romos. Grūdų, maisto ir ginklų mieste buvo pakankamai, o tamsi volskų tauta negalės visus metus supti tokio miesto kaip Roma. Žiemą jie turės grįžti į gimtuosius kraštus.

Iškeliavau žiemai artinantis didžiulės upės pakrante šiaurinių kalnų link, ketindamas nuo Tiberio ištakų parkeliauti ligi Romos. Pasukau į amžinai šaltą Arecijaus miestą kalnuose, bet nedelsęs traukiau toliau Tiberio link ir, nors pliaupė rudeniniai lietūs, radau šį siaurą upelį tarp niūrių kalnų. Iš tų

kalnų piemenys, susimokėję mokestį vilna ir lajumi, vasarą gindavo avių bandas į lygumas.

Akmenys nudrengė apavą, kojų pirštai suskirdo ir tik žemutėse avių piemenų trobelėse gaudavau pasislėpti nuo aštraus naktų šalčio. Kaukė pirmosios pūgos, kai pirmykščiais miškais atkeliavau į turtingą Peruzijos miestą. Ten turėjau likti šalčiausiam žiemos metui. Peruzijos ženklas buvo grifas. Mieste buvo degami puodai su lipdiniais, audžiama patvariausia savotiškai marginta vilna – vos akį metęs atskirdavai Peruzijos audinį nuo kitų kraštų audinių.

Šiltiems vėjams pradėjus tirpdyti bekraščių kalnų keterų sniegą, paplūdo putotas Tiberis, ir aš iškeliavau. Aplinkui mėlynavo vien kalvos – rodės, lygios žemės išvis nėra, o palei upę šešėliavo pavasario šilumoje palaimingai kvepiantys pušynai. Didžiuliu lanku apriečiau etruskų krašto vidurį, kad grįžčiau ten, iš kur buvau iškeliavęs. Daugel kančių patyriau, ir laukiniai miškai čia prilygo sikanų miškams. Ant kalvų staugdavo vilkai, šaižiai kiauksėdavo lapės, kai nakvodavau kokio medkirčio, sielininko arba ožkų piemens trobelėje. Visą etruskų žemę apėjau – tarytum kažkokia keista baimė laikė mane jų šventuosiuose miestuose, kad negrįžčiau į Romą.

Kelio galą nukeliavau kaip sielininkas didžiulių rąstų plaustu, kurį medienos pirklys pavasario ištvindytais Tiberio vandenimis plukdė į Romą. Rąstai buvo tokie ilgi, tiesūs ir stori, kad galėjo tikti šventyklos kolonoms. Vėliau išgirdau, jog senatas juos panaudojo raitininkų šventyklos statybai. Prieš porą dešimtmečių tuometinis Romos pretorius davė šventą pažadą pastatyti Kastoro ir Polukso šventyklą už tai, kad raitininkai kautynėse prie Regilo ežero išgelbėjo kariuomenę. Tik senatas kaip paprastai delsė tesėti pažadą. Kai Koriolanas atsitraukė nuo Romos ir volskų būriai išsisklaidė net kalaviju nemostelėjus, senatas prisiminė padėką dievams.

Artėdami su sieliais prie Romos tilto, pamatėme nuvirtusį medinį volskų apsiausties bokštą. Ir griovimo pėdsakų buvo matyti, nors apdegusius griuvėsius gailestingai gožė žolė. Abiejose upės pusėse skubinai buvo statomos naujos arklidės bei galvijų aptvarai, jaučių poros laukuose romiai tempė arklus, be paliovos visur čirškė paukščiai.

Iškeliavau iš Romos ankstyvą pavasarį. Ankstyvą pavasarį į Romą grįžau. Tačiau Romos pavasario nešlovinu, nes, pagaliau po ištisų metų sutikęs Arsinoją, pamačiau ją senokai laukiantis kūdikio ir ji, mane vėl išvydusi, nenudžiugo.

DEVINTOJI KNYGA

Lukumonai

1

Vėl įžengęs į patricijaus Tercijaus Valerijaus kiemą pamačiau, kad sutrešusios varčios pataisytos, vartai nudažyti. Įžengęs į atrijų namų nepažinau – visa tviskėjo švara, stovėjo nematyti brangūs krėslai bei kiti baldai. Baseine šoko naujutėlaitė bronzinė gražuolė, vien permatoma skraiste susisiautusi, o Tercijaus Valerijaus mėgstama degto molio jaučių pora su arklu buvo nugrūsta į tamsesnį kampą. Žiūrėjau, į visa tai norėdamas atsitokėti, nes manęs pasitikti atskubanti Arsinoja buvo nėščia. Užėmė kvapą lyg po ūmaus gniuždomo smūgio.

Man ilgai tylint Arsinoja suirzo, ėmė čiupinėtis matronos apdaro skvernus ir įsibedusi į grindis pasakė:

– Oi, Turmsai, nugąsdinai mane, šitaip staiga pasirodęs. Tikrai dar nelaukiau tavęs. Žinoma, privalau tau daug ką paaiškinti, bet dabar jaudulio neištverčiau. Todėl būtų geriau, jei iš pradžių susitiktum su mylimu Tercijum Valerijum, o mudu pasikalbėtume vėliau.

Ji nuskubėjo į savo kambarį, ėmė raudoti ir šaukti tarnaites. Išgąsdintas jos verksmo bei šauksmų, iš savo kambario išpuolė Tercijus Valerijus – lazdą iškėlęs, susiglėbtų vaškuotų senato lentelių nesuturėdamas. Pažinęs mane, jis nuleido lazdą, sumišo, nors buvo senas žmogus, ir galų gale tyliai ištarė:

– Ar čia tu, Turnai? Nemaniau, kad dar grįši. Gavome įtikimų žinių, jog per audrą nuskendai. Arsinoja sutiko tą jūrininką, kai sunerimusi visus apie tave klausinėjo, nes nieko apie tave nebuvo girdėti. Vyras, ant ugniakuro ranką uždėjęs, prisiekė laivą nuskendus. Patys gyvenome sunkų metą volskų apsupty, todėl to vyro pasakojimu nesuabejojau. Taip įtikimai jis sakė savo akimis matęs tave skęstantį, jūros vandens prisisriaubus.

Slopiai tariau, jog volskams apsupus miestą negalėjau apie save žinios atsiųsti. Tokį kartėlį pajutau supratęs, kad naujienos apie mane niekam nerūpėjo, kad verčiau niekada nebūčiau grįžęs.

Tercijus Valerijus bemat patikino:

– Ne, ne, nesuprask klaidingai, Turnai. Visada esi mano namuose laukiamas. Iš širdies džiaugiuosi, jog esi gyvas ir sveikas. Bet juridiškai tai nieko nekeičia. Arsinoja tvirtino, kad niekada vienas kito nesupratote ir kad ji tik dėl susiklosčiusių aplinkybių privalėjo su tavimi gyventi, nes neturėjo kito globėjo, o taip karštai troško grįžti į gimtąjį miestą, iš kurio žiaurus

likimas ją dar vaiką išvijo. Taigi apie ką aš čia? Nejaučiu tau pykčio, ir Arsinoja nejaučia. Juridiškai nesate susituokę – bent jau nesate pagal Romos įstatymus įsipareigoję. Arsinojos deivei mane, senį, vėl vyru pavertus, maniau turįs teisę – net jaučiau pareigą – dėl jos būklės pagal įstatymą vesti. Nors miestą užgriuvo sunkumai, dabar esu atjaunėjęs dešimt, o gal ir dvidešimt metų. Ar tau neatrodau jaunesnis, Turnai?

Kitados išmintingas, senukas pradėjo staipytis, trepenti iškėlęs galvą kaip gaidys, ir raukšlės pakaklėj karuliavo kaip gaidžio pakabučiai. Barzdą buvo nusiskutęs, o purpuru apkraštuotą senatoriaus apsiaustą laikė suėmęs išdidžiai kaip tuščiagarbis jaunikaitis. Ir nežinojau, verkti ar juoktis – toks pasigailėtinas jis buvo.

Aš tylėjau, todėl Tercijus Valerijus irzliai tęsė:

– Žinoma, buvo sunku, nes turėjome iš pradžių įrodyti, kad ji kilusi iš patricijų ir yra Romos pilietė. Ji tikriausiai pati pasakojo, kaip nenuspėjami likimo įnoriai ją, bejėgę našlaitę, į svetimą kraštą nudangino. Tačiau jos didvyriškumas apsiausties metu ir tarp Romos moterų pelnyta šlovė padėjo sutvarkyti reikalą. Žmonų įtikinti senato nariai suprato, jog tiktai tikra romėnė gali be jokio atlygio dėl miesto šitaip aukotis ir į pavojų pulti. Tai senatas patvirtino kaip jos kilmės įrodymą, pripažino ją piliete, o galų gale ir kilusia iš patricijų. Būta ir kitokių įrodymų, nors jie juridiškai buvo nepakankami. Antraip nebūtume galėję susituokti, nes įstatymas patricijų ir plebėjų santuokas draudžia.

Jis pasižiūrėjo į mane, pastukseno lazda į grindis ir pridūrė:

– Remiantis mūsų juridine santuoka, nutraukiami visi ankstesnieji pasižadėjimai ar įsipareigojimai, kuriuos minėtam asmeniui galbūt prievarta arba prieš savo valią teko duoti. Nuo šiol Romos įstatymas saugo minėto asmens šlovę, garbę bei turtą.

Lazda pašauktas, tuoj pat įžengė prabangiais drabužiais apsitaisęs naujas ūkvedys ponui patarnauti. Tercijus Valerijus jam liepė atnešti duonos ir vyno, kad galėtų mane pasveikinti ir vėl patvirtinti mudviejų draugystę. Tik iš išsiblaškymo uždėjau ant ugniakuro ranką, o gal nuo to, ką išgirdau, mane krėtė šaltis. Jo patyrusi akis pastebėjo mano judesį, – vis dėlto jis labiau nesukvailėjo, – o papročius jis gerbė.

Išgėrę ir susilaužę tarp savęs duoną, atsisėdome į naujus krėslus vienas priešais kitą ir vynas staiga trenkė seniui į galvą, jo skruostai ir smilkiniai paraudo.

– Iš širdies džiaugiuosi, – pagyrė jis, – kad protingai viską įvertinai, Turnai. Tu supratingas vyras. Arsinoja prisipažino, jog tyčia išsiuntė tave į kelionę, norėdama atsikratyti, nes pamilo mane. Juk esi nevaisingas ir ji niekada nebūtų su tavimi pajutusi motinystės laimės. Arsinoja niekuo dėta, kad tas žiaurus graikas, naudodamasis jos bejėgiškumu, ją prievartaudavo ir šitaip atsirado Mismė. Tačiau ji pati nekalta, jos širdyje nėra nė vienos piktos minties. Manau, ji verta pagarbos, kad pasiliko mergaitę, nors dėl to

beširdžio graiko piktybės Mismė jai sukelia niūrių prisiminimų. Daug iškentėjo Arsinoja. Gerai suprantu, jog tavo pasirodymas jai irgi visokių liūdnų prisiminimų sukėlė. Ji verkia dėl savo nelaimių, bet, man atrodo, greitai nusiramins. Tokios būklės moterys labai jautrios.

Jis ėmė kvailai kikenti ir, judindamas tarp kelių lazdą, aiškino:

– Širdyje esu tik senas žemdirbys, pripratęs kergti galvijus, todėl per didelis moterų drovumas mane erzina. Bet juslesnės skaistuolės už Arsinoją turbūt nesu tarp Romos moterų sutikęs. Ir vis dėlto ji didvyrė, Turnai. Su deivės pagalba ji narsiausiai iš Romos moterų veikė, kad Koriolanas nutrauktų apsuptį ir su savo volskais išeitų iš kur atėjęs.

Jis suniuro, stipriai suspaudė lazdą ir prisiminė:

– Išeidami volskai plėšė, degino ir patricijų sodybas, jau nebetikėdami Koriolanu, todėl patyriau daug ūkio nuostolių. – Perkreipta burna niurzgiai paskaičiavęs nuostolius, jis vėl pradžiugo: – Bet žemė išliko ir Koriolano atsikratėme. Volskai juo jau nebetiki, nes be kovos nutraukė apgulą, nors tie su dideliu vargu pastatė apsiausties bokštus bei mūrdaužius vartams pramušti. – Jis toliau seniokiškai plepėjo: – Romos moterys tiki Arsinojos deive ir garbina ją kaip moterų laimę Venerą. Pats šventai prisiekiau, kad Arsinojos deivei bus pastatyta šventykla, ir nepaliausiu teikęs šio pasiūlymo senatui. Jei jis tam nepritars – už savo išteklius pastatysiu nors mažą šventyklą.

– Žinau Arsinojos deivę, – pasakiau nekantriai. – Neabejoju, kad Romos moterys paaukos savo plaukų smeigtukus ir antpetines seges šventyklai statyti. Tokios deivės joms trūko.

– Puiki mintis, – susižavėjo Tercijus Valerijus. – Tu geriausiai mane supranti, mylimas Turnai. Arsinoja net išpranašavo, kad tos deivės Veneros palikuonys kada nors iš Romos valdys pasaulį. – Nukrypęs nuo reikalo, jis ėmė karštai aiškinti: – Ar žinai, Turnai, kad Romos įkūrėjai kilę iš Trojos? Roma senesnė nei etruskų galybė. Etruskų karaliai tik laikinai buvo valdžią užgrobę. Graikai šitai įtikimai įrodė.

– Taip, taip, be abejonės, – tariau, nes man atgriso. – Sicilijos elimiliečiai taip pat yra trojėnų palikuonys, per Romą Heraklis ginė pasivogtus galvijus ir čia susikovė. Aš tikrai geriau už tave, Tercijau, pažįstu graikus. Verčiau savo reikalą toliau dėstyk.

Rausiantis atmintyje, Tercijaus Valerijaus lūpa nukabo.

– Berods nuo bulių pradėjau, – pasakė jis, – taip, ir Arsinojos drovumo. Senatą palenkiau į savo pusę, bet sunkiau buvo įveikti giminaičių abejones, jie netikėjo, kol patys pamatė mane vėl vyru tapus. Šiuo atžvilgiu mes, romėnai, nesame pernelyg drovūs. Juk įtartinas vyras ant tilto ar pakrantės turi apsinuoginęs įrodyti, kad nėra pabėgęs vergas ar išromytas. Tačiau aš, norėdamas įrodyti tą reikalą, turėjau iš pradžių įveikti Arsinojos drovumą. Ji jau subrendusi moteris, o drovi it pirmąkart atsiduodanti mergaitė.

– Be abejonės, – tulžingai atsakiau, – be abejonės, be abejonės.

Tercijus Valerijus įniko į prisiminimus:

– Mano broliai, mano brolio sūnus bei senato atstovas galėjo savomis akimis įsitikinti, jog sugebu, kaip ir kiti, atlikti sutuoktinio priedermes, ir niekas jau neabejojo, kad Arsinoja nuo manęs pastojo. Giminaičiai nebesipriešino, o brolio sūnus Manijus net paskubino santuokos tvirtinimą – taip stipriai Arsinojos kuklumas paveikė jo širdį. Dabar viskas gerai ir man belieka tik šlovinti velionę žmoną, kuri, per mano proto aptemimą Arsinojos pavidalu apsireiškusi, davė man ženklą.

Tą akimirką į kambarį delsiais žingsniais įslinko Arsinoja, nuo verksmo užtinusias akis į grindis įbedusi. Ji pasilenkė pabučiuoti Tercijaus Valerijaus į kaktą ir lininiu rankšluosčiu nušluostė jo smakrą bei karulius pasmakrėje.

– Tikiuosi, nevargini savęs liūdnais dalykais, mylimas Tercijau, – švelniai tarė ji ir metė į mane smerkiamą žvilgsnį.

Tercijaus galva nustojo kretėti. Jis kaip senatorius atsitiesė krėsle.

– Nemalonius dalykus geriausia išsiaiškinti nedelsiant, – pamokomai pasakė jis ir pasisuko į mane. – Viskas gerai, mudviem beliko tik tam tikrus ūkinius reikalus aptarti. Atvykus į miestą, judviejų turtas per klaidą buvo tavo vardu užrašytas, Turnai, bet netikiu, kad šitaip padarei iš apžvalgaus gudrumo. Tik nežinojai mūsų miesto papročių ir tikriausiai norėjai apsaugoti menkus Arsinojos išteklius, nes, kiek girdėjau, daugelyje kitų šalių moteris negali savo vardu turto turėti. Savo vardu užsirašei ir mažne talentą sidabro, kurį iš ankstesnės kelionės Arsinojos prašymu pargabenai. Iš prigimto išdidumo ji norėjo atsinešti į mano namus kraitį – lyg aš nebūčiau ganėtinai turtingas.

Jis paglostė Arsinojos ranką. Arsinojos garbei reikia pasakyti, kad ji nepakėlė mano žvilgsnio, tik vėl nuleido savo gražias akis.

– Kaip garbingas vyras, Turnai, – atkakliai tęsė Tercijus Valerijus, – turbūt tučtuojau norėtum teisiškai užrašyti Arsinojai tuos išteklius, kaip aš susituokęs užrašiau jai kai kurias naudmenas su vergais.

Mano tylėjimą supratęs kaip dvejonę, jis suniuro ir tarstelėjo:

– Niekas negali tavęs priversti, bet labai bijau, kad dėl savo praeities teisenos neišvengsi. Tavo paties labui nenorime šio reikalo kelti į viešumą, ar ne taip, brangioji? – Jis klausiamai žvilgtelėjo į Arsinoją ir ta guviai linktelėjo.

Žiūrėjau į mylimos Arsinojos veidą, jos tvaskančias akis, glotnias baltas rankas.

– Jau rytoj, – pasakiau, – nueisiu sutvarkyti šito reikalo, kad jokia painiava nekiltų. Tik džiaugiuosi galėdamas kaip ligi šiol patarnauti Arsinojai. Talentas sidabro ir gera krūva auksinių pinigų bei daiktų – nemažas kraitis, nors esi Romos senatorius, Tercijau. Tegul jis dar labiau išgarsina Arsinoją tarp kilmingų Romos moterų, nors verčiausias kraitis jūsų santuokai, žinoma, yra jos drovumas ir nepriekaištingi įpročiai.

Arsinoja nenuraudo, tik linkčiojo pritariamai, balta ranka abejingai glostydama retus kvaištelėjusio senio plaukus.

Kodėl neįniršau už šiuos baisius melus? Kodėl neatvėriau Tercijui Valerijui akių, kad pamatytų, kokia iš tikro yra Arsinoja? O svarbiausia, kodėl netrūktelėjau Arsinojos savo glėbin ir neišsivedžiau? Ji tikriausiai būtų su manimi ėjusi, nes mano prisilietimui negalėdavo atsispirti. Šitai žinojau – buvau tai patyręs ir Erike, ir Segestoje.

Todėl, kad tai būtų buvę beprasmiška. Arsinoja žinojo ko nori. Jei ji mieliau pasirinko turtą, saugumą ir aukštą padėtį Romoje su maloniu senuku, o ne mane, tai ar vertėjo jos ramybę drumsti? Ąsotis buvo sudužęs, vynas bergždžiai pasiliejęs. Tikriausiai būčiau ąsotį sulipdęs, bet ar vertėjo ją ir save dar kankinti? Tercijus Valerijus veikiau būtų ja, o ne manimi patikėjęs – šitai supratau ir iš patirties žinojau. Jei seniokas jautėsi laimingas, tai kam bergždžiom dvejonėm temdyti jo džiaugsmą? Jis tikrai turėjo proto širdies gilumoje suabejoti Arsinojos pasakom. Tačiau vargšelis norėjo tikėti ir įtikėjo, – toks jau žmogaus būdas.

Man dosniai ir be derybų sutikus perduoti visą turtą Arsinojai, Tercijus Valerijus sumišo ir pažvelgė į Arsinoją tarytum patarimo prašydamas. Arsinoja guviai linktelėjo ir Tercijus Valerijus, įveikęs prigimtinį šykštumą, kilniai tarė:

– Esi padorus vyras, Turnai, ir už paslaugą nusipelnei atlygio. Juk išplėšei Arsinoją iš negailestingo graiko nagų ir laimingai atlydėjai į gimtąjį miestą, iš kurio ją pagrobė kūdikystėje, todėl ji turėjo iš naujo mokytis motinos kalbos. Arsinojai leidus, sumaniau padovanoti tau paprastą sodybą su penkiolika jugerų žemės, reikiamais padargais bei dviem vergais. Ji aname krante, tolokai už miesto, – puolė aiškinti jis. – Atskirai nuo kitų mano naudmenų ir prie etruskų krašto ribos, todėl ją padovanojęs didelio nuostolio nepatirsiu. Dėl to nebūgštauk. Pats ją gavau kaip užstatą plebėjui kare žuvus. Vergai – sena, bet patikima sutuoktinių pora. Pastatą volskai sudegino, bet kiauliatvarčiai statomi. Vergų pora gyvena laikinoje palapinėje.

Žinant jo šykštumą, pasiūlymas, be abejonės, atrodė kilnus. Tačiau pamąstęs suvokiau jį norint skubinai išsiųsti mane iš savo namų. Šiek tiek proto jis vis dėlto turėjo, nors Arsinoja jį buvo užkerėjusi. O pradėjęs dirbti penkioliką jugerų žemės, turėčiau prašytis Romos pilietybės. Šito vangsčiausi, todėl galų gale pasakiau:

– Priimu tavo dovaną, idant tau netektų gėdytis, kilnusis Tercijau Valerijau. Mažą sodybėlę mielai pasilaikysiu kaip Arsinojos prisiminimą. Bet žemės turbūt nesiimsiu dirbti. Pasitenkinsiu pajamom iš jos ir liksiu gyventi mieste. Manau, kad pragyvensiu mokydamas vaikus graikų kalbos, pranašaudamas iš delno arba šokdamas per šventus cirko vaidinimus.

Arsinoja piktai krestelėjo galvą, ir Tercijus Valerijus dėl manęs susigėdo, tačiau raminamai palytėjęs Arsinojos ranką pasakė:

– Mylimas Turnai, džiaugiuosi, kad nesigėdini prastos savo kilmės, o prisipažįsti esąs valkata ir pasitenkinsi likęs tuo, kas esi, pilietybės nesiekdamas. Man rodos, Subura tau labai tinkama vieta – girdėjau ir anksčiau

tave ten smagiai saviškoje draugijoje leidus laiką, nors nepanūdai apie tai pasisakyti, kol mano svetingumu mėgavaisi.

Arsinoja nuraudo ir karštai šūktelėjo:

– Jau pasirodei, Turmsai! Iš tikrųjų tarp smukusių moterų tau geriausia ir man tavęs nereikia – verčiau visai būtum į Romą negrįžęs. Žinai, kad aš tave palaikiau ir mano draugėje tu gėdinaisi savo nedorų įpročių. Bet krisk į purvą, jei nori! Visą gyvenimą tavęs už sprando nenulaikysiu. Privalau galvoti apie save ir būsimo sūnaus ateitį.

Įraudęs Tercijus Valerijus susijaudino ir ėmė linkčioti. Trepsėdama koja ir žybčiodama akimis, Arsinoja sušuko:

– Eik pas savo šliundras – juo greičiau, juo geriau! Šiuose namuose tokių nusmukėlių nepakęsiu! Jei pamatysiu cirke suklumpant ar pametus šokio lazdelę, tai, prisiekiu deive, parodysiu nykščiu žemyn ir paraginsiu kitus padaryti tą patį, idant Roma padugnių atsikratytų.

– Na jau, na jau, – sutrikęs ramino Tercijus Valerijus, tačiau man savimeilę palaimingai paglostė, kad Arsinoja, pasirinkusi geresnę dalią, tebepavyduliavo manęs.

Galų gale ji vėl apsipylė ašarom, užsidengė delnu akis ir išbėgo iš kambario.

Paskui mudu su Tercijum Valerijum dalykiškai susitarėme kitądien susitikti forume, valstybės iždininko priimamajame. Aš perrašysiu savo turtą Arsinojai, o tada Tercijus Valerijus perrašys naudmenas man už pusę varinio. Kartu galėsiu nueiti pas žemės apskaitininką ir nusisamdyti valstybės matininką, kad patikrintų, ar teisingai išdėstyti riboženkliai.

Išėjau iš jo namų ir rūpestingai nusivaliau jų dulkes nuo padų. Plukdydamas sielius neužsidirbau nė svaro vario, todėl, norėdamas susimokėti matininkui, turėjau užstatyti aukso žiedą, kurį atkeliavęs į miestą tuščiagarbiškai užsimoviau ant nykščio. Tačiau Romoje jo nebegalėjau mūvėti, nes pastebėjau, kaip piktai patricijus Tercijus Valerijus į jį žvilgčiojo.

Išsinuomojau kambarį Suburoje ties ta vieta, kur Tulija vežimu pervažiavo savo tėvo kūną. Vieta man labai tiko, nes, pažinęs kilmingus etruskų miestus, apie Romą jau gerai negalvojau.

Visa įvyko taip, kaip buvome sutarę, ir aš apžiūrėjau penkiolika piktžolėm apžėlusių jugerų anapus Janikulo kalvos, prie etruskų žemės ribos. Pražilę ir bedančiai vergai labai manęs bijojo. Drebėdami iš baimės, jie aprodė man paršavedę kiauliatvartyje, kelias ožkas ir telyčią. Kaip didžiausią brangenybę senukas iš suodinos palapinės atnešė jauteną, kurią buvo pats išrauginęs ir paslėpęs nuo volskų, nes susiprato prieš jiems užeinant paskersti kinkomą jautį ir nudirti.

Aš, žinoma, galėjau susigalvoti, jog žemė blogai prižiūrima, ir užmušti tuos niekam tikusius vergus, kurie tik nuostolį nešė, kad ir kaip vienas per kitą tikino mažai valgą. Romėnai šaltakraujiškai nužudydavo pasenusius vergus – kaip gailiaširdiškai nužudomas atidirbęs kinkomas galvijas. Bet

man širdis neleido. Atvirkščiai – pardaviau kepurės papuošalą, kad nupirkčiau jiems naują jaučių porą, ir nusamdžiau į pagalbą piemenį, kurio tėvus nužudė volskai ir kuris buvo man dėkingas, nes jam, našlaičiui, nereikėjo dėl duonos kąsnio parsiduoti vergijon. Vėliau pastačiau nedidelį namelį ir etruskų papročiu papuošiau jį dažytais molio gražiniais. Bet sąžiningai pasakysiu, jog buvau prastas šeimininkas, nes mano žemė nešė daugiau nuostolių nei pajamų.

Suburoje ir forume nesunku buvo viską sužinoti ir susidaryti nuomonę apie neprilygstamą Arsinojos žygdarbį per volskų apsiaustį. Iš visa ko supratau, jog ji išsiuntė mane į kelionę, idant galėtų netrukdoma išsikovoti padėtį tarp Romos moterų. Ant Tercijaus Valerijaus ji iš pat pradžių užmetė tinklą, nors tuomet jis gal ir pats šito nesuprato ir savo potraukį laikė tik tėvišku draugingumu.

Volskams apsiautus Romą, liaudis griežtai atsisakė susidėti su patricijais. Forume nesiliovė neramumai ir senatas net nedrįso, kaip anksčiau negandai užgriuvus, skirti diktatorių. Per neramumus Arsinojai atsirado proga pasireikšti ir ji ugningai prisidėjo prie siuvimo draugijos: joje Romos moterys, nepaisydamos sluoksnių skirtumų, drauge ausdavo šiltus marškinius tiems nesavanaudžiams piliečiams, kuriems tėvynės gerovė buvo svarbiau už vidaus kivirčus ir kurie šaltomis rudens dienomis bei naktimis drebėdavo ant mūrų.

Arsinoja su kilmingomis patricijų moterimis nešiojo iš Tercijaus Valerijaus virtuvės karštą sriubą bei šiltos duonos krepšius. Iš patriotiškų moterų būrio labiausiai išsiskyrė ryžtingoji Koriolano motina Veturija bei etruskė Koriolano sutuoktinė Volumnija, kurią šis buvo vedęs dėl kraičio ir kuri nelabai jam rūpėjo, nors buvo pagimdžiusi jam du sūnus. Nepraustaburniai šmaikštuoliai juokavo, jog Koriolanas pabėgo iš Romos, norėdamas atsikratyti nepakenčiamos žmonos.

Tos dvi moterys – senoji motina ir pažemintoji sutuoktinė – savo elgesiu norėjo parodyti širdimi palaikančios Romą. Jos aukojo pinigus kariuomenei ir dosniai vaišindavo vakarais į jų namus dirbti susirinkusias moteris – ir kilmingas, ir prastakilmes. Iš smalsumo net konsulo Spurijaus Naucijaus sutuoktinė bei daugybė senatorių žmonų atėjo į namą, pastatytą už Volumnijos lėšas, parodydamos, jog nekaltina Veturijos ir Volumnijos dėl Koriolano elgesio. Iš tikrųjų patricijai nepaprastai užjautė Koriolaną, be to, juos graužė sąžinė, kad nesugebėjo jo apginti nuo liaudies.

Arsinoja prisidėjo prie tos draugijos ir buvo mielai priimta. Liaudžiai mygiant senatą siųsti taikos pasiuntinius į Koriolano karo stovyklą, po bergždžio Regijos šventikų mėginimo jį įkalbėti su dievų pagalba Arsinoja kilmingoje siuvimo draugijoje pasiūlė Romos moterų pasiuntinėms įtikinti Koriolaną. Vargu ar jis atsilaikysiąs prieš senos motinos ašaras, kaltinamą žmonos žvilgsnį ir mažamečius sūnus, – spėjo Arsinoja.

Moterys būgštavo, kad sulaukėję volskai apiplėš ir užmuš arba dar blo-

giau su jomis kelyje pasielgs. Bet Arsinojos drąsa ir užsidegimas jas įkvėpė ir pora dešimčių kilmingų moterų išėjo, Arsinojai pirm visų vedant sverdinėjančią Veturiją ir šniurkščiojančiai Volumnijai verkiančius sūnus iš paskos tempiantis. Senatas buvo griežtai uždraudęs tokią beprotišką užmačią, nes į Koriolano nagus dovanai ir be vargo pakliūtų geriausi įkaitai. Tačiau kariai pažino Arsinoją, prisiminė jos karštą sriubą, tai, kaip mokė ant mūro lotyniškai ją, palaimingai šypsančią ir aiškinančią, kodėl taip prastai kalba gimtąja kalba. Jie mielai atidarė jai ir jos palydai vartus, senatui nespėjus susirinkti ir konsului raito pasiuntinio su draudimu pasiųsti.

Sustirusius ir alkanus volskus taip nustebino kilmingos moterys, jog dėkodami jie priėmė moterų dalijamą mėsą bei duoną ir šventine eisena palydėjo jas į karo stovyklą, prie Koriolano palapinės, saugodami, kad niekas jų neįžeistų. Priešais palapinę plėvojo didžiulis laužas ir moterys susitelkė aplink jį pasišildyti, nes Koriolanas iki vėlyvo vakaro nepriėmė savo motinos ir sūnų.

Prie laužo Arsinoja patikliai išpasakojo moterims kai kurias savo deivės paslaptis ir laidavo, jog, nelikus kitos išeities, – jeigu motinos ašaros ir žmonos švelnumas nepadės, – ji pati su deivės pagalba palenksianti Koriolaną. Ji pagražino Volumnijos veidą, išdažė lūpas bei antakius, kad ta vyrui pasirodytų dailesnė, bet, man rodos, ji šitai padarė tik Volumnijos pasitikėjimo siekdama, nes gerai matė, jog išdažytas Volumnijos veidas nepagražėjo.

Išgirdęs moterų kikenimą prie laužo, Koriolanas galų gale susmalso ir įsileido jas į savo palapinę. Veturija apsiverkė, apmaudingai prakeikė sūnų ir pasisakė apgailestaujanti, kad paleido į pasaulį tėvynės išdaviką. Jei būtų iš anksto žinojusi, kas nutiks, verčiau būtų savomis rankomis lopšyje jį pasmaugusi nei pamačiusi jį, stotingą ir dailų, narsiausią iš Romos vyrų, su volskų karo ženklais ant krūtinės.

Volumnija stumtelėjo į priekį vargšelius sūnus ir paklausė, ar Koriolanas norėtų sunaikinti savo sūnų gimtinę. Ji priminė, kokie laimingi jiedu buvo sūnus tverdami ir kokį gražų namą Koriolanas už jos pinigus pasistatė. Dabar tas namas bus apiplėštas, jų santuokinis guolis išniekintas, o pergalingi volskai parduos sūnus į vergiją.

Koriolanas – dailiai nuaugęs ir visa galva aukštesnis už kitus romėnus – kantriai klausėsi, žvilgčiodamas į Arsinoją, kuri nulenkusi galvą droviai tylėjo. Bet, kiek Arsinoją pažinojau, ji tikrai pasirūpino, kad Koriolanas pastebėtų jos dailią auksinių garbanų šukuoseną bei baltą sprandą. Nenustebčiau, jei ji tarytum nejučia, jaudulio apimta, būtų praskleidusi apsiaustą.

Galų gale Koriolanas pasakė atpažįstąs motiną: jį augindama Veturija buvo tokia pat šiurkšti, beširdė ir taip pat nemokėjo mylėti. Volumniją jis paguodė patikindamas, jog, miestą užėmę, volskai tikrai jos nelies, nes ir volskai turį akis. Sūnus jis pažadėjo iš volskų išpirkti. Jis esą leidęs moterims išlieti širdį, bet jeigu šios negalinčios nieko išmintingo pasakyti, privaląs siųsti jas atgal į miestą, nes, būdamas didelės kariuomenės vadas, turįs svarbesnių darbų, nei klausytis moterų bliovimo ir pikto vainojimo.

Kalbėdamas Koriolanas smalsiai žvilgčiojo į Arsinoją, ir kitos moterys išstūmė ją į priekį, nors ji apsimetė labai susidrovėjusi. Moterys pasiūlė jai pašaukti deivę, idant ši apšviestų Koriolaną. Arsinoja atsakė deivę turinti palapinėje dviese su Koriolanu kviesti, jeigu šis jos, silpnos moters, nebijąs. Ji pasirengusi nusimesti apsiaustą įrodydama, jog neturi po drabužiais pasislėpusi peilio. Koriolanas maloniai tarė, kad tą ji galėsianti padaryti, kai liks su juo dviese, ir pavarė moteris bei asmens sargybinius.

Daugiau apie Koriolano ir Arsinojos pokalbį Romoje niekas nežinojo, bet Arsinoja išbuvo Koriolano palapinėje iki brėkšmos ir prietaringos moterys tvirtino palapinę švytėjus nežemiška šviesa. Kitos sakė, kad palapinę nušvietė mėnulis. Šiaip ar taip, Arsinoja galų gale išėjo iš palapinės nusikamavusi nuo Koriolano įkalbinėjimo, pakvietė moteris pašlovinti deivę Venerą bei jos galią ir susmuko ant jų rankų. Koriolanas daugiau nesirodė, bet paslaugiai pasiuntė sargybinius palydėti moteris į miestą ir dengtus neštuvus Arsinojai. Jau tą pačią dieną jis liepė apsiaustį nutraukti. Volskai pradėjo griauti stovyklą ir telktis išeiti, net nesudeginę pasistatytų bokštų.

Nesiryžtu sakyti, kad apsiaustis buvo nutraukta Arsinojos ir jos deivės dėka. Iš to, ką girdėjau, supratau, jog volskų kariuomenė neįstengė ar net neketino pulti Romos mūrų. Ruduo buvo vėlyvas, o jokia Lacijaus tauta nepakentė kariauti žiemą. Jeigu patricijai ir plebėjai būtų vieni kitais pasitikėję, tikriausiai būtų plyname lauke volskus sumušę. Koriolanas buvo nuovokus karo vadas, todėl prieš žiemą ir be moterų įsikišimo būtų paleidęs kariuomenę. Volskų pasitikėjimą jis, žinoma, prarado, nes buvo tvirtai juos įtikinęs, kad patricijai prie jo prisijungs ir atiduos miestą. Vargu ar jis ko kita troško, siausdamas miestą.

Vertai ar nevertai, bet po šio įvykio Veturija ir Volumnija užsipelnė šlovę ir mielai dalijosi ja su Arsinoja, nors ši droviai priešgyniavo tikindama, kad kaip tik jos ir jų žodžiai subrandino Koriolano ketinimą, o ji, Arsinoja, su deivės pagalba tik nuėmė derlių. Kaip miesto gelbėtojos, jos gavo senato padėką. Nuo tol Arsinoja Romoje išgarsėjo, ir jos deivė bei slaptas pažinimas buvo gerbiamas.

Kiek pažinojau Arsinoją, tariau ją pasinaudojus ir Tercijaus Valerijaus liga, kad pultų jam į glėbį ir galų gale jį užvaldytų. Gali būti, jog ji slapčia kaip vaistą suvalgydino Tercijui nuodų, kuriuos finikiečiai ruošia iš Iberijos musių. Tie nuodai tokie veiksmingi, kad gali padaryti vyru net sukukusį senuką, o juk Tercijus Valerijus didžiąją amžiaus dalį gyveno sveiką kaimo gyvenimą.

Tokį aiškų paveikslą susikūriau to, kas nutiko, nes pažinojau Arsinoją. Daug mėnesių jos nemačiau – net pro Tercijaus Valerijaus namus nenorėjau praeiti. Dėl savo būklės Arsinoja buvo užsidariusi namuose. Per patį vasaros karštymetį prasidėjo jos gimdymas. Papirktas vergas atnešdavo man apie tai žinių ir ilgas valandas aš siaubingai kankinausi, vaikščiodamas pirmyn atgal po apgailėtiną savo kambarį, kruvinai nusigniaužęs delnus, nes

negalėjau būti šalia ir jai pagelbėti. Juk mylėjau Arsinoją ir niekas negalėjo mano meilės jai užblėsinti.

Mudviem išsiskyrus, mano meilė subrendo ir man ji buvo nebe moteris, kurios kūno geidulys ir glamonės pančioja, o artimas žmogus. Prisiminiau, kaip liūdniausiomis akimirkomis ji mane prajuokindavo. Kaip ištisas valandas sėdėdavau ir žiūrėdavau į ją, mikliai besigražinančią ir dažančią veidą, linksmai čiauškančią ir niekus malančią apie žmones bei reikalus. Nelinkėjau jai bloga, kad ir ką ji buvo padariusi, – supratau ją, jos melus ir saugumo troškimą.

Jos gimdymas išties buvo sunkus ir truko visą parą, nes kūdikis svėrė dešimt svarų. Berniukui pagaliau atėjus į pasaulį, prapliupo kruša vidur kaitros, smaigstė žaibai ir trenkė į senąją Romos ribų dievo šventyklą ant Kapitolijaus kalvos, kur tas nepasitraukė Jupiteriui iš kelio. Bet ne dėl mano kaltės kilo audra, nors jaudriai nerimastavau dėl Arsinojos. Kruša išguldė javus, ganyklose išdaužė avis, tačiau audros debesys sėjo ledus ir žaibus tik šioje Tiberio pusėje, todėl nedideli mano laukeliai nenukentėjo ir lietus jiems išėjo į naudą.

Išvydęs skausmuose gimusį sūnų bliaunant ir pajutęs jo sunkį ant rankų, Tercijus Valerijus iš džiaugsmo pakvaišo ir įvairiose šventyklose paaukojo jaučių, avių bei kiaulių, tarytum tai būtų didžiausias valstybinis įvykis. Dalį mėsos jis išdalijo liaudžiai, dalį nusiuntė į savo sodybas ir paliepė skirti vergams laisvadienį, nes šie dėl audros ir krušos vis tiek negalėjo į laukus eiti. Jis nepalaikė blogu ženklu žaibo trinkio į Termino šventyklą, o atvirkščiai, – tikino, kad jo sūnus nutolins Romos ribas, o šio palikuonys taip išplės Romą, kad jai ribų nebereikės. Tikriausiai Arsinoja buvo užsiminusi savo protėvius giminiavusis su deive Venera.

Kaip pavyzdinga romėnė motina, Arsinoja pati žindė godų sūnų ir viešumoje nesirodė, iki nesusigrąžino ankstesnio sudėjimo bei grožio. Rudenį pamačiau ją sėdinčią cirke garbingoje vietoje, tuoj už vestalių, greta Manijaus Valerijaus dramblio kaulo krėslo. Tik iš tolo mačiau ją, nes pats sėdėjau priešingoje arenos pusėje, toli už svetimšalių, tarp svetimtaučių amatininkų. Ji tebebuvo graži kaip deivė ir galvą ant balto kaklo laikė išdidžiau nei kadais. Iš tolo daugiau į ją žiūrėjau nei į tai, kas arenoje dėjosi.

Neieškojau progos ir nesiveržiau su ja pasikalbėti, nenorėdamas trikdyti jos ramybės. Ilgai truko ir berniukas jau buvo sukakęs metus, kai vėl sutikau Arsinoją.

2

Buvo vėlyva vasara: miestas nurimęs, dauguma uoliai plušėjo laukuose, o likusieji mieste laikėsi šešėlyje ir išbruzdėdavo tik vakarui atslinkus. Siaurose Suburos gatvelėse sklido purvo, sutrešusių vaisių ir raugintos odos tvai-

kas. Laimė šypsojosi Romai, nes volskai, iš pradžių susidėję su ekvais ir puolę Romą, su sąjungininkais susikivirčijo ir kariavo apmaudingą tarpusavio karą, eikvodami savo bei ekvų jėgas, taigi Roma nieko nesibaimino.

Tik iš draugiškumo tą valandėlę mokiau jauną cirko šokėją etruskų vainikų šokio judesių bei žingsnių, kai netikėtai į mano kambarį Suburoje įžengė Arsinoja. Aš niekuo dėtas, kad mergina buvo neapsirengusi – tvyrojo karštis, o ir šiaip šokėjai geriausia lavintis nuogai, idant savo kūną pažintų. Vis dėlto sustingau iš nuostabos ir skradžiai žemės panūdau prasmegti pamatęs, kaip Arsinoja iš pradžių pasižiūrėjo į mane, o paskui į vargšę merginą, nenutuokiančią, ką bloga padarė. Nekalta mergina net nesusivokė užsimesti ant pečių apsiausto ir tebestovėjo koją pakėlusi, iškėlusi delnus – taip, kaip tą valandėlę ją mokiau.

Arsinoja atrodė nepasikeitusi, tik brandesnė ir gražesnė nei anksčiau. Ji dygiai pasakė:

– Atleisk, Turmsai, tikrai nenorėjau tavo pramogų trukdyti, bet turiu su tavimi pasikalbėti, o tik šiandien galiu tai padaryti.

Drebančiom rankom surinkau pigius merginos drabužius, įbrukau jai į glėbį, išstūmiau lauk ir uždariau girgždančias medines duris. Arsinoja neprašyta atsisėdo į paprastą krėslą, apsižvalgė, liūdnai atsiduso ir papurčiusi galvą pasiskundė:

– Sielojuosi dėl tavęs, Turmsai. Tiesa, girdėjau tave pakliuvus į nedoringą draugiją, bet ne visais girdais tikėjau. Stengiausi apie tave tik gera galvoti. Bet savo akimis įsitikinau, todėl man liūdna.

Kartėlis ėmė graužti gerklę žiūrint į ją, sėdinčią taip ramiai, lyg nieko nebūtų nutikę.

– Gyvenu nedorą gyvenimą, pakliuvau į blogą draugiją, – pritariau. – Mokiau graikų kalbos kvailus berniūkščius ir išmokiau Hiponakto eilių: „Vyro gyvenime tėra dvi laimingos dienos: viena, kai veda, o kita, kai žmoną į kapą palydi". Hiponaktas gyveno Efese, todėl tas eilutes giliai įsidėjau į širdį. Tačiau tėvams toks mokymas nepatiko. Netekau mokinių.

Arsinoja dėjosi nesupratusi, tik tyliai atsidususi tarė:

– Jos blauzdos per storos ir klubai per platūs. Ir mažo ūgio, – pridūrė.

– Bet turi prigimtų gabumų šokti, – įsižeidžiau dėl savo globotinės. – Tik todėl jai padedu.

– Oi, Turmsai, Turmsai, – atsiduso Arsinoja. – Tariau tave bent šiek tiek priekabiau vertinant moteris. Taurią vynuogę valgęs ropės negraužia. Betgi tu visada buvai kitoks. Ir anksčiau baisėdavausi prastu tavo skoniu.

Ji abejingai nusigobė galvą. Virpančia širdimi išvydau ją neseniai susitvarkius plaukus pas graiką kirpėją. Veidą buvo rūpestingai išsidažiusi ir aš nusistebėjau, kaip viliūgiškai ji susiklostė paprastą romėnišką apsiaustą.

– Ak, kaip tavo kambaryje karšta, – sudejavo ji, nusimesdama apsiaustą – išvydau jos nuogas rankas ir baltus pečius. Tamsios jos akys žvelgė rimtai, lūpos buvo pravertos. Bet neketinau pasiduoti pagundai.

– Nė nesitikėk. Verčiau pasakyk, kaip drįsai pas mane į Suburą ateiti. Nejau dėl savo garbės nesibaimini? Tikiuosi, neužmiršai senatoriaus žmona esanti?

– Ak šitaip, – liūdnai tarė ji ir metė į mane priekaištingą žvilgsnį. – O kas kaltas? Ištisiems metams mane bejėgę Tercijui Valerijui palikai. Pakyrėjau tau, todėl tyčia, norėdamas atsikratyti, į geidulingo senio glėbį įstūmei.

– Bet, Arsinoja, – sušukau sudėdamas delnus, – kaip gali šitaip baisiai viską iškreipti ir meluoti! Kaip drįsti į akis mane kaltinti tuo, ką pati klasčiai surezgei ir gudriai privertei įvykdyti?

Jos akių kampučiuose sužvilgo ašaros ir ji žiūrėjo į mane drėgnom tvaskiom akim.

– Oi, Turmsai, – sudejavo ji drebančiu balsu. – Koks apmaudus ir neteisingas gali man būti. Po ilgo laiko mudviem pagaliau susitikus, vėl keli vaidą! Turėjau pažinti tave ir neklysti apie tave gerai galvodama, – verkšleno ji, žvilgčiodama į mane iš po mėlynai dažytų blakstienų.

Karštai alsavau, gniaužiau kumščius ramindamasis ir tylėjau.

Dabar jau Arsinoja maldingai suglaudė delnus ir paklausė:

– Ko tyli, Turmsai? Kodėl tu man toks šiurkštus, tarytum už kažką apmaudą giežtum? Sakyk, paaiškink, jei gali.

Troškau prisipažinti, kad visa mano esybė ją pamačius iš džiaugsmo nusigiedrijo, kad širdis džiugiai suvirpėjo, permanius ją dėl manęs šukuoseną pasidarius ir taip dailiai išsidažius veidą. Bet privalėjau sušiurkštinti širdį ir nebepasiduoti jos galiai. Todėl linkstančiais keliais ant lovos krašto prisėdęs paklausiau:

– Ko nori iš manęs, Arsinoja?

Ji skambiai nusijuokė, jau nebeapsimetinėdama pasirąžė krėsle, kad pamatyčiau jos nuogas blauzdas, ir patvirtino:

– Žinoma, kai ko iš tavęs noriu, Turmsai. Supratai. Antraip nebūčiau atėjusi. Bet aš laiminga tave matydama ir širdis keistai krūtinėje šokinėja, į tavo plačias lūpas ir apvalainas akis žiūrint.

– Nė negalvok, Arsinoja, – ramiai paprašiau, akimis ieškodamas peilio pirštui nusipjauti, jeigu tas prieš mano valią siektų palytėti jos odą. Išties šitai būčiau padaręs, nes ją palietęs vėl būčiau pražuvęs. Laimė, mano valia buvo už ranką stipresnė.

– Puikiai žinai, Turmsai, jog karštai tave mylėjau, – tyliai tikino Arsinoja. – Širdy slapčia turbūt dar tebepuoselėju meilę tau, kad ir kaip tai nedora Tercijaus Valerijaus ir mano sūnaus atžvilgiu. Bet sutramdykime jausmus ir likime draugais. Šitaip geriausia. Mano amžių nugyvenusi vystančio grožio moteris trokšta saugumo. Pavargau aukotis ir dėl tavo šiurpių įgeidžių visa ko atsisakyti. Turi dabar savo laisvę, Turmsai, o aš turiu supratingą vyrą, kuris iš manęs per daug nereikalauja.

Tylėjau, o ji apsičiupinėjo liemenį ir liūdnai pasakė:

– Labai pasenau, rankos pastorėjo, klubai platėja, kad ir ką darau. Klai-

kus gimdymas išdraskė man raumenis, todėl ant šonų ir šlaunų baltuoja randai. Andainykštis mano grožis visam laikui sužalotas. Nori pažiūrėti?

Ji jau naiviai kėlė drabužį, bet suskubau sulaikyti ir užsidengiau ranka akis. Tyliai atsidususi ji tarė:

– Turbūt esu neapsakomai bjauri, jei nenori į mane net pažvelgti, Turmsai. Žinoma, mergina jauna, o glotnus vaisius atgaivingai gardus, bet patikėk, mano drauge, iš vėjavaikiškos jaunystės naudos maža. Tik nemalonumų prisidarysi, nes ir pats jau vysti. Nedoras gyvenimas tau prie lūpų išraižė raukšleles ir paakius išvagojo.

– Tai juoko raukšlės, nes daug juokdavausi, – tvirtinau karštai. – Iš juoko mano lūpos išsitempė iki ausų. Bet greičiau sakyk, ko iš manęs nori. Tikrai netrokštu, kad tavo garbė nukentėtų prastos šlovės namuose ir nedoroj draugijoj užtrukus.

Ji pakilo, palikdama apsiaustą ant krėslo, ir priėjusi prie durų ėmė abejingai pirmyn ir atgal traukyti sklendę.

– Turbūt leisi duris užsklęsti, kad galėtume ramiai pasikalbėti, – tarstelėjo ji ir spoksodama į siaurą langelį praėjo prošal, idant pasigėrėčiau ja iš šono ir iš nugaros. Tačiau pastebėjusi mane išlikus tvirtą, – nors širdį sopėjo, – ji vėl atsisėdo, uždėjo ranką man ant kelio ir vylingai tarė:

– Visada buvai savimeilis, Turmsai. Bet tikriausiai supranti, kad bent jau prieš žmones turi tam tikrų priedermių Mismei. Mergaitei netrukus sukaks septyneri. Pats laikas išeiti iš Tercijaus Valerijaus namų. Nors Tercijus Valerijus geras žmogus, bet dirgsta jai nuolat po kojų trainiojantis. Ir man Mismė nemaloniai primena liūdnus išgyvenimus.

– Ak, štai kaip, – pasakiau. – Anksčiau nežinojau, kad esi Romos patricijų giminėje gimusi.

– Ne viską tau pasakojau apie nelaimingą savo vaikystę, – įžūliai tikino Arsinoja. – Juridiškai Mismė yra nesantuokinis vaikas, o tai kenkia mano naujajai padėčiai. Jei būčiau susipratusi jos tėvą padaryti patricijum, gal būčiau išleidusi ją į Vestos mergeles ir šitaip aprūpinusi jos ateitį. Bet visko iškart negali numatyti. Gerai supranti, kad nemažai paplušėjau savo kilmę įrodinėdama. Sūnus dabar pripildė mūsų namus ir Tercijus Valerijus tesugeba tik apie savo sūnų galvoti. Dėl mano garbės nors kartą pagalvok apie priedermes man, pasiimk savo dukterį ir ja pasirūpink.

– Savo dukterį? – paklausiau apstulbęs.

Arsinoja suirzo, nes šitai jai buvo nemalonu prisiminti, ir riktelėjo:

– Žinoma, Mismė yra kaip ir tavo duktė, bent jau geriausio tavo draugo duktė! Jei apie mane negalvoji, tai pagalvok apie Mikoną. Juk neleisi jo dukters pamesti.

– Net nekalbėk apie tai, – pasakiau. – Mielai paimsiu Mismę, bet ne dėl tavęs. Myliu mergaitę ir jos ilgėjausi. O jei jau prakalbome apie tavo sūnų, tai atleisk už žmogišką smalsumą: po to, ką išgirdau ir supratau, tavo deivę prisiminęs, atskaičiavau devynis mėnesius, ir akivaizdu, kad jis – Koriolano sūnus.

Arsinoja užsiėmė minkštu delnu burną ir neramiai apsižvalgė. Tačiau buvome dviese. Ji nurimo ir nusišypsojo.

– Nuo tavęs, aišku, nieko nenuslėpsi, Turmsai, tu geriausiai mane pažįsti, – prisipažino ji. – Šiaip ar taip, berniukas yra kilmingiausių Romos patricijų kraujo, o jo tėvas – narsiausias Romos vyras. Už tai manausi esanti skolinga Tercijui Valerijui. Ne, savo sūnaus jam nėra ko gėdytis, nors berniuko tėvas išdidėlis, todėl gyvena kaip tremtinys ir, bijodamas liaudies apmaudo, niekados negrįš į Romą. Bet dėl mano pačios ramybės šitaip turbūt geriausia.

Nuoširdus jos prisipažinimas sutirpdė mano širdies ledą. Pradėjom gyvai kaip kadaise šnekučiuotis. Ji mane prajuokino ir vėl supratau, kodėl pamilau ir tebemylėjau ją – žemėje kitos tokios moters nebuvo. Ji visaip smagino mane ir jai pačiai buvo smagu, nes aš vienintelis pasaulyje ją supratau ir ji žinojo galinti manimi pasikliauti. Tačiau jos nepaliečiau. Linksmai plepėdami nepajutom, kaip bėga laikas, kol ji krūptelėjo pastebėjus kambarį sutemus, staiga susisupo apsiaustu ir padorių romėnių papročiu apsigobė galvą.

– Turiu eiti, – pasakė. – Netrukus atvesiu tau Mismę ir tikiu, kad pasirūpinsi ja kaip tikra dukteria.

Atrodo, Arsinojai nerūpėjo, jog Mismė augs Suburoje. Ji buvo nusivylusi Misme, nes ši paveldėjo apskritus Mikono skruostus ir trumpoką liemenį, buvo nerangi ir nemokėjo jai įtikti. Todėl atsikračius mergaitės Arsinojai palengvėjo.

Tačiau aš negalėjau nė pagalvoti, kad Mismė augs Suburoje tarp ištvirkėlių ir cirkininkų. Nuvedžiau ją į mažą savo sodybėlę seniems vergams prižiūrėti ir pats dažniau lankiausi, nes norėjau pamokyti Mismę skaityti, rašyti, užauginti ją laisvą ir savimi pasitikinčią. Neturėjau išteklių nusamdyti jai mokytojo, juolab kad Romoje tai buvo neįprasta. Čia mergaitės buvo niekinamos, todėl kūdikystėje jas kartais pamesdavo, o mokydavo tik verpti ir austi, ruošti paprastą Romos valgį ir sunkius ūkio darbus dirbti. Net senatorių dukterys tokiu lavinimu tenkindavosi.

Bereik savo dukterį Arsinoja niekino, nes Mismė buvo greitos nuovokos. Ištrūkusi iš niūraus namo ir nepaliaujamų barnių į kaimo gyvenimo džiugesį bei laisvę, ji greitai tobulėjo, mylėjo gyvulėlius, su malonumu prižiūrėjo galvijus, išdrįsdavo net ant arklio užlipti ir per ganyklas pasileisti. Norėdamas prisidurti, savo sodyboje šėriau porą senato arklių, nes tuo metu senatas išlaikydavo raitininkų arklius, o žiemai išdalydavo juos aplinkinėms miesto sodyboms. Skirtą dieną, patricijų jaunikaičiams susirinkus į vilko dievo ganyklas bei pelkę raitininkų pratyboms, arklius reikėdavo nuvesti į Romą. Šitaip galėdavau nujoti į Romą, o iš ten parjoti atgal. Aš pats neturėjau išteklių arklį laikyti. Tokiai prabangai penkiolikos jugerų nepakako.

Per porą metų Mismės oda parausvėjo, pasidarė glotni, ji išstypo, rankos ir kojos pagrakštėjo, ji tapo rangesnė, nors zujojo aplink it geibi telyčaitė.

Iškeliaudamas ilgam palikdavau ją patikimų senų vergų priežiūrai, bet kaskart vis labiau džiaugdavausi sugrįžęs ir pamatęs jos šviesias akeles džiugiai nusigiedrijant. Ji tuoj apsivydavo rankom man kaklą, pabučiuodavo ir aš neišdrįsau pasisakyti nesąs tikrasis tėvas. Stiebdamasi ji mano akims vis gražesnė darėsi: jos antakiai buvo siauručiai, mieli, lūpos – lyg rožių lapeliai. Suaugus į mergelę, jos akys vis labiau priminė nerimastingas Mikono akis, ji išmoko šaipytis iš kitų ir savęs. Tokia užaugo Mismė.

3

Nenoriu pasakoti apie Romos sankirčius su kaimynais bei nepaliaujamus grobikiškus karus. Žemės padalijimo klausimą teko svarstyti viešai, tačiau Arsinojos dėka Tercijus Valerijus buvo seniai atsisakęs savo ketinimų. Susilaukęs palikuonio, jis nagais ir dantimis įsikibo žemės ir atgavo savo sluoksnio brolių pasitikėjimą. Jo jau nebelaikė kvailiu, o prireikus nuraminti liaudį, jį stumdavo į priekį. Prisimindama ankstesnę Tercijaus nuomonę, liaudis juo pasitikėjo. Taigi Tercijus Valerijus turėjo politinės įtakos, o patricijai, senatoriai, net jo giminaičiai vis labiau žavėjosi Arsinoja, dariusia senukui tokį gerą poveikį.

O jis ir nebuvo kvailys. Tiesa, namuose jis suteikė Arsinojai būtiną naujųjų laikų prabangą ir kantriai tvėrė jos išlaidavimą, bet pats nemetė ankstesniųjų paprasto gyvenimo įpročių: savo kambaryje miegojo ant kieto čiužinio, netukindamas kūno tenkinosi prastu valgiu bei daržovėmis, kėlėsi gaidžiams užgiedojus, kasdien nupėsčiuodavo ilgą kelią patikrinti naudmenų ir gulėsi vos tamsai užslinkus. Gimus sūnui, jis su Arsinoja elgėsi švelniai, tėviškai ir nebegėrė stiprinamųjų Arsinojos vaistų, ne veltui baimindamasis ilgainiui juos pakenksiant sveikatai. Todėl išliko sveikas, stiprus, ir galva jau nebedrebėjo senate kalbas sakant. Šitą silpnumą jis sau tik namuose leisdavo.

Visa tai sužinojau, iš šalies stebėdamas Tercijaus Valerijaus gyvenimą, ir labai pralinksmėdavau, atsitiktinai pamatęs Arsinoją ir įžiūrėjęs jos veido rūgštumą, – atrodė, jog stulbinamas Tercijaus Valerijaus gyvybingumas įstūmė ją į pačios išsikastą duobę. Sakytum Arsinoja vien iš apmaudo ir nuobodžio seno greičiau nei įstangusis Tercijus.

Iki Romos atsklido žinia apie didžiojo karaliaus Darėjo mirtį. Naujiena sukrėtė pasaulį. Graikai džiūgavo ir prie Heraklio aukuro atšventė padėkos šventę, manydami, kad Graikijos metropolijai grėsęs pavojus praėjo, nes buvo tikri, jog dėl sosto paveldėjimo tokioje didelėje valstybėje kils maištų bei neramumų ir sosto įpėdiniui nebe Graikija rūpės. Tačiau Darėjas iš užgrobtų kraštų buvo sukūręs tokią tvirtą valstybę ir įvedęs tokią gerą tvarką, kad nieko nenutiko. Atvirkščiai, jo sūnus Kserksas, jau nebejaunas vyras, – taip ilgai Darėjas valdė, – nedelsdamas išsiuntė į Atėnus ir kitus Graikijos

metropolijos miestus pasiuntinius, kaip nuolankumo ženklo reikalaudamas žemės bei vandens. Šįkart atėniečiai pasiuntinių mesti į šulinį nedrįso, o elgėsi su jais pagarbiai. Keli miestai, kuriuos baugino Persijos valdomos Trakijos artumas, davė žemės ir vandens, manydami, jog toks menkas palankumo parodymas jų nėmaž neįpareigoja.

Visa tai vyko toli, bet panašiai kaip į vandenį įmesto akmens raibuliai pamažu sklinda ir sudūžta tik į tvenkinio krantus, taip pasaulio įvykiai paliesdavo Romą. Juk Persijos valstybė rytuose rėpė skitų stepes ir Trakiją ligi Egipto bei Indijos upių, todėl didysis karalius ne bereik visą pasaulį laikė žaidimų aikštynu, o savo paties priederme – visoms šalims suteikti taiką ir saugumą, taigi amžiams baigti karus. Apie šitai pagalvojus, Romos kivirčai bei vangus jos plėtimasis į kaimynines sritis atrodė niekingesnis už piemenų ginčą ganykloje. O vidinė patricijų ir plebėjų kova – tiek vieniems, tiek kitiems saviškai puikuojantis romėniškumu, – man teprilygo varlių kurkimui maurais užėjusioje baloje.

Sutikau savo draugą Ksenodotą, ką tik kartaginiečių laivu atvykusį į Romą ir žengiantį iš Merkurijaus šventyklos paaukojus už pasisekusią kelionę. Jis buvo nusivilkęs persiškus drabužius ir dailiai apsirengęs naujausiu jonėnų papročiu. Plaukai kvepėjo iš tolo, avėjo sidabru puoštą apavą. Ir garbanotą barzdą buvo nusiskutęs. Tačiau bemat pažinau jį iš veido ir akių ir puoliau pasveikinti. Pažinęs mane, jis karštai apkabino ir sušuko:

– Sėkmė mane lydi, nes pirmiausia ketinau tavęs, Turmsai iš Efeso, ieškoti. Noriu, kad patartum man šiame svetimame mieste, ir apie kitką akis į akį su tavimi turiu pasikalbėti.

Kai nesilavindavau cirko arenoje, nemokiau kokio atsitiktinio mokinio, nesudarinėdavau sandėrių dėl galvijų ir nepranašaudavau Suburos merginoms, buvau papratęs, kaip ir ne vienas, slampinėti prie Merkurijaus šventyklos ir žvalgytis į svetimšalius bei pirklius. Čia pajusdavau tolimų miestų ir už Romą didesnio pasaulio dvelksmą, galėdavau gauti naudingą patarimą dėl sandėrio, padėti turtingiems svetimšaliams, nes mokėjau kalbų. Bet Ksenodotui apie tai nepasakojau. Leidau jam tarti mudviejų susitikimą dievų stebuklu.

Apgyvendinau jį su tarnais bei daiktais etruskų nakvynės namuose, kurie buvo prabangiausi ir geriausiai prižiūrimi Romoje ir kurių savininko draugystė man buvo naudinga. Paskui aprodžiau jam tai, ką Romoje vertėjo pamatyti, tačiau jį, vos atvykusį iš Kartaginos, nelabai sužavėjo medinės Romos šventyklos bei dažytos molinės etruskų dailininkų statulos. Jo domesį labiau sužadino Romos valdymas, paveikiai užkertąs kelią patvaldystei ir ginąs liaudies teises nuo didikų. Mano nupasakota Romos kariuomenės tvarka bei drausmė Ksenodotą pakerėjo. Jį apstulbino tai, kad valstybė nemoka kariams atlygio, o šie patys savimi ir ginklais pasirūpina, – tik raitininkai neperka arklių, – ir mano, jog piliečių teisė bei priedermė kariauti dėl savo gimtojo miesto, niekada negaunant nė men-

kiausios grobio dalies. Karo grobį išparduodavo, o pinigai pereidavo į valstybės iždą, ir Romoje buvo taip baisimasi patvaldystės sugrįžimo, kad karo vadu išrinktas konsulas, išdalijęs grobį kariuomenei, iškart buvo įtartas siekiąs patvaldystės.

Savo kambario Suburoje Ksenodotui rodyti nenorėjau, todėl pasisakiau kukliai gyvenąs mažame namelyje prie Romos. O jis nepanūdo apie savo reikalus nakvynės namuose kalbėti, nors ten valgėme ir vyną gėrėme. Kitądien aš nusivedžiau jį per tiltą į kitą Tiberio krantą, pasižvalgėme po apylinkes, apžiūrėjome galvijus ir patraukėme į mano užmiesčio namą. Jis mandagiai pasakė, kad ėjimas pėsčiomis jam į naudą ir kad kaimo oru malonu kvėpuoti, tačiau žingsniuodamas suprakaitavo ir iš visa ko galėjai matyti, jog per praėjusius metus jis retai savo kojomis vaikščiojo. Ir nutukęs buvo, o jo ankstesnioji ugninga smalsa virtusi šaltakraujišku vertinimu.

Pats jis tvirtino Sūzuose pasiekęs aukštą padėtį – tapęs vakarų pasaulio reikalų patarėju. Naujojo didžiojo karaliaus Kserkso palankumą jis pelnė dar prieš Darėjo mirtį. Per neišvengiamus pertvarkymus ir valdinių keitimus jis, dar palyginti jaunas, bet sukaupęs žinių, gavo užduotį stebėti vakarų pasaulį, kurio nesiekia tikroji didžiojo karaliaus įtaka.

– Kartaginoje mes, aišku, turime Persų namus bei didįjį pasiuntinį, – pasakė jis. – Iš ten keliauju, bet nesu jo valdinys, nors veikiu su juo išvien. Didžiojo karaliaus ir Kartaginos poreikiai ne kertasi, o sutampa. Kartaginos taryba žino negalėsianti prekiauti, jei didysis karalius uždarys jiems rytinės jūros uostus. Kaip dukterinis Tyro miestas, Kartagina iš tikrųjų turėtų paklusti didžiajam karaliui. Kalbu apie nustatytos tvarkos reikalavimų laikymąsi – žemės ir vandens siuntimą didžiajam karaliui. Kartaginos pirkliai taip didžiuojasi savo nepriklausomybe bei vakarinės jūros prekybos valdovų padėtimi, kad ligi šiol to nepadarė. Tačiau jie sutiko padaryti daug svarbesnį dalyką. Dėl jo aš pats iškeliavau iš Sūzų, leisdamasis į ilgos kelionės pavojus bei nepatogumus.

Mudviem žingsniuojant jis paminėjo turįs Sūzuose namus, šimtą jais besirūpinančių vergų, o Persepolyje – kuklų vasaros namelį, kurio sodams ir fontanams prižiūrėti pakako maždaug penkiasdešimt vergų. Žmonų jis neturėjo, nes norėjo išvengti moterų keliamo apmaudo. Didysis karalius Kserksas laikė tai jo dorybe. Iš to supratau, kaip ir kodėl jis pasiekė naujojo didžiojo karaliaus palankumo, nors pats jis buvo toks santūrus, kad nepasigyrė. O aš nenorėjau pasirodyti turtingesnis, nei esu. Netoli mano sodybos tryško gražus šaltinis, o aplink augo mano paties rankomis pasodinti dailūs medeliai. Buvau liepęs nunešti prie šaltinio minkštasuolius su šiaudiniais čiužiniais, o krūmus apkabinėti šventosiomis vilnos gijomis. Šaltinio vanduo atstojo šaldymo dubenį, ir Mismė patiekė mums paprastų kaimo valgių: duonos, sūrio, virtų daržovių bei duburyje troškintą paršelį, kurį iš ryto buvau paaukojęs Hekatei. Švarias linines minkštasuolių pagalves Mismė iškimšo kvapniom žolėm. Vaišinau iš sunkių etruskiškų molio indų, o

paplokščios gėrimo taurės buvo išpaišytos gabaus Atėnų dailininko. Nepanorau sidabro indais pasipuikuoti, nors jų turėjau.

Žygis pėsčiomis sužadino didelį Ksenodoto apetitą. Jis noriai valgė ir dar įsidėdavo, todėl Mismei iškart patiko. Sena vergė, labai baiminusis dėl vaišių prastumo, apsiverkė iš džiaugsmo, kai Ksenodotas pasikvietė ją ir pats padėkojo už puikų valgį. Matydamas, kaip gražiai išprusęs pasaulio žmogus elgiasi, kaip geba palenkti savo pusėn paprastų žmonių širdis bei suteikti jiems džiaugsmo, geriau permaniau jo aukštą padėtį ir pajutau pagarbą persų papročiams.

Padėkojęs virėjai ir Mismei už valgį, jis kreipėsi į mane tardamas:

– Nemanyk, kad taip elgdamasis apsimetinėju, mano drauge Turmsai. Tavo paprastas valgis buvo gardus gausybės prieskonių išdegintai mano burnai, o tavo šaltiny atvėsintas kaimo vynas išlaikė žemės skonį, todėl gerdamas jį skanauju ir perprantu žemę, kurios atšlaitėse užaugo ir sunoko vynuogės, – skanauju molį bei akmenį. Ir rozmarinu pagardintas tavo paršelis buvo puikus.

Papasakojau, jog tai etruskų patiekalas ir jį išmokau ruošti Fiesoloje. Nė pats nesusivokiau, kaip lazdele ant žemės nubraižiau žemėlapį, parodžiau, kur yra didieji etruskų miestai, ir papasakojau apie jų turtus, jūros pajėgas, Populonijos bei Vetulonijos geležies lydyklas. Ksenodotas atidžiai klausėsi viską įsidėmėdamas ir paklausdamas ko nesupratęs, todėl laikas bėgo greit ir Mismė pakeitė mūsų našlaičių vainikus rožių vainikais.

Svaigiam rožių kvapui apie galvas tvyrant, Ksenodotas apžiūriai apsižvalgė, surimtėjo ir tarė:

– Mudu draugai, Turmsai. Negundysiu ir neviliosiu tavęs. Tik pasakyk: tu širdimi už graikus ar prieš juos, tuomet aš arba tylėsiu, arba atvirai viską išklosiu, tavimi pasikliaudamas.

Efese gavau prieglobstį, mane išauklėjo Herakleitas ir trejus metus kariavau Jonijoje. Ėjau paskui Dorėją, liejau kraują ir žaizdojau kūną dėl graikų. Tačiau gerai širdimi pasvėręs supratau nuo graikų bei jų papročių atitolęs ir jau nebemylįs jų. Graikai plepūs, mėgsta viską išpūsti, įtarūs ir dievoti, kivirčnūs ir nepatikimi, klastingi ir gudrūs, išdidę aplankius sėkmei ir verksniai negandai užgriuvus. Ne, graikai man nepatiko ir nesijaučiau esąs jiems skolingas. Jų miestai riejosi tarpusavyje, jie nepakentė išmanių vyrų, o verčiau juos ištremdavo. Tiktai tironų prievarta didžiuosiuose vakarų miestuose žabojo jų nepaklusnumą. Juo geriau pažinau etruskus, po jų miestus keliaudamas, juo labiau tolau nuo graikų. Nebuvau romėnas, bet ir mano graikiškumas buvo kitoks. Buvau svetimšalis žemėje, net savo kilmės nežinąs.

Paaiškinau:

– Graikai daug kuo žavūs, tačiau mano širdžiai jie atsipykę, ir bent jau šioje žemėje jie įsiveržėliai, alkūnėm skinąsi sau vietą. Graikiškumas ir graikiška dvasia visa aplink ardo ir gadina tai, kas ligi šiol buvo.

Nesuprantu, kas sukėlė tokį mano gaižulį, bet suvoktas jis užnuodijo sielą, rūgštimi degino pilvą. Galbūt taip nutiko dėl Efese patirtų jaunystės pažeminimų. Galbūt pernelyg ilgai buvau prisirišęs prie Dorėjo, todėl jau nebesižavėjau jo graikiškumu. Net skitai sako, kad graikai geriau tinka į vergus bei tarnus nei būti laisvaisiais.

Linktelėjęs galvą, Ksenodotas tarė:

– Pats esu jonėnas, nors, tiesą sakant, pasiilgstu persiško apdaro ir persiškos išminties. Persas laikosi žodžio ir neapgaudinėja draugų, o mes, graikai, esame pripratę net dievus dviprasmiškais pažadais mulkinti. Iš tiesų niekada juoda nebūna visai juoda, o balta – visai balta, tad, tarnaudamas didžiojo karaliaus reikalui, tikiu tarnaująs ir savo tautos labui. Patys patyrėm ir matėm, kad laisvi graikai – žiauriausi žvėrys. Besirungiantys miestai, net piliečiai ėda vienas kitą, nenumaldomo pavydo kankinami. Graikijos metropolija, ypač Atėnai – viso pasaulio neramumų židinys. Kraštas nelaboj vietoj – jūros supamas ir prekybinių kelių sankryžoj, todėl nepasitenkinimo ir maišto kibirkštys žyra po pasaulį. Graikiški Sicilijos miestai išstūmė finikiečių bei tirėnų prekijus ir grasina Eriko žemei. Tikriausiai žinai, kad naujasis Sirakūzų tironas Gelonas užėmė Himerą ir ištrėmė Terilą, sulaužęs visas ankstesnes įtakos sričių sutartis. Iki Mesanos ir Regijo užvaldymo liko tik žingsnis. Tuomet tirėnų bei Kartaginos laivai nebegalės plaukioti sąsiauriu. Laimė, Anaksilajas užsispyręs, nes gerai supranta, kad, paklusęs Gelono reikalavimams ir uždaręs sąsiaurį visiems, išskyrus graikus, praras valdžią.

– Tai man negirdėta, – pasakiau susmalsęs. – Tupiu Romoje kaip užmaurėjusioje baloje.

Ksenodotas paaiškino:

– Kartaginoje kilo netikėtų neramumų dėl graikų įžūlumo, nes jie nesilaiko sutarčių ir mėgina sutrukdyti Kartaginos prekybą Sicilijoje. Sirakūzai bei Akragantas yra pernelyg galingi, kad vienas kitą įveiktų kitaip nei pražūtingame kare. Dėl to jų tironai susijungė ir pasidalijo graikiškus Sicilijos miestus. Žiaurusis Gelonas ir klastingasis Teronas dabar dviese valdo visą graikiškąją Siciliją. Sunerimęs Anaksilajas prašė Kartaginos pagalbos ir pažadėjo netgi savo žmoną bei vaikus atiduoti įkaitais, laiduodamas, jog tvirtai laikysis savo. Jis sumanus politikas ir supranta, kad laisvė visų tautų laivams plaukioti sąsiauriu lemia sumanią prekybą.

– Be to, jis turtėja rinkdamas laivų krovinių mokesčius, – tarstelėjau. – Jo elgesys labai graikiškas, jei jis prašo mirtino priešo pagalbos, kovodamas su savo gentainiais.

Ksenodotas paraudo ir įsispoksojo į savo išpuoselėtas rankas bei raudonai dažytus nagus.

– Be abejonės, persas taip pat yra mirtinas Graikijos priešas, – pritarė jis. – Bet nelaikau savęs gentainių išdaviku. Geriausia, ką turi graikai ir jonėnai, – tai kultūra: dailė, poezija, išmintis ir menas gyventi. Tačiau grai-

kų politika – kaip vėžys pasaulio kepenyse. Persija vykdo taikos ir tvarkos politiką. Pats didysis karalius nuoširdžiausiai gerbia graikų kultūrą. Graikijos valstybei žlugus, pažangioji graikiška dvasia, ramiai skleisdamasi, atnaujins pasaulį.

Jis pastebėjo, kad taip kaip jis ta mintimi nesižaviu, greitai pagriebė lazdelę ir pradėjo braižyti smėlyje žemėlapį, rodydamas, kiek jau pasirengta karo žygiui.

– Didysis karalius sužlugdys Graikiją sausumoje, – aiškino jis. – Todėl jis įsteigė Persijos atramos taškus Trakijoje. Tesalijos miestai jo pasiuntiniams davė žemės ir vandens. Finikijos ir Jonijos sąjungos laivynas lydės pakrante neregėtai didelę kariuomenę, laiduodamas jos aprūpinimą bei ryšius. Per Bosporą tiesiamas laivų tiltas bus it tvirta žemė. Pagalvojus apie galimas audras, Trakijoje per pusiasalį išraustas kanalas, kad laivynui nereikėtų atvira jūra kyšulio apiplaukti. Devyneri metai besirengiant praėjo. Apskaičiuotas kiekvienas iš Azijos Europos link žygiuojančios kariuomenės žingsnis ir dienos kelias. Tiesa, Atėnai karštai įtikinėja visą graikiškąjį pasaulį nepasiduoti ir savo kasyklų sidabrą paaukojo naujoviškoms trieroms statyti. Bet iš tikro Atėnai apimti nevilties ir pasidavimo nuotaikos, nors stengiasi rodytis narsūs. – Ksenodotas nusišypsojo plonomis lūpomis ir pridūrė: – Net Delfų orakulas abejoja ir teikia dviprasmiškus atsakymus.

Atidžiai pasižiūrėjęs man į akis, jis tęsė:

– Pirmiausia didysis karalius ketina užimti Graikijos metropoliją. Pats žinai, kad tarp savęs besikivirčijantys Graikijos miestai neturtingi, palyginti su galingais graikiškais miestais vakaruose. Atėnų ir Spartos pasiuntiniai kaip tik keliauja per savo gentainių miestus Sicilijoje ir Italijoje melsdami pagalbos, nes kitą vasarą išmuš Graikijos likimo valanda. Mes ginkluojamės taip smarkiai, kad net puolimo laiko nuslėpti negalime. Didžiajam karaliui naudinga įvelti didžiuosius Sicilijos miestus į karą vakaruose. Kaip tik sudarėme sutartį, jog Kartagina kitą vasarą nusamdys ir į šiaurinį Sicilijos krantą nugabens kuo stipriausią kariuomenę, kuri pirmiausia išlaisvins Himerą iš Sirakūzų tironijos. Bet, norint jūra pergabenti ganėtinai didelę kariuomenę, Kartaginai būtina tirėnų laivyno parama. Būtų puiku, jei ir etruskų miestai pasiųstų kariauti pajėgių būrių, nes kartaginiečiai gabesni pirkliai nei kariai. Etruskams rudenį susirinkus spręsti sąjungos reikalų, Kartaginos taryba, primindama savo draugystę, šito etruskų paprašys.

Jis suglaudė abiejų rankų pirštų galiukus ir pasakė:

– Dėl to atkeliavau į Romą. Šis savarankiškas ir savotiškas miestas – gera etruskų žemės stebėjimo vieta. Aš pats negaliu ir neturiu teisės dalyvauti derybose. Bus kalbama tik apie tai, ką laimėtų Kartagina bei tirėnai, pasipriešinę graikų įtakai. Etruskai neturi sužinoti, jog karinį Kartaginos pasirengimą apmokės didysis karalius. Svarbiausia, kad įtakingi etruskų miestų asmenys suprastų, jog metas tinkamas graikus vakaruose sužlugdyti. Tokios progos pergalės deivė, man rodos, antrą kartą jiems nepasiūlys.

Iškėliau iš šaltinio indą vyno ir pripyliau taures. Kalvų viršūnės nuraudo, ant atšlaičių leidosi sutemos. Vakarui vėstant vyno ir rožių kvapas stiprėjo.

– Ksenodotai, – paprašiau, – būk atviras. Toks rūpestingas pasirengimas ir tokia didžiulė kariuomenė – ne vien tik Graikijos metropolijai užkariauti. Kūju uodo netraiško.

Jis dirgliai nusijuokė, prieblandoje įsibedė man į akis ir patvirtino:

– Žinoma, Graikijai tapus atramine Persijos žeme, antras žingsnis – nugabenti kariuomenę į Italiją. Jeigu Kartagina ir tirėnai gebės suduoti gniuždomą smūgį Sicilijai ir įvelti į kovą Sirakūzų bei Akraganto laivynus, perso laivyno kariuomenei nugabenti į vakarus pakaks. Anksčiau ar vėliau tai įvyks. Didysis karalius neužmirš savo sąjungininkų. Tikriausiai žinai, kad iš draugiškų miestų jis reikalauja tik žemės ir vandens. Pakaks jo papročiu išimti vieną akmenį iš mūro, pripažįstant Persijos viešpatavimą.

Buvo keista, kad aš, jaunystėje visa širdimi prisidėjęs prie Jonijos maišto ir kovojęs su persu, dabar be abejonių rinkausi verčiau perso viešpatavimą pasaulyje nei visa naikinantį graikiškumą. Šį sprendimą buvau subrandinęs širdyje ir atmerktomis akimis pasirinkau kelią, žemiško proto dar kartą pastūmėtas susikauti su aklom likimo jėgom. Tyčia užsirišau ant galvos maišą ir pasigriebiau vėzdą.

Ksenodotui pasakiau:

– Turiu draugų etruskų miestuose ir mielai nukeliausiu pasikalbėti, prieš jų valdovams susirenkant kalti naujos metų vinies į medinę Volsinijų šventyklos koloną. Žaviuosi etruskais, gerbiu juos bei jų dievus. Dėl savo ateities, – jeigu nori likti jūros valdovais, – jie privalo paremti Kartaginos karo žygį.

Ksenodotas suplojo rankomis ir šūktelėjo:

– Nesigailėsi taip apsisprendęs, Turmsai! Dėl savęs nebijok. Rinkau apie tave žinias Efese. Didysis karalius nejaučia tau pykčio už Kibelės šventyklos sudeginimą. Atvirkščiai, tavo nusikaltimas labai naudingas jo politikai, nes įpareigoja jį kariauti neišvengiamą karą su Atėnais. O kad tai tavo darbas – ištrinta ir užmiršta.

Niūriai burbtelėjau:

– Mano nusikaltimas – mano paties ir dievų reikalas. Žmonių už tai neatsiprašinėsiu.

Perpratęs mano išdidumą, jis lanksčiai nukreipė kalbą į kitus dalykus: papasakojo, kaip pietų audra tuomet nunešė jį į Pestą, ir apie įžeidinėjimus, kuriuos teko dėl persiškų kelnių iškęsti. Tačiau jis pasijuokė iš prisiminimų ir pasakė:

– Man rodos, Kumai laikysis apdairaus nešališkumo ir, savo naudos žiūrėdami, veikiau liks etruskų draugai nei priešai. Ir Pestas dėl savo padėties bei prekybos turbūt nedrįs su Sirakūzais susidėti. Vienintelis klaustukas – Roma, išaugusi į karinę valstybę.

Niekinamai tariau:

– Roma neturi laivyno ir yra ganėtinai užsiėmusi kaimynų žemių plėšimu. Senatas nemato toliau Romos riboženklių.

Papurtęs galvą, Ksenodotas paaiškino:

– Didžioji politika sudėtingesnė, nei manai, Turmsai, o graikai gudrūs. Roma galėtų įvelti į karą etruskus kaip tik tada, kai šie ruoštų kariuomenę į Siciliją. Man rodos, etruskai nemėgsta kariauti. Jei kuriam jų miestui grėstų pavojus, jie nesuteiktų pagalbos Kartaginai.

Išdidžiai pasakiau:

– Nesirūpink dėl to, Ksenodotai. Roma sudariusi dvidešimties metų nepuolimo sutartį su Vejais, o Cerė bei Tarkvinijai – pernelyg galingi miestai, kad Roma drįstų juos erzinti. Tiesa, graikų ir etruskų varžybos Romai patinka, be to, jie pasisavino graikų mitus. Tačiau iš tikrųjų jie niekina graikus, laikydami juos tauškaliais ir niekingais fleitininkais. Daug blogiau tai, kad etruskai išties net dėl savo įtakos srities nenori kovoti. Šiaurėje juos spaudžia keltai, pietuose – graikai, bet jie verčiau atsisako vieno krašto po kito, nei kruviniems karams jėgas eikvoja.

Prisiminiau ką matęs ir papasakojau:

– Jų kilmingi jaunikaičiai – lavūs raitininkai, puikiai kaunasi kalavijais, bet raitininkų kariuomenėje tarnauja veikiau savo pramogai nei karui rengdamiesi. Jų karo laivai siauri ir silpni, palyginti su graikų trieromis. Jie mieliau dirba ir svajoja, švenčia dievų šventes, žiūri šventuosius šokius bei žaidinius, nei kariauja. Sunku bus prikalbinti juos savanoriais tolimam žygiui į Siciliją. Piliečius jie gali priversti tik savus miestus ginti.

Ksenodotas pasakė:

– Perpratai aplinkybes geriau už mane ir žinai, ką daryti. Jei tau reikia persiško aukso – gausi pakankamai. Vėliau tau bus užmokėta už kiekvieną tirėnų karo laivą bei kiekvieną etruskų karį, kuris eis į Kartaginos žygį užkariauti Himeros – kad ir kaip jis baigtųsi. Didžiajam karaliui svarbiausia, kad Kartagina savo karo žygiu supančiotų vakarinių graikų pajėgas.

– Nenoriu persiško aukso, – atsakiau. – Visko turiu ganėtinai. Išmintingiau būtų šiuose kraštuose persiško aukso neleisti. Etruskai yra įtarūs ir įžeidūs. Pakaks jiems įrodyti, kad viskas tik dėl jų jūros miestų ateities.

Ksenodotas nustebęs papurtė galvą ir tarė:

– Tu kvailas ir neapsišvietęs politiškai, Turmsai. Karui pirmiausia reikia aukso, antra – aukso, trečia – aukso. Visa kita įvyks savaime. Bet elkis, kaip išmanai. Galbūt didžiojo karaliaus palankumas kada nors tau pravers labiau nei auksas.

– Aš nesiekiu didžiojo karaliaus palankumo, – atsainiai paprieštaravau. – Ir galvoju kitaip negu tu. Ne auksas karus nulemia, o drausmė ir kario patirtis. Alkanas ir sulysęs kare įveikia turtingą ir tuklų.

Ksenodotas prapliupo juoku ir šūktelėjo:

– Be abejonės, esu tuklus ir eidamas prakaituoju, tačiau turiu sukaupęs

patirties ir tariuosi esąs sumanesnis nei tuomet, kai mikliom kojom po sikanų miškus bėgiojau ir ant plikos žemės miegojau. Visada galiu nusisamdyti drausmingų karių, kad mane nuo liesų graikų apgintų. Tik kvailys pats griebiasi kalavijo. Išmintingas kitus priverčia kariauti ir iš saugios tolios vietelės žiūri, kuo kova baigsis.

Jo pašaipūs žodžiai paskatino mane tvirtai nuspręsti, jog pats lydėsiu etruskus į Himerą ir kalaviju kartu su jais kausiuosi, nors kraujo praliejimu dygėjausi. Tiek maniau būsiąs jiems skolingas, jei įkalbėsiu leistis į tolimą karą. Vis dėlto nepasisakiau ką manąs Ksenodotui, nes jam tai būtų sukėlę juoką.

Tebešypsodamas jis nusiėmė nuo kaklo sunkią grandinę, užkabino ją man ir paprašė:

– Bent šitą paimk kaip mano ir mano draugystės prisiminimą. Ji iš vienodo svorio luistelių ir juose nėra persiško antspaudo. Prisireikęs galėsi po luistelį nusikabinti.

Grandinė svarino man kaklą kaip apkaustai, bet negalėjau jos grąžinti neįžeisdamas Ksenodoto. Nujaučiau įsivėlęs į reikalą, kurio neturėjau imtis, bet taip ilgai gyvenau beprasmį gyvenimą, kad įsimaniau nuveikti reikšmingų darbų.

Užslinko vakaras, sužibo žvaigždės, Mismė apkamšė mudu mūsų avių vilnos apklotais, o senas vergas atnešė žarijų indus rankoms ir kojoms pasišildyti. Neužmigome ligi nakties ir aš papasakojau Ksenodotui apie Arsinoją. Pasakojant mane smelkė ilgesys, – prisiminiau Arsinoją tokią, kokia ji buvo smagiausiomis valandėlėmis. Tačiau Ksenodotas nesidomėjo moterimis, nors mandagiai tikino, jog Arsinoja – įstabiausia iš jo sutiktų moterų.

4

Ksenodotas liko Romoje, o aš iškeliavau į Tarkvinijus susitikti su Larsu Arntu Velturu. Nors jis dar buvo jaunas, iškart permanė reikalo svarbą ir galimybes sustiprinti silpstančią etruskų galybę jūroje bei sutriuškinti juos stelbiančius graikus. Jis pasakė:

– Didžiuosiuose krašto lygumos miestuose yra jaunų ir tuščiagarbių vyrų, kurių senybė netenkina. Yra tvermingų piemenų bei žemdirbių, kurie leisis į pavojų, įsimanę vienu žygiu užpelnyti daugiau nei per visą gyvenimą kitiems tarnaudami. Didžiosios mūsų salos vargu ar galės duoti laivų, nes jų ir vyrų reikia saloms bei kasykloms saugoti. Tačiau Populonijos ir Vetulonijos geležies giminės permanys savo naudą, ir iš Tarkvinijų galime gauti bent dešimt karo laivų.

Jis nusivedė mane pas savo tėvą Arunsą Velturą, kuris taip gerbė papročius, kad draudė vadinti jį lukumonu, o Tarkvinijus atidavė valdyti tarybai. Kilnesnio vyro dar nebuvau sutikęs. Nors jis ėjo aukštas pareigas, mane

priėmė maloniai ir prielankiai. Rodydamas žemėlapyje paaiškinau jam didžiojo karaliaus karo žygio užmačias ir pakartojau Ksenodoto žodžius, jog tokios puikios progos sutriuškinti graikus gali niekada nebepasitaikyti.

Jis klausėsi atidžiai, – pailgaveidis, nenusakomo amžiaus, – ir galų gale tarė:

– Manau, dievai nenorėtų, kad vienas žmogus ar viena tauta valdytų visą pasaulį. Tautos palaiko viena kitos pusiausvyrą – kyla ir žengia pirmyn, tarpusavyje rungdamosi. Visos tautos lygios ir žmonių kančios visur vienodos – etruskų, graikų, mišriakraujų ar juodaodžių. Bangomis tautos kyla ir vėl slūgsta. Kiekvienai tautai ir miestui nuskirtas metas išaugti, sužydėti ir nuvysti. Etruskų miestai nėra geresni ir svarbesni už graikų miestus, nors apie dievus mes turbūt žinome daugiau negu kitos tautos. Dešimt metų papildomai žmogus gali iš dievų išsipirkti, šimtą metų – tauta ar miestas, bet daugiau niekas negauna.

Jo prasmingi žodžiai padarė man gilų įspūdį, tačiau Larsą Arntą apėmė nekantra ir jis subarė:

– Tėve, tu jau senas ir taip kaip mes, jaunieji, naujų laikų nepermanai. Graikų įtakos jūroje bei sausumoje klausimas mums yra gyvybės ar mirties klausimas. Nė viena tauta šalia graikų negali ramiai gyventi ir kaip lygi prekiauti. Kartaginos ir mūsų dievai kiti, kitokie papročiai, jų oda raudonrudė, vis dėlto su Kartagina galime ramiai sugyventi ir dėl visko protingai susiderėti. Graikai atneša įkarštį, nerimą, godulį, puikybę, laiko savo tautą už kitas išmanesne. Jei Kartagina mano esanti priversta kariauti, privalome ją paremti – ryžtingai ir visomis pajėgomis. Gerai ar blogai, taikiai ar karingai tai padarysime – savo kailiu atkentėsime, jei Kartagina pralaimės.

Atsiduses jo tėvas tarė:

– Tebesi labai jaunas, sūnau Arntai. Kas kalavijo griebiasi – pats žūsta nuo kalavijo. Žmonių dievams nebeaukojame.

Arntas sugniaužė laibus pirštus, sukando dantis, bet nulenkė galvą prieš tėvą. Senasis etruskas nusišypsojo malonia liūdna šypsena ir pasakė:

– Tai politinis klausimas ir jį turi spręsti taryba. Jeigu manai, kad tai svarbu, tai rugsėjį turėsi vietoj manęs į Volsinijus keliauti. Ko man kištis į tai, kas vis vien įvyks ir ko negaliu sukliudyti.

Taip paprastai Larsas Arunsas paaukštino savo sūnų laikinuoju Tarkvinijų valdovu. Juk jo kapas jau buvo įruoštas, amžinaisiais dailininko Arunso tapiniais išgražintas, ir jis nenorėjo iš dievų išsipirkti dešimt papildomų metų, valdovui daugiau vargų nei džiaugsmų teiksiančių. Juos išsipirktų kitų, ne savo labui, jie senam žmogui našta.

Mūsų pokalbiui taip nelauktai pakrypus, Larsas Arunsas pakilo, švelniai uždėjo man ant pečių rankas ir pasveikino:

– Aš laimingas tave pamatęs, Turmsai. Prisimink mane, savo šalin parkeliavęs.

Larsą Arntą jo žodžiai apstulbino ne mažiau kaip mane, tokius žodžius

kadaise Himeroje man perdavė Larsas Alsiras ir aš palaikiau juos tik senoviniu pasveikinimu, reiškiančiu ypatingą prielankumą. Tik vėliau supratau, jog senasis Larsas Arunsas Velturas pažino mane ir tuokart palaikė mane dievų žinianešiu. Dėl to jis verčiau sūnaus labui atsisakė valdžios, nei kišosi į keblų reikalą.

Dėl Ksenodoto man daugiau nebereikėjo stengtis, nes Larsas Arntas perėmė tą užduotį, pats vyko ir savo draugus į tolimus etruskų miestus dirvos ruošti siuntė. Kartaginos pasiuntiniams atplaukus ir per Tarkvinijus keliaujant į sąjungos susirinkimą Volsinijuose, jų pagalbos prašymas jau buvo aptartas ir nuspręsta padėti. Aš pats pamaniau verčiau nekaksiąs į šventąjį etruskų miestą ir Tarkvinijuose lauksiąs sąjungos sprendimo.

Dvylika tų švenčių dienų buvo skiriama dievams, septynios – vidaus politikai aptarti, trys – užsienio politikos klausimams svarstyti. Ginčas dėl pagalbos Kartaginai kare su Sicilijos graikais kilo kaip senųjų ir jaunųjų sankirtis, ir abu lukumonai atsisakė balsuoti, nes lukumonai – taikos valdovai. Buvo nuspręsta, jog kiekvienas sąjungos miestas pats gali nutarti, ar teikti pagalbą Kartaginai ir ar visa tai vyks miesto vardu, ar savanorius telkiant. Abu šventieji lukumonai tuoj pat pareiškė, kad jų miestai – Volateros ir Volsinijai – neleis net savanorių savose valdose telkti. Bet tai buvo krašto gilumos miestai, o šiuokart svaresnis buvo jūros miestų žodis.

Po susirinkimo Kartaginos pasiuntiniai iš įvairių miestų atstovų bei valdovų surinko įsipareigojimus teikti pagalbą. Vejai pažadėjo du tūkstančius sunkiaginklių, Tarkvinijai – savo raitininkus bei dvidešimt karo laivų, Populonija su Vetulonija – po dešimt karo laivų, o kiekvienas krašto gilumos miestas – mažiausiai po penkis šimtus ginkluotų vyrų. Tai buvo mažiausia privaloma kiekvieno miesto parama, tačiau jaunieji tikėjosi peržiem liaudį sugundyti, taigi iš tikro pastiprinimas turėjo būti daug gausesnis. Iš visa ko galėjai spręsti, jog ši užmačia bus didžiausias etruskų jūros žygis po ano, įvykusio viena žmonių karta anksčiau, kai jų laivynas prie Sardinijos krantų sutriuškino dvigubai gausesnį Fokajos laivyną ir nutraukė graikų plūsmą į didžiąsias salas. Nugalėjus Fokajos vyrus, buvo nesunku surasti išlaipintą graikų kariuomenę ir apginti rūdynus.

Sprendimai buvo slapti, bet visuose etruskų pakrantės miestuose gyveno graikų amatininkų bei išsilavinusių pirklių, o didžiuosiuose vakarų miestuose buvo politikų, renkančių prekybos ir jūrininkystės žinias. Diduma kilmingųjų etruskų palaikė draugiškus santykius su jais ir patys keliaudavo po graikiškus miestus. Jie žavėjosi graikų kultūra labiau nei savąja, ir, išdavę savo draugams graikams apie gresiantį pavojų, darė ką įmanydami, kad sutrukdytų ginklavimąsi. Netgi samdėsi iš krašto gilumos atvykstančius savanorius, idant šie neitų į karą, o žiemą etruskų jūrų miestuose kilo tyčinių gaisrų bei jūrininkų neramumų, skatinusių netvarką ir trukdžiusių rengtis karui.

Tačiau šitai įvyko vėliau. Pargabenau iš Tarkvinijų į Romą Ksenodotui tik gerų naujienų ir buvau tikras, jog etruskai, nepaisydami vyresniųjų dve-

jonių, ryžtingiausiai parems Kartaginą. Iš Arnto buvau gavęs slaptų įsipareigojimų nuorašą. Ksenodotas nepaprastai apsidžiaugė jį pamatęs ir pasakė, jog tai pranoksta didžiausias jo viltis.

– Ir viskas veltui! – šūktelėjo jis. – Kur aš dabar dėsiu taip sunkiai atsigabentas auksines jaučių galvas?

Jis atsivežė senoviniu Kretos pavyzdžiu išlietų, po talentą sveriančių jaučių galvų, kurios Kartaginoje turėjo mokestinę vertę, tik buvo paslėpęs jas prie Romos upės žiočių, idant tokie dideli turtai nesukeltų senato įtarimų. Juokomis pasiūliau jam vežtis jaučių galvas ten, iš kur atsigabeno, ir pasakiau, jog šis karas – pačių etruskų karas, niekas jų nepapirko ir nepriverte. Dėl etruskų didysis karalius rytuose įvėlė Graikijos metropoliją į karą, todėl ji nebegalėjo siųsti pagalbos Sicilijos tironų miestams.

Bet Ksenodotas tvirtino, jog didžiojo karaliaus iždininkas Sūzuose jo nesupras. Jei parplukdys ir grąžins jaučių galvas, jis, Ksenodotas, sukels įtarimą, o jo žinios bus palaikytos bevertėmis. Didysis karalius pamanys jį kur nors uoste veltėdžiavus, be to, karaliui garbė neleis atgal pasiimti dovanai siųstų auksinių jaučių galvų.

– Šitas turtas dabar man tik našta, – tikino jis. – Jį pergabenti sunku, dėl šio lobio bereik baiminsiuosi būti apiplėštas. Nenumaniau, kad visa taip sklandžiai susiklostys. Atvirkščiai, tikėjausi tave sugrįšiant ir pradėsiant derėtis, o kiekvieną į karą įsijungsiantį miestą reikalausiant besaikių pašalpų sunkiesiems ginklams bei karo laivams statyti. Nežinau ką daryti.

Supratau, jog jam nenaudinga atgal į Sūzus sunkiai gabenti aukso lobį. Todėl pasiūliau nupirkti porą laivų geležies iš Populonijos ir nusamdyti Sicilijos pakrantes pažįstantį žmogų, kad slapta nugabentų ginklų sikanams. Tiesa, Hiulsas tebuvo paauglys ir aš per tuos metus nieko apie jį negirdėjau. Tačiau geležis sustiprintų jo padėtį tarp sikanų, o, kaip Dorėjo sūnus, jis geriausiai žinos, kam geležis tinka. Sikanai galėtų būti Kartaginos kariuomenės vedliai ar sutrukdyti Sicilijos graikams veržtis į Akragantą.

Kelias jaučių galvas jis galįs visiškai slaptai nusiųsti į Tarkvinijus Larsui Arntui – nuovokiam jaunuoliui, kuris už jas pastatys porą naujoviškų karo laivų. Atėnų trierų brėžinius jis nesunkiai nusipirktų Kumuose, nes pagyrūnai atėniečiai nelaiko naujų ir stiprių trierų paslaptyje, atvirkščiai – jomis giriasi.

Šitaip tarėme ir padarėme, bet vieną aukso galvą jis vis tiek panūdo padovanoti man – jei ne už kitką, tai bent už nenumatytas išlaidas. Ksenodotas nusiuntė patikimą išdarį parnešti jos iš slaptavietės prie upės žiočių ir, suvyniojęs ją jautenon, drauge užkasėme prie mano sodybos šaltinio, idant jis žinotų kur, jeigu aš žūčiau. Visą naktį gėrę už etruskų bei didžiojo karaliaus sėkmę, išsiskyrėme kaip draugai. Kitądien Ksenodotas savo laivu iš upės žiočių išplaukė į Kartaginą, o iš ten po audringos kelionės vėlų rudenį pasiekė Efesą ir sausuma – Sūzus. Jis turėjo plaukti pro Siciliją ir Kartaginą, nes Sirakūzų Gelonas, aplenkęs Kartaginą, puolė ir užėmė Mesaną, jos tiro-

nu paskyręs savo tarną ir puikų karį, vardu Kadmas. Sirakūzai uždarė sąsiaurį, ir Anaksilajui paliko tik Regijas.

Kartaginos taryba karo vadu išrinko Hamilką ir karo metui skyrė jį patvaldžiu. Jis buvo garsaus jūrininko Hanono sūnus – to paties, kurio laivai ištyrinėjo pasaulio vandenyną anapus Heraklio stulpų iki dumblių jūros, pietuose pasiekė žemę, kur į jūrą įteka ugnies upės ir vanduo verda, o į šiaurę nuplaukė toliausiai už Alavo salų*, kur jūra užšąla. Hamilkas buvo tuščiagarbis, bet gabus vadas ir žiemai nusamdė karių visose Kartaginos nausėdijose ligi pat Iberijos, todėl Kartaginos kariuomenėje buvo visokiausių tautų ir odos spalvų žmonių. Tačiau kiekviena tauta buvo pripratusi kautis saviškai, naudojosi kitokiais ginklais, taisėsi odiniais arba kauliniais šarvais, o įvairiausios kalbos bei valgymo papročiai keldavo didelę painiavą.

Graikų ginkluotė buvo vienopa, jie buvo papratę kautis atviru lauku judančia rikiuote, o jų sunkiaginkliai saugojosi metaliniais šarvais bei skydais. Žiemą Gelonas ir Teronas rungčiomis ir Sirakūzuose, ir Akragante statydinosi naujas trieras. Mūsų žiniomis, Sirakūzai pavasarį per jūros pratybas jų turėjo apie šimtą. Tačiau didysis karalius pasiekė savo tikslą – nė vienas karo laivas, nė vienas vyras neišplaukė iš graikiškų Sicilijos ar Italijos miestų padėti metropolijai, nors išsigandę Atėnai ir Sparta be paliovos prašė gentainių pagalbos.

Minėjau etruskų jūros miestuose kilusius neramumus, o didžiausia staigmena buvo, kai pavasarį Romos senatas šaltakraujiškai sulaužė nepuolimo sutartį su Vejais, liepęs nusviesti kruviną ietį į jų žemę. Kaip priežastį Romos pasiuntiniai nurodė tam tikrus ribos pažeidimus, bet tai tebuvo dingstis, nes tarp piemenų kas pavasarį kildavo sankirčių dėl ganyklų ir jie kaip anksčiau būtų galėję susitarti ir susiderėti. Romai užpuolus Vejus, į karą įsivėlė šių žadėtieji būriai, o volskus įveikusi Roma buvo tokia stipri, kad sugebėjo sutelkti dvi kariaunas, – antroji grėsliai klajojo Cerės bei Tarkvinijų paribiu. Taip slaptingai ir gudriai graikai susitarė su konsulais bei įtakingais senato nariais, jog iki atviro karo paskelbimo niekas apie tai nenutuokė. Šitai buvo didžiausia nelaimė, sukliudžiusi etruskų ketinimus – norom nenorom Sicilijos žygio karių skaičius neapsakomai sumažėjo. Siųsti miesto raitininkų užjūrin Tarkvinijų taryba nesiryžo, o ką jau kalbėti apie Cerę.

Visa tai vargu ar galėjau sutrukdyti, – net iš anksto apie tai išgirdęs, – ir nebūčiau nupirkęs taikos net už auksines jaučių galvas, nes Romos senatas buvo nepaperkamas. Dėl netikėtai Romos sukeltos karo grėsmės etruskų kariai vėlavo išplaukti: Tarkvinijų uoste sutelktas laivynas turėjo laukti žinių apie kovos veiksmus Vejų krašte. Šįkart romėnai tyčiomis, nesilaikydami savo papročio, vangstėsi lemiamų kautynių – vien plėšė Vejų žemes, užgaišindami krašto kariuomenę. Tik tada, kai šitai paaiškėjo ir permanė-

* Alavo salomis buvo vadinamos Silio salos (gal ir Kornvalis).

me, jog graikai sukurstė Romą kariauti vien siekdami supančioti etruskus, išplaukėme susitikti su Kartaginos laivynu prie Sicilijos krantų. Turėjome keturiasdešimt lengvų karo laivų, dvi trieras, krovininiuose laivuose porą tūkstančių karių – diduma jų buvo sunkiaginkliai, įgudę kautis kalavijais, skydais bei ietimis graikišku papročiu. Tačiau raitininkų visai neturėjome, ir Larsas Arntas negalėjo drauge keliauti. Dėl romėnų grėsmės Tarkvinijų raitininkai privalėjo saugoti paribį.

Vėlyvą vasarą mūsų laivai priartėjo prie Sicilijos krantų, o Kartaginos laivynas buvo taip gerai visa kuo pasirūpinęs, kad graikų netrukdomi galėjome sukti Himeron ir tempti laivus į krantą. Hamilkas pirmiausia užėmė Himeros uostą bei upės žiotis kariuomenei išlaipinti ir apsiautė miestą, kad nereikėtų varyti amžinai nepatenkintos samdinių kariuomenės į vargų žygį per Eriko žemę, sikanų kalnus bei miškus. Tai buvo puikus Kartaginos laivyno veiksmas, žinant, jog karo laivai turėjo saugoti ir daugybę iš Kartaginos atplaukiančių lėtų krovininių laivų. Tačiau, kiek papuldinėję, Akraganto bei Sirakūzų karo laivai nebesirodė.

Mums atkeliavus, Hamilkas pusei savo karo laivų liepė žvalgyti pakrantę ligi Mesanos sąsiaurio, o kitai pusei – saugoti jūros kelią į Kartagina pro Panormą ir Eriką. Ką dar jis galėjo nuveikti? Juk jam reikėjo būtinai viską žinoti apie priešo laivyną ir kartu rūpintis savo kariuomene, nes samdomą Kartaginos kariauną sudarė daugiau kaip trisdešimt tūkstančių vyrų ir jų karo stovykla be galo be krašto driekėsi Himeros apylinkėmis. Paskui kariuomenę atsekė antra tiek klajojančių žmogystų: vergų, moterų, žynių, pranašautojų, prekeivių, išdarių, šokėjų, muzikantų ir kitokių netikšų, besivaržančių dėl samdytos kariuomenės dienpinigių.

Tolėliau miške buvo įsikūrę apie tūkstantis sikanų. Pagal susitarimą prie Hamilko prisidėję Segestos vyrai labai stebėjosi, iš kur sikanai gavo puikaus metalo skydų bei geležinių ginklų. Tačiau šįkart jiems tai neatrodė bloga, nes prie jų prisijungę sikanai taip pat ketino kovoti su graikais.

Palikau etruskų vadus tartis su Hamilku bei jo vyresniaisiais dėl kariuomenės išdėstymo ir nubėgau tiesiai į sikanų stovyklą. Pakeliui su grauduliu pasižvalgiau į pažįstamus Himeros mūrus. Kartaginos karo žinovai jau buvo per ieties svydį nuo mūrų pastatę apsiausties bokštus bei mūrdaužius. Paskui mano širdis sutirpo: išvydau pirmuosius kailiais apsitaisiusius sikanus, juodom, raudonom ir baltom juostom nudažytus jų veidus bei rankas. Jie nepaprastai apstulbo užšnekinti gimtąja kalba ir bemat nusivedė mane prie savo aukojimo akmens. Apie jį, medinėmis kaukėmis prisidengę veidus, telkėsi įvairių genčių vadai. Tarp jų pamačiau stotingą berniuką su mano skydu rankoje – net su vilko kauke jį pažinau ir puoliau apkabinti.

Hiulsas dar nė trylikos neturėjo. Jaunystė jį darė įtarų ir įžeidų dėl savo garbės. Jis piktai išsiveržė iš mano glėbio, o sikanų vadai šūktelėjo įniršę, kad taip nepagarbiai palytėjau jų Erklę. Tačiau supratęs, kas esu, Hiulsas nusiėmė medinę kaukę, įsakė atnešti man mėsos bei taukų ir padėkojo už

ginklus, kuriuos jam atsiunčiau ir kurie slaptais keliais atkeliavo nuo pakrantės sikanams.

Jis paaiškino:

– Kartaginos Hamilkas – didis karys, turi atsigabenęs Baalą bei kitų dievų. Pirmąkart mes, sikanai, būriu eisime iš miškų jo kovoje su graikais paremti. Bet tarnaujame tik saviems dievams, nesame įsipareigoję nei kartaginiečiams, nei elimiliečiams. Karas išeis į naudą mano tautai – išmoksime kariauti tikrą karą, be to, norime iš grobio praturtėti. Tačiau po karo grįšime į savo miškus ir kalnus – nesimaišysime su kartaginiečiais, nesibičiuliausime su elimiliečiais.

– Tu Erklė, – pasakiau. – Privalai spręsti už savo tautą. Kas beatsitiktų – galvok tik apie savo tautos labą. Nebruku tau savo patarimų. Ne aš, o tu karalius.

Supratęs, kad neketinu jo globoti ir nereikalauju niekaip atsilyginti už pasiųstus ginklus, Hiulsas visai atlyžo, padėjo skydą ant žemės ir atsisėdo sukryžiavęs kojas. Jis liepė dešimčiai sikanų vorele bėgti pro mus ir ištirpti miško šešėliuose. Patenkintas parodė, kaip taikliai jo vyrai svaido ietis, bet manė, kad, mūšio lauke prispirti, jie mes šalin skydus, nes dar nėra įgudę jais dangstytis ir laiko juos nepatogiais bei sunkiais.

Sikanus pamačius mano širdis sušilo ir aš su jų žyniais išgėriau šlakelį nuodingojo gėrimo, taigi dar kartą regėjau kiaurai medžių kamienų bei akmenų. Tačiau šventųjų šokių kartu nešokau, nors turėjau teisę užsirišti briedžio ragų kaukę. Pernakvojau kaip kadais su jais ant plikos žemės, bet jau buvau išlepęs, pripratęs prie patogumų, todėl gavau baisią slogą. Paskui nakvodavau į krantą ištemptuose etruskų laivuose.

Per Hamilko ir etruskų vadų derybas buvau reikalingas kaip vertėjas bei tarpininkas. Hamilko gautomis žiniomis, Himeroje Sirakūzų kariuomenės telkėsi daugiau, nei buvo matyti ant mūrų, todėl jis mūrų pulti neketino. Antra vertus, pagrindinės Sirakūzų bei Akraganto pajėgos jau skubėjo Himeros link ir tik kelios sikulų gentys buvo išdrįsusios sukilti ir atskalomis bei akmenimis, ridinamais į kalnų tarpeklius, trukdyti graikų žygį. Iš keršto graikai padeginėjo sikulų kaimus, daigojo jų galvijus, kapojo vaismedžius. Tikslių žinių Hamilkas dar nebuvo gavęs, tik spėjo, jog graikų yra perpus mažiau negu jo karių. Tačiau graikai turėjo daugiau sunkiaginklių bei raitininkų.

Reikėjo nuspręsti, ar iš pradžių užimsime Himerą, o paskui, atsigręžę prieš pagrindines graikų pajėgas, pasitiksime juos patogioje vietoje, ar laikysime Himerą ir leisime graikams pulti, kada jie panorės. Labiausiai trikdė tai, jog Kartaginos laivynas prie sąsiaurio nesusidūrė su Sirakūzų laivais. Graikų trieros pradingo jūroje, ir Hamilkas baisiai baiminosi juos mėginsiant staiga užkirsti tiekimo kelią. Šito jis sakė bijąs labiau nei kovos su negausiom graikų sausumos pajėgom, nes samdoma kariuomenė turi gauti ganėtinai mėsos bei vyno, kad galėtų kautis.

Jis taip gerbė etruskų karius, jog paprašė mūsų per kovą laikytis rikiuotės viduryje. Tai mums buvo didžiulė garbė, tačiau man sukėlė įtarimą, kad Hamilkas taip, kaip sako, nepasitiki iš įvairių kraštų bei tautų surinkta samdyta kariauna. Jis leido mums suprasti, jog, atgabenę per mažai karių, sulaužėme rudenį duotą įsipareigojimą. Esą, jei jis būtų šitai žinojęs – nebūtų liepęs laivynui kelyje mūsų saugoti, o pats ryžtingai ėmęsis karo veiksmų. Pernelyg daug laiko veltui prabėgo mūsų belaukiant. Mes turėję pagalvoti, kiek Kartaginai kiekviena velta diena kainuoja.

Pamato priekaištauti būta – mūsų pastiprinimas turbūt labiau sugaišino Hamilką, nei davė naudos. Bet kas nutiko – nutiko, ir jau nieko negalėjai pakeisti. Savo ruožtu persakiau etruskų vadų žodžius, kad labai stebimės purpurine Hamilko palapine, dramblio kaulo minkštasuoliu ir jam patarnaujančių vergų daugybe, sidabro bei aukso indais ir dievų statulomis, – juos atgabenti Himeron prireikė daugybės krovininių laivų. Aš pats pasisakiau stulbstąs dėl stovykloje esančių dykūnų gaujos ir pastebėjęs, jog Kartaginos būriai su didesne įstanga savo buitinius patogumus tvarko, nei rengia stovyklą ir apsiausčiai ruošiasi.

Hamilkas pašaukė Baalą bei kitus dievus, paprašė jų kantrybės ir paaiškino:

– Aš pririštas prie šio kranto ir uosto. Mielai žygiuočiau pasitikti graikų ir stočiau į kovą paties pasirinktame plyname lauke, bet negaliu palikti laivų. Himeros mūrai aukšti, o mano negrai bei libiai nepratę kasti duobių. Apsiausties bokštus bei mūrdaužius pastačiau, bet negaliu pernelyg varginti savo būrių. Puldami netektume daug žmonių, ir mus apimtų širdgėla. Geriau bus, jei mano kariuomenė, soti ir linksmai nusiteikusi, Kartaginos dievais kliausis, nei murzina vargins nugaras griovius rausdama ir į žemę stulpus kaldama.

Pasakiau, jog romėnai, turį paprotį vos sustoję išsikasti apie savo stovyklą apkasus ir apsistatyti kalstais, vargų nepaiso. Tačiau Hamilkas atkirto:

– Aš kariauju Kartaginos papročiu. Manausi geriau suprantąs savo kariuomenę nei tu, svetimšali.

Jis taip pat pasakė, kad jo stovykloje yra Kartaginos tarybos atstovų, kurių nurodymų jis privaląs laikytis, nors pats esąs patvaldys. Šie vargu ar pakęstų, jei jis verstų karius teptis naujus drabužius ir terlioti Kartaginos pirktus brangius ginklus. Jis patikino dykūnams valios neduodąs ir pasiūlė mums pažiūrėti į kruvinus bausmės stulpus bei nukirstas galvas keliose stovyklos vietose.

Hamilkas buvo gerai išsiauklėjęs ir dailus vyras pačiame žydėjime, baltesnės odos nei paprastai esti finikiečiai, nes jo motina buvo graikė iš Sirakūzų. Kaip Hanono sūnus, jis buvo šventos giminės ir samdyta kariuomenė tvirtai tikėjo, jog naktimis, likęs savo palapinėje vienas, jis susitinkąs su Kartaginos dievais ir gaunąs jų patarimų.

Kalbindamas žiaurius ir kivirčnius samdytos kariuomenės vyrus, kuriems buvo pakyrėję dykinėti ir jie tik dėl griežtos drausmės nekibo vienas į kitą,

supratau, kad jie nori pulti Himerą. Jie troško grobio ir buvo pasirengę leistis į pavojų, idant vienąkart graikų mieste galėtų ligi soties plėšti ir prievartauti. Daugis mosuodami skydais bėgo prie mūro ir įžeidinėjo graikus, nebijodami iečių ir strėlių. Todėl ėmiau įtarinėti Hamilką prie Himeros mūrų delsiant dėl politinių priežasčių. Ir man pačiam buvo nemaloni mintis, kad kraugeriai barbarai užgrobs pažįstamą miestą. Tiesa, girdėjau, jog Himeros gyventojai, ištrėmę netikėlį Terilą ir perdavę miestą Gelonui, apiplėšė finikiečių bei tirėnų namus ir nužudė mano draugą Larsą Alsirą. Tačiau visa tai maniau nutikus veikiau dėl bevalio Terilo nei dėl Himeros gyventojų kaltės. Jie nežinojo, ką daro, ir aš nepanūdau jiems keršyti.

Delsimo priežastis paaiškėjo per Hamilko surengtą puotą – prašmatniausią, kokioj kada buvau. Net nemėginsiu išvardyti daugybės patiekalų, mira ir našlaitėm kvepiančių vynų. Bet kai sužvalėjome ir pajutome palaimingą darną su Hamilku, Kartaginos tarybos nariais, juodaodžiais bei raudonrudžiais vadais, staiga buvo atitraukta purpurinė palapinės galūgalio užuolaida su mėnuliais bei žvaigždėmis ir pas mus žengė Regijo Anaksilajo sutuoktinė Kidipė, už rankų vesdamasi du mažus sūnelius. Kiti du rimtų akių vyresnieji laikėsi įsitvėrę jos apsiausto skvernų.

Brandos sulaukusi Kidipė atrodė gražesnė nei kada anksčiau. Plaukai, suraityti kaip Afroditės, buvo apibarstyti aukso dulkėmis, kaklą, rankas bei kojas puošė sunkūs barbariški auksiniai papuošalai su brangakmeniais; akys toli viena nuo kitos, nosis tiesi, lūpos gundomai šypsojo. Ji buvo pagimdžiusi keturis sūnus, tačiau liemuo liko lieknas. Šitai parodydama finikietišką drabužį ji buvo tvirtai susijuosusi auksiniu diržu. Išvydę Kidipę iš nuostabos šūktelėjome ir rungčiomis stojomės nuo minkštasuolių kelti jos garbei taurės. Hamilkas mėgavosi mūsų nuostaba ir šypsodamas pasakė:

– Mūsų įkaitė Kidipė su savo vaikais atlydėjo mus iš Kartaginos Himeros naudos per karą žiūrėti. Terilą palikome Kartaginoje – jis politikoje nenutuokia, o ir apie Himerą tik apsiputojęs geba kalbėti. Turbūt geriausia perduoti Himerą Anaksilajo priežiūrai, kol kuris nors berniukas užaugs tiek, kad galėtų valdyti Himerą.

Iš Hamilko veido išraiškos supratau jį nepaprastai susižavėjus Kidipe. Kas būtų nesusižavėjęs ta dailia ir valdžiotroška moterimi, kuri dar jaunystėje, šaltakraujiškai naudodamasi vyrų aistromis, savo įgeidžius tenkindavo. Ji skambiu balsu pasiūlė toliau puotauti, lėtai žengė nuo vieno minkštasuolio prie kito ir pati pildė taures, valandėlei prisėsdama ant kurios nors lovos ir užkalbindama vardu žymų Kartaginos asmenį ar svarbesnį vadą. Nejučia užmiršę savo kalbas sekėme ją akimis, o ji maloniai leido mums grožėtis savo veidu ir iš priekio, ir iš šono, ir stoto buvo gražaus, iš kurios pusės bepažvelgtum. Ji žiūrėjo, kad jos dailūs sūneliai pagarbiai sveikintų karo vadus, ir stūminėjo juos priekin, primindama vyrams, kad Sirakūzų godūnas Gelonas atėmė iš bejėgių berniukų abu jų paveldėtinius miestus – Mesaną ir Himerą.

Tarytum netyčia ji prisėdo ant mano lovos krašto ir ėmė kalbinti etruskus sakydama:

– Prastai kalbu jūsų kalba, jūs neprilygstamieji kariai, tačiau, būdami išprusę žmonės, tikriausiai suprantate graikiškai. Gimiau ir užaugau Himeroje, šioje upėje dar mergelė maudydavausi. Todėl man šiurpą kelia mintis, kad Himeros namai dūmais nueis, o jos turtai bus sunaikinti. Jau gana nuostolių dėl Sirakūzų karių plėšimo bei grobstymo. Ką mano vyras ir sūnūs darys ant smilkstančių griuvėsių? Įveikit ateinančią graikų kariuomenę, ir Himera nesipriešindama kris jums į glėbį. Kam jums kęsti skaudų pralaimėjimą puolus mūrus, kurių tvirtumą aš geriausiai žinau.

Hamilkas patvirtino jos žodžius:

– Regijo Anaksilajas prašė mūsų pagalbos ir perdavė savo žmoną bei vaikus kaip įkaitus, pasiryžęs dėl Kartaginos ir savo reikalų kovoti ligi paskutinio vyro. Todėl mūsų pareiga ir apie ją bei šiuos augančius berniukus pagalvoti. Jokios naudos sugriovę Himera neturėsime – tik turtingą prekybos miestą prarasime.

Pasirėmęs ant alkūnės karštai tariau:

– Ir man Himeros bei jos gyventojų gaila, tačiau karą pradėjus reikia laikytis žiaurių jo įstatymų. Beprotis tas karo vadas, kuris tyčiomis tarp dviejų ugnių stoja. Jeigu išeitume čia į atvirą kovą su graikais, Himeros įgula lemtingą akimirką mus iš nugaros pultų.

Kidipė užsidengė balta ranka burną, pagręžusi galvą pasižiūrėjo man į akis, apsimesdama, jog tik šią akimirką mane atpažino ir džiugiai šūktelėjo:

– Ar čia tu, Turmsai? Kaip džiaugiuosi vėl tavo veidą matydama. Išgerkime drauge taurę vyno ir nebetaukšk niekų.

Ji neleido man daugiau kalbėti, priglausdama man prie lūpų auksinės taurės kraštą ir įpildama stipraus vyno į burną. Kol aš springdamas rijau, ji kitiems paaiškino:

– Nepamanykit nieko bloga, šis gražus vyras – pirmoji mano meilė ir kartą, dar būdama paika mergelė, jį pabučiavau. Todėl jaučiu jam silpnybę ir su juo vyną geriant kyla daug jaunystės prisiminimų.

Mėginau prieštarauti, bet ji liepė savo sūnums mane apkabinti ir pabučiuoti į skruostus, ir pati apsivijo rankomis man kaklą taip glaudžiai, kad virpulys kūnu perbėgo. Hamilkui šitai nepatiko. Jo veidas suniuro, jis ėmė kramtyti lūpas, sugniaužė pirštus ir nirčiai pasakė:

– Užkrausime Himeros vartus žabiniais bei rąstais ir, jei prireiks, padegsime, kad įgula neužpultų mūsų iš nugaros. Viską kuo geriausiai apgalvojau, ir Kartaginos dievai man nuolat duoda gerų ženklų. Tik aš turiu teisę spręsti ir nepakęsiu, kad kas mano sprendimus peiktų, nors šiaip gerus sąjungininkų patarimus išklausysiu.

Jam pasisakius norint girdėti tik patinkamą kalbą, lioviausi bergždžiai plepėjęs ir tik į Kidipę žiūrėjau bei jos sūnumis gėrėjausi. Ji pačiupinėjo baltais pirštais mano kasas, nudūrė akis ir tyliai tarė:

– Gryna tiesa, Turmsai, puikiai prisimenu, kaip tavo lūpos bučiavo manąsias, kaip tavo ranka mano odą lytėjo. Tikrai nebuvau tau abejinga, nors vien iš mergiško užsispyrimo ir niršdama dėl savo silpnumo šitaip apsimetinėjau. Šitiek metų sulaukusi, būdama keturių vaikų, motina galiu ramiai prisipažinti niekados neįstengusi tavęs užmiršti. Vieną mėnesėtą naktį net pasirodei prie mano lovos – pabudau šaukdama, bet tai buvo tik sapnas.

Man laikant Kidipės ranką savojoje ir toliau iš jos taurės gurkšnojant, Hamilkas jau nebesusiturėjo: pašoko nuo garbės minkštasuolio ir drebančiu iš įsiūčio balsu pasakė, jog Kidipė jau gana apie save pripasakojusi. Jai nederėtų užmiršti, jog tėra tik įkaitė, tik moteris, kad su sūnumis privalanti grįžti eunuchų globon. Be abejonės, Kidipė tyčiomis kurstė jo pavydą, norėdama sustiprinti savo įtaką jam, nes pergalingai nužvelgė visus ir išsivedė savo sūnus, paslapčia linksėdama kiekvienam kalbintam vyrui.

5

Mane buvo apnikusi bloga nuojauta, ir Hamilko karo stovyklos gyvenimas man nepatiko. Etruskų vadai leido dienas mokydami karius petys į petį kautis rikiuote. Mes tenkinomės gyvenimu karo laivuose – dusinomės ankštumoje utėlėti, bet su kartaginiečiais nesimaišėme.

Samdyta kariuomenė susirinkdavo pasijuokti ir pasivaipyti, žiūrėdami, kaip su visa ginkluote alsinamės ir bėgiojame iki devinto prakaito. Vis dėlto jų vadų garbėtroška taip pat pabudo ir jie įsakė savo būriams susirinkti. Pamatėme libius, kurie kabliais sukabindavo žmogaus didumo skydus ir šitaip sudarydavo skydų sieną. Kiti susikabindavo sunerdami ant juosmens geležinius lankus, kad gretos būtų nepramušamos.

Paskui Hamilko siųsti žvalgai putotais arkliais parlėkė į stovyklą ir persigandę sušuko, jog artinasi graikai, – jau esą tik už dienos kelio. Graikų nesuskaitoma galybė, o jų skydai bei šarvai įsaulyje žilpinamai blykčioja it jūros bangos, kai per kalvas garma. Žvalgai sukėlė Hamilko stovykloje tokią baisią paniką, kad dykūnai puolė į krantą ir, painiodamiesi vieni kitiems po kojų, susigrūdo į krovininius laivus. Daugis buvo sutrypti negyvai ir dažnas spėjo nuskęsti, iki Hamilkas rimbais bei vėzdais sumaištį numaldė. Jis rūsčiai nubaudė didžiausius ramybės drumstėjus bei daugybę samdytų karių, pasidavusių panikai.

Iš sikanų gavome tikslių žinių apie jungtinę Sirakūzų ir Akraganto kariuomenę – sunkiaginklius, svaidyklininkus bei raitininkų skaičių, nes sikanai, išsidažę krūmų spalvom, mokėjo pasislėpti, o mišku suragėjusiais padais tykindavo greičiau negu raitininkai. Ne graikų gausa baugino, o gera jų kariuomenės tvarka ir vienopa ginkluotė. Paaiškėjo, jog iš tikrųjų Hamilko kariuomenė bent trigubai persveria graikų. Hamilkas buvo įsitikinęs pergale, liepė visoje stovykloje priešais dievų statulas įdegti didžiulius laužus ir su žyniais jas apėjo, aukodamas avinus ir drąsindamas kariauną.

Graikų buvo mažiau, bet jie ryžtingai siekė tikslo. Sustoję per dienos kelią nuo Himeros, jie liepė išžvalgyti mūsų stovyklą ir, pasinaudoję egiptietiškais balandžiais, susisiekė su Himeros gynėjais. Tarėme, jog, išvydę mūsų daugybę, jie iš atsargumo delsia pulti, ir Hamilkas rengėsi su savo būriais išžygiuoti prieš juos. Tačiau netrukus paaiškėjo, ko jie lūkuriuoja. Priešaušryje visą jūrą užplūdo jungtinis Sirakūzų ir Akraganto laivynas – du šimtai naujoviškų greitų trierų, kurių negaišino krovininiai laivai. Laivynas plaukė iš vakarų – nuo Panormo, visai ne iš rytų, ne nuo sąsiaurio, kurio saugoti Hamilkas buvo pasiuntęs pusę savo laivų. Todėl iš pradžių savo akimis nepatikėjome ir tarėme, kad laivai Kartaginos, iki įžiūrėjome, jog tai trieros, ir pamatėme graikų skiriamuosius skydus bei karo ženklus.

Nepermanėme, kas nutiko. Tik paskui paaiškėjo, jog Sirakūzų laivynas ryžosi palikti Mesaną bei savo miesto vandenis nesaugomus ir Akraganto prieigose susijungė su patvaldžio Terono laivynu. Iš ten jie nedelsdami nuplaukė į Kartaginos vandenis, sumušė prie Eriko jūros kelią saugojusius karo laivus, taranais nugramzdino krovininius laivus ir tučtuojau judėjo toliau, nebepaisydami į Eriko uostą atplaukusių išsigelbėjusių Kartaginos laivų. Netoli Panormo prie jų prisijungė jūrų plėšiko Dionisijo laivynas. Jį paliko skandinti Kartaginos krovininių laivų, nes Dionisijas šitai geriausiai mokėjo. Spėriai atsiyrę graikai užtvėrė prie Himeros jūrą, o sunkūs Hamilko karo laivai, nieko bloga nenujausdami, saugojo Mesanos sąsiaurį ir tenai laukė priešo.

Karo laivams atitvėrus jūrą, gavome žinią, jog graikų sausumos pajėgos taip pat pajudėjo ir sparčiai žygiuoja Himeros link. Hamilkas bemat ėmėsi būtinų veiksmų ir daugybę kartų, – tiek jūra, tiek sausuma, – siuntė pavojaus ženklus sąsiaurį saugantiems karo laivams. Bet graikai taip išmaniai buvo atitvėrę kelius, kad ženklus nunešė tik du sikanai, ir Hamilko laivų vadai iš pradžių jais nepatikėjo – įsakymus grįžti palaikė graikų karine gudrybe. Tik pakrantės žvejams patvirtinus neįtikėtiną žinią, kad graikų laivynas nelauktai apsiautė visą Siciliją, jie pakluso įsakymui. Tačiau buvo per vėlu.

Nes kitą rytą graikų kariuomenė išsirikiavo kovai prie Himeros, vienu sparnu remdamasi į upę, kitu – į mišką ir skardžius. Raitininkus jie keistai sustatė viduryje, ketindami ties šia vieta pralaužti Hamilko rikiuotę ir dar mūšiui nesibaigus susisiekti su Himera. Miške sugaudė niūrūs sikanų būgnai ir mūsų stovykla nors kartą pakilo priešaušryje. Būriai tvarkingai nužygiavo į vadų nurodytas vietas.

Pamatęs, kaip išsirikiavo graikų raitininkai, Hamilkas paskutinę akimirką pakeitė rikiuotės išdėstymą, abiejų sparnų karius patraukdamas remti vidurį. Čia telkėsi susikabinę sunkiaginkliai iberai bei libiai, nes Hamilkas neketino leisti staiga pralaužti rikiuotę perpus. Apmaudavome, kad jis nepasikliauja mumis, etruskais, ir piktinomės, jog prasidėjus mūšiui susikabinę barbarų būriai už nugarų stums mus pirmyn, tolindami nuo laivų. Tačiau

per šiurpų ilgų kartaginietiškų trimitų bei metalinių barškučių gaudesį, nepaliaujamą žynių žvangučių čerškėjimą nieko neįstengėme galvoti. O graikai nelaukė, kol pulsime, ir, pasiuntę pirm savęs raitininkus, visom gretom ryžtingai pasileido mūsų link.

Pamatęs, jog kautynės prasidėjo, Hamilkas įsakė padegti prie Himeros vartų sukrautus rąstų lūžgalius, kad per vartus neišsiveržtų Himeros įgula. Paskutinę akimirką įkypai į žemę prismaigstę kalstų ir baslių, svaidyklėmis ėmėme svaidyti į raitininkus akmenis. Tačiau kanopos mus vis tiek trypė ir atskubėjęs negausus Kartaginos raitininkų būrys mūsų neapsaugojo – tik dar didesnę sumaištį sukėlė, gausybei graikų raitininkų stumiant jį į mūsų gretas.

Per pirmą puolimą žuvo ar buvo sunkiai sužeisti daugiau kaip pusė etruskų – rodės, graikai tyčiomis iš pat pradžių siekė pralaužti labiausiai patyrusią Hamilko savanorių kariuomenės dalį. Turėjome kaudamiesi trauktis į abu šonus ir, praleidę raitininkus, vėl susirikiuoti išretėjusiom gretom. Ir negaliu pasakyti, ar tai įvyko vadų įsakymu, ar savaime, tačiau, ištrūkę iš po arklių kanopų, atgavome savitvardą ir susitelkėme ties viduriu.

Susikabinusios gretos pasitiko jau lėčiau puolančius raitininkus, atrėmusios į žemę ietis ir nukreipusios jų antgalius į arklių pilvus, dėl to graikų raitininkai patyrė didelių nuostolių ir daugumas jų gavo kautis kaip pėstininkai. Kilmingi Sirakūzų ir Akraganto jaunikaičiai, žydinčioje jaunystėje kritę nuo barbarų iečių, strėlių bei mėtyklėm sviestų akmenų, be abejonės, pelnė šioje kovoje neblėstamą šlovę, o tironai Gelonas ir Teronas patenkinti trynė rankas, kad lengvai apgenėjo kilmingųjų giminių medžius.

Paskui raitininkus mūsų link garmėjo sunkiaginklių gretos. Ši kova buvo apylygė, nors aštrūs etruskų kalavijai geriau taikė. Tačiau buvome priversti trauktis ir tie, kurie nekrito, gyvi liko veikiau per stebuklą, o ne dėl savo lavumo. Diduma mūsiškių į namus nebegrįžo. Linkstančiais keliais, skydų svarinamomis bejėgėmis rankomis, kraujui iš perpjautų gyslų trykštant, etruskai pašaukdavo šypsančius savo dievus ir krisdavo į šviesiųjų globėjų glėbį.

Mums už nugarų Himeros mūrus temdė juodi prievartėje sukrautų laužų dūmai, o žiūrint iš tolo rodėsi, kad visas miestas liepsnose skendi. Pralaužę mūsų vidurį, graikų sunkiaginkliams išvarčius susikabinusius barbarus, raitininkų likučiai nulėkė miesto link, o graikų sunkiaginkliai plėtė pleištą mūsų gretose, todėl Hamilko kariuomenė pasidalijo į dvi dalis. Tai beveik nulėmė kautynes, tačiau pamiškėn prasiveržusio kairiojo graikų sparno tvarka visai pašlijo, iš miško ūmai išpuolus sikanams. Sikanai smogė veikiai ir, netekę tik kelių saviškių, kaipmat pasitraukė į mišką. Segestos būriai pratrūko pergalės šauksmu ir puolė daužyti graikus, todėl Akraganto lengvaginklių būriai spruko atgal prie skardžių.

Vėliau nėmaž nebegalėjai mūšio eigos permanyti – visa nirtingai siautėjo nuo ankstyvo ryto ligi vėlaus vakaro, nė vienai pusei nenusileidžiant ir

neketinant pasiduoti. Aš su paskutiniais gyvais etruskais buvau nustumtas į dešinįjį sparną prie miško ir galėjome sustoti atsikvėpti, kai pailsėję Eriko žemės būriai lėkė prošal duoti atsakomojo smūgio. Per siaubingą puolimo maišalynę Hamilkas, pasiuntęs bėgūną, garbingai atleido mus nuo kovos. Svirduliuodami iš nuovargio, nuo galvos iki kojų apsipylę krauju ir prakaitu, išduobtais skydais bei atšipusiais kalavijais, nuėjome už atsargos būrių pailsėti.

Pasistatydinęs didelį aukurą ant stovyklos kalnelio, Hamilkas nuo jo stebėjo kovą. Degančiomis akimis jis iškėlė rankas, pasveikino mus dėkodamas už didvyrišką kovą ir įsakė vergams numesti mums aukso grandinių, bet nė vienas nesivarginome jų nuo žemės kelti. Taip sielvartavome dėl kritusių ir po graikų kojom likusių savo draugų bei perniek pralieto etruskų kraujo.

Atsarginiams būriams smogus atsakomuosius smūgius ir kairiajam sparnui įsirėmus į stovyklą, Hamilkas vėl surikiavo gretas, tačiau vidurį pralaužę graikų būriai prasiskynė kelią iki Himeros mūrų ir ėmė nešioti į šalis prie pietinių vartų liepsnojančius rąstus, nors daugis sudegė arba skaudžiai apsvilo šitai darydami. Himeros įgula atidarė vartus ir graikai susigrūdo į miestą. Bet jų raitininkų likučiai dar kartą netikėtai puolė Hamilko stovyklą, mėtydami smilkstančius nuodėgulius į palapines ir keldami nepaprastą dykūnų sąmyšį. Raitininkų buvo nedaug ir didelės žalos stovyklai jie negalėjo padaryti, todėl, sukėlę ganėtiną erzelį, atsitraukė pro vartus į miestą.

Numalšinę troškulį, susitvarstę žaizdas, prisiplėšę iš stovyklos prekijų valgio, nuėjome į pakrantę prie mūsų laivų, tikėdamiesi ten rasti likusių gyvų etruskų. Broliai šaukė brolius, draugai – draugus, laivų vadai – vairininkus, o irklininkai savo poras, tačiau niekas į šauksmus neatsiliepė. Susiskaičiavome, kad visi kartu tilptume į du karo laivus, bet iš to nebūtų buvę jokios naudos, nes graikų trieros tvėrė kelią į jūrą. Šitokių didelių nuostolių patyrėme! Tai liudija, jog Himeros mūšyje išsaugojome etruskų karinę šlovę. Tačiau tą niūrią valandėlę Himeros krante dažnas mūsų galvojo, jog verčiau būtume išsaugoję ir pasveikinę draugus, o ne šlovę.

Kai saulė jau slinko vakarop, per dūmus ir maišalynę pamatėme graikus upės ir jūros link stumiant kairįjį Kartaginos kariuomenės sparną, o Himeros įgulą veržiantis pro apanglėjusius vartus ir puolant iš nugaros pergalingą dešinįjį Hamilko kariaunos sparną. Stovykloje plėšikai, griebę budelius bei baudėjus, juos išskerdė ir pradėjo šaltakraujiškai plėšikauti. Mano supratimu, tai buvo tikriausias pralaimėjimo požymis. Veltui Hamilkas įsakė gaudžius trimitus pūsti ir karo ženklus statyti, ketindamas sušaukti prie jų atsitraukiančius būrius ir vėl juos surikiuoti. Barbarai kaip be galvų puolė savo stovyklon viską griaudami, užmušinėdami vadus, mėginusius juos ginklu sulaikyti. Dalis jų ir dykūnų lėkė pakrantėn – į krovininius laivus, tardamiesi paspruksią į jūrą. Kelis laivus jie įstūmė į vandenį ir išyrė, bet graikų triera, iškart įsibėgėjusi, pirmagalio daužikliu

pramušė jų šonus ir, palikusi juos skęsti, atsitraukė į jūrą. Lūžtančių laivų braškesys ir neviltingi skęstančių šauksmai padėjo barbarams suprasti, kad laivais gelbėtis neverta.

Pasitarėme tarpusavyje. Etruskai nusprendė likti prie savo laivų, ginti juos ir, jei pavyks, tamsoje paspruktі jūron. Aš patariau jiems eiti su manimi į mišką, pas sikanus. Tikėjau, kad sikanai saugiais kalnų takeliais nuves mus į miškus. Tačiau tirėnai, kaip jūros miestų piliečiai, nepanūdo palikti laivų.

Apsukęs miestą leidausi vienas per stovyklą į sikanų užimtą mišką. Dievai mane saugojo baugioje stovyklos maišalynėje, graikams ir barbarams kaunantis dėl grobio. Tai jau buvo ne kova, o visų karas su visais. Visišką pralaimėjimą suvokę, barbarų būriai panūdo dar kartą pavalgyti, išgerti ir patriukšmauti, žudyti, plėšti ir prievartauti, o paskui žūti ar nakties tamsyje su grobiu iškeliauti į kalnus ir miškus. Todėl jie žiauriai puolė dykūnus, išpjovė Kartaginos tarybos narius, grobė jų drabužius, plėšė palapines ir griovėsi žemėn skausmingai klykiančias moteris. Juos mėgino nurungti pirmiau stovyklos plėšti atskubėję graikai bei Himeros įgula, todėl jau nebegalėjai atskirti draugo nuo priešo.

Pripažindamas pralaimėjimą, Hamilkas užsidengė galvą ir nusileido nuo kalvos. Graikai asmens sargybiniai skynė jam kelią prie palapinės. Ten jis pats kūju sudaužė Baalo statulą ir sumetė druzgus į aukojimo ugnį, idant jo dievas priešui neatitektų. Šitai savo akimis mačiau, tačiau sukrėstas jis manęs jau nebepažino. Jo akys buvo niršios, o pro lūpas tarytum nuodų prisirijus veržėsi putos. Perrėkdamas triukšmą, jis įsakė asmens sargybiniams atvesti iš palapinės Kidipę su sūnumis ir juos nužudyti. Tada samdyti kariai graikai, kurių diduma buvo iš Regijo, jo atsižadėjo, atsuko jam nugarą ir puolė plėšti stovyklos, įsimanę per visuotinę maišalynę pasiimti savo dalį. Bet apie dešimt vyrų nuėjo į palapinę. Jėga Kidipės jiems tempti nereikėjo, nes ši išbėgo pirm jų, tūžmiai rėžė peiliu Hamilkui per gerklę ir įstūmė jį į laužą, kuris akimirksniu surijo jo gyvastį ir kūną. Asmens sargybiniai apsupo Kidipę ir, skydais saugodami ją bei jos sūnus, ėmė šaukti gentainiams graikams, kad pasiduotų ir padėtų Kidipei pasiduoti Gelonui.

Šitokios puikios politinės nuovokos buvo Kidipė ir taip greitai ji apsisprendė. Sirakūzų tironas Gelonas gražiai priėmė ją savo stovykloje ir, nepaprastai džiaugdamasis pergale, rodė jai veidmainingą pagarbą, manydamas, jog dailusis grobis privers Regijo Anaksilają dėl savo žmonos ir keturių sūnų atsimesti nuo Kartaginos. Anaksilajas buvo spėrus kaip ir jo sutuoktinė: gavęs žinią apie baisų Hamilko sutriuškinimą prie Himeros, suskubo pasiųsti greitąją valtį, pranešdamas atsimetąs nuo Kartaginos ir prisijungiąs prie Sirakūzų, net nesusižinojęs Kidipės ir savo sūnų likimo. Už šitai Kidipė paskiau jam nenorėjo atleisti.

Tokią pat lanksčią politinę nuotuoką ir graikišką supratingumą parodė jaunasis sikanų Erklė. Pamatęs, jog Hamilko gretos per vidurį pralaužtos,

kairysis sparnas sugriuvo į jūrą, o stovykla skendi liepsnose, jis nedelsdamas nusiuntė savo mokytoją graiką su žalia šakele pas Akraganto patvaldį Teroną ir, nelaukęs atsakymo, įsakė sikanams pulti iš miško prakeiktus priešus – Segestos ir Eriko žemės elimiliečius, kurie tuo metu pergalingai stūmė atgal Akraganto būrius. Tas smūgis į nugarą kautynių nenulėmė – tai veikiau buvo paskutinis niekingos kovos kirtis. Kaip ir tėvas, Hiulsas, apie save negalvodamas, geriausių sikanų supamas, pirmas puolė į didžiausią maišatį, o paskui didžiavosi kalavijo sužalota ranka bei keliu. Šitaip sikanai atkeršijo už kankinamą persekiojimą.

Paskui jie išsklido po miškus bei pakrantės kalnus, vydamiesi pakrante atsitraukiančius Kartaginos karius, ir užmušinėjo, plėšė katrą sugavę. Nei į stovyklą, nei į Himerą Hiulsas sikanų neleido, o tamsai užslenkant uždraudė jiems kautis, manydamas, kad per mūšį tie išpjovė ganėtinai elimiliečių, ir matydamas, jog Akraganto graikai viską puikiai užbaigs. Patvaldys Teronas už pagalbą jam jautė tokį dėkingumą, kad pasiuntė auksinį skydą, auksinę grandinę bei auksinį Akraganto erelį šalmui papuošti. Hiulsas priėmė dovanas, tik Akraganto erelio statulėlę grąžino, parodydamas, jog sikanai neįsipareigoja Teronui, o nori išsaugoti laisvę. Teronas maloningai atleido už įžeidimą, nes tik Hiulsui turėjo dėkoti už tai, kad Akragantas išliko lygus Sirakūzams. Gelonas būtų bemat nuvertęs galingiausią varžovą, jei Teronas Himeroje būtų patyręs didelių nuostolių.

Be abejonės, gabus politikas privalo galvoti apie savo tautą, savo miestą, užmiršdamas paprastų žmonių tarpusavio santykius lemiančias sąžinės bei garbės nuostatas. Tačiau Hiulso elgesys man pernelyg priminė Dorėją, kuris, šuns karūna pasipuošęs, išsižadėjo Dionisijo bei jo vyrų. Pamatęs, kas nutiko, jau nebenorėjau pas sikanus glaustis, o sugrįžau į pakrantę pas etruskus – su jais likimo saistyti. Kauksme, traškesy tarp liepsnojančių palapinių, rodės, nematomi sparnai šlavė man kelią ir niekas manęs nepuolė. Išvydęs aplink siaučiančius baisumus ir permanęs, koks žvėris žmogus žmogui, apie savo gyvastį veik negalvojau. Žengiau kaip miegeivis, iš nuovargio praregėjęs – mačiau pažeme tarp karių tamsias bekūnes būtybes bėgiojančias ir lyg šunis kraujo balas lakančias bei nuo kūnų atsiskiriančias žmonių dvasias – vienų skaisčias, kitų blandžias.

Manęs niekas nelietė, nors galiausiai nusvarinau skydą ir apnuoginau krūtinę – taip baisiai prislėgtas buvau. Netrukdomas pasiekiau etruskų laivus. Graikų būriai jau buvo įsiveržę į uostą bei krantą ir mėtė ugnį į Kartaginos krovininius laivus, todėl paskutiniai gynėjai, užspeisti medinėmis tvirtovėmis virtusiuose laivuose, sudegė gyvi. Sirakūzų Gelonui taip rūpėjo sunaikinti laivus, kad pats atjojo į pakrantę, blizgiais šarvais apsitaisiusių sargybinių negrų lydimas, ir šūksmais kurstė graikus, žadėdamas piniginius atlygius bei garbės grandines už kiekvieną sudegintą ar užgrobtą laivą.

Degantys laivai pakrantę nušvietė kaip dieną, o nuo liepsnojančios stovyklos kilo juodų dūmų stulpai – apsiniaukęs dangus nuraudo kaip per

saulėlydį, nors jau buvo pusiaunaktis. Aplink Himerą driekėsi lavonų laukas ir liepsnų atošvaistėje išvydome Himeros link iš visų pusių lekiant juodus varnų šešėlius. Pergale įsitikinę graikai ginklus metusių vyrų jau nebežudė, o varė juos į rąstinius aptvarus, kuriuos Hamilkas buvo pastatęs belaisviams graikams, ketindamas juos vergijon parduoti.

Pakrantėje niūksojo Kartaginos krovininių bei karo laivų eilės, o paskiausiai atplaukę etruskų laivai buvo nutempti toli į krantą, todėl juos grobdami bei padeginėdami graikai užtruko ilgai. Pasitarėme tarp savęs, ar mesti ginklus, tačiau vergystė mūsų neviliojo, juolab kad graikai ir anksčiau nesigailėdavo per karą ar jūroje nelaisvėn paimtų tirėnų. Nusprendę savo gyvybes brangiai parduoti, užėmėme du greičiausius laivus, įstūmėme juos į vandenį ir, luomus bei rangus užmiršę, čiupome irklus. Paliktų laivų skiriamuosius skydus bei karo ženklus nukapojome ir sumetėme į jūrą, idant jie neatitektų graikams. Pamatęs du jūron sprunkančius laivus, tironas Gelonas ėmė taip nirčiai keiktis, kad perrėkė degančių laivų traškesį. Jis įsakė savo vyrams mojuoti deglais duodant ženklą supančioms Sirakūzų trieroms, tačiau kelių šviesulių tarp liepsnojančių laivų iš jūros negalėjai įžiūrėti. O ugnies nušviesti mūsų laivų apribai jūroje ryškiai tamsavo.

Vieni kitiems sakėme:

– Šiąnakt etrusko dvasia nieko verta ir dievams jūra nerūpi. Atkeršykime už draugų mirtį – nuskandinkime nors vieną graikų trierą, parodydami, jog jūra kol kas ne graikų, o tirėnų.

Ryžtas mus išgelbėjo, nes Sirakūzų trieros mūsų puolimo nesitikėjo, o rengėsi smarkiai įsibėgėjusios mus sprunkančius nuskandinti. Jie yrėsi, duodami vieni kitiems šviesos ženklus, o mes kiek įmanydami didinome abiejų lengvųjų laivų greitį. Veik tą pačią akimirką mūsų laivų taranai smogė į trieros šoną – storos ąžuolinės lentos subraškėjo ir galingas laivas pasviro. Po trinkio graikai sukrito į jūrą ir net mes, susimušdami galvas, skridome nuo suolelių. Tačiau mūsų puolimas buvo toks stulbinamas, kad graikai iš pradžių nesuprato, kas atsitiko. Vadas per trimitą sušuko užplaukęs ant seklumos ir įspėjo kitus laivus apie povandenines uolas.

Ir laimė, nes vėl čiupę irklus greitai nusiyrėme nuo laivo, – per jo šone pradaužtas spragas kliokė vanduo, – smogėme į kitos trieros šoną, sulaužydami tiek jos, tiek savo laivo irklus, ir nučiuožėme į tirštą jūros tamsą, patys gerai nesuvokę, kaip visa nutiko. Pakrantėj siaučiantys gaisrai akino graikų laivų stebėtojus, todėl jūros tamsyje jie nieko neįžiūrėjo. Supratome šitai, kada prieš mūsų apžilpusias akis stojo juoda nakties siena. Palaikėme tai ženklu, jog etruskų dievams vis dėlto rūpi jūra, dėkojome visi savo globėjoms ir yrėmės į jūrą taip greitai, kad irklai linko, nebenorėdami daugiau Sirakūzų laivų skandinti.

Nemanėme, jog, norint susisiekti su Mesanos sąsiaurį saugančiais Kartaginos karo laivais ir nugabenti jiems žinią apie pralaimėjimą bei pakrantėje paliktų laivų sunaikinimą, į rytus teks plaukti pernakt. Supratome, kad vis-

kas žlugo ir beliko tik jūros pavojus įveikus parplukdyti į tirėnų uostus paskutinius etruskų karinės šlovės trupinius. Bet turiu pasakyti, jog sąsiaurį saugančio laivyno vadas, įsitikinęs visišku Kartaginos kariuomenės pralaimėjimu ir Hamilko išnykimu, paėmė vadystę į savo rankas, nes gerai suprato, jog nepalyginti svarbiau išsaugoti Kartaginos karo laivus nei išgelbėti samdytos kariuomenės likučius. Todėl jis neplaukė Himeron nelygioj kovoj su Sirakūzų ir Akraganto jungtiniu laivynu kautis, o griebėsi graikiškos gudrybės. Jis įsakė irtis iš sąsiaurio ir, tarytum ieškodamas prieglobsčio, priartėjo prie Regijo uosto. Anaksilajas jau aukojo padėkos aukas Poseidonui, rengdamasis užgrobti Kartaginos laivus ir šitaip įrodyti prielankumą Gelonui, tačiau Kartaginos laivynas pakeitė savo ketinimus – atsiyręs sudaužė Anaksilajo trieras ir padegė uostą su visom atsargom.

Iš čia kartaginietis nuplaukė prie Sirakūzų, ten nuskandino būrį krovininių laivų ir visa triuškindamas bei naikindamas keliavo Akraganto link, graikų karo laivams Himeros prieigose stebintis, kur dingo Kartaginos laivynas. Šitaip sumanus jūrų vadas, palikęs likimo valiai sausumos pajėgų likučius, išsaugojo Kartaginos valdžią jūroje. Kartaginos nuostoliai Himeros mūšy buvo tokie dideli, kad tik apie penki tūkstančiai vyrų liko gyvi, iš jų dalis – dykūnai. Kartaginos taryba dėl to nesigraužė, nes Kartagina neva sausumoje nekariavo, be to, kritusiems kariams nereikėjo mokėti atlygio.

Keistas Hamilko išnykimas vidur kovos, – graikai niekada jo kūno nerado, – įtikino Kartaginą, jog jis, būdamas Kartaginos dievų bičiulis ir šventos giminės, pakilo tiesiai į dangų. Stengdamasi, kad įvairių kraštų nausėdijos pralaimėjimą užmirštų, Kartaginos taryba paskelbė Hamilką nemirtingu ir visuose miestuose pastatė jam paminklų bei aukurų. Sako, Kartaginoje jo aukuras ir didžiulė statula stovi seniausios Baalo šventyklos aikštėje.

Tačiau visa tai nutiko vėliau. Tebesiyrėme jūra, o ryte užėjo vėjas. Audroti lietaus debesys lėkė paskui mus, stumdami Italijos pakrantės link, todėl galų gale turėjome išsilaipinti Kumuose pasitaisyti sugadintų laivų ir pasiimti maisto. Kumų tironas Demadotas priėmė mus maloniai, tačiau, išgirdęs apie Himeros mūšį bei visišką Kartaginos pralaimėjimą, pradėjo gyvai pasakoti apie praeitį ir pasakė:

– Pagal testamentą ir įstatymiškai esu paskutinio Romos valdovo Tarkvinijaus paveldėtojas, o dar neatgavau jo turto. Etruskų niekada nelaikiau priešais. Mano palankumą geriausiai liudija tai, kad pasiūliau prieglobstį Larsui Tarchonai ir savo nykščiu užmerkiau jam akis. Tačiau aš privalau galvoti apie priedermes miestui bei šeimai. Todėl manau pasilaikyti abu karo laivus kaip užstatą, iki išaiškės karaliaus Tarkvinijaus palikimo reikalai.

Tokiomis kliautimis jis kitados buvo sulaikęs Romos grūdų laivus ir senatvėje tikriausiai naujų nebeišgalvojo. Kumuose užsibuvę veikiau kaip belaisviai nei kaip svečiai, išgirdome Pestą nerimstant. Ten triukšmaujanti žmonių minia apiplėšė kartaginiečių prekijų krautuves bei tirėnų sandėlius. Mies-

to patvaldys nusikaltėlių nenubaudė, o įsakė suimti kartaginiečius bei etruskus, sakydamas kitaip negalįs jų saugumo užtikrinti.

Tačiau mūsų laukė dar baugesnės naujienos. Į graikiškus vakarų miestus per jūrą ant pergalės deivės sparnų atlėkė žinia, kad Atėnų laivynas Salamino sąsiauryje sumušė persus. Pats didysis karalius turėjo galvotrūkčiais grįžti į Aziją, idant graikai neužkirstų kelio, sunaikinę jo laivų tiltą per Bosporą. Tiesa, galinga perso kariuomenė apiplėšė ir padegė Atėnus, išvartė dievų statulas, tačiau patyrė didelių nuostolių Termopilų perėjoje, o žiema Graikijoje jai buvo sunki, nes Atėnų laivai valdė jūros kelius su Azija. Bado ir šalčio išsekinta persų kariuomenė kažin ar galėjo tikėtis pavasarį nugalėti Spartos vadovaujamas Graikijos sausumos pajėgas, juk vos trys šimtai lakedaimoniečių sulaikė ją Termopiluose, kol Atėnai į saugias salas išgabeno savo gyventojus.

Tiesa, žinojau graikų įprotį išpūsti laimėjimus, tačiau ši naujiena tuo pat metu atėjo ir iš kitų kraštų, todėl ja patikėjau. Taigi paaiškėjo, kad etruskų karo žygis į Himerą buvo beprasmis, nors aš mėginau guostis galvodamas, jog jie ne veltui liejo kraują ir žuvo, o kad sukliudytų vakarų graikų miestams pagelbėti metropolijai.

Iš tikrųjų Sirakūzų tironas Gelonas taip baiminosi dėl savo padėties, kad per patikimą žmogų išsiuntė savo turtus saugoti Delfams, kurių žyniai ketino pasiduoti persui, ir įgaliojo pasiuntinius pasiūlyti didžiajam karaliui Sirakūzų žemės bei vandens, kai tik šis nugalės Graikijoje. Savo atsimetimu jis tikėjosi išsaugoti Sicilijoje valdžią su didžiojo karaliaus globa net tuomet, jei Kartagina nugalėtų prie Himeros, taigi šiam gabiam, nors žiauriam valstybės veikėjui politinės toliaregystės netrūko. Buvo pasakojama, jog, beveik šešiasdešimt sulaukęs, jis, suėmęs už ragų, pajėgdavo nulenkti jaučio galvą sau ligi kelių. Sirakūzų liaudis žavėjosi jo paprastumu ir pakentė savivalę, nes kreipė ją labiau į kilminguosius bei turtinguosius negu į liaudį. Tačiau asmens sargybinius jis rinkdavosi iš juodaodžių vergų, meluodamas, jog paklūstąs kažkokiai pranašystei. Ne be reikalo jis nepasitikėjo graikais bei savo piliečiais ir nenorėjo jų imti į asmens sargybinius.

Kumų tironas Demadotas, nuobodžiai pliauškiąs apie Romos karaliaus Tarkvinijaus palikimą, buvo gudrus vyras. Iš tikrųjų jis tūpčiojo kaip lapė, žvilgčiodamas tai į šiaurę, tai į pietus ir gerai suprasdamas anksčiau ar vėliau turėsiąs atsisakyti gerų prekybinių santykių su etruskais ir paklusti graikiškų Sicilijos miestų reikalavimui išstumti kartaginiečius bei tirėnus iš rinkos, jūros bei prekyviečių.

Išgirdęs apie keblią mūsų padėtį, Larsas Arntas Velturas iš Tarkvinijų pasiuntė Demadotui griežtą žinią, pranešdamas atšauksiąs iš Kumų Tarkvinijų pirklius, nutrauksiąs prekybą su Kumais ir nusavinsiąs graikų sandėlius Tarkvinijuose, jeigu abu karo laivai su įgulomis nebus veikiai grąžinti. Savo ruožtu Gelonas iš Sirakūzų per žinianešį perdavė palaikysiąs priešišku veiksmu, jei Demadotas paleis karo laivus, kurie neprašomi įsivėlė į Sicilijos vidaus reikalus.

Demadotas dūsavo, aikčiojo ir susiėmęs galvą suvaitojo:

– Kas jus atnešė į Kumų uostą? Silpna mano širdis tokių kivirčų nepakels, ir pilvą raižys.

Priminėme, jog sena etruskų jūros miestų ir Kumų draugystė paskatino mus ieškoti priebėgos jo uoste. Jis atsakė:

– Taip, taip, be abejonės. Tačiau Sirakūzų Gelonas – didis ir bjaurus vyras. Aš pražūsiu ir Kumų prekyba pražus, jeigu jis įsižeidęs ant manęs supyks.

Pamąstęs jis sugalvojo, ką daryti, ir tarė:

– Juk turime visame krašte garsų orakulą ir Herofilę, kuri eina šias pareigas nuo neatmenamų laikų, kai Kumai dar nebuvo miestas. Jos lūpomis kalba dievai ir aš manau, kad net Gelonas neužginčys jos sprendimo.

Jis pats nenorėjo eiti į sibilės urvą, aimanuodamas, jog kelionė varginga ir bjaurūs urvo garai skaudina galvą. Su mumis jis siuntė savo patarėją, o mes, ištraukę burtus, leidomės į kelią trise. Demadotas įdavė patarėjui valgio ir dirgliai pasakė:

– Nunešk senei ir pareikalauk, kad vienąkart, bergždžiai nepliauškusi, tartų „taip" arba „ne".

Sibilės urvas niūksojo ant kalno ties bedugnės kraštu, o į jį vedantį ožkų takelį prašytojų kojos per šimtmečius buvo gludžiai nuvaikščiojusios. Pavojingiausiose vietose kyšojo akmens laipteliai, bet ir jie buvo išdubę. Šventykla buvo paprasta, lietaus ir vėjų košiama. Nuplikusias medines jos kolonas pakeisdavo tik tuomet, kai visiškai sutrešdavo. Tačiau mums pasakojo, kad urve po šventykla paslėpti lobiai, nors žynių išvaizda tuo neįtikino. Ant galvų jie ryšėjo paprastas vilnones juosteles, o pečius siautėsi šiurkščiais rusvais apsiaustais.

Sieros garai urve dusino ir kvaišino, nes iš rūpesčio savo likimu ir graužaties dėl kritusiųjų Himeros lauke buvom nemigę. Ėmėm kosėti ir ašaroti, todėl aukštame soste sėdinčią Herofilę matėme tarytum per valktį. Urve buvo dusinamai karšta, nes dėl senystės Herofilė ugniakure amžinai kūreno ugnį. Ji buvo seniai nuplikusi, tačiau iš tuštybės nešiojo smailiagalę kepurėlę. Jai patarnavo perbalusi mergina išdrikusiais plaukais ir, išvydęs jos akyse tūžlų Delfų pitijos žvilgsnį, iškart numaniau, jog Herofilė rengia ją savo vieton. Herofilės akys pilkavo kaip akmuo. Man rodos, ji buvo visiškai akla.

Mums pasirodžius mergina puolė nerimastingai bėginėti ir prisikišusi pasižiūrėjo kiekvienam į veidą. Paskui prapliupo klaikiu juoku, ėmė šaukti, rėkti, šokčioti it pamišėlė. Keistu dusliu, metaliniu balsu Herofilė ją nutildė. Nemaniau, kad sena moteris gali tokiu balsu kalbėti. Demadoto pasiuntinys nulenkė prieš ją galvą ir pradėjo klostyti mūsų reikalą. Tačiau Herofilė nutildė jį pasakydama:

– Ką čia plepi? Žinau, kas tie vyrai, ir regėjau juos atvykstant į Kumus, kai varnai pakilo nuo kalno ir būriu per jūrą nuskrido ten, iš kur šitie atke-

liavo. Man nepatinka, kad į mano būstą įsiveržė šitiek numirėlių išplėstom akim, išbrinkusiais liežuviais. Išsiveskite juos.

Ji ėmė švokšti ir piktai sumosavo rankomis. Pasitarę abu etruskai išėjo lauk ir gręžiodamiesi kvietė mirusiųjų dvasias. Sibilė nurimo ir tarė:

– Jau galiu atsikvėpti. Bet iš kur tas skaistis aplink ir neregimos audros griausmas?

Mergina kažką darė urvo kampe. Žengtelėjusi į priekį, ji palytėjo Herofilės ranką ir uždėjo man ant galvos sudžiūvusių lauro lapų vainiką. Herofilė sukikeno, įsibedė neregінčiomis akimis į mane ir pasveikino:

– Tu, dievų numylėtini! Tavo akyse įžvelgiu mėnulio žydrį, tačiau tavo veidas tviska saule. Pati nupinčiau tau karklų ir mirtų vainiką. Bet pasitenkink laurais, nes nieko kita nėra.

Demadoto pasiuntinys pamanė ją klejojant ir vėl puolė nekantriai savo reikalo aiškinti, nes urvo garai graužė jam gerklę, akys ašarojo ir aš pats jaučiau bjaurų sieros skonį. Nelaukdama jo kalbos pabaigos, Herofilė paskelbė ištarmę:

– Ką reiškia du laivai, kai tūkstantis jų susidaužia prie Kumų. Tepaleidžia Demadotas ramiai šiuos vyrus ir tegrąžina jiems laivus. Ne laivai, o skiriamieji skydų ženklai karus lemia.

Jos balsas sustiprėjo tarytum per trimitą šaukiant, kai pakartojo:

– Laivai Demadotui nereikalingi, tesirūpina skydų ženklais. Tai dievo žodis. – Dusdama ji pridūrė: – Eik sau, kvailas žmogau, – palik mane dviese su dievų žinianešiu.

Užsirašęs ištarmę į vaškuotą lentelę, Demadoto patarėjas mėgino po ranka išsivesti mane iš urvo. Tačiau mergina puolė jį, apdraskė ilgais nagais jam veidą ir apsivijo rankomis man kaklą. Ji buvo nevalyva, bet jos oda ir drabužiai taip stipriai kvepėjo lauro lapais ir aštriom žolėm, kad nepasidygėjau. Pasakiau valandėlei liksiąs urve, nes šitaip tikriausiai lemta, ir Demadoto pasiuntinys, kosėdamas ir apsiausto skvernu užsidengęs burną, išėjo. Tuomet Herofilė atsikėlė nuo savo aukšto sosto, atidarė medinį langelį urvo sienoje ir atgaivus oras bemat ištraukė nuodingus garus. Per olos kiaurymę išvydau jūros mėlį ir dangų.

Sibilė priėjo prie manęs, apčiupinėjo, palytėjo skruostus, plaukus ir jaudriai ištarė:

– Tėvo sūnau, pažįstu tave! Ko nepabučiuoji savo motinos?

Pasilenkiau, delnu paliečiau urvo žemę ir pabučiavau delną, parodydamas, jog žemę laikau savo motina. Ir, rodės, staiga visa mano esybė išsiplėtė, aš sušvitau skaisčiu. Priėjusi arčiau mergina apčiupinėjo mano kelius, pečius ir pasitrynė man į šoną. Tuomet mano galia tarytum išsklido, pažastys taip suprakaitavo, kad prakaito lašai tekėjo per šonus. Herofilė trenkė merginai antausį, nustūmė ją nuo manęs ir pasakė:

– Savo motiną pažįsti. Ko nepasveikini tėvo?

Papurčiau galvą nesuprasdamas ir atsakiau:

– Savo tėvo niekada nemačiau ir savo kilmės nežinau.

Herofilė prakalbo dievo balsu:

– Sūnau, atpažinsi save palietęs apvalų tėvo kapo kolonos kupolą. Regiu tavo ežerą, tavo kalną ir tavo miestą. Ieškok ir rasi. Ir per uždarytus vartus kada nors sugrįši. Tuomet prisimink mane. – Ir staiga pridūrė: – Atsigręžk.

Atsigręžiau, bet nieko nemačiau, nors skersvėjo įpliekstos ugniakuro liepsnos nušvietė blandžius urvo kampus. Vėl papurčiau galvą. Herofilė labai apstulbo, priglaudė delną man prie kaktos ir tarė:

– Dar sykį pažvelk. Ar nematai jos – deivės? Didesnė ir dailesnė už mirtinguosius, ji žiūri ir tiesia į tave rankas. Jai ant galvos mūrų karūna. Ji ne tik mėnulio, bet ir šaltinio deivė. Putos ir briedžio, kipariso ir mirtos deivė.

Vėl pasižiūrėjau, bet deivės su mūrų karūna nemačiau. Tačiau priešais ėmė ryškėti kitokie apribai. Ant akmeninės urvo sienos išaugo tvirto, priekin, – nelyg laivo pirmagalys, – besiveržiančio žmogaus pavidalas. Baltas apsiaustas jį glaudžiai gobė, veidas baugiai sutvarstytas raiščiais. Vis aiškiau jį regėjau. Nebylus, sustingęs pavidalas sviro priekin. Lino raiščiais apvyniotas veidas buvo atgręžtas į šiaurę. Jis tarsi laukė ar rodė.

Herofilę apėmė nerimastis, ji atitraukė delną man nuo kaktos, ėmė smarkiai drebėti ir paklausė:

– Ką išvydai, kad šitaip apmirei?

Atsakiau:

– Jis nejuda. Lino raiščiais susitvarstęs veidą. Jis nepajudinamai, lyg laivo pirmagalys, pasisukęs į šiaurę.

Tuo metu išgirdau nežemišką griausmą, mane apžilpino šviesa ir aš be nuovokos susmukau ant žemės. Peikėdamasis, rodės, sklendžiau erdvėj juodam žvaigždėtam dangui viršum manęs žibant, žemei apačioje tvyrant, griausmui tolydžio tylant. Tik atmerkęs akis supratau gulįs ant urvo akmenų. Herofilė klūpėdama trynė man rankas, o mergina vyne mirkytu audiniu vilgė man kaktą bei smilkinius.

Supratusi, kad atsigodau, senoji Herofilė drebančiu balsu pasakė:

– Tavo atėjimas išpranašautas, tu būsi atpažintas. Neprisirišk širdimi prie žemės. Tik savęs ieškok, idant atpažintum save, tu nemirtingasai.

Dar pavalgiau su ja duonos, išgėriau vyno ir ji graudžiu balsu, kaip motina sūnui, pasipasakojo man apie savo silpnumą. Dar ji papasakojo man apie savo sapnus ir parodė ritinį, kuriame buvo paprastais žodžiais ir eilėmis surašiusi savo regėjimus. Beje, ji pranašavo, kad Graikijoje gims karalius, kuris pergalės Persiją, užkariaus visas rytų šalis ir mirs kaip dievas, vos trisdešimt sukakęs. Man atrodo, jos pranašystės siekė vėlesnius laikus, nes nieko panašaus mano laikais nenutiko. Atvirkščiai, Graikija po pergalių pati save žlugdė, Atėnams ir Spartai aršiai tarpusavy kariaujant. Bet dar keistesnius dalykus ji dieviškuose sapnuose regėjo. Tik jai trūko žodžių tiems reginiams atpasakoti. Taigi ji tikino mačiusi metalines pabaisas, kurios, svirpdamos kaip skėriai, būriais rausė žemę ir spjaudė ugnį, ir begalę Ikarų,

tarytum gervių pulkai debesyse sklandančių. Ten, kur jie praskrisdavo, iš žemės išsiverždavo ugnikalniai.

Pagaliau žengiant iš urvo, žemėn spįstelėjęs saulės spindulys sublizgino mažytį akmenėlį. Pakėliau jį nuo žemės. Akmenėlis buvo balkšvas, permatomas, nugludęs. Įsidėjau jį kapšelin prie kitų savo gyvenimo akmenėlių ir pirmąkart protu suvokiau, kad nejučia pakeltas akmuo reiškia vieno mano gyvenimo tarpsnio pabaigą, o kito pradžią.

Sunerimę mano draugai laukė manęs stebėdamiesi, ko taip ilgai užtrukau Herofilės urve. Pas juos sugrįžau pusiausnūda, ir jie sakė, kad pareinant į miestą kalbėjau nesąmones. Mane kamavo toks klaikus galvos skausmas, jog akys užtino.

Savaip išsiaiškinęs orakulo ištarmę Demadotas leido mums išplaukti iš Kumų. Tačiau mūsų abiejų laivų skiriamuosius skydus jis liepė nuimti ir, neišsiuntęs jų Gelonui, rūpestingai padėjo į savo lobyną. Patys dėl jų jau nesukome galvos – mums terūpėjo tik iš priešiško miesto ištrūkti.

6

Kiaurus, be skiriamųjų ženklų laivus Tarkvinijų uoste palikome sargybiniams. Išlipus į krantą žmonės su mumis nesisveikino, tik atgręžę užsidengdavo galvas. Skersgatviai priešais mus tuštėjo. Tokį didelį liūdesį atnešėme į etruskų kraštą. Tylomis išsiskirstėme Tarkvinijų uoste, o Populonijos bei Vetulonijos kariai nusisamdė į krovininius laivus, kad galėtų grįžti į gimtuosius miestus. Krašto gilumos gyventojai į savus kraštus iškeliavo užsidengę galvas. Ligi gyvenimo galo jie liko tylūnai. Aš su dešimt išlikusių Tarkvinijų vyrų nuėjau į miestą. Larsas Arntas mus priėmė nepaprastai susikrimtęs, bet nė žodeliu neapkaltino, tik išklausė mūsų pasakojimo ir išdalijo vyrams dovanas. Šiems išėjus, jis paprašė manęs pasilikti ir tarė:

– Net narsuolis bergždžiai su likimu kovoja. Ne dievai valdo likimą, – turiu galvoje dievus, kurių šventuosius vardus bei skaičių žinome ir kuriems aukojame. Nepažįstami šyduotieji dievai viską valdo – gal ir likimą.

Paprašiau:

– Kaltink, įžeidinėk mane, trenk – tuomet man palengvės.

Larsas Arntas nusišypsojo miela liūdna šypsena ir paaiškino:

– Tu nekaltas, Turmsai. Tesi žinianešys. Tačiau atsidūriau keblioje padėtyje. Mūsų keturių šimtų giminių vyresnieji išsiskyrė į dvi puses, o bičiuliai graikai dabar apmaudingai kaltina mane, kad bereik jų gentainius įširdijom. Svetimų kraštų prekės pabrango ir tik padidinta kaina galime nusipirkti Atikos vazų, kurias savo papročiu dedame į garsiausiųjų žmonių kapus. Kas galėjo numatyti, kad graikai didįjį karalių pergalės. Bet netikiu, jog mūsų žygis į Siciliją Kartaginos paremti graikams būtų vienintelė dingstis mūsų prekybai sugriauti. Ir anksčiau jie mūsų nekentė, pavydėdami sėk-

mingos prekybos, ir mūsų laivų nepriimdavo. Po pragaišties kaltinti lengva. Ir nemanau, kad ką nors laimėtume prieš graikus. Jie dar skaudžiau mus tryps, visai pasipūtę dėl neregėtos negirdėtos pergalės.

Palytėjęs delnu mano petį, jis tęsė:

– Pernelyg daug mūsiškių žavisi graikų kultūra, persiėmę graikiškos dvejonės ir šaipos dvasios. Tik krašto gilumos miestai tebėra šventi. Jūrų miestai neteko šventumo, apnuodyti. Todėl neužsibūk Tarkvinijuose, Turmsai. Netrukus tave akmenimis užmėtys už tai, kad, būdamas svetimšalis, įsikišai į etruskų reikalus.

Praskleidžiau apsiaustą ir parodžiau vos sugijusios žaizdos randą ant šono bei pūsles ant delnų.

– Dėl etruskų reikalo leidausi į pavojų, – pasakiau apmaudžiai. – Aš nekaltas, kad turiu laimės ir grįžau gyvas.

Larsas Arntas suirzo ir sukdamas akis tarė:

– Man tu nesi svetimšalis, Turmsai. Žinau ir pažįstu tave – kaip mano tėvas tave iškart pažino. Bet dėl politinių priežasčių negaliu kelti triukšmo. Taip pat nenorėčiau, kad nesusipratėliai tave akmenimis užmėtytų.

Priesaikaudamas draugystę, jis išvijo mane iš miesto. Ilgai truko, kol pačių graikų darbai išblėsino Tarkvinijų palankumą graikams. Tik netekę savo laivų bei pajamų iš graikiškų miestų, pamatę, jog graikai spjauna į tirėnų jūros miestų išduodamas kelionių lenteles, Tarkvinijų prekijai bei kilmingieji suniuro ir suprato, kad laikai pasikeitė. Bet neatsimokėjo tuo pačiu mieste įsikūrusiems graikams ir juos pakentė. Dėl to patyrė nuostolių ir negandų, nes graikai graikiškumą vertino labiau nei draugystės įstatymus ir išduodavo ką sužinoję savo gentainiams. Tik nuovokiausieji ir išmintingiausieji etruskai suprato, kas iš tikro nutiko. Kiti tik dejavo sakydami:

– Rodos, nematomi gniaužtai mums gerkles spaudžia. Mūsų prekyba žlunga. Kitų šalių prekės nuolat brangsta, o mūsų pinga. Juo veikliau anksčiau žmogus prekiaudavo, siųsdamas laivus į jūrą, juo geriau jam sekdavosi. O dabar visa atvirkščiai. Juo labiau stengiamės – juo labiau skurstame.

Pats būdamas neapsakomai turtingas, Larsas Arntas nepagalvojo, jog ir aš nuskurdau. Auksinę Ksenodoto grandinę buvau seniai sulaužęs Kumuose, nes mes, likę gyvieji, visa kuo tarp savęs dalijomės. Tarkvinijuose turėjau parduoti apgadintą savo kalaviją bei skydą. Žiemos vėjams ūžaujant pėsčias leidausi per Cerę į Romą, nes sulysęs ir karščiuodamas negalėjau į krovininį laivą samdytis, kad užsidirbčiau kelionę į Romos upės žiotis ir upe aukštyn.

Karas tarp Romos ir etruskų žiemą paliovė, todėl nepasipainiojau plėšikaujantiems būriams po kojų. Mačiau ištryptus laukus bei iškapotus vaismedžius, suodinus sudegintų kaimo trobelių ugniakurus bei paskerstų karvių kaulus, švariai vilkų ir lapių apgraužtus. Kadaise judrūs laukai tuštavo, piemenys buvo nuginę bandas į krašto gilumą. Tokia liūdna buvo mano kelionė.

Pagaliau stovėdamas ant Janikulo kalvos ir žvelgdamas į gelsvą giliavagę upę, tiltą, Romos mūrą bei šventyklas anapus upės, pamačiau niokojimą siekiant Romos žemes bei Tiberio pakrantę. Tačiau vidur dykros atradau savo sodybą nenuniokotą, ir rudablauzdė Mismė atbėgo manęs pasitikti džiugesio nuskaistintom akim.

– Baugius laikus gyvenome, – pasakojo ji. – Net nesuspėjom pabėgti į Romą, kaip liepei. Tačiau per ribą įsibrovę Vejų vyrai netrukus mūsų kieme įkalė šventuosius kuolus ir niekas daugiau mūsų netrikdė, nepersekiojo, net galvijų nevogė. Nuėmėme gausų derlių ir paslėpėme. Dabar praturtėsime, nes grūdų kainos Romoję pakilo. Tikriausiai nupirksi man naują drabužį ir batus už tai, kad taip gerai viskuo pasirūpinau.

Supratau mano namą išlikus Larso Arnto rūpesčiu. Tačiau, gero man trokšdamas, jis padarė bloga. Vos ant Romos tilto užėjus mane suėmė, perdavė liktoriams ir uždarė į Mamerto kalėjimo požemio vienutę. Vanduo ant kameros grindų naktimis užšaldavo, supuvę šiaudai buvo mano gultas, teko kautis su žiurkėm dėl kąsnio valgio, kurį turėjau pats pirktis. Mano karštinė sustiprėjo, todėl klejojau tik kartkartėm atsipeikėdamas ir tariausi mirsiąs.

Dėl ligos manęs netardė ir nebaudė. Ir šiaip valdininkai laikė mane menku žmogeliu, o mano suėmimas buvo tik politinis veiksmas, norint parodyti liaudžiai nenusisekusio karo atpirkimo ožį. Mano byla niekam nerūpėjo ir konsulai nelabai paisė, ar aš gyvas, ar miręs kalėjimo vienutėj.

Vis dėlto nenumiriau. Karštis nukrito ir vieną rytą pabudau šviesios galvos ir aiškių minčių, tačiau buvau toks silpnas, kad vargiai galėjau ranką pakelti. Supratęs mane pasveikus, kalėjimo sargas vergas įleido pas mane Mismę, kuri kasdien sukardavo ilgą kelią iš sodybos į miestą ir grįždavo atgal, bergždžiai šalusi prie kalėjimo vartų ir kaulijusi įleidžiama vidun. Jos nešamas valgis gelbėjo man gyvybę per trukią karštinę, nes kalėjimo sargas pasakojo mane skaidrio valandėlėmis valgius ir gėrus, nors aš pats šito neprisiminiau. Vis dėlto valgiau nedaug – supratau tai iš sulysusių rankų bei kojų ir visiškai sunykusių raumenų.

Mane išvydusi Mismė apsipylė ašaromis, parklupo ant supuvusių šiaudų ir savo rankom pavalgydino, kišdama kiekvieną kąsnį į burną ir priversdama išgerti šlakelį vyno. Nuovoka grįžo, todėl pirmiausia įspėjau ją, kad nebeateitų daugiau į kalėjimą manęs lankyti, nes valdininkai galį suimti ir ją, nors ji dar tėra vaikas. Įbūgusiomis akimis spoksodama į mane, Mismė atsakė:

– Manau, kad jau nebesu vaikas. Suprantu daugybę dalykų, kurių anksčiau nesupratau.

Išdidumas neleido man pranešti Arsinojai apie savo padėtį ir nenorėjau jai keblumų sukelti. Be Mismės sakymo supratau, jog esu kaltinamas tėvynės išdavimu. Geriausias įrodymas – vidur nuniokotų sodybų neliesta manoji. Dėl ko daugiau Vejų kariai neplėšė ir nedegino mano menkų naudmenų, jei ne už mano paslaugas? Mano padėtis būtų tik pablogėjusi, jei per tardymą

paaiškėtų, jog su etruskais leidausi į Sicilijos karo žygį. Jei būčiau buvęs Romos pilietis, tikriausiai mane net sergantį būtų be tardymo nurykščiavę ir nubaudę mirtimi. Tačiau Romos pilietybės niekada neprašiau. Atvirkščiai, kad jos išvengčiau, įstojau į romėnų niekinamą mokytojų gildiją.

Labiau nei savimi rūpinausi Misme – kad jai nieko bloga dėl manęs nenutiktų. Žinojau, kad mano sodybą bei galvijus nusavins valstybė, o aš geriausiu atveju būsiu ištremtas iš Romos. Tiesa, turėjau žemėn užkastą auksinę jaučio galvą – didžiulį turtą, tačiau iš jos man nedaug naudos būtų buvę. Jei būčiau mėginęs papirkti kokį valdininką, jis būtų šituo pasinaudojęs – šitiekos aukso turėjimas ir slėpimas būtų tapęs dar svaresniu įrodymu mano nenaudai.

Ilgai dvejojęs tariau:

– Brangi Misme, daugiau nebegrįžk į sodybą, o pasistenk prisiglausti savo motinos namuose. Esi jos duktė ir ji gali tave pagloboti. Bet apie mane nieko nepasakok. Tik pasakyk, kad aš nežinia kur dingau ir kad neturi iš ko gyventi.

Mismė atkirto:

– Arsinojos pagalbos niekados neprašysiu, nenoriu jos net motina vadinti. Verčiau nusisamdysiu už piemenę arba parsiduosiu į vergiją.

Anksčiau nebuvau pastebėjęs ją taip smarkiai ant Arsinojos apmaudaujant. Pasakiau:

– Vis dėlto ji tavo motina, tave į pasaulį paleido.

Su kartėlio ašarom akyse Mismė sušuko:

– Ji negera, bjauri, vaikystėje mane niekino, nes jai buvau negraži. Bet atleisčiau jai, jeigu nebūtų atėmusi iš manęs Hanos, kuri man buvo už motiną mielesnė ir vienintelė draugė.

Susijaudinau prisiminęs, kaip Arsinoja pasielgė su Hana. Šviesią valandėlę atmintin grįžo visos praeities smulkmenos. Supratau, jog Hanos likimas paslaptingesnis, nei kitados maniau. Paklausiau, ar Mismė buvo pastebėjusi ką nors keista Hanos esybėj ir elgesy.

Mismė prisiekė ir tarė:

– Tiesa, buvau dar vaikas, kai ta baisybė nutiko, bet tikrai būčiau žinojusi ir supratusi, kad ji lengvabūdė ir guli su vyrais. Juk miegojau su ja vienoje lovoje, visados būdavome kartu ir ji neišleisdavo manęs iš akių. Kaip tik ji įspėjo mane dėl motinos ir pasakė, jog nesi man tikras tėvas. Daugiau šito nuo manęs neslėpk. Ji papasakojo, kaip Arsinoja kankino tikrąjį mano tėvą, ir tas liūne nusiskandino. Jis buvo graikas gydytojas ir tavo draugas, ar ne? Tačiau tu, kaip tik tu, Turmsai, buvai vienintelis vyras, kurį Hana mylėjo. Dėl jos ir aš tave myliu, nors šito nenusipelnei.

– Ne, nenorėjau šitaip pasakyti, – stabtelėjo ji, – juk buvai man geras, už tikrą tėvą geresnis. Bet kaip galėjai, kaip galėjai palikti Haną, kai ši tavo kūdikio laukėsi?

– Dėl dievų! – sušukau. – Ką kalbi, nelaimingoji?

Kaktą man išmušė prakaitas. Nereikėjo nė kaltinamo Mismės žvilgsnio – suvokiau, jog ji sako tiesą. Juk mano nevaisingumo įrodymas tebuvo niekinami Arsinojos žodžiai.

Mismė užvirė ir dygiai tarė:

– Juk ne nuo dievo ji pastojo? Tu buvai vienintelis ją palietęs vyras. Šitai ji man šnibždomis įbūgusi prisiekė, bet dar vaikas buvau ir ne viską supratau. Dabar suprantu ir spėju, kad Arsinoja tai žinojo. Todėl pardavė Haną į pačią blogiausią vietą.

Ji pažvelgė nustebusi man į veidą ir nepatikliai paklausė:

– Nejau tikrai apie tai nežinojai? Maniau, niekinai Haną ir krateisi savo poelgio pasekmių. Visi vyrai vienodi bailiai. Bent jau šitą man motina įkalė. Tiesa, ji nepasakė, kam Haną pardavė, bet išklausiau iš arklidės vergo – Arsinoja dar nebuvo jo iš namų išvariusi, šluodama prieš tave visus Hanos pėdsakus. Romoje tada lankėsi finikietis vergų pirklys, kuris galvijų turgaus pakrašty rinkosi volskų merginas, ketindamas jas laivu gabenti į Tyro viešuosius namus. Jam Arsinoja pardavė Haną, ir šis laikė sandėrį vertu. Su Hana jis nusipirko negimusį kūdikį ir tikino, kad, Hanai pagimdžius berniuką, šis bus apipjaustytas ir išsiųstas kaip išdaris į vieną didžiųjų Persijos miestų. Mergaitė nuo pat pradžių bus ruošiama tokiam pačiam kaip motinos amatui. Taip apmaudavau ir tiek ašarų išverkiau dėl Hanos – tariau tave viską žinojus ir daugybę metų širdyje negalėjau tau atleisti.

Ašaros sruvo jos skruostais ir palytėjusi mano ranką ji paprašė:

– Oi, mylimas įtėvi Turmsai, atleisk, kad taip blogai apie tave galvojau. Turėjau šitai paslaptyje laikyti! Tačiau ji skaudžiai graužė mane, kai ėmiau suprasti. Vis dėlto džiaugiuosi, kad Hanai bloga nelinkėjai, nors Arsinoja tave nuo jos nugrėsė. Oi, kaip norėjau, kad paimtum Haną man už motiną, norėjau turėti mažą broliuką arba sesutę.

Daugiau nebeištvėriau. Siaubas virto niršia neapykanta ir aš, pašaukęs visus požemio dievus, prakeikiau Arsinoją gyvą ir mirusią – iš keršto, nes ji taip šiurpiai nusikalto man ir nekaltai Hanai. Keikiausi taip baugiai, kad Mismė dengėsi delnais ausis, iki mano pyktis virto skausmu supratus, kad Hana tikriausiai jau mirusi, o mano vaikas amžinai pradingęs. Beviltiška jo ieškoti. Finikijos viešieji namai savo paslaptis saugojo, ir kartą į juos pakliuvęs niekados neištrūkdavo. Šitai Arsinoja puikiai žinojo.

Galų gale susitvardžiau supratęs, kad tik skausmą keliu Mismei, taip graudžiai dejuodamas ir save kaltindamas. Pagalvojęs tariau:

– Gal bus geriau, jei neieškosi prieglobsčio tos moters namuose. Tikriausiai kažin ką iškęstum, kad tik nuo jos nepriklausytum.

Bejėgiškumo kankinamas supratau nebegalėsiąs Mismės globoti. Turėjau pasikliauti jos pačios nuovoka ir gudrumu. Pasakiau jai apie auksinę jaučio galvą ir nupasakojau vietą prie šaltinio, kur ją užkasiau. Perspėjau, kad nemėgintų galvos Romoje parduoti. Ištikus nelaimei išmintingiausia

suskaldyti ją į gabalėlius ir išleisti kokiame etruskų mieste. Galiausiai pabučiavau, paglosčiau, apkabinau Mismę ir pasakiau:

– Aš turiu dvasią globėją ir manau, jog tu taip pat ją turi ir ji saugos tave, gera ir mylima mergaite. Dėl manęs nesirūpink. Tik savęs žiūrėk, tai suteiksi man didžiausio džiaugsmo.

Išsiskyrėme, jai šventai pažadėjus daugiau į pavojų nesileisti ir nekelti įtarimų. Kitąnakt regėjau aiškų sapną. Per sapną į požemio vienutę pas mane atėjo sukukusi moteris, kuri dengėsi galvą rusvo apsiausto skvernu ir žiūrėjo į mane pro pirštus. Sapne pažinau ją ir ja patikėjau, tačiau pabudęs nepermaniau, kas ji buvo. Bet prisiminus sapną mane apimdavo nesuvokiamas pasitikėjimas.

Pagaliau gavau nusiprausti ir švarų drabužį, buvau nuvestas į teisingumo rūmus ištardyti ir nubausti. Buvau paklaustas, kodėl Vejų plėšikai pastatė saugos kuolus mano kieme ir nesugriovė namo. Atsakiau nieko apie tai nežinojęs, nes buvau su etruskais Sicilijoje, bet manąs, jog mano nuosavybės nelietė dėl gerų ryšių su įvairių miestų etruskais.

Buvo šaltas rytas ir konsulas su kvestoriais po krėslais laikė žarijų indus. Jie plėsčiojo skvernais ir kilnojo nuo grindų kojas, vargiai tramdydami žiovulį. Liaudies nesusirinko tiek, kad būtų panūdę jai mane parodyti. Remdamiesi mano prisipažinimu, jie kaltino mane tėvynės išdavimu per karą, tik tarėsi tarpusavyje, ar gali nuteisti mane mirtimi, kadangi nesu Romos pilietis. Jie priėjo prie tokios išvados, kad įstatymiškai mane reikia prilyginti Romos piliečiams, nes turiu penkiolika jugerų žemės šiapus Romos riboženklių, taigi būčiau galėjęs gauti Romos pilietybę, jei jos būčiau prašęs. Tačiau nuteisti numetimu nuo skardžio ar kabliu įmurkdyti upėn jie negalėjo, nes nebuvau pilietis. Todėl paprasčiausiai nuteisė mane nurykščiuoti ir nukirsti galvą, nors, kaip tėvynės išdavikas, jų manymu, padorios mirties nenusipelniau. Bausmės vykdymą jie atidėjo tokiai dienai, kai susirinks daug žmonių, idant šie liautųsi trukdyti senatą savo reikalavimais.

Manęs laukė neabejotina mirtis, nes Romos įstatymas po bausmės paskelbimo neteikdavo malonės, o kreiptis į liaudį negalėjau, nes nebuvau pilietis. Tačiau nejutau baimės ir netikėjau mirsiąs – tokia viltimi persiėmiau tą guodžiamą sapną susapnavęs. Be to, prisiminiau Herofilės žodžius, kad grįšiu pro uždarytus vartus. Galvojau, jog mirtis – tik laikinas stabtelėjimas klajojant, kad atrasčiau save ir grįžčiau gyventi tikslingesnio gyvenimo nei ligi tol. Nuo šių minčių man palengvėjo, todėl vėl įstengiau nepaisydamas savo apgailėtinos padėties juoktis. Apie Haną nebenorėjau galvoti, nes negalėjau jai padėti. Širdy užgniaužiau kaltę.

Mano ramumas ir džiaugsminga viltis stulbino kalėjimo sargą vergą – jis pasidarė man prielankus ir mudu kalbėjomės daugybę dienų. Vieną vakarą jis pirštais parodė man šventą ženklą ir paliko duris neužsklęstas. Galėjau sprukti iš kalėjimo, tačiau įtariau klastą, be to, pabėgdamas nenorėjau prisipažinti esąs kaltas. Jeigu būčiau bėgęs, sargybiniai tikriausiai būtų aikš-

tėje mane užmušę. Ir deramų drabužių neturėjau, paskelbus nuosprendį, mano ranka buvo grandine sukaustyta.

Po nuosprendžio mano byla buvo pagarsinta, ir Arsinoja atsitiktinai apie jį išgirdo. Ir Mismė, sulaužiusi pažadą, nuėjo pasikalbėti su motina, kai sužinojo, jog bet kurią dieną mane gali pririšti prie kalsto aikštėje ir viešai nukirsti galvą. Todėl vieną gražią dieną į kalėjimą, kito senatoriaus žmonos lydima, su krepšiu išmaldos nusikaltėliams bei suimtiesiems pasirodė Arsinoja. Kalėjimo sargui atidarius duris, ji apsimetė manęs nepažinusi, o savo bendrei pasakė:

– Atrodo, šitas vyras graikas. Tu eik toliau, o aš jį pavalgydinsiu. Juk su grandine ant rankos jis neįstengs pats sriubos samsčioti.

Krepšyje ji turėjo molinį ąsotį tokios pačios jautienos, kiaulienos ir avienos sriubos, kuri ją išgarsino volskams siaučiant Romą. Ji suklupo ant kelių prie mano šiaudų guolio, paleisdama apsiaustą į purvą, ėmė mane valgydinti ir prisikišusi sušnibždėjo:

– Oi, Turmsai, ką prisidarei ir kodėl išdavei Romą, juk čia tik gera patyrei. Neišmanau, kuo tau padėti ir kaip tau gyvybę išgelbėti. Tercijus Valerijus tik guli lovoje ir gargaliuoja nebeįstengdamas kalbėti. Vakar jį ištiko dar vienas smūgis.

Neperpratusi mano veido išraiškos, ji švelniai uždėjo delną man ant nuogos krūtinės kaip kadaise ir toliau šnibždėjo:

– Oi, koks tu nevalus ir liesas kaip benamis šuo – galiu tavo šonkaulius suskaičiuoti. Klausiau juristo patarimo. Jis sakė, kad, būdamas Romos pilietis, galėtum kreiptis į liaudį. Koks nors liaudies tribūnas galėtų atšaukti bausmę ir išlaisvinti tave, kad paerzintų senatą. Sako, ir dovanas tie įžūlūs kurstytojai priima. Tačiau nuteistasis už tėvynės išdavimą negali prašyti pilietybės, juolab kad ir tavo sodyba atiteko valstybei. Oi, Turmsai, esi toks pat nepakenčiamas kaip anksčiau. Jei apie save negalvojai, tai reikėjo pagalvoti bent apie mano vargšę dukrelę Mismę, kurią tavo globon atidaviau nieko bloga nenujausdama. Per tave ji neteko turto ir namų. Kaip manai – kas ves už tėvynės išdavimą nuteisto žmogaus dukterį? Per tave ji į cirką arba į gatvę paklius.

Pagaliau įsiterpęs pasakiau:

– Patrauk ranką, Arsinoja, nes galiu nesusivaldyti ir užmušti tave, nors mano ranka sukaustyta. Greitai man nukirs galvą ir tau nebereikės manęs bijoti. Nors kartą pasakyk tiesą, Arsinoja. Savo mirties akivaizdoje reikalauju tavęs pasakyti: ar žinojai, kad Hana laukėsi mano kūdikio, kai taip žiauriai ją rykščiavai ir pardavei į vergiją?

Arsinoja įmerkė samtį į ąsotį, dirgliai pasitrynė rankas ir paprašė:

– Oi, Turmsai, nekalbėk apie senus ir liūdnus dalykus, kol dar gyvi vienas kitam į akis žvelgti galime. Ganėtinai įskaudinai mane dėl tos bjaurios merginos. Ji tikriausiai buvo mišriakraujė, jei paliko tokia tamsiaodė. Bet jei reikalauji – žinoma, nesugebėjai manęs apgauti. Aš juk moteris. Panormo

uoste iškart supratau, kas nutiko pirmą naktį, kai palikau tave vieną. Tereikėjo pamatyti šuniškas merginos akis – nors ji tarėsi, kad niekas nieko nepastebėjo. Dėl deivės, ji juk tavo pėdsakus bučiuodavo! Iš pradžių mane tai smagino, betgi gali įsivaizduoti, ką jaučiau supratus, kad ji laukiasi nuo tavęs kūdikio. Kaip galėjai mane taip įskaudinti, Turmsai! Nekaltink manęs. Aš buvau taip įžeista, jog nepanorau tavo išperos savo namuose matyti, ir išgabenau merginą.

Net po devynerių metų Arsinoja kaito iš niršto, veidas užsiplieskė raudoniu ir ji užriko:

– Dėl tos kiaulystės džiaugiuosi, kad tave pririš prie kalsto. Smagiai pasijuoksiu, kai tau nugarą rykščiuos. Tikrai ateisiu pažiūrėti, kaip tau galvą kirs. Dar ir šiandien galėčiau tave savo rankom pasmaugti už tai, kad taip bjauriai išdavei mane ir mano meilę.

Įniršusi ji visai neapsimetinėjo ir negalvojo, kaip pati su manimi kadaise pasielgė. Ne, Arsinoja, tikrai nuoširdžiai kalbėjo, tvirtai tikėdama, kad aš dėl Hanos likimo kaltas, o ne ji. Labiausiai ją, kaip moterį, piktino tai, jog likimo ar deivės įgeidžiu nuo manęs ne ji, o niekinga vergė pastojo. O aš jaučiausi tik pamalonintas, suprasdamas, kad toks buvo dievų tikslas. Iš Arsinojos palikuonių nieko gera nesitikėjau. Net Misme nelabai klioviausi.

Arsinoja iš įniršio sukūkčiojo, bet atlyžo, ėmė glostyti man kelį ir prisipažino:

– Šitokio amžiaus sulaukusi, kartais apgailestauju dėl savo darbų ir labai bijau, kad Hanos ir to dar tada negimusio vaiko lemurai mane senatvėje kankins. Bet galų gale tokios istorijos tėra tik plepalai, o tai ne pirmas ir ne paskutinis kartas, kai šeimininkas akimirkos įgeidžiu vergei vaiką užtaiso. Tuomet dar beprotiškai tave mylėjau, Turmsai. Pavyduliavau ir mano savimeilę giliai žeidė, kad drįsai paliesti tokią niekingą esybę, nors mane pažinojai. Tokie tie vyrai, bet maniau tave esant kitokį. Matyt, net geriausias ir protingiausias retkarčiais įsimano žirnių sriubos po saldžiausių vynuogių pasrėbti. Todėl atleidžiu tau, Turmsai, nors tuomet negalėjau atleisti.

Ji pasilenkė prie manęs. Jos veidas dvelktelėjo narcizais, pastebėjau ją raudonai išsidažius lūpas ir patamsinus akių vokus. Jos balsas prislopo ir ji sušnibždėjo:

– Oi, Turmsai, kaip ilgėjausi tavęs ir kaip dažnai naktimis ateidavai, kai viena sau būdraudavau, iškaršusiam seniui kitame kambaryje knarkiant. Betgi turėjau apie savo ateitį galvoti. Juk tai, kas nutiko Hanai, man taip prikišamai parodė tavo lengvabūdiškumą, kad nebegalėjau tavimi kliautis. O teturėjau tik blėstantį grožį. Tokią prekę reikia laiku brangiai parduoti.

Negalėjau susilaikyti matydamas jos tvaskias akis, įnoringas dailias lūpas, nosį ir skruostus. Pasakiau:

– Arsinoja, tebesi graži, o mano akims gražiausia žemėj.

Arsinoja panūdo atsiskleisti savo apsiaustą, – pakėlė veidą, pasičiupinėjo pasmakrę. Susijaudinusi tarė:

– Oi, Turmsai, kaip maloningai tu meluoji. Juk tai netiesa. Aš pasenau, netrukus sukaksiu penkiasdešimt. Kad prašai, pasakysiu tiesą: aš bemaž dešimt metų už tave vyresnė, nors deivė išlaikė mane ne pagal metus jauną. Bet mėnulio tarpsniams pasibaigus ir deivė nebegali padėti. Kas vakarą aš turiu susimaišyti pieno, kiaušinį, miežinių miltų bei narcizų svogūnėlių ir nakčiai įtrinti tuo mišiniu veidą, idant rytą galėčiau į save veidrody pažvelgti. Mano kaklas raukšlėtas, o pagurklis riebėja, kad ir kiek jį plekšnoju. Pats matai.

Tačiau ji ištiesė kaklą, kad nematyčiau. Kiek pažinojau Arsinoją, pasisakydama amžių ji nekaltai nusukdavo kelerius metus, bet mielai leidau jai šitai ir nenustebau, kai prisipažino esanti tiek daug vyresnė už mane. Tik stebėjausi, kad jos deivė leido jai šitaip ilgai ir taip gražiai žydėti.

– Ne, Arsinoja, – tikinau. – Tavo grožis niekados nenuvys. Jis amžinas kaip tavo deivė.

Arsinoja taip įsijautė, kad smiliumi pakėlė viršutinę lūpą ir parodė ant priekinių dantų tviskant auksą.

– Jau nebeturiu savo dantų, – sudejavo. – Julijų nešiodama daugybės dantų netekau. Juk jis buvo toks didelis ir stiprus, kad iščiulpė kūno jėgas, atėmė dantis, subjaurojo mane per nėštumą. Bet dantistas etruskas padarė man iš aukso bei dramblio kaulo naujus priekinius dantis ir taip puikiai pritvirtino juos prie likusiųjų, jog jie stipresni už buvusiuosius. Dramblio kaulo dantis jis skaisčiai nubaltino ir kartą per metus, kai pradeda gelsti, juos baltina. Nemanau, kad juos pastebėsi, jei nesijuoksiu labai išsižiojus. Jau tiek nesijuokiu, kaip su tavimi gyvendama, Turmsai.

Sutikau, kad jos dantys yra nepalyginti puikesni nei kitados Tanakilės turėtieji, tie pagal jos amžių buvo pernelyg balti ir styrojo kaip iltys.

– Julijus? – paklausiau paskui. – Argi gali tavo sūnus būti Julijus? Juk Julijai – sena lotynų patricijų giminė.

Arsinoja išsisuko.

– Aš pati iš vienos Julijų giminės atšakos, – patikino. – Kai Tercijus Valerijus vedė mane, šitai buvo paliudyta, idant mūsų sūnus gimtų patricijum. Julijų nedaug, jie nuskurdę, bet kildina save iš Askanijaus, Trojos Enėjo sūnaus, įkūrusio Alba Longą. Šernas – giminės ženklas ir kiekvienais metais jie privalo pamaloninti šventąjį Artemidės briedį, kurį Askanijus netyčia užmušė. Per Enėją jie gali kildinti save iš Afroditės. Taigi mano sūnus turi deivės kraujo, ir vilkų dievas Mamertas į šią giminę kraujo įmaišė. Todėl daviau savo sūnui Julijaus vardą. Tercijus Valerijus puikiai suprato, kai viską paaiškinau. – Įsijautusi Arsinoja rimtai tęsė: – Matai, kiti du mano vaikai niekam tikę. Hiulsas – tik barbarų karalius, o iš Mismės, man rodos, nieko nebus. Bet dėl tam tikrų pranašysčių daug tikiuosi iš Julijaus. Dėl to, vargšeliui Tercijui mirus, netekėsiu už Manijaus Valerijaus, kaip ketinau. Jo žmona tebėra gyva ir labai sveikai atrodo. Valerijai ištrėmė karalių, draugauja su liaudimi, todėl jų giminė neaiški. Bet yra toks mielas Julijus, kuris

tapo mūsų šeimos draugu. Ištekėjusi už jo, visai išmesiu iš galvos Valerijus, o mano sūnus bus tik Julijus. Iš Valerijaus jis perims turtą, iš Julijaus – pavardę bei kilmę, nes mudu su Julijum tikrai esame giminės. Man sakė vyriausioji vestalė, ji prisimena karalių laikus ir geriausiai žino seniausias gimines.

Jai taip karštai pasakojant apie savo sūnų Julijų aš, vėl prisiminęs Haną, visai nudūriau nosį. Arsinoja greit pastebėjo mano nusiminimą, persigando ir suskubo ištarti:

– Taip, taip, aišku, nedorai pasielgiau pardavusi Haną, bet norėjau, kad ji kuo toliau nuo Romos atsidurtų, ir vienas Finikijos pirklys ją nusipirko. – Ji pažvelgė į mane skaisčiomis akimis ir prisiekė: – Prisiekiu deive ir Hiulsu, ir Misme, ir savo plaukais, Turmsai, laivas su vergais ir kroviniu nuskendo prie Kumų per siaubingą audrą ir niekas neišsigelbėjo. Sužinojau šitai. Todėl man šovė į galvą pasakyti delsiam Tercijui Valerijui, kad girdėjau tave kelionėje nuskendus. Hana iš tikro nuskendo, jokių kančių nepatyrusi. Nesirūpink ja ir negimusiu savo kūdikiu, kuris su ja nuskendo. Neturi dėl ko manęs neapkęsti.

Supratau, jog ji meluoja. Juk pažinojau ją, Arsinoją.

– O Julijus? – paklausiau apmaudžiai. – Kodėl nemini Kajaus Marcijaus Koriolano? Kodėl neprisieki šiuo sūnumi?

Arsinoja prieštaraudama atstatė delnus ir baugščiai atkirto:

– Ne, ne, jis čia niekuo dėtas, nes gimė vėliau. Negaliu juo prisiekti. Bet teisingai atspėjai. Visas jo vardas Kajus Julijus, nors nenorėjau tau šito sakyti. Tiek maniausi esanti skolinga jo tikrajam tėvui.

– Žiūrėk, kad nenupliktum, Arsinoja, savo plaukais prisiekusi, – įspėjau. Bet daugiau nebenorėjau jos erzinti, nes supratau ją prisiekus iš pagailos man – idant nebegalvočiau apie Haną ir savo kaltę. Iš gerumo ji melagingai prisiekė, pasirengusi net savo plaukus dėl manęs paaukoti, nes širdy tebemylėjo mane. O gal ketino įsigyti aukso plaukų peruką? Jos jausmų permainų vyrui neįmanu suvokti.

– Tebūnie, Arsinoja, – pasakiau galų gale. – Taigi Hana nuskendo. Aš kaltas – ne tu. Nebijok piktų lemurų. Atleidžiu tau. Atleisk ir tu man, kad buvau negeras ir negalėjau aprūpinti tau gyvenimo. Dėl mūsų meilės, būk visada tokia graži ir švytinti, kaip šiandien ir metų metais buvai. Visada, amžinai, Arsinoja.

Jos veidas nuskaisto, plaukai sutvisko auksu, ji suspindo deivės šviesa – rodės, saulė nušvietė tamsų kalėjimo rūsį. Užuodžiau rožių ir krokų kvapą. Jos oda išsilygino, raustelėjo kaip obuolys, paskui nubalo kaip sniegas. Drebėdamas ir silpdamas pažinau joje deivę ir nudžiugau supratęs, kad jos širdis nebuvo pikta. Nors žiauri, įnoringa, savanaudė, net melagė – ji tebuvo iš putos gimusiosios atspindys žemėje. Į mane tvoskė aistros, gerumo ir meilės karštis – kūnas į ją bežiūrint svilo. Tačiau netiesiau į ją rankos. Tie laikai buvo praėję, buvau iš jos išsilaisvinęs.

Ji pasičiupinėjo krūtinę ir šūktelėjo:

– Ką pasakei, ką padarei man, Turmsai! Visa įkaitau, širdis daužosi, jaunystės ugnis gyslom sruvena. Jaučiu, kaip jaunėju ir spinduliuoju. Deivė į mane grįžo.

Jai kilo mintis ir delnu palietusi kaktą ji pasakė:

– Romos įstatymas ir teisė tavęs neišgelbės, vis dėlto deivės dėka sumaniau, kaip išgelbėti tau gyvybę. Tuomet liksime vienas kitam neskolingi, nors daugiau niekados gyvi nebesusitiksime.

Atsisveikindama ji pasilenkė palytėti mano lūpų savosiomis. Po sukrėtimo jos lūpos buvo vėsios, o skruostai karšti it jaunos mergelės. Šitai pajutau, kai atsisveikindamas paglosčiau jai veidą ir tvinkčiojantį kaklą. Tai buvo paskutinis kartas – daugiau niekad nebesusitikome mudu – ji, Arsinoja, ir aš, Turmsas. Tačiau mano širdis ją tokią prisimenant suliepsnoja.

Po mudviejų susitikimo ėmiau rimtai galvoti apie mirtį ir kas rytą laukdavau minios triukšmo aikštėje, su kirviais bei rykščių ryšuliu manęs ateinančių liktorių – idant liaudis turėtų dingstį ne vien apie sankirčius su senatu galvoti. Arsinojos pažadu nelabai klioviausi. Maniau ją norėjus tik paguosti mane ir nesuvokiau, kaip ji galėtų padėti man, nuteistam pagal įstatymą, bergždžiai nekeldama pavojaus savo garbei ir padėčiai.

Vis dėlto po kelių dienų atsivėrė durys ir pasirodė sapne regėtoji moteris, ji buvo užsidengusi galvą rusvo apsiausto skvernu ir žiūrėjo į mane pro pirštus, todėl jos veido nemačiau. Tik tuomet, kai sargas vergas užsklendė duris ir, ilgokai žvelgusi į mane, ji atsidengė suvytusį veidą, pažinau ją vyriausiąją vestalę esant. Daugybę kartų buvau matęs ją cirke ant Vestos mergelių garbės suolo.

Ji prakalbo į mane ir tarė:

– Tu žmogus, kurio ieškau, – pažįstu tave iš veido.

Blankokai prisiminiau ją, bet skaidrų akimirksnį sugriuvo drėgnos požemio vienutės sienos ir išvydau ją sėdinčią aukštame krėsle po skėčiu – kaip kažkur kadaise. Atsiklaupiau prieš ją ir nulenkiau galvą. Ji nusišypsojo plonomis senos, sukritusiais skruostais moters lūpomis, palytėjo ranka nešvarius mano plaukus ir paklausė:

– Ar neprisimeni manęs, Turmsai? Susitikome pirmą tavo atvykimo į Romą dieną, nors nuo tol devyneri metai praėjo. Pats susiradai šventąjį urvą ir šaltinį, apsišlakstei vandeniu veidą ir iš kelių vainikų pasirinkai gebenės vainiką. Tokio įrodymo man pakako. Bet iš veido tave jau tada pažinau.

Dar ji pasakė:

– Vykdau dievų užduotį. Saugau slapčiausią paveldą ir rūpinuosi, kad išsaugotosios pranašystės negandos valandą būtų teisingai išaiškintos. Todėl neatsisakiau šių pareigų, trisdešimt metų šventąją ugnį saugojusi – tarnausiu ligi mirties. Romėnai negali pažeminti ir užmušti tavęs, Turmsai. Romą ištiktų baisi nelaimė. Dėl Romos turi būti išlaisvintas. Ir dėl savęs paties, nes Roma – tavo miestas.

Atsakiau:

– Nedaug džiaugsmo Romoj patyriau. Gyvenimas man apkarto. Nebijau mirties.

Papurčiusi galvą, ji subarė:

– Brangus mano sūnau – tu, kuris turėjai ateiti. Tavo kelionė dar nesibaigė. Dar negali ilsėtis ir užmiršti. – Juodžiausiom akim ji pažvelgė į mane ir patvirtino: – Palaiminga, palaiminga užmarštis. Tačiau žmogumi žemėj ne vien dėl savęs gimei. Galėjai laisvai ligi šiol klajoti, bet jau nugyvenai skirtą laiką. Todėl pasipuošk ąžuolo lapų vainiku. Praėjo devyneri metai. Turi eiti į šiaurę. Taip liepta. Paklusk ženklams.

– Nurykščiuojamas ir po kirviu turėsiu eiti, – pasišaipiau. – Ką tu gali padaryti, senele?

Ji atsitiesė, iškėlė galvą.

– Dabar vasaris, – pasakė. – Pavasario ir vilkų dievo šokėjai liko be varinių skydų – tarytum nematomos rankos juos atėmė. Ir dvylika laukų brolių susirūpino dėl regėtų pelių ir varnų. Jie tvirtina, kad kruša neišguldė tavo laukų. Tavo laukai lietaus ir saulės gavo kiek reikia. Tavo galvijai nesirgo. Tavo avys atsivedė dvynukų. Tavo dievas Romai svetimas, Turmsai, tačiau davė ganėtinai įspėjamų ženklų apie tave. Romėnai gerbia įstatymus, bet labiau bijo svetimų dievų ir jų kišimosi į Romos reikalus. Savo dievus jie moka pamaloninti, o svetimų – ne, nes nežino, kokie yra tikrieji žodžiai ir aukos.

– Kilmingo senatoriaus žmona papasakojo man apie tave, – tęsė ji. – Iš pradžių nesupratau, apie ką ji kalba, ir abejojau. Ji aukoja moters laimės šventykloje, įšventindama garbingas moteris nedorom slaptosiom apeigom. Tačiau jos deivė įspėjo mane – kurčią ir aklą. Greit viską sužinojau. Vyriausiasis tilto statytojas išvyniojo ritinį ir suradome vietą, kur rašoma apie tave. Senatas turėjo paklusti, nes seniausios giminės žino, ką tai reiškia. Nuosprendis tau atšauktas, Turmsai. Tavęs net nerykščiuos. Bet iš Romos privalai iškeliauti. Eik į šiaurę. Tu jau reikalingas. Tavo ežeras laukia tavęs, tavo kalnas tavęs laukia.

Ji stipriai pabeldė į duris. Sargas vergas atitraukė skląstį ir įnešė kibirą vandens. Atėjo kalvis ir nukirto man nuo rankos grandinę. Senoji vestalė paliepė man nusivilkti nešvarius drabužius ir pati mane nuprausė. Ir plaukus ištrinko, sutepė aliejumi ir supynė kasas. Visa ji darė švelniai ir pagarbiai, bet tvirtom įgudusiom rankom. Sargas atkišo jai krepšį ir ji, išėmusi puikiausios vilnos marškinius, mane jais apvilko. Tačiau pečius apsiautė šiurkščiu rusvu apsiaustu – tokiu kaip jos. Galiausiai ant galvos uždėjo nuvytusių ąžuolo lapų vainiką su gėlėm.

– Tu pasirengęs iškeliauti, – tarė. – Bet prisimink – visa vyksta slapta, liaudžiai nežinant. Tie, kuriems šitai buvo patikėta, prisiekė tylėti. Taigi bėk, šventasis briedi. Laukų broliai tavęs laukia – jie palydės tave iki Romos riboženklių anapus upės. Jie apsaugos tave nuo nesupratingos liaudies, jei kas nors tave atpažintų. Matai, dėl tavęs pirmąkart respublikos laikais

konsulas jau paskelbtą nuosprendį pavadino niekiniu. Tačiau liaudis šito nežino.

Ji išvedė mane už rankos iš drėgno kalėjimo rūsio ir sargas vergas atidarė mums vartus, pagerbdamas šventą moterį. Mums žengiant į aikštę pamačiau tirštą ūkaną užklojus forumą, todėl laukiantys laukų broliai su pilkais apsiaustais bei varpų vainikais atrodė it vaiduokliai.

Vestalė tarė:

– Pats matai. Tave saugodami dievai ūkana visą miestą užklojo.

Ji stumtelėjo mane už peties ir aš neatsigręžiau su ja atsisveikinti. Nujaučiau, jog tokiai kaip ji atsisveikinimų ir padėkų nereikia. Ūkana buvo šventa, slopino žingsnius ir vežimo ratų dardesį. Laukų broliai apsupo mane. Atsargiai paėmę mane išsekusį už pažastų, padėjo šlitinėjančiam žengti, nes po ligos tebebuvau labai silpnas.

Tilto sargybiniai atgręžė nugaras, pamatę mus it šešėlius žengiančius per ūkaną. Paskutinį kartą ėjau Romos tiltu, uodžiau galvijų mėšlo smarvę, storos, daugybės ratų nuvažinėtos lentos girgždėjo po mano kojom. Bet rūkas buvo toks tvarus ir tirštas, kad neįžiūrėjau Tiberio vandens, tik girdėjau čiurlenant jį pro tilto kolonas tykiai ir švelniai – tarsi atsisveikinant.

Kai panūdęs dar kartą pažiūrėti į mažą savo namelį pasukau iš kelio, laukų broliai, apgręžę mane, pusbalsiu pasakė:

– Pasirūpinsime tavo laukais. Pasirūpinsime senais vergais. Pasirūpinsime tavo galvijais. Nesuk iš kelio.

Prie šiaurinio riboženklio jie pasitiesė apsiaustus ir susėdo ratu aplink mane ant rūko sudrėkintos žemės. Ūkana ėmė sklaidytis, papūtė vėjas. Jie iškilmingai laužė pelenuose keptą miežinę duoną ir nuo vyriausio ligi jauniausio ėmė po gabalėlį ir valgė. Vyriausias įpylė raudono vyno į molinį indą. Jis ėjo iš rankų į rankas, kiekvienam siurbtelint po gurkšnelį. Bet man jie nesiūlė.

Stiprėjantis šiaurys išdraskė ūkaną į skutelius ir nunešė, švariai nušluodamas dangų. Kai viršum mūsų maloniai sušvito saulė, jie pakilo, užkabino man ant peties odinį kelionmaišį ir visi drauge atsargiai stumtelėjo mane per ribą į etruskų žemę. Širdimi jaučiau juos elgiantis teisingai. Šiaurės vėjas linksmai pūtė man į veidą, mano gyslose kraujas sušilo, tačiau žemės, kurią mynė mano kojos, nepažinojau.

7

Ėjau į šiaurę. Niekada nesijaučiau toks laisvas. Ankstesniojo gyvenimo buvau atsikratęs it nešvaraus drabužio. Po ligos tapau lengvas ir nesvarus – rodės, kojos sparnuotos ir jau neliečia žemės dulkių. Saulėkaita svaigino galvą. Prasikalančios žolės žaluma ilsino akis. Šypsojau keliaudamas. Pavasaris lydėjo mane: čiulbančiais paukščiais, tvinstančiais upeliais, šiltais spinduliais.

Pasukdavau iš kelio, žingsniavau piemenų takeliais, ilsinau kojas prie šaltinių, piemenų dūdelių garsai sklido nuo vienos kalvos į kitą. Bet kur besukęs – į šiaurę ėjau. Mane lydėjo džiugūs paukščių būriai. O vieną ankstų rytą pabudino laukinių ančių kryksmas dangaus žydrynėj.

Lūkesio džiuguliu plėvojo karšta mano širdis. Nieko negalvojau. Nieko netroškau. Nuvokiau, jog keliauju pilnaties link atrasti savęs. Bergždžiai būčiau spėliojęs. Žinojau rasiąs, pažinsiąs, kai ateis laikas. Mane vedė slaptingas suvokimas – taip, kaip paukščių būriai viršum mano galvos lėkė šiaurės link.

Neskubėjau. Ilsėjausi piemenų nameliuose bei apskritose neturtingų žemdirbių trobelėse. Dažnai užsnūsdavau šiltam kalnų atšlaičių įsauly. Vanduo buvo atgaivus mano burnoje. Duona palaiminga. Atgavau jėgas. Tarytum atjaunėjau. Mano kūnas išsivalė nuo mirtinų nuodų – darbų, minčių, kankinamos proto nerimasties. Buvau laisvas. Laimingas. Palaimingai vienišas keliavau.

Paskui iškilo kalvos. Viršum jų lėkė debesų šešėliai. Po daugybės savaičių išvydau derlius slėnio laukus, vynuogynų atšlaites, sidabrines alyvmedžių giraites ir senus figmedžius. Kalno viršūnėje kilo miestas su žole apžėlusiais mūrais, skliautiniais vartais bei ryškiaspalviais pastatais. Žemė virpčiodama pakluso mano kojoms ir mano kojos, žemę pažinusios, virpčiojo.

Neužėjau į miestą. Kaitraus ilgesio genamas pasukau iš kelio ir neieškodamas takelio ėmiau brautis per tankumynus tiesiai į prieito kalno viršūnę. Purptelėjo pasibaidę paukščiai. Puolė pirm manęs į kalno viršūnę. Prie urvo gulėjusi lapė nunėrė į kalno viršūnę. Užuodžiau plėšrūno smarvę. Paskui braškindamas krūmynus atsistojo didus briedis, iškėlė ragus ir lengvai nuliuoksėjo atšlaite aukštyn. Man iš po kojų ritosi akmenys, apsiaustas perplyšo, gniaužė kvapą, tačiau visom keturiom kopiau kalnan, jausdamas artėjąs prie šventenybės. Kas akimirksnį vis stipriau ir stipriau tas jausmas smelkė mane, kol pasijutau esąs didesnis už save. Buvau ta žemė, tas dangus, oras ir kalnas. Buvau kažkas daugiau.

Pamačiau kapų angas, šventąsias jų kolonas, akmentašių bei dailininkų pastoges. Pamačiau šventuosius laiptus, bet nesustojau. Praėjęs kapus, lipau į pačią kalno viršūnę. Sugrumėjo perkūnija. Giedras dangus gaubė mane, o perkūnija grumėjo taip, kaip grumės kada nors, kai iškopsiu laiptais iš kapo kito žmogaus pavidalu, laikydamas rankose juodą puodą su šio gyvenimo akmenėliais. Net jei tai, ką parašiau, išnyks, net jei atmintis išsisklaidys, imdamas vieną akmenį po kito prisiminsiu ir išgyvensiu šio gyvenimo tarpsnius. Perkūnija, perkūnija tuomet grumės giedrame danguje viršum mano kalno viršūnės.

Šiaurėje išvydau savo ežerą. Jis dūlavo tolumoje mėlynų kalnų supamas, didelis ir gražus. Rodės, girdžiu nendres šnarant, uodžiu pakrančių kvapą, geriu palaimingą vandenį. Audrai suūžus pažvelgiau į vakarus, anapus kapų. Ten kilo melsvas deivės kalno kaukaras. Pažinau jį. Tik paskui

leidau sau pažvelgti į laiptus su dažytom kolonom, šventąjį kelią per lygumą, į atšlaitę anapus laukų. Ten buvo mano miestas. Pažinau jį. Ši kalvom kauburiuojanti, nuostabių melsvuojančių atšlaičių žemė buvo mano ir mano tėvo žemė. Padais, širdimi pažinau ją vos peržengęs ribą, debesų šešėliams slenkant nuo vienos kalvos prie kitos.

Palaimingo svaigulio apimtas puoliau ant kelių ir pabučiavau mane pagimdžiusią žemę. Bučiavau žemę – savo motiną, dėkodamas, kad po ilgos kelionės pagaliau parsiradau namo.

Danguje šėlo bekūnės šviesos esybės, kai nusileidau atšlaite, pažvelgiau į aukojimo šulinio juodumą ir žengiau kapų link. Nedvejojau. Uždėjau delną ant apskritos kapo kolonos viršūnės, puošiamos baikščių, stotingų briedžių, ir sušnibždėjau trūkčiojamu balsu:

– Tėve, tėve, tavo sūnus grįžo.

Susmukau ant šiltos žemės prie tėvo kapo ir mane perėmė dar nepatirtas ramybės ir saugumo jausmas. Mačiau už dailaus deivės kalno besileidžiančią saulę. Toli, anapus slėnio, saulėlydis raudonai nuspalvino kalvas ir uždegė dažytas dievų statulas ant miesto šventyklų stogų. Naktį mane pabudino griaustinio dundesys. Vėjas suūžė, debesys prapliupo šiltu lietumi, aplink pažiro skaistūs žaibai. Dundesys užgulė man ausis, kai nuo žaibo smūgio į kalno viršūnę sudrebėjo žemė. Užuodžiau žaibą ir įskilusį akmenį. Rankos kojos sutrūkčiojo. Mane pagavo senasis šokis. Šiltame lietuje džiaugsmingai iškėliau rankas ir ėmiau šokti žaibo šokį – kaip kadaise Delfų kelyje mano kūnas audros šokį šoko.

Skaisčiai švietė saulė, kai, sustiręs iš šalčio, pabudau, pakilau pasitrinti rankų kojų ir pamačiau persigandusius akmentašius bei dailininkus metus darbą ir ateinant pasižiūrėti manęs. Man sujudėjus, jie atsitraukė, o kapų sargas sulaikė mane šventos lazdos mostu. Tuomet kalno atšlaitę aprietusiu keliu nusileido apsiaustu vilkįs vainikuotas žaibo žynys. Sargas puolė jo pasitikti ir garsiai sušuko radęs prie karaliaus Larso Porsenos kapo kietai įmigusį svetimšalį rusvu apsiaustu. Sargui atėjus, ant žemės gulėjusi briedė esą pašokusi ir paspruki, o nuo deivės kalno per slėnį atskriejęs baltų kaip sniegas balandžių būrys ir apsupęs miegantįjį. Paskui atėjo darbininkai ir jį išbudino.

Žynys tarė:

– Naktį mačiau skaisčius žaibus ir atėjau pažiūrėti, kas atsitiko ant šventojo kalno.

Jis žengė į mane ir atidžiai pažvelgė, raukšlėms tarp antakių rėžiantis. Staiga užsidengė kaire ranka akis ir pakėlė dešiniąją, sveikindamas mane kaip dievą.

– Pažįstu tavo veidą, – pasakė ir ėmė drebėti. – Iš statulų ir piešinių pažįstu tave. Kas tu ir ko nori?

– Ieškojau ir radau, – atsakiau. – Širdis beldėsi, iki atsivėriau. Aš, Turmsas, grįžau namo. Esu savo tėvo sūnus.

Senas nugairinto veido vyras, stovįs tarp akmentašių, metė įrankius, suklupo ant žemės, apsiverkė ir sušuko:

– Čia jis – pažįstu jį. Jis grįžo gyvas, mūsų karalius – dailus kaip pačiame žydėjime.

Jis panūdo apkabinti man kelius, tačiau aš griežtai sudraudžiau:

– Ne, ne, tu klysti. Aš ne karalius.

Keli darbininkai pasileido į miestą išplatinti žinios apie mano parėjimą. Žynys tarė:

– Mačiau žaibus. Apie tavo parėjimą įšventintieji jau devynerius metus kalba. Daugis manė, jog niekada nebeparsirasi namo. Niekas nedrįso kištis į dievų reikalus ir tavęs parvesti. Mūsų auguras pasveikino tave vos į Romą atėjusį, perskaitė tau ženklus ir išpasakojo juos įšventintiesiems. Iš vyriausiojo salos žaibų žynio gavome žinią, kad grįžti. Žaibas nubrėžė tau apskritimą, džiaugdamasis tavo parėjimu. Pasakyk, ar tu tikras lukumonas?

– Nežinau, – atsakiau. – Tik žinau, kad grįžau į namus.

– Taip, taip, – patvirtino jis. – Šiaip ar taip, esi Larso Porsenos sūnus. Prie tėvo kapo permiegojai naktį. Dėl tavo veido neįmanu suklysti. Jei nesi lukumonas, tai bent jau kilmingos giminės esi.

Mačiau, kaip slėny artojai paliko arklus, jaučius, žemdirbiai metė kauptukus. Vienas po kito jie žengė į šventąjį kelią ir kilo mūsų link.

– Nieko man nereikia, – patikinau. – Tik tėvynės. Tik vietos gyvenimui nubaigti. Nereikalauju paveldo, nesiekiu valdžios. Nuolankiausias iš nuolankiausių būsiu savo namus pasiekęs. Pažinau kalvas, pažinau kalną, ežerą, savo tėvo kapą. Tiek man pakanka. O, papasakokit man apie tėvą.

– Tavo miestas – Kluzijus, – išsisuko žynys. – Tavo miestas – juodų puodų ir amžinų žmonių veidų miestas. Nuo seno mūsų puodžiai ir akmenraižiai amžina žmonių veidus iš degto molio, minkšto akmens ir alebastro. Todėl nesunku tave atpažinti. Pamatysi savo tėvo statulą. Čion, į kapą, jis amžiams atgulė su aukos taure ant sarkofago. Mieste taip pat yra jo statula.

– Papasakok man apie tėvą, – vėl paprašiau nusiminęs. – Ligi šiol nieko apie savo kilmę nežinojau.

Jis papasakojo:

– Larsas Porsena buvo narsiausias iš krašto gilumos valdovų. Lukumonu savęs nepripažino. Karaliumi jį pavadinome tik po mirties. Net Romą jis užkariavo, bet romėnams jų išvyto valdovo neskyrė, nes šie nenorėjo. Jis išmokė romėnus tokio valdymo būdo, kokio po jo mirties savuose miestuose laikomės. Turime du valdovus, dviejų šimtų žmonių tarybą, metams renkame valdininkus. Ir liaudies balso klausome. Valdžiotroškos po Porsenos sužlugdavo. Nusprendėme: jei tikro lukumono nerasime – nereikia mums ir patvaldžio.

– Gyvastingas, neramus tavo tėvas buvo jaunystėje, – pasakojo žaibo žynys. – Dar jaunystėje dalyvavo etruskų karo žygyje į Kumus. Kai pralaimėjome, paklausė: „Ką graikai turi, ko neturime mes?" Todėl keliavo po graikiškus miestus, mokydamasis jų papročių.

Toli, ant kalno pro skliautinius miesto vartus plūstelėjo baltai apsirengę žmonės. Nudegusiais veidais žemdirbiai priėjo prie mūsų ir nukorę stiprias rankas sustojo per pagarbų atstumą pasižiūrėti į mane. „Lukumonas, – šnibždėjosi jie, – lukumonas parėjo".

Žynys įsakmiai jiems paaiškino:

– Tai tik iš svetimų šalių sugrįžęs Larso Porsenos sūnus. Jis net nežino, ką reiškia lukumonas. Netrukdykite mūsų bergždžiais šnibždesiais.

Žemdirbiai vis tiek niurnėjo ir iš lūpų į lūpas ėjo žodžiai:

– Jis atnešė atgaivingą lietų. Jis parkeliavo su pilnėjančiu mėnuliu palaiminimo dieną.

Jie laužė sulapojusias medžių šakeles, mojo jomis ir sveikino mane džiugiai šaukdami:

– Lukumonas, lukumonas!

Žaibo žynys neteko kantrybės ir tarė:

– Keli žmonėse nerimą. Negerai. Jei ir esi lukumonas, tave reikia pirmiausia apklausti ir atpažinti. Tai gali nutikti tik rudenį, per šventąjį miestų susirinkimą Volsinijų ežero pakrantėje. Ligi tol būtų geriau, kad tavęs niekas nematytų ir negirdėtų.

Tačiau žmonės iš miesto jau bėgo dusdami į kalną. Buvo skubinai apsitaisę geriausiais drabužiais. Balsų klegesys virto audros gaudesiu, susijaudinusiems žmonėms pasakojantis ir ginčijantis, kas nutiko. Girdėjau sakant, kad nukritau su žaibu iš dangaus. Kiti sakė, jog atkeliavau ant briedės. Vis džiaugsmingiau sklido šauksmas: „Lukumonas, lukumonas!" Bet artyn nė vienas nedrįso žengti, nė vienas net mano drabužio skverno nepalietė.

Paskui atėjo augurai su apsiaustais bei lazdom ir žyniai, pagal rangą ir amžių nešdamiesi bronzinius arba degto molio kepenų lipdinius su dievų juostom bei vardais. Žmonių minia skyrėsi jiems iš kelio ir jie, atidžiai žiūrėdami, žengė į mane. Dangus apsitraukė debesimis ir mus uždengė šešėlis, nors skaistus deivės kalno kaukaras anapus slėnio tebešvytėjo saulėje.

Žyniai pakliuvo į keblią padėtį – šitai supratau vėliau. Tiesa, vyriausieji iš jų buvo įšventintieji ir žinojo mane pareisiant, tačiau ir jie ginčijosi, ar aš iš tikro esu lukumonas, ar tik Larso Porsenos sūnus – ir tik dėl to mano miestas ir žmonės džiaugiasi. Vien ženklų ir pranašysčių nepakako norint įrodyti mane esant lukumoną, – reikėjo kad pats save pripažinčiau ir kad mane pripažintų. Šitai galėjo padaryti tik du gyvi likę lukumonai. Naujaisiais laikais išsilavinę žmonės, – ypač jūros miestuose, – abejojo lukumonų buvimu. Tai buvo graikiškas užkratas. Svilinantis dvejonės vėjas pūtė iš Jonijos per jūras marias.

Man rodos, žyniai ketino nusivesti mane nuošaliau ir pasikalbėti, tačiau minia jiems sutrukdė. Džiūgaujantys, kvatojantys žmonės nešė į šventąjį kalną dievo neštuvus. Jaunikaičiai ir mergelės, pasipuošę galvas mirtomis, našlaitėmis bei gebenės lapais, buvo juos pasigrobę iš šventyklos. Muzikantai pūtė fleitas, šventieji šokėjai lingavo barškučius, tarškino kitokius instru-

mentus. Nieko nepaisydami, jie puolė prie manęs ir pagriebę įsodino į neštuvus – į dievo sostą su dviguba pagalve.

Kol jie vienas per kitą kėlėsi neštuvus ant pečių, aš atsigodau, įniršau ir atsistojęs nuo sosto pastūmiau juos į šalis. Fleitos ir barškučiai nutilo. Jaunikaičiai persigandę stebeilijo į mane ir trynėsi rankas tarytum skaudžiai užgauti, nors tik stumtelėjau juos į šoną. Savom kojom nuėjau prie šventųjų laiptų. Savom kojom nusileidau tais laiptais. Pro debesis iškart spįstelėjo saulė, nušviesdama šventuosius laiptus. Saulės spinduliams mano plaukuose sutviskus žmonės pratrūko maldingai šaukti: „Lukumonas, lukumonas!" Nebe juokdamiesi ir džiūgaudami, o su šventa pagarba.

Žynių palyda sekė man iš paskos. Jiems įkandin ėjo žmonės – nurimę ir pagarbūs, jie nebesistumdė. Taigi savom kojom nulipau laiptais, savom kojom perėjau slėnį, savom kojom kilau atšlaitę aprietusiu keliu, žengiau pro skliautinius vartus į miestą. Visąlaik virš manęs spindulingai švietė saulė, šiltas vėjas švelniai glostė man veidą.

Gražią tykios vienatvės vasarą nugyvenau miesto tėvų man įruoštame name. Nebylūs tarnai negirdimai rūpinosi manimi. Tyriau save. Klausiausi savęs. Įšventintieji žyniai papasakojo man tai, ką privalėjau žinoti. Tačiau jie sakė:

– Pažinimas yra tavyje, jei esi lukumonas. Ne mumyse.

Buvo pavydžių ir barningų vyrų, kurie įtarinėjo mane, kaip tėvo sūnų, siekiant patvaldystės arba baiminosi, kad neteisybės laikais bus apiplėšti jų laukai. Tačiau, baimindamiesi žmonių, jie nedrįso manęs įžeisti, nors tikriausiai būtų nužudę kaip tuos, kurie po Larso Porsenos mirties siekė karaliaus valdžios. Mano tėvas netikėtai žuvo šerno parverstas – iltimis sudraskytas, smarkiai nukraujavo. Sveikas ir gyvastingas, jis žuvo pačiame žydėjime, nė penkiasdešimt nesulaukęs. Tačiau jo šlovė neišblėso ir, manau, neišblės, kol žemėj gyvuos etruskų tauta.

Ta karšta vasara, apgraibom ieškant slaptų savo paties durų, mano gyvenime buvo laimingiausia. Derli, nuostabi tai buvo vasara visam Kluzijaus kraštui. Švietė saulė, pūtė šilti vėjai, lijo gaivingi lietūs. Niekas neatsiminė, kad laukai kada būtų derėję geriau, o vynas buvęs saldesnis ir gardesnis. Galvijai nešė naudą. Nesiautė ligos. Mieste niekas nesmurtavo. Kaimynai, pamiršę senus kivirčus, netraukė teisman vienas kito. Atnešiau laimę į Kluzijų po sunkių ir prietaringų metų.

Įšventintieji papasakojo apie mano gimimą – gimiau uždengtu veidu ir su marškinėliais. Ir kitokių ženklų buvo, o senoliai mano tėvui stačiai išpranašavo, jog užsiauginsiąs lukumoną. Tačiau jis pasakė:

– Net įkalbinėjamas pats neprisipažinau esąs lukumonas. Kad būtum žmogus, gana būti protingam, drąsiam ir teisingam. Pasigailėk kenčiančio, paremk silpną, trenk įžūlėliui per skruostą, sudraskyk godūno pinigų kapšelį, atiduok dirbamą žemę artojui, saugok nuo plėšikų ir valdžiotroškų savo tautą. Toks aš būsiu valdovas. Dėl to nereikia lukumonu būti. Jeigu sū-

nus tikru lukumonu gimė – pats turės atrasti save ir savo miestą. Taip seniau darė lukumonai. Vien dėl kilmės tikru lukumonu nebūsi. Tik keturiasdešimt sulaukęs lukumonas gali pripažinti save ir tik tada jį pripažįsta. Todėl turiu atsisakyti savo sūnaus.

Kai man sukako septyneri, tėvas nugabeno mane į Sibaridę – pažangiausią graikų miestą Italijoje – ir atidavė auginti patikimam draugui, griežtai uždraudęs pasakoti man apie mano kilmę. Šitai padaryti tikriausiai jam buvo nelengva, juk buvau vienintelis jo sūnus. Mano motina mirė, kai buvau trejų, o antrą kartą vesti jis nepanūdo. Vis dėlto tarėsi dėl savo tautos privaląs mane paaukoti, nes nenorėjo, kad užaugčiau neteisėtu lukumonu.

Veikiausiai jis ketino iš tolo stebėti, kaip augu, ir globoti mane, bet staiga įsiplieskė karas su Krotonu ir Sibaridė buvo sugriauta kaip joks miestas ligi tol. Iš keturių šimtų Sibaridės šeimų laivais į Joniją bei Miletą išplaukė tik moterys ir vaikai. Mano tėvo draugas tikriausiai manė privaląs išsiųsti mane su jais, nes nebegalėjo manęs sausuma į Etruriją nugabenti ir nenorėjo, kad krotoniečiai parduotų mane į vergiją. Jis pats likosi kautis ir žūti už savo miestą – kaip ir visi keturių šimtų Sibaridės šeimų vyrai, nors buvo sakoma juos išlepus nuo malonumų ir prabangos.

Larso Porsenos draugas nemanė galįs net didžiausios nelaimės valandą tėvui duotą priesaiką sulaužyti ir išduoti mano kilmę tiems, kurie plukdė mane į Joniją. Jie turėjo savų rūpesčių dėl to, ką prarado. Miletui kiek paliūdėjus dėl Sibaridės sugriovimo, išsigelbėję sibaridiečiai tapo pasigailėtinais pabėgėliais, stumdomais iš vienos vietos į kitą.

Mano tėvui taip keistai ir netikėtai pačiame žydėjime žuvus, daugis įtikėjo jį buvus lukumonu, nors jis tai esą slėpė. Kiti tikino, kad jis negalįs būti lukumonu dėl to, jog kariavo, ir laikė jo mirtį bausme už tai, kad kišosi į Romos politiką. Šernas lotynams – šventas gyvūnas, dar senesnis ir šventesnis už Romos vilkę.

Įšventintieji įspėjo mane ir pasakė:

– Dauguma valdovų – net didžiųjų giminių senoliai – ėmė vartoti šį vardą kaip valdžios titulą, nors jie nesisako esą tikri lukumonai. Šitai galiu atleisti ir leisti, tačiau nieko nėra blogiau už neteisėtą lukumoną, apsimetantį tikru. Toks žmogus gali susidėti su tamsiausiom jėgom ir jų padedamas suklaidinti tyrėjus. Bet dievai atskleis tiesą, nors jis darytų stebuklus ir gebėtų apgauti tautą.

Pas mane atėjo tėvo seserys, tačiau jos neapkabino manęs, o jų vaikai žiūrėjo į mane išplėtę akis. Jos tikino mielai su manimi pasidalinsiančios tėvo palikimą bei karuose laimėtus lobius, neprašydamos mano kilmės liudijimų. Man pasisakius, kad atkeliavau ne paveldo ieškoti, jos išėjo palengvėjusiom širdim. Joms būtų buvę sunku priversti kilminguosius sutuoktinius pasidalyti paveldą, nors etruskų moterys valdo savo turtą ir paveldi kaip lygios su vyrais – taip savarankiškai, kad savo gimine besipuikuojąs vyras, sakydamas tėvo vardą, visada pamini ir motinos. Taigi mano tikrasis

vardas buvo Larsas Turmsas Larchna Porsena, nes mano motina buvo iš senosios Larchnų giminės.

Pasakojo ją buvus labai gražią, bet liūdną moterį – seniausiųjų giminių etruskai yra liūdno būdo. Mano tėvas buvo iš jaunesnės ir audringesnės giminės. Tik užpelnęs šlovę kare ir išsikovojęs lobių jis galėjo pasipiršti, nors man pasakojo, kad motina dar vaikystėje, upės pakrantėje žaisdama su mergaitėmis, metė jam obuolį.

Mano giminaičiai, su kuriais mane saistė kraujo ryšiai, paliko man svetimi. Jie manęs nešmeižė, bet ir negyrė labiau negu kiti. Buvo nešališki, laukė tyrėjų sprendimo.

Pats galvojau: visą gyvenimą gaudavau ko prisireikęs – mažai ar daug, bet visada pagal poreikius. Kam man prisirišti prie laukų, namų ir daiktų? Turtas žmogų ne išlaisvina, o sukausto. Tą, kuris šio to turi, nuolat graužia netekties baimė. Neturtėlis lygiai pavydulingai saugo savo vienutėlę avį, kaip turtuolis geležinėse skryniose užrakina brangenybes ir per naktis nemiega, baimindamasis prarasti lobį.

Vasarą Kluzijaus jaunikaičiai uoliai rengėsi šventosioms rudens žaidynėms. Iš jų būdavo išrenkamas stipriausias ir gražiausias kautis už Kluzijų senovinėse žaidynėse, kurios kasmet lemdavo pirmojo miesto vardą. Išrinktasis būdavo vainikuojamas, gaudavo šventąjį apvalų miesto skydą bei šventąjį kalaviją, kad įgustų jais naudotis. Tačiau įšventintieji sakė, jog kova jau ištisus šimtmečius neturi politinės reikšmės. Nugalėtojas gauna išlaisvintąją mergelę, o miestas – metams garbingą vietą derybose.

Nelabai klausiausi jų pasakojimų apie senovinius papročius bei miesto aukojimus. Turėjau ganėtinai rūpesčio – stengiausi pažinti save ne tik kaip žmogų, o daugiau kaip žmogų. Gyvenau vėsiuose ramiuose kambariuose, gražių daiktų ir statulų supamas. Miegojau ant minkštų čiužinių. Gėriau vyną, valgiau gardžiai paruoštus valgius. Mano džiaugsmui ir patogumui nieko netrūko. Bet man pačiam kažin ko trūko. Be paliovos beldžiausi į savo širdies duris.

Kartais plykstelėdavo, kartais akimirksnį liepsnodavo suvokimas ir būdavau laimingas. Paskui vėl pajusdavau kūno svorį, rankas ir kojas. Malonūs kvapai siaustė mane namuose, dieną naktį rūksnojo laibakojės smilkyklės. Vis tiek užuosdavau savo kūną dvokiant mirtimi. Mane kaip našta ėmė slėgti visa, kas tebuvo tik mano kūnas – tik žmogus. Pilnaties naktimis man sapnuose pasirodydavo šventoji mergelė – žiauri, nirtulinga, blyškiu grėsliu veidu. Ir iš putos gimusioji ateidavo į mano sapnus, gundydama auksiniais plaukais ir sniego baltumo kūnu prisirišti prie žemės ir pasitenkinti žmogiškąja dalia.

Vis dėlto tai buvo laimingiausia mano gyvenimo vasara ieškant tikrojo savęs, – to, kuris buvo daugiau nei žemė ir žmogaus kūnas. Rudeniop mane apniko slogus liūdesys ir jau nebeįstengiau džiaugtis. Mėnuliui užtemus iškeliavau su miesto atstovais prie šventojo Volsinijų ežero. Tačiau savom

kojom jau nebegalėjau vaikščioti, negalėjau joti arkliu ar asilu. Mane vežė baltų jaučių traukiamu dengtu vežimu. Jaučių kaktas puošė raudoni karčiai, sunkios užuolaidos slėpė mane nuo žmonių akių.

Tuo pačiu vežimu, taip pat šventųjų užuolaidų nuo žmonių akių dengiami, iš Atmainingojo šventyklos netrukus į mano miestą bus atgabenti du balti akmeniniai kūgiai. Mirties prakaitui išmušus kaktą, vėl ilsėsiuosi dievų lovoje ir valgysiu dievų valgį. Todėl aš, Turmsas, skubu rašyti – užbaigti tai, ko nenoriu atiduoti užmarščiai.

PASKUTINIOJI KNYGA

Dievų valgis

1

Skaisčiausias ir mėlyniausias ežeras buvo šventasis mūsų tautų ežeras tarp didingų kalnų. Kai pirmąkart jį pamačiau, tykų vandens paviršių klojo rudens tamsis. Mačiau šventyklas. Mačiau šventąjį akmenų ratą. Mačiau arklo vagą, iš kurios atartas Tagetas skelbė savo išmintį. Mačiau nimfos Begojos šaltinį. Galbūt jie buvo apsireiškę ir kitur. Tarkvinijuose man parodė Tageto įdubą. Romoje buvo Egerijos urvas ir šaltinis. Tačiau paveldas skelbė, jog ir šios Volsinijų vietos šventos.

Man švenčiausia buvo Atmainingojo – Vertumno – akmeninių kolonų šventykla, kurios vidurinioji niša buvo tuščia. Ją saugojo daili bronzinė Chimera – liūtas, gyvatė ir erelis viename kūne – žemiškasis, požemio jėgų ir dangiškasis Atmainingojo įsikūnijimas. Neįveikiama ji saugojo tuščią Vertumno nišą. Graikai tikino, jog vienas jų didvyris, jodamas ant sparnuoto žirgo, įveikė ir užmušė Chimerą. Mano jaunystėje kaip šio įvykio liudijimą Korinte rodydavo Pegaso šaltinį. O mano tautai Chimera tebėra šventas atmainaus, kaitaus pavidalo įsikūnijimas. Šitos graikai dar neužmušė.

Į rudens šventes iš visų miestų susirinko daugybė žmonių, nors į šventą vietą pakliuvo ir šventose trobelėse gyveno tik miestų atstovai su savo palydom. Nešventas miestas – galingieji ir turtingieji Volsinijai – stovėjo ant kalno, per pusdienį kelio nuo ežero. Miestas garsėjo dirbiniais bei prekėmis, o turtėjo iš rudens švenčių. Tačiau šventuosiuose Volsinijuose ant ežero kranto prekyba per šventes buvo draudžiama.

Pirmą švenčių rytą mane uždengta galva palydėjo į derybų rūmus, kur buvo susirinkę dvylikos miestų atstovai. Iš jų tik du buvo tikri lukumonai, penki vadinosi lukumonais, vienas buvo liaudies išrinktas karalius, kiti keturi – savų miestų tarybų atstovai, kurių valdymo laiką ribojo įstatymai. Laikinas buvo ir Kluzijaus atstovas. Tarp jų buvo ir senų, ir jaunų, – kaip savo tėvą pakeitęs Larsas Arntas Velturas iš Tarkvinijų, – bet visi siaustėsi šventaisiais savo miestų apsiaustais ir smalsiai žiūrėjo į mane. Garbingų vietų nebuvo. Visi sėdėjo ar stovėjo kaip panorėję, vieni kitiems išskirtinės pagarbos nerodydami.

Nusidengiau galvą, suvokęs, jog tai pirmas ir paprasčiausias išmėginimas. Kai vedžiau akimis nuo vieno vyro prie kito, kiekvienas davė man ženklą: kas pirštais, kas akį merkdamas, kas šypsodamas, o kas apsimesdamas rimtas. Jie buvo išsivertę apsiaustus, kad neatspėčiau iš miestų ženkl

Vis dėlto iškart nedvejodamas pažinau abu tikruosius lukumonus. Negaliu paaiškinti, kaip pažinau, tačiau visiškas tikrumas perėmė mane, todėl šis vaikiškas žaidimas mane linksmino.

Nulenkiau galvą iš pradžių prieš Volsinijų senuką, paskui pasveikinau tamsiaveidį amžinai šaltų Volaterų lukumoną. Tai buvo stotingas, nė penkiasdešimt neturįs vyras. Gal pažinau jį iš akių, o gal iš raukšlių tarp antakių. Jis atrodė griežtas ir rimtas, o šypsantis Volsinijų senukas – malonus. Kitus tik galvos linktelėjimu pasveikinau.

Abu lukumonai susižvalgė ir žengė į priekį. Senukas pasakė:

– Pažįstu tave, Larsai Turmsai.

Kitų miestų atstovai iškart puolė karštai ginčytis, keli tarė, jog tai dar ne įrodymas. Aš galėjęs susižinoti apie abiejų lukumonų išvaizdą, o gal Kluzijaus atstovas slaptais ženklais, kaip esą buvom susitarę, parodęs juos man. Jie manęs visai nepaisė – elgėsi taip, lyg manęs nė nebūtų. Tačiau senasis lukumonas uždėjo man ant peties ranką. Neapsakomas jo gerumas, švelnumas, gailiaširdystė šiltai gobė mane, kai maloniai šypsodamas tarė:

– Vaikščiok šiomis dienomis kur nori ir kaip nori – po šventas ir nešventas vietas. Stebėk aukojimą, jei nori. Žiūrėk žaidynes. Jokių durų prieš tave neuždarys. Jokių durų nevers tavęs atidaryti.

Volaterų lukumonas ranka maloniai palytėjo manąją. Tvirtumas, jėga, saugumas įsismelkė į mane iš jo rankos.

– Pasiruošk, jei nori, Larsai Turmsai, – pasakė jis. – Niekas tavęs neverčia ruoštis. Argi tikram lukumonui to reikia? Tačiau pasiruošęs greičiau permanysi ir patirsi tai, ko anksčiau nepatyrei.

– Ką turiu daryti, tėve? Kaip turiu pasiruošti, broli? – paklausiau.

– Kaip nori, Turmsai. Vienas kyla į kalno vienatvę, kitas ieško savęs žmonių erzelynėj. Kelių daug, bet į vieną tikslą jie veda. Šiomis dienomis gali nemiegoti ir pasninkauti. Nemiga bet kuriam žmogui parodo tai, ko jis paprastai nemato. Taip pat gali prisigerti iki žemės graibymo ir vėl gerti pabudęs ir išsivėmęs. Gali mylėti moteris ir tenkinti savo jusles iki išsekimo. Ir tada sapnuosi pranašiškus sapnus, reginius regėsi. Šitiek metų sulaukęs gailiuosi tuo keliu nėjęs. Dabar vėlu. Greit man septyniasdešimt, sūnau, bet iš dievų išsipirkti dar dešimt besveikačių metų aš nebenoriu.

Volaterų lukumonas pasakė:

– Juslių tenkinimas sukelia palaimingiausią nuovargį. Juslės padeda mums ištverti šį gyvenimą, net jaustis už jį dėkingiems. Vis dėlto prisimink, Turmsai, kad ir alkis, ir troškulys, ir susilaikymas teiks malonumo, jei juos kęsi tol, kol apniks reginiai. Nesakau, jog tai tauresnis malonumas už svaiginimąsi ar juslių tenkinimą. Kiekvienam savas kelias. Negaliu patarti, kuriuo tau eiti. Tegaliu atpasakoti savąjį.

Senukas parodė į Volaterų lukomoną lazdyno šakele ir tarė:

– Jis gimė piemeniu ir kalnų vienatvėje regėjo reginius. Bet, kaip lukumonas, jis gali būti už mane vyresnis.

Daugiau jie man nieko nepatarė, nors iš akių bei visos esybės švytėjimo pajutau širdyje juos mane pripažinus. Jiems, lukumonams ir save pripažinusiems, nieko nereikėjo – tik pamatyti, jog aš, Turmsas, esu tas, kas esu. Bet savo papročiu jie turėjo mane išmėginti, kad pats atrasčiau save ir pripažinčiau. Šitai lukumonui sunkiausia.

Tądien mačiau juos įkalant naują vario vinį į laiko nupilkintą medinę likimo šventyklos koloną. Joje tvyksčiojo galvelė prie galvelės, seniausiųjų vinių galvelės buvo negrabiai nukaltos, pažaliavusios. Kolonoje dar buvo ganėtinai vietos. Dievai dar davė laiko etruskų tautoms bei miestams.

Tris dienas jie tarėsi dėl užsienio politikos reikalų ir Vejų karo su Roma. Cerė su Tarkvinijais pažadėjo ginklais bei kariais paremti Vejus. Apie graikus taip pat buvo kalbama, ir Larsas Arntas mėgino, Populonijos bei Vetulonijos paremtas, tikinti, jog karas su graikais, – anksčiau ar vėliau, – neišvengiamas. Tačiau jam nebuvo pritarta. Tikrieji lukumonai nesikišo į pokalbius apie karą, nes lukumonas pritaria tik savo miesto gynimui didžiausios nelaimės valandą. Tada jis nieko nebegali. Kitiems ginčijantis Volsinijų senukas sušnibždėjo man į ausį:

– Tegul kariauja su Roma. Romos jie vis tiek nenugalės. Turbūt žinai, kad Roma – tavo tėvo miestas ir slaptingiausios pranašystės saisto jį su tavuoju miestu. Jei Roma žlugtų – žlugtų ir Kluzijus.

Papurtęs galvą atsakiau:

– Daugybės dalykų nežinau, o Kluzijaus įšventintieji man apie tai nepasakojo.

Apkabinęs man kaklą, jis sušnibždėjo:

– Koks stiprus ir dailus esi, Turmsai. Džiaugiuosi gyvas tave pamatęs. Vien tavo artumas sušildo mano senatvę. Netikėk įšventintaisiais. Jie mintinai išmoksta tai, ką privalo žinoti – užkalbėjimus bei aukojimus. Daugiau jie nieko neišmano. Gal dar nereikėtų tau atskleisti tokių slaptingų dalykų, bet vėliau iš išsiblaškymo galiu užmiršti tau pasakyti, ką turėtum apie savo miestą žinoti. Tavo tėvas užkariavo Romą ir laikėsi ten porą metų, tvarkydamas miesto reikalus. Būtų miestą grąžinęs Larsui Tarchonai arba šio sūnui, tačiau romėnai jam sakė verčiau patys save valdysią nei pakęsią neteisėto karaliaus savivalę. Net mėgino jį nužudyti. Šventajame Egerijos urve jis susitiko su vyriausiąja vestale. Ši perskaitė ir išaiškino jam pranašystes. Tavo tėvas jomis patikėjo ir savo valia atsisakė Romos, bet dėl pranašysčių susaistė jos likimą su Kluzijaus likimu. Jei Kluzijui kada nors grės išorės pavojus, Roma privalės jį gelbėti. Šitai įrašyta šventosiose Romos knygose ir patvirtinta per dievų puotą. Larsas Porsena tai laikė svaresniu dalyku už valstybinę sutartį, kurią pati save valdanti tauta gali sulaužyti. Dėl romėnų savimonės nevertėjo šito kelti į viešumą. Tačiau senosios giminės šitai žino ir perduoda iš kartos į kartą.

– Privalai šitai žinoti, – tęsė jis. – Kluzijus niekada negalės kariauti su Roma ir turės stoti už Romą, įkiršintiems kaimyniniams miestams panūdus

ją sunaikinti. Jie gali bausti ir užimti Romą. Romai reikia bausmės, kad suaugtų. Bet jei etruskai grasins Romai visišku sugriovimu, dėl savo ateities Kluzijus turės kautis už Romą, o ne su Roma. Tai toks įpareigojantis ir šventas dalykas, kad net dievai nusileido žemėn jo patvirtinti. Buvo susitarta tik dėl vienintelio šitai primenančio ženklo – jokia vieša prekyba Romoje negali vykti iš pradžių nepaskelbus: tai Porsenos žemė, tai Porsenos gėrybė. Juk Roma su savo žemėmis, namais bei turtais tapo Larso Porsenos, kai šis ją užėmė.

Prisiminiau pats nusistebėjęs keistu būdu, kurio privalėjo laikytis Romos aukcionatoriai, idant jų prekyba būtų teisėta. Kartu supratau, kodėl mane kojos nuvedė tiesiai į šventąjį urvą, kodėl pažinau jį ir apsišlaksčiau veidą šaltinio vandeniu. Ėjau savo tėvo pėdom. Ir vyriausioji vestalė iškart pažino mane kaip Larso Porsenos sūnų.

Septynias dienas miestų atstovai tarėsi dėl vidaus politikos reikalų, sprendė ginčų dėl sienų klausimus. Diena iš dienos lengvėjau. Įsimaišydavau į minią. Vaikščiojau po šventas ir nešventas vietas. Juokiausi ir šaukiau kartu su visais, paprastas žaidynes žiūrėdamas. Bet jie mane atpažindavo, staiga per didžiausią grūstį aplink mane likdavo tuščia, žmonės baikščiai žvalgydavosi į mane. Todėl mieliau siekiau vienatvės ir skaidrio. Būdraudavau kalno viršūnėje, žvelgdamas į žvaigždes. Nejutau nei alkio, nei troškulio. Spinduliavau džiugesį ir joks rūpestis manęs neslėgė. Vien katro nors lukumono žvilgsnis, prisilietimas ar malonus žodis nuvydavo šešėlius ir mano širdis vėl nuskaistėdavo.

Paskui prasidėjo aukojimai ir su jais susijusios senovinės žaidynės. Aukojama būdavo šventyklose, o šventosios kovos vykdavo akmenų rate. Lukumonai bei miestų atstovai susėsdavo ant dvylikos šventųjų akmenų, – bet su pagalvėlėmis – ir visi, kuriuos leisdavo į šventąją vietą, tirštai susigrūsdavo už jų nugarų. Paprasti žmonės žiūrėdavo nuo kalno atšlaičių bei namų stogų – nešventas Volsinijų miestas ištuštėdavo, o visa aplink marguodavo nuo žmonių. Triukšmas ir pritarimo šūksmai – kaip cirke – čia buvo draudžiami ir kovos vykdavo mirtinoje tyloje.

Aš dalyvavau žaibo aukojime ir man buvo leista padėti auką ant akmeninio dievo stalo. Nusikirpau kuokštą plaukų, pasigavau mažyčių žuvelių, išsikasiau svogūnų. Įprastas maldas perskaitė Volsinijų žaibo žynys, nes jų nemokėjau. Paskui jis paskelbė per metus salos šventykloje kiekvienam miestui duotus ženklus. Tik Vejams nepalankioje pusėje sutvyksėję grėslūs raudoni žaibai. Kitiems miestams jie didesnių nelaimių nelėmė.

Dievo Turmso dieną turėjau išsirinkti iš didžiulės avių bandos aukotiną avelę. Visos avelės buvo gražios, švarios ir be kliaudų. Mano pasirinktoji klusniai nusekė prie aukuro ir nesipriešino akmeniniam žynio peiliui pjaunant kaklą. Kai į aukos puodelius ištekėjo kraujas, žynys perskrodė avies pilvą ir išėmė kepenis. Spalva buvo gera ir kepenys be ydos, tik dvigubai didesnės negu paprastai. Kepenų ženklų haruspikas neaiškino, tačiau jis

bei kiti žyniai nuo tol į mane žiūrėjo kitokiom akim, pagarbiai traukdavosi man iš kelio nulenkdami galvas ir sveikindami mane taip, kaip sveikinami dievai. Supratau, kad, remdamiesi savo mokslu, jie pripažino mane lukumonu.

Kitą dieną senasis Volsinijų lukumonas kažin kokia dingstimi pasikvietė mane į savo namus. Žengdamas pro dvylika kolonų vidun, išvydau vyrą, kuris sukukęs įtampiai lūkuriavo ant kieto krėslo ir sustingusiomis akimis nelyg aklas spoksojo į tolį. Išgirdęs mano žingsnius, karštai paklausė:

– Ar čia tu, dovanų dalytojau? Uždėk man ant akių delnus, gydytojau.

Patikinau nesąs gydytojas, tik atsitiktinis svečias. Tačiau aklasis nepatikėjo. Jis įkyriai prašinėjo, kol iš pagailos uždengiau delnais jam akis. Jis stipriai suėmė mano riešus ir ilgai spaudė delnus sau prie akių. Rodės, kažkas liejosi iš manęs į jį, aš kas akimirką silpau, man ėmė svaigti galva. Atitraukiau rankas. Jis užsimerkęs giliai atsiduso ir padėkojo.

Lukumono kambaryje ant minkštasuolio gulėjo mirtinai išblyškusi mergaitė – dar visai vaikas, ištiesusi rankas prie žarijų indo. Ji liūdnai ir nepatikliai pasižiūrėjo į mane. Kai paklausiau apie lukumoną, ji atsakė šį tuoj pareisiant ir paprašė tuo tarpu prisėsti ant lovos krašto.

– Sergi? – tariau.

Ji nusimetė apklotą ir parodė abi kojas. Pamačiau sunykusias blauzdas – jos panėšėjo į šakaliukus, nors šiaip ji buvo blyški, bet daili mergaitė. Ji papasakojo, jog septynerių ją subadė ir sutrypė bulius. Žaizdos ir sumušimai sugijo, tačiau nuo tol ji nevaikščiojanti. Nesidrovėdama mergaitė parodė ragų randus ant pečių. Po valandėlės ji nepaprastai baikščiai sušnibždėjo:

– Tu geras ir gražus, dovanų dalytojau. Patrink man kojas. Tau įžengus į kambarį, ėmė labai mausti.

Nemokėjau išmaniai šito daryti, nors jaunystėje, žinoma, gerai atgaivindavau per pratybas įskaudusį kūną. Ir po mūšio paprastai draugas draugui trindavo iš nuovargio sustingusius raumenis. Stengiausi švelniai trinti mergaitės blauzdas, tačiau paliesta ji kaskart suvaitodavo iš skausmo. Paklausiau, gal liautis, bet ji paprieštaravo:

– Ne, ne, man neskauda.

Man dar labiau ėmė svaigti galva.

Pagaliau parėjo sukukęs senasis lukumonas ir nustebo:

– Ką darai, Turmsai? Kam kankini vargšę ligotą mergaitę?

Išsigyniau:

– Ji pati prašė.

– Nejau kiekvienam prašančiam padedi? – riktelėjo jis. – Duodi visiems, kas paprašo? Juk yra gerų ir blogų prašytojų. Kaltų ir nekaltų kankinių. Nejau nesusivoki jų atskirti?

Pagalvojęs atsakiau:

– Ne dėl savo kaltės šita vargšė mergaitė kenčia. O pamatęs kenčiantį nesvarstau, geras jis ar blogas, kaltas ar nekaltas – padedu, jei galiu, kiek-

vienam. Juk saulė vienodai šildo blogus ir gerus. Nemanau esąs supratingesnis už saulę.

Jis šnirpštelėjo lyg ketindamas paprieštarauti. Paskui atsisėdo, trinktelėjo į varinį skydą ir paprašęs atnešti vyno tarė:

– Tu išbalęs kaip drobė. Tau silpna?

Man svaigo galva, rankos kojos iš silpnumo drebėjo, tačiau mandagiai atsakiau, jog esu sveikas. Man buvo didelė garbė jo namuose viešėti. Nenorėjau skundais savo džiugesio blėsinti.

Išgėrėme vyno ir aš sužvalėjau. Jis visąlaik atidžiai žvelgė į lovoje gulinčią mergaitę, ir ši spoksojo į jį akis išpūtusi, tarytum kažko laukdama. Įėjęs tamsiaveidis Volaterų lukumonas santūriai mus pasveikino. Senukas pats įpylė jam vyno į juodą molinę taurę. Šiam keliant taurę, senukas staiga parodė į mergaitę ir lyg tarp kitko paliepė:

– Kelkis, vaike, ir eik.

Neapsakomai nustebau pamatęs, kad mergaitės akys nušvito, ji ėmė atsargiai judinti kojas ir nuleido jas ant grindų, pasirėmė rankomis lovos ir svyrinėdama atsistojo. Puoliau jos prilaikyti, baimindamasis, kad parpuls, bet senukas tylomis sutūrėjo mane už rankos ir visi trys palikom bežiūrį į mergaitę. Ši smarkiai svyrinėjo, bet žengė porą žingsnių, ranka remdamasi dažytos medinės sienos.

Juokdamasi pro ašaras, ji sušuko:

– Aš galiu vaikščioti, galiu vaikščioti!

Tiesdama į mane rankas, ji jau nebesiramstydama atšlitinėjo, suklupo prie manęs ir ėmė bučiuoti kelius.

– Lukumone, – maldingai šnibždėjo, – lukumone!

Stebėjausi ne mažiau už ją pačią staigiu išgijimu, nepatikliai čiupinėjau sunykusius jos blauzdų raumenis ir purtydamas galvą pasakiau:

– Tai stebuklas.

Senasis lukumonas geraširdiškai nusijuokė ir pasakė:

– Tu šitai padarei, galia ėjo iš tavęs, lukumone.

Sumosavau abiem rankom:

– Ne, ne, nesišaipyk iš manęs!

Senukas linktelėjo Volaterų lukumonui. Šis nuėjo prie durų ir pakvietė:

– Ateik parodyti akių, tu, kuris tiki.

Delnais akis užsidengęs įžengė prieškambary sėdėjęs vyras. Jis vis traukė delnus nuo akių, žvalgėsi aplinkui ir vėl dengėsi akis.

– Aš matau, – pagaliau ištarė. Su nuolankia pagarba jis nusilenkė man ir iškėlė ranką dieviškam pasveikinimui. – Tu šitai padarei, lukumone! – šūktelėjo. – Aš matau. Matau tave ir šviesą apie tavo galvą.

Senasis lukumonas paaiškino:

– Šitas vyras ketverius metus nematė. Jis gynė savo laivą nuo jūros plėšikų. Paskui tarytum didžiulė barzdota esybė užšoko ant jo. Barzda temdė akis. Jam atrodė, kad skaudžiai gavo per galvą. Vėliau apako.

Vyras karštai sulinksėjo ir pritarė:

– Taip, taip, galvos man nesužeidė, akių nesužeidė, ir laivas išsigelbėjo, bet buvau aklas, iki palytėjai man akis, gelbėtojau.

Apsižvalgiau aplink visai suglumęs, kiek kauštelėjęs nuo vyno.

– Šaipotės iš manęs, – apkaltinau. – Aš nieko nepadariau.

Abu lukumonai vienu balsu sušuko:

– Valdžia ir galia bus tavyje ir tavo, jei tik panorėsi! Turi sau prisipažinti lukumonu gimęs. Mes šituo neabejojame.

Man buvo sunku susivokti. Žvelgiau į susižavėjusį mergaitės veidą. Žvelgiau į akis, kurios ką tik nematė.

– Ne, ne, – vėl paprieštaravau. – Man tokios valdžios nereikia, tokios galios netrokštu. Tesu žmogus.

Senasis lukumonas paakino abu išgijusius:

– Eikite ir paaukokite padėkos auką dievams. Ką padarysite kitiems – tas jums patiems nutiks.

Jis atsainiai ištiesė ranką ir palaimino juos. Jiedu išėjo – mergina sverdinėjo savom kojom, praregėjusiojo paremiama. Tuomet lukumonas kreipėsi į mane:

– Gimei žmogaus kūnu, – pasakė jis. – Todėl esi žmogus. Bet esi ir lukumonas – turi išdrįsti tai sau pripažinti. Išmušė valanda. Nebebijok. Nemaištauk ir nebėk nuo savęs. Tavo klajonės baigėsi.

Jaunesnysis lukumonas tarė:

– Žaizdos užsitraukia ir kraujas nustoja tekėjęs, kai palieti žaizdą, tu, kuris grįžai ir vėl grįši. Prisipažink tai sau.

Senukas patikino:

– Lukumonas gali net mirusįjį prikelti valandėlei ar dienai, jeigu tiki savim ir jaučia savo galią. Bet šitai trumpina jo paties gyvenimą ir sukelia baisią mirusiojo nerimastį, kai dvasia turi grįžti į mirtimi dvokiantį kūną. Šito nedaryk. Panūdęs gali dvasias išsikviesti ir sukurti joms pavidalą – tuomet jos galės kalbėti ir tau atsakyti. Tačiau dvasioms šitai teiks kančių. Nedaryk šitaip, jei nebūtina. Nekankink dvasių, idant jos tavęs nekankintų.

Jie abu švytėjo tokiu tvariu pasitikėjimu, tikrumu ir pažinimu, kad klausiausi jų lyg sapnuodamas ir negalėjau jiems širdy paprieštarauti. Prisiminiau pagelbėdavęs Mikonui tvarstyti žaizdas. Mano sutvarstytos žaizdos gydavo greitai, kraujas paliaudavo tekėjęs iš perkirstos gyslos, kai užspausdavau ją pirštu. Mikonas kuo greičiausiai pasiimdavo sužeistuosius ir man niekada nė į galvą nešovė, jog padedu užgydyti žaizdas. Laikiau tai tik Mikono išmaningumu.

Permanęs, kad svyruoju ant tikrumo ir abejonės slenksčio, senasis lukumonas paklausė:

– Nesupranti, ką reiškia kurti pavidalus?

Jis paėmė medžio gabalėlį. Pakišo man po akių ir tarė:

– Žiūrėk.

Paskui numetė gabalėlį ant grindų ir pasakė:
– Matai, jis tapo varle.
Pašokęs nuo grindų, medžio gabalėlis pavirto varle – ji porą kartų stryktelėjo persigandusi, o paskui nebejudėdama ramiai įsispoksojo į mane apvaliomis išsprogusiomis akimis.
– Paimk ir pačiupinėk, – kvatodamas pasiūlė senasis lukumonas, pastebėjęs, kaip nepatikliai žiūriu į jo sukurtą gyvą padarą. Susigėdau, bet paėmiau varlę į delną ir pajutau, jog ji šalta ir gliti. Tai buvo gyva varlė – krūpčiojo delne.
– Paleisk ją, – paprašė senukas.
Paleidau varlę ant grindų. Šleptelėjusi ji akyse atvirto sausu medžiu. Volaterų lukumonas pakėlė tą medžio gabalėlį ir rodydamas man pasakė:
– Šaukiu ne požemio, o žemės dvasias. Pažiūrėk, kaip veršiukas užaugs į bulių.
Ir numetė medžio gabalėlį ant grindų. Dar šlapias veršelis virtuliuodamas atsistojo ant laibų kojų. Paskui ėmė pūstis. Ant galvos kalėsi gražūs smailūs ragai. Galų gale jis užaugo per visą kambarį ir pro ankštas duris jau nebūtų išsibrovęs. Baugus tai buvo bulius.
Lukumonas spragtelėjo pirštais, tarytum baigęs žaidimą. Bulius išnyko ir ant akmeninių grindų vėl liko tik pilko medžio gabalėlis.
– Ir tu gali šitai padaryti, jei nori, – pasakė senasis lukumonas. – Išdrįsk. Pasakyk, ko norėtum, ir tas rasis.
Lyg sapne pasilenkiau pakelti medžio gabalėlio, pavarčiau jį. Tai buvo paprastas, glotnus, laiko nupilkintas medis.
– Nešauksiu nei požemio, nei žemės – tik dangaus dvasias šauksiu. Balandis – mano paukštis, – lėtai ištariau, spoksodamas į medžio gabalėlį delne. Ir akimirksniu pajutau plunksnas, švelnaus paukščio šilumą ir tankius širdies tvinksnius. Baltas kaip sniegas balandis purptelėjo iš mano delno, apskriejo kambarį ir plastėdamas sparnais vėl lengvas kaip pūkas nutūpė ant delno, – pajutau malonias paukščio kojeles.
Volaterų lukumonas siekė paglostyti balandį ir tarė:
– Kokį gražų paukštį sukūrei! Tai deivės paukštis. Baltas kaip sniegas.
Senukas paklausė:
– Ar dabar tiki, Turmsai?
Paukštis dingo, o mano rankoje vėl paliko tik pilkas medžio gabalėlis.
Tikriausiai buvau nepaprastai apstulbęs, nes jiedu prapliupo juoktis ir pasakė:
– Turmsai, ar dabar supranti, kodėl lukumonas turi atrasti ir pripažinti save tik keturiasdešimt sulaukęs? Jeigu būdamas vaikas susigalvotum šitai, imtum žaisti – visokiausiais pavidalais gąsdintum žmones, rungčiomis su Atmaininguoju kurdamas nematytus padarus. Šitai erzintų dievus. Nekamuok dievų, tuomet ir jie tavęs nekamuos. Jeigu tave su blogom užmačiom užpuolė priešas, gali nusviesti jam po kojų šakelę ir paversti ją gyva-

te. Šitai leidžiama. Jei esi vienišas, nusiminęs, gali susikurti mielą gyvulėlį, kad ilsėtųsi lovos kojūgaly ar tave kūneliu šildytų. Bet šitai daryk tik vienas būdamas ir kitiems jo nerodyk. Jis tikrai grįš, kai pašauksi.

Aš apkvaišau. Mano širdis spinduliavo galią. Visu kūnu keistai pajutau savo galią.

– O žmogų? – paklausiau. – Ar galėčiau susikurti draugą?

Jiedu susižvalgė ir papurtę galvas atsakė:

– Ne, Turmsai, ne, žmogaus negali susikurti. Tik išnykstamą pavidalą gali valandėlei sukurti ir įvilioti į jį dvasią, kad atsakytų į klausimus. Yra gerų ir piktų dvasių. Piktoji gali įlėkti pirmiau ir tave suklaidinti. Ne viską žinai, Turmsai, ne viską esi patyręs. Visada prisimink, kad gimei žmogaus kūnu. Tai pančioja tave ir riboja pažinimą. Pajusk savo kalėjimo sienas. Tik mirtis jas sugriaus ir būsi laisvas, kol atgimsi. Kitais laikais, kitoje vietoje. Tačiau poilsis bus palaimingas.

Daugiau jie tądien manęs nevargino, palikę ramybėje permąstyti to, ką išmokau. Kitą rytą jiedu vėl pasikvietė mane, parodė nuo kraujo pastirą drabužį ir pasakė:

– Pačiupinėk, užsimerk ir pasakyk, ką matai.

Užmerkiau akis paėmęs drabužį ir klaiki širdgėla perėmė mane. Miglotai, nelyg sapne visa regėdamas pasakojau:

– Tai seno žmogaus drabužis. Jis dulkinas ir persigėręs prakaito. Senukas iš kažin kur grįžta į namus. Jis linksmas, žengia žvaliai. Iš krūmyno išpuola įniršęs piemuo, trenkia akmeniu. Senasis susmunka ant kelių, iškelia rankas, prašo pasigailėti. Piemuo dar kartą trenkia. Baugščiai žvalgydamasis jis apiplėšia negyvėlį. Tada viską uždengia rūkas.

Prakaitas žliaugė man iš pažastų, delnai sudrėko. Atmerkiau akis ir numečiau šiurpų drabužį.

– Ar pažįsti piemenį? – paklausė jie.

Liūdesio smelkiamas, permąsčiau tai, ką regėjau.

– Buvo karšta diena, – pasakiau dvejodamas. – Jis tik su strėnjuoste. Oda juodai nudegusi. Veidas nedraugingas, ant blauzdos didelis randas.

Jiedu linktelėjo ir tarė:

– Dėl jo daugiau nesikankink. Teisėjai neturėjo svarių įrodymų prieš piemenį. Parodėme vietą, kur jis buvo pasislėpęs grobį. Piemenį įmetė į nelabą šaltinį su karklo krežiu ant galvos už tai, kad nepasigailėjo bejėgio. Džiaugiamės, kad patvirtinai jo kaltę. Mums šitai nepatinka. Galima labai suklysti. Bet kartais turime tai daryti. Neišaiškinta žmogžudystė vėl kursto žudyti.

Sklaidydami mano širdgėlą, jie įdavė man į abi rankas vienodas, vienopais lipdiniais papuoštas juodas taures. Net neužsimerkęs pakėliau kairę ranką su taure ir tariau:

– Šita šventa. Ana nešventa.

Jie pasakė:

– Turmsai, tu lukumonas. Ar jau pripažįsti, ar jau tiki savimi?

Bet dar nebuvau atsipeikėjęs. Senasis lukumonas paaiškino:

– Gali iš daiktų skaityti praeitį. Tuomet juo mažiau galvoji, juo aiškiau regi. Ir dėl šito geriau lukumonui keturiasdešimt sulaukus pripažinti save ir savo gebėjimus. Antraip jis be perstogės čiupinėtų daiktus ir lavintų tokį niekingą gebėjimą. Tai menka. Neverta lukumonui šitaip save varginti, jeigu nėra būtino reikalo. Diduma paprastų žmonių tai geba.

Pritariau dvejodamas:

– Sikanai Sicilijoje žinodavo ir girdėdavo, kas dedasi kitur – net kitame pasaulio krašte.

Jie atsakė:

– Gali išeiti iš savo kūno ir matyti tai, kas dedasi kitur, net apsireikšti kokiu pavidalu ir keisti įvykių eigą. Bet nesielk šitaip. Neišeik iš kūno, kuriuo gimei. Tai pavojinga – kūnas lieka nesaugus, jei iš jo išeini. Ir įvykius tik tariamai pakeistum. Vis tiek viskas nutinka taip, kaip turi nutikti. Juk gauname pranašiškų ženklų. Žaibai, paukščiai ir aukojamos avies kepenys pasako tiek, kiek mums gana žinoti.

Jie iškėlė rankas sveikindami mane kaip dievą ir patvirtino:

– Taip, Turmsai, tu lukumonas. Tau daug leidžiama, bet ne viskas tau naudinga. Išmok pasirinkti, išmok atskirti, išmok apsiriboti. Bereik nevargink savęs ir neerzink dievų. Tavo tautai, tavo miestui pakaks vien tavo buvimo. Gana, kad nemirtingasis gimė tarp jų kaip žmogus.

Nuo šių žodžių mano kūnas ėmė drebėti. Vėl pakėliau rankas prieštaraudamas ir sušukau:

– Ne, ne, argi galiu būti nemirtingas – aš, Turmsas?

Su didžiule pagarba jie sutartinai patikino:

– Taip, lukumone Turmsai. Būsi nemirtingas, jei išdrįsi šitai sau prisipažinti. Perplėšk pagaliau akis dengiančią skraistę ir pripažink, jog tai tiesa.

Jie sakė: kiekvienas žmogus turi nemirtingumo sėklą. Tačiau didžiajai daliai žmonių gana susisaistyti su žeme. Sėkla lieka bevaisė, niekada nesudygsta. Gaila žmogaus, bet tegul jis daro tai, kas jį tenkina. Neverta brukti nemirtingumo tam, kuriam jo nereikia ir kuris net nežino, kam išvis reikia nemirtingumo. Neverta nemirtingumu varginti žmogaus, kuris, vos dienelę be darbo prastūmęs, pasijunta bergždžiai gyvenąs ir nežino, ką likęs vienas veiktų. O, žmonės!

Ir dar jie pasakė:

– Mūsų žinios ribotos, nes gimėme žmogaus kūnu. Manome, jog žmogų nuo gyvulio skiria nemirtingumo sėkla. Bet nesame tuo tikri. Visa, kas gyva – jo, Atmainingojo, pavidalai. Mes net neskiriame gyva nuo negyva. Skaidrio valandėlę galėsi pajusti, kaip kietas akmuo po tavo ranka spinduliuoja. Ne, per menkos mūsų žinios, nors žemėje lukumonais gimėme.

Paskui jie įspėjo mane:

– Pripažinęs save lukumonu, gyvensi jau ne sau, o savo tautos bei mies-

to labui. Tu dovanų dalytojas. Tačiau ne dėl tavęs ir tavo galios laukai banguos ir žemė derlių duos. Tu tik padėsi. Neleisk savęs kankinti. Daryk ne tai, kas patinka žmonėms, o tik tai, kas jiems naudinga. Nekaustyk savęs niekybėmis. Kausto įstatymai ir papročiai, teisėjai, žyniai, pranašai bei vietininkai. Verčiau užsisklęsk vienatvėje. Bergždžiai nedrausk sau to, kas tau patinka ir tave smagina. Ganėtinai sunku gimti kūno kalėjime. Gyvenk kuo maloniau tame kalėjime, sau nekenkdamas ir kitiems žalos nedarydamas. Neįžeidinėk dievų, idant jie tavęs neįžeistų. Tu – vyriausias savo tautos žynys, vyriausias įstatymų leidėjas, vyriausias teisėjas, nes esi lukumonas. Bet juo mažiau tavęs žmonėms reikės – juo geriau. Tautos ir miestai turi išmokti gyventi be lukumonų. Negeri laikai ateina. Žiaurūs laikai. Tu grįši, o tavo tauta, skirtam laikui pasibaigus, niekados nebegrįš.

Jie pagailiai mokė mane, iš patirties gerai žinodami, kokią gniuždomą naštą man užkrauna. Senasis Volsinijų lukumonas tėviškai apkabino man kaklą ir tarė:

– Dvejonė – baisiausia pagunda. Silpnumo valandėlę kiekvienas esame ją patyrę. Visa vyksta bangomis. Bus dienų, kai galia iškils aukščiausiai, tviskėsi džiugesiu ir pasitikėjimu, savimi neabejodamas. Tokios dienos palaimingos. Tačiau banga nuslūgs ir tavo galia nusės ant dugno. Už palaimos dienas privalėsi atsimokėti liūdesiu ir neviltimi, kai visa aplink tave sutems, apniks abejonės. Tuomet nurimk, nusižemink, paklusk ir lauk. Juo silpnesnis būsi, juo didesnė bus pagunda.

Volaterų lukumonas pasakė:

– Tavo galia gali augti ar silpti mėnuliui mainantis. Ją gali lemti metų laikai. Arba oras. Šiuo atžvilgiu mes visi kitokie. Galbūt orai mus valdo, o ne mes orus, nors gebame prišaukti vėją ir kelti audras. Apnikus silpnumui, kartą nuėjau prie kalno skardžio. Pagunda kuždėjo: jei esi tikras lukumonas – šok žemyn. Lengvai nuskriesi, net nesusižalojęs. Įrodyk esąs tikras lukumonas. Jeigu juo nesi – nieko tokio, kad nusisuksi sprandą. Taip kužda pagunda. Pasakoju šitai tau įspėdamas apie silpnumo valandėles. Nurimk ir pralauk jas. Susikurk sau mielą gyvulėlį ir pasišauk paguodai. Jis ateis, kai pašauksi. Tiek galios net didžiausio silpnumo valandėlę savyje turėsi.

Pažvelgiau jam į niūrias akis ir susmalsęs paklausiau:

– Ar šokai nuo skardžio? Papasakok.

Jis papurtė galvą:

– Nenoriu. Man labai gėda.

Senasis lukumonas tyliai sukikeno ir tarė:

– Pažvelk į randus ant jo kelių. Nedaug sveikų kaulų jis turėjo, kai Volaterų žmonės atnešė jį nuo skardžio papėdės. Iš randų matyti, kad jis nusileido ant uolos plyšyje išaugusio krūmo. Jis sušvelnino smūgį. Paskui jis nupuolė ant pušies viršūnės ir kritinėjo nuo šakos ant šakos, o jo kaulai treškėjo pakaitom su lūžtančiom šakom. Jei nebūtų lukumonas, vargu ar

bepavaikščiotų. Jo nugara liko sukaustyta, tačiau luošiu jo nepavadinsi. Lukumonas niekada nesusižaloja tiek, kad liktų luošys, nors jam kartais primenama apie mirtingumą, idant jis neužmirštų žmogumi gimęs.

Ir tai buvo tiesa. Buvau patyręs karo pavojus bei jūros siaubą, o niekada sunkiai nesusižaizdojau ir nesusižalojau. Mirtino pavojaus akimirką lyg nematomi sparnai apglėbdavo mane. Volaterų lukumonas nudūrė akis ir susigėdęs prisipažino:

– Skausmo krisdamas nejutau. Lyg gailestinga, nors baudžianti, ranka mane vis stipriai papurtydavo. Tik tada, kai žmonių pakeltas atsipeikėjau, nusmelkė skausmai. Labai kartus man buvo žmogiškasis mirtingumas, bet tai buvo teisinga ir gera pamoka.

Jo pasakojimas mane nepaprastai sukrėtė – iš silpnumo, rodės, kaulai man linksta.

– Pasigailėkite, neužkraukite man tos naštos, – paprašiau. – Tesu tik Turmsas. Nejau net nenorėdamas privalau pripažinti save lukumonu ir savimi įtikėti?

Jie atsakė:

– Tu Turmsas ir tikras lukumonas. Privalai sau šitai prisipažinti. Nebegali savęs išsižadėti. – Vis dėlto paguodė: – Suprantame tave, patys esame patyrę šiurpiausią žmogaus kankynę – dvejonę ir savo netobulumo kančią. Dvyliktos dienos vakarą galėsi dalytis su mumis dievų valgiu – kaip mes, atradę ir pripažinę save. Trise kol kas juo dalysimės, tačiau žemiškosios mirties dieną, Turmsai, turėsi vienas su dievais susitikti.

2

Dvyliktą dieną senuoju papročiu įvyko šventoji kova dėl pirmojo miesto vardo. Buvo skaisti rudens diena, šilti saulės spinduliai nušvietė senąjį ežerą ir mėlynuojančius kalnus. Dvylika miestų lukumonų bei atstovų susėdo ant dvylikos šventojo rato akmenų. Aš stovėjau minioje už Kluzijaus atstovo, nes viešai dar nebuvau pripažintas lukumonu ir dar nebuvau apgaubtas šventuoju apsiaustu. Žmonės dėjosi manęs nepaisą. Visi grūdosi, tačiau apie mane liko erdvu ir niekas nekliudė manęs ir mano drabužių nelietė.

Pirmiausia atėjo vyriausias auguras su gludžia lenkta lazda. Jam iš paskos atsekė dvylika miestų jaunikaičių. Jie buvo nuogi – tik su purpuriniais antkakčiais. Kiekvienas turėjo po apskritą skydą ir šventąjį kalaviją. Žengė susirikiavę burtų lemta tvarka, nes nė vienas etruskų miestas nebuvo pranašesnis už kitą. Įėję į akmenų ratą, jie sustojo lūkuriuodami priešais savo miesto atstovus.

Iš dengtų neštuvų auguras išlaipino mergelę ir privedė prie rato vidury stovinčios šventosios akmeninės lovos. Mergelė taip pat buvo nuoga, tik akys tvirtai užrištos šventa vilnone juosta. Tai buvo dailiai nuaugusi, skaisti

mergina. Auguras atmazgė vilnonę juostą, parodydamas jos veidą. Nuraudusi mergaitė baugščiai apsižvalgė ir nejučia prisidengė savo nuogumą. Žiūrėdami į ją jaunikaičiai atsitiesė, jų akys sublizgo noru kautis. Sukrėstas iki širdies gelmių, aš pažinau Mismės veidą, nors iš pradžių nepatikėjau savo akimis.

Tiesa, žinojau, kad įprasta kasmet auka išrinkti gražiausią ir kilmingiausią etruskų mergelę ir kad mergelei tai didžiausia garbė. Bet kur jie rado Mismę ir kodėl kaip tik Mismė buvo išrinkta auka, – nesupratau. Jos drovus judesys ir persigandęs veidas sukėlė man įtarimą, jog ji aukojasi ne savo noru.

Pagal paprotį įsiviešpatavo mirtina tyla. Girdėjau tik sunkų minios alsavimą, mačiau visus jaunikaičius ūmai išpučiant krūtines. Tačiau prievartinė auka negarbinga. Todėl auguras mostais ramino Mismę, kol mergina, įtikėjusi savo jaunystės ir kūno grožiu, išdidžiai iškėlė galvą, netrikdoma jaunikaičių žvilgsnių, ir leido augurui vilnone juostele surišti rankas.

Aš nesusiturėjau – nevilties perimtas dirgliai krustelėjau. Sutikau abiejų lukumonų tiriamus žvilgsnius, pamačiau kitų miestų atstovus sužiūrant į mane taip smalsiai kaip į Mismę. Iškart supratau, jog tai irgi mano išmėginimas. Jie tarė Mismę mano dukteria ir norėjo pamatyti, ar aš pasirengęs paaukoti savo dukterį dėl šventų etruskų papročių, paliudydamas esąs tikras lukumonas.

Nelabai supratau, kas bus, bet žinojau, kad šventoji akmeninė lova rato vidury – tai aukuras ir kad jaunikaičiai turės kautis kalavijais bei skydais. Išsigelbsti tik tas, kuris sužeistas išeina iš akmenų rato. Auguras lazda galėjo apsaugoti nuo mirtino smūgio tą, kuris krisdavo ant žemės sunkiai sužeistas, bet vis dėlto nepaleisdavo iš rankos kalavijo.

Išlikau ramus ir staiga sutikau Mismės žvilgsnį. Mismė nusišypsojo man skaisčiom akim ir jos kerinčios akys tviskėjo tokia neįveikiama pagunda, kad išvydau jose Arsinojos blyksnį. Ji nebuvo tokia graži kaip Arsinoja, jos grakštus kūnas dar tebebuvo mergiškas ir nesubrendęs. Tačiau jos krūtys panėšėjo į laukinius obuolius, plaukų garbanos buvo gražiai sušukuotos, blauzdos dailios, klubai magiai apvalūs ir ji jau visai nesidrovėjo. Atvirkščiai, iš viliūgiško jos akių blykstelėjimo suvokiau, kad ji gerai supranta, kokius jausmus kelia tiems dvylikai jaunikaičių.

Ne, dėl Mismės man nevertėjo rūpintis. Ji buvo tikra motinos duktė ir žinojo, kokį žaidimą pradėjo. Visiškai nusiraminau. Nesvarbu, kaip etruskai ją sugavo – ji savo noru sutiko pasiaukoti. Pamatęs, į kokią gražią mergelę ji per trumpa laiką užaugo, ėmiau ja didžiuotis. Žvalgiausi aplink iškėlęs galvą ir staiga sutikau ant šventojo Tarkvinijų akmens sėdinčio Larso Arnto žvilgsnį. Larsas Arntas stebeilijo į Mismę toks pat pakerėtas kaip jaunikaičiai. Ir ūmai pažvelgė į mane primerktom akim, tarsi kažko klausdamas. Nejučia linktelėjau jam.

Larsas Arntas iš lėto išdidžiai atsistojo, nusisiautė apsiaustą ir užmetė jį

ant pečių akmenų rate su kalaviju bei skydu stovinčiam Tarkvinijų jaunikaičiui. Paskui per galvą nusivilko marškinius, nusiėmė nuo kaklo grandinę, apyrankes, numetė juos ant žemės ir galų gale nusimovė nuo nykščio auksinį žiedą. Nedvejodamas jis paėmė iš jaunikaičio šventąjį savo miesto skydą bei kalaviją, pats atsistojo jo vieton ir mostelėjo jam sėstis ant šventojo akmens. Jaunikaičiui tai buvo tokia didelė garbė, kad jo nusivylimas išsisklaidė.

Auguras apsižvalgė tarsi klausdamas, ar niekas neprieštarauja dėl pasikeitimo. Paskui palietė lazda Larsą Arntą, šitaip išreikšdamas pritarimą. Larsas Arntas buvo lieknesnis už kitus jaunikaičius ir jo oda nebuvo tiek saulės nudeginta, o balta kaip moters. Tačiau jis buvo raumeningas ir dailus, amžiumi ne vyresnis už kitus kovotojus. Iš nekantros prasižiojęs, jis žiūrėjo į Mismę, o Mismė susmalsusi ir apstulbusi žvelgė jam į akis. Iš gyvastingo Mismės veido galėjai aiškiai matyti, jog jos savimeilė paglostyta, kad galingiausio etruskų miesto laikinasis valdovas iš susižavėjimo, panūdęs ją išlaisvinti ir laimėti, kelia pavojų savo gyvybei.

Aš neištvėręs nusišypsojau ir su neapsakomu palengvėjimu pagalvojau, jog visa tėra dievų pašaipa rodant man, koks aklas gali būti įžvalgiausias žmogus ir kaip bergždžia ką nors šiame pasaulyje vertinti. Skaičiau Larso Arnto mintis lyg išvyniotą ritinį. Mismė jį, be abejonės, žavėjo, bet kartu jis suvokė, ką gali išlošti, po šventosios kovos likęs gyvas. Jis pralaimėjo derybose dėl užsienio politikos. Jo garbė Tarkvinijuose buvo sumenkusi dėl nenusisekusio Himeros karo žygio. Senasis Arunsas tebebuvo gyvas, jo garbė nė trupučio nenukentėjo, tačiau nebuvo aišku, ar po jo mirties Arntas bus išrinktas Tarkvinijų valdovu, nors pats Arunsas ir skyrė savo sūnų laikinuoju valdovu. Ryžtinga Larso Arnto politika buvo toliaregiška ir meto įvykių nulemta, bet ji nepatiko seniesiems bei graikų šalininkams.

Likęs gyvas per šventąją kovą, jis pelnytų Tarkvinijams pirmumą ir garbingą vietą tarp etruskų miestų. Senais, užmirštais laikais miestų valdovai patys žengdavo į šventąjį ratą kautis dėl miesto pirmumo. Šiandien buvo negirdėta, kad jaunas laikinasis valdovas dėl miesto keltų savo gyvybei pavojų žaidynėse. Jei jis laimėtų, Tarkvinijų pirmumas nebūtų tik bergždžias laimėjimas ar garbė – pergalė būtų palaikyta dievų ženklu. Kartu jis laimėtų gyvo lukumono dukterį, kuri taip pat yra Larso Porsenos vaikaitė, o visuotinis lukumono atradimo triukšmas bei Larso Porsenos neblėstama šlovė padėtų jam atkreipti į save dėmesį.

Dievai šypsojosi ir aš su dievais šypsojausi, nes visa tai buvo melas. Juk Mismė nebuvo man tikra duktė. Tik visi taip manė. Šitai suvokęs, kartu supratau, kad žmonių pasaulyje maža reiškia, kas tiesa, o kas melas. Viską lemia tai, kuo žmogus tiki. Dievai yra anapus tiesos ir melo, anapus to, kas teisinga ir neteisinga. Širdyje nusprendžiau pripažinti Mismę dukteria ir uždrausti jai pasakoti, kad nesu jai tikras tėvas. Gana, jog mes abu tai žinome. Kitiems tai neturi rūpėti. Ir iš visos širdies troškau Larsą Arntą

nugalėsiant, nes kilmingesnio ir išmintingesnio sutuoktinio Mismė nebūtų susiradusi. Tiesa, nežinojau, ar gali Arsinojos duktė suteikti laimės kokiam vyrui ir apskritai etruskams. Bet kas man – širdyje pripažinau Mismę savo dukteria. Tuomet tik geriausias iš etruskų jai prilygsta. Dievai šypsodami taip lėmė. Piktdžiugaudamas pagalvojau Arsinoją labai klydus dėl Mismės.

Auguras pagal paprotį uždėjo juodą odinę apykaklę ant nuogų Mismės pečių ir pasodino ją vilnone juostele surištom rankom ant akmeninės lovos. Paskui jis lenkta lazda davė ženklą ir kovotojai puolė vienas kitą taip niršiai ir žaibiškai, kad pirmos grumtynės virto blykčiojančia maišalyne. Greičiau, nei akys spėjo sužiūrėti, krito du jaunikaičiai, paplūdę krauju, paleisdami iš rankų kalavijus. Pirmųjų grumtynių spartis buvo būtinas, kad sumažėtų kovotojų.

Man rodos, kovotojai būtų pasielgę protingiausiai, pirmiau visi kartu puolę Larsą Arntą ir išstūmę iš rato, jeigu būtų nedrįsę dėl kilmės jo užmušti. Jaunikaičiai kovėsi tik dėl garbės ir norėdami gražiai pasiaukoti, o jis kovėsi dėl savo ateities, Tarkvinijų pirmumo, net dėl etruskų tautų išlaisvinimo, nes manė, kad tik jo politika išvaduos etruskų miestus iš žlugdančio graikų spaudimo. Bet jo priešininkai šito negalėjo nutuokti.

Iš pradžių pagal paprotį puolė šeši prieš šešis – šeši jūros miestai prieš šešis krašto gilumos miestus, ir du sunkiai sužeisti bemat iškrito iš žaidynių. Kovotojai buvo iš anksto susitarę, jog per pirmą puolimą nė vienas nesmeigs kaimynui į nugarą ar šoną. Atokvėpio valandėlę jie sustoję pamąstė, paskui puolė penki prieš penkis – žybčiojo kalavijai, daužėsi skydai. Girdėjome skausmo aimanas, ir netrukus, sukukinę nugaras ir šniokštuodami iš įtampos, liko tik keturi sveiki jaunikaičiai. Vienas nuvirtuliavo anapus rato, du iššliaužė, palikdami kruvinas drūžes, vienam kartu su pirštais nukirto kalaviją, vienas aukštielninkas gargaliuodamas leido iš perpjautos gerklės paskutinį kvapą, o vieną lazda saugojo auguras, nors tas suklupęs dar mėgino prieštariai kelti kalaviją.

Nepaisydami iškritusių iš žaidynių, tie keturi greitosiomis vienas kitą įvertino. Mismė įsitempusi žiūrėjo į juos ir garsiai alsavo. Vienas iš jų buvo Larsas Arntas, ir aš tvirtai sukryžiavau rankas, trokšdamas jį išsilaikysiant, bent jau išliksiant gyvą. Valandėlę jie stovėjo rato pakraščiuose, atsisukę vienas į kitą. Paskui ūmiausias neteko kantrybės ir puolė iškėlęs skydą arčiausio priešininko link. Šis skydu išmušė jo skydą į orą ir kirto kalaviju į pilvą. Trečiasis kovotojas suvokė, jog išmušė palanki valandėlė ir pašokęs smogė kalaviją į besiginančio apnuogintą nugarą – ne užmušti norėdamas, o tik ganėtinai sunkiai sužeisti, idant tas nebepajėgtų kautis.

Visa vyko nepermanomai greit ir dešimt narsiausių bei gražiausių etruskų jaunikaičių jau buvo iškritę iš kovos – sužeisti arba negyvi, vienas jų liko be pirštų. Liūdesio persmelktas pagalvojau, kaip visi jie tikėjosi ir troško pergalės, nepaliaujamose pratybose tobulindami kūną bei lavumą. Per po-

rą akimirksnių visa prapuolė, viltis žlugo. Liko tik Larsas Arntas ir už Vejus besikaunąs jaunikaitis. Turėjo prasidėti tikroji kova. Lėmė nebe atsitiktinumas ir laimė, o įgudimas, ištvermė ir savitvarda.

Iš skubos nebūtų buvę naudos. Šitai jiedu suprato, rato pakraščiais tykindami vienas prie kito. Abu spėjo mesti žvilgsnį į Mismę, kuri spoksojo į juos blizgančiom iš įtampos akim. Paskui išgirdau, kad Vejų kovotojas dalyvavo pagrobiant Mismę ir jodamas ant arklio laikė ją glėbyje. Jis susižavėjo Misme ir nusprendė verčiau žūti nei pralaimėti kovą. Tačiau jaunasis Larsas Arntas buvo išėjęs karčius valstybės valdymo mokslus ir gerai žinojo, jog kantrybė ir užsispyrimas labiausiai išsekina pačio stipriausio priešininko ištvermę. Jis šaltakraujiškai laukė, net pasidėjęs savo skydą pasiraivė.

Vejų kovotojas neištvėrė – puolė į priekį, skydai sudunksėjo, kalavijams susikirtus pažiro skaisčios kibirkštys. Tačiau jiedu buvo vienodo svorio, vienodai lavūs. Nė vienas neįstengė kito nustumti atgal. Žaibiškai kirtę po kokių dešimt stiprių kirčių, jie vienas nuo kito pasitraukė atsikvėpti. Kraujas sruvo Larso Arnto šlaunimi, tačiau, augurui rengiantis kelti lazdą, jis karštai papurtė galvą. Vejų kovotojas nusisuko nuo jo. Tą akimirką Larsas Arntas puolė nulenkęs galvą ir smogė jam į papilvę. Jaunikaitis susmuko ant vieno kelio, bet tebelaikė skydą iškėlęs ir ėmė mosuoti kalaviju taip smarkiai ir išmaniai, kad Larsas Arntas gavo atsitraukti. Vejų jaunikaitis buvo sunkiai sužeistas į kirkšnį ir nebepajėgė atsistoti. Klūpodamas jis nirčiai atmušė auguro lazdą ir nusitaikė į Larsą Arntą.

Norint nenorint Larsas Arntas turėjo vėl pulti. Jis suprato, jog nuolatinės pratybos padarė Vejų jaunikaitį ištvermingesnį, todėl kovą reikia baigti anksčiau, nei nusvirs rankos. Larsas Arntas puolė, skydu visaip dangstydamasis kojas. Vejų jaunikaitis atmušė jo smūgį ir klūpodamas ant vieno kelio akimirkai metė kalaviją, pasėmė saują smėlio ir ūmai žėrė Larsui Arntui į akis. Jis greit pasigriebė kalaviją, parodydamas, jog numetė jį ne pasiduodamas, užsimojo į nuogą Larso Arnto krūtinę lemtingam smūgiui ir griuvo iš įstangos kniūbsčias ant žemės. Larsas Arntas suspėjo aklai atmušti kalaviją, todėl ginklas, slysdamas nuo krūtinkaulio, tik nepavojingai sužeidė jam šoną, nors tuo metu jis skydą laikančia ranka šluostėsi iš akių smėlį. Jaunikaičiui parpuolus kniūbsčiam, Larsas Arntas galėjo skydo briauna smogti jam per sprandą arba kirsti per kalaviją gniaužiančius pirštus. Tačiau Larsas Arntas tik uždėjo koją ant kalaviją laikančios jaunikaičio rankos ir skydu prispaudė priešininko galvą prie žemės. Šitai buvo kilnus poelgis, nes jam ką tik grėsė mirtis ir išsigelbėjo jis vien sėkmingai smogęs.

Vejų jaunikaitis buvo narsus ir pamėgino dar sykį atsistoti. Tik tada jis įtikėjo pralaimėjęs ir iš jo gerklės išsiveržė nevilitingas gargimas. Jis numetė kalaviją ir Larsas Arntas, pagriebęs jį, šveitė anapus rato, nepanūdęs žvilgtelėti, kur tas nulėkė. Jis kilniaširdiškai ištiesė ranką savo priešininkui ir padėjo atsistoti, nors tebebuvo apspangęs nuo smėlio ir išsiterliojęs veidą.

Paskui Larsas Arntas pasielgė taip, kaip dar niekas nebuvo padaręs. Tebešniokštuodamas iš įstangos, išmuštas prakaito, jis apsižvalgė lyg kažko ieškodamas, paskui žengė prie auguro, įdavė jam savo skydą ir nusiautė platų jo apsiaustą, todėl vyriausiasis auguras paliko kvailai stypsoti vien su marškiniais, nedengiančiais nuogų laibų jo blauzdų. Pasikišęs po pažastim auguro apsiaustą, Larsas Arntas žengė Mismės link, perkirto kalaviju jos riešus rišusią šventą vilnos juostelę, pasilenkęs pagarbiai palytėjo lūpomis jos lūpas, atsigulė ant akmeninės lovos, apglėbdamas Mismę, ir užsiklojo auguro apsiaustu, prisidengdamas nuo minios akių.

Tai buvo toks stulbinamas dalykas, jog net švenčiausias paprotys nesutramdė minios jausmų. Visi ėmė klegėti, o nustėrusio auguro bejėgiškumas bei liesos blauzdos mus taip prajuokino, kad kvatojom nepaliaudami, ir dar labiau plyšoti ėmėm, kai Mismė iškišo iš po apsiausto nuogą koją ir lankstydama pirštus pamosavo ja mums. Abu lukumonai taip juokėsi, kad ašaros pasipylė iš akių, daugis raitėsi mušdami delnais per kelius, net Vejų jaunikaitis leipo juokais, šlubčiodamas iš rato ir abiem rankom spausdamas kirkšnį, kraujui per pirštus trykštant.

Šitaip su palengvėjimu juokėmės iš nelaukto Larso Arnto drovumo, ir manau, jog niekas dėl to nepriekaištavo. Atvirkščiai, paskui visi sakė – gerai, kad šitaip nutiko, – tokiam kilmingam jaunikaičiui kaip Larsas Arntas bei Larso Porsenos vaikaitei nederėjo prie visų akių aukoti. Man rodos, ir Mismė su Arntu iš palengvėjimo juokėsi glėbesčiuodamiesi po auguro apsiaustu, aukojimą atidėję patogesniam metui.

Juoko audrai pagaliau ščiūvant, Larsas Arntas numetė apsiaustą. Jiedu atsistojo laikydamiesi už rankų, iškėlę galvas ir žiūrėdami vienas kitam į akis, tarytum visą pasaulį užmiršę. Tai buvo daili pora. Įniršęs auguras pasigriebė apsiaustą, apsisiautė pečius ir stuktelėjo jiedviem per galvas lazda stipriau, nei derėjo, skelbdamas juodu vyru ir žmona, o Tarkvinijus visiems metams pirmuoju etruskų miestu. Larso Arnto žaizdų kraujo ant Mismės kūno santuokai patvirtinti pakako. Larsas Arntas nuėmė juodą odinę apykaklę nuo Mismės kaklo ir apvertė ją balta puse į viršų, senu papročiu parodydamas, kad gyvenimas įveikė mirtį. Susiėmę už rankų, jie žengė iš rato, ir Mismei nuogumui prisidengti buvo numestas vestuvinis apsiaustas, o ant galvos uždėtas mirtų vainikas. Larsas Arntas užsivilko marškinius, o aš puoliau Mismės kaip dukters apkabinti.

– Kaip gali mane šitaip gąsdinti? – subariau.

Tačiau Mismė aikštingai atkragino galvą, garsiai nusijuokė ir paklausė:

– Ar dabar tiki, jog gebėsiu savimi pasirūpinti, Turmsai?

Žvilgčiodamas į Larsą Arntą, sušnibždėjau jai į ausį, kad nuo šiol jai geriau vadinti mane savo tėvu, rodyti man deramą pagarbą ir prisiminti esant Larso Porsenos vaikaite. O ji papasakojo, jog laukų broliai mėgino apsaugoti ją bei mano sodybą Janikulo atšlaitėje, tačiau įniršusi liaudis sudegino pastatus, išsiginė galvijus ir ištrypė pasėlius, kai išgirdo mane iš Mamerto

kalėjimo pabėgus. Ji ir senukai pasislėpė ir išliko gyvi. Tą patį vakarą ji išsikasė jaučio galvą ir, nulaužusi jos ragus, davė vieną ragą senukams, o kitą jaunikaičiui, kuris iš piemens išaugo į ūkvedį, idant šis Mismės vardu gautų abiem senukams atleistinių lazdas.

Bet vos tik ji užkasė jaučio galvą, per ribą atjojo gaisrą matę Vejų sargybiniai ir pasigrobė Mismę. Su Misme jie elgėsi pagarbiai, nors jojant ant arklio Vejų jaunikaitis labai stipriai spaudė ją glėbyje.

– Man tai ne naujiena, todėl neišsigandau, – patikino Mismė. – Juk mūsų ūkvedys manimi žavėjosi ir vis siekdavo mane apkabinti ir pabučiuoti, dėl to ėmiau labiau pasitikėti savimi ir lioviausi manyti esanti bjauri. Su juo elgiausi griežtai, ir gerai, kad šitaip nutiko. Jis labai kankinosi dėl manęs, o aš niekada nebūčiau sutikusi už jo tekėti. Už auksinį ragą jis gaus prideramą žmoną ir nusipirks žemės. Ir mano išlaisvintais vergais žadėjo pasirūpinti.

– Bet kodėl niekad man nepasakojai apie gražų ir puikų etruskų gyvenimą? – tęsė ji, kaltinamai žvelgdama. – Būčiau anksčiau jų sunkią kalbą išmokusi. Nejau ketinai mane visam laikui Romoje palikti, Turmsai? Nemyliu Romos. Tarp etruskų patyriau tik tai, kas gera ir gražu – tiek Vejuose, tiek čia, Volsinijuose, nors iš pradžių maniau, kad mane įkalins ar parduos į vergiją. Tačiau dailios jų moterys išmokė mane maudytis, prižiūrėti odą, raitytis plaukus, vadino mane gražia ir išaiškino, kokia neprilygstama garbė man būti išrinkta šventųjų žaidynių mergele.

Ji suniuro ir apgailestaudama prisipažino:

– Maniau, jog šitaip nutiko dėl to, kad jie laikė mane gražia. Bet gal išrinko mane dėl tavęs, tėve, tau pagarbą rodydami. Visko apie tave prisiklausiau.

Larsas Arntas suskubo šypsančiais dievais prisiekti, jog Mismė yra gražiausia iš jo sutiktų mergelių. Ir savo gyvybei kėlė pavojų iškart suvokęs, kad Mismė gimė dėl jo, o jis dėl Mismės ir kad gyvenimas be Mismės nevertas gyventi. Žinoma, jis tikėjo tuo, ką sako, bet, man rodos, netikėtas apžilpimas, deivei užtraukus akis auksine ūkana, tebuvo tik viena iš priežasčių pulti į kovą. Juk jokia žmogaus poelgio paskata nėra vienalytė – dingsčių daugybė, jų susideda visas ryšelis, nors pats žmogus šito nesuvokia ar sau neprisipažįsta.

Vis dėlto džiaugiausi dėl Mismės, ir dėl Larso Arnto džiaugiausi, nes jį pažinojau ir jis, mano manymu, nusipelnė visokeriopos žmogiškos laimės, jei Arsinojos duktė gali suteikti vyrui laimės daugiau nei širdgėlos. Vis dėlto Mismė prisiekė būsianti už motiną išmintingesnė ir liksianti vyrui ištikima, nes visoje etruskų žemėje nėra dailesnio ir mielesnio vyro. Tvirtai ja tikėti negalėjau, nes jai atrodė, jog dėl šito reikia prisiekti. Tai, mano manymu, reiškė, kad ji pati pradėjo širdimi jausti esanti tikra Arsinojos duktė. Pažvelgęs Mismei į akis, supratau, jog santuokinis Larso Arnto gyvenimas nebus nuobodus.

3

Viešpatavo visiška tyla. Saulėlydžiui raudonai dažant tamsų ežero paviršių bei mėlynuojančias kalnų viršūnes anapus jo, žyniai pastatė šventąją dievų palapinę. Prie jos moterys suko girnas, rengdamosi iš šviežių grūdų kepti dievų pyragėlius. Užmetus tinklus buvo prigaudyta raudonakių dievų žuvų. Buvo paaukoti ir pašvęsti dievams veršelis, ėriukas bei paršelis. Po atviru dangum kaito puodai. Pasitarę žyniai pakartojo šventuosius žodžius, idant pyragai būtų iškepti, mėsa iščirškinta, valgiai paruošti pagal senuosius papročius. Daugybę metų niekas nerengė dievų puotos.

Saulei nusileidus pajutau ežero vėsą, tebetvyrančią žemės šilumą bei vystančių augalų kvapą, gardžių valgių, kepamų pyragų ir prieskonių kvapsnius. Pagaliau atėjo abu lukumonai. Jie siautėsi pečius šventais apsiaustais. Jiems įkandin įnešė šventuosius dievų indus.

– Ar tu apsivalęs? – paklausė jie.

– Apsivalęs, – patikinau. – Burna švari. Ausys švarios. Visos mano kūno ertmės švarios. Plaukai ištrinkti. Rankos ir kojos numazgotos. Kūnas švariai nušveistas. Šiuos balčiausios vilnos marškinius pirmąkart vilkiu.

Šypsodami jie sakė:

– Šiąnakt tu puotos šeimininkas, Turmsai. Tu dovanų dalytojas. Gali pasikviesti du dievus drauge papuotauti. Ką norėtum pasikviesti?

Nedvejojau.

– Deivę privalau pasikviesti, – pasakiau. – Mūrais karūnuotąją. Šventuoju vardu Turanė.

Senasis lukumonas apsimetė nustebęs ir gudraudamas tarė:

– Pats pasakojai, kaip deivė Artemidė tave globojo ir kaip Hekatė tavo žemišku labu rūpinosi. Daug esi skolingas ir iš putos gimusiajai, kuri, pasak tavęs, Erike garbinama ir kaip Afroditė, ir kaip Astartė.

Atsakiau:

– Tai ta pati deivė, nors ji kiekvienoje vietoje ir kiekvienai tautai kitokiu pavidalu apsireiškia. Jos tikrasis vardas Turanė, o jos ženklas mėnulis. Šitai permaniau. Ją renkuosi. Ją kviečiu.

– O kitas svečias? Ką dar renkiesi?

Karštai tariau:

– Patį Atmainingąjį kviečiu – Vertumną. Anksčiau jo nepažinojau. Nesupratau. Panūdau pagaliau jį pažinti. Dėl jo jūrų arkliukas buvo šventas nuo senų senovės – dar prieš faliskus, prieš etruskus, prieš graikus. Jo ženklas – saulė. Jo atvaizdas – Chimera.

Šypsenos jų veiduose išblėso, jiedu susižvalgė ir sargiai paklausė:

– Ar žinai pats, ko nori ir ką drįsti kviesti?

Švento džiugesio apimtas sušukau:

– Jį renkuosi, jį kviečiuosi – Vertumną.

Tuomet jie atitraukė šventąsias palapinės užuolaidas. Skaisčioje nerūks-

tančių deglų šviesoje išvydau aukštą dievų minkštasuolį su keliagubais čiužiniais bei dviem šventais balto akmens kūgiais ant dvigubų pagalvių. Mums visiems buvo paruošti trys žemi minkštasuoliai. Stovėjo žemi staleliai. Krėslai. Miešimo inde atmieštas vynas. Pamačiau varpų ryšulėlius. Žemės vaisius. Vainikus.

Lukumonai pasakė:

– Vainikuok juos – savo dangiškuosius svečius.

Pasirinkau gebenės vainiką ir papuošiau vieną baltą kūgį sakydamas:

– Tau, deive Turane, nuo manęs, žmogaus.

Lengvabūdiškas džiugulys pagavo mane, paėmiau erškėtrožių vainiką ir vainikavau kitą kūgį tardamas:

– Tau, Vertumnai, vainikas pagal įgeidį. Imk erškėtrožių, dieve, nuo manęs, nemirtingojo.

Tą valandėlę pagaliau prisipažinau esąs nemirtingas. Kodėl, kaip tai nutiko ir kodėl pasirinkau erškėtrožių vainiką – negaliu paaiškinti. Tačiau mano dvejonė sklaidėsi it ūkana ir mano širdies dangus suspindo nemirtingumo skaisčiu.

Atsigulėme ant minkštasuolių. Mūsų kaklus papuošė vešlūs rudens gėlių, uogų bei lapų vainikai. Fleitininkai ėmė švelniai pūsti dvišakes fleitas, suskambo styginiai ir šventais drabužiais apsitaisiusios šokėjos bei šokėjai pradėjo prie palapinės šokti dievų šokius. Nešė valgius juoduose senoviniuose dubenyse. Valgėme su senoviniais titnago peiliais, nors davė mums ir po dvidantę auksinę šakutę. Abiem šventiems akmeniniams kūgiams buvo patiekti atskiri dubenys ir vėl išnešti. Abiem buvo padėti titnago peiliai, auksinės šakutės. Valgėme jūros vėžiagyvius, moliuskus ir aliejuje įmirkusias sardines. Valgėme keptas raudonakes ežero žuvis be kaulų. Valgėme virtą ir keptą, su rūgščiais ir saldžiais padažais veršieną, ėrieną bei paršieną.

Fleitos ir styginiai skambėjo vis garsiau. Šokėjai sušoko žemės šokį, jūros šokį, dangaus šokį. Šoko deivės mergelės šokį, taip pat meilės šokį, šunų bei jaučių šokius ir arklių šokį. Malonių kvapų debesys nuo laibakojų smilkyklių supo mus. Vynas sušildė kūną ir trenkė į galvą. Tačiau juo toliau, juo labiau mane ėmė neviltis, žvelgiant į tuos du nejudančius akmeninius kūgius aukštoje dievų lovoje.

Senasis lukumonas gulėjo minkštasuolyje man iš dešinės. Pastebėjęs mano žvilgsnį, jis juokdamasis paguodė:

– Pakentėk, Turmsai. Naktis ilga. Galbūt dievai ruošiasi – taip, kaip mes ruošėmės juos sutikti. Galbūt amžinose dievų menėse dabar bėginėjama ir skubinama, nešiojami šventiniai drabužiai, tepamasi aliejais ir pinami plaukai. Ką žinai.

– Nesišaipyk iš manęs, – pasakiau karščiuodamasis.

Jis ištiesė savo suvytusią ranką ir įspėdamas palytėjo man petį.

– Tai geriausia tavo gyvenimo naktis, Turmsai, – tarė. – Bet ir tauta turi gauti savo dalį. Ji turi pamatyti tavo vainikuotus akmeninius kūgius. Turi pamatyti mus valgančius ir geriančius vyną. Turi pamatyti šventuosius šo-

kius ir pasidžiaugti muzika. Tik paskui liksime trise, bus užtrauktos užuolaidos, ir tavo svečiai pasirodys.

Tamsoje, po žvaigždėtu dangum pasižiūrėti į apšviestą palapinę buvo susirinkę tūkstančiai nebylių žmonių. Tirštai susitelkusių žmonių alsavimą galėjai pajusti, tačiau nesigirdėjo nė garselio. Žmonės saugojosi sukrebždėti, nedrįsdami nė kojų pajudinti.

Puodus nukaitė. Vienas paskui kitą išėjo tarnai. Šokėjai dingo. Muzika nutilo. Įsitvyrojo tyla. Palapinės palubėje, prieblandos gaubiami, aukštoj lovoj dūlavo du balti kūgiai su dievų vainikais. Paskutinis tarnas atnešė ant mano stalelio uždengtą dubenį. Abu lukumonai pakilo lovose ir įtampiai įsistebeilijo į mane. Tarnas nukėlė dangtį ir aš užuodžiau svaigius prieskonius, pamačiau riebiame padaže plūduriuojančius mėsos gabalėlius, įmerkiau šakutę ir įsidėjau mėsos gabalėlį burnon. Jis nebuvo bjaurus, – paskanavau, nors negalėjau sukramtyti ir nuryti. Turėjau išspjauti mėsą.

Tuo metu sušnarėjo nuleidžiamos užuolaidos. Tarnas išbėgo iš palapinės, palikęs ant mano žemo stalelio garuojantį nudengtą indą. Nusišluosčiau atgalia ranka lūpas. Paskalavau burną vynu ir išspjoviau jį. Abu lukumonai laukiamai į mane žiūrėjo.

– Ko nevalgai, Turmsai? – paklausė jie.

Papurčiau galvą.

– Negaliu, – atsakiau.

Jie linktelėjo ir patvirtino:

– Taip, taip, ir mes negalime. Tai dievų valgis.

Pamaišiau auksine šakute riebiame padaže plaukiojančią mėsą. Neatrodė negardi. Ir iš indo kylą garai nebuvo bjaurūs.

– Kas čia? – paklausiau.

– Tai ežys, – atsakė jie. – Ežys – seniausias iš gyvūnų. Atslinkus žiemai, jis susigaužia ir užmiega, laiką užmiršęs. Pavasarį vėl iš miego pabunda. Dėl to ežys – dievų valgis.

Senasis lukumonas paėmė pirštais virtą luptą kiaušinį ir parodė jį mums.

– Kiaušinis – visa ko pradžia, – tarė. – Kiaušinis – gimties ženklas. Nemirtingumo ženklas.

Jis įdėjo luptą kiaušinį į plokščią aukojimo taurę. Mudu su jaunesniuoju lukumonu taip pat nusilupome kiaušinius ir įsidėjome į aukojimo taures. Volaterų lukumonas pakilo, paėmė gerai užkimštą molinį ąsotį, atkimšo, titnago peiliu iškrapštė vašką ir pripylė mūsų aukojimo taures stipraus žolių vyno.

– Metas, – pasakė. – Dievai ateina. Išgerkime nemirtingumo gėrimo, idant mūsų akys ištvertų jų šviesą.

Ištuštinau, kaip ir jiedu, aukojimo taurę. Gėrimas nudegino gerklę. Paskui, nusižiūrėjęs į juos, suvalgiau nusiluptą kiaušinį. Senasis lukumonas tyliai tarė:

– Išgėrei su mumis nemirtingumo gėrimo, Turmsai. Suvalgei nemirtingumo kiaušinį, Turmsai. Dabar tylėk. Dievai ateina.

Virpulingos baimės perimti, visi trys įsibedėme į baltus akmeninius kūgius. Bežiūrint jie pradėjo augti. Skaisčios nerūkstančių deglų liepsnos, rodės, ėmė gesti. Akmeniniai kūgiai sušvito skaisčiau už liepsnas. Paskui jie išnyko ir aš išvydau ją – deivę, dailesnę už visas žemiškas moteris, pasirodant ir gražiai gulantis į minkštasuolį. Ji nusišypsojo, idant nebijotume. Jos apvalainos akys spinduliavo skaisčiu. Tačiau plaukų sruogos raitėsi kaip tikros, galvą puošė baugi mūrų karūna.

Paskui pasirodė jis, Atmainingasis. Iš pradžių jis su mumis žaidė. Pažinom jį kaip šaltą vėją, ir gelsvos prigesusios deglų liepsnos smarkiai suplastėjo. Paskui pažinom jį kaip vandenį ir lyg skęsdami gaudėm kvapą neregimam vandeniui per burną ir šnerves plūstant į plaučius. Ugnimi jis palytėjo odą ir kūną, todėl tarėmės gyvi sudegsią. Tačiau nė pėdsako neliko, o jis mus atvėsino – oda atšalo tarsi mėtų tepalu patepus. Paskui didžiulio jūrų arkliuko pavidalu jis sūpavosi virš mūsų. Pagaliau deivei Turanei nusibodo ir ji mostelėjo dieviška ranka savęsp. Vertumnas nurimo ir akinamai švytėdamas atsigulė šalia deivės į minkštasuolį, mūsų draugijoje elgdamasis kaip žmogus.

Nereikėjo kilti jų vaišinti: ežiena puode seko, valgis vis slūgo, kol puodas ištuštėjo. Bet kaip jie valgė – negaliu paaiškinti. Ir vynas miešimo inde seko, kol išnyko paskutinis šlakelis ir dugnas išdžiūvo. Jie nebuvo alkani, nes dievai nejaučia nei alkio, nei troškulio kaip žmonės – tai tik mitai. Tačiau, svečiuodamiesi pas mus ir apsireikšdami mums suvokiamais pavidalais, jie maloningai valgė šventą valgį, gėrė šventą vyną.

Man rodos, žemiškas valgis jiems buvo gardus ir žemiškas vynas trenkė į galvą – taip, kaip per puotas nutinka, nes deivė įnoringai nusišypsojo ir apvalainomis akimis viliūgiškai pažvelgė į mane, abejingai apsivydama Vertumno kaklą. Jis, Atmainingasis, atidžiai žiūrėjo į mane – lyg mėgindamas mano ištvermę.

– Oi jūs lukumonai, – staiga tarė jis, – gal ir esate nemirtingi, bet nesate amžini. – Jo balsas skambėjo kaip metalas, gaudė kaip audra. Vis dėlto jame buvo girdėti pavydo gaidelė.

Deivė Turanė raminamai paglostė jo saule švytinčius plaukus ir uždraudė jam kelti vaidą.

– Nebijokite jo, – pasakė ji balsu, kuris suskambėjo lyg sidabro varpeliai, suulbo lyg balandžiai. – Vertumnas – nerimastingas dievas. Bet supraskite jį. Mes, kiti dievai, apsireiškiame visokiausiais pavidalais ir ilsimės šventosiose savo statulose, o jis išliekamo pavidalo neturi. Nepaliaujama kaita – plėtra ir traukimasis, įšilimas ir atšalimas, audra ir ramybė – jį erzina.

Vertumno apribai suvirpčiojo, sutvisko, tačiau Turanė bemat uždėjo abi rankas jam ant pečių, pabučiavo dailiomis lūpomis jo lūpas bei akis ir tarė:

– Tai gražiausias ir tobuliausias pavidalas, kokį kada mačiau. Išlaikyk, išsaugok jį ir nedirgink manęs vėl staiga atsimainydamas.

Vertumno savimeilę, žinoma, paglostė tviskančios deivės susižavėjimas, nors jis gerai suprato dėl savo atmainumo esąs aukščiausias dievas, nes iš

savęs sukūrė visa, kas žemėje esti ir gyva, o kiti dievai tik saviškai, pagal įnorius keičia tai, ką jis sukūrė. Šitai matydamas permaniau dievų tuštybę, jų tarpusavio kovą ir tai, kodėl juos galima įprašyti ir papirkti pažadais bei aukom.

Tam aiškiam suvokimui staiga sušvitus pajutau, kaip laibi ugniniai pirštai lengvai spusteli man petį – tarytum įspėdami. Pasisukau ir apstulbęs išvydau sparnuotą savo globėjos pavidalą švytint ant mano minkštasuolio krašto. Antrą kartą gyvenime ji man apsireiškė ir aš iškart suvokiau turįs būti atsargesnis nei kada anksčiau. Ją išvydęs, supratau širdimi jos ilgėjęsis labiau už visa kita žemėje. Pajutau jos gyvastingą artumą – rodės, išsilydęs metalas nuvilnijo kūnu.

Apsižvalgęs pamačiau anų dviejų lukumonų globėjų švytinčius pavidalus spindulingais sparnais. Globėjos smalsiai žvelgė viena į kitą tarsi lygindamosi tarp savęs, jų sparnai virpčiojo. Tačiau manoji globėja man buvo gražiausia. Ir artimiausia – tvyksčiojantis deivės grožis man buvo nemielas.

Vertumnas mostelėjo ranka ir apkaltino:

– Oi jūs lukumonai, esat apžiūrūs šeimininkai, jei kviečiatės asmens sargybines. Ko bijote?

Ir deivė Turanė pasakė:

– Žeidžiate mane kaip deivę ir skaudinate, mieliau tysodami minkštasuoliuose su savo globėjomis nei šalia manęs. Patys mane pasikvietėte – ne aš jus. Bent jau tu, Turmsai, pavaryk nedelsęs savo globėją. Galbūt atsigulsiu valandėlei šalimais ir palytėsiu ranka tau kaklą.

Mano globėjos sparnai iš pykčio suvirpo – supratau ją įniršus. Ji buvo labai ūmi. Deivė Turanė įsižiūrėjo apvalainomis akimis į ją kaip moteris į moterį ir tarė:

– Be abejonės, graži ta tavo sparnuotoji. Bet turbūt matai, kad ji negali su manimi rungtis. Aš deivė ir amžina kaip žemė. O ji tėra, kaip ir tu, nemirtinga.

Jaučiausi išvargęs, tačiau pasižiūrėjęs į spindulingą globėjos veidą suvokiau, kad ji man už deivę artimesnė, ir bemat atsakiau:

– Negaliu jos šalin pavaryti, ji atėjo nekviesta. – Suvokimas kaip žaibas trenkė man į galvą ir mano balsas sudrebėjo: – Gal kas aukštesnis už jus ją pasiuntė.

Daugiau nieko nepasakiau, nes tą akimirką prieš mano akis vidur palapinės išaugo už žmones ir dievus didesnis nejudrus pavidalas. Šalta šviesa gaubė jį, raiščiai dengė jo veidą. Tai buvo jis – tas, kurio net dievai nepažįsta, tas, kurio vardų ir skaičiaus nežino niekas – nei žmonės, nei žemiškieji dievai. Jo sustingusį pavidalą išvydę, abu žemiškieji dievai ant lovos it šešėliai nupilko, o mano globėja uždengė mane savo sparnais tarytum parodydama, jog mudu – ji ir aš – esame viena. Po jos sparnais tebuvau vien skaisti šviesa.

Paskui pajutau burnoje metalo skonį, – tarsi miręs, – ausyse sudundėjo audra, užuodžiau ledo kvapą, ugnies švytėjimas apžilpino mane. Atsigodau

iš nuoalpio ant žemo savo minkštasuolio. Deglai buvo užgesę. Vynas išsilaistęs. Grūdų varpos išbyrėjusios. Medinės palapinės grindis dergė suknežinti vaisiai. Balti akmeniniai kūgiai aukštoje dievų lovoje ant dvigubų pagalvių kūpsojo kaip pamėklės – supratau, kad juos per palapinės plyšius apšviečia paryčių brėkšma. Jų vainikai buvo nuvytę ir lyg ugnies apdeginti. Ir aš jaučiausi lyg nuvytęs ir apdegęs – tarsi per vieną naktį daugybės gyvenimo metų netekęs. Rankos ir kojos buvo nutirpusios, stirau iš šalčio.

Man atrodo, visi trys kartu pabudome ir pasijutom lyg tarp akmeninių kapo sienų, ant akmens lovos pakirdę. Tokios kietos man buvo purios minkštasuolio pagalvės. Toks šiurpiai svarus, sunkus it švinas buvo mano kūnas. Taip rėžė akis pilkiausia apniukusio ryto šviesa. Atsisėdome rankomis susiėmę galvas. Galiausiai pažvelgėme į vienas kitą.

– Ar aš sapnavau? – paklausiau.

Senasis Volsinijų lukumonas papurtė galvą ir paprieštaravo:

– Ne, nesapnavai. Jei tai buvo sapnas – visi trys sapnavome tą patį sapną.

Volaterų lukumonas tarė:

– Matėme šyduotą dievą. Nejau tebesame gyvi?

– Tai reiškia laikų permainą, – spėjo senasis lukumonas. – Ankstesnieji laikai baigiasi, prasidės nauji. Anksčiau šyduotasis per dievų puotą neapsireikšdavo. Bet, būdami lukumonai, žinojome ir jautėme jį. Galbūt esame paskutinieji lukumonai. Todėl jis atėjo.

Volaterų lukumonas praskleidė užuolaidą ir pažvelgė laukan.

– Dangus apsiniaukęs, – pasakė. – Rytas šaltas.

Netrukus tarnai atnešė mums garuojančio gėrimo – karšto pieno su medumi. Godžiai išgėriau ir gėrimas sušildė mano kūną, todėl pasijutau geriau. Jie atnešė vandens – galėjome nusiprausti veidus, rankas ir kojas. Pastebėjau susitepęs marškinius, ir kraujas iš nosies buvo nutekėjęs. Pilvą degino tarsi pražūtingų nuodų suvalgius.

Vis dėlto atsigavau ir nuo karšto gėrimo kraujas ėmė sruventi gyslomis. Pasitryniau šildydamas rankas ir blauzdas. Senasis lukumonas priėjo prie manęs ir tarė:

– Dalijaisi su mumis dievų valgį, Turmsai, gėrei nemirtingumo vyno. Tu pasikeitei. Netrukus matysi, kad visa pasikeitė. Ar jau pažįsti ir pripažįsti save, Turmsai, Porsenos ir Larchnos sūnau?

– Taip, – tyliai atsakiau. – Žemė – mano motina. Dangus – mano tėvas. Saulė – sesuo. Mėnuo – brolis. Pripažįstu save. Nebebėgsiu daugiau. Gimiau lukumonu tarp žmonių. Aš, Turmsas, esu nemirtingas. Prisipažįstu grįžęs. Ir vėl grįšiąs. Bet kodėl – nežinau.

Jis pasiūlė:

– Nusivilk nešvarius marškinius – kaip kitados it sunešiotą drabužį nusivilkai žemišką kūną. Išeik iš dievų palapinės toks pat nuogas, kaip gimei žmogaus kūnu žemėje. Pabučiuok savo motiną. Pažvelk į tėvą. Sveikiname tave, lukumone, tu nemirtingasai.

Jie atskleidė palapinės užuolaidas. Po pilku apsiniaukusiu dangum išvy-

dau nebylią tūkstantinę minią. Vėjas papūtė man į veidą, palapinės užuolaidos supleveno. Nusivilkau marškinius ir žengiau iš palapinės. Suklupau pabučiuoti žemės. Paskui atsistojau, pakėliau rankas ir veidą į dangų. Debesys perplyšo. Virš manęs akinamai sušvito šilta saulė. Jei dar būčiau savimi abejojęs – jau nebeabejočiau. Mano tėvas – dangus – pripažino mane savo sūnum. Sesuo saulė apglėbė švelniais spinduliais. Įvyko stebuklas.

Garsiau nei audra sugaudė žmonių minia:

– Lukumonas, lukumonas!

Priešais mane sulingavo žalių šakelių miškas. Modami drabužiais žmonės be paliovos šaukė. Abu lukumonai – mano vedliai – išėjo iš palapinės ir apsiautė man pečius šventuoju lukumono apsiaustu. Kartu maloninga ramybė ir džiugulys mane apsiautė ir pamalonino širdį. Jau nebebuvau bergždžias. Nebebuvau nuogas. Jau nebešalau.

4

Daugiau nebeturiu ką pasakoti. Vieną po kito imu į ranką prabėgusio gyvenimo akmenėlius ir metu atgal į paprastą juodą indą priešais deivės statulą. Per juos pažinsiu ir prisiminsiu save sugrįžęs – kai lyg svetimšalis nusileisiu į kapą akmeniniais laiptais ir suimsiu juos į saują. Gal pigus puodas bus sudužęs. Gal šimtmečių dulkės bus nuklojusios mano kapo grindis. Gal dailiai iškalinėtas akmeninis sarkofagas bus išnykęs, mano kūnas išsklidęs ir susimaišęs su žemės dulkėm. Tačiau paprasti akmenėliai išliks.

Dovanos ir brangenybės pradingsta. Sarkofagai išlaužiami. Ateina plėšikai ir medžiotojai. Kiekvienai tautai skirtas tam tikras laikas. Tautai išmirus, kalbai užsimiršus, niekas kapų nebesaugo. Dailios graikiškos vazos su lipdiniais ir mano dailininkų sukurtos statulos dings. Tačiau akmeninių sienų tapiniai išliks. Jų neįmanu pavogti. Paprasti akmenėliai išliks. Kas mokės juos skaityti!

Todėl žinau, kad atpažinsiu save, pasilenkęs prie šimtmečių dulkėse gulinčių glotnių akmenėlių. Užkopsiu siaurais laiptais į žemės šviesą. Išvysiu deivės kalno kaukarą anapus slėnio priešais savo kapą. Atpžinsiu save, prisiminsiu save. Ir tuomet, tuomet suūš audra.

Šituo tikiu aš, Turmsas nemirtingasis. Tai, ką parašiau, išnyks, rašalas nusitrins, nendrinis popierius supus ir kalbų, kuriomis rašiau, jau niekas nemokės perskaityti, bet rašydamas su kiekvienu gyvenimo akmenėliu saisčiau tai, ką noriu prisiminti. Iš akmenėlių pažinsiu save grįžęs.

Rankos man dreba, gerklė gargia. Dešimt metų praėjo, pagaliau išmušė mirties valanda – išsilaisvinsiu iš žemiško kūno. O mano tauta gerai gyvuoja, galvijai dauginasi, laukai derlūs, motinos gimdo sveikus vaikus. Mokiau juos teisingai gyventi man išėjus.

Jei jie ateidavo manęs klausti ženklų, sakydavau:

– Ženklus spėja augurai, haruspikai ir žaibų žyniai. Tikėkite jais. Netrukdykite manęs niekingais dalykais.

Įstatymus leisti liepiau tarybai, liaudžiai – juos tvirtinti, teisėjai galėjo teisti, o valdininkai vykdyti teisingus nuosprendžius. Tik įspėjau:

– Įstatymas turi saugoti silpnuosius nuo stiprių. Stiprių saugoti nereikia.

Šitaip pasakęs pagalvojau apie Haną, kuri mane mylėjo, ir apie savo vaiką, kurį ji dar negimusį išsinešė. Jiedu buvo silpni. Aš neįstengiau jų apsaugoti. Kai tik galėjau, įsakiau jų ieškoti nuo pat pasaulio krašto ligi Finikijos. Tačiau nė pėdsako jų neatsekiau.

Paaiškėjus, jog paieškos bergždžios, mane ėmė svilinti kaltė ir pradėjau melstis:

– Tu, aukščiausiasis iš dievų, tu, kurs dengiesi veidą, tu, kurs sustingęs. Tik tu turi galią ištrinti mano nusikaltimą. Tu gali grąžinti laiką. Tu gali iš jūros dugno mirusius prikelti. Atleisk už mano piktadarystę ir duok man ramybę. – Prisiekiau: – Nieko sau neprašau. Likusį gyvenimą tik dėl savo tautos gyvensiu. Net jei šio kūno kalėjimas mane išvargins – pažadu išsipirkti iš žemės dievų papildomų dešimt metų savo tautos labui. Tik pasigailėk manęs, padaryk, kad Hanai ir vaikui dėl mano bailumo nieko bloga nenutiktų.

Neaukojau. Kaip aukoti šyduotiesiems dievams, kurių vardų ir skaičiaus niekas nežino? Tik meldžiausi. Aš, lukumonas, per kurį tautai liejosi palaima, pats sau negalėjau padėti. Todėl maža man buvo džiaugsmo iš mano galios.

Vis rečiau liepdavau nudažyti rankas bei veidą raudonai ir nešti viešpaties neštuvais šventyklon. Jei pamatydavau alkaną vaiką ar verkiančią moterį – kruša išmušdavo laukus, trenkdavo žemėn žaibai, sugriaudėdavo debesys. Tauta permanė mano valią. Tačiau tai man nepadėjo užmiršti kaltės.

Tuomet įvyko stebuklas. Savo tautoj kaip lukumonas buvau nugyvenęs daug metų, kai pas mane atėjo du paprasti keliauninkai. Ne dėl ženklų jie nedelsę atėjo. Išvydau sveiką gyvą Haną – pažinau iškart, nors ji, kaip ir jos vyras, klusniai nulenkė prieš mane galvą. Hana buvo subrendusi į gražią kaimo moterį. Bet jos akys buvo liūdnos, kai pakėlusi veidą pažvelgė į mane.

Jos vyro veidas buvo doras, nuoširdus. Manęs įbūgę, jie tvirtai laikėsi už rankų. Ilgą kelią buvo dėl manęs nukeliavę.

Jie pasakė:

– Lukumone Turmsai, mes neturtingi, bet privalėjom ateiti tavęs didelės dovanos prašyti.

Hana pasipasakojo naktį netoli Pesto šokusi į jūrą iš finikiečio vergų laivo. Ji troško verčiau nuskęsti nei paklusti Arsinojos lemtam likimui. Tačiau švelnios bangos nunešė į krantą ir ji sutiko širdingą piemenį, kuris ėmėsi ją globoti ir paslėpė, nors buvo pabėgusi vergė.

– Kai gimė tavo sūnus, – pasakojo Hana, – kartu ganėme galvijus ir jis rūpinosi berniuku manęs neįžeidinėdamas. Buvo geraširdis, todėl prisirišau prie jo ir galiausiai supratau pamilusi. Jis niekados man nepratarė blogo žodžio, buvo nuolaidus ir manęs neišnaudojo. Sūnus mums atnešė lai-

mę: saugioje vietoje turime nedidelį namelį, žemės, vynuogyną ir galvijų. Bet daugiau vaikų nesusilaukėme – tik tavo sūnų turime, Turmsai.

Vyras, nuolankiai žvelgdamas man į veidą, tarė:

– Tavo sūnus mano, kad esu jo tėvas, jam gera su mumis, jis myli žemę, kurią dirbame. Berniukas išmoko groti fleita ir, prisiklausęs dainų, pats kuria naujas. Jis nė musės nenuskriaustų. Bet liūdėjome nežinodami ką daryti. Išsižadėti jo negalėjome. Kai berniukui sukako penkiolika – nebeištvėrėme. Privalėjome ateiti pas tave. Apsispręsk: pasiimsi sūnų ar leisi jį mums pasilikti?

Hana pasakė:

– Tu lukumonas. Geriau už mus žinai, kas atneš berniukui laimę.

Virpančia širdimi, apsilpęs nuo sukrėtimo paklausiau:

– Kur jūsų sūnus?

Išėjęs kartu su jais, pamačiau turgaus pakrašty fleita grojantį garbanotą jaunikaitį. Taip gražiai jis grojo, kad aplink telkėsi žmonės. Jo oda buvo rudai nudegusi, akys didelės, svajingos. Berniukas krūptelėjo, kai žmonės supratingai pasitraukė man iš kelio. Jis nepatikliai įsispoksojo į mane, įbūgęs, kad įžeidžiau jo tėvus. Buvo basas, vilkėjo kaimietišką austinį drabužį. Dailus, dailus jis buvo. Jie buvo neišskiriami, laimingi ir patenkinti savo dalia. Mano maldos išklausytos. Nejau galėjau juos išskirti? Arsinojos piktybė Hanai atnešė laimę. Aš būčiau suteikęs jai daugiau liūdesio nei laimės. Įsižiūrėjau į savo sūnų, amžiams rėždamas jo bruožus širdyje. Paskui grįžau į savo namų vienatvę. Padėkojau Hanai ir vyrui už apsilankymą, daviau jiems deramų dovanų ir pripažinau berniuką jų sūnumi. Neturėjau į jį teisės. Paprašiau jų ko prisireikus drąsiai kreiptis į mane. Tačiau jie niekada nesikreipė. Siunčiau jiems nebrangių dovanų, kol jie, traukdamiesi nuo graikų, išsikėlė gyventi kitur, nepalikę žinios. Hana viską suprato. Šitaip buvo geriausia. Ir jai, ir berniukui.

Nepermanoma malonė išvadavo mane iš kaltės. Nuo tol gyvenau tautos labui. Mano tautai pakako, kad gyvenu joje kaip lukumonas.

Jei sudreba žemė, jei aukos gyvulio kepenys nesveikos, jei potvynis laukus sunaikina, miestą ištinka nelaimė, jie žino, kas kaltas ir ką daryti. Buvo pažeistas teisingumas, perkelti ribiniai akmenys, su vergu žiauriai pasielgta, apiplėšta našlė arba vaikas bereik iš bado pravirko prie išdidėlio kaimyno durų. Galėjau ramiai mirti. Jie viską permanė. Vis dėlto daugiau gera nei bloga mano tauta patyrė, kai aš kaip lukumonas dėl jų gyvenau.

Kariauti jiems neleidau. Juolab su Roma, – nors Roma tapo baisia ramybės drumstėja, bet, pasak pranašystės, ji kada nors turėjo išgelbėti Kluzijų nuo pražūties. Tik Mismės barimas mane nusilpnino – aiškiai joje įžvelgiau Arsinoją – ir leidau savanoriams vykti į karą. Tai nutiko šešeriems metams po Himeros mūšio praėjus – taip ilgai jūros miestuose užtruko naujų karo laivų statyba bei tarpusavio sankirčių ramdymas. Tačiau žemė po kojom susvyravo, ir visa griuvo. Prisiminęs Herofilės pranašystę, Demadotas pasiuntė prieš mūsų karo laivus graikų miestų sąjungos laivyną su anais nukapotais ir uoliai išsaugotais skiriamaisiais laivų ženklais. Jūroje prie Kumų

mūsų laivynas patyrė patį skaudžiausią iš visų tirėnų pralaimėjimų. Jūra jau nebe mūsų. Mūsų jūros salose graikai kuria nausėdijas. Nebe laivus, o akmeninius mūrus ėmėm statyti savo miestams saugoti. Jų statybai išleidome daugybės kartų kauptus turtus, nes graikai sužlugdė mūsų prekybą.

Išgirdęs apie mūsų tautų pralaimėjimą jūros mūšyje prie Kumų, nesirodžiau žmonėms, kol nepasižymėjau sau kapo vietos. Kaip lukumonas žlugau, leidęs savanoriams vykti į karą. Dėl ankstesnio pažado ir dėl šio nusikaltimo išsipirkau iš dievų dešimt papildomų metų – savo tautos, ne savo labui. Dešimt metų nesirodžiau žmonėms. Tai buvo ilgi metai, tačiau mano tauta gyveno gerai, o aš leidau laiką rašydamas. Pagaliau tie metai praėjo.

Dar tebegyvuoja etruskų tautos, tebeklesti krašto gilumos miestai, tebesirungia tarpusavy Vejų puodžiai, Tarkvinijų dailininkai bei mano miestų skulptoriai, amžindami statulose žmones bei dievus. Mano statula guli baigta kalno gilumoj ant alebastro sarkofago: amžinam minkštasuoly, su aukos taure rankoje, gėlių vainiku ant kaklo. Tačiau nenoriu jos matyti, nenoriu savo veido matyti. Verčiau mano kūnas ilsėtųsi akmeninėje lovoje tarp sienų tapinių bei tautos dovanų. Bet negalėjau uždrausti dirbdinti savo statulą. Negalėjau įžeisti skulptorių, nes jų menas išsaugo žmogų tokį, koks jis gyveno. Ir žmogaus džiugulį, ir šventę, derliaus nuėmimą, vyno spaudimą, ir vienišą meškeriotoją mano ežero pakrantėje jų menas išsaugos, kaip išsaugos dievų šventes bei žaidimus. Tokia mano tauta, toks mano miestas. Jo nebebus, o jis tebegyvuos savo menininkų darbuose, jų iškalinėtuose žmonių veiduose. Aš didžiuojuosi savo tauta, didžiuojuosi savo miestu – aš, Turmsas nemirtingasis.

Tačiau mane išvargino kūno kalėjimas ir išaušusi diena – skaisti mano išsilaisvinimo diena. Šventajame kalne priešais kapus stovi dievų palapinė. Ant dvigubų dievų lovos pagalvių boluoja akmeniniai kūgiai. Kvepia rudeniu... Šviežiais miltais ir vynu. Pulkuojasi vandens paukščiai. Moterys dainuodamos suka girnas, rengdamosi kepti dievams pyragėlius iš šviežių miltų.

Dar šitai turėsiu ištverti. Raudonai nudažytais delnais, rankom bei veidu, su šventuoju lukumono apsiaustu, gebenės vainiku ant galvos, nuneš mane viešpaties neštuvais į mirties patalą dievų palapinėje. Mirties prakaitui išmušus kaktą, juodam mirties apsiaustui akyse plaikstantis, turėsiu žiūrėti dievų šokius ir dalytis dievų valgiu savo tautos akyse. Tik tuomet bus užtrauktos užuolaidos. Vienas likęs susitiksiu su dievais ir gersiu nemirtingumo vyną.

Paskutinį kartą ragauju gyvenimą – su pelenuose keptu miežainiu, su atgaivingu vandeniu mieštu vynu. Teateina dievai. Bet labiau nei jų ilgiuosi savo globėjos. Švytinti, ugninė, ji išskleis savo sparnus virš manęs ir nubučiuos man gyvastį nuo lūpų. Tą akimirką ji pagaliau sušnibždės man į ausį savo vardą ir aš ją pažinsiu.

Todėl žinau mirsiąs laimingas, liepsningas it jaunikaitis, gavęs pagaliau ją apkabinti ir ją pažinęs. Jos stiprūs sparnai nuneš mane į amžinatvę. Tuomet gulsiu poilsio paskendęs užmaršty – palaimingoj, palaimingoj užmaršty. Šimtmečiui ar tūkstantmečiams – vis tiek. Kada nors grįšiu aš, Turmsas nemirtingasis.

Waltari, Mika
Va234 Turmsas nemirtingasis : romanas / Mika Waltari ; iš suomių k. vertė Aida Krilavičienė. – Vilnius : Tyto alba, 1998. – 456 p. (Klasika)

ISBN 9986-16-100-2

„Turmsas nemirtingasis" – romanas apie vienos paslaptingiausių senovės civilizacijų – etruskų – žlugimą. Autentiški įvykiai pateikiami kaip herojaus Turmso kelionė į tėvynę – etruskų kraštą, visai nepanašų į kitas Viduržemio jūros valstybes. Ši knyga – puikiausias 520–450 m. pr. Kr. Viduržemio jūros kraštų metraštis, vadinamas mistiškiausiu M. Waltario kūriniu.

UDK 894.541-3

MIKA WALTARI

TURMSAS NEMIRTINGASIS
Romanas

Iš suomių kalbos vertė *Aida Krilavičienė*

Redaktorė *Ramutė Prapiestienė*
Viršelio dailininkas *Daumantas Každailis*
Fotografas *Gintaras Janavičius*

SL 1686. 1998 12 08. 30,37 apsk. l. l. Užsakymas 1120
Išleido „Tyto alba", J. Jasinskio 10, 2600 Vilnius
Spausdino AB „Vilspa", Viršuliškių sk. 80, 2065 Vilnius

Leidyklos „Tyto alba“ serija
„Klasika“

- ✓ Karen Blixen „Iš Afrikos“
- ✓ David Herbert Lawrence „Sūnūs ir meilužiai“
- ✓ Jane Austen „Ema“
- ✓ Gabriele D'Annunzio „Geismų kūdikis“
- ✓ Eyvind Johnson „Bangų mūša“
- ✓ David Herbert Lawrence „Ledi Čaterli meilužis. Mergina ir čigonas“
- ✓ Nikoy Kazantzakh „Paskutinis gundymas“
- ✓ Mika Waltari „Sinuhė egiptietis“
- ✓ Willy ir Colette „Klodina mokykloje“
- ✓ Robert Musil „Auklėtinio Terleso sumaištys“
- ✓ Eugène Ionesco „Vienišius“
- ✓ Karen Blixen „Iš Afrikos“ (2-asis leid.)
- ✓ Jean Giono „Husaras ant stogo“
- Mika Waltari „Turmsas nemirtingasis“
- Lars Gustafsson „Bitininko mirtis“
- Stefan Cweig „Marija Stiuart“
- Ernst Jünger „Afrikietiški žaidimai“
- Jaroslav Hašek „Šaunusis kareivis Šveikas“

„Rašydamas romaną „Turmsas nemirtingasis" įsigyvenau į to meto žmonių pasaulėžiūrą ir, žinoma, pirmiausia į kerėjimo ir mistikos reiškinius", – sakė garsus suomių rašytojas („Sinuhės egiptiečio" autorius) Mika Waltari.

Ši knyga – puikiausias 520–450 m. pr. Kr. Viduržemio jūros kraštų metraštis, vadinamas mistiškiausiu M. Waltari'o kūriniu. „Turmsas nemirtingasis" – romanas apie vienos paslaptingiausių senovės civilizacijų – etruskų – žlugimą. Autentiški įvykiai pateikiami kaip herojaus Turmso odisėja į tėvynę – etruskų kraštą, visai nepanašų į kitas Viduržemio jūros valstybes. Turmsas prisimena savo keistą likimą, lėmusį jam pažinti pranašus, pitijas, sibiles, augurus, žynius, karius, plėšikus, valdininkus, teisėjus, pirmykštes gentis ir, žinoma, nepaprastas moteris. Romane įdomiai pinasi tų laikų Graikijos, Sicilijos, Romos papročiai, buitis, skausminga meilės istorija, pomirtinio gyvenimo, dievų pasaulio bei reinkarnacijos sampratos.

ISBN 9986-16-100-2